

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A 444090 DUPL

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

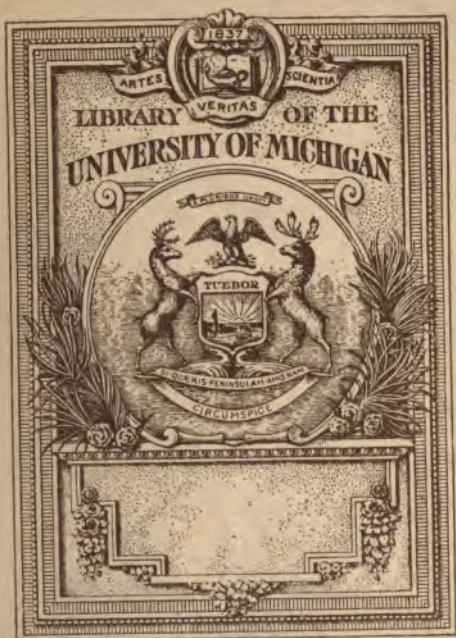
THE GIFT OF
PROF. ALEXANDER ZIWET

Box 1

878

Plan

M 2

THE GIFT OF
PROF. ALEXANDER ZIWET

Alexander Ziwed

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE

LIBRI XXXVII.

POST LUDOVICI IANI OBITUM

RECOGNOVIT ET SCRIPTURAE DISCREPANTIA ADIECTA

EDIDIT

CAROLUS MAYHOFF.

VOL. IV. LIBRI XXIII—XXX.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

MDCCCLXXXVII.

LIPSIÆ, TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO

In quarto hoc volumine ita recessi a recentiorum editorum instituto, ut librum XXXI ex eo separatim tribuerem volumini quinto, cum argumenti tum aequabilitatis ratione habita, ne quarti amplitudo supra modum incretueret. inde ne duobus libris fraudentur qui totam editionem empturi sint, eo cavetur, quod pristinum volumen quintum divenditis exemplaribus omnibus nunc deficit in mercatura libraria. est autem id quoque iam sub prelo paucisque mensibus renovata forma in publicum edetur.

Ad textus emendationem, ardui illam operis in his praecipue libris medicis, si mihi contigit aliquid conferre, magna ex parte id factum est assidue tractatis eorum auctorum libris, qui ante Plinium easdem res hauserunt ex iisdem fontibus et qui post eum ipsius libros compilarunt, in his etiam Marcelli, quem vocant Empiricum, et Sereni Sammonici poetae, quos perpetuo consului. horum omnium testimonia non solum effecerunt, ut haud raro vindicaretur codicum scriptura rectiusque verba distinguerentur, verum etiam, ubi falsa corrigenda erant, conicientiam monstraverunt. coniectura autem persaepe et olim opus fuisse veteres intellexerunt et nunc quoque opus est, quoniam in hoc volumine nullius fere vetusti codicis utimur praesidio. recentiorum quidem codicum novos non adhibui; acquiescendum fuit in iis, qui adhuc collati sunt, eorumque scripturae recte perpensae fundamento nitendum. sed quo certius ei confidi posset, excussi collationes eas, quae in bibliotheca regia Dresdensi adservantur in usum Silligii a Iano quondam factae. necessarium hoc esse non sine indignatione sero cognovi. nam cum in libris VII—XV

curandis invenissem, exceptis paucis minutiis Iani adnotata satis recte transcripta exstare in editione Silligiana, licere mihi putaveram in posterum illo negotio sine aliquo veri detrimento supersedere. plagulis demum corrigendis intentus cum ob suspiciosos aliquot locos constituissem ipsius Iani schedas inspicere, multos in his posterioribus libris errores vidi a Silligio commissos esse, partim Iani adnotata, quamvis perspicue scripta, non recte interpretante aut ad aliena verba referente, partim sua vel typothetae errata non corrigente; interdum etiam quae ipse scripserat confudisse ille videtur, siquidem lectiones quasdam protulit, quarum apud Ianum ne vestigium quidem reperitur. qui errores quamquam paucis locis eius modi erant, ut ad mutandam textus formam valerent, totam tamen scripturae discrepantiam accurate percensendam esse ratus correxì in commentario quaecumque apud Silligium falsa sunt; exscriptis vero iam decem plagulis eo confugiendum fuit, ut harum genuinae lectiones in appendice collectae proponerentur. hoc ut veritati adiumento, ita Iano sero tandem honori esse gaudeo; gratia vero debetur officiosae voluntati amici, qui bibliothecae regiae praeest, Francisci Schnorr de Carolsfeld. ceterum multo plura in codicibus vitiose scripta sunt quam quae adnotavi, et horum quoque omitti nonnulla poterant, sed non omitti utile visum est, ne fallaci codicum imagine firmaretur nimia illa ac timida litterae scriptae veneratio, qua multi tenentur humanae librariorum infirmitatis inmemores. item editorum siglas plenius apponendi laborem non defugi, etsi non ignoro, ne sic quidem posse inpediri, quin ab hominibus parum attentis mihi velut auctori obiciantur interpunctiones lectionesve pridem ab omnibus editoribus receptae.

Scribebam Dresdae id. Nov. MDCCCLXXXVI.

CONSPECTUS CODICUM

De codicum manu scriptorum, quorum lectiones discrepantes in hoc volumine adnotatae sunt, origine et auctoritate uberrime disputavit Detlefsenus a. 1869 in philologi vol. XXVIII p. 284—337; quae scripserat partim retractavit a. 1870 in praef. edit. vol. IV p. V sqq. et, postquam de correctionibus ab altera manu factis in nov. lucubr. p. 54 sqq. contradixi, in diurn. litt. Ienens. 1874 n. 26 p. 395 sqq. confidentius de pluribus rebus contradixit Carolus Welzhofer in progr. gymn. Ludov. Monac. a. 1878, quod inscribitur 'Ein Beitrag zur Handschriftenkunde der nat. hist. des Plinius'. cfr. etiam quae exposuit Urlichs in Bursiani annal. litt. antiqu. 1878 II p. 267—272.

I. Ac vetustiores quidem codices in quarto hoc volumine habemus nullos praeter pauca fragmenta

N; *codicis rescripti Nonantulani* saeculi V vel VI, nunc Romae in bibliotheca Sessoriana adservati, quem post Bethmannum et Detlefsenum denuo descripsit contulitque E. Hauler in commentationibus Woelfflinianis (Lips. 1891) p. 305—314. continet 14 paginis XXIII 51—55. 82—87. XXV 11—14. 17—25. 30—34. 41—46. non omnia legi possunt, ut saepius evanidae litterae fuerint punctis indicandae.

II. Recentiores autem codices, qui totum opus Plinianum plus minusve integrum continent et toti aut maximam partem perpetuo collati sunt, variis gradibus, qui certo definiri vix posse videntur, redeunt omnes ad archetypos duos, ut duae sint familiae discernendae.

1. Prioris familiae sunt

- 1) **V:** *codex Leidensis Vossianus fol. n. LXI*, saeculo XI in Gallia septentrionali maioribus litteris Gothicis scriptus. continet libros XXIII—XXX exceptis duabus lacunis, quae sunt XXIII 27—30 et XXV 38—41. post Nautam denuo contulit Detlefsenus.

- 2) **R**: *codex Florentinus Riccardianus*, scriptus a compluribus hominibus Italis circa a. 1100 binis columnis litteris minusculis, multis locis mutilus. continet XXV 30—37. 42—XXVI 33. 58—132. XXVII 19—XXX. collatus est a Iano.
- 3) **d**: *codex Parisinus latinus 6797* (Harduino Regius II), saeculo XIII binis columnis scriptus, continens libros XXIII—XXX, lacunis iisdem, quae sunt in **V**. contulit Ianus.

Quae in his codicibus ab altera manu factae sunt correctiones exigui vel nullius momenti sunt, interpolatoris manum plerumque aperte ostendentes, uno excepto codice **R**, cuius est alia condicio (cfr. infra r).

Eiusdem familiae sunt codices hi, quorum lectiones ita tantum adnotatae sunt, ut e silentio nihil concludendum sit:

G: *codicis Parisini latini 6796* (Silligio et Iano c) folia extrema, saeculo fere XI scripta, quae continent XXX 1—77. collata sunt a Detlefseno.

F: *codex Leidensis* [Lipsii] n. VII, saeculi XI, continens integros fere libros XXIII—XXX. diu oblitteratum Detlefsenus invenit et contulit; superiorum librorum varias lectiones usui critico patefecit, horum nisi sparsim et ubi de **V** non satis constaret non adnotavit, cum **F** ex **V** nondum ab altera manu correcto transcriptum esse cognovisset. eundem autem statuit esse Leidensem hunc codicem atque

f: *codicem Chiffletianum*, cuius lectiones exstant in margine editionis Dalecampii, qui, cum promiscue siglis *Ch.* et *Chiff.* vel *Chiff.l.* uteretur, coniecturas quoque ipsius Chiffletii admiscuisse videtur, non accurate distinctas a codicis lectionibus.

T: *codex Toletanus*, saeculo XIII binis columnis scriptus, qui continet integros libros XXIII—XXX et a Pintiano quondam diligenter inspectus, in Silligii usum totus collatus est a duobus presbyteris Hispanis (cfr. edit. Sill. vol. I praef. p. X).

x: *codicis Luxemburgensis* (quem totum notavi sigla **X**) partes eae, quae suppletiae sunt ex exemplari priori huic familiae cognato. scripturae discrepantiam ex XXIII 37—54. XXIV 1—7. XXV 117—141. XXVI 64—84. XXVIII 73 extr.—79. 118—182. XXX 107—119 publici iuris fecit Matthaeus Michel p. 22—49 singularis libelli ('Le manuscrit de Pline le naturaliste conservé à la bibl. de l'Athénée de Luxembourg'), quo a. 1865 codicem accurate descripsit.

2. Alterius familiae sunt

codices ii, qui plurimum valuerunt ad constituendam lectionem inde a vetustissimis editoribus vulgatam. in his principem locum tenet

- 1) **E**: *codex Parisinus latinus 6795* (Silligio et Iano a, Harduino Regius I), saeculo X vel XI litteris Gothicis binis columnis exaratus, qui continet XXIII 1—37. 54—166. XXIV 7—XXV 117. 141—XXVI 64. 84—XXVII 113. 124—XXVIII 39. 51—73. 182—XXX 107. 119—149. correctionibus **E**² nihil fere tribuendum esse exposui nov. luc. p. 88 sqq. contulerunt libros XXIII—XXV Ianus, XXVI et XXVII Dübner, XXVIII—XXX Detlefsenus.

Communem cum hoc habet originem

- 2) **r**: *codex incognitus*, quem repraesentant *correctiones in Riccardiano R* vel inter ipsos versus vel ad marginem a seriore manu adscriptae inde ab initio libri XXVI. correxit autem satis accurata collatione XXVI 1—33. 58—132. XXVII 19—113. 124—XXVIII 39. 51—XXX supplevitque ex eodem fonte XXVI 33—58, ubi in **R** invenerat lacunam (cfr. supra). lacunas maiores habuit is codex easdem fere quas **E**; plenior autem quibusdam locis eum fuisse docet exempli gratia XXX 70.

Praeterea subsidii causa et delectu lectionum habito ex eadem familia adhibiti sunt

- a**: *codex Vindobonensis CCXXXIV* (Silligio et Iano w), scriptus saeculo XII de exemplari minus mutilato quam **E**. itaque ex eo Detlefsenus praeter XXIII 27—30 eas potissimum partes excerpsit, quae in **E** aut desunt aut, ut in libro XXX, ob situm et squa-lore in infimis cuiusque paginae versibus legi iam non possunt. ceterum haud pauca habet menda nec vacat interpolationibus.

- X**: *codicis Luxemburgensis* partes genuinae et principales, quoad non suppletur sunt (**x**) ex exemplari prioris familiae. ex his Matthaeus Michel p. 24—38 contulit XXIV 7—188. habet quidem **X** easdem fere lacunas maiores minoresque quas **E** eandemque perturbationem (traiectis duobus foliis ortam, de qua Silligius tacuit), quae post XXIV 93 *appellatur semen est sequuntur 100 lentigines et quae* — 110 *sanant ignem sacrum ulcera*, deinceps 93 *huius fruticis* — 100 *farina purgat etiam*, tum vero 110 *quae serpunt et umida vitia* e. q. s. non tamen putandum est eum ex ipso **E** transcriptum esse, nam XXIV 154 habet *ulcera in facie*, quae verba

E omisit, et ea lacuna, quae est in E XXVIII 39—51, videtur carere.

man. Dal.: codex a Dalecampio in editionis margine sigla *M* vel *Man.* notatus, de quo cfr. Urlichs in Eo II (1866) p. 359, Detlefsenus philol. vol. XXVIII (1869) p. 301, Welzhofer l. l. p. 36.

Ubicumque codicis alicuius siglae interrogationis signum(?) apposui, legentes sciant dubitasse me de collationis veritate. dubitavi autem fere ibi tantum, ubi Ianus, qui codices contulit cum editione Broteriana, nihil enotavit, ut e silentio concludendus esset codicis cum editione consensus. erat igitur suspicio illum aut non vidisse aut omisisse adnotare discrepantiam. profecto enim humanum est fugere aliqua animum oculosque opere tam laborioso fatigatos, neque omnino ulla videtur collatio esse, in qua non praetermittendo aut confundendo aliove modo nonnumquam peccatum sit; certe ne Detlefseni quidem, qui priorum collationes summa cum cura recognovit et correxit, adnotationes, quatenus in ipsius editione typis expressae sunt, omni vitio carent. accedit quod Ianus, cum omnium primus codices conferret, quadam rerum iniquitate premebatur, de qua ipse narravit in actis acad. litt. Bavar. a. 1862 p. 237. praeclare vero agatur, si qui ex hominibus doctis, quibus Florentiae et Parisiis habitare contingat, illis dubitandi signis incitentur, ut ipsis codicibus faciliore opera denuo inspectis quaecumque falso aut parum accurate adnotata sunt publice corrigant.

NOTARUM EXPLICATIO

a. = ante.

add. = addit, addunt, addito.

coni. = coniecit, coniectura.

corr. = correxit, correctura.

del. = delevi, delevit, delete.

dist. = distinxi, distinxit.

lac. = lacunam.

ll. = libri manu scripti **VR(r)**
dE, quotquot quoque loco
collati et uniuscuiusque pa-
ginae in margine superiore
siglis indicati sunt.

om. = omisit, omisso.

praem. = praemisso.

r = reliqui codices praeter
eos, qui ad eandem lectio-
nem adnotati sunt.

ras. = rasura.

v = veteres editores vel lectio
vulgata inde a vetustissimis
editionibus usque ad hanc
aut ad eam, quae una ad-
notata est, velut *v.a.G.* =
veteres ante Gelenium; *v.a.*
G(H) = vulgata ante Gele-
nium, revocata ab Harduino.

codd. dett. = codices deteriores
(plerumque neglecti).

cod. Murbac. = codex Murba-
censis Cornarii.

vet. Dal. = coniectura incerti
hominis docti vel vetustio-
ris alicuius editionis lectio
a Dalecampio ad marginem
enotata.

B = Hermolai Barbari casti-
gationes Plinianae. Romae
1492. 1493.

Bas. = Basileensis editio
(Erasmi) 1525.

Brot. = Broterii editio Pari-
sina 1779.

C = Io. Caesarii editio Colo-
niensis 1524.

D = Detlefseni editionis Be-
rolinensis vol. IV. 1871.

Dal. = Dalecampii editio Lug-
dunensis (1587) 1606.

G = Gelenii editio Basileen-
sis 1554. (Eiusdem casti-
gationes sive annotationes
1535).

Gron. = Gronovii (I. F.) in ali-
quot libros C. Plinii Secundi
notae (1669). v. Sill. edit.
vol. VI.

H = Harduini editio Parisina
(1685) 1741.

Hack. = Hackiana editio.
Lugd. Bat. 1668.

J = Iani editionis Teubneria-
nae vol. IV. Lipsiae 1859.

Lugd. = Lugdunensis editio
(I. N. Victorii) 1563.

P = Pintiani in C. Plinii nat.
hist. libros omnes observa-
tiones. (Salmanticae 1544)
Lugduni 1593.

S = Silligii editionis vol. IV.
Hamburgi et Gothae 1855.

Salm. = Salmasii Plinianae
exercitationes in Solini po-

- lyhistora. (Parisiis 1629).
 Traiecti ad Rhenum 1689.
Turneb. = Turnebi adversario-
 rum libri XXX. Parisiis 1580.
U cum numero = Urlichsii vin-
 diciarum Plinianarum vol. II.
 Erlangae 1866. *U* sine nu-
 mero = chrestomathia Plin-
 iana. Berolini 1857.
Ven. = Veneta editio (I. B. Pal-
 marii) 1499.
Verc. = Alexandri Benedicti
 editio 1507.
-
- Fels* (Alb.): de codicum anti-
 quorum, in quibus Plini nat.
 hist. propagata est, fatis,
 fide atque auctoritate. Got-
 tingae 1861.
Froben (C.): quaestionum Plin-
 ianarum specimen. Regio-
 montani 1888.
CFWMüller: Kritische Be-
 merkungen zu Plinius' nat.
 hist. Breslau 1888.
CFWMüller grat.: Festschrift
 zum 50 j. Doctorjubilaeum
 Ludw. Friedländer darge-
 bracht von seinen Schülern
 Leipzig 1895. (p. 543—554).
Müller (Jo.): Emendationen zur
 nat. hist. des Plinius. IV. V.
 Wien 1880. 1882.
 — Der Stil des älteren Plinius.
 Innsbruck 1883.
Pliniana (mea): v. Philologi-
 sche Abhandlungen (Martin
 Hertz dargebracht). Berlin
 1888. (p. 28—43).
-
- Th. H.* = Theophrasti histo-
 riae plantarum libri IX (ed.
 Wimmer).
Th. C. = Theophrasti de cau-
 sis plantarum libri VI (ed.
 Wimmer).
Diosc. = Dioscoridis de ma-
 teria medica libri V (ed.
 C. Sprengel 1829 vol. I).
 — Diosc. eupor. = Εὐπο-
 ρικῶν libri II (eiusdem
 edit. vol. II).
Geop. = Geoponicorum sive
 de re rustica libri XX (ed.
 J. N. Niclas 1781).
Cato = M. Porci Catonis de
 agri cultura liber (ed. H. Keil
 1882).
Varro = M. Terenti Varronis
 rerum rusticarum libri III
 (ed. H. Keil 1884).
Col. = L. Iunii Moderati Colu-
 mellae de re rustica libri
 XII et liber de arboribus
 (ed. J. G. Schneider 1794).
Pall. = Palladii Rutilii de re
 rustica libri XIV (ed. J. G.
 Schneider 1795).
Cels. = A. Cornelii Celsi de
 medicina libri VIII (ed. C.
 Daremberg. Lipsiae 1859).
Plin. iun. Gargil. = Plinii Se-
 cundi quae fertur una cum
 Gargilii Martialis medicina
 edita a Valentino Rose. Lip-
 siae 1875.
Scribon. = Scribonii Largi
 compositiones (ed. G. Helm-
 reich 1887).
Seren. = Q. Sereni Sammonici
 liber medicinalis (ed. Aem.
 Baehrens in poet. Lat. min.
 vol. III. Lipsiae 1881).
Marc. Emp. = Marcelli de
 medicamentis liber (ed. G.
 Helmreich 1889).

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBRI XXIII—XXX

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXIII

(1) Peracta cerealium in medendo quoque natura est 1
omniumque, quae ciborum aut florum odorumve gratia
proveniunt supina tellure. non cessit Æis Pomona partes-
que medicas et pendentibus dedit, non contenta protegere
5 arborumque umbra alere quae diximus, immo velut indignata
plus auxili inesse his, quae longius a caelo abessent quae-
que postea coepissent; primum enim homini cibum fuisse
inde, et sic inducto caelum spectare, pascique et nunc ex
se posse sine frugibus. (2) ergo, Hercule, artes in primis 2
10 dedit vitibus, non contenta delicias etiam et odores atque
unguenta omphacio et oenanthe ac massari, quae suis locis
diximus, nobiliter instruxisse. 'Plurimum, inquit, homini ^{12, 130}
voluptatis ex me est. ego sucum vini, liquorem olei ^{sqq.}
gigno, ego palmas et poma totque varietates, neque, ut
15 Tellus, omnia per labores, aranda tauris, terenda areis,
deinde saxis, ut quando quantove opere cibi fiant? at ex

§§ 3—6: Diosc. V 1.

2 omnium V. | quae *om. v. a. B.* 3 iis *ego. is V. his r v.*
3. 4 *an artesque? cfr. § 2 (v. 9).* 4 medicasset per-
identibus V. 5 ueluti V d S. 6 iis *v. a. C.* 8 *an sic*
et? (cfr. Müller de stilo p. 15). | inductos *Ev. a. H.* 9 artes
ll. v (Brot.). cfr. XXI 15. has *G.* has partes *men. Dal. S.*
10 delicta sed etiam d. 11 masuari E. 12 hominis V d.
13 uoluptati E. 14. 15 ut tellus d v. uitellus V. &
ubis E. 15 aranda tauris Ev. arant data curis r.

me parata omnia nec cura laboranda, sed sese porrigentia ultro et, si pigeat attingere, etiam cadentia⁷. certavit ipsa secum plusque utilitatis causa genuit etiam quam voluptatis.

- 3 (3) Folia vitium et pampini capitis dolores inflammationesque corporum mitigant cum polenta, folia per se 5 ardore stomachi ex aqua frigida, cum farina vero hordei articularios morbos. pampini triti et inpositi tumorem omnem siccant, sucus eorum dysintericis infusus medetur. lacrima vitium, quae veluti cummis est, lepras et lichenas et psoras nitro ante praeparatas sanat. eadem cum oleo 10 saepius pilis inlitis psilotri effectum habet, maximeque quam virides accensae vites exudant, qua et verrucae tolluntur. 4 pampini sanguinem excreantibus et mulierum a conceptu defectioni diluti potu prosunt. cortex vitium et folia arida vulnerum sanguinem sistunt ipsumque vulnus 15 conglutinant. vitis albae, viridis tusae, succo inpetigines tolluntur. cinis sarmentorum vitium et vinaceorum condylomatis et sedis vitiis medetur ex aceto, item luxatis et ambustis et lienis tumori cum rosaceo et ruta et aceto. item igni sacro ex vino citra oleum aspergitur et inter- 20 trigini. et pilos absumit. dant et bibendum cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto conspersum ita, ut bini cyathi in tepida aqua bibantur utque qui biberit in lienem iaceat. claviculae ipsae, quibus repunt vites, tritae ex

§ 3: Pl. iun. 72, 5—7. — 52, 5. — § 4: Pl. iun. 73, 5—7. — (cfr. Marc. 31, 53. 23, 46). — § 5: Pl. iun. 56, 1—4.

1 cura laboranda VdT.S. curuo aboranda E. curuo laboranda H coll. Verg. Buc. III 42. curuo adoranda (adorna- G) aratro nec cura laboranda v. 4 pampina E. 7 trita V. | an umorem? cfr. XX 33. XXI 172. de mendo XXIV 11. 16. 8 medetur infusus d. 9 cummis S. gummis VBrot.(D). -mi rv. 11 maximeque dTEH. -me quae V. -meque aqua v. 12 cum (pro quam) dT. 16 inpetiginis VD. 17 uitium (V?)D cum U 493. uitiumque dEv. | uina eorum V. 17. 18 condylomati d. -dilimati V. 20. 21 intertrigines Ev.a.H. 22 sarmento E¹. -ti E². 22 lienis ad d. | conspar- i. compressum E. | uini Vv.a.G. 23 liene Vd. e et ex d.v.a.S.

aqua potae sistunt vomitionum consuetudinem. cinis vitium 6
cum axungia vetere contra tumores proficit, fistulas purgat,
mox et persanat, nervorum dolores frigore ortos contractio-
nesque, contusas vero partes vel cum oleo, carnes excre-
5 scentes in ossibus cum aceto et nitro, scorpionum et canum
plagas cum oleo. corticis per se cinis combustis pilos reddit.

(4) Omphacium qua fieret ratione incipientis uvae 7
pubertate, in unguentorum loco docuimus. nunc ad 12, 130
medicinam de eo pertinentia indicabimus. sanat ea quae
10 in umore sint ulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. oculo-
rum claritati plurimum confert, scabritiae genarum ulce-
ribusque angulorum, nubeculis, ulceribus quacumque in
parte manantibus, cicatricibus marcidis, ossibus purulente
limosis. mitigatur vehementia eius melle aut passo. prodest
15 et dysintericis, sanguinem excreantibus, anginis.

(5) Omphacio cohaeret oenanthe, quam vites silvestres 8
ferunt, dicta nobis in unguenti ratione. laudatissima 12, 132
in Syria, maxime circa Antiochiae et Laodiceae montes et
ex alba vite. refrigerat, astringit, vulneribus inspergitur,
20 stomacho inlinitur, utilis urinae, iocineris, capitis doloribus,
dysintericis, coeliacis, cholericis, contra fastidia obolo ex
aceto pota. siccatur manantes capitis eruptiones, effica-
cissima ad vitia, quae sint in umidis, ideo et oris ulceribus

§ 6: (cfr. Marc. 4, 47. 36, 65). Pl. iun. 76, 20. — 86, 8. 83,
22. — § 7: Diosc. V 6. — §§ 8. 9: Diosc. V 5.

3 et Ev. ei r. | item neruorum G. | ortus V. 4 uel om.
Ev. a. S. 6 combusti pilos radit Fröhner mus. Rhen. 47
p. 294, at cfr. p. 2 v. 19 et Pl. iun. 7 omfacium V. 9 de eo
dEv. deo V. 10 numero E¹. -ra E². humido v. a. S. -dis
coni. Dal. | sunt dTv. a. S. | tonsillarum V. 12 quacumque
dv. quanc- r. 13 ossibus (uss- V) ll. v. auribus S cum H
e Diosc., sed Plinium bcrā pro ōta legisse coni. J. 14 fatis-
gatur E. frangitur v. a. H. 15 et om. Ev. a. Bas. | sanguinis
E. 17 ferunt V. | a nobis dv. a. S. 18 laoditiae V. -iciae
D. 20 in stomacho V d. | iocineri Ev. a. J. (cfr. XXVIII 197). |
dolori Vf. 21 coeliacis cholericis Vv(S). om. dE man. Dal. H.
22 manantes v. -tis ll. (?) S. cfr. XXII 54. 64. 23 sunt
Ev. a. S.

9 et verendis ac sedi cum melle et croco. alvum sistit, genarum scabritiem emendat oculorumque lachrymationes, ex vino stomachi dissolutionem, ex aqua frigida pota sanguinis excreationes. cinis eius ad collyria et ad ulcera purganda et paronychia et pterygia probatur. uritur in furno, donec panis percoquatur. — Massaris odoribus tantum gignitur, omniaque ea aviditas humani ingeni nobilitavit rapere festinando.

10 1. (6) Maturescentium autem uvae vehementiores nigrae — ideo vinum ex his minus iucundum —, suaviores albae, quoniam e tralucido facilius accipitur aër. recentes stomachum et spiritus inflatione alvum turbant. itaque in febris damnantur, utique largiores; gravedinem enim capiti morbumque lethargum faciunt. innocentiores quae decerptae diu pependere, qua ventilatione etiam utiles fiunt stomacho aegrisque, nam et refrigerant leviter et fastidium auferunt.

11 (7) * Proximae a pensilibus in palea servatae; nam et in vinaceis servatae et caput et vesicam et stomachum infestant, sistunt tamen alvum, sanguinem excreantibus utilissimae. * quae in vino aut in dulci conditae fuere, caput temptant*; quae vero in musto fuere, peiorem vim etiamnum habent quam quae in vinaceis. sapa quoque 12 inutiles stomacho facit. saluberrimas putant medici in cae-

§ 9: cfr. Plin. XII 133. — §§ 10—12: Diosc. V 3. — § 11: Pl. iun. 38, 21. — § 12 extr.: Col. VIII 5, 23. cfr. Plin. XIV 99.

1 sede V d J. 1. 2 germanum d. 2 scabritiem S cum man. Dal. scabiem ll. v. cfr. § 7. (125). XXXI 116. 130. XXXIV 153. XX 239, de mendo XXVII 18. 3 potae V d. 4. 5 purganda et V v. -da r. 5 forno V. 6 percoquitur d S. | mas-satis V d. 11 e V¹ d v. et r. | lucido E. transluc. v. a. S. 12 spiritus Brot. -tum (ortum e -tuul) ll. T v. | infant v. a. Brot. | alvum ll. T f Brot. alvumque v. et alvum (priore et deletio) U 494. 13 grauidinem V. 18 a V d T f S. ea E. sunt v. | paleas V. 18. 19 et in ego. et V v. e r S. in G. cfr. CFWMüller p. 25 et XIX 115. 21 quae — temptant huc transposui ex v. 18, ubi ante proximae habent ll. v. | quae autem in E v. a. S. | aut in V d. Murb. S. aut E. del. v. | condita V d. 23 etiam-nunc V d. 24 stomacho inutiles E v. a. S. | saluberrimum V d.

lesti aqua servatas, etiamsi minime iucundas, sed voluptatem earum in stomachi ardore sentiri et in amaritudine iecoris fellisque vomitionibus et in choleris, hydropicis cum ardore febrium aegrotantibus. at in ollis servatae et os et
 5 stomachum et aviditatem excitant, paulo tamen graviores existimantur fieri vinaceorum halitu. — Uvae florem in cibo si edere gallinacei, uvas non attingunt. —

(8) Sarmenta earum, in quibus acini fuere, adstringendi 13 vim habent, efficaciora ex ollis.

10 (9) Nuclei acinorum eandem vim optinent. hi sunt qui in vino capiti dolorem faciant. tosti tritique stomacho utiles sunt. inspergitur farina eorum polentae modo potioni et dysintericis et coeliacis et dissoluto stomacho. decocto etiam eorum fovere psoras et pruritus utile est.

15 (10) Vinacei per se minus capiti aut vesicae nocent 14 quam nuclei, mammarum inflammationi utiles cum sale triti. decoctum eorum veteres dysintericos et coeliacos iuvat et potione et fotu.

(11) Uva theriace, de qua suo loco diximus, contra 14, 117
 20 serpentium ictus estur. pampinos quoque eius edendos censent inponendosque. et vinum et acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habet.

(12) Uva passa, quam astaphida vocant, stomachum, 15 ventrem et interanea temptaret, nisi pro remedio in ipsis
 25 acinis nuclei essent. iis exemptis vesicae utilis habetur

§ 13: Pl. iun. 52, 2—4. — §§ 13. 14: Diosc. V 3. — § 14 extr.: Geop. IV 8. — §§ 15. 16: Diosc. V 4.

2 ardore d*v*. -res r. | sentient (-ent et *v*) in *Ev. a. Bas.* |
 iecoris *Ev.* coris *V.* cordis d*T*. 3 uomitionibus *J.* -nis
U. T. -ne *v.* | et *U. S. del. v.* | hydropi *V.* -pe *T.* 4 febr
VT. | et os *Ev.* et in os r. 7 cibo si *ego.* -bos si *V.* -bos d.
 -bis si *Ev. aliter § 147. XXIV. 143. 148. XXVIII 248 al.* |
 dere *V.* 8 acinis *V.* 8. 9 adstringendi uim *Ev.* -dum r.

11 capiti *V d T f S.* -tis *Ev.* | faciunt d*T v. a. S.* 12. 13 po-
 tioni et *S.* -nis et *VT f.* -ni *r H.* -nis *v.* 16. 17 triti cum sale
 utiles *Ev. a. S.* 17 earum *V d.* | et (ac *ES*) fotu *Ev.* et potu r.

19 luco *V.* 21 et uinum *ED. om. r.* uinumque *v.*
 24 et *U. T f H. del. v. cfr. § 30.* | temptarent *V d.* 25 iis
 his *r D.* | seqq. dist. *ego coll. Diosc.*

- et tussi — alba utilior —, utilis et arteriae et renibus,
 sicut ex his passum privatim e serpentibus contra haec
 16 morrhoida potens. testium inflammationi cum farina cumini
 aut coriandri inponuntur, item carbunculis, articulariis
 morbis sine nucleis tritae cum ruta. fovere ante vino 5
 ulcera oportet. sanant epinyctidas et ceria et dysinteriam
 cum suis nucleis. et in oleo coctae gangraenis inlinuntur
 cum cortice raphani et melle, podagris et unguium mobi-
 libus cum panace. et per se ad purgandum os caputque
 cum pipere comanducantur. 10
- 17 (13) Astaphis agria sive staphis, quam uvam taminiam
 aliqui vocant falso — suum enim genus habet —, cauliculis
 nigris, rectis, foliis labruscae, fert folliculos verius quam
 acinos, virides, similes ciceri, in his nucleum triangulum.
 maturescit cum vindemia nigrescitque, cum taminiae ru- 15
 bentes norimus acinos sciamusque illam in apricis nasci,
 hanc non nisi in opacis. his nucleis ad purgationem uti
 non censuerim propter ancipitem strangulationem, neque
 18 ad pituitam oris siccandam, quia fauces laedunt. phthiriasi
 caput et reliquum corpus triti liberant, facilius admixta 20
 sandaraca, item pruritu et psoris. ad dentium dolores
 decocuntur in aceto, ad aurium vitia, rheumatismos cic-
 tricum, ulcerum manantia. flos tritus in vino contra ser-
 pentes bibitur; semen enim abdicaverim propter nimiam
 vim ardoris. quidam eam pituitariam vocant. plagis ser- 25
 pentium utique inlinunt.

§ 16: Gargil. 196, 11—13. cfr. Diosc. III 64. — §§ 17. 18:
 Diosc. IV 153. — § 17: cfr. Cels. III 21. — § 18: cfr. Plin.
 XXVI 138.

2. 3 haemorroidam V. 5 si nucleis V. 6 ceria H
 cum P. teria dTE. theria V. del. v. 9 hos V. 10 com-
 manducatur V. 11 astafis V. | statis V. 13 rectis dEv.
 erectis VTD. cfr. XXV 110 et 129. 14 cineri V. 15 ma-
 turescitque E. | cum om. V. | taminia d. 16 illam Vd v. nul-
 lam E. 18 an suaserim? cfr. XXII 106 et XXI 153. XXIV
 18. XXIX 142. XXXIII 124. | nec Ev. a. S. 19 ad om. d. |
 quia J. quae Il. f. quod TS. om. v. | fauces enim v. a. S.
 20 relicum VS. 22 decoquantur V. | rheumatismum Ev. a. S.
 23 manantium d. 25 et plagis Ev. a. S.

(14) Labrusca quoque oenanthem fert satis dictam. 19
 quae, a Graecis ampelos agria appellata, spissis et candi-
 cantibus foliis, geniculata, rimoso cortice, fert uvas ru-
 bentes cocci modo, quae cutem in facie mulierum purgant
 5 et varos, coxendicum et lumborum vitiiis tusae cum foliis
 et succo prosunt. radix decocta in aqua pota in vini Coi
 cyathis II umorem alvi ciet et ideo hydropicis datur. hanc
 potius crediderim esse quam vulgus uvam taminiam vocat.
 utuntur ea pro amuleto et ad expuitionem sanguinis quoque 20
 10 adhibent, non ultra gargarizationes et ne quid devoretur,
 addito sale, thymo, aceto mulso. ideo et purgationibus
 ancipitem putant.

(15) Est huic similis, sed in salictis nascens; ideo
 distinguitur nomine, cum eisdem usus habeat, et sali-
 15 castrum vocatur. scabiem et pruriginem hominum quadri-
 pedumque aceto mulso trita haec efficacius tollit.

(16) Vitis alba est quam Graeci ampelon leucen, alii 21
 staphylen, alii melothron, alii psilotrum, alii archezostim,
 alii cedrostin, alii madon appellant. huius sarmenta longis
 10 et exilibus internodiis geniculata scandunt. folia pampi-
 nosa ad magnitudinem hederæ dividuntur ut vitium. radix
 alba, grandis, raphano similis initio. ex ea caules asparagi

§ 19: (cfr. Plin. XXIII 8. XXVII 44). Diosc. IV 180. cfr.
 Cels. III 21. — § 20 extr.: cfr. Scribon. 243. — §§ 21—26:
 Diosc. IV 181.

2 a om. E. | appellatur (V?) v.a.S. 3 uvas dEv. quas V.
 5 uaros EH. -rios V. -riis dv. | dist. H. 6 coi Ev.
 om. r. 7 duobus ll. v. | et VT. om. rv. cfr. § 77. 86. XXIV
 29. 68. 105. XXV 144. XXVI 86. XXVII 72. 74. XXVIII
 51. 146. 148. XXI 128. 166. XVI 113. 209. XII 73. XIII
 96 al. 9 expuitionem B e codd. Rom. (G). expiationem ll.
 T v. lac. statuit J, ad excreationem excidisse ratus. sed cfr.
 XXVI 34. XXVIII 194. XXXV 191. 10 dist. ego. 11 cymo
 V. | idem Vv.a.B. | et om. d. 12 ancipiti d. | putant VEG.
 temptant dv. -perant B. 13 Et huic d. 14. 15 salis-
 castrum E. 16 an ex (vel in) aceto? 17 ampelon leucen
 (-chen E) dEJ. -loleucen Vv. | alii Vdv. afi E. 18 sta-
 phylen v(S). stafilen ll. ophiostaphylon B. | melotrum d.
 19 cedrostin B -sin VEv. cedrusin d. agrostin T. 22 ex
 eo VE. | asparagis d.

similitudine exeunt. hi decocti in cibo alvum et uri-
 22 nam cient. folia et caules exulcerant corpus, atque ul-
 cerum phagedaenis et gangraenis tibiæque taedio cum
 sale inlinuntur. semen in uva raris acinis dependet, succo
 rubente, postea crocino. novere id qui coria perficiunt; 5
 illo enim utuntur. psoris et lepris inlinuntur, lactis abun-
 23 dantiam facit coctum cum tritico potumque. radix, nume-
 rosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita
 drachmis II bibitur. vitia cutis in facie varosque et len-
 tiginis et suggillata emendat et cicatrices, eademque prae- 10
 stat in oleo decocta. datur et comitialibus potus, item
 mente commotis aut vertigine laborantibus, drachmae pon-
 dere cotidie anno toto. et ipsa autem largior aliquando
 24 sensus turbat. illa vis praeclara, quod ossa infracta ex-
 trahit in aqua inposita ut bryonia; quare quidam hanc 15
 albam bryoniam vocant, aliam vero nigram. efficacior in
 eodem usu cum melle et ture. suppuraciones incipientes
 discutit, veteres maturat et purgat. ciet menses et uri-
 25 nam. ecligma ex ea fit suspiriosis et contra lateris dolo-
 res, ruptis, convulsis. splenem ternis obolis pota XXX 20
 diebus consumit. inlinuntur eadem cum fico et pterygiis
 digitorum. ex vino secundas feminarum adposita trahit et
 26 pituitam drachma pota in aqua mulsa. succus radicis col-

§ 22: Th. H. IX 20, 3. — § 23: cfr. Plin. XXVI 113.

1 idecocti V. idem cocti (decocti dT) f dT. 2 cient Vd v.
 gignit E. 3 taedio v. -ioque E. -iumque (ted- V) r. cfr.
 XXVI 3. (138). XXIV 76. 4 rasis E. 5 crocino VTS.
 -ci rv. 9 duabus II. v. | in facie om. VdT. | uarisque (-riis-
 V²) V. 11 decocta in oleo. decoctae (add. G) v. a. S. | et
 Vd Bas. in E. et in v. | an potui? cfr. nota ad XXIV 148.
 12 aut VdTfS. et Ev. 14 turbat J cum Cornario e
 Diosc. purgat II. v. | fracta Ev. a. B. 15 inpota E. | ut B.
 aut Vd. om. Ev. | bryonia II. C. bryenia B. brie- v.
 16 aliam VD. -ia rv. | nigram VD. -ra rv. 18 menses V.
 19 ecligma EC. elig- (vel eleg- v) rv. 20 ruptis con-
 vulsis coni. J. uulsis corruptis VdTf. euulsis (uul- v) ruptis
 Ev. de mendo cfr. XXI 160. XXII 73 extr., praeterea § 47.
 VII 21. XXX 71. XXXII 103. 21 ficu d. 23 succus
 is ad praeced. retulit H cum Dal. coll. Diosc.

ligi debet ante seminis maturitatem. qui inlitus per se et cum ervo laetiore quodam colore et cutis teneritate mangonicat corpora, serpentes fugat. tunditur ipsa radix cum fico pingui erugatque corpus, si statim bina stadia
 5 ambulentur, alias uret et nisi frigida abluatur. iucundius hoc idem praestat nigra vitis, quoniam alba prurimum adfert.

(17) Est ergo et nigra, quam proprie bryoniam vocant, alii Chironiam, alii gynaecanthen aut aproniam, si-
 10 milem priori, praeterquam colore; huius enim nigrum esse diximus. asparagus eius Diocles praetulit veris asparagis in cibo urinae ciendae lienique minuendo. in fructetis et harun-
 24 dinetis maxime nascitur. radix foris nigra, intus buxoe colore. ossa infracta vel efficacius extrahit quam supra
 15 dicta, cetera eadem. peculiare quod iumentorum cervicibus unice medetur. aiunt, si quis villam ea cinxerit, fugere accipitres tutasque fieri villares alites. eadem in iumento homineque flemina aut sanguinem, qui se ad talos deiecerit, circumligata sanat. et hactenus de vitium generibus.

20 (18) Musta differentias habent naturales has, quod sunt 29

§§ 27. 28: Diosc. IV 182. — § 28: cfr. Diosc. IV 181. — cfr. Festus s. v. *flemina*. — § 29: cfr. Diosc. de venen. 34.

1 illitus dE v. inlinitos (illi-T) VT S. -tus D. 3 mango-
 nicat (-izat v. a. S.) corpora (-re E) serpentes fugat E v. mango-
 nigat V d T. (serpentes fugat del. H). 4 ficu d. (pingui fico
 E v. a. S). 5 uret et dE. uitiet V S. urit v. uret D cum

U 495. | abluatur E v. statim abl- r T S. 6 uitio V d.
 8 est ergo — p. 10 v. 13 adferat om. V d. | bryenia v. a. C.

10 colore v. -rem Ea. | enim Ea G. enim colorem B. semen v.
 11 diximus. cuius B. | asparagus (-go Ea) eius Ea G. -gos
 similes B. -go simile v. 13 buxoe a v. om. E. 14 colore
 E v. om. a. | uel om. v. a. G. 15 cetera a D. -rum E v. cfr.
 Diosc. | dist. D. | eidem peculiare est v. a. D. 16 in uilla
 v. a. G. | ea G. ex Ea. eam v. | cinxerit S cum anon. ap.
 Dal. tinxerit a G. -rint E. extruxerit v. praecinxerit H.
 17 fieri B. aues fieri E. fieri aues a v. | uillares ego. cfr. X
 116. -aticas B. -arum Ea v. del. D. | alites B. -ter Ea v. altilis
 D (cfr. XXIV 71). 18 flemina E H. -ne a. phlegma v
 sanguine a. | se ad Ea G. screatur v. | talo v. a. B. (disiect
 a. del. v. a. G.)

candida aut nigra aut inter utrumque, alia ex quibus vinum fiat, alia ex quibus passum. cura differentias innumerabiles facit; in plenum ergo haec dixisse conveniat: mustum omne stomacho inutile, venis iucundum. a balneis raptim et sine interspiratione potum necat. cantharidum naturae adversatur, item serpentibus, maxime haemorrhoidi et salamandrae. capitis dolores facit et gutturi inutile, prodest renibus, iocineri et interaneis, vesicae; conlevat enim ea. privatim contra buprestim valet, contra meconium, lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum redditumque vomitionibus. ad omnia infirmius album, iucundius passi mustum et quod minorem capitis dolorem adferat.

(19) Vini genera differentiasque perquam multas exposuimus et fere cuiusque proprietates. neque est ulla pars difficilior tractatu aut numerosior, quippe cum sit arduum dictu, pluribus prosit an noceat. praeterea quam ancipiti eventu potum statim auxilium fit aut venenum! etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. unum de dando eo volumen Asclepiades condidit, ab eo cognominatis qui postea uno de volumine illo disseruere innumera. nos ista Romana gravitate artiumque liberalium adpetentia non ut medici, sed ut indices salutis humanae diligenter distinguemus.

De generibus singulis disserere inmensum et inexplicabile est, discordibus medicorum sententiis. (20) Surrentinum veteres maxime probavere, sequens aetas Albanum aut Falernum, et deinde alia alii iniquissimo genere

§ 30: Diosc. V 9. — § 32: (cfr. Cels. III 14).

1 alia ex *D.* aliaque ex *G.* alia ex alia (-iis *v*) ex *Ea v.* | quibus vinum (unum *a*) fiat *a v. om. E.* 5 sine *v.* simul *Ea.*
 9 ea *v.* eas *Ea.* 10 toxica *om. a.* 15 est *Vd v(S). om. EH.*
 17 arduum *D e coni. H.* tardum *ll. v.* 18 potu *Ev. a. S.*
 21 cognominatis *V.* -tus *rS.* -tum *v.* | postea uno *ego.*
 postea uero *Vd S.* uero postea *Ev(D).* 22 innumera *ll. G(J).*
 XXXV 85. -ri *Tv(S).* 23 medicis *V.* | indices *fS.* iud-
 24 distinguimus *E.* 28 et *om. Ev. a. S.*

decreti, quod cuique gratissimum, ceteris omnibus pronuntiando. quod ut constarent sententiae, quota portio tamen mortalium his generibus posset uti? iam vero nec proceres usquam sinceris. eo venere mores, ut nomina
 5 modo cellarum veneant, statim in lacibus vindemiae adulterentur. ergo, Hercules, mirum dictu, innocentius iam 34 est quodcumque et ignobilius. haec tamen fere constantissimae videntur sententiae, quorum mentionem fecimus. si quis hoc quoque discrimen exiget, Falernum nec in
 10 novitate nec in nimia vetustate corpori salubre est; media eius aetas a XV annis incipit. frigido potu stomacho utile, 35 non item in calida. diutinae tussi sorbetur merum utiliter a ieiunis, item in quartanis. nullo aequae venae excitantur. alvum sistit, corpus alit. creditum est obscuritatem visus facere nec prodesse nervis aut vesicae. Al-
 15 bana nervis utiliora; stomacho minus quae sunt dulcia; austera vel Falerno utiliora. concoctionem minus adiuvant, stomachum modice implent; at Surrentina nullo modo, nec caput temptant, stomachi et intestinorum rheumatismos
 20 cohibent. Caecuba iam non gignuntur. (21) et, quae 36 supersunt, Setina concoqui cibos cogunt; virium plus

§ 35: Diosc. V 10. Plin. iun. 37, 2—4.

1. 2 pronuntianda E. 2 quod *ll.S coll. XVIII 194.*
 quot D. quin v. | constant d. 3 mortalibus E. | ne V.
 4 ufquam v(S). nufq- Vd. unq- EH(D). | uenire Vd. 5 ueniant
 Vd. | statimque d(?) v.a.S. | lacubus v.a.S. 6 hercle E
 v.a.S. 7 hae VS(D). | fere D. fecere V. facere r.v.
 7. 8 constantissimae D. -me ll. v. 8 sententiae Vd fS(D).
 uictoriae E. -iam H. del. J. sententiae uictoriam v. | quorum
 Ev. quoniam r. quarum D cum Gron. 9 discrimus V¹.
 -miniosius V². an discriminis? | exiget ego. exegit E. exigit
 rH. -gat v. | alternum E. 10 minia V. 11 axuannit
 V. | frigido ego (cfr. XXXVII 30. aliter XIV 57). ne (ni V.
 non T) rigido ll.T. in frigido S. hoc non rigido v. an in fri-
 gida? | potus Vd. 12 idem Vd. | calido. Et in diutina
 v.a.S. | iussit orbe uerberum Vd. 14 aliter V. 15 nec
 non Vf. | prodest v.a.G. | aut — 16 nervis om. Vd.
 17 usteria V. | falernum d. -na v.a.G. 18 modo donec d.
 20 at quae v.a.S. 21 cibos concoqui v.a.D. | coguntur v

Surrentino, austeritatis Albano, vehementiae minus Falerno habent. ab his Statana non longo intervallo afuerint. alvo citae Signinum maxime conducere indubitatum est. reliqua in commune dicentur.

- 37 (22) Vino aluntur vires, sanguis colosque hominum. 5
hoc distat orbis medius et mitior plaga circumiectis. quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic sucus. lactis potus ossa alit, frugum nervos, aqua carnes; ideo minus ruboris est in corporibus illis et minus roboris
38 contraque labores patientiae. vino modico nervi iuvantur, 10
copiosiore laeduntur; sic et oculi. stomachus recreatur et adpetentia ciborum invitatur; tristitia, cura hebetatur, urina et algor expellitur, somnus conciliatur. praeterea vomitiones sistit, collectiones extra lanis umidis inpositis mitigat. Asclepiades utilitatem vini aequari vix deorum 15
potentia posse pronuntiavit. vetus copiosiore aqua miscetur; quo magis urinam expellit, minus siti resistit. dulce minus inebriat, sed stomacho innatat; austerum facilius
39 concoquitur. levissimum est quod celerrime inveteratur. 20
minus infestat nervos quod vetustate dulcescit. stomacho minus utile est pingue, nigrum, sed corpora magis alit. tenue et austerum minus alit, magis stomachum nutrit, celerius per urinam transit; tanto magis capita temptat.

§ 38: cfr. Diosc. V 11 (Martial. V 78, 17). — Seren. 581.
— § 39: cfr. Diosc. V 11. 9. Cels. II 24.

1 Surrentina ... Albana ... Falerna *H cum Gron.* | Falerna *S.* 2 habent *ll. H. del. v.* | abfuerint *dEG.* -runt *v.*

3 signinum *v.* -gnium *Vd.* -gnum *EVen.* 5 uino aluntur — § 54 *extr.* saluber[rimum] *desunt in E.* | colosque *v.* -orque *a.* dolosque *V.* -lusque *dx.* 6 circumiectis *v.* -mfectis *ll.* 7 illi *dx.* 8 lactis *av.* -tus *V^{1f.}* -teus *V^{2S.}* letus *dTx.* | aquae *d(?)v.a.D.* 11 recreantur *x.* | et *om. dxv.a.S.*

12 invitatur *v.* -antur *ll.* | tristitia et *TG.* -iae *v.* | habetatur *V.* 14 extrahit *a.* | inpositus *V.* 16 posse *om. d(?)H.* 17 quo magis *aD.* magis ouo (otio *dT.* nouo *V^{2.}* nouum *v.*) *rTv.* magisque *G.* 18 austerum *dxav.* ueter- *V.*

19 a celerrimo *V.* 21 nigrum *Vdxv.* cfr. Diosc. merum *aD.* 23 an exciderunt aliqua ante celerius? cfr. Diosc.

hoc et in omni alio suco semel dictum sit. vinum diu- 40
tino fumo inveteratum insaluberrimum. mangones ita in
apothecis excogitare, iam et patresfamilias, aetatem addi.
atqui per se cariem traxere. quo certe vocabulo satis
5 consilii dedere prisci, quoniam et in materiis cariem fu-
mus erodit; at nos e diverso fumi amaritudine vetustatem
indui persuasum habemus. quae sunt admodum exalbida,
haec vetustate insalubria fiunt. quo generosius vinum est,
hoc magis vetustate crassescit et in amaritudinem corpori
10 minime utilem coit. condire eo aliud minus annosum in-
salubre est; sua cuique vino saliva innocentissima est, sua
cuique aetas gratissima, hoc est media.

(23) Corpus augere volentibus aut mollire alvum con- 41
ducit inter cibos bibere, contra minuentibus alvumque co-
15 hibentibus sitire in edendo, postea parum bibere. vinum
ieiunos bibere novicio invento inutilissimum est curiosis
vigoremque animi ad procinctum tendentibus; somno vero
ac securitatibus iamdudum hoc fuit, quod HomERICA illa
Helena ante cibum ministravit. sic quoque in proverbium
20 cessit sapientiam vino obumbrari. vino demus 42

§ 40: cfr. Col. I 6, 20. Martial. X 36, 1. — Diosc. V 11.
— cfr. Plin. XIV 55. XXIII 45. Col. XII 19, 2. Diosc. V 7. 11.
— § 41: cfr. Plin. XIV 143. — Homer. δ 20. — §§ 42—44:
Diosc. V 11. — § 42: Cels. I praef.

1. 2 diutino ego. sit uinū *U. T.* situinum *fU.* si sit *v.*
del. J. situ non *Müller emend. IV 18.* 2 ui saluberri-
mum *x.* sal- *aD.* | ita ego. ista *dxv.* istat *Va.* istut *D.*
3 addi *U. TxH.* addunt *fS.* ademere *v.* 4 atqui ego. *cfr.*
II 163. XVII 20. atque *U. x.* aliis quae *D.* his quae (*Tf?*) *v.*
an antequam? nisi vero lacuna statuenda est. | trahunt *fS.* |
quo *dv.* quod *r.* 6 erodii ad *V.* | uetustatem *dxv.* -ate
VaD. 8 insalubria *U. Txfv(H)D.* sal- *G(S).* *cfr. Diosc.* |
funt *dx.* | est *dxav.* cum *V.* 9 et *dxav.* est *V.* 10 mutile
V¹. inu- *V².* 10. 11 salubre *U XIV 55.* 11 cuique *Vv.* quo-
que *r.* | uino — 12 cuique *om. Vf.* 12 quoque *dx.* 13. 14 con-
decet *V².* 16. curiosis ego. cum suis *a.* curis *rxH.* curas *v.*
17 animi impedit ad *v.a.H.* 19 sic quoque *U.v.* *cfr.*
Müller de stilo p. 15, 2. 20 uino *U. Bas. cum B².* uitio *B¹.*
uinosos *v.* | demus *Vfa U(D).* damus *dTx B¹(Brot.).* debemus
Bas. cum B²(S). dicimus *v.*

- homines, quod soli animalium non sitientes bibimus. aquae
 potum interponere utilissimum itemque iugi superbibere.
 43 ebrietatem quidem frigidae potus extemplo discutit. me-
 racis potionibus per XX dies ante canis ortum totidemque
 postea suadet Hesiodus uti. merum quidem remedio est 5
 contra cicutas, coriandrum, aconita, viscum, meconium, ar-
 gentum vivum, apes, vespas, crabrones, phalangia, serpen-
 tium scorpionumque ictus contraque omnia, quae refrige-
 rando nocent, privatim contra haemorrhoidas, presteras,
 fungos, item contra inflationes rosionesque praecordiorum 10
 et quorum stomachus in vomitiones effunditur, et si ven-
 ter aut interanea rheumatismum sentiant, dysintericis, su-
 44 datoribus e longa tussi, in epiphoris meracum. cardiacis
 in mamma laeva merum in spongia inponi prodest, ad
 omnia autem maxime album inveterascens. utiliter et fo- 15
 vetur vino calido virilitas. iumentis infusum cornu lassi-
 tudinem aufert. simias quadripedesque, quibus digiti sunt,
 negant crescere adsuetas meri potu.
 45 (24) Nunc circa aegritudines sermo de vinis erit.
 saluberrimum liberaliter genitis Campaniae quodcumque 20
 tenuissimum, vulgo vero quod quemque maxime iuverit
 validum. utilissimum omnibus sacco viribus fractis. me-
 minerimus sucum esse, qui fervendo vires e musto sibi
 fecerit. misceri plura genera omnibus inutile. saluberri-

§ 43: Hesiod. ἐργα 590. 596. Scribon. 179. 185. Cels. V 27, 12.
 Diosc. eupor. II 137. Pl. iun. 109, 13. 110, 16. Seren. 870. —

§ 44: Pl. iun. 92, 20. Diosc. V 11. 8. cfr. Marc. 33, 13. 14.
 — Col. VI 30, 3. — § 45: Col. XII 19, 2. Diosc. V 9.

1 homini B¹. 2 iugi ll.v(J). -ge f. -gem S cum Gron.
 e iugi U e coni. H. an iugis (sc. aquae potum)? | superbire V.
 3 ebrietati a. -ti quam v. a. H. 9 necant coni. H e
 Diosc. coll. Celso V 27, 3 extr. | contra a v. cum r. 10 in-
 flammationes a v. a. B. 13 in longa v. a. S. | dist. S. | mo-
 racum V. mora con dx. | cardiacis Vdx. at nero card- v. a. S.

14 an mammam laeuam? cfr. XXII 155. XX 50. XI 24.
 15 inueterescens dTfx. 16 dist. U 496. | infusum D.
 -sam a. -sa rTfx U. -so J. -sum autem S. quo etiam infuso v. |
 cornus f. -nu iis S. 17 aufert S(D). -rri dxaJ. -rri aiunt
 v. -runt fU. autperi V. 22 ualidam V.

mum cui nihil in musta additum est, meliusque, si nec
 vasis pix adfuit. marmore enim et gypso aut calce con-
 dita quis non et validus expaverit? in primis igitur vi- 46
 num marina aqua factum inutile est stomacho, nervis,
 5 vesicae. resina condita frigidis stomachis utilia existi-
 mantur, non expedire vomitionibus, sicut neque mustum
 neque sapa neque passum. novicium resinatum nulli con-
 ducit; capitis dolorem et vertigines facit. ab hoc dicta
 crapula est. tussientibus et in rheumatismo nominata pro-
 10 sunt, item coeliacis et dysintericis, mulierum mensibus.
 in hoc genere rubrum nigrumve magis constringit magis-
 que calefacit. innocentius pice sola conditum. sed et picem
 meminisse debemus non aliud esse quam combustae resinae
 fluxum. hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat. pectori, 47
 15 ventri utile, item vulvarum dolori, si sine febris sint, ve-
 teri rheumatismo, exulcerationi, ruptis, convulsis, vomitis,
 nervorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus,
 luxatis in sucida lana inpositum. ad omnia haec utilius
 id, quod sponte naturae suae picem resipit picatumque
 20 appellatur *Helvico in pago*, quo tamen nimio caput temptari
 convenit. quod ad febrium validudines attinet, certum est, 48
 non dandum in febris nisi veteribus aegris nec nisi decli-
 nante morbo; in acutis vero periculis nullis nisi qui mani-

§ 46: (cfr. Diosc. V 27). Cels. II 24. Diosc. V 43. —
 § 47: Diosc. V 48. — cfr. Plin. XIV 18. 26. 57.

1. 2 si nec (in v) uasis a.B. sine causis r. 2 ens (pro
 enim) V. 3 non et dxa S. non sit V. non etiam v. | ex-
 pauerat V. 4 fractum coni. Froben p. 91. sed cfr. XIV 78.
 100. Diosc. V 27. 6 uomitoribus a.G. 8 uertiginem dx.
 11 magis constringit om. V. 15 dolori si dxav. -res V.
 16 reumatismo V (ut fere semper). 17 infirmitantum
 Vd. -mantium x. | inflammationibus dx. | hanelationibus V.
 19 picem d(?) B(J). cfr. XIV 18. -eum rTfxv(S). 20 hel-
 uico in ego (e codd. Rom. B). cfr. III 36. XIV 43. 46. (18).
 heluency Vdx. eluen a. heluenco D. -uetico in J coll. IV 106.
 XIV 18. heluenaco (vel -ennaco) B. cfr. XIV 32. 84. -enico
 U 497. helleniatro v. | pago quo D. pacro (-chro x) quo (co
 V)Vdx. sprac concoqui a. agro quo J. quoque v. del. S. \\
 dist. J. 22. 23 declinante dv. -ti rx.

festas remissiones habeant, et has noctu potius — dimidia
 pars periculi est noctu, hoc est spe somni, bibentibus —,
 nec a partu abortive nec a libidine aegrotantibus, nec in
 capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore ex-
 tremitatum fient, nec in febris tussientibus, nec in tremore
 nervorumve doloribus vel faucium aut si vis morbi circa
 illa intellegatur, nec in duritia praecordiorum, venarum
 vehementia, neque in opisthotono, tetano, nec singultien-
 49 tibus nec si cum febris dyspnoea sit; minime vero oculis
 rigentibus, e genis stantibus aut defectis, gravibus nec 10
 quorum coniventium perlucebunt oculi palpebrisve non
 coeuntibus vel si dormientibus hoc idem eveniet aut si
 cruore suffundentur oculi vel si lemae in oculis erunt;
 minime lingua fungosa *vel* gravi et subinde imperfecta
 loquentibus; nec si urina difficile reddetur, neque ex- 15
 pavescentibus repente, nec spasticis aut rursus torpentibus,
 nec si per somnos genitura effundetur.

50 (25) Cardiacorum morbo unicam spem hanc *e* vino
 esse certum est. sed id dandum non nisi in accessione
 censent, alii in remissione, illi, ut sudorem coerceant, hi, 20
 quia tutius putant minuyente se morbo, quam plurium

§ 50: Seneca ep. II 3, 3. Cels. III 19. —

1 an his? 2 spes omnibus V²dx^a. 3 nec — aegrotan-
 tibus av. om. rx. 6 neruorumve xa. cfr. XXIV 40. -rum uel
 rfS. -rumque v(D). | uel del. S. 7 ilia S cum vet. Dal. illa
 Vdxv. illam a. 8 tetano nec v. -non (taet- d) et Vdx. nec
 tetano nec aD. cfr. Cels. IV 3. 9 si cum om. a. | febridis
 Vdx. 10 e genis ego. egentis ll. et genis v. del. U 498. |
 stantis a. | aut Vdxv. uel a. | grauibus nec (ne V) VdxS. -bus-
 que a. -busque nec v(D). | dist. ego. de oculis gravibus cfr.
 XI 145. Cels. III 6 (p. 86, 18). 12 eueniet av. -nit rfx. |
 aut dxv. at a. ad V. 13 cruores V. | suffundentur ego. -dun-
 tur ll.v. | laeme V. leme x. lacrimae v.a.B. 14 uel vet.
 Dal. nec Vdxv. et a. 17 effundetur Vv(S). -datur rTfxG.
 18 hanc e ego. hanc ll.fxJ. hanc in Verc. in v(D).
 18. 19 esse uino a. esse J. uini esse U 498. 19 certum est
 om. a. | id del. J. | dandum quidam non d(?)v.a.D. 20 ces-
 sent V. | alii Vdfxv(J). alii non nisi aG(D). | coerceant V.
 21 plurium dx Verc. -imum rv.

sententiam esse video. dari utique non nisi in cibo debet nec a somno nec praecedente alio potu, hoc est utique 51 sitienti, nec nisi in desperatione suprema, et viro facilius quam feminae, seni quam iuveni, iuveni quam puero, 5 hieme quam aestate, adsuetis potius quam expertibus. modus dandi pro vehementia vini, item mixtura aquae. vulgo satis putant unum cyathum II aquae misceri, si dissolutio sit stomachi, dandum; si cibus non descendat, iterum.

(26) Vini genera, quae fingi docuimus, nec fieri iam 52
10 arbitror et supervacuum eorum usum, cum ipsis rebus, ^{14, 98} ex quibus finguntur, doceamus uti. et alias modum ex-
cesserat medicorum in his ostentatio, veluti e naxis vinum utile esse ab armorum equitandive lassitudine praeci-
pientium atque, ut reliqua omittamus, etiam e iunipiro.
15 et quis satius censeat apsinthite vino utendum potius quam apsinthio ipso? in reliquis omittatur et palmeum, capiti noxium ventrique tantum molliendo et sanguinem excrean-
tibus non inutile. ficticium non potest videri quod bion 53
appellavimus, cum sit in eo sola pro arte festinatio. prod- 14, 77
20 est stomacho dissoluto aut cibos non perficienti, praegnan-

§ 51 extr.: Cels. III 19. — § 52: cfr. Diosc. V 28. V 56. (coll. Plin. XX 21). Marc. 20, 28. Diosc. V 46. 49. 40. — § 53: Diosc. V 12.

3 sitiente **dx**. 6 aquae **V²TxS**. eaque **a**. adque **V¹**. atque **d(?)v**. 7 unum vini cyathum *v.a.J* | duobus *II.v*.

8 largius dandum *S cum vet. Dal.* | et si cibus *v.a.J*. | descendit **a**. | iterum *U 499 coll. Celso.* inter **dxav** (ad seqq.

relatum). mit **V**. in . . . . **N**. 9. 10 *dist. U 499.* 9 fingi non docuimus **a**. 10 et **VdxG**. ut **a**. est et *v*. | supervacuum

H. -acum **N**. -acuae **V²**. -aeu **V¹**. -acue **a**. -acaneum *G*. -us *v*. superbire *d*. -ia **x**. | est eorum *S cum vet. Dal.* | usus *v.a.G*. usum docere *S cum vet. Dal.* 11 fingitur **Vdxv.a.G**.

12 naxis *B*. ex ap. . **N**. naxis **a**. in apis (-iis *v*) *rv*. 13 equitandi uel **V**. 14 e **aG**. et **rx**. in *v*. | iunipino **Vd**. 15 et si quis **dxv.a.G**. | absentite **Vx**. 16 absintio **x**. -sentio **V**. |

omittatur **dxv**. . . . ita . . . **N**. -ttetur **a**. *om. V*. 17 morando *Cornarius e Diosc.* 18 facticium **V²**. 19 festinato **Vx**. 20 perficienti **d(?)C**. -te *rv*. per. . . . **N**. \ *dist.*

ego cum H coll. § 4 et Diosc.

tibus defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, ischiadicis. in pestilentia quoque ac peregrinationibus vim magnam auxiliandi habere dicitur.

- 54 (27) Vini etiam vitium transit in remedia aceto. summa vis ei in refrigerando, non tamen minor in discutiendo; 5 ita fit, ut infuso terra spumet. dictum est saepius diceturque, quotiens cum aliis prosit. per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet, sternumenta olfactatum. in balineis aestus arcet, si contineatur ore. quin et cum aqua bibitur multorum stomacho utiliter, gargarizatur cum eadem 10 convalescentium, et a solis ardoribus oculis quoque illo modo saluberrimum fotu. medetur pota hirudine, item 55 lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morsibus, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei contraque omnium aculeatorum venena et pruritus, item contra 15 multipedae morsum calidum in spongea adiecto aut sulphuris sextante sextariis III aut hysopi fasciculo. medetur et sedis vitiis, in sanguinis fluctione post excisos calculos et omni alia foris in spongea inpositum, intus potum cyathis

§§ 54. 55: Diosc. V 21. Cels. V 27, 4. — § 55: Cels. V 27, 12. Scribon. 199. Pl. iun. 86, 9. 109, 14—16. Diosc. V 23.

2 ischiadicis v. scia- Vd. -aticis x. scyaticis a. 4 dist. ego. 5 ei ego. et ll. Nx. est (d?) v. | maior V. 6 infuso Vdxv(S). -sa a. -sum Verc. | terra S cum vet. Dal. coll. Celso. terrae (-rre xa) ll.v(J) (fictum ex terra espumet). 7 cum Nv. cumque ll. fx. | aliis v. alis ND. alii dx. alia V. -ias f. -icui a. 8 prohibet V¹f. | olfactatum S. -ctat (-cta a) uini (uim d) ll. x. -ctu uim v. | in dxv. om. r. 9. 10 dist. J. 11 dist. ego. (an cum vet. Dal. lacuna ante et a solis statuenda est?) 12 . . . . . rimum E. saluberrimum plurimum v. a. H. | fotu dTEv. potu Vf. | dist. P. | pota ego. post ll. v. potae H. -tis D. post potas J. | hirudine ego. -nes (iru- V) Vf. -ni H. -nibus D. hirundines dT. erud- E. ured- v. 14 aranei contraque Ev. -neique (quae V) contra rT. 15 aculeatorum Murbac. v. -leor . . . N. -leorum dTE. oculorum Vf. 16. 17 dist. ego e Pl. iun. 16 calidum in v. in cal- ll. | adiecto aut ego. aut adiecto VdT. adiecto EH. appositum aut (del. G) adi- Murbac. v. 17 tribus aceti aut v.a.S. | fasciculi V. 18 et sedis V Murbac. S. sedis rv. 19 omni alia G. omnis (-nes dv) alias (alas Vd) ll. v (add. rosiones). | ngea S. -geas E. -gia C. -gias dv. spotigeas V.

binis quam acerrimum. conglobatum utique sanguinem 56
discutit. contra lichenem et bibitur et inponitur. sistit
alvum et rheumatismos interaneorum infusum, item pro-
cidentias sedis vulvaeque. tussim veterem inhibet et gut-
5 turis rheumatismos, orthopnoeam, dentium labefactionem.
vesicae nocet nervorumque infirmitatibus. nesciere medici,
quantum contra aspidas polleret. nuper ab aspide calcata
percussus utrem aceti ferens, quotiens deposuisset, sen-
tiebat ictum, alias inlaeso similis. intellectum ibi reme-
10 dium est potuque succursum. neque aliter os conluunt 57
venena exsugentes. in totum domitrix vis haec non ciborum
modo est, verum et rerum plurimarum. saxa rumpit in-
fusum, quae non ruperit ignis antecedens. cibos quidem
et sapes non alius magis sucus commendat aut excitat,
15 in quo usu mitigatur usto pane aut cumino vel accenditur
pipere ac lasere, utique sale conspescitur. non est prae- 58
tereundum in eo exemplum ingens, siquidem M. Agrippa
supremis suis annis conflictatus gravi morbo pedum, cum
dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum porten-
20 tosa scientia ignorante divo Augusto tanti putavit usu pe-
dum sensuque omni carere, dummodo et dolore illo ca-
reret, demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo
impetu morbi.

§ 56: Diosc. V 23. 21. Pl. iun. 47, 20. — Seren. 845. Pl.
iun. 112, 12—20. (Cels. V 27, 4). — § 57: cfr. Plin. XXXIII 71.
Liv. XXI 37, 2. — § 58: cfr. Diosc. V 21 med.

2 discutit contra lichenem (*ego. -nas v. lignem E*) *Ev.*
om. r. cfr. § 118. XXVI 21. XXVIII 187. XXIX 93.

3. 4 procidentias *ego. -tia ll. v. cfr. XXIII 161. XXVI 90.*
XXXIV 169. XXIV 99. 4 uulue E. 5 orthopneum d.

6 nescire neque dici *Vd.* 8 percussos *V.* 9 similiter *d.*

10 aliter *VdTfS.* altero *Ev.* | os *om. E.* | conluunt *S. coll-*
v. col- VD. colunt E. culant d. 11 domitrix *C. uom- ll. v. |*

uix V. 12 saxarum potu fusum *d.* 15 usto *VdTfH.* tosto
Ev. | cumino Murbac. cum uino VdTfH. uino Ev. (cfr. XX

160. 218. XIX 153. Seren. 598). 16 lasere *Ev. -sari d.*

-sar V. | utique non sale Vd. | conspescitur V. 18 suppressis

V. | pedum morbo d. 19 unius *ll. v. usus D.* 20 an sen-

tentia (scientia)? 23 morbi *ll. G. morbi euasit v. loc. statuit S.*

- 59   **2.** (28) Acetum scillinum inveteratum magis probatur.
 20, 98   prodest super ea, quae diximus, acescentibus cibis, gu-
 89q.   statu enim discutit poenam eam; item iis qui ieiuni vo-
           mant, callum enim faucium facit ac stomachi. odorem
           oris tollit, gingivas adstringit, dentes firmat, colorem me-
           liorem praestat. tarditatem quoque aurium gargarizatione
           purgat et transitum auditus aperit. oculorum aciem obiter
           exacuit, comitialibus, melancholicis, vertigini, volvarum
           strangulationibus, percussis aut praecipitatis et ob id san-
           guine conglobato, nervis infirmis, renium vitiis perquam
           utile, cavendum exulceratis. 10
- 60   (29) Oxymeli antiqui, ut Dieuches tradit, hoc modo
           temperabant: mellis minas X, aceti veteris heminas V,
           salis marini pondo libram quadrantem, aquae sextarios V
           pariter coquebant deciens defervescente cortina atque ita 15
 61   diffundebant inveterabantque. sustulit totum id Ascle-
           piades coarguitque — nam etiam in febribus databant —,
           profuisse tamen fatetur contra serpentes, quas sepas vo-
           cant, et contra meconium ac viscum, et anginis calidum
           gargarizatum et auribus, oris gutturisque desideriiis. quae 20
           nunc omnia oxyalme contingunt, id est sale et aceto re-
           cente, efficacius.

§ 59: Diosc. V 25. Marc. 12, 27. Pl. iun. 26, 19, 17, 21. —
 §§ 60. 61: Diosc. V 22. (23). — § 60: cfr. Plin. XIV 114.

2 cibis *Ev.* ubi *r.* | 2. 3 gustatu *VdfJ.* -atum *Ev(D).* cfr.
 § 72. 107. XXVII 7. 138. X 185. XV 132. XXI 139; *prae-*
terea XXVII 22. 3 item *ego.* et in *VdT.* et *Ev.* cfr. XXVII
 24. XXVIII 71. an etiam, ut XXXVI 156. XXXVII 22? |
 iis *v.* his *ll. C.* 3. 4 uomant *VS.* -munt *rv.* 4 odorem *Ev.*
 dolor- *rTf.* 7 aditus *V.* 8 uertigini *TS.* -gi *ll.* -ginosis *v.*
 11 exulcerandis *VdT.* 12 die uehes *v.* diocles *dT.*
 13 minas *B e Diosc.* eminas *E.* hem- *rv.* | X — heminas *om.*
Vd. 14 libram *ll. TS.* -am et *H.* liberam *f.* thymbrae *v.* |
 aquae *J.* -ae marinae *ll. v.* -ae pluinae *S.* 15 deferuente
dT. 16 diffundebat *V.* 17 in *om. E.* | dotabant *dT.* da-
 bant *v. a. S.* 18 fatetur *J e coni. S.* -entur *ll. v.* 20 et
 oris *E(?) v. a. S.* 21 oxyalme *EJ.* oxyha- (-mae *Verc.*) *Vv.*
 oxia- *d.* oxa- *C e Diosc.* | id est *VJ.* idem *dTS.* id *Ev.* | *dist.*
J. 22 efficacius est *v. a. S.*

(30) Vino cognata res sapa est musto decocto, donec 62
 tertia pars supersit. ex albo hoc melius. usus contra
 cantharidas, buprestim, pinorum erucas, quas pityocampas
 vocant, salamandras, contra mordentia venenata. secundas
 5 partusque emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus
 auctor est venenum esse, si quis ieiunus a balineis id bibat.

(31) Consequens horum est faex, sui cuiusque generis. 63
 ergo vini faecibus tanta vis est, ut descendentes in cupas
 enecet. experimentum demissa praebet lucerna, quamdiu
 10 extinguatur, periculum denuntians. inlota miscetur medi-
 camentis, cum iridis vero pari pondere eruptionibus pituitae
 inlinitur, et sicca vel madida contra phalangia et testium
 mammarumque inflammationi vel in quacumque parte cor-
 poris, item cum hordeacia farina et turis polline in vino
 15 cocta. crematur et siccata. experimentum est legitime 64
 coctae, ut refrigerata linguam tactu videatur urere. ce-
 lerrime exanimatur non inclusa condita. crematio ei mul-
 tum virium adicit, utilissimae ad conpescendos lichenas,
 furfures cum fico decocta. sic et lepris et ulceribus man-
 20 nantibus inponitur. fungorum naturae contraria est pota, 65
 sed magis cruda. oculorum medicamentis cocta et lota
 miscetur. medetur inlita et testibus et genitalibus, in vino

§ 62: cfr. Plin. XIV 80. — § 63: Pl. iun. 63, 21. Diosc.
 eupor. I 141. 135. — §§ 64. 65: Diosc. V 131. — § 65: Diosc.
 eupor. II 160.

1 gnata V. | decocta V¹. 3 bupraestim pinorum V. -re-
 stinorum E. | urucas S. 4 salamandras quas pityocampas
 uocant V. | et contra Ev. a. S. 5 mortuos Vv. a. C. | potu f.
 6 a balneis Ev. a. G. ab alimentis dT. 7 fex VT. add.
 uini v. a. S. | sui VdTv(S). uini E. del. H. 8 faecibus J.
 fec- VTf. feci (vel faeci) v. 9 dimissa E. | an quando?
 10 denuntians dv. dent- V. dentionis E. 12 inlinitur v.
 -nuntur ll. 13 inflammationi S. -nes v. inflationi ll. -nes
 Brot. | uel in quacumque inflatione uel (seu dT) in quacumque
 parte VdT. 15 coctę E. decocta v. a. S. | in perimentum E.
 indeque exper- v. a. G. 17 non Vfv(S). loco non (dE?) C(D).
 inclusa Vf Verc. (S). -so rv(D). | ei Ev. et r. 18 dist. ego.
 utilissimae V. -me d. -ma est Ev. | compescendas dv. a. H.

autem adversus strangurias bibitur. cum expiravit quoque, lavandis corporibus et vestibus utilis, tunc usum acaciae habet.

- 66 (32) Faex aceti pro materia acrior sit necesse est multoque magis exulceret. resistit suppurationum incrementis; stomachum, interanea, ventrem inlita adjuvat. sistit rheumatismos earum partium et mulierum menses. panos discutit nondum exulceratos et anginas, ignes sacros cum
 67 cera. mammas lactis sui inpatientes eadem extinguit, ungues scabros aufert. e serpentibus contra cerastas validissima cum polenta, cum melanthio autem contra crocodili morsus et canis. et haec cremata ampliat vires. tunc addito lentiscino oleo inlita una nocte rufat capillum. eadem ex aqua in linteolo adposita vulvas purgat.
 68 (33) Sapae faece ambusta sanantur, melius addita lanugine harundinis, eadem faece decocta potaque tusses veteres. decoquitur in patinis cum sale et adipe ad tumorem quoque maxillarum et cervicium.
 69 3. (34) Olearum proxima auctoritas intellegitur. folia earum vehementissime adstringunt, purgant, sistunt. itaque commanducata inposita ulceribus medentur et capitis doloribus inlita cum oleo, decoctum eorum cum melle iis, quae medici usserint, gingivarum inflammationibus et paronychiis sordidisque ulceribus et putrescentibus. cum melle sanguinis profluvium e nervosis partibus cohibet.
 70 sucus eorum carbunculantibus circa oculos ulceribus et

§§ 66 67: Diosc. V 131. — § 67: Diosc. eup. I 135. Seren. 347. — Pl. iun. 86, 16. — Seren. 53. — § 68: Pl. iun. 83, 24. — §§ 69—71: Diosc. I 136. — § 69: Pl. iun. 76, 21—23. Marc. 4, 48.

1. 2. lavandis quoque T. 2 tuncque v. a. S. 4 fex V.
 5 exulcerat d. 7 rheumatismos (reu- V d) V d v. om. E. |
 menses V. 8 ignes om. E. 10 scabras E. 11 pulenta V. |
 melanthio V. 11. 12 crocodilli V. 12 haecmata E. |
 13 adito V. 15 sapae d E Verc. (H). -pe VT. saepe v (Dal.). |
 faece d v. feci r. | ambustas E. 16 eam faece E. | tussis V D.
 22 his d EC. 23 iusserint V. | et V f S. om. r v.

pusulis procidentique pupillae efficax, quapropter in collyria additur. nam et veteres lacrimationes sanat et genarum erosiones. exprimitur autem sucus tunsis adfuso vino et aqua caelesti siccatusque in pastillos digeritur. 5 sistit menses in lana admotus vulvae, utilis et sanie manantibus, item condylomatis, ignibus sacris quaeque serpunt ulcera, epinyctidi.

(35) Eosdem effectus et flos earum habet. uruntur 71 cauliculi e/florescentes, ut cinis spodi vicem praestet, vinoque infuso iterum uritur. suppurationes et panos inlinunt 10 cinere eo vel foliis tuis cum melle, oculos vero cum polenta. sucus fruticis recentis accensi destillans sanat lichenas, furfures, manantia ulcera. nam lacrima, quae ex arbore ipsa destillat, Aethiopicae maxime oleae, mirari 72 15 satis non est repertos, qui dentium dolores inlinendos censerent, venenum esse praedicantes atque etiam in oleastro quaerendum. e radice oleae quam tenerrimae cortex derasus in mel crebro gustatu medetur sanguinem reiciuntibus et suppurata extussientibus. ipsius oleae cinis cum 20 axungia tumores sanat extrahitque fistulis vitia et ipsas sanat.

(36) Olivae albae stomacho utiliores, ventri minus. 73 praeclarum habent usum, antequam condiantur, recentes per se cibi modo devoratae. medentur enim harenosae

§ 71 extr.: Diosc. I 137. — § 72: Diosc. I 141. — § 73: Diosc. I 138. — Pl. iun. 83, 25, 84, 1. 2.

1 pupillae Ev(D). pupulae (pop- f) dTfS. -llae V.
3 tunsis S. tuis Ev(D). tonsis V. -sus d. 5 saniem emanantibus dv.a.H. 6 condylematis V. | an serpent?
7 ulcerae pinratidi V. 8 uruntur v. utun- dE, utuntun- V.
9 cauliculis d. | efflorescentes S. et flor- d. (an ecflo-?).
exflor- VD. flor- Ev. 12 distillans et 14 distillat dEv.a.S.
14 mirari oleae dE. 15 illiniendos d. 17 quaerendam v.a.H. | tenerrimae Ev. -erum e r. | cortice dT. 17. 18 derasus v. -sum ll. T. 18 melle dTv.a.S. | gustatum dT. cf. § 59. 19 et tussientibus E. tuss- v.a.Bas. 20 ipsa Vd.
23 usum om. Ev.a.S. | usum recentes v.a.S. 24 cibi Vd. | devorata V.

urinae, item dentibus carne mandenda adtritis aut convolsis. nigra oliva stomacho inutilior, ventri faciliior; capiti, oculis non convenit. utraque ambustis prodest, trita et inlita *illa*, sed nigra commanducatur et protinus ex ore inposita pusulas gigni prohibet. colymbades sordida ulcera purgant, inutiles difficultatibus urinae. 5

- 74 (37) De amurca poteramus videri satis dixisse Casingivis et oris ulceribus, dentium stabilitati efficacissime subvenit, item ignibus sacris infusa et *ais*, quae serpant. 10
 15, 33 sqq. tonem secuti, sed reddenda medicinae quoque est. pernionibus nigrae olivae amurca utilior, item infantibus fovendis, albae vero mulierum vulvae in lana admovetur. multo autem omnis amurca decocta efficacior. coquitur in Cyprio vase ad crassitudinem mellis. usus eius cum aceto aut vino vetere aut mulso, ut quaeque causa exigat, 15
 in curationem oris, dentium, aurium, ulcerum manantium, 75 genitalium, rhagadam. vulneribus in linteolis inponitur, luxatis in lana. ingens hic usus utique inveterato medicamento; tale enim fistulas sanat. infunditur sedis, genitalium, vulvae exulcerationi, inlinitur vero podagris incipientibus, item articulariis morbis. si vero cum omphacio recoquatur ad mellis crassitudinem, causarios dentes extrahit; item iumentorum scabiem cum decocto lupinorum et chamaeleonte herba mire sanat. cruda amurca podagras foveri utilissimum. 25

§§ 74. 75: Diosc. I 140. — § 74: Pl. iun. 26, 10. 20. 98, 4.
 — § 75: Cato 96, 2.

1 carne mandenda T. -nem audenda Vdf. carmen audebam E. carnem mandendo H. aut v. 4 illa (sc. alba) ego. om. ll. v. | sed dEv. ad V. | an commanducata? 8 medicina dT. | ratio est v.a.G. 10 iis v. his ll. C. | serpant ego. -punt ll.v. cfr. Froben p. 41. 14 cyprio EH. -pro T. qui pro r. cupreo v. 15 ut Ev. aut r. | exigat VEv. -git dS. an exiget? 16 curationem VdTfS. -one Ev. 17 hagadam V. ag- d. 18 ufus Ev. fucus r. 22 casuros v.a.S. 24 chamaeleone H. cfr. not. ad XXII 45. | podagras H. -ros ll.TfD. -ris v. an podagricos? cfr. § 126. XXV 60. XXVII 25. XXVIII 105. 116. 140. XXXVI 133. XXI 174. (XXIV 147) al.

4. (38) Oleastri foliorum eadem natura. spodium e 76
 cauliculis vehementius inhibet rheumatismos. sedat et in-
 flammationes oculorum, purgat ulcera alienata et explet,
 excrescentia leniter erodit siccaturque et ad cicatricem per-
 5 ducit. cetera ut in oleis, peculiare autem, quod folia de-
 cocuntur ex melle et dantur coclearibus III contra sanguinis
 excreationes. oleum tantum acrius efficaciusque, et ideo 77
 os quoque colluitur illo ad firmitatem dentium. inponuntur
 folia et paronychiis et carbunculis et contra omnem col-
 10 lectionem cum vino, iis vero, quae purganda sint, cum
 melle. miscentur oculorum medicamentis decoctum folio-
 rum et succus oleastri. utiliter et auribus instillatur cum
 melle vel si pus effluat. flore oleastri condylomata inli- 78
 nuntur et epinyctides, item cum farina hordeacea venter
 15 in rheumatismo, cum oleo capitis dolores. cutem in ca-
 pite ab ossibus recedentem cauliculi decocti et cum melle
 inpositi comprimunt. ex oleastro maturi in cibo sumpti
 sistunt alvum, tosti autem et cum melle triti nomas re-
 purgant, carbunculos rumpunt.
- 20 (39) Olei naturam causasque abunde diximus. ad me- 79
 dicinam ex olei generibus haec pertinent, utilissimum 15, 4 sqq.
 esse omphacium, proxime viride, praeterea quam maxime
 recens — nisi cum vetustissimum quaeritur —, tenue,
 odoratum quodque non mordeat, e diverso quam cibus

§§ 76—78: Diosc. I 136. — § 76: Pl. iun. 38, 22. — § 77:
 Diosc. I 139. Seren. 226. Pl. iun. 77, 1—4. — § 78: Pl. iun. 76,
 23—77, 1. Marc. 4, 49. — § 79: Diosc. I 29.

1 spondium Vd. | e Vdv. a E. 3 dist. ego. | et Vd. om.
 Ev. 4 erodit v. et ero- E. odit rT. 5 ut EB. aut dT. autem
 V. et v. 6 ex melle et VdH. et (ex v) melle Ev. | dantur-
 que v.a.H. | III ego. tribus Val. Rose e Pl. iun. om. II.v.

7 tamen v.a.H. | et ideo ego. cfr. nota ad § 19. et de
 eo VdTH(D). et de E. ideo Scum P. est de eo J. et v.
 8 coluitur VD. | illa E. del. H. 9 paronycis V. -chis D.

10 his V. | purganda Vdv. curanda E. | sunt v.a.S.
 11 decoctum ego. et coct- II.v. et decoct- G. 15 doloribus
 VTv.a.G. | cute Vd. 18 nomas v. nomanas V. manas r.

18, 19 se purgant Vd. 22 esse VfEH. est dv. - 24 mor-
 deas V. | cibus ego. cfr. XXI 79. cibus VdS. in cibus ED. in

- eligitur. omphacium prodest gingivis, si contineatur in ore, et colorem dentium custodit motusque stabilit. sudores
 80 cohibet. (40) oenanthino idem effectus qui rosaceo. omni autem oleo mollitur corpus, vigorem et robur accipit. stomacho contrarium, auget et ulcerum incrementa. fauces 5 exasperat et venena omnia hebetat, praecipue psimithi et gypsi, in aqua mulsa aut ficorum siccarum decocto potum contra meconium, ex aqua contra cantharidas, buprestim, salamandras, pityocampas, per se potum redditumque vomitionibus contra omnia supra dicta. lassitudinum et per- 10
 81 frictionum refectio est. tormina calidum potum cyathis VI magisque ruta simul decocta pellit, item ventris animalia. solvit alvum heminae mensura cum vino et calida aqua potum aut tisanæ suco, vulnerariis emplastris utile faciem purgat. bubus infusum per nares, donec ructent, 15
 82 inflationem sedat. vetus autem magis excalfacit corpora magisque discutit sudores, duritias magis diffundit, lethargicis auxiliare et inclinato morbo. oculorum claritati confert aliquid cum pari portione mellis acapni. capitis doloribus remedium est, item ardoribus in febris cum aqua. si vetusti non sit occasio, decoquitur, ut vetustatem repraesentet. 20

§§ 80—82: Diosc. I 30. — § 80: cfr. Plin. XV 29. Diosc. I 56. — Cels. IV 7. — Diosc. de venen. 1. 2. 3. 4. — § 81: Pl. iun. 50, 4—6. — § 82: cfr. Cels. III 20 med. IV 2, 1. Pl. iun. 8, 1—3.

cibos v. 2 et colorem ego. dol- E v. col- r B. | motusque stabilit ego e Diosc. et coll. XX 16. magis quam alibi U. T. J. magis quam aliud (albat P) v. magis quam stabilit coni. Müller emend. IV 19. 3 omne E. 5 auget et V E S. auget d. v. 6 dist. ego. de v. exasperat cfr. not. ad § 143. | psimythii (dE?) v. a. S. cfr. XXII 42. 7—9 dist. ego. 7 decoctum V d. v. a. C. 8 bupraestim V. 9 salamandras v. cfr. § 62. -ra U. -ram S. | potum B. lotum U. v. 10 dicta U. H(J). dicta laudatissimum v(S). | lassitudinem V d. 10. 11 perfriktionem E¹. 12 sex U. v. 14 auiti sanæ V. | uulneraris V D. -atis d. 15 ructent v. rictent T. -et V d. ruptat E. 19 cum d. v. con V. in E. | pari portione v(S). parti partionem V. participatione d. portione E H(J). | acapini d. ac opii v. a. G. 20 idem V. 21 ut d E N v. et V.

(41) Oleum cicinum bibitur ad purgationes ventris 83
cum pari caldae mensura. privatim dicitur purgare prae-
cordia. prodest et articulorum morbis, duritiis omnibus,
vulvis, auribus, ambustis, cum cinere vero muricum sedis
5 inflammationibus, item psorae. colorem cutis commendat
capillumque fertili natura evocat. semen, ex quo fit, nulla
animans attingit. ellychnia ex uva fiunt claritatis praeci- 84
puae, ex oleo lumen obscurum propter nimiam pinguitu-
dinem. folia igni sacro inlinuntur ex aceto, per se autem
10 recentia mammis et epiphoris, eadem decocta in vino in-
flammationibus cum polenta, croco; per se autem triduo
inposita faciem purgant.

(42) Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem 85
erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit e facie.
15 prodest et auribus cum rosaceo aut melle et mali punici
tegmine decoctum vermiculosque in his necat et gravi-
tatem auditus discutit, sonos incertos et tinnitus, obiter
capitis dolores et oculorum. medetur furunculis et a sole
ustis cum cera. ulcera manantia et furfures cum vino
20 expurgat, condylomata cum meliloto; per se vero capiti
inlitum somnum adlicit.

(43) Oleum laurinum utilius, quo recentius quoque 86
viridius colore. vis eius excalfactoria, et ideo paralyticis,
spasticis, ischiadicis, suggillatis, capitis doloribus, invete-

§ 83: cfr. Plin. XV 25. — Diosc. I 38. — Marc. 6, 33. —
§ 85: cfr. Plin. XV 26. — Diosc. I 39. — Pl. iun. 101, 2. —
Marc. 1, 62. Pl. iun. 13, 19. 77, 4. Marc. 4, 12. Pl. iun. 11, 4.
Marc. 1, 77. — § 86: cfr. Plin. XV 26. — Diosc. I 49. Marc. 9, 83.

1 cicinum dEB. cfr. XV 25. cyc- V. coc- v. enic- P.
2 calidae d. 5 psorae Vdv. . . . ae N. ipsum E. 7 ellychnia
V. 11 com. V. | et croco v.a.S. 13 cor . . . a N. cor-
porum E. 14 a facie Ev.a.Bas. 15 rosacio VD. | aut
ND. et ll. v. 16 tegmine S cum vet. Dal. germine (fictum
e getmine) ll.v(D). cfr. XXII 90. 103. 17 auditus D.
aud. t . . . N. | innitus E. . . . t. us N. (-tuus D). 19 ul-
cera om. d. 20 et purgat Vd. 22 quo dNv. quod r. |
uoque N. quodque E. 23 et ideo ll.v. id . . . N. ideo D.
cfr. nota ad § 19. 24 pasticis Vd. | ischiadicis Va.

ratis destillationibus, auribus in calyce punici calfactum inlinitur.

- 87 (44) Similis et myrtei olei ratio. adstringit, indurat. medetur gingivis, dentium dolori, dysinteriae, volvae exulceratae, vesicis, ulceribus vetustis vel manantibus cum squama aeris et cera, item eruptionibus, ambustis. adtrita sanat et furfures, rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem gravem corporis. adversatur cantharidi, bupresti aliisque malis medicamentis, quae exulcerando nocent.
- 88 (45) Chamaemyrsinae sive oxymyrsinae eadem natura. — Cupressinum oleum eosdem effectus habet quos myrteum, item citreum. — E nuce vero iuglande, quod caryinum appellavimus, alopeciis utile est et tarditati aurium infusum, item capitis dolori inlitum, cetero iners et gravi sapore. enimvero si quid in nucleo putridi fuerit, totus modius deperit. — Ex Cnidio grano factum eandem vim habet quam cicinum. — E lentisco factum utilissimum acopo est idemque proficeret quod rosaceum, ni durius paulo intellegeretur. utuntur eo et contra nimios sudores papulasque sudorum. scabiem iumentorum efficacissime sanat. — Balaninum oleum repurgat varos, furunculos, lentiginis, gingivas.

§ 87: cfr. Plin. XV 27. — Diosc. I 48. — §§ 88. 89: cfr. Plin. XV 27. 28. — § 88: Diosc. I 41. Marc. 9, 118. 1, 51. — § 89: Diosc. I 43. (cfr. Scribon. 268). 50. 40.

2 inlinitur *ll. v. inc.* . . . . N. 6 ambustis *ego. -stionibus ll. v. (contra constantem Plinii usum). an adustionibus? cfr. XVII 116. XX 61. XXVIII 65. XXX 135.* 7 ragadas d. hag- V. 8 laxatos T. *an recte? κεφαλακμένα Diosc. | sudorem Diosc.* 9 alisque VD. 13 uero om. E. 14 caryinum G. -ynium v. -ynum VdF Par. carenum E. 15 dolor inlifum V. | ceterum Ev. a. S. | iners et dEv. inesset V. 16 enimvero *ll. v. particula Plinio fere aliena (praeter XVI 249). an non raro vel quin immo? | putidi VS.* 17 modius S cum vet. Dal. modiis V. -dus rv. del. P. | perit dT. 18 cnicinum P. 19 proficeret dV. -ret et VED. | quod dS. qua d V. que E. aequae ut v. *an quod et? cfr. § 91 extr.* 22 balaninum . -anium E. balinium V.

(46) Cypros qualis esset et quemadmodum ex ea fieret 90
oleum docuimus. natura eius excalfacit, emollit nervos. 12, 109
folia stomacho inlinuntur et vulvae concitatae, sucus quo-
que eorum adponitur. folia recentia commanducata ulceribus
5 in capite manantibus, item oris medentur et collectionibus,
condylomatis. decoctum foliorum ambustis et luxatis prod-
est. ipsa rufant capillum tusa adiecto struthi mali suco. 91
flos capitis dolores sedat cum aceto inlitus, item com-
bustus in cruda olla nomas sanat et putrescentia ulcera
10 per se vel cum melle. odor floris oleique somnum facit.
— Adstringit gleucinum et refrigerat eadem ratione qua
oenanthinum.

(47) Balsaminum longe pretiosissimum omnium, ut in 92
unguentis diximus, contra omnes serpentes efficax, ocu- 12, 129
15 lorum claritati plurimum confert, caliginem discutit, item
dyspnoeas, collectiones omnes duritiasque lenit. sanguinem
densari prohibet, ulcera purgat, auribus, capitis doloribus,
tremulis, spasticis, ruptis perquam utile. adversatur aconito
ex lacte potum, febres cum horrore venientes perunctis
20 leviores facit. utendum tamen modico, quoniam adurit
augetque vitia non servato temperamento.

(48) Malobathri quoque naturam et genera exposuimus. 93
urinam ciet, oculorum epiphoris in vino expressum uti- 12, 129
lissime inponitur, item frontibus dormire volentibus, effi-
25 caciis, si et nares inlinantur aut si ex aqua bibatur. oris
et halitus suavitatem commendat linguae subditum folium,
sicut et vestium odorem interpositum.

§§ 90. 91: Diosc. I (65). 124. cfr. Plin. XXIV 74. — § 91
extr.: cfr. Plin. XV 29. Diosc. I 67. — § 92: Diosc. I 18. —
Seren. 11. 28. — § 93: Diosc. I 11.

3 folia a E. | concitat Vd. 5 moris V. 7 strutei V
v.a.C. 8. 9 combustis V. 10 oleique D cum U 500.
olet qui Il. v. qui olet J. 11 leucinum E. | qua VS. et qua
r. qua et v. 14 efficax (serpentes?) — 16 omnes om. E.
20 modice v.a.H. cfr. XXI 155. XXVI 122. 22 malo-
bathri v. -athi (mol- E) Il. 23 in uino ego. cfr. § 132. uino
Vdv. -num E. (an potius uino excoctum? ἀναζεκθέν ἐν οἴνῳ
Diosc. cfr. XXXII 38. XXXVII 194. XXVIII 206).
24 an uolentium? 26 alitus V.

- 94 (49) Hyoseyaminum emolliendo utile est, nervis in-
 utile. potum quidem cerebri motus facit. — Therminum
 e lupinis emollit, proximum rosaceo effectū. — Narcissi-
 21, 129 num dictum est cum suo flore. — Raphaninum phthiriasis
 longa validudine contractas tollit scabritiasque cutis in facie 5
 95 emendat. — Sesaminum aurium dolores sanat et ulcera,
 quae serpunt, et quae cacoëthe vocant. — Lilinum, quod
 21, 127 et syrium vocavimus, renibus utilissimum est sudoribus-
 que evocandis, vulvae molliendae concoquendisque intus.
 15, 31 — Selgiticum nervis utile esse diximus, sicut herbacium 10
 quoque, quod Iguvini circa Flaminiam viam vendunt.
 96 (50) Elaeomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manare
 15, 32 diximus, sapore melleo, non sine nausea alvum solvit,
 bilem praecipue detrahit II cyathis in hemina aquae datis;
 qui bibere, torpescunt excitanturque crebro. potiores cer- 15
 taturi praesumunt ex eo cyathum unum. — Pissino oleo
 usus ad tussim et quadripedum scabiem est.
 97 (51) A vitibus oleisque proxima nobilitas palmis. in-
 ebriant recentes, capitis dolorem adferunt minus siccae,
 nec, quantum videtur, utiles stomacho. tussim exasperant, 20
 corpus alunt. sucum decoctarum antiqui pro hydromelite
 dabant aegris ad vires recreandas, sitim sedandam, in quo

§ 94: cfr. Plin. XXV 37. — Diosc. I 42. 45. — § 95: Diosc. I 41. (cfr. Plin. XXI 127). III 106. — § 96: Diosc. I 37. 95 (coll. 94). cfr. Plin. XV 31. XXIV 40 extr. — § 97: Diosc. I 148. 149. Pl. iun. 38, 24. 60, 16. Diosc. I 148. 149.

1 emolliendo d.v. emoli- V.f. molli- E. 3 effectū d.S.
 -tum r. -tum habens v. 6 emendavit V. 7 quae om. E. |
 uocant ulcera V d.v.a.C. | lilinum ll.fv(J). lirinon C. -num
 S. cfr. XXI 22. 8 syrium ll. D. Phaselinum (C. phyllinum
 v) et Syrium v (coll. XXI 24). 9 concoquendisque ll.TfS.
 -doque Ev. 10 selgiticum Ev(G). cfr. XV 31. -itium rf.
 selgium S e Strab. XII 7, 3 p. 571. seleucicum B. | herbaceum
 Ev.a.S. 11 iguini EH. igui- G. egoui- rf. eugubi- vel
 engui- v. 13 alvum emollit v.a.H. 14 duobus ll. v. |
 aquae B e Diosc. om. ll. v. 15 crebro potiores (pugnat- v)
 dEG. ore probatores V. 16 pissino V. 17 ad tussim et
 VdTfH. et (est v) passim ad EG. 19 dist. v.a.H. 20 ex-
 asperant = τραχύτητα ἴσνται (Diosc.). cfr. not. ad § 143.

usu praeferebant Thebaicas, sanguinem quoque excreantibus utiles, in cibo maxime. inlinuntur caryotae stomacho, vesicae, ventri, intestinis cum cotoneis et cera et croco. suggillata emendant. nuclei palmarum cremati in fictili
 5 novo cinere loto spodi vicem efficiunt miscenturque collyriis et calliblephara faciunt addito nardo.

5. (52) Palma, quae fert myrobalanum, probatissima 98 in Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in balanis. alvum et menses ciet in vino austero et vulnera conglutinat.

10 (53) Palma elate sive spathe medicinae confert germina, folia, corticem. folia inponuntur praecordiis, stomacho, iocineri, ulceribus, quae serpunt cicatrici repugnantia. psoras cortex eius tener cum resina et cera sanat diebus XX. decoquitur et ad testium vitia. capillum
 15 denigrat. suffitu partus extrahit. datur bibendus renium vitiis et vesicae et praecordiorum, capiti et nervis inimicus. vulvae ac ventris fluctiones sistit decoctum eius; item cinis et tormina, potus in vino albo in vulvarum vitiis efficacissimus.

20 6. (54) Proxime varietates generum medicinarumque 100 mala habent. ex his verna acerba et stomacho inutilia sunt, alvum, vesicam circumagunt, nervos laedunt. cocta

§ 98: Diosc. I 148. Pl. iun. 46, 15—17. 74, 6. — § 99: Diosc. I 150. — §§ 100—103: Diosc. I 159. 160. — § 100: Pl. iun. 38, 24. 52, 6. Marc. 16, 76. Pl. iun. 49, 9. Marc. 30, 65. Gargil. 186, 3—5. 187, 21. 188, 18.

4 suggillant E. 5 epfici uni V. 7 refert coni. H coll. Diosc. et XII 103. prae se fert Reinesius. 8 in om. d. 9 ciet ll. TfH. cit v. fiftit B e Diosc. 10 palma dTfEv(H). -mae V. -ma et Salm. -ma siue C. | elatae f. | spathe B. stathe E. state rv. | conferet V. 12 uulceribus V. 13 psoras v. -ra Vd. ipsora E. | tener cum v. -rum ll. 15 dist. ego e Diosc. 16 et capiti EC. 17 fluctionem Ev.a.H. 18 et ll.D cum U 501. ad v. | dist. U. 20 proxime V. cfr. § 158. XXV 94. XXVIII 107. -mae rv. | medicinarumque Vd. -rum quae S. -rumque quae v. macerarumque E. 21 malas V. | acerua V. | et VdT.S. om. Ev(D). (num propter § 104?). 22 uesicam dEv. -cissam V¹. -cassam (supra scripto uesicas sanat) V².

meliora. — Cotonea cocta suaviora, cruda tamen, dumtaxat matura, prosunt sanguinem excreantibus et dysintericis, cholericis, coeliacis. non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim suci, *et tamen decocuntur in aqua caelesti ad eadem, quae supra scripta 5
 101 sunt. *inponuntur et pectori in febris ardoribus*, ad stomachi autem dolores cruda decoctave cerati modo inponuntur. lanugo eorum carbunculos sanat. cocta in vino
 102 et inlita cum cera alopecii capillum reddunt. quae ex iis cruda in melle conduntur, alvum movent; mellis autem 10
 suavitati multum adiciunt stomachoque utilius id faciunt. quae vero in melle cocta conduntur, quidam ad stomachi vitia trita cum rosae foliis decoctis dant pro cibo. sucus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest, item mammis, condylomatis, varicibus; flos et viridis et siccus 15
 inflammationibus oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. fit et sucus ex illis mitis cum vino dulcitus, utilis coeliacis et iocineri. decocto quoque eorum foveantur, si procidant, vulvae et interanea. fit et oleum
 13, 11 ex iis, quod melinum vocavimus, quotiens . . . non fuerint 20
 in umidis nata. ideo utilissima quae ex Sicilia veniunt, minus utilia struthia, quamvis cognata. radix eorum circumscripta terra manu sinistra capitur ita, ut qui id faciet

§ 101: Pl. iun. 38, 9. 44, 8—10. 15, 2—4. Marc. 6, 12. Pl. iun. 46, 18. — § 103: cfr. Gargil. 187, 10.

2 et *ll. D.* ac *v.* 3 prosunt *fH.* 6 inponuntur — ardoribus *huc transposui coll. Diosc.*; post suci (*v. 4*) habent *ll. v.* | pectoris *E.* 8. 9 *dist. H.* 9 qua *V.* | iis *ego.* his *ll. v.*

10 condiuntur *v. a. J.* 11 multum *ll. v.* an gravitatis (*vel austeritatis*) multum? *cfr. Diosc.* 12 condiuntur *d(?) v. a. J.* 12. 13 stomacium atrita *V.* 13 pro suco cibus *E.*

14 in orthopnoicis *E.* 17 et *om. V d S.* | ex illis *S.* ex illis *V.* exilis *d.* ex his (iis *v*) *EC.* | mitis *ll. v.* an malis?

18 tussis *V.* tusus *d Ven.* 20 iis *v.* his *ll. C.* 20 lac. *ego indicavi e Diosc. sic fere explendam*; aliquid adstringi opus sit, usus magni. eliguntur parva et rotunda odorataque et quae (*cfr. XXI 38*). 23 manu terra sinistra *E.* manu sinistra

terra *d.* | qui id *H cum Dal.* quid *V f E.* qui *d(?) v.* | facit *v. a. H.*

dicat, quare capiat et cuius causa. sic adalligata strumis medetur.

- (55) Melimela et reliqua dulcia stomachum et ventrem 104 solvunt, siticulosa, aestuosa, sed nervos non laedunt. —
 5 Orbiculata sistunt alvum et vomitiones, urinas cient. —
 Silvestria mala similia sunt vernis acerbis alvumque sistunt; sane in hunc usum immatura opus sunt.

- (56) Citrea contra venenum in vino bibuntur vel ipsa 105 vel semen. faciunt oris suavitatem decocto eorum colluti
 10 aut suco expresso. horum semen edendum praecipiant in malacia praegnatibus, ipsa vero contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facile manduntur.

- (57) Punici mali novem genera nunc iterari super- 106 vacuum. ex his dulcia, quae apyrena alio nomine appel- 13, 112
 15 lavimus, stomacho inutilia habentur; inflationes pariunt, dentes gingivasque laedunt. quae vero ab his sapore 13, 113 proxima vinosa diximus, parvum nucleum habentia, utiliora paulo intelleguntur; alvum sistunt et stomachum, dumtaxat pauca, ultraque satietatem et haec minime danda, quam-
 20 quam omnino nulla in febris, nec carne acinorum utili nec suco. caventur aequae vomitionibus ac bilem reicientibus. uvam in his ac ne mustum quidem, sed protinus vinum 107

§ 104: Diosc. I 161. 162. 163. Diphilus ap. Athenaeum III 20 p. 80^f. Pl. iun. 47, 21. — § 105: Diosc. I 166. — Isidor. XVII 7, 8. Th. H. IV 4, 2. Athen. III 28 p. 84^d. (cfr. Plin. XII 15). Gargil. 191, 25. 190, 2. Verg. Georg. II 126. — § 106: Diosc. I 151. Gargil. 180, 1. 2. 3. — § 107: (cfr. Plin. XIII 113). Gargil. 180, 7. Cels. II 33. VI 9. Diosc. I 153 (coll. 152). Gargil. 183, 15. 180, 16—18.

1 quare VdT.S. quae Ev. | sic Ev. siccat V. -ata dT.
 3 dulcis V. 4 sticulosa V. 6. 7 acerbis — sane in Ev.
 om. r. 7 hac V. 9 earum Vd. | colluti dTEH. -to v.
 collū V. 10 expraessu V. | praecipium in malicia V.
 11 contrita Vd. 12 sed VdBas. et Ev. | facile EG. -llime
 rr(D). | mandantur E. 13 iterati E. -are v.a.S. 13. 14 superuacuum v. -cum cum ll. 14 iis v. his ll.C. | apyrena
 S. -rina dEv. apirina V. cfr. XIII 112. 14. 15 appellamus
 Vf. 16 dentes om. V. 19 ultraque ego. cfr. § 20. citr-
 ll.v. | et VdS. sed Ev. 19. 20 dist. ego. 20 utile VVen.
 21 ac bilem reicientibus om. E.

aperuit natura. utrumque asperiore cortice; hic acerbis in magno usu. vulgus coria maxume perfici illo novit; ob id malicorium appellant medici. urinam cieri eodem monstrant mixtaque galla in aceto decoctum mobiles dentes stabilire. expetitur gravidarum malaciae, quoniam gustatu 5 moveat infantem. dividitur malum caelestique aqua madescit ternis fere diebus; haec bibitur frigida coeliacis et sanguinem excreantibus.

- 108 (58) Ex acerbo fit medicamentum quod stomatice vocatur, utilissimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum 10 caligini, pterygiis, genitalibus et ñis, quas nomas vocant et quae in ulceribus excrescunt, contra leporem marinum hoc modo: acinis detracto cortice tunsis sucoque decocto ad tertias cum croci et aluminis scissi, murræ, mellis 109 Attici selibris. alii et hoc modo faciunt: punica acida 15 multa tunduntur, sucus in cacabo novo coquitur mellis crassitudine ad virilitatis et sedis vitia et omnia, quae lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas in manibus. rami punicorum serpentes fugant. cortices punici ex vino cocti et inpositi perniones 20 sanant. contusum malum ex III heminis vini decoctum ad heminam tormina et taenias pellit. punicum in olla

§ 108: Gargil. 182, 1—10. Diosc. I 151 extr. eup. II 156. (Scribon. 186). — § 109 extr.: Cato 126. Pl. iun. 50, 6. (Mare. 28, 24). 55, 8—10. 50, 8—10. Gargil. 180, 18—21. Marc. 27, 116.

1 an utraque? cfr. XVIII 247. XXII 75. XXXIV 78. 83. XXXV 94. XXXVI 117. II 22. | acerbis S. ex ac- B. acerbis VE. -ruos d. -rbus v. 2 magno usu Ev. -gnis V. -gis d. | perfici ego. -cit ll. S. -cere v. | illo ll. v. an eo (mendo nato e dittogr. perficicio)? | novit del. V²S. 3 ob id V²Ev. obiri r. 4 decocto Ev.a.H. 6 diuiditur Ev. uidetur v. 9 aceruo V. 11 iis v. his ll. C. 12 an excrescant? | dist. ego. contra — marinum del. voluit H. 13 decocta V. 14 ternas Vf. | cum EG(D). de cum V. dein cum dTB(S). | croco VT. 15 sex libris dT. | acida multa om. E(U502). acida mixta coni. S. (an acida mala?). 17 crassitudo Vd. 19 dist. Se V. 20 cortices Müller emend. IV 19. -ce ll. v. | decocti Ev.a.S. -to [et inposito] coni. Dal. 21 sanant Müller l. l. -tur ll. v. | tribus ll. v. | decoctus V. 22 tineas Ev.a.H.

nova, coperculo inlito, in furno exustum et contritum potumque in vino sistit alvum, discutit tormina.

(59) Primus pomi huius partus florere incipientis cȳ- 110
tinus vocatur a Graecis, mirae observationis multorum ex-
5 perimento. si quis unum ex his, solutus vinculo omni
cinctus et calciatus atque etiam anuli, decerpserit II digitis,
pollice et quarto, sinistrae manus atque ita lustratis levi
tactu oculis in os additum devoraverit, ne dente contingat,
adfirmatur nullam oculorum inbecillitatem passurus eodem
10 anno. iidem cytini siccati tritique carnes excrescentes 111
cohibent, gingivis et dentibus medentur, vel si mobiles
sint, decocto suco. ipsa corpuscula trita ulceribus, quae
serpunt putrescuntve, inlinuntur, item oculorum inflamma-
tioni intestinorumque et fere ad omnia quae cortices ma-
15 lorum. adversantur scorpionibus.

(60) Non est satis mirari curam diligentiamque pri- 112
scorum, qui omnia scrutati nihil intemptatum reliquerunt.
in hoc ipso cytino flosculi sunt, antequam scilicet malum
ipsum prodeat, erumpentes, quos balaustium vocari dixi-
20 mus. hos quoque ergo experti invenere scorpionibus 13, 113
adversari. sistunt potu menses feminarum, sanant ulcera
oris, tonsillas, uvam, sanguinis excreationes, ventris et
stomachi solutiones, genitalia, ulcera quacumque in parte
manantia. siccavere etiam, ut sic quoque experirentur, 113
25 inveneruntque tusorum farina dysintericos a morte revo-

§§ 110. 111: Diosc. I 152. eupor. I 35. Gargil. 181, 5—10.
10—12. — § 112: Diosc. I 154. Gargil. 181, 13—15. (cfr. 183,
19—24). 181, 15—20. Isidor. XVII 7, 6. — § 113: Diosc. I 151.
(cfr. Scribon. 112. 85). I 153. (cfr. Marc. 28, 10).

1 operculo E. Pl. iun. v.a.H. | inlito II. Tf Gargil. H.
indi- v. addi- Pl. iun. 4 a VdTfv(S). om. EG. 5. 6 vin-
culo — calciatus om. E. 6 etiam Vdv. ita E. | duobus II. v.
8 tractu d. | continguat V. 9 eodem VTfS. eo (d?) Ev.
10 item d. | iritique V. 17 reliquere dv.a.S. 19 quod
d. | balaustium dv. -autium E. -atium V. 21. 22. oris ul-
cera Ev.a.S. 22 et tonsillas EH. 22. 23 excreationis
et solutionis VD. 24 ut sic dEv. ut lif V¹. tuffif V².

cari. alvum sistunt. quin et nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. tosti tusique stomachum iuvant cibo aut potionibus. per se bibuntur ex aqua caelesti ad sistendam alvum. radix decocta sucum remittit, qui taenias necat victoriati pondere. eadem discoccta in aqua quas lycium 5 praestat utilitates.

- 114 (61) Est et silvestre punicum a similitudine appellatum. eius radices rubro cortice denari pondere ex vino potae somnos faciunt. semine poto aqua, quae subierit cutem, siccatur. mali punici corticis fumo culices fugantur. 10
- 115 7. (62) Pirorum omnium cibus, etiam valentibus onerosus, aegris vini quoque modo negatur. decocta eadem mire salubria et grata, praecipue Crustumina; quaecumque vero cum melle decocta stomachum adiuvant. fiunt cataplasmata e piris ad discutienda corporum vitia, et decocto eorum ad duritias utuntur. ipsa adversantur boletis atque fungis pelluntque pondere et pugnante suco. — 15
- 116 Pirum silvestre tardissime maturescit. conciditur suspensumque siccatur ad sistendam alvum, quod et decoctum eius potu praestat. decocuntur et folia cum pomo ad eosdem usus. pirorum ligni cinis contra fungos etiamnum 20 efficacius proficit. — Mala piraque iumentis portatu mire

§ 115: Diosc. I 167. cfr. Plin. XXII 99. — § 116: Diosc. I 168 (167). Pl: iun. 47, 22. Diosc. eupor. II 160. (cf. Plin. XXIV 2). Isidor. XVII 7, 15.

1 sistunt *ll.* sisti *v.* *dist. ego.* (an sistendo?). | quin et *dEv.* quin ei *V*¹. pinei *V*². | ipsos *v.* et ipsos *ll.* 2 in stomachum *E.* 3 potionibus *VdTfS.* -oni *E(?)G.* -one *v.* | per se *ll. D* cum *U* 503, qui *dist.* inspersi *v.* | sistendam *Verc.* -dum *ll. v.(C).* cfr. § 116. XXVII 27. CFWMüller p. 20. 4 remittit *ll. G.* cfr. XXXI 124. XXXVI 140. 157. IX 134. em- *v(H).* | tineas *v.a.H* (ut semper). | nec ad *V.* 6 utilitatis *VD.* 9 poto aqua (-am *v*) quae *EG.* pota quaque *r.* | subterit *V.* | cute *d.* 10 siccatur *v.a.G.* | cortices *V.* 12 dein cocta *E.* 14 fluunt *Vd.* 15 cataplasmate piris *Vd.* 15. 16 decocta *Vdf.* 17 adque *V.* | an pollentque? *lac. statuit J:* pondere <drachmae venenum> repugnante. 21 fungos *dEv.* -go sed *V.* | etiamnunc *d.* 22 portatu/// *d.* -tum *V.*

gravia sunt vel pauca. remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua aut utique ostendantur.

- (63) Fici sucus lacteus aceti naturam habet, itaque 117
coaguli modo lac contrahit. excipitur ante maturitatem
5 pomi et in umbra siccatur ad aperienda ulcera, cienda
menstrua adpositu cum luteo ovi aut potu cum amylo.
podagris inlinitur cum farina Graeci feni et aceto. pilos
quoque detrahit palpebrarumque scabiem emendat, item
lichenas et psoras. alvum solvit. lactis ficulni natura ad- 118
10 versatur crabronum vesparumque et similium venenis, pri-
vatim scorpionum. idem cum axungia verrucas tollit. folia
et quae non maturuere fici strumis inlinuntur omnibusque,
quae emollienda sint discutiendave; praestant hoc et per
se folia. et alius usus eorum in fricando lichene et alo-
15 peciis et quaecumque exulcerari opus sit. et adversus 119
canis morsus ramorum teneri cauliculi cuti inponuntur.
iidem cum melle ulceribus, quae ceria vocantur, inlinun-
tur. extrahunt infracta ossa cum papaveris silvestris foliis;
canum rabiosorum morsus folio trito ex aceto restingunt.
20 e nigra fico candidi cauliculi inlinuntur furunculis, muris
aranei morsibus cum cera. cinis earum e foliis gangrae-
nis consumendisque quae excrescant. fici maturae uri- 120

§ 117: Diosc. I 183 post med. Colum. VII 8, 1. — § 118: Diosc. I 183. Pl. iun. 101, 12. 80, 15. 35, 3. — § 119: Pl. iun. 86, 9. 77, 5—7. Diosc. I 185. Pl. iun. 84, 25. 85, 1. Diosc. I 186. — §§ 120—123: Diosc. I 183. — § 120: Demetr. Scepsius ap. Athen. III 19 p. 80^d. cfr. III 15 p. 78^d. Isidor. XVII 7, 17.

1 paca V. | aiunt v. aiuuent V. adiungent E. 2 alia E.
4 ante dEv. autem V¹. autem ante V². 6 adpositu TH.
-tum Vdf. -ta E. -to G. -tus v. 7 feci E. (foeni Graeci
v.a.H. sed cfr. § 126). 9. 10 adsectatur E. 11 uernca et
tollit V. 12 et om. dT. | maturuere fici dEv. -turae effitici V.
inaruere et fici T. 12. 13 omnibus quaeque Vd. 13 emo-
lienda V. | sint VfEH. sunt dv. 14 alius usus eorum dTJ.
alius usus et alius eorum VfS. alii usus eorum tamquam Ev.
14. 15 olopeciis V. 15 et om. d. | sint VE. 17 caeria
Vv.a.C. 19 restingunt S coll. XXIV 45. 154. XXIX 62.
restri- ll.v. 20 ficu dEv.a.S. 21 morsibus Ev. -sus ebu
V. -su seuo d. | ceracinis d. 22 consumendis quaeque Vd. |
excrescant ego. -scunt ll.v. | ficus d.

nam cient, alvum solvunt, sudorem movent papulasque, ob id autumnis insalubres, quoniam sudantia huius cibi opera corpora perfrigescunt. nec stomacho utiles, set ad breve tempus, et voci contrariae intelleguntur. novissimae salubriores quam primae, medicatae vero numquam. iuvenum vires augment, senibus meliorem valitudinem faciunt minusque rugarum. sitim sedant, calorem refrigerant, ob id non negandae in febribus constrictis, quas stegnas vocant. siccae fici stomachum laedunt, gutturi et faucibus magnifice utiles. natura his excalfaciendi. sitim adferunt, alvum molliunt, rheumatismis eius et stomacho contrariae, vesicae semper utiles et anhelatoribus ac suspisiosis, item iocinerum, renium, lienum vitiis. corpus et vires adiuvant; ob id antea athletae hoc cibo pascebantur — Pythagorās exercitator primus ad carnes eos transtulit —; recolligentes se a longa valitudine utilissime. item comitialibus et hydropicis omnibusque, quae maturanda aut discutienda sint, inponuntur, efficacius calce aut nitro aut iri admixta. coctae cum hysopo pectus purgant, pituitam, tussim veterem, cum vino autem sedem et tumores maxillarum. ad furunculos, panos, parotidas decoctae inlinuntur. utile et

§ 121: Cels. III 21. 24. Seren. 416. Gargil. 194, 14—16. Isidor. XVII 7, 17. Diog. Laert. VIII 12. — § 122: Gargil. 194, 17. 195, 1. 2. 3. 19. Pl. iun. 37, 4—7. cfr. Cels. IV 4, 4. Gargil. 195, 3. 4. Pl. iun. 82, 14. 79, 6. (Mare. 32, 17). 20, 10. Gargil. 195, 4. 5.

1 papulasque quae VT. 2 insalubri V. -ria dT. 3 pertricescunt V. | utiles sed v. cfr. § 132. -les et dED. -le est V. 4 contraria E. 6 agent V. 9 ficus d. 12 anhelatoribus dv. -tioribus V. anellationibus E. 13—16. *dist. ego* 14 antea VD. dant ea d. ante Ev. (antea apud Plin. rarum, sed cfr. XXV 77. XXXVI 62. 63. XVI 8. VII 96). 15 eo d. 15. 16 recolligentes ll. -ti H cum Gron. sed cfr. XX 35. XXVIII 129. -tibus v. 16 utilissime (sc. adiuvant vel pascentur) ego. -mae ll. v. | item in Vf. | comitialibus V. 17 omnibus Vd. | aut om. d. 18 sint VS. sunt rv. | aut iri J. cfr. XXII 69. Diosc. Gargil. aut fi ll. Tf. del. v. aut iridis radice P. | admixta (P) J. -te E. -to rTfr(D). 19 coactae (om. cum) d. 20 ad sedem a.S. | tumorem Ev. a. H. | ad VdH. et Ev. 21 et om. E.

decocto fovere earum, feminasque decocto eodem cum faeno Graeco. utiles sunt et pleuriticis ac peripneumo-¹²³nicis, cum ruta coctae torminibus. prosunt tibi-⁵arum ulceribus cum aeris flore, et parotidi, pterygiis cum punico malo, ambustis, pernionibus cum cera, hydropicis coctae in vino et cum absinthio et farina hordeacea. nitro addito manducatae alvum solvunt. scorpionum ictibus cum sale tritae inlinuntur. carbunculos extrahunt in vino coctae et inpositae. carcinomati, si sine ulcere sit, quam pin-¹⁰guissimam ficum inponi paene singulare remedium est, item phagedaenae. cinis non ex alia arbore acrior. pur-¹²⁴gat, conglutinat, replet, adstringit. bibitur et ad discu- tiendum sanguinem concretum, item percussis, praecipi- tatis, ruptis, convulsis cineris cyathus in singulis aquae et¹⁵ olei. datur tetanicis et spasticis, item potus vel infusus coeliacis et dysintericis. et si quis eo cum oleo perun- guatur, excalfacit. idem cum cera et rosaceo subactus ambustis cicatricem tenuissimam obducit. lusciosos ex

§ 123: Gargil. 195, 6—9. Pl. iun. 66, 6—8. 95, 17—20. Gargil. 196, 1—3. 195, 10. 11. Pl. iun. 83, 4. Gargil. 195, 20. 11. 12. — § 124: Diosc. I 186.

1 *dist. J coll. Diosc. Gargil. et XXX 120. XXXI 65. (adde XXXIII 13. 103. | feminasque ego. -nas quoque ll.J. -nas v(D). | decocto (J. -ta Vd. -tae E) eodem ll.J. decoctae quoque eae- dem v. eodem quoque decoctae D. | cum Ev. om. r. 2 faeno V. feno rS. foeno v (ut semper). | pleuritis V. | ac dTfED. et Vv. 2. 3 plerimonicis V. pleum-T. peripleum-J. 3 dist. ego. | coctae torminibus B(D) e Diosc. cocta (-tae J) et om- nibus ll.v.(J). 4 et parotidi VTfS. et parate dy E. et spa- sticis v. om. d(?)C. | pterygiis dTfv. ptrygis V. ptericis E. 6 et cum v. cum et ll. cum TS. | absensio V. | farinae V. | dist. S cum P e Diosc. 7 scorpionis E. | cum om. E. 9 carci- nomati v. -tae Vd. -tas E. | sit ego. est ll.v. 11 acrior pur- gat VdT.H. aciem purgat non E. aciem purgat acrior v. 12 conglutinant replent V. | adstringitur Vd. 14 convulsis ruptis Ev.a.S. cfr. not. ad § 25. | cineris ll.v.(S). -reis Par. del. C. nervis Müller emend. V 25. lac. indic. S(D) (suppletis drachma sumpta e). | cyathus in ego. ciatus V². quiatus V¹. cyathis rTfv. -thus cum cyathis coni. J coll. XIV 85. 15 spasticis v. passi- E. pasi- r. 17 item Ev.a.H. 18 eum ambustis Vd.*

- oleo inlitus emendat dentiumque vitia crebro fricatu.
 125 produnt etiam, si quis inclinata arbore supino ore aliquem
 nodum eius morsu abstulerit nullo vidente atque cum
 aluta inligatum licio e collo suspenderit, strumas et paro-
 tidas discuti. cortex tritus cum oleo ventris ulcera sanat. 5
 crudae grossi verrucas, thymos nitro, farina additis tollunt.
 spodi vicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis.
 bis lotus adiecto psimithio digeritur in pastillos ad ulcera
 oculorum et scabritiam.
 126 (64) Caprificus etiamnum multo efficacior fico; * sur- 10
 culo quoque eius lacte coagulatur in caseo. *lactis minus
 habet*; exceptum id coactumque in duritiam suavitatem
 carnibus adfert fricatu. dilutum aceto miscetur exulcera-
 toriis medicamentis. alvum solvit, vulvam cum amylo
 aperit, menses ciet cum luteo ovi. podagricis cum farina 15
 Graeci feni inlinitur. lepras, psoras, lichenas, lentigines
 127 expurgat, item venenatorum ictus et canis morsus. den-
 tium quoque dolori hic sucus adpositus in lana prodest
 aut in cava eorum additus. cauliculi et folia admixto ervo
 contra marinorum venena prosunt; adicitur et vinum. bu- 20
 bulas carnes additi caules magno ligni compendio perco-

§ 125: Diosc. I 185. — § 126: Diosc. I 184. Colum. VII
 8, 2. — Seren. 527. — § 127: cfr. Pl. iun. 27, 2. — Diosc. I
 183 extr. I 185.

1 illitus v. illinitus d. -natus V¹E. inlinitus V²S. cfr. XXV
 61. 175. 3 nondum V Ven. | cum dE H. eum VT. in v.
 4 licio e Ev. ilicio V. ilico dT. 5 discuti Ev. a. C. | ulcera
 (V?) v. vulnura rTfD. 6 crudae v. -da V. erudi d. om. E.
 crudi D. | verrucas dV(S). -cas et B. uerucas V. ferrucas E.
 thymos EB. -mo rv. 8 lotus J coll. § 97. XXXII 97. totum
 E. tostus v. coctus rTf (an recte? cfr. XXXIV 133. 170). |
 psimmythio dEv. a. S. | dirigitur E. 9 scabritia Vd.
 10 etiannum V. 10. 11 sarculo V. 11 lac dEv. a. S. | caseo
 ll. v. -eum Verc. 11. 12 lactis — habet huc transposui e v. 10,
 ubi post fico habent ll. v. cfr. § 117. 12 ideo actumque V.
 13 dist. ego. | fricatu. dilutum ego. -atur diluto ex ll. v. cfr.
 § 124 extr. XIII 99 et XIX 153. XXVIII 225. XXIX 134.
 15 menses VfS. pota menses r(?)v. 19 in caua (-uis v)
 eorum EH. canorum r.

quant. grossi inlitae strumas et omnem collectionem emol-
liunt et discutunt; aliquatenus et folia. quae mollissima
sunt ex iis, cum aceto ulcera manantia et epinyctidas,
furfures sanant. cum melle foliis ceria sanant et canis 128
5 morsus recentes, cum vino phagedaenas; cum papaveris
foliis ossa extrahunt. grossi caprifici inflammationes dis-
cutiunt suffitu — resistunt et sanguini taurino potio et
psimithio et lacti coagulato potae —, item in aqua de-
coctae atque inlitae parotidas. cauliculi aut grossi eius
10 quam minutissimae ad scorpionum ictus e vino bibuntur.
lac quoque instillatur plagae et folia inponuntur, item 129
adversus murem araneum. cauliculorum cinis uvam fau-
cium sedat, arboris ipsius cinis ex melle rhagadia, radix
defervefacta in vino dentium dolores. hiberna caprificus
15 in aceto cocta et trita inpetigines tollit. inlinuntur ra-
menta e ramo sine cortice quam minutissima ad scobis
modum. caprifico quoque medicinae unius miraculum 130
additur: corticem eius intumescenscentem puer impubis si de-
fracto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam adalligatam
20 ante solis ortum prohibere strumas. caprificus tauros
quamlibet feroces collo eorum circumdata in tantum mira-
bili natura conpescit, ut immobiles praestet.

§ 128: Diosc. I 185. Nicand. alex. 319. — § 129: Seren.
834. — cfr. Marc. 14, 21. — Pl. iun. 26, 22. Marc. 12, 28. —
§ 130: Pl. iun. 80, 7—10. cfr. Isidor. XVII 7, 17.

1 crossi V. | illatae d. | omnium dv.a.H. 3 iis v. his
ll.C. | et Ev. om. rS. 4 cerea Vdv.a.B. | sanant v. -natur
Vd. -nantur TEJ. | dist. J. 5 phagidenas V. -gedaenae J.
6 grossi v. -ssae ll. | inflammationes Ev. cfr. XXI 137.
(XXVI 127. 128). inflat. rTfH. 8 psitimithyo V. | pota
eidem d. 7. 8 dist. J. 9 parotidas ll.J. -das sanant v.
13 ragadia V. 14 caprificis V. 15. 16 ramenta e
ramo J. -ta ramo (-mi v) Ev. -terimo Vd¹. -terimos d². -ta ra-
morum S cum vet. Dal. 18 cortice VT. | intumescenscentem Pl.
iun. S e coni. H. inpubesc. ll.v. | puer impubis si E Pl. iun. v.
pueris id Vd. puer si T. 18. 19 defracto ramo Ev (detra-
S e Pl. iun.). defracturam T. effractu rama V¹. -turam r.
19 detrahat dentibus VdTv. -ahentibus E. 21. 22 rabidi E.
-dam (naturam) v.a.B.

- 131 (65) Herbam quoque Graeci erinon vocant, reddendam in hoc loco propter gentilitatem. palmum alta est, cauliculis quinis fere, ocimi similitudine; flos candidus, semen nigrum, parvum. tritum cum Attico melle oculorum epithoris medetur. suci *instillatio* — decerpta enim manat lacte multo dulci herba — perquam utilis aurium dolori nitri exiguo addito. folia resistunt venenis.
- 132 (66) Pruni folia decocta tonsillis, gingivis, uvae prorsunt, in vino decocta et *vehementius*, subinde conluto ore. ipsa pruna alvum molliunt, stomacho non utilissima, sed brevi momento.
- (67) Utiliora persica succusque eorum, etiam in vino aut in aceto expressus. neque alius eis pomis innocentior cibus; nusquam minus odoris, suci plus, qui tamen sitim stimulet . . . . folia eius trita inlita haemorrhagian sistunt. nuclei persicorum cum oleo et aceto capitis doloribus inlinuntur.

§ 131: Diosc. IV 29. Nicand. ther. 47. — § 132: Diosc. I 174. Marc. 15, 14. 14, 9. cfr. Gargil. 192, 10—13. — Seren. 517. Pl. iun. 46, 19. Gargil. 191, 6—8. Martial. XIII 29. — (Diosc. I 164). Pl. iun. 73, 7. (Diosc. I 187). 11, 6. Gargil. 188, 17. (189, 19. 20). cfr. Marc. I 77.

1 quoque quam *v. a. S.* | erinon *ego e Diosc.* -neon *B.* -nen *E.* her- *r.* erin *v.* | reddenda *V d v. a. S.* 3 similitudinem flos candidum *V.* 5 suci instillatio *ego coll. Diosc. et XXIX 133.* ut cum ciati (cyathi *v.*) ut *E v. a. B (aut del.).* cum ut lati *r.* II drachmis cum cyathis Attici quattuor *C(J) cum B e Diosc.* utcumque autem *G.* cum cyathis *add. lacunae signo D.* | decerpta enim *ego.* -ptarum *d.* decreptarum *V.* decept- *E.* decerpto ramo *J.* -pta *G. del. B.* carptorum *v.* 6 et dulci *v. a. S.* | *dist. ego.* 8 prunis *V.* | decocta *del. S.* 9 *dist. ego coll. Gargil.* | decocta (-tae *VE*) et *ll. v. (S).* -to eo *H cum Gron.* | *vehementius ego e Gargil. cfr. XXIV 53. XXI 137. om. ll. v.* | conluto ore *S.* coluere *ll.* ore colluto *v.* ore conluendo *Gargil.* 10 non *ll. Tv(H).* uero *Verc.* 12 eorum *d v.* et eor- *V.* et ear- *E.* | etiamnum *d v. a. S.* 13 aut aceto *d T.* | neque *D cum U 505.* que *ll.* qui (*interrog.*) *S.* nec est *v.* | eis *Ev(J).* eius *rf S.* 15 lac. *ego indicavi. interciderunt nonnulla de Perseae arboris natura aliena (inde eius): cfr. Diosc. I 187 et Plin. XV 45.* | haemorrhagian *G.* -orrogiam *d.* -orroiam *v.* -orogian (*emoro- V r.*) 16 nuclei *Ev.* -eo *V.* -eus *d.*

(68) *Silvestrium* quidem prunorum bacae, vel e radice 133
cortex, in vino austero si decoquantur ita, ut triens ex
hemina supersit, alvum sistunt et tormina. satis est sin-
gulos cyathos decocti sumi. — (69) Et in his et sativis
5 prunis est limus arborum, quem Graeci lichena appellant,
rhagadiis et *condylomatis* mire utilis.

(70) Mora, in Aegypto et Cypro sui generis, ut dixi- 134
mus, largo suco abundant summo cortice desquamato; ^{13, 56}
altior plaga sicca est mirabili natura. sucus adversatur ^{sqq.} 16, 182
10 venenis serpentium, prodest dysintericis, discutit panos
omnesque collectiones, vulnera conglutinat, capitis dolores
sedat, item aurium. splenicis bibitur atque inlinitur et
contra perfrictiones. celerrime teredinem sentit. neque 135
apud nos suco minor usus: adversatur aconito et araneis
15 in vino potus; alvum solvit, pituitas taeniasque et similia
ventris animalia extrahit. hoc idem praestat et cortex
tritrus. folia tingunt capillum cum fici nigrae et vitis cor-
ticeve simul coctis aqua caelesti. pomi ipsius sucus al-
vum solvit protinus. ipsa poma ad praesens stomacho
20 utilia, refrigerant, sitim faciunt; si non superveniat alius
cibus, intumescunt. ex immaturis sucus sistit alvum, veluti
animalis alicuius in hac arbore observandis miraculis,
quae in natura eius diximus. 16, 102

(71) Fit ex pomo panchrestos stomatice, eadem ar- 136

§ 133: (Diosc. I 174). Pl. iun. 47, 23—48, 2. cfr. Gargil.
192, 6. 7. Marc. 27, 92. — § 134: cfr. Diosc. I 181. 180. 182.
Pl. iun. 74, 9. — § 135: Diosc. I 180. Pl. iun. 46, 20. Marc.
30, 11. Gargil. 196, 14. 15. Pl. iun. 48, 2. — § 136: cfr. Diosc.
I 180. Marc. 14, 38. 47. Pl. iun. 25, 25—26, 4. Gargil. 196, 16
—20. Pl. iun. 26, 4—7.

2 decoquatur V. 4 fumi V. | iis Ev.a.S. 6 rhagadiis
v. -dis D. ragadis Vd. tragodis E. 9 altiore Ev.a.J. | sicca
est J. -ccae si U. -ccae S. -ccantur C. -cca v. 12 splene-
nicis V¹. -neticis V²C. 13 nec Ev.a.H. 14 auersatur
a cognito V. 15 tineasque V². ac tineas v.a.H. 17 fic' d.
17. 18 corticeue ego. -cem V. -cibus (dE?)v(J). -ce S cum
man. Dal. φύλλοις Diosc. de ellipsi v. foliis cfr. nota ad XXV
121. an potius foliis corticeue? 20 inutilia con. H. sed cfr.
Gargil. 21 inacescunt Gargil. sed cfr. XXII 136.

teriacae appellata, hoc modo: sextarii III suci e pomo leni vapore ad crassitudinem mellis rediguntur; post additur omphacii aridi pondus X II aut murræ X I, croci X I; haec simul trita miscentur decocto. neque est aliud oris, arteriae, uvae, stomachi iucundius remedium. fit et alio modo: suci sextarii II, mellis Attici sextarius decoquuntur ut supra diximus.

- 137 Mira sunt praeterea quae produntur: prima germinatione, priusquam in folia exeant, sinistra decerpi futura poma. ricinos Graeci vocant. hi terram si non attingere, sanguinem sistunt adalligati, sive ex vulnere fluat sive ore sive naribus sive haemorrhoidis. ad hoc servantur repopositi. idem praestare et ramus dicitur luna plena defractus incipiens fructum habere, si terram non adtulerit, privatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensum. hoc et quocumque tempore ab ipsis decerptum ita, ut terram non attingat, adalligatumque existimant praestare. folia mori trita aut arida decocta serpentium ictibus inponuntur; aequè potu proficitur. scorpionibus adversatur e radice corticis sucus ex vino aut posca potus. red-
139 denda est et antiquorum compositio. sucum expressum pomi maturi immaturique mixtum coquebant vase aereo ad mellis crassitudinem. aliqui murra adiecta et cupresso praeduratum in vaso sole torrebant, permiscentes spatha

§ 137: cfr. Marc. 31, 33. — § 138 extr.: Pl. iun. 110, 17. — §§ 139 extr. 140: Diosc. I 180. Pl. iun. 27, 1—3. Marc. 12, 57.

1 e Ev. et Vd. ex D. 2 post additur Ev. postea rTf.
3 omphacii dTf. -cis r. 4 decocta d. 5 uua V.
6 suci om. E. | duo U.v. 8 prima ego cfr. XX 254. XV 34.
mira U.J. del. D. mori G. mora v. de mendo cfr. XIX 70.
9 in U.v. om. fH. sed cfr. XVIII 130. | decerpi iubentur v.a.S.
9. 10 futuri pomi Vd. 10 cytinis coni. B. | attingere V.
11 adalligati d²Ev. et all- V. om. d¹. 12 haemorrhoides
Vd. 13 praestari E. 14 non om. E. 15 adalligatos V. |
mensum VS. -sium v. mesum r. 17 adtinguat V. 19 aequè
ego. alique (alii- E) U. ad idemque v. aliquidque D. (an aliqui
potu proficiunt?). 20 cortici V. 21 compositi usu cum V.
24 duratum dT. | in uaso sole ego. cfr. XVIII 164. VII
30. XI 69. uas sole U.v. ad solem H cum P e T. (an assiduo
vel acri sole? cfr. XXVIII 143 et XIV 77). | spatha V

ter die. haec erat stomatice, qua et vulnera ad cicatricem perducebant. alia ratio suci: siccato exprimebant pomo, multum saporis opsoniorum conferentem, in medicina vero contra nomas et pectoris pituitas et ubicumque
 5 opus esset adstringi viscera. dentes quoque conluebant eo. tertium genus suci foliis et radice decoctis ad am-
 140 busta ex oleo inlinenda. inponuntur et folia per se. radix per messes incisa sucum dat aptissimum dentium dolori collectionibusque et suppurationibus. alvum purgat.
 10 folia mori in urina madefacta pilum coriis detrahunt.

(72) Cerasia alvum molliunt, stomacho inutilia; ea-
 141 dem siccata alvum sistunt, urinam cient. invenio apud auctores, si quis matutino roscida cum suis nucleis devoret, in tantum levare alvum, ut pedes morbo liberentur.

15 (73) Mespila exceptis setaniis, quae malo propiorem vim habent, reliqua adstringunt stomachum sistuntque alvum. item sorba sicca, nam recentia stomacho et alvo citae prosunt.

8. (74) Nuces pineae, quae resinam habent, contu-
 142 sae leviter, additis in singulas sextariis aquae ad dimidium decoctae, sanguinis excreationi medentur ita, ut cyathi bini bibantur ex eo. corticis e pinu in vino decoctum contra tormina datur. nuclei nucis pineae sitim sedant et acrimoniam stomachi rosionesque et contrarios umores
 25 consistentes ibi. et infirmitatem virium roborant, renibus, vesicae utiles. fauces videntur exasperare et tussim. bilem 143

§ 141: Diosc. I 157. Gargil. 198, 1—7. Diosc. I 169 (170). cfr. Plin. XV 84. Gargil. 193, 4—6. 20. Diosc. I 173. cfr. Plin. XV 85. Gargil. 196, 7. 8. 197, 1. Martial. XIII 26. — § 142: Gargil. 206, 2—7. 205, 2. — Diosc. I 88. cfr. Scribon. 143. — § 143: Diosc. I 88. Marc. 30, 35. Cels. IV 17. Gargil. 205, 3.

1 qua G. quae *ll.v.* 2 perducebat *v.a.G.* | suci *V d S.* -cum *Ev(D)* ad seqq. referentes. sed cfr. *v. 6.* 3 obsomniorum *V.* | conferentem *S.* -te *ll.v.* 4 prius et om. d. 8 messes *d.v.* meses et *r.* | dat om. *Ev.a.Bas.* 10 madefactata *E.* 12. 13 inuenio auctore *E.* 15 mespilis d. -pellis *V.* | propriorem *V d.* 17 recentia in *E.* 19 sinam d. 20 singulas *H cum Gron.* -lis *ll.v.* singulas singulis *S cum vet. Dal.* | aquae *Ev.* quae *r.* 22 bini *Ev.* uini *r.* 23 piniae *V.* 26 utilis *V D.* | et tussi

pellunt poti ex aqua aut vino aut passo aut balanorum decocto. miscetur his contra vehementiores stomachi ro- siones cucumeris semen et sucus porcilacae, item ad ve- sicae ulcera et renes, quoniam et urinam cient.

- 144 (75) Amygdalae amarae radicum decoctum cutem in 5
facie corrigit coloremque hilariorem facit. nuces ipsae
somnum faciunt et aviditatem, urinam et menses cient.
capitis dolori inlinuntur maximeque in febris; si ab ebrie-
tate, in aceto et rosaceo et aquae sextario. sanguinem
sistunt cum amylo et menta, lethargicis et comitialibus 10
prosunt capite peruncto, epinyctidas sanant e vino vetere,
ulcera putrescentia, canum morsus cum melle et furfures
ex facie ante fotu praeparata, item iocineris et renium
dolores ex aqua potae, set saepe et ecligmate cum resina
145 terebinthina. calculosis et difficili urinae in passo et ad 15
purgandam cutem in aqua mulsa tritae sunt efficaces.
prosunt ecligmate *cum lacte* iocineri, tussi et colo cum
elelisphaco modice addito e melle; sumitur nucis abellanae

§§ 144. 145: Diosc. I 176. — § 144: Gargil. 199, 14. 15. Pl.
iun. 11, 7. cfr. Marc. 1, 14. Pl. iun. 38, 25. Gargil. 200, 1. 2.
Marc. 16, 84. Pl. iun. 86, 10 Gargil. 200, 3—5. 5—9. Seren.
459. — § 145: Gargil. 200, 10. 11. 199, 10. 11. 12—14. 201, 17.
199, 6. (201, 12).

Vd. tussim et (*ad seqq. relatum*) D cum U 506. sed exasperare
Plinio idem est ac liberare asperitate: cfr. §§ 80. 97, ut scri-
bendum sit XXII 100 aut exasperandis (vel asperatis: cfr.
XXIX 106) aut potius exulceratis (cfr. XXII 136. XXVIII
189. Cels. IV 11) et XXXI 67 exulceret (cfr. XXIII 22).

4 renes VfEH. -nis S. -nium d. -num v. 6 faciem E. | col-
ligit E. 7 somnium E. | ariditatem Fröhner mus. Rhen. 47,
294. sed cfr. Gargil. (an excidit ueneream ante urinam?).

8 dolores d. 9 et sanguinem Ev.a.D. | dist. H. 10 lethargis
Vf. 11. 12 dist. U 507 e Diosc. cfr. Gargil. 11 uetera fS.

14 set saepe et ego. et saepe et (ex Ev)ll.v. (ex in hac dictione
non usitatum. an vero scribendum aut sumptae? cfr. XXVI 55. |
ecligmate v. eligmata ll. 15 terebentina V. | punctum tolli
voluit Val. Rose cum Gargil., sed cfr. Diosc. | calculosis E.

17 eligmate Vd. | cum lacte ego e Diosc. om. ll.v. | iocineris V.

18 elelisphaco Vd. | e ego. cfr. § 153. et VdT. in Ev. | dist.
ego e Diosc. et Gargil. | auellanae dEv.a.S.

magnitudo. aiunt quinis fere praesumptis ebrietatem non sentire potores, vulpesque, si ederint eas nec contingat e vicino aquam lambere, mori. minus valent in remediis dulces. et hae tamen purgant, urinam cient. recentes
5 stomachum implent.

(76) Nucibus Graecis cum absinthii semine ex aceto 146 sumptis morbus regius sanari dicitur, isdem inlitis per se vitia sedis et privatim condylomata, item tussis, sanguinis reiectio.

10 (77) Nuces iuglandes Graeci a capitis gravedine ap- 147 pellavere. etenim arborum ipsarum foliorumque virus in cerebrum penetrat. hoc minore tormento, sed in cibis, nuclei faciunt. sunt autem recentes incundiores; siccae unguinosiores et stomacho inutiles, difficiles concoctu, capitis dolorem inferentes, tussientibus inimicae, vomituris
15 ieiunis aptae in tenesmo solo, trahunt enim pituitam. eadem praesumptae venena hebetant, item * adversantur cepis leniuntque earum saporem. aurium inflammationi 148 inponuntur, cum mellis exiguo et ruta mammis et luxatis,
20 * anginae cum ruta et oleo*, cum cepa autem et sale et melle canis hominisque morsui. putamine nucis iuglandis dens cavus inuritur. putamen combustum tritumque in

§ 146: Pl. iun. 97, 7—9. cfr. Cels. III 24. IV 10. — §§ 147. 148: Diosc. I 178. — § 147 extr.: Seren. 1056. Pl. iun. 31, 10. Marc. 15, 32. — § 148: Marc. 6, 3, 4, 51. Pl. iun. 86, 11. 77, 9 — 11. 83, 5. Gargil. 205, 14. 15. cfr. Marc. 9, 89.

1 magnitudine dT. 2 potores (put- v) EB. pote V. pota d. | e VEv. in d. 4 tamen om. Vd. | recedente E. 7 sum- tus V. | isdem ED. iisd- S. item rv. | per se si V. 8 tussi v.a.H. 9 reiectio EH. -oni B. relictio (reel- d) Vd. -to T. -tioni v (add. prodest). 10 a om. V. | grauedinem d. 11 uirus VdTfS. -res Ev. 12 penetrant Ev.a.S. | minorem E. | tomento V¹. nom- E. mom- v.a.H. | sed ll.v. et H(D). 14 inuinosiores V. uino- dTv.a.B. 15 dolores E. 16 dist. B(J). cfr. Diosc. | in ieiunis E. | in B. om. ll.v(S). | colo JD. 17 eadem V. 18 aliis Diosc. | eorum d. 20 anginae (ego. -nem V. -nam dv) cum ruta (-tae V) et oleo huc transposui ex v. 17, ubi post item habent Vdv. om. E. 21 morsus Vd. (an ortum ex morsibus pro morsibus?).

- oleo aut vino infantium capite peruncto nutrit capillum;
ideo *ad* alopecias sic utuntur. quo plures nuces quis
ederit, hoc facilius taenias pellit. quae perveteres sunt,
nuces gangraenis et carbunculis medentur, item suggilla-
tis; cortex iuglandium lichenum vitio et dysintericis, folia
149 trita cum aceto aurium dolori. in sanctuariis Mithridatis,
maximi regis, devicti Cn. Pompeius invenit in peculiari
commentario ipsius manu compositionem antidoti e II nu-
cibus siccis, item ficis totidem et rutae foliis XX simul tritis,
addito salis grano: ei, qui hoc ieiunus sumat, nullum ve- 10
nenum nociturum illo die. contra rabiosi quoque canis
morsum nuclei a ieiuno homine commanducati inlitique
praesenti remedio esse dicuntur.
- 150 (78) Nucis abellanae capitis dolorem faciunt et infla-
tionem stomachi, corpori et pinguitudinis conferunt plus 15
quam sit verisimile. set tostae et destillationi medentur,
tussique veteri tritae in aqua mulsa potae; quidam ad-
iciunt grana piperis, alii e passo bibunt. — Pistacia eos-
dem usus habent, quos nuclei pinei, praeterque ad ser-
pentium ictus, sive edantur sive bibantur. — Castaneae 20
vehementer sistunt stomachi et ventris fluxiones, alvum
ciant, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt.

§ 149: Pl. iun. 107, 1—8. Gargil. 204, 4—7. (205, 11—13)
Seren. 1061 sqq. — Pl. iun. 86, 12—14. — § 150: Diosc. I 179.
Gargil. 201, 6 — 202, 4. (202, 15—19). Diosc. I 177. Gargil. 203,
2. (cfr. 203, 4 sqq.). Marc. 16, 99. (cfr. Diosc. I 145).

2 ideo *ego*. et eo *ll.S.* et *v.* | ad *v. om. ll.* | eo sic *v.a.S.*
3 taenias *S cum vet. Dal.* tineas *ll.v.* | pernueteres *V¹*.
uet- *V²*. 4 cancrenis *V.* | item suggillatis *om. E.* 5 dys-
intericis prodest *d²v.a.H.* 7 in *om. VdS.* | peculiario *VdS.*
8 manu scripto *Pl. iun.* | duabus *ll.v.* 10 additis aliis
V. | ei *D.* et *ll.v.* 12 morsus *d.v.a.H.* | ie (hi *V²S*) nuclei
V.S. nucleos *d.* | a *om. VdS.* | commanducet *Vd.* 15 corporis
v.a.S.(D). | et *dTfEv.* et in *VGron.* etiam *D.* | pinguitudinis
ego. -ni *ll.v.* -nem *Gron.* 16 sit *dTv.* sunt *V. om. ED.* | set
ego. es *V.* est *D cum U 508.* haec *d.* hae *TS. om. Ev.* | tortae
V. | et *om. d.* 17 tussique *ego.* -ssi quoque *ll.v.* | tritae *VdS.*
-tae et *v. sumitae E.* 19 usus et effectus *v.a.D.* | ad *dEv.*
a *V.* 20 castanea *V.*

- (79) Siliquae recentes, stomacho inutiles, alvum sol-151
vunt. eadem siccatae sistunt stomachoque utiliores fiunt,
urinam cient. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquae
sextariis decoquunt quidam ad dimidium eumque sucum
5 bibunt. — Sudor virgae corni arboris, lamna candente
ferrea exceptus non contingente ligno, inlitaque inde fer-
rugo incipientes lichenas sanat. — Arbutus sive unedo
fructum fert difficilem concoctioni et stomacho inutilem.
- (80) Laurus excalfactoriam naturam habet et foliis et 152
10 cortice et bacis; itaque decoctum ex his maximeque fo-
liis, prodesse volvis et vesicis convenit. inlita vero vespa-
rum crabronumque et apium, item serpentium venenis
resistunt, maxime sepos, dipsadis et viperæ. prosunt et
mensibus feminarum cum oleo cocta, cum polenta autem,
15 quæ tenera sunt, trita ad inflammationes oculorum, cum
ruta testium, cum rosaceo capitis dolores aut cum irino.
quin et commanducata atque devorata per triduum terna
liberant tussi, eadem suspiriis trita cum melle. cortex 153
radicis cavendus gravidis. ipsa radix calculos rumpit, io-
20 cineri prodest III obolis in vino odorato pota. folia potu
vomitiones movent. bacæ menses trahunt adpositæ tritæ
vel potæ. tussim veterem et orthopnoeam sanant binæ
detracto cortice in vino potæ, si et febris sit, ex aqua

§ 151: Diosc. I 158. Gargil. 197, 9. 10. 197, 11—14. Diosc. I
172. 175. — §§ 152—155: Diosc. I 106. — § 152 extr.: Marc. 1, 34.

2 eadem V. 3 aqua Vd. 4 sextarios d. | decoquant
V. | (sukum) per dies quinque continuos Gargil. | 5 corni Ev.
et (e T) cornu rT. | lamina dEv.a.S. 6. 7 perrugo V.
7 unede V. -done d. 10 itaque v. cfr. Diosc. (80ev). item-
que Il.S. 10. 11 maximeque foliis ego. -me foliisque Vd. -me
(-me e v) foliis ES. (an excidit cortice ante foliisque?). 11 uo-
luisse vesicis V. | illita v. inlata V. -tis d. 13 persistunt
Vd. | sepos (-pis v) dipsadis dTH. sepo id ips- V. se post ips-
E. | uiprae V. 15 ad VEG. om. dv. | inflationes Ev.a.B.
16 ad capitis vet. Dal. | an dolori? | cumino dT. 19 cauendis
Vd¹. 20 tribus heminis d. | pota v. -tu Il.D. | potu VED.
-tae d. -ta v. 22 orthopnoeam dBas. ortonoeant V. -opnoeam
v. 23 detractæ V. | sit ex dEv. silex V.

- 154 aut ecligmate ex passo aut aqua mulsa decoctae. prosunt et phthisicis eodem modo et omnibus thoracis rheumatismis; nam et concoquunt pituitam et extrahunt. adversus scorpiones quaternae ex vino bibuntur. epinyctidas ex oleo inlitaet et lentigines et ulcera manantia et ulcera oris ⁵ et furfures, cutis porriginem sucus bacarum emendat et phthiriasim; aurium dolori aut gravitati instillatur cum 155 vino vetere et rosaceo. perunctos eo fugiunt venenata omnia; prodest contra ictus et potus.

- Maxime autem valet laurus, quae tenuissima habet ¹⁰ folia. bacae cum vino serpentibus et scorpionibus et araneis resistunt; ex oleo et aceto inlinuntur et leni, iocineri, gangraenis cum melle. et in fatigatione etiam aut 156 perfrictione suco eo perungui nitro adiecto prodest. sunt qui celeritati partus conferre multum putent radicem acetabuli mensura in aqua potam, efficacius recentem quam aridam. quidam adversus scorpionum ictus X bacas dari iubent potui, item et in remedio uvae iacentis quadrantem pondo bacarum foliorumve decoqui in aquae sextariis III ad tertias, eam calidam gargarizare et in capitis dolore in pari numero bacas cum oleo conterere et calfacere. 157 — Laurus Delphicae folia trita olfactaque subinde pestilentiae contagia prohibent, tanto magis si et urantur. oleum ex Delphica ad cerata acopumque, ad perfrictiones

§ 156 extr.: Pl. iun. 11, 8—10. Marc. 1, 50. (78). — § 157 extr.: Marc. 27, 86.

1 passo aut aqua mulsa VdS. aqua (mulsa add. v) aut ex passo Ev. 3 concoquunt Bas. concuunt V¹. coquunt dEBrot.(D). excoq- v. concuciunt V². -utiunt S. 4 quaterna d. 5 ulcera oris et om. Vdf. 6 porriginem VfS. perorri- E. pruri- dv. 7 thiriasim V. | aut ll.D. et v. 9. 10 dist. ego. 10. ualet ego. cfr. § 158. et Vd. ea ES. eius v(D). | quae om. Vd. | tenuisse E. -iora v.a.S. 12. 13 iocineris E. 14 prictiones V¹. fri- V². | prodes V¹. prosunt V². 15 multum conferri (-rre v) Ev.a.S. | radicem dG. -ce rv. 16 aqua dv. -nam r. | pota v.a.G. 17 quidem V. | decem ll.v. 18 potui dEv. -tu VD. | an in remediū? cfr. XXV 145. 20 tribus ll.v. 22 delicae V. | olfactaque Ev. quae r. 23 si et VEv. si hae d. 24 delbica V. | certa V. | perfectiones V.

- discutiendas, nervos laxandos, lateris dolores, febres frigiditas utile est, item ad aurium dolorem in mali punici cortice tepefactum. folia decocta ad tertias partes aquae uvam cohibent gargarizatione, potu alvi dolores intestino-
- 5 rumque, tenerrima ex his trita in vino papulas pruritusque inlita noctibus. — Proxime valent cetera laurus ge- 158
- nera. laurus Alexandrina sive Idaea partus celeres facit radice pota III denariorum pondere in vini dulcis cyathis III, secundas etiam pellit mensesque. eodem modo pota
- 10 daphnoides sive his nominibus, quae diximus, silvestris 15, 132
- laurus prodest, alvum solvit vel recenti folio vel arido drachmis III cum sale in hydromelite. manducata pituitas extrahit, folium et vomitus, stomacho inutile. sic et baccae quinae denae purgationis causa sumuntur.
- 15 9. (81) Myrtus sativa candida minus utilis medicinae 159
- quam nigra. semen eius medetur sanguinem excreantibus, item contra fungos in vino potum. odorem oris commendat vel pridie commanducatum; ita apud Menandrum Synaristosae hoc edunt. datur et dysintericis idem denarii pon-
- 20 dere in vino. ulcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cum vino subservefactum. inponitur lippitudini cum 160
- polenta et cardiacis in mamma sinistra et contra scorpio-
- nis ictum in mero et ad vesicae vitia, capitis dolores, aegilopas, antequam suppurent, item tumoribus, exemptis-
- 25 que nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitae.

§ 158: Diosc. IV 145. 146. eupor. I 5. — §§ 159—162: Diosc. I 155. — § 159: Pl. iun. 38, 27. Seren. 233. Menander: frg. com. Gr. IV p. 204. Pl. iun. 52, 7. — § 160: Pl. iun. 92, 21. 48, 3.

- 1 febris VS. 4 dolores et V. 5 his v. his II. C.
 6 noctibusque V. | laurus ES. -rusque V. -rorum dTBrot. -ri v.
 7 ideae V. -ee d. | partus VD. 8 trium II. v. (item infra).
 9. 10 dist. H e Diosc. 10 daphnoides V. | his v. his II. C.
 12 dist. S. 14 quinae dinae V. qui in edine dT.
 15 utilis TS. -le E. -lis est v. cfr. Diosc. inutilis Vd.
 16 nigre d. 18 ita ego. itē II. v. del. D cum vet. Dal. ideo
 conl. S. 19 aedunt V. edant d. | item dT. om. Ev. a. S.
 20 uel cera V. 23 meto et ad V. meteta d. | uuae siccae d. |
 dolore Vd. 24 et aegilopas Ev. a. S. | supurent V. 24. 25 ex-
 euntisque Vd. 25 eruptionibus Ev. -nis r. -ni S.

sucus seminis alvum sistit, urinam ciet. ad eruptiones
pusularum pituitaeque cum cerato inlinitur et contra pha-
161 langia; capillum denigrat. lenius suco oleum est ex ea-
dem myrto, lenius et vinum, quo numquam inebriantur.
inveteratum sistit alvum et stomachum, tormina sanat, 5
fastidium abigit. foliorum arentium farina sudores cohibet
inspersa vel in febris, utilis et coeliacis, procidentiae vul-
varum, sedis vitiis, ulceribus manantibus, igni sacro fotu,
capillis fluentibus, furfuribus, item aliis eruptionibus, am-
162 bustis. additur in medicamenta, quae liparas vocant, ea- 10
dem de causa, qua oleum ex iis, efficacissimum ad ea,
quae in umore sunt, tamquam in ore et vulva. folia ipsa
fungis adversantur trita ex vino, cum cera vero articula-
riis morbis et collectionibus. eadem in vino decocta dys-
intericis et hydropicis potui dantur. siccantur in fari- 15
163 nam, quae inspergitur ulceribus aut haemorrhagiae. pur-
gant et lentigines, pterygia et paronychia et epinyctidas,
condylomata, testes, tetra ulcera, item ambusta cum ce-
rato. ad aures purulentas et foliis crematis utuntur et
suco et decocto. comburuntur et in antidota; item cauli- 20
culi in flore decerpti et in fictili novo operto cremati in
furno, dein triti ex vino. et ambustis foliorum cinis me-
detur. inguen ne intumescat ex ulcere, satis est surculum
tantum myrti habere secum nec ferro nec terra contactum.

§ 161: cfr. Diosc. V 36. Cato 125. Colum. XII 38. Cels.
III 19. — § 162: Cels. V 19, 26. Pl. iun. 52, 8. 95, 20—22. —
§ 163: Diosc. I 155. — Pl. iun. 84, 2. 64, 16—18. cfr. Marc. 32, 20.

1 feminis *S* (*operarum vitio, ut videtur*). | insistit **Vd**.
2. 3 flangia **V**. 5 sistunt **E**. 6 fastigium **Vv.a.Par.** | ar-
gentium **Vd**. 7 et prouidentiae (*proci-v*) **Ev.a.S.** 7. 8 vul-
nerum **V**. 10 medicamenta **VdTfS.** -to **Ev.** | quae **dTS.** quod
Ev. ad quod **V**. | liparas **B.** lepras **VdT.** lephras **E.** alephas **v**.
11 iis **v.** his **U.C.** 12 an sint? 13. 14 articularis **VD**.
-ribus **v.a.H.** 16 inspergiturque **E**. 17 paronychia **Verc.(S).**
-nychia **dEv.** -nscia **V**. -nychias **H cum Dal.** | epinyctida **EVen.**
18 tera **V**. 19 cremenstis **V**. 20 suco decocto **VTv.a.G.**
cfr. Diosc. | in *om.* **V**. 20. 21 caliculis **V**. | in *CFWMüller*
p. 22. om. U.v. | flore — et in *om.* **E**. | et **VTfS. om. dv.**
23 inguen ne *v.* -uem et **V¹**. -uine **E.** in ungue et *d.* inguen
-i **V²D.** | ex ulcere **Ev.** -cerare *r.* | est *om. d.* 24 myrti — con-

(82) Myrtidanum diximus quomodo fieret. vulvae 164
prodest adpositu, fotu et inlitu, myrto efficacius et cor- 14, 104
tice et folio et semine. exprimitur et foliis sucus, mol-
lissimis in pila tuis, adfuso paulatim vino austero, alias
5 aqua caelesti, atque etiam expresso utuntur ad oris, sedis
ulcera, vulvae et ventris, capillorum nigritiam, alarum per-
fusiones, purgationes lentiginum et ubi constringendum
aliquid est.

(83) Myrtus silvestris sive oxymyrsine sive chamae- 165
10 myrsine bacis rubentibus et brevitate a sativa distat. ra-
dix eius in honore est, decocta vino ad renium dolores.
pota et difficili urinae praecipueque crassae et graveolenti,
morbo regio et vulvarum purgationi trita cum vino; cauli-
culi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumpti
15 et in cinere cocti. semen cum vino potum aut oleo et 166
aceto calculos frangit, item in aceto et rosaceo tritum
capitis dolores sedat et potum morbum regium. Castor
oxymyrsinen myrti . . . foliisque acutis, ex qua fiunt ruri
scopae, ruscum vocavit, ad eosdem usus.

20 Et hactenus habent se medicinae urbanarum arborum;
transeamus ad silvestres.

§ 164: Diosc. I 156. (155). — §§ 165. 166: Diosc. IV 144.
— § 166: Seren. 596.

tactum om. E. 2 appositum v.a.H. an -itu et? | inlito
V. | myrto ego e Diosc. multo (ortum e murto) dEv. -tu V.
5 an statim? cfr. Diosc. | sedis VdS. -isque Ev(D). 6 alarum
VS coll. Diosc. mal- Ev. mamill- dT. 8 an sit? 10 a
om. VS. 12 potu VdD. | graue olentum V. 14 sumptis
Vd. 15 in om. d. | coctis d. 17 dolorem d. | post morbum
cetera usque ad XXIV 7 uel sucus decocti desunt in E.
18 lac. ego indicavi; excidit ramulis vel cauliculis. | foliisque
Vdxa. -liis v. | cutis a. 18. 19 ruri scopae av. ruris (tu-x)
copiae rx.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXIV

- 1   **1.** (1) Ne silvae quidem horridiorque naturae facies
 medicinis carent, sacra illa parente rerum omnium nus-
 quam non remedia disponente homini, ut medicina fieret
 etiam solitudo ipsa, *et* ad singula illius discordiae atque
 concordiae miraculis occurrentibus. quercus et olea tam ⁵
 pertinaci odio dissident, ut altera in alterius scrobe de-
 pacta emoriantur, quercus vero et iuxta nucem iuglandem.
 pernicialia et brassicae cum vite odia; ipsum olus, quo
 2 vitis fugatur, adversum cyclamino et origano arescit. quin
 et annosas iam et quae sternantur arbores difficiliter caedi, ¹⁰
 celerius marcescere tradunt, si prius manu quam ferro
 attingantur. pomorum onera a iumentis statim sentiri, ac,
 nisi prius ostendantur iis, quamvis pauca portent, sudare
 ilico. ferulae asinis gratissimo sunt in pabulo, ceteris
 vero iumentis praesentaneo veneno, qua de causa id ani- ¹⁵
 3 mal Libero patri adsignatur, cui et ferula. surdis etiam
 rerum sua cuique sunt venena ac minimis quoque. phi-
 lyra coci et polline nimium salem cibis eximunt; prae-

§ 1: cfr. Plin. XX 1. 2. XVII 130. Colum. arb. 17, 3. V 8, 7.
 — cfr. Plin. XVII 91. XX 92. Geop. V 11, 3. XII 17, 20. —
 § 2: cfr. XXIII 116. — Colum. X 118. — § 3: cfr. Plin. XXXI 36.

1 narratae d. namr- x.   3 medicina Vdxv. -ne a. -nae
 D.   4 solido dx. | et ego. sed ll.v. | ad V¹dTxv. at a. et V². |
 singulas a. stgula V¹. est gula V². | illis VTx.   5 occurren-
 tibus dTx.   6. 7 depacta emoriantur D. -tae (-te x) morian-
 tur ll.v.   11 marcescere Vfa. maturesc- Tx. inaresc- d(?)v.
 cfr. nota ad XXV 90.   12 a iumentis Vdxv. iumenta aD. |
 sentiri Vdxv. -re aD. | ac om. a.   13 iis v. his ll.C.
 * illico Dal.   17. 18 phylira VB.   18 pilline V. | cibi d(?)H.

- dulcium fastidium sal temperat; nitrosae aut amarae aquae polenta addita mitigantur, ut intra duas horas bibi possint, qua de causa in saccos vinarios additur polenta. similis vis Rhodiae cretae et argillae nostrati. concordia
 5 valent, cum pix oleo extrahitur, quando utrumque pinguis naturae est. oleum solum calci miscetur, quando utrumque aquas odit. cummis aceto facilius eluitur, atramentum aqua, innumera praeterea alia, quae suis locis dicuntur adsidue.
- 10 Hinc nata medicina. haec sola naturae placuerat esse 4 remedia, parata vulgo, inventu facilia ac sine inpendio e quibus vivimus. postea fraudes hominum et ingeniorum capturae officinas invenere istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita. statim compositiones et
 15 mixturae inexplicabiles decantantur, Arabia atque India 5 remedia aestimantur, ulcerique parvo medicina a Rubro mari inputatur, cum remedia vera cotidie pauperrimus quisque cenet. nam si ex horto petantur aut herba vel frutex quaeratur, nulla artium vilior fiat. ita est profecto,
 20 magnitudine populus R. perdidit ritus, vincendoque victi sumus. paremus externis, et una artium imperatoribus quoque imperaverunt. verum de his alias plura.

2. (2) Loton herbam itemque Aegyptiam eodem nomine, alias et Syrticam arborem, diximus suis locis.^{18, 104}
 219

§ 6: Diosc. I 171. — cfr. Marc. 27, 112.

2 mitigaretur V. 4 uis dxv. suis r. | nostratis B (puncto sublato). 5 valentium Tv.a.G. | pia V. 7 cummis (a?) S. gu- VH. gumis x. -mmi dv. | atramento a. 8 alia praeterea Vx. (-reo coni. Gron.). 10 hic Vdx. | medicinae Vdx. | placuit a. 11 facile sine dispendio a. | e a. et VdxH. ex v. 12 bibimus dx. 13 sitas V. 14 uita promittitur dTx. yromittitur uitia V. | cum positiones V. 15 decantatur V. 16 remedia ego. in rem- coni. H. in media VdTfx. -dio av. de mendo cfr. XXVI 10. (an uel Media?) 17 inportatur D. 18 cenet S. coenet d(?)v. tenet xa. cente V. | ortu V. 19 quaeratur om. x. | fiet dTxv.a. Verc. 20 magnitudo v.a.D. | popul; ego. -li ll.v. | R. aD. om. r. Romani v. | perditit x. periit D. | uicendo a. 22 uerum om. Vx. (imperat. uerum v.a.H). | 23 lothon Vx. | herba V. | aegyptia V.

haec lotos, quae faba Graeca appellatur a nostris, alvum bacis sistit. ramenta ligni decocta in vino prosunt dysintericis, menstruis, vertigini, comitialibus, cohibent et capillum. mirum his ramentis nihil esse amarius fructuque dulcius. fit et e scobe eius medicamentum ex aqua myrti decocta subacta et divisa in pastillos, dysintericis utilissimum pondere victoriati cum aquae cyathis III.

- 7 3. (3) Glans intrita duritias, quas cacoëthe vocant, cum salsa axungia sanat. vehementiores iligna et in omnibus cortex ipse corticique tunica subiecta. haec decocta iuvat coeliacos. dysintericis et inlinitur vel ipsa glans. eadem resistit serpentium ictibus, rheumatismis, suppurationibus. folia et bacae vel cortex vel sucus decocti prosunt contra toxica. cortex inlinitur decoctus lacte vaccino serpentis plagae; datur et ex vino dysintericis. eadem et ilici vis.

- 8 4. (4) Coccum ilicis vulneribus recentibus ex aceto inponitur, epiphoris ex aqua, oculis subfusus sanguine instillatur. est autem genus ex eo in Africa fere et Asia nascens, celerrime in vermiculum id se mutans, quod ideo 16, 32 scolecium vocant inprobantque. principalia eius genera diximus.

- 9 (5) Nec pauciora gallae genera fecimus, solidam per-

§ 7: Diosc. I 143. 142. Pl. iun. 77, 11—13. Marc. 4, 52. 27, 12. Diosc. I 143. (144). — § 8: Diosc. IV 48. — § 9: Diosc. I 146. Marc. 14, 10. Pl. iun. 52, 9—11. Marc. 27, 73. 9, 87. 8, 33. 38.

1 aluo V. 5 e scobe d Verc. ex co- Va. e scro- xv. 7 tribus ll. v. 8 an inlita trita? cfr. Diosc. | cacoethe av(S). -thes C. cachoete V. cacoete x. choete d. 9 falsa dxa C. fa- v. folia V. | uehementiores ll. J. -resque v. -or est S. -ora sunt G. | iligna S e Diosc. -nae D. ligna Va G. lichenas dxv. | et om. dxv. a. G. 10 corticisque dx. | subiecta V. 11 coeliacos dB. cel- x. cil- a. il- v. elia eos V. 13. 14 a v. prosunt rursus incipit E. 18. 19 instillatur (X?) v. -tum ll. S. 19 africa J coll. XVI 32. XXII 3. attica ll. v. | asia EXv. ania r. 20 uermiculum id ego. -lum EXv. uermis ultimis (subtilis S) rTS. | remutans V. 21 scolecion B. -licinon X. -lechilum E. -lethylon v. stultilum rT.

foratam, item albam nigram, maiorem minorem. vis om-^{16, 26}
nium similis; optima Commagena. excrescentia in corpore
tollunt, prosunt gingivis, uvae, oris exulcerationi. crema-
tae et vino extinctae . . . . . coeliacis, dysintericis inlinun-
⁵ tur, paronychiis ex melle et unguibus scabris, pterygiis,
ulceribus manantibus, condylomatis, ulceribus quae phage-
daenica vocantur. in vino autem decoctae auribus instil-
lantur, oculis inlinuntur, adversus eruptiones, panos cum
aceto. nucleus commanducatus dentium dolorem sedat,¹⁰
¹⁰ item intertrigines et ambusta. immaturae ex iis ex aceto
potae lienem consumunt; eadem crematae et aceto salso
extinctae menses sistunt vulvasque procidentes fotu. omnis
capillos denigrat.

(6) Viscum e robore praecipuum haberi diximus et¹¹
¹⁵ quo conficeretur modo. quidam contusum in aqua de-^{16, 30-245}
cocunt, donec nihil innatet, quidam commanducantes
acinos expuunt cortices. optimum quod sine cortice quod-
que levissimum, extra fulvum, intus porraceum. nihil est
glutinosius. emollit, discutit tumores, siccatur strumas; cum
²⁰ resina et cera panos mitigat omnis generis. quidam et^{12:}

§ 10: Pl. iun. 27, 3. Marc. 12, 58. 32, 34. Diosc. I 146. —
§§ 11, 12: Diosc. III 93. — § 11 extr.: Seren. 746. Pl. iun. 79, 7.
— § 12: cfr. Plin. XVI 250. 251. Marc. 34, 77.

1 ui S. 2 simili VS. 4 et dTEXH. ex V. et in v. |
lac. ego indicavi; exciderunt fere sanguinem sistunt; ex aqua
aut uino tritae. cfr. Diosc. 6 ulceribus quae S cum man.
Dal. vulneribus quae II.v(J). cfr. U 510 et XXVI 110. XXVIII
242. XXXV 189. Cels. V 28, 3. VI 18, 4, de mendo XXVI
146. 7. 8 instillatur V. 8 illiniuntur X (ut fere semper).
9 nucleus — 10 aceto om. Vd. | dolorem dentium X.
10 immatura X. | iis v. his EXC. | ex v. om. EX. 11 pota
X. | salse V. 12 procedentes X. | fotu E(?)B e Diosc. potu
Vdv. -ta X. | omnis VEXH. -nes dTv. 13 capillum dTf.
denigrat VEXH. -ant dTv(D). 14 habere Vd. | diximus d.
om. rX. (diximus haberi v). 15 conferetur EX. 16 nihil
VdTfB(S). om. EXv(G). | innatat E. | commanducants V¹. -ant
V²S. 17 cortice est X. 17. 18 quodque v. quoque II.X.
18 intus d²TEv. in his Vd¹X. 19 glutino siue se mollit.
V. | tumores G. um- VE. humores dTX. -re v. 20 omni V.

galbanum adiciunt pari pondere singulorum eoque modo et ad vulnera utuntur. unguium scabritias expolit, si septenis diebus *illinantur* nitroque conluantur. quidam id religione efficacius fieri putant prima luna collectum e robore sine ferro, si terram non attigerit; comitialibus 5 mederi, conceptum feminarum adiuvere, si omnino secum habeant; ulcera commanducato inpositoque efficacissime sanari.

- 13 (7) Roboris pilulae ex adipe ursino alopecias capillo replent. — Cerri folia et cortex et glans siccata collectio- 10 nes suppurationesque, fluctiones sistit. torpentes membrorum partes corroborat decoctum eius fotu, cui et insidere expedit siccandis adstringendisque partibus. radix cerri adversatur scorpionibus.

(8) Suberis cortex tritus ex aqua calida potus san- 15 guinem fluentem ex utralibet parte sistit. eiusdem cinis ex vino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

- 14 5. (9) Fagi folia manducantur in gingivarum labro- rumque vitiis. calculis glandis fagineae cinis inlinitur, item cum melle alopecii. 20

§ 13: Seren. 109 Pl. iun. 15, 4. Marc. 6, 17. — Seren. 641 — 643. 374. — § 14: Pl. iun. 25, 2—4. Marc. 11, 9. Pl. iun. 15, 5 Marc. 6, 18. — §§ 15. 16: Diosc. I 102.

1 eo modo quo X. 2 in gaium V. | expellit V²Tv.a.B. | si EXv. om. r. 3 illinantur ego. folua- ll.v. cfr. Diosc. et XX 39. 93. 101. 103. XXI 142. XXVI 148. XXVIII 222. 243. XXX 108. 5 attigerit Xv. cfr. XXIII 138. XI 203. -git E G(D). attingat V²dTfS. -guat V¹. an potius sic ut . . non attingat? cfr. XVI 210. XVII 154. XVIII 149 et XXIV 68. 172. 171. XXVIII 41. XXIX 42. XXX 52. 9 ursino v. uero ursino ll.fXS (lac. ante ex indicata). uere ursino D cum Strackio. sed cfr. Pl. iun. | capillo Xv. -os ll. 10 replet Vd. | siccant X. 12 fucum V² (pro fotu cui). | insedere Vd². sed- d¹. 15 suberi V²d. sib- V¹. 16 utralibet EXv. -bus ex (et d) V¹df. utralibus V². | parte EXfv. -tes V¹d. -tibus V². 18. 19 labrorumque VED. -brumque X¹. -borumque dX²Ven. -biorumque v. cfr. XXVIII 188. XXIX 46. XXX 27. XXXIV 115. (XI 159. XXV 171). 19 cauliculis d. caulic- X. 20 idem dT. | alopicetis V.

(10) Cupressi folia trita serpentibus *ulceribus* inpo- 15
nuntur, et capiti cum polenta, si a sole doleat, item ra-
mici, qua de causa et bibuntur. testium quoque tumori
cum cera inlinuntur, capillum denigrant ex aceto. eadem
5 trita cum II partibus panis mollis e vino Ammineo sub-
acta pedum ac nervorum dolores sedant. pilulae adversus
serpentium ictus bibuntur aut si eiciatur sanguis; collec-
tionibus inlinuntur. ramici quoque tenerae tusae cum
axungia et lomento prosunt. bibuntur ex eadem causa.
10 parotidi et strumae cum farina inponuntur. exprimitur 16
sucus tuis cum semine. qui mixtus oleo caliginem ocu-
lorum aufert; item victoriati pondere in vino potus in-
litisve cum fico sicca pingui exemptis granis vitia testium
sanat, tumores discutit et cum fermento strumas. radix
15 cum foliis trita pota vesicae et stranguriae medetur et
contra phalangia. ramenta pota menses cient, scorpionum
ictibus adversantur.

(11) Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat pi- 17
cem, quae cedria vocatur, dentium doloribus utilissimam.
20 frangit enim eos et extrahit, dolores sedat. cedri sucus

§ 15: cfr. Pl. iun. 74, 7. — Pl. iun. 11, 10. Marc. 1, 62. Se-
ren. 683. Pl. iun. 63, 22. 64, 1. Marc. 33, 24. Seren. 46. Pl. iun.
16, 14. Marc. 7, 9. 36, 33. Seren. 778. Nicand. ther. 585. (Marc.
16, 26). Pl. iun. 64, 1—3. Marc. 33, 24. — § 16: Pl. iun. 64,
3—5. (Marc. 33, 1). 80, 16. Seren. 591. Marc. 17, 15. — §§ 17
—19: Diosc. I 105. — § 17: cfr. Scribon. 58. Marc. 12, 5. 36.
Vitruv. II 9, 13. Plin. XVI 197.

1 serpentibus *U.T.* -tis *X.* -tium *V.* | ulceribus *ego e Diosc.*
om. U. ictibus (*X?*) *v.* cfr. § 30 126. XXX 113. (*an potius ven-*
centibus vulneribus e *Pl. iun.* 74, 7?). 2 si a *dEXv.* sua *V.*

2. 3 ramiti *VXJ.* cfr. nota ad XXVI 78. 4 cerato
EXv.a. Bas. 5 duabus *U.v.* | amineo *V(?)fv.a. Dal.* cfr. not.
ad XX 153 et XXXIV 103. 6 dorum nervores *V.* | sedat
dX. 8 ramiti *VXJ.* | tenere *X.* 9 profunt *EXv.* ponunt *r.*

10 ponuntur *V.* 11 tuis *EXv.* tussi *r.* | qui *om. d.* |
mixas *V.* | caligini *V.* 12. 13 inlitisue *ego coll. Pl. iun.* -us-
que *U.v.* 13 fico *Vd.v.* uino *EX.* 14 tumorem *V.* umores
E. hu- X. 15 medentur *Vd.* 17 aduer uensantur *V.*
18 cedros *VX.* | cedroelaten *VdX.* 19 cedria *EXv.* deced-
d. decreta *V.* | uocantur *V.* 20 et *om. Vd.* | dolorem *dT.*

- 16,52 ex ea quomodo fieret diximus. magni ad volumina usus,
 ni capiti dolorem inferret, defuncta corpora incorrupta
 aevis servat, viventia corrumpit, mira differentia, cum vi-
 18 tam auferat spirantibus defunctisque pro vita sit. vestes
 quoque corrumpit et animalia necat. ob haec non cen-
 seam in anginis hoc remedio utendum neque in crudita-
 5 tibus, quod suasere aliqui, gustatu. dentes quoque con-
 luere ex aceto in dolore timuerim vel gravitati aut ver-
 mibus aurium instillare. portentum est, quod tradunt,
 abortivum fieri in venere ante perfusa virilitate. phthi-
 10 riasis perunguere eo non dubitaverim, item porrigines.
 suadent et contra venenum leporis marini bibere in passo.
 19 facilius in elephantiasi inlinant. et ulcera sordida et ex-
 crescentia in iis auctores quidam et oculorum albugines
 caliginesque inunxere eo et contra pulmonis ulcera cya-
 15 thum eius sorberi iusserunt, item adversus taenias. fit ex
 eo et oleum, quod pisselaeon vocant, vehementioris ad
 omnia eadem usus. cedri scobe serpentes fugari certum
 est, item bacis tritis cum oleo si qui perunguntur.
 20 (12) Cedrides, hoc est fructus cedri, tussim sanant, 20
 urinam cient, alvum sistunt, utiles ruptis, convulsis,

§ 18: Pl. iun. 34, 14. Marc. 12, 36. Pl. iun. 12, 14. Marc.
 4, 2. Seren. 67. 40. 131. Marc. 19. 21. — § 19 extr.: Nicand.
 ther. 52. — § 20: Diosc. I 105.

1 magna V². -nus X. | nolumina VdTES. cf. Marcell. 12,
 36. duo lu- X. lu- v. collyria D. 2 capitis Xv.a.H. | dolo-
 rem dTXv. -re v. 3 aevis servat E(?) G. cf. XVI 43. et
 uiscerat d. -ra V. conseruat Xv. 6 anguinis V. 6. 7 an-
 raucitibus? cfr. Diosc. 7 gustatu dentes dD. gustu dentes
 Ev. gustu quoque dentes X. custodentes V¹. -dientes V². | quo-
 que om. X. 8. 9 uermium auribus EX. 10 inuenire V. |
 uiriditate Vd. 10. 11 phthiriasis v. ptiriasis E. ptyr- X.
 pter- r. 11 pruriges Xv.a.B. 12 et om. V. 13 in-
 linant V¹S. illi- V²f. -niant X. -nunt Brot.(D). -nantur d. -na-
 tur G(J). si illinant E. -antur v. 14 iis (V?) v. his rXD. |
 dist. G. | quidem VdX. 15 pulmonibus V. -nes T. | hulcera-
 que dT. uicia X. 16 sorberi VdX. -re Ev. | teneas V.
 tin- dXv.a.H. 17 pirselaeon E. pysoleon X. | uehementiores
 Vd. 18 scrobe d. | fugare V. 19 perungeatur V.
 20 fructus B e Diosc. frutices ll.Tv. -trices X.

spasticis, stranguriae, vulvis, contra aconita, lepores marinos, eadem quae supra, collectionibus inflammationibusque. 18

(13) De galbano diximus. neque umidum neque ari- 21
dum probatur et quale docuimus. per se bibitur ad tus- 12, 126
5 sim veterem, suspiria, rupta, convulsa, inponitur ischia-
dicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab ossibus
recedenti, strumis, articulorum nodis, dentium quoque
doloribus. inlinitur et cum melle capitis ulceribus. pu-
rulentis infunditur auribus cum rosaceo aut nardo. odore
10 comitialibus subvenit et vulva strangulante vel in stomachi
defectu. abortus non exeuntes trahit adpositu vel suffitu, 22
item ramo hellebori circumlitum atque subiectum. ser- 12, 126
pentes nidore urentium fugari diximus. fugiunt et per-
unctos galbano. medetur et a scorpione percussis. bibitur
15 et in difficili partu fabae magnitudine in cyatho vini, vul-
vasque conversas corrigit, cum murra autem et vino mor-
tuos partus extrahit. adversatur et venenis, maxime to-
xicis, cum murra et vino. serpentes oleo et spondyllo
mixto tactu necat. nocere urinae existimatur.

20 6. (14) Similis hammoniacy natura atque lacrimae, 23
probandae ut diximus. mollit, calefacit, discutit, dissolvit. 12, 107

§§ 21. 22: Diosc. III 87. — § 21: Pl. iun. 36, 2. Marc. 32, 12.
Pl. iun. 79, 8. 80, 17. 72, 16. Marc. 15, 51. Pl. iun. 13, 20.
Marc. 9, 92. 19. Cels. III 20. — § 22: Nicand. ther. 51. — § 23:
Diosc. III 88. — Pl. iun. 47, 1. 68, 3. 35, 5.

1 pasticis Vd. | contra aconita ego. cfr. XXII 18. XXIII
43. XXVIII 161. XXIX 103. contra admota (ortum ex aci-
nota) U. contra aculeata D. admoti contra v. ad antidota
contra J. 2 quae v. que VEX. que quae d(?) C. 4 pro-
batum EX. | et U. J. sed v. | quales E. -le esset X. 5. 6 scia-
dicis V. cyatis X (ut § 23). 6 et ossibus X man. Dal.
7 recidendi V. recedentibus EX man. Dal. 9 et nardo X.
10 uulvae Xv.a.G. | in strangulante E. in -latu Xv.a.G. |
uel U. T f X S. et v. | in om. EXv.a.G. 11 adposito V.
12 rami E. -is v.a.S. 13. 14 peruncto E. 14 ab (V?) ED.
15 cyato X. cia- V². quia- V¹. 16 myra V. | uino VTS.
in uino rXv. 16. 17 an emortuos? 17 partus om. EX.
18 in uino EXv.a.S. | spondilio X. spod- V. 20. 21 dist.
ego. cfr. nota ad XXV 130. 21 calefacit EX H.

claritati visus in collyriis convenit, pruritus, cicatrices, albugines oculorum tollit, dentium dolores sedat, efficacius accensum. prodest dyspnoicis, pleuriticis, pulmonibus, vesicis, urinae cruentae, lieni, ischiadicis potum — sic et alvum solvit —, articulis et podagrae cum pari pondere picis aut cerae et rosaceo coctum. maturat panos, extrahit clavos cum melle; sic et duritias emollit; lieni cum aceto et cera Cypria vel rosaceo efficacissime inponitur. lassitudines perungui cum aceto et oleo exiguoque nitro utile.

24 (15) Et styracis naturam in peregrinis arboribus ex-
12, 124 posuimus. placet praeter illa, quae diximus, maxime pinguis, purus, albicantibus fragmentis. medetur tussi, faucibus, pectoris vitiis, vulvae praeclusae duritiae laboranti, ciet menses potu adpositoque, alvum mollit. in-
15 venio potu modico tristitiam animi resolvi, largiore contrahi. sonitus aurium emendat infusu, strumas illitu nervorumque nodos. adversatur venenis, quae frigore necent, ideo et cicutae.

25 (16) Spondylium una demonstratum infunditur capiti-
12, 128 bus phreneticorum et lethargicorum, item capitis doloribus longis cum oleo vetere; bibitur et in iocinerum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum strangulatione, quibus et suffitu prodest. alvum mollit.

§ 24: Diosc. I 79. — Pl. iun. 72, 16. Diosc. eupor. I 236. II 142. — §§ 25. 26: Diosc. III 80. — § 25: Pl. iun. 92, 2. 91, 12. 97, 16. 77, 14.

3 dyspnoicis Vd. dyptin- X. | pleuriticis Xv.a.G. -ricis E. 6 coctum ll.v. an illitum? cfr. Diosc. 7 lienis Vd. 8 et EXv. cum r. | cypra V. 11 styracis Vd. 11. 12 diximus (pro exposuimus) Xv.a.G. 13 fragmentis Vd.v. strange- E. ftinge- X. 14 duritiae fXVen. 15 adpositoque E. -tu X. 16 potum V. | modicae E. | largiori d. -reque X. 17 emendat dEXv(J). -ati V¹. -ari V². -are S. | infusu v. -sum ll.XG(S). -sus vet. Dal. | illitu v. -tum ll.XG(S). -tas vet. Dal. 18 necent ego. noc- ll.v. cfr. XXV 151, de mendo XVIII 196 extr. (idem fortasse XXIII 43. 87 scribendum). 20 spondylium S. -ion v. -dilium ll. -ion X. 21 freneticorum VX. 22 dist. ego e Diosc. | ueteri d.

illinitur ulceribus, quae serpunt, cum ruta. flos auribus 26
purulentis efficaciter infunditur, sed sucus, cum exprimi-
tur, integendus est, quoniam mire adpetitur a muscis et
similibus. radix derasa et in fistulas coniecta callum ea-
5 rum erodit. auribus quoque instillatur cum suco. datur
et ipsa contra morbum regium et in iocineris vitio et
vulvarum. capillos crispas facit peruncto capite.

(17) Sphagnos sive sphacos sive bryon et in Gallia, 27
ut indicavimus, nascitur, vulvis insidentium utilis, item 12, 108
10 genibus et feminum tumoribus mixtus nasturtio et aquae
salsae tritus. cum vino autem et resina sicca potus uri-
nam pellit celerrime. hydropicos inanit cum vino et iuni-
peris tritus ac potus.

(18) Terebinthi folia et radix collectionibus inpo-
15 nuntur. decoctum eorum stomachum firmat. semen in
capitis dolore bibitur in vino et contra difficultatem uri-
nae, ventrem leniter emollit, venerem excitat.

(19) Piceae et laricis folia trita . . . et in aceto de- 28
cocta dentium dolori. prodest cinis corticum intertrigini,
20 ambustis; potus alvum sistit, urinam movet, suffitu vulvas
corrigit. piceae folia privatim iocineri utilia sunt drach-
mae pondere in aqua mulsa pota. silvas eas dumtaxat,
quae picis resinaeque gratia radantur, utilissimas esse
phthisicis aut qui longa aegritudine non recolligant vires

§ 26 extr.: Pl. iun. 16, 15. — § 27: Diosc. I 20. — I 91.
— § 28: Diosc. I 86. Pl. iun. 41, 13—16. Marc. 16, 66. cfr. Vi-
truv. II 9, 17. Cels. III 22 p. 111. Plin. XXXI 63. XXV 94.

1 serpent E. -tibus (*del. quae*) *v.a. Brot. an serpent?*
4 fistula V^X. 5 quoque *om. d.* 8 sphagnos *Verc.(G).* -non
C. -acnos V²E². spagnos X. phagos dE¹. phaonos V¹. -agnos
v. splachnon B e Diosc. | phacos V^X. | brion V. -os X.
9 insidentium *ll.v.(D).* decocto insid- C e Diosc. 10. 11 aqua
salsa Ev.a.S. 11 autem et VdTXJ. autem ac fEH. ac G.
aut v. 14 terebinti V (*ut plerumque*) Ven. ther- X. 17 le-
uiter EX. linit V. 18 lac. indic. J e Diosc. sic fere explen-
dam: inflammationibus medentur, trita. 19 prodest ll.XJ.
prosunt v. prosunt, prodest D. | intertrigini ES. -nibus X. -nia
d. -ni et Vv(J). 21 piceae X. -ce V. 22 potata d.
24 ptisicis X. phi- V. | recolligantur essatis V. -tur esse satis d.

satis constat et illum caeli aëra plus ita quam navigationem Aegyptiam proficere, plus quam lactis herbidos per montium aestiva potus.

- 29 (20) Chamaepitys Latine abiga vocatur propter abortus, ab aliis tus terrae, cubitalibus ramis, flore pinus et odore. altera brevior et incurva, . . . similis. tertia eodem odore et ideo nomine quoque, parvola, cauliculo digitali, foliis scabris, exilibus, albis, in petris nascens, omnes herbae, sed propter cognationem nominis non differendae. pro- sunt adversus scorpionum ictus, item iocineri inlitae cum palmis aut cotoneis; renibus et vesicae decoctum earum cum farina hordeacea. morbo quoque regio et urinae difficultatibus ex aqua decoctae bibuntur. novissima contra serpentes valet cum melle; sic et adpositu vulvas purgat. sanguinem densatum extrahit pota. sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus utilis. fiunt ex ea et hydropicis pilulae cum fico alvum trahentes. lumborum dolorem victoriati pondere in vino finit et tussim recentem. mortuos partus ex aceto cocta et pota eicere protinus dicitur.

- 31 (21) Cum honore et pityusa simili de causa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. frutex est

§§ 29. 30: Diosc. III 165. 166. 165. — § 29 extr.: Marc. 26, 38. — § 30: Marc. 30, 43. (54). 25, 23. — § 31: Diosc. IV 163.

1 celi X. caeri V. ceri d. 4 latine — vocatur om. Vd. | abiga EG. auiga X. aiuga v. | uocatur G. uocatur dicitur EX. appellatur diciturque v. | propter abhortus V. abortus propter EX. (fortasse abortus propter Latine abiga uocatur, ut omissionis causa simul patefiat. cfr. Müller de stilo p. 16). 6 alter V. | brevis est X. aluior V¹. albior V². leuior B e Diosc. | incurua VdX. -uae E(?)v. | lac. ego indicavi; exciderunt foliis aizoo. cfr. Diosc. 7 cauliculo dEC. col. VB. -lycula (-llic-v)Xv. 10 iocineris VX. 14 serpentes Xv. -tis U.S. an serpentia (sc. ulcera)? cfr. Diosc. et § 15, nisi forte Plinius confudit ἐρπητας et ἐρπετά. | apposita Xv.a.H. 15 potata d. 16 utilis est Xv.a.G. 17 ficu dv.a.H. 18 finit VEXv. sanat dT. 19 an emortuos? | et pota VdH. pota EX. -taque v. 19. 20 statim dT. 21 cum honore (-nere X) EXv. om. rT. / dicitur VX. 22 quidem V. | thitimalli X. intym- V. (fuit ex V. / est om. Vd.

similis piceae, flore parvo, purpureo. bilem et pituitam per alvum detrahit radix decocti hemina aut seminis lingula in balanis. folia in aceto decocta furfures cutis emendant, mammas quoque mixto rutae decocto et tormina et serpentium ictus et in totum collectiones incipientes.

(22) Resinam supra dictis arboribus gigni docuimus et genera eius et nationes in ratione vini ac postea in arboribus. summae species duae, sicca et liquida. sicca e pinu et picea fit, liquida terebintho, larice, lentisco, cupresso; nam et hae ferunt in Asia ac Syria. falluntur qui eandem putant esse e picea atque larice; picea enim pinguem et turis modo sucosam fundit, larix gracilem ac mellei coloris, virus redolentem. medici liquida raro utuntur et in ovo fere, e larice propter tussim ulceraque viscerum — nec pinea magnopere in usu —, ceteris non nisi coctis. et coquendi genera satis demonstravimus.

Arborum differentia placet terebinthina odoratissima atque levissima, nationum Cypria et Syriaca, utraque mellis Attici colore, sed Cypria carnosior crassiorque. in sicco genere quaerunt ut sit candida, pura, perlucida, in omni autem ut montana potius quam campestris, item aquilonia

§ 32 extr.: cfr. Th. H. IX 2, 2. — §§ 33—36: Diosc. I 92. 91. 90. — § 33: cfr. Pl. iun. 37, 24. — § 34: Th. H. IX 2, 2. 3.

2. 3 lingula *v*(*Brot.*). -lam V²X. lincu- V¹. ligula dE*Verc.*
 3 furfuris V. 4 mixta dT. *an recte?* | ruta decocta dT.
 4. 5 turbina Vd. 5 ictus emendant X. 7 e supra EX*v.a.S(D).* 8 eius et EX*v.* eius r. 10 et pinu X.
 pice V. 11 hae Vf*S.* he X. eae TE*v.* ea d. | ac VX*S.* et r*v.*
 12 putant eam esse picem atque laricem V. 12. 13 pingue Vd. 13 turis dEB. tursi V. tyrsi X. (et — modo *om. v.*)
 14 melli V. | liquoris E(?)*v.a.S.* sed cfr. Diosc. et XVI 43. | uerius EX. 15 *dist. v.a.S.* | e G. *om. ll.v.* 16 nec Vd*v.* ut E. et X. | usus VX. 17 equoquendi V. 18 in arborum *v.a.D.* de nudo ablat. cfr. XIX 80. (*an potius arborum in?*) | *dist. v.a.D.* | odorantissima E. 19 atque EX*v.* quae r.
 20 colores et V¹. -ris et V². | crassiorque (-uoc V) VdTD. sic-
 ciorque EX*v.* 21 querunt X. quaesunt Vd. | in omni EX*v.* *nomini V.* -na d. 22 adaquilonia V.

- potius quam ab alio vento. resolvitur resina ad vulnorum
 usus et malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris.
 35 natura in medendo contrahere vulnera, purgare, discutere
 collectiones. lenit pectoris vitia terebinthina; inlinitur
 eadem calida membrorum doloribus spasticisque — in sole 5
 abluitur — et totis corporibus mangonum maxime cura
 ad gracilitatem emendandam, spatiis ita laxantium cutem
 per singula membra, capacioraque ciborum facienda cor-
 36 pora. proximum locum optinet e lentisco. inest ei vis
 adstringendi, movet et ante ceteras urinam. reliquae ven- 10
 trem emolliunt, cruda concocunt, tussim veterem sedant,
 vulvae onera extrahunt etiam suffitae. privatim adversan-
 tur visco, panos et similia cum sebo taurino et melle
 sanant. palpebras lentiscina commodissime replicat, fractis
 quoque utilissima et auribus purulentis, item in pruritu 15
 genitalium. pinea capitis vulneribus optime medetur.
- 37 7. (23) Pix quoque unde et quibus conficeretur modis
 14, 127 indicavimus et eius duo genera, spissum liquidumque.
 16, 52 spissarum utilissima medicinae Bruttia, quoniam pinguis-
 16, 52 sima et resinosissima utrasque praebet utilitates, ob id 20
 et magis rutila quam ceterae. id enim quod in hoc ad-
 iciunt, ex mascula arbore meliorem esse, non arbitror

§ 35: Marc. 17, 13. (16, 16). Cels. IV 8. — § 37: Diosc. I
 97. — cfr. Plin. XVI 58. Th. H. IX 2, 3.

1 quam quae X. 2 cum oleo dT. | in petiones V. im-
 petigines dT. -positiones X. 4 lenit ego. item ll.v. | uia V. |
 dist. H. | terebinthina uncis inclusit J. lac. statuit S. | inlinitor
 V. 5 callido E. candida X. | memorum V. | spasticisque (f
 man. Dal.?) v. spatiatisque VdS. -ia usque EX. | dist. ego. cfr.
 XXXV 195. 6 abluitur ego. auelli- VdTfS. euelli- EX. man.
 Dal. illini- v (puncto post sole posito). cfr. XXVIII 244. XXXII
 35. 85. XXXIV 113. XXI 125. XXX 38. | angonum V. |
 crura Vd. 7 a gracilitate Vd. 9. 10 uis et adstringendi
 V. 11 emolliunt Xv. mo- (-tur V) ll.G. 14 sanat Vd. |
 commodissima Vd. 18 et om. Vd. | dist. Lugd. cfr. § 32 et 54.
 puncto ante et dist. v(D). 19 spissimarum E. spississim- X.
 bruttea V. -utea dX. 21 et ego. a (= &) V. om. rv(J)
 autem S. | hac conl. S. 22 ex VS. et X. e rv. | masculam X.
 rem VX. | meliorem om. V.

posse intellegi. picis natura excofacit, explet. adversatur 38
 privatim cerastae morsibus cum polenta, item anginae cum
 melle, destillationibus et sternumentis a pituita. auribus
 infunditur cum rosaceo, inlinitur cum cera. sanat liche-
 5 nas, alvum solvit, excreationes pectoris adiuuat ecligmate
 aut inlitis tonsillis cum melle; sic et ulcera purgat, explet.
 cum uva passa et axungia carbunculos purgat et putre-
 scentia ulcera; quae vero serpunt, cum pineo cortice aut
 sulphure. phthisicis cyathi mensura quidam dederunt et 39
 10 contra veterem tussim. rhagadas sedis et pedum panos-
 que et ungues scabros emendat, vulvae duritias et con-
 versiones, item odore lethargicos. strumas cum farina
 hordeacea et pueri inpubis urina decocta ad suppurationem
 perducit. et ad alopecias sicca pice utuntur, ad mulierum
 15 mammas Bruttia ex vino subservefacta cum polline farra-
 ceo quam calidissimis *lintheis* inpositis.

(24) Liquida pix oleumque, quod pisselaeon vocant, 40
 quemadmodum fieret diximus. quidam iterum decocunt 16, 52
 et vocant palimpseam. liquida anginae perunguntur intus
 20 et uva, . . . aurium dolores, claritatem oculorum, oris cir-

§§ 38, 39: Diosc. I 94. — § 38: Pl. iun. 31, 11. (Marc. 19,
 11). 83, 6—8. 77, 16—18. Marc. 4, 53. — § 39: cfr. Marc. 16,
 67. 31, 42. — Cels. III 20. Diosc. I 95. — § 40: Diosc. I 97 (94).
 95. Scribon. 40. Marc. 9, 31. Pl. iun. 37, 24. Geop. XVII 24.
 cfr. Plin. XXIII 96. XXXV 178. 179.

3 destinationibus Vd. | sternumentis VVen.(S). -nutamentis
 dTiv(D). -ta EX. cfr. § 97. | a fS. e VdTH. om. EXv. | pituita
 VdTH. -tas EX. -tis v. purulentis C. 4 inlinitur cum cera
 videntur a sua sede aberravisse; pertinent fortasse ad v. 3 post
 pituita. 5 excreationis VD. | eligmate XVer. -iematae V.
 6 dist. H. 7 et (post purgat) om. Vd. (explet — axungia
 hic iteravit V). 8 an serpent? 9 phthisici d. | cyathi
 dEBrot.(D). etiam cy- V(?)v(S). | mensuram EX. 10 rha-
 gadas v. ra- VdX. ragadis E. 12 item odore ego. odore item
 ll.v. | dist. U 511. | strumas item cum EXv.a.S. 13 ad
 dEXv. et V. 15 bruma V. | ex uino om. EX. 16 lintheis
 ego. cfr. XXVIII 223. XXIX 32. om. ll.v. 17 picae oleum-
 que eo quod V. | pissaeleon V. pissel- Xv.a.G. 19 palim-
 pissa Vd. 20 et una X. iuuat D. | lac. ego indicat; exci-
 derunt oleum iuuat. | arium E. ad aurium v.a.J. | claritati V*

cumlitiones, suspiriosos, vulvas, tussim veterem et crebras excreationes pectoris, spasmos, tremores, opisthotonos, paralysis, nervorum dolores, praestantissimum ad canum et iumentorum scabiem.

- 41 (25) Est et pissasphaltos, mixta bitumini pice naturaliter ex Apolloniatarum agro — quidam ipsi miscent —, praecipuum ad scabiem pecorum remedium aut si fetus mammas laeserit. nativum optimum ex eo, quod, cum fervet, innatat.

- 16, 58 (26) Zopissam eradi navibus diximus, cera marino sale macerata. optima haec a tirocinio navium. additur autem in malagmata ad discutiendas collectiones.

(27) Taedae . . . . decoctaeque in aceto dentium dolores efficaciter colluunt.

- 42 (28) Lentisci arboris et semen et cortex et lacrima urinam cient, alvum sistunt; decoctum eorum ulcera, quae serpunt, fotu. inlinitur in umidis et igni sacro, gingivas conluit. folia dentibus in dolore atteruntur; mobiles decocto colluuntur; capillum tingunt. lacrima sedis vitiis prodest, cum quid siccari exalhierive opus sit. decoctum et [e lacrima] stomacho utile, ructum et urinam movens.

§ 41: Diosc. I 100. cfr. Plin. XXXV 178. — Diosc. I 98. — Pl. iun. 27, 4—6. — §§ 42. 43: Diosc. I 89. 90. — § 42: Pl. iun. 77, 18—20. Marc. 4, 54. — Scribon. 61. Marc. 11, 26. Pl. iun. 27, 6. Seren. 47. — Pl. iun. 21, 19.

1 suspiriosos *Verc.* -sas *Vdfv(S)*. susp. — 2 pectoris *om.* **EX.** 2 tremoles **V.** -mulos *d.* 3 paralysin **X.** 5 pissaspaltos *d.* pisa- **V.** | bituminis **Vd.** 6 *distinxi cum U* 512.

8 natium *ego.* maturum *Il.v(G).* matrum *S cum vet. Dal.* et *P. naturale B.* cfr. **XX** 29. **XXXI** 77. **XXXII** 74. **XXXIII** 81. 87. 9 feruent innatant **VdX.** 13 taedae *v.* -de **V.** -da *S.* teda **dXH.** -de **T.** dete **E.** | *lac. ego indicavi e Pl. iun. sic explendam:* in astulas concisae. | decoctaeque **V.** -teeque **dT.** -taque **E'X.** -toque **E².** -ta *H.* -tae *v.* 14 coluunt **VD.**

15 lentiscis **EX.** | arboris *ego.* & (est **E**) arbores **VEv.** & arbor **dT.** ex arbore (**X?**) *man. Dal. H. (& ortum ex a).* 17 potu *v.* 18 *in v. om. Il.S.* cfr. *Froben. p. 88.* 19 coluuntur **VD.** | tingunt *v. cfr. Seren.* -uit *Il.S.* 21 uncos *ego posui.* *deleturi voluit S).* 21 utile ructus **T.** -liter uetum **V.**

quod et capitis doloribus cum polenta illinitur. folia te- 43
nera oculis inflammatis illinuntur. mastiche lentisci repli-
candis palpebris et ad extendendam cutem in facie et
zmegmata adhibetur et sanguinem reicientibus, tussi veteri
5 et ad omnia, quae *acaciae* vis. medetur et attritis par-
tibus sive oleo e semine eius facto ceraeque mixto sive
foliis ex oleo decoctis, si *hae* cum aqua ita foveantur.
scio Democratem medicum in valitudine Considiae, M. Ser-
vili consularis filiae, omnem curationem austeram recu-
10 santis diu efficaciter usum lacte caprarum, quas lentisco
pasebat.

8. (29) Platani adversantur vespertilionibus, pilulae 44
earum in vino potae * IIII pondere omnibus serpentium
et scorpionum venenis, item ambustis. tunsae autem cum
15 aceto acri magisque scillite sanguinem omnem sistunt et
lentiginem et carcinomata malandriasque veteres addito
melle emendant. folia autem et cortex inlinuntur collec- 45
tionibus et suppurationibus, *his* et decoctum eorum, cor-
ticis autem in aceto dentium remedium est, foliorum te-
20 nerrima in vino albo decocta oculorum. lanugo foliorum

§ 43 init.: Seren. 154. — §§ 44, 45: Diosc. I 107. — § 44:
Geop. XIII 13. XV 1, 18. Aelian. nat. an. I 37. Nicand. ther.
584. Seren. 378. Pl. iun. 73, 8. — 77, 20—22. — § 45 extr.:
Seren. 1042.

1 linitur V. 2 mastice V d X. 4 zmegmata X S. zmecm-
V. smegm- r v. 5 ad omnia f E X v. amonia d T. omnia V. |
quae acaciae vis S e Diosc. quaevis d T. qua (que V²) eius V E.
quae eis f. que vis X. quae hammoniacci vis v. | atritis V.
5. 6 paribus B (G). 7 si hē ego. siue ll. v. | ita ego. ut ita
V d T. utilia X. niti- v. uirilia E (?) B. 8 considente d. | M.
om. V² d. 10 lentiscon E. 11 pasebant V d f S. 13 *
om. V. 14 et scorpionum om. V d T f. | item V d v. et X. om.
E. 15 scillite V d Verc. (G). -ti E H. -tino X v. -tico C. | om-
nem — lentiginem om. V d. 16 malandriasque f X J coll.
XXVI 149. cfr. Pl. iun. mel- (quoque v) ll. T v. melanias quo-
que (que H) B. 17 autem ll. T X S. del. v. 18 his ego. om.
ll. v. cfr. § 52. (an sic?). | et — eorum deleri voluit Dal. | de-
cocto V d. | an foliorum? 18. 19 cortex X Verc. 19 cum
aceto d. | folia eorum X v. a. H. 20 aluo V. | foliorum ego.
-um ut V¹ d E. -um et V² (X) v.

auribus et oculis inutilis. cinis pilularum sanat ambusta igni vel frigore. cortex e vino scorpionum ictus restinguit.

- 46 (30) Fraxinus quam vim adversus serpentes haberet
16, 64 indicavimus. semen foliis eius inest, quo medentur iocineris, laterum doloribus in vino, aquam, quae subit cutem, extrahunt. corpus obesum leviant onere sensim ad maciem reducentibus isdem foliis cum vino tritis ad virium portionem, ita ut puero v folia III cyathis diribeantur, robustioribus VII folia quinis vini. non omittendum ramenta 10 eius et scobem a quibusdam cavenda praedici.

(31) Aceris radix contusa e vino iocineris doloribus efficacissime inponitur.

- 47 (32) Populi albae uvarum in unguentis usum exposui-
12, 132 mus. cortex potus ischiadicis, stranguriae prodest, fo- 15 liorum sucus calidus aurium dolori. virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuitur. populus nigra efficacissima habetur, quae in Creta nascitur; comitialibus semen ex aceto utile. fundit illa et resinam exiguiam, qua utuntur ad malagmata. folia podagris in aceto decocta inponuntur.umor e cavis populi nigrae effluens verrucas papulasque — est attritu odoratus — tollit. po-

§ 46: cfr. Plin. XVI 64; adde Colum. VI 17, 4. Geop. XIII 8. 9. — Seren. 382. 500. Diosc I 108. — Seren. 390. — § 47: Diosc. I 109. Seren. 697. 164. — Diosc. I 110.

2 scorpiones *Xv.a.B.* 5 quo *dEC.* cfr. *Seren.* quae *X.* quae *Vfv(S).* quod *T.* | medetur *T.* 7 onerem *V.* 8 reducentib; *ego.* -tia *Il.Xv(S).* -tes *Verc.* | hisdem *X.* 9 quinque *Il.v.* | tribus *Il.v.* | diribeantur *ego.* cfr. *XI 44. XXXVI 118.* diriuantur *E.* dari iubea- *X.* dilua- *VdG.* dentur *v.* 10 septem *Il.v.* | quinque *v.a.H.* | cyathis vini *d(?)v.a.S.* 11 a *VdTfv(H)* om. *EG.* 12 e vino om. *Xv.a.H.* 13 utilis- sime *Xv.a.G.* 15 potu d. | et stranguriae *E(?)v.a.S.* 17 metuitur *dTXBrot.* -uatur *rv(J).* 19 aceato *V.* | utile *v.* in *Il. del. J.* inditur *D* (contra usum *Plinii.* an potu (sc. efficacissimum) e *Diosc.?* (scriptum acetoto tn). 22 verrucas papulasque *D* cum *U 513* post odoratus transposuit. | est *ego* (et *distinai.* et *EXVerc.* ex *vTfv(H).* | attritu *EX* man. *Dal. v(H).* -ta *dTfverc.* atrita *VBas.* | odoratus *X* man. *Dal. v* (*U 513* e *Diosc.*) *D.* -tas *Il. Tf.* obortas *S.* ortas *H* cum *Gron.* corporis *Verc.*

puli ferunt et in foliis guttam, ex qua apes propolim faciunt. gutta quoque ad quae propolis ex aqua efficax.

(33) Ulmi et folia et cortex et rami vim habent spissandi et vulnera contrahendi. corticis utique interior tilia lepras sedat et folia ex aceto inlita. corticis denarii pondus potum in hemina aquae frigidae alvum purgat pituitasque et aquas privatim trahit. inponitur et collectionibus lacrima et vulneribus et ambustis, quae decocto fervere prodest.umor in folliculis arboris huius nascens 49
10 cuti nitorem inducit faciemque gratiorem praestat. cauliculi foliorum primi vino decocti tumores sanant extrahuntque per fistulas. idem praestant et tiliae corticis. multi corticem commanducatum vulneribus utilissimum putant, folia trita aqua adpersa pedum tumori. umor quoque e
15 medulla, uti diximus, castratae arboris effluens capillum 16, 192 reddit capiti inlitis defluentesque continet.

(34) Arbor tilia lenius ad eadem fere utilis est, ad quae oleaster. folia autem tantum in usu et ad infantium ulcera et in ore et commanducata et decocta. urinam
20 cient, menses sistunt inlita, sanguinem pota detrahunt.

(35) Sabucus habet alterum genus magis silvestre, 51 quod Graeci chamaeacten, alii helion vocant, multo brevius.

§§ 48. 49: Diosc. I 112. — § 48: Pl. iun. 47, 2. — § 50: Diosc. I 125. — §§ 51—53: Diosc. IV 172. — § 51: cfr. Marc. 30, 43. — Seren. 97.

1 apes — 2 ex aqua om. EX. 2 ad quae J. cfr. § 50. 72. XXV 159 al. aquae VdTv. aequae H. aequae ac Scum Handio. | propoli H. 4 cortices V. -tex X. 7 trahit EXv. tradit d. tardit V. 11 primi uino v. -mo uini (-no dX) U.fX. | decocto Vdf. | sanat V. 12 et tiliae — 13 putant om. EX. | et tiliae dv. e italia V. | corticis VfB. ces dv. 14 aspersa EXv. adasp. VdT.S. 16 inlitos V. 17 abortilia V. | lenius VfS. -iter d. -iter tusa EXv. 17, 18 ad quae X. cfr. § 47. atque U.v (contra Plinii usum, ut videtur). 18 et del. S. 19 et in ore VdS. cfr. XXVIII 71. XXII 65. in ore EXv. | commanducata v. -tū U.X. | decocta v. -tū U.X. | dist. ego e Diosc. 21 sabucus VXv(J). samb- r(?)v. cfr. XVI 103. 22 achameeten X. ameactem V². -te V¹. ineacte d. | alii om. Vd. / helion B. hellon U.Xv.

- utriusque decoctum in vino vetere foliorum vel seminis
vel radice ad cyathos binos potum stomacho inutile, set
alvo detrahens aquam. refrigerat etiam inflammationem,
maxime recentia ambusta et canis morsus, cum polenta
mollissimis foliorum inlitis. sucus cerebri collectiones
privatimque membranae, quae circa cerebrum est, lenit
52 infusus. acini eius infirmiores quam reliqua; tingunt ca-
pillum, poti acetabuli mensura urinam movent. foliorum
mollissima ex oleo et sale eduntur ad pituitam bilemque
detrahendam. ad omnia efficacior quae minor. radice 10
eius decoctae in vino II cyathi poti hydropicos exinaniunt,
volvas emolliunt, has et foliorum decoctum insidentium.
caules teneri mitioris sabuci in patinis cocti alvum sol-
vunt. resistunt folia et serpentium ictibus in vino pota.
53 podagris cum sebo hircino vehementer prosunt cauliculi 15
inliti. *Adem* in aqua macerantur, ut sparsa ea pulices ne-
centur; foliorum decocto si locus spargatur, muscae ne-
cantur. *boa* appellatur morbus papularum, cum rubent
corpora; sabuci ramo verberatur. cortex interior tritus
ex vino albo potus alvum solvit.
54 (36) Iunipirus vel ante cetera omnia excalfacit, exte-
nuat, cedro alias similis. et huius duo genera, altera minor.

§ 52; (Plin. XVI 180). Marc. 7, 13. Seren. 47. 582. — Pl.
iun. 95, 22. (cfr. Plin. XXVI 119). Seren. 498. Marc. 30, 73.
Seren. 523. 831. — § 53 init.: Scribon. 160. Marc. 36, 45. 21.
Seren. 780. — §§ 54. 55: Diosc. I 103.

1 uetere *ego*. -ri et V d. -ri EX v. 2 inutilis E. ut- X. |
set *ego e Diosc.* (μέντοι). est II. X v. 4 recentia ambusta *ego*.
cfr. XXXI 97 et Diosc. -tis ambusti II. X v. | morsus EX. cfr.
§ 136. XXXIII 55. 67. XXXI 96. XX 133. XXI 150 al. -sum
(ortum ex -fuuf) r v. 12 has et f EX v (G). basses V. bases d.
hoc est *Verc. del. C.* | decoctū G. -ta II. f Brot. -te X. -to v.
13 caudis V d. -ulis D. 15 podagris V d S. -icis EX v (D).
16 iidem S. idem V X. -emque r (?) v. | sparsa ea V d S.
-sae E. -se X. ea sparsa v. 18 bona X. | apellantur morbos
V. 21 omnia cetera d. 22 ata similis X. assim- v. a. Brot
eius EX v. a. S. aliter § 37. | altera II. D. -era maior altera v.
minor EX v. minuta V d S. minor altera a. D. at cfr. XXIX 60
et Müller de stilo p. 91. 92.

- utraq̃ue accensa serpentes fugat. semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile. inflationes algoresque discutit, tusses; concoquit duritias. inlitum tumores sistit, item alvum 55
baci ex vino nigro potis, item ventris tumores inlitis.
5 miscetur et antidotis, oxyporis. urinas ciet. inlinitur et oculis in epiphoris. datur convolsis, ruptis, torminibus, volvis, ischiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis aut decoctis XX in vino. sunt qui et perungunt corpus *suco* e semine eius in serpentium metu.
10 9. (37) Salicis fructus ante maturitatem in araneam 56
abit, sed, si prius colligatur, sanguinem reicientibus prod-
est. corticis e ramis primis cinis clavum et callum aqua mixta sanat. vitia cutis in facie emendat, magis admixto
suo. est autem hic trium generum: unum ar- 57
15 bor ipsa exsudat cummum modo, altero manat in plaga,
cum floret, exciso cortice III digitorum magnitudine. vis
ad expurganda quae obstant oculis, item ad spissanda
quae opus sit, ciendamque urinam et ad omnes collection-
nes intus extrahendas. tertius sucus est detruncatione
20 ramorum a falce destillans. ex his ergo aliquis cum ro-
saceo in calice punicī calfactus auribus infunditur vel

§ 55: Pl. iun. 35, 5. Marc. 27, 126. (20, 88). Cato 123. —
§§ 56—58: Diosc. I 135. — § 56: (cfr. Plin. XVI 110). Seren.
377. Marc. 16, 85. Pl. iun. 68, 4—6. Marc. 34, 108. — § 57:
Marc. 9, 86.

- 1 utraq̃ue om. a. 2 inflammationes EX v. a. B.
2. 3 tussis TS. usis V. | dist. D. cfr. XXXI 104. 3 conco-
quid V. -it et v. a. D. | tumore V. 4 nigro uino VdS. uino
X. 5 et om. d. | dist. ego. cfr. Marc. 20, 88. 8 XX X.
uiginti (pro uicenis) ll. v. | et om. d. 9 suco ego. om. ll. v.
cfr. § 148. XXIII 155. XX 74. 133. | metu d(?) v. -tus EX.
ictus VTfS. 15 cuminum d. gummiu EXH. -mi v. | altero
J coll. XIV 122. XXIII 70. XXXVII 170. -erū ll. v. -er S.
16 floret B. -re ll. v. | trium ll. v. | uis ego. cfr. XXII 60.
XXV 140. hic ll. Xv. hic ualet S cum man. Dal. datur exci-
disse post extrahendas (v. 19) coni. J. (an uis huic, ut XXV
158. XXVI 46. XXVII 132?). 17 obsistent V. -tunt dT.
18 sit ego. cfr. nota ad XXVII 56. sint dT. sunt rXv.
20 et (pro ex) V. 21 punicī (dE?) B. -co VTfXv. | uel
Ev(D). item X. om. rS.

58. folia cocta et cum cera trita inponuntur. item podagricis cortice et foliis in vino decoctis foveri nervos utilissimum. flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. folia contrita et pota intemperantiam libidinis coercent atque in totum auferunt usum saepius sumpta. Amerinae nigrae 5 semen cum spuma argenti pari pondere a balneo inlitum psilotrum est.
59. (38) Non multum a salice vitilium usu distat vitex, foliorum quoque adpectu, nisi odore gratior esset. Graeci lygon vocant, alias agnon, quoniam matronae Thesmophoriis Athenieniensium castitatem custodientes his foliis cubitus sibi sternunt. duo genera eius: maior in arborem salicis modo adsurgit, minor ramosa, foliis candidioribus, lanuginosis. prima album florem emittit cum purpureo; quae et candida vocatur, nigra quae tantum purpureum. 15
- 60 nascuntur palustribus campis. semen potum vini quendam saporem habet et dicitur febres solvere et, cum unguantur oleo admixto, sudorem facere, sicut lassitudines dissolvere. urinam cient et menses. caput temptant vini modo — nam et odor similis —, set inflationes pellunt 20

§ 58: Diosc. eupor. I 235 extr. Seren. 771. 148. (cfr. Plin. XVI 110). Pl. iun. 105, 16—18. — §§ 59—63: Diosc. I 134. — § 59: (Geop. II 4, 1). Aelian. nat. an. IX 26. schol. Nicand. ther. 71.

1 *dist. ego e Diosc. et Sereno.* 2 decoctis dXv. -ti r.
 5 sumptus E. 8 nomen V. | uitidium V. utili- X. | itex V. 9 est. sed X. esset. Sed v.a. Bas. 10 lygon C e Diosc. lycon ll. ligon v. | agmon E. spagon X. 12 an sternant? cfr. § 168 et CFWMüller p. 6. | in arborem v. arborem in X. -orem VE. -or est d. 14 primo V. an prior? | album B e Diosc. arborum ll.v. | emittit ego. mi- ll.v. cfr. vol. III p. 493.
 16 palustribus VdX. in pal- E(?)v. cfr. X 62. XXI 53. XXV 29. 63. 111. 135. XXVII 63 al. 17. 18 unguantur dE²S. -gantur VE¹Xv. -guntur H. 18 admixtū Vdv.a.H. | sic et v.a.S. probat CFWMüller p. 15. sed cfr. § 187. XXIII 46. 93. XXV 34. XXVI 8. 145. XXVII 47 al. | lassitudines TEXv. -nem rS. cfr. § 23. XX 192. 240. XXII 32. XXIII 81. XXVII 130. XXVIII 137. 19 cient VdS. ciunt Xv.a.G.
 20 nam odor EX. | set ego. est dEXv(D). et VtS. | inflammationes E.

in inferiora, alvum sistunt, hydropicis et lienibus perquam
 utiles. lactis ubertatem faciunt. adversantur venenis [ser- 61
 pentium], maxime quae frigus inferunt; minor efficacior
 ad serpentes: bibitur seminis drachma in vino vel posca
 5 aut II foliorum tenerrimorum. et inlinuntur utraque ad-
 versus araneorum morsus; vel perunctis tantum, suffitu
 quoque aut substratu fugant venenata. ad venerem im- 62
 petus inhibent eoque maxime phalangiis adversantur, quo-
 rum morsus genitale excitat. capitis dolorem ex ebrietate
 10 sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. seminis de-
 coctum vehementiorem capitis dolorem dissolvit fotu et
 volvam etiam suffitu vel adposito purgat, alvum cum puleio
 et melle potum. vomicas et panos, difficile concoquens,
 cum farina hordeacea mollit. lichenas et lentigines 63
 15 aphronitro et aceto semen sanat et oris ulcera et erup-
 tionum cum melle, testium cum butyro et foliis vitium,
 rhagadas sedis cum aqua illitum. luxatis cum sale et
 nitro et cera et semine *utilissimae* et folio. additur in
 malagmata *ad vitia* nervorum et podagras semen; instil-
 20 latur in oleo decoctum capiti in lethargia et phrenesi.

§§ 61. 62: Aelian. nat. an. IX 26. — § 63: Diosc. eupor.
 I 226. 228.

2. 3 serpentium om. X(E?). *uncos ego posui.* 3 que f.
 qui dT. | an inferant? 4 eminis V hem- d. 5 duabus
 Vd v. duobus E. (scribendum erat binis). | tenerissimorum EX. |
 illiniuntur et X. -nuntur et v.a.G. -nitur et Ven. | an utrae-
 que? 6. 7 an suffituque aut? cfr. XV 1. 7 at ueneriae
 X. -iae rei v.a.G. 8 inhibet V. 10 cauli d. 11 potu
 Vf. 12 adpositae V. -ta fX. 13 facile X man. Dal. S. |
 concoquens ego. -uentes Il.v. -uent. tusi X. -uit tusum man.
 Dal. S. de mendo cfr. § 65 (v. 14 nascens), ad rem XXI 161.
 15 afonitro Vd. 15. 16 eruptionum Il. TfJ. -nes Xv. (ul-
 cera supplevit J, sed cfr. XXII 54, unde conicias potius erup-
 tionis ulcerum vel eorum). 17 illitum EX v. buli- rT. | luxatis
 VdXv. -ta E(?)G. 18 semen (E?)G. | utilissimae ego. om. Il.v. |
 folium (E?)G. | dist. v.a.G. cfr. Diosc. 19 ad vitia ego. om.
 Il.v. ad curationem coni. S. cfr. XXII 101. (intelleuntur nodi
 ut § 24, vel collectiones, ut § 41: cfr. Diosc. eupor. I 236.
 podagra Vd. | dist. ego. 20 lethargia dEv. -gica X. -gi V.
 -go fS. | phrenesi v. fre- X. phreni E. freni v.

virgam qui in manu habeant aut in cinctu, negantur intertriginem sentire.

- 64 (39) *Ericen* Graeci vocant fruticem non multum a
virice differentem, colore roris marini et paene folio. hoc
 adversari serpentibus tradunt. 5
- 65 (40) *Genista* quoque vinculi usum praestat, floris api-
 bus gratissimi. dubito an haec sit quam Graeci auctores
 sparton appellavere, cum ex ea lina piscatoria apud eos
 factitari docuerim, et numquid hanc designaverit Home-
 19, 15 rus, cum dixit navium sparta dissoluta. nondum 10
 enim fuisse Hispanum Africanumve spartum in usu cer-
 tum est et, cum fierent sutiles naves, lino tamen, non
 sparto umquam sutas. semen eius, quod Graeci eodem
 nomine appellant, in folliculis passiolorum modo nascens
 purgat hellebori vice drachma et dimidia pota in aquae 15
- 66 *mulsa* cyathis IIII ieiunis. rami, similiter frondes, in
 aceto macerati pluribus diebus et tunki sucum dant ischia-
 dicis utilem cyathi unius potu. quidam marina aqua ma-
 cerare malunt et infundere clystere. perunguntur eodem
 suco ischiadici addito oleo. quidam et ad stranguriam 20
 utuntur semine. *genista* tunsa cum axungia genua dolen-
 tia sanat.

§ 64: Diosc. I 117. (cfr. Plin. XIII 114). Nicand. ther. 610.
 — § 65: (cfr. Plin. XVI 176). Homerus B 135. cfr. Plin. XIX 25.
 Varro ap. Gellium XVII 3, 4. Diosc. IV 155. — § 66: Diosc.
 IV 155. eupor. I 237. Pl. iun. 43, 9—12. Marc. 25, 43. Seren.
 698. — Marc. 36, 34.

1 necantur V. 3. 4 a vitice ego. ab ilice V²Xv. bil- V¹.
 bul- dT. a myrice (E?) B e Diosc., sed cfr. § 67. 6 floris
 VS. -res rv. 7 quam VdXv. quod E. 8 puteos V.
 9 designavit d. 11 hispanum TfS. spa- Vd. om. EXv. | efri-
 canumue V¹. africanum uel EX. -num uel hispanum v.a.S. |
 sparthum X. siarum Vd. 12 an tantum? 14 passiolorum
 Ev(S). -lum Vd. fasiolorum X. phaseo- C. | nascens v. -entium
 ll.X. 16 ramis v.a.G. | an simul et? cfr. Diosc. eupor.
 frondes ego. -de ll.Xv. -dei J. cum fronde C. | in del. J.
 17 maceratis v.a.G. | tussi V. tusus X. -sis v.a.G. | iucundati
 X. 17. 18 sciadicis Vd. scyaticis X. 18 poti E. (an in
 marina? 20 stringuria V. stranguria X.

(41) Myricen ericam vocat Lenaeus, similem scopis 67
 Amerinis; sanari dicit ea carcinomata in vino decocta
 tritaque cum melle inlita. eandem esse arbitrantur qui-
 dam tamaricem et ad lienem praecipuam, si sucus eius
 5 expressus in vino bibatur, adeoque mirabilem eius anti-
 pathian contra solum hoc viscerum faciunt, ut adfirmet,
 si ex ea alveis factis bibant sues, sine liene inveniri. et 68
 ideo homini quoque splenico cibum potumque dant in
 vasis ex ea factis. gravis autem auctor in medicina vir-
 10 gam ex ea defractam, ut neque terram neque ferrum at-
 tingeret, sedare ventris dolores adseveravit inpositam ita,
 ut tunica cinctuque corpori adprimeretur. volgus infeli-
 cem arborem eam appellat, ut diximus, quoniam nihil 16, 108
 ferat nec seratur umquam. (42) Corinthus et quae circa 69
 15 est Graecia bryan vocat eiusque duo genera facit, sil-
 vestrem plane sterilem, alteram mitiorem. haec fert in
 Aegypto Syriaque etiam abundanter lignosum fructum,
 maiorem galla, asperum gustu, quo medici utuntur vice
 gallae in compositionibus, quas antheras vocant. et lignum
 20 autem et flos et folia et cortex in eisdem usus adhiben-

§§ 67. 68: Diosc. I 116. — § 67: (cfr. Plin. XIII 116). Marc.
 23, 49. (1. 10). — Seren. 408. — § 63: Pl. iun. 56, 6. — Se-
 ren. 480. — §§ 69—72: Diosc. I 116.

1 myricen ericam ego. -en cam (-em eam E. -en iam J)
 ericam *ll. TfJ* (dittogr. aperta). -en et amaricon X. quam et ta-
 maricen v. quam ericen (-cam S) H. | uocant VS. | laeneus V.
 leneus Xv.a.C. | similis est X. 2 famerinis V. tamaricis
 coni. S coll. XVI 108. 3 inlita *ēē E.* | eandem esse om. X
 (E?) v.a.S. 3. 4 quidam hanc esse Xv.a.S. 4 tamaricem et
 ad ego. -cen (-cem v a. H) sed ad (sedat V) *ll. Tf v.* camericen
 fedat X. | praecipuam ego. -ua est *ll. v.* 5 est (pro eius) V.
 6 adfirmet VX. 7 sues dEv. siues X. ues V¹. aues V².
 8 quoque om. Xv.a.Bas. | splenetico EXv.a H. 9 autem
 VdTfv(S). quidam C. om. EXG. 10 ea defractam E(?) G.
 eadem fr- rXv(S). | nec (ne V) ferrum Vd S. 10. 11 attingere
 V. 14 servatur Vd¹. 15 graecia — facit om. EX. | graecia
 VdTfS. regio v. | uocat Verc.(J). -ant VdTfv(S). 16 mi-
 norē X. | fert EXv. fere r. 18 gusto V. 19 galle X.
 -lliae V. | antheras VX.

- 70 tur, quamquam remissiora. datur sanguinem reicientibus
cortex tritus et contra profluvia feminarum, coeliacis quo-
que; idem tunsus inpositusque collectiones omnes inhibet.
foliis exprimitur sucus ad haec eadem et in vino deco-
quitur; ipsa vero adiecto melle gangraenis inlinuntur. deco- 5
coctum eorum in vino potum . . . . imposita cum rosaceo
71 et cera sedant; sic et epinyctidas sanant. dentium dolori,
aurium decoctum eorum salutare est. radix ad eadem
similiter. folia hoc amplius ad ea, quae serpunt, inpo-
nuntur cum polenta. semen drachmae pondere adversus 10
phalangia et araneos bibitur, cum altilum vero pingui
furunculis inponitur, efficax et contra serpentium ictus
72 praeterquam aspidum. nec non morbo regio, phthiriasi,
lendibus decoctum infusum prodest abundantiamque mu-
lierum sistit. cinis arboris ad omnia eadem prodest. 15
aiunt, si bovis castrati urinae misceatur vel in potu vel
in cibo, venerem finiri. carbo ex eo genere urina ea
restringitur in umbra conditur: idem, cum libeat accendere,
restituitur. Magi id et spadonis urina fieri tradiderunt.
73 10. (43) Nec virga sanguinea felicior habetur. cortex 20
eius interior cicatrices, quae praesanuere, aperit.
(44) Sileris folia inlita fronti capitis dolores sedant.
eiusdem semen contritum in oleo phthiriasis coerces. ser-
pentes et hunc fruticem fugiunt, baculumque rustici ob
id ex eo gerunt.

§ 72 extr.: cfr. Plin. XXVIII 65.

4. 5 decoquitur ego. -ocuntur *ll. S.* -oquantur *Xv.* cfr. XXV
90. XXVII 47 al. 6 lac. indicavit *J.* uel (*E?*) *v.* ipsa *S.* uel
ipsa *D.* | impositum *v. a. G.* (item sedat et sanat). 7 ceria
D. (non conveniens sedandi verbo. | ad dentium *X(?) v. a. S.* | do-
lori *d.T.S.* -re *VfE.* -rem *X(?) v.* 8 aurium *ll.* -umque *X(?) v.*
et aurium *D.* de asyndeto cfr. 54 extr. (tusses). | ad om. *Vd.*
9 et folia *d.* | an serpent? 11 altilum *v.* -llum *Vd.* ad illum
EX. 13 thiriasi *X.* tir- *Vd.* 14 lendibus *V.* lendibusque *v. a. S.*
16 immisceatur *EX v. a. S(D).* 17 urinam *V.* 19 restituitur
ego. cfr. XXVII 83. resoluitur (sol- *d*) *ll. v.* igni add. Müller emend.
IV 20. | id et *VafS.* et id ei *EX.* et id (id et *H*) ex *v.* 21 prae-
sanuere *ES coll. XVII 214.* -nauere *rXv.* 22 capiti *d.* 23 tri-
tum *Vv. a. S.* | coerces *X.* -reet *V.* 24 refugiant (*V?*) *Xv. a. D.*

(45) Ligustrum si eadem arbor est, quae in oriente 74
cypros, suos in Europa usus habet. succus *discutit* nervos,
articulos, algores; folia ubique veteri ulceri, cum salis
mica et oris exulcerationi prosunt, acini contra phthiria-
sim, item contra intertrigines vel folia. sanant et galli-
naceorum pituitas acini.

(46) Folia alni ex ferventi aqua remedio sunt tumoris.

(47) Hederae genera viginti demonstravimus. natura 75
omnium in medicina anceps. mentem turbat et caput ^{16, 141}
purgat largius pota; nervis intus nocet, iisdem nervis ^{89q.}
adhibita foris prodest. eadem natura, quae aceto est,
omnia genera eius refrigerant. urinam cient potu, capitis
dolorem sedant, praecipue cerebro continentique cerebrum
membranae utiliter mollibus inpositis foliis cum aceto et
rosaceo tritis et decoctis, addito postea rosaceo oleo; in-
linuntur autem fronti. et decocto eorum fovetur os ca- 76
putque perungitur. lienī et pota et inlita prosunt. de-
cocuntur et contra horrores februm eruptionesque pitui-
tae aut in vino teruntur. corymbi quoque poti vel inliti
lienem sanant, iocinera autem inliti. trahunt et menses
adpositi. succus hederae taedia narium graveolentiamque
emendat, praecipue albae sativae. idem infusus naribus 77

§ 74: (cfr. Plin. XII 109. XXIII 90. Diosc. I 124). — Pl.
iun. 35, 6. Marc. 19, 60. — § 75: Diosc. II 210. Marc. 36, 36.
— Seren. 583. Pl. iun. 11, 11—14. — Seren. 20. — § 76: Diosc.
II 210. Seren. 409. Marc. 23, 53. — Pl. iun. 56, 5. 23, 19. Marc.
10, 59. — § 77: Diosc. II 210. Seren. 98. Marc. 5, 12. cfr. Scri-
bon. 7. Pl. iun. 17, 17. Seren. 818. — Pl. iun. 55, 10—13. Marc.
28, 30. Pl. iun. 96, 1—5.

1 si *del. v.a.H.* | ex eadem **EX**. 2 suo sine utro pausus
V. | habet succus habet **EX**. | discutit *ego*. cfr. § 54. 11. 23.
eius *Il.v.* eius in *S* (contra *Plinii usum*). 2. 3 nervis articulis
algoribus *v.a.S.* 4 exulcerationi **dXVerc.** (*Brot.*). -onis *Ven.*
-one **Vf.** -onibus **EC(D)**. 5 intertrigenes **V**. | uel folia **VdTXS.**
foliaue **E(?)v.** 7 aquae **V**. | remedium **d.** certissimo remedio
v.a.D. | tumori **X(?)v.a.J.** 8 edera **V**. dere **X**. 10 alterum
nervis *uncis inclusit J.* 11 adibita **V**. | esto **E.** ei est **X(?)**
v.a.S. 13 crebro et crebrum **V**. 14 an utilia? 16 dist. *ego*
e Pl. iun. 20 lienem — inliti *om. V.* | inlitu **d.** illita **X**.
21 appositu **dT.** | graviolentiamque **VX**.

caput purgat, efficacius addito nitro. infunditur etiam purulentis auribus aut dolentibus cum oleo. cicatricibus quoque decorem facit. ad lienes efficacior albae ferro calefactus. satis est acinos VI in vini cyathis II sumi. acini ex eadem alba terni in aceto mulso poti taenias 5 pellunt, in qua curatione ventri quoque inposuisse eos 16, 147 utile est. hedera, quam chrysocarpon appellavimus, baxis aurei coloris XX in vini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam, quae cutem subierit, urina educit; Erasistratus eiusdem acinos V tritos in rosaceo oleo cale- 10 factosque in cortice punici instillavit dentium dolori a 78 contraria aure. acini, qui croci sucum habent, praesumpti potu a crapula tutos praestant; item sanguinem excreantes aut torminibus laborantes hederæ nigrae. candidioris corymbi poti steriles etiam viros faciunt. inlinitur decocta 15 quaecumque in vino omni ulcerum generi, etiamsi ca- 79 coëthe sint. lacrima hederæ psilotrum est phthiriasim- que tollit. flos cuiuscumque generis III digitorum captu dysintericos et alvum citam emendat in vino austero bis

§§ 78. 79: Diosc. II 210. — § 78 extr.: Th. H. IX 18, 5. Pl. iun. 77, 22. Marc. 4, 55. — § 79: Seren. 67. Pl. iun. 52, 11—13. 48, 12. Marc. 27, 74. Pl. iun. 84, 3. 109, 17. — Seren. 404.

3 alba. E d. -ba est X. -bae est v.a.S. 4 sex ll.v. | duobus ll.v. 5 ex om. E. | taenias S e coni. Dal. tineas ll.v.

7 hedera ego. ed- ll. -rae v. | quam in EX. | chrysocarpon B e Diosc. et XVI 147 chrysolarion (-sal- V) VdTv. -rio E. chrisolariam X. | appellauimus XB. -amus v. alii ellauimus (-im V²) Vd. aluellimus E. 8 XX X. uiginti ll.v. 9 sub- erit V. | urinae V. -ne d. | educit Xv. ducit E. -it[ur asistratus] V. dicit d. | dist. Xv.a.Bas. 10 V v. quinque ll.Dal.

11 punici E(?) C. -co rTfXv. 12 aure EXv. -ri rS. 13 a om. E. | totus V. 14 aut — laborantes om. Vd¹. | dist. ego. | nigrae V²v. -ris r. om. X man. Dal. | candidioris ego e Theophr. -res ll.v. -ris nigri X man. Dal. 16 quaecumque om. X v.a.H. | cum uino X. | omni ego. -iū ll.v. cfr. § 34. VIII 212.

16, 17 cacoethe C. -tes Vd. -tae v. cacohestes (ea co-X) EX. 17 lacrimae derepsi lucrum V. -me delepsylotrum X.

17. 18 phthiriasim aequae dT. pthiariasimiquae V. 18 trium ll.v (pro ternum). cfr. § 81. | carptus X. -tu v.a.G. 19 ci- tam cod. Poll. v(S). -tamen Vd. -tū E. cytū X. etiam H.

die potus. et ambustis inlinitur utiliter cum cera. denigrant capillum corymbi. radicis sucus in aceto potus contra phalangia prodest. huius quoque ligni vaso spleneticos bibentes sanari invenio. et acinos terunt, mox com-
 5 burunt et ita inlinunt ambusta prius perfusa aqua calida. sunt qui et incidant suci gratia eoque utantur ad dentes erosos, frangique tradunt, proximis cera munitis, ne laedantur. cummim etiam in hederà quaerunt, quam ex aceto utilissimam dentibus promittunt.

10 (48) Graeci vicino vocabulo cisthon appellant fruticem 81 maiorem thymo, foliis ocimi. duo eius genera: flos masculo rosaceus, feminae albus. ambo prosunt dysintericis et solutionibus ventris in vino austero ternis digitis flore capto et similiter bis die poto, ulceribus veteribus et ambustis
 15 cum cera et per se oris ulceribus. — Sub his maxime nascitur hypocisthis, quam inter herbas dicemus. 26, 49

(49) Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis 82 hederæ, coxendicibus utilis e vino potus, item lumbis, tanta vi acini, ut sanguinem urina detrahat. — Item chamaecisson appellant hederam non attollentem se a terra.
 20 et haec contunsa in vino acetabuli mensura leni medetur,

§ 80: Cels. VI 9. Marc. 12, 33. — § 81: Diosc. I 126. (I 127).
 — § 82: (cfr. Plin. XVI 147. 152. Diosc. IV 124).

2 colymbi Vd. | radicem sucos V. an radicem sucus? cfr. Diosc. 3 naso VfS. -se dXv. 3. 4 spleneticos v.a.H. 4 moxque E(?)v.a.S(D). 6 qui et Xv. et E. et qui rTdD. cfr. XXVIII 231. | suci d²EXv. subici r. | eoque EXv. quoque r. 7 tradant coni. Dal. an suadent? cfr. XVII 23. XVIII 187. 227. 232. XX 83. XXVIII 69. 199. 207. | cerca minutis d. certaminum itis V. 7. 8 laedant E. 8 cummim S. gu- XH. gummi Il.v(D). 8. 9 quod et utilissimum v.a.H. 10 chiston V. 11 timo XVen. | ocymi VX. 12. 13 eius ultionibus V. 13 carpto X man. Dal. 16 hypocisthis G. -stis Vd. -stos v. -citis (hippo- X) EX. | hederas EXv.a.H. | diximus (V?)Xv.a.H. 17 erythranos X. -tyranos V. | hisdem VX. 19 tanta ui S cum P. -tam (-tum V) uim Il.TXH. -tamque uim v. | acini ut S cum Gron. accipi ut VdT. -piunt E. -piunt ut v. adiciunt ut X. acini aiunt ut H. | detrahant EXv.a.H. 19. 20 chamaecisson v. cfr. ind. librit. -ifton (chamec- V) Il. 21 a uino V. | alieni V.

folia ambustis cum axungia. — Milax quoque, quae antho-
phoros cognominatur, similitudinem hederæ habet, tenuio-
ribus foliis. coronam ex ea factam in pari foliorum numero
83 aiunt capitis doloribus mederi. quidam duo genera milacis
dixere: alteram immortalitati proximam in convallibus opacis, 5
scandentem arborum, comantibus acinorum corymbis, con-
tra venenata omnia efficacissime iuvantem acinorum suco:
infantibus saepe instillato nulla postea venena nocitura.
alterum genus culta amare et in his gigni, nullius effectus.
16, 155 illam esse milacem priorem, cuius lignum ad aures so- 10
84 nare diximus. — Similem huic aliqui clematida appella-
verunt, repentem per arbores, geniculatam et ipsam. folia
eius lepras purgant; semen alvum solvit acetabuli men-
sura in aquae hemina aut aqua mulsa. datur ex eadem
causa et decoctum eius. 15

85 11. (50) Harundinis genera XXVIII demonstravimus,
16, 156 sq. non aliter evidentiore illa naturæ vi, quam continuis
his voluminibus tractamus, siquidem harundinis radix con-
trita inposita felicis stirpem corpore extrahit, item harun-
dinem felicis radix. et, quo plura genera facimus, illa, 20

§ 83 med.: Diosc. IV 142. — § 84: Diosc. IV 179. — § 85:
Cels. V 26, 35. Pl. iun. 88, 4—7. Marc. 34, 38. (Diosc. I 114).
— §§ 85. 86: Diosc. I 17.

1 ambustis dXv. -sti r. | smilax v.a.S. cfr. XVI 153—155. |
quae v. quia E. qui et X Bas. qui VdTfS. 1. 2 anthophoros
S cum Salm. anto- (-poros T) dT. atho- (-poros V) Vf. intho-
X. into- E. nico- B. auto- v. 2 habet om. EX. 3 coro-
nam om. EX. | ea ego. eo ll.v. 5 alteram . . proximam ego.
alterum . . proximum ll.v. | immortalitati — 6 arborum om. EX.

6 candentem a v.a.B. | arborum VdfS. -res B. alterum
av. an arborem? cfr. XXVI 36. lac. statuit D cum U 517. |
commantibus V. commina- a. 7 efficacissime iuvantem ego.
-mi (-mis v) in tantum ll.D (ut add. v). -mi in totum J. cfr.
XXVIII 194. 8 an quippe? | nocitura sint v.a.J. 10 illa V.

11 clematidam X. clementides Vd. 13 purgat V.
16 xxviii ED. cfr. ind. ad XVI. xxxviii d. -viii V. -viii
Tf. uiginti novem Xv. 17 natura v.a.H. | ui H cum P. ut ll.
del. v. 19 et inposita EXv.a.S. 19 et 20 felicis S. filicis
(-ces X) ll.v(D). cfr. XVII 29. 54. XVIII 45 (ubi contra F² bis
ita scribendum erat). XXVI 58. XXVII 34. 72. 78. XXV 44.
XXXVI 187. 20 et quo ll.XD. et quoniam G. ex quo v. | faci-

quae in Iudaea Syriaque nascitur odorum unguentorum-
 que causa, urinam movet cum gramine aut apii semine
 decocta; ciet et menstrua admota; medetur convulsis II 86
 obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tussi etiam suffitu
 5 magisque cum resina, furfuribus ulcerumque manantibus
 cum murra decocta. excipitur et succus eius fitque elaterio
 similis. efficacissima in omni harundine quae proxima ra-
 dici, efficaciora genicula. harundo Cypria, quae donax
 vocatur, corticis cinere alopecias emendat, item putres-
 10 centia ulcera. foliis eius ad extrahendos aculeos utuntur, 87
 efficacibus et contra ignes sacros collectionesque omnes.
 vulgaris harundo extractoriam vim habet et recens tusa,
 non in radice tantum, in mulso enim et ipsam harun-
 dinem tradunt. medetur et luxatis et spinae doloribus
 15 radix in aceto inlita; eadem recens trita et in vino pota
 venerem concitat. harundinum lanugo inlata auribus ob-
 tundit auditum.

(51) Cognata in Aegypto res est harundini papyrus, 88
 praecipuae utilitatis, cum inaruit, ad laxandas siccandas-
 20 que fistulas et intumescendo ad introitum medicamentorum
 aperiendas. charta, quae fit ex eo, cremata inter caustica

§§ 86. 87: Diosc. I 114. Plin. XXXII 141. — § 88: Diosc. I 115.
 — Seren. 982.

mus V. fec. rXv. faciamus D. 1 iudaea II. TfH. -dea Xv.
 india B coll. XII 104 et Diosc. | odorem V. -re X. 2 que
 causa om. X. | urinarum V. 3 et om. EG. | medetur — 4 pota
 om. EX. | duobus Vdv. 4 tussim VX. 6 elaterio Ev. -ri
 Vd. alteri X. 7. 8 radici Ev. -ce rfx. a rad. D e coni. S.
 8 et efficaciora E. -atia X. efficacia et v.a.S. 9 cor-
 ticis dv. -ci VE. -ce XVen. | cineri E. 9. 10 pitirescentia
 V¹. pituita recentia V². 10 eius aculeos EX. 11 efficaci-
 bus VdTfH. -acius Ev. -atius X. 12 an nel (et) vulgaris? |
 an et delendum? 13 in mulso ego. cfr. Cels. V 26, 35. multū
 IIv. -ti D. | et VEXv. de dT. | ipsa harundine dTX.
 14 traduntur X. ualere tradunt v.a.D. | doloribus v. -res II.X.
 16 inlata (illa- v² XVer.) V¹D. cfr. Diosc. (ἐμμεκούρα). in-
 lita (illi- v) rv(Dal.). 18 cognata B. -nita II.Xv. | papyrus
 ES. -rus B. -ro Xv. ipsarum rf. 19 praecipue utilitates
 Xv.a.B. 20 intumescendo V. in tumesc- v.a.G(S). sed cfr.
 Diosc. 21 eo VdXS. ea E(?)v.

est. cinis eius ex vino potus somnum facit; ipsa ex aqua inposita callum sanat.

- 89 (52) Ne in Aegypto quidem nascitur hebenus, ut do-
 12, 17 cuimus, nec tractamus in medicina alienos orbes, non
 omittetur tamen propter miraculum. scobem eius oculis 5
 unice mederi dicunt lignoque ad cotem trito cum passo
 caliginem discuti, ex aqua vero radice albugines oculorum,
 item tussim pari modo dracunculi radicis adiecto cum
 melle. hebenum medici et inter erodentia adsumunt.
- 90 (53) Rhododendros ne nomen quidem apud nos in- 10
 venit Latinum; rhododaphnen vocant aut nerium. mirum
 folia eius quadripedum venenum esse, homini vero contra
 serpentes praesidium ruta addita e vino pota. pecus etiam
 et caprae, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint,
 mori dicuntur. 15
- 91 (54) Nec rhus Latinum nomen habet, cum in usum
 pluribus modis veniat. nam et herba est silvestris, foliis
 myrti, cauliculis brevibus, quae taenias pellit, et frutex
 coriarius appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitudine digi-
 talis, cuius aridis foliis ut malicorio coria perficiuntur. 20
- 92 medici autem rhoicis utuntur ad contusa, item coeliacos
 et sedis ulcera aut quae phagedaenas vocant; . . . . trita
 cum melle et inlita cum aceto. decoctum eorum instil-

§ 89: Diosc. I 129. — § 90: (cfr. Plin. XVI 79). Diosc. IV 82. — §§ 91 extr. 92: (cfr. Plin. XIII 55. Th. H. III 18, 5). Diosc. I 147.

1 somnium E. 3 ne Ev. hec X. om. r. 6 paso V.
 7 discutiit EX v. a. S. 8 dracunculis (drag- X) EX. 10 ro-
 dodendros V. 11 rhododaphnem d. rododaphnen X. | an vo-
 cant alii aut? 13 predium E. | addita et X. -ite V. -ita et
 e v. a. G. 14 in aqua d. | manduerit d. aduenerint EX.
 16 rhusen X. | in usum V² d. v. mus- V¹. in orum (hor- X) EX.
 18 cauliculisque Ev. a. C. caulisque X. | taenias f S. teneas
 V. -ant E. tinias d. -neas TX v (D). 19 excoriarius EX v. a.
 Bas. | cubitali X. 19. 20 digitalis ll. X. -li v. 20 ut (X?) B.
 et ll. v. cfr. XXIII 107. 21 rhoicis X. rhocis d. rochis V.
 (an rhoicis foliis?). 22 lac. indicavit J (post aceto D cum U
 517). exciderunt pterygia et gangraenas sanant. cfr. Diosc.
 23 inlita EX v. intrita r Tf.

latur auribus purulentis. fit et stomatice decoctis ramis ad eadem quae ex moris, sed efficacior admixto alumine. inlinitur eadem hydropicorum tumori.

(55) Rhus, qui erythros appellatur, semen est huius 93
5 fruticis. vim habet adstringendi refrigerandique. adspers-
gitur pro sale obsoniis alvo soluta omnesque carnes cum
silphio suaviores facit. medetur ulceribus manantibus, cum
melle asperitati linguae, percussis, lividis, desquamatis;
eodem modo capitis vulnera ad cicatricem celerrime per-
10 ducit. feminarum abundantiam sistit cibo.

(56) Alia res erythrodanum, quam aliqui ereuthodanum 94
vocat, nos rubiam, qua tinguntur lanae pellesque perfici-
untur. in medicina urinam ciet, morbum regium sanat
ex aqua mulsa — et lichenas ex aceto inlita —, ischia-
15 dicos, paralyticos ita, ut bibentes laventur cotidie. radix
semenque trahunt menses, alvum sistunt et collectiones
discutiunt. contra serpentes rami cum foliis inponuntur.
folia et capillum inficiunt. invenio apud quosdam morbum
regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur
20 tantum.

(57) Distat ab eo qui alysson vocatur foliis tantum et 95
ramis minoribus. nomen accepit, quod a cane morsos ra-
biem sentire non patitur ex aceto potus adalligatusque.

§ 93: Diosc. I 147. cfr. Marc. 27, (2. 3). 10. 40. 11, 3. Cels.
VI 11. — § 94: Diosc. III 150. Seren. 1024. Pl. iun. 97, 9. 43,
7—9. Seren. 700. Marc. 25, 42. Pl. iun. 104, 20 sqq. — § 95:
(cfr. Diosc. III 95).

1 stomace E. -achice v.a.C. 3 tumoribus EX v.a.H.
4 rhus om. EX. | quae EX v.a.H. | rydros E. yd- X. 6 aluo
soluta VdTfJ. aluos (-uum XS) soluit EX v. 6. 7 cum silpio
V. pro siluio X. 7 dist. ego e Diosc. 9 ulcera v.a.J.
11 alia res U.TfH. alia est XG. om. v. | erythrodanum U. (U
518) D. cfr. Diosc. -nus v. eritron X. | quem V. 14 et in E.
an item? | dist. ego coll. Diosc., sed fortasse item lichenas — in-
lita transponenda post cotidie. 14. 15 sciaticos V. scya- X.
et ischiadicos E(?) v.a.D. 18 inficiunt VdTfH. incipiunt EX.
tingunt v. 19 alligatus VdS. 21 alysson v. allyson Vd.
aly- (ali-) X EX. | tantum dv. in ta- r. inqua- X. 22 ac-
cipit E. | morsos U.TH. comm- C. emorsis X. -sos v.
23 potus ex aceto EX v.a.S.

mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo siccari.

- 96 (58) Tinguentibus et radícula lanas praeparat, quam
 19, 48 struthion a Graecis vocari diximus. medetur morbo regio
 et ipsa et decoctum eius potu, item pectoris vitiis. uri-
 nam ciet, alvum solvit. et vulvas purgat, quam ob rem
 aureum πεσσόν medici vocant ex ea. e melle prodest
 magnifice et tussi, orthopnoeae coclearis mensura, cum
 97 polenta vero et aceto lepras tollit. eadem cum panace et
 capparis radice calculos frangit pellitque, panos discutit 10
 cum farina hordeacia et vino decocta. miscetur et ma-
 lagmatis et collyriis claritatis causa, sternumento utilis
 inter pauca, leni quoque ac iocineri. eadem pota de-
 narii unius pondere ex aqua mulsa suspiriosos sanat, sic
 98 et pleuriticos et omnes lateris doloris. — Apocyni semen 15
 ex aqua — frutex est folio hederæ, molliore tamen, et
 minus longis viticulis, semine acuto, diviso, lanuginoso,
 gravi odore — canes et omnes quadrupes necat in cibo
 datum.

§§ 96. 97: Diosc. II 192. (cfr. Plin. XIX 48). — § 98: Diosc. IV 81.

1 saniem (X?) B. insaniam ll.v. 2 eo EXv. os r. | si-
 cari V. sanari v.a.B. 3 lanas (E?) G. ramis r. -mos v. cum
 ramis X. 4 struthion V. strucion X. | medetur uir V.
 5 ipsa et ego. -sam V. -sa rXv. (an ipsum?). | decoctū ego.
 -ta ll.TXv. -ti G. -to fH. | et uis X. et ius v.a.G. | potu
 dTG. -to VfH. -ta EXv. 6. 7 dist. ego. 7 aureon X. |
 πεσσόν ego. cfr. Diosc. et Cels. V 21. pecion dT. pectori (= pec-
 ton) E (X post medici). petition Vf. poterion J e coni. S. po-
 culum v. | uocant medici EX. | dist. ego. | ex ea e ego. ex ea
 et ll. ea et ex v. 8 & X. a Vd. ad E(?)v. | tussi X. -ssim
 Ev. om. r. | orthopnoeae Ev. -nonee X. om. r. (an tussi in or-
 thopnoea? cfr. Cels. IV 8). 10 caparis V. | cauculum E¹.
 caulum E¹. 11 et uino dEv. cfr. Diosc. uino VXS.
 12 sternumento ego. numtum E. -nutamento dTX man. Dal.
 H(J). -nuntamentum V. ad sternutamenta (-num- S) v. cfr.
 XI 269. XXV 52. 56. 135. 173. Gronov. ad XX 189.
 13 ac Vd.v. et X. om. E. 14 unici EX. 15 pleureticos VdX
 v.a.G(D). | dolosis V. | apochinis X. -cynum (post aqua) Brot. |
 dist. S. 16 folia VdX. | molliora X. moliora hae d.
 17 niticulis Vd.

(59) Rosmarinum *dictum* est. duo genera eius: alterum sterile, alterum cui et caulis et semen resinaceum, ^{19, 187} quod cachrys vocatur. foliis odor turis. radix vulnera sanat viridis inposita et sedis procidentiam, condylomata, ⁵ haemorrhoidas, sucus et fruticis et radices morbum regium et ea, quae repurganda sunt. oculorum aciem exacuit. semen ad vetera pectoris vitia datur potui et ad vulvas ¹⁰⁰ cum vino et pipere, menses adiuvat, podagris inlinitur cum aerina farina, purgat etiam lentigines et quae exal-
¹⁰ facienda sint aut cum sudor quaerendus inlinitur, item convulsis. auget et lacte in vino potum, item radix. ipsa herba strumis cum aceto inlinitur, ad tussim cum melle prodest.

(60) Cachrys multa genera habet, ut diximus. sed ¹⁰¹ haec, quae ex rore supra dicto nascitur, si fricetur, re- ^{16. 30} sinosa est. adversatur venenis et venenatis praeterquam ^{sq.} anguibus. sudores movet, tormina discutit, lactis ubertatem facit.

(61) Herba Sabina, brathy appellata a Graecis, duorum ¹⁰² generum est, altera tamarici folio similis, altera cupresso; quare quidam Creticam cupressum dixerunt. a multis in suffitus pro ture adsumitur, in medicamentis vero dupli-

§§ 99. 100: Diosc. III 79. Th. H. IX 11, 10. — § 101: (cfr. Diosc. III 80. 79). — § 102: Diosc. I 104. — Verg. cul. 404. — Pl. iun. 98, 5—7. 83, 8. 97, 10—12.

1 dictum ego cum U 519 (qui tamen contra Plinii consuetudinem inseruit ante rosmarinum). om. ll. v. maiorem lac. statuit J. | est EXS. et V. est et d(v, sed ante rosmarinum). 3 an ulcera? cfr. Theophr. 4 procidentiam ego. -tia (-ced- X) ll. X v. cfr. nota ad XXIII 56. | condylomata VdXv. -ta et E(?) B. 5 haemorrhoidas EB. -morroidos (emo- X) rXv. | et (ante radices) om. EX. 6 an sint? 9 aerina dEC. -nea v. herina V. heruina X. | aut quae X. 10 sint V fS. sunt d(?) EXv. 11 lacte fES. -tem V. lac rv. 15 fi v. om. ll. v. | frutice dT. 16 praeter Ev. a. Bas. 17 sudorem EX v. a. H. 20 altera v(J). alii terra EX. alia rTS. | tamarici TG. -cae B. & marici Vd. ma- EX. amaraci v. | cupressu V¹. -ssi V² D. 21 a multis VdC. ut uilis E. utilis X v.

cato pondere eosdem effectus habere quos cinnamum traditur. collectiones minuit et nomas conpescit, inlita ulcera purgat, partus emortuos adposita extrahit et suffita. inlinitur igni sacro et carbunculis cum melle; ex vino pota regio morbo medetur. gallinacii generis pituitas fumo eius herbae sanari tradunt.

- 103 (62) Similis herbae huic Sabinae est selago appellata. legitur sine ferro, dextra manu per tunicam *operta*, sinistra eruitur velut a furante, candida veste vestito pureque lautis nudis pedibus, sacro facto, priusquam legatur, pane vinoque; fertur in mappa nova. hanc contra perniciem omnem habendam prodidere Druidae Gallorum et contra omnia oculorum vitia fumum eius prodesse.
- 104 (63) Idem samolum herbam nominavere nascentem in umidis, et hanc sinistra manu legi a ieiunis contra morbos suum boumque, nec respicere legentem neque alibi quam in canali deponere, ibi conterere poturis.
- 105 (64) Cummiū genera diximus. in his maiores effectus melioris cuiusque erunt. dentibus inutiles sunt, sanguinem coagulant et ideo reicientibus sanguinem prosunt, item ambustis, arteriae vitiis inutiles, urinam cient, amari-

§ 105: Diosc. I 176. Pl. iun. 39, 1—3. Marc. 16, 79.

2 minuit et **EX**v. munit d. inu- **V**. 3 exposita **EX**. | suffitu **Xv**. a. *S*. 4 dist. *Val. Rose e Pl. iun. cfr. praeterea Diosc.* | ex *ll. TXS. et v(D)*. 5 gereris **V**. | pituita **Vd**. -itam **X**. 7 herbae **E**v. -be **X**. -ba est **dT**. -ba **VS**. | est **Vv**. eius **E**. ē uis **X**. om. **dT**. 8 opta *ego. qua VEXv. quasi d. | sinistram V. -ra manu Xv. a. B.* 9 eruitur v. exui- *ll. XC. exeri- CFW Müller p. 24. cfr. § 104. XXI 176. XXVII 36. 117. XXVIII 33. 45. XXX 26 al. | a om. EXv. a. C.* 10 pare **V**. 12 omnia v. -iū **ll. X**. 13 fumū **Xv**. -mo **ll**. 14 iidem v. id- *ll. XD.* | samolum v. (*ex ind.*). -ofum **ll. X**. 16 nequa **dT**. nec v. a. *S*. | alibi om. **VdTf**. 17 conterere **EXv(D)**. -tinere **V**. -tinere **dTfS**. | potaturis **dT**. 18 cummiū **VS**. cuminum **dE**. gumium **X**. -mmium *G*. -mmi v. | in **VfS**. ex **rXv**. 19 in melioris **V**. 20 coagulant **Vdv**. reiciunt **EX**. | eicientibus **VdS**. 21 inutilem **EXv. a. S** (*ad urinam referentes. utiles coni. J coll. Galeno de fac. simpl. med. 7 p. 195. | cient arteriae vitiis V (falso iterans).*)

tudines hebetant. adstrictorū ceteris, quae ex amygdala amara est spissandisque visceribus efficacior, habet ex-calfactorias vires. proponuntur prunorum etiam et cera-106 sorum ac vitium. siccant inlitae et adstringunt, ex aceto
5 vero infantium lichenes sanant, prosunt et tussi veteri III obolis in mixto potis. creduntur et colorem gratiorem facere ciborumque adpetentiam et calculosis prodesse cum passo potae. oculorum et vulneryū utilitatibus maxime conveniunt.

10 **12.** (65) Spina Arabica — spinae Aegyptiae laudes 107 in odorum loco diximus — et ipsa astringit spissatque 13, 63 destillationes omnes et sanguinis excreationes mensumque abundantiam, etiamnum radice valentior.

(66) Spinae albae semen contra scorpiones auxiliatur. 108
15 corona ex ea inposita capitis dolores minuit. — Est huic similis quam Graeci acanthion vocant, minoribus multo foliis, aculeatis per extremitates et araneosa lanugine obductis, qua collecta etiam vestes quaedam bombycinis similes fiunt in oriente. ipsa folia vel radices ad remedia
20 opisthotoni bibuntur.

§ 106: Diosc. I 174. 157. 174. (cfr. Plin. XXIII 3. Diosc. V 1). — § 107: Diosc. III 13. (cfr. Plin. XII 67. 70. 72). — § 108: (cfr. Diosc. III 12. I 119). Diosc. III 16.

1 adstrictoriis ego. cfr. § 115. -ctis II.v. | ceteris quae II.G. -isque Xv. -is uisceribus quae D cum U 520. 2 spissandisque XJ. -dique II.v(D). | uisceribus II.XJ. uiribus v. del. D cum U. | uires habet d. an habet et? 3 uires om. Vd. | proponuntur II.f. prep- Xv. praep- TC. postp- D. | prunorum etiam ego. -rum autem II.S. autem (aut Dal.) prunorum Xv.

6 oboli V. | musto SJ cum vet. Dal. 7 cauculosis X. caulo- E. 8 utilitatibus C. inut- II.Xv. in ut- B. 10 spina arabica spinae aegyptiae ego. spina (-nae dXH) aegyptia (-iae VdH. -iae et X) spinae (sive H) arabicae II.XH. ab (e G) spina aegyptia. Spinae arabicae v.a.H. spinae arabicae D cum U 521. | dist. ego. 11 astringit ego. stri- VdTfD. spissat EXv. | stringitque EXv.a.D. 12 omnes — excreationes om. Vd. | mesumque dEX. mensiu- v.a.S. 13 etiamnunc X. 15 est om. EXv.a.S. 16 similis est Xv.a.S. 18 qua EXv(D). a Vd. ea S. 19 radices EXv. -ice V. -ix d (an recte?). 20 opisthotoni V. -tothoni X. -thotonis dT.

- 109 (67) Et acacia e spina fit in Aegypto, alba nigraque
arbore, item viridi, sed longe meliore prioribus. fit et in
Galatia, deterrima spinosiore arbore. semen omnium len-
ticulae simile, minore tantum et grano et folliculo. colli-
gitur autumnno, ante collectum nimio validius spissat. sucus 5
ex folliculis aqua caelesti perfusus, mox in pila tuis ex-
primitur organis, tunc densatur in sole mortariis in pa-
stillos. fit et foliis minus efficax. ad coria perficienda
110 semine pro galla utuntur. foliorum sucus et Galaticae
acaciae nigerrimus inprobat, item qui valde rufus. pur- 10
purea aut leucophaea et quae facillime diluitur — vis
summa ad spissandum refrigerandumque est — oculorum
medicamentis ante alia utiles. lavantur in eos usus pastilli,
ab aliis torrentur, ab aliis peruruntur. capillum tingunt,
sanant ignem sacrum, ulcera, quae serpunt, et umida vitia 15
corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pte-
rygia. abundantiam mensum in feminis sistunt vulvam-
que et sedem procidentes, item oculos, oris ulcera et ge-
nitalium.
- 111 13. (68) Vulgaris quoque haec spina, ex qua aenae 20

§§ 109. 110: Diosc. I 133. — § 109: (cfr. Plin. XIII 63. Th. H. IV 2, 8).

1 et VdT.S. est et (E?)Xv. | acacia e H. -iae VdTv(D).
-cia est J. achacia X(E?). 2 arbores Vd¹. -or est d³T. |
uiridi EXv. -dis rTD. | meliore U 522. -or e G(J). -orem V.
-or ē (est X) dEXv(S). -or D. 3 teterrima EX. tene-v.a.H. |
spinosiore Verc. -sior Il.Xv. 3. 4 lenticula V. 4 minore
S. -orē X. -or est V. -or r. -ore est v. 5 spissatur v.a.D
(ad seqq. relatum). 5. 6 sucus et folliculus V. 6 perfusi
E. 9 galaticae (-ce X) EXv.a.H. 10 improbatus E.
11 leucophea VX. | uis dEXv. ui VG. 11. 12 dist. ego. (an
ui . . . refrigerandumque sunt?). 13 alia VfS. -ias EXv.
omnia dT. | utilis S e coni. Dal. | lavantur dTXv. laba- V.
leua- E. | eo sucus pastillis V. 14 tollentur V. | peruruntur
om. EXv.a.S. | capilli tinguntur Xv.a.G. 17 mesum X. men-
sium dE(?)v.a.S. 17. 18 aluam que V. 18 oris uitia d(?)
v.a.S. 20 quae E. | aenae S coll. XXVII 92. -neae anon.
ap. B. enae V. anae d. lanae T. unae E. uenae Xv. cor-
tinae C.

fulloniae implentur, radices usus habet. per Hispanias quidem multi et inter odores et ad unguenta utuntur illa, aspalathum vocantes. est sine dubio hoc nomine spina silvestris in oriente, ut diximus, candida, magnitudine arboris iustae, (69) sed et frutex humilior, aequae spinosus, in Nisyro et Rhodiorum insulis, quem alii erysisceptrum, alii phasganon, Syri diazyron vocant. optimus qui minime ferulaceus, rubens aut in purpuram vergens detracto cortice. nascitur pluribus locis, sed non ubique odoratus. quam vim haberet caelesti arcu in eum innixio diximus. sanat taetra oris ulcera et ozaenas, genitalia exulcerata aut carbunculantia, item rhagadia, inflationes potu discutit et strangurias. cortex sanguinem reddentibus medetur. decoctum eius alvum sistit. similia praestare silvestrem quoque putant.

(70) Spina et appendix appellata, quoniam baccae puniceo colore in ea appendices vocantur. hae crude per se et aridae decoctae in vino alvum citam ac tormina conpescunt. — Pyracanthae baccae contra serpentium ictus hibuntur.

§ 111: (cfr. Plin. XXIV 96. XXVII 92). — §§ 112. 113: Diosc. I 19. — § 14 extr.: (cfr. Diosc. I 122). Nicand. ther. 856.

1 fulloniae Ev. -nie X. -nis (foll- V) rT. | an radices medicos? | habetur v.a.G. | per spinas Vd. 2 utantur V. 3 asthalatum dX. ast pal- V. 4 candidam V. 4. 5 et arboris VS. 5 est et dT. | atque Xv.a.G. 6 nisyro TEB. nysirio V¹d. nis- X. asiriae V². in syria v. | erysisceptrum B coll. XII 110 et Diosc. syri (-ris V. yris X) sce- ll.Xv. 7 alii Xv. ati dE. adi V. | phasganon (vel sphagnon D) P e Diosc. psapheoenon d. -oeon V. psiphoe E. expiateo X. adipsatheon (-eum v) G ex ind. (add. siue dipsacon v.a.H). | syri uel X. siue v.a.S. | diaxylon S cum B e Diosc. diazyron VT. a ziron d. diatyron X. -tiron EBrot. -cheron v. -cheton G. 8 aut VdT.S. et EXv. cfr. Diosc. 10 arcum V. in arcu X. | in eum innoxo Vd. indicauimus X. 11 aetra V¹. a V². | ulcera — exulcerata EXv. ulcerata r. 12 potus V. 14 sistit dT(P)H. sistit cortex rXv. 18 decocta et in vino V. in uino decoctae (-te X) EXv.a.S(D). | citam E(?) B. -ant r fXv.a.C. 19 pyracanthae dEH. -thi v. cfr. Diosc. pyrrhacante V. -thae D. tirrachanthae X. pyxacanthi B.

- 115 (71) Paliurus quoque spinae genus est. semen eius Afri zuram vocant, contra scorpiones efficacissimum, item calculosis et tussi. folia adstrictoriam vim habent. radix discutit panos, collectiones, vomicas, urinas trahit pota. decoctum eius in vino alvum sistit, serpentibus adversatur. 5
radix praecipue datur in vino.
- 116 (72) Aquifoliae folia contusa addito sale articulorum morbis prosunt, bacae purgationi feminarum, coeliacis, dysintericis, cholericis. in vino potae sistunt alvum. radix decocta et inlita extrahit infixam corpori, utilissima et luxatis 10
tumoribusque. aquifolia arbor in domo aut villa sata veneficia arcet. flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit; item baculum ex ea factum in quodvis animal emissum, etiamsi citra ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese cubito propius adlabi; tam praecipuam naturam inesse ar- 15
bori. — Taxi arboris fumus necat mures.
- 117 (73) Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoque et mora his, hoc est vel hominibus cibos, dedit. vim habent siccandi, adstringendi, gingivis, tonsillis, genitalibus accommodatissimi. adversantur serpentium scelera- 20
tissimis, haemorrhoidi et presteri, flos aut mora scorpionibus. vulnera sine collectionum periculo iungunt. urinas

§ 115: Diosc. I 121. (cfr. Plin. XIII 111). Th. H. III 18, 3. IV 3, 4. — § 116: (cfr. Plin. XVI 32). Pl. iun. 72, 7. Marc. 34, 64. Diosc. I 122. Pl. iun. 49, 12. 48, 13. 88, 7. 102, 7—9. (cfr. Diosc. I 119). Th. H. IX 18, 1. — (cfr. Plin. XVI 50). — § 117: Diosc. IV 37. Pl. iun. 25, 4. Nicand. ther. 839.

1 quoque Vdv. quod EX. 2 affri X. apri Vf. | zuron X.
4 uomitas V¹. uocat E. 7 aquifoliae folia ego coll. ind.
et Val. Rose ad Pl. iun. p. 118. aliqui (-ioqui v) folia EXG.
folia aliqui (-ua dT) rT. agrifolia H. aquifolia D. 10 utilissime
E. -ma est Xv. a. S. 12 flore VXd. -rem dT. flos E. | aqua
VdT. 14 defectum X. defunct- d. | se EXH. 15 cubito
V. -tu dS. recubito EXv. cupito D. 18 et mora his (-atis E)
hoc est H. H. et ex memoratis bestiis X. ex iis mora (bestiis
del. B) v. | cibos habet E. 18. 19 dedit uim dEXv. -tum V.
19 habet Vd. | astringendique d(?)C. 20 accommoda-
simis E. 21. 22 scorpionum v. a. S. | dist. J. 22 ul-
X / iungunt Xv(S). iug- E. inung- Lugd. iunguntur r.

cient. caules eorum teneri tunduntur exprimiturque sucus, 118
 mox sole cogitur in crassitudinem mellis; singulari remedio
 contra mala oris oculorumque, sanguinem exscreantes,
 anginas, vulvas, sedes, coeliacos intellegitur potus aut in-
 5 litus. oris quidem vitiis etiam folia commanducata pro-
 sunt et ulceribus manantibus aut quibuscumque in capite
 inlinuntur. cardiacis sic vel per se inponuntur a mamma
 sinistra, item stomacho in doloribus oculisque procidenti-
 bus. instillatur sucus eorum et auribus. sanat condylo- 119
 10 mata cum rosaceo cerato. cauliculorum ex vino decoctum
 uvae praesentaneum remedium est. iidem per se in cibo
 sumpti cymae modo aut decocti in vino austero labantes
 dentes firmant. alvum sistunt et profluvia sanguinis; dys-
 entericis prosunt. siccantur in umbra, ut cinis crema-
 15 torum uvam reprimat. folia quoque arefacta et contusa
 iumentorum ulceribus utilia traduntur. mora, quae in his 120
 nascuntur, vel efficacior stomaticen praeberint quam
 sativa morus. eadem compositione vel cum hypocisthide
 tantum et melle bibuntur in cholera et a cardiacis et
 20 contra araneos. inter medicamenta, quae styptica vocant,
 nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino
 ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera et sedis

§§ 118. 119: Diosc. IV 37. — § 118: Pl. iun. 30, 16—19.
 Marc. 15, 33. Pl. iun. 39, 3—7. Marc. 16, 80. Pl. iun. 50, 10
 —14. 13, 21. Seren. 232. 689. Pl. iun. 92, 22—24. — § 119:
 Pl. iun. 17, 24. Marc. 9, 85. Pl. iun. 60, 1. 29, 6—8. Marc.
 14, 15. Pl. iun. 27, 8—11. Marc. 12, 29. Pl. iun. 48, 14—16.
 39, 7—9. Marc. 31, 31. Pl. iun. 52, 13—15. 29. 9. Marc. 14, 16.
 — § 120: Pl. iun. 49, 13. 92, 24. 109, 17. 25, 5—7. 60, 2—4.

1 cient (ciunt **Xv**) caules eorum **XG**. eorum caules cient
 eorum (*del. S*) **VdS**. eorum **E**. 3 creantis **V**. 4 intelle-
 gitur **VdTfS**. ut int- **EX**. *del. v. sed cfr. XXV 93. XXVIII*
55. 146. XXXI 65. XXIII 106. 120. 7 sic uel *ego*. uel sic
ll.v. (*an potius tusa? cfr. Pl. iun.*). 8 in stomacho in **E**.
 stomachi **Xv.a.S**. 10 calculorum **X**. -rumue *v.a.G*.
 11 uvae *H e Pl. iun. et Marc. ue ll.X. uel v.* 14 prosunt
om. EX. | aut **V**. 16 quae *om. Vd.* | iis *v. his ll.C.*
 17 praeberet **X**. -buere *v.a.G*. 18 salina **V**. 22 colluantur
VD. / sedes **TX**.

foveantur, quae tanta vis est, ut spongeae ipsae lapidescant.

- 121 (74) Alterum genus rubi, in quo rosa nascitur, gignit pilulam castaneae similem, calculosis praecipuo remedio —
 25, 17 alia est cynorrhoda, quam proximo dicemus volumine —; 5
 sq. 14. cynosbaton, alii cynapanxin, alii neurospaston vocant. folium habet vestigio hominis simile. fert et uvam nigram, in cuius acino nervum habet, unde neurospastos dicitur tota, alia quam cappari, quod medici cynosbaton appellarunt. huius thyrsus ad remedia splenis et inflationes 10 conditus ex aceto manditur. nervus eius cum mastiche 122 Chia commanducatus os purgat. ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. mora capillum tingunt cum omphacino oleo. flos mori messe colligitur; candidus pleuriticis praecipuus ex vino potus, item coeliacis. radix ad tertias 15 decocta alvum sistit et sanguinem, item dentes collutos decocto. eodem suco foveantur sedis atque genitalium ulcera. cinis e radice reprimat uvam.
- 123 (75) Idaeus rubus appellatus est, quoniam in Ida non alius nascitur. est autem tenerior ac minor, rarioribus 20 calamis innocentioribusque, sub arborum umbra nascens. huius flos cum melle epiphoris inlinitur et ignibus sacris,

§ 121: Marc. 26, 89. — cfr. Diosc. I 123. Th. H. HI 18, 4. Diosc. II 204. — § 122: cfr. Diosc. IV 37. — Marc. 27, 90. — § 123: (cfr. Plin. XVI 180). Diosc. IV 38.

1 foveantur quae dE. -turque VTfS. -tur Xv. | tantaque Xv.a.S. | ut om. E. 5 dist. ego. 6 quam alii Xv.a.G. | cynapaxim X. cynospaston v.a.H. | neruospaston V. 7 uestigiū Vd. 8 nervus X. | habent V. -etur X. | neruos pastos V. et nervus passus Xv.a.Bas. 9 tota VTS. om. rXv. | dist. U 524. | quam U.TS. est Xv. est a B. | quod VdT.S. quam EXv. 10 appellarunt EXS. -antur V¹. -ant rT. -auerunt v. | thyrsus V. 11 masticæ V. -ce Xv.a.C. 12 thia V. 14 messes E. meses X. per messes v.a.S. | candidus EX. | pleuriticis G. pleuret- Vdv(D). fleuret- EX. 15 idem d. 18 canis Vd. | e om. Vd. | reprimat VdTfS. dep- EXv. cfr. § 119. XXII 36. (XXXV 190). 19 in om. EX. 20 alias EXv.a.H. | parioribus V. 21 calamis innocentioribusque EXv. que V. que foliis dT. (aculeis P coll. Diosc. et XVI 180).

stomachicisque ex aqua bibendus datur. cetera eadem praestat, quae supra dicta.

(76) Inter genera ruborum rhamnos appellatur a Graecis, ¹²⁴ candidior, fruticosior et ramos spargens rectis aculeis, non, ⁵ ut ceteri, aduncis, foliis maioribus. alterum genus eius silvestre, nigrius et quadamtenus rubens; fert veluti folliculos. huius radice decocta in aqua fit medicamentum, quod vocatur Lycium. semen secundas trahit. alter ille ¹⁰ candidior adstringit magis, refrigerat, collectionibus et vulneribus accommodatur. folia utriusque et cruda et decocta inlinuntur cum oleo.

(77) Lycium praestantius spina fieri tradunt, quam et ¹²⁵ pyxacantho Chironian vocant, qualem in Indicis arboribus ^{12, 31} diximus, quoniam longe praestantissimum existimatur ¹⁵ Indicum. coquuntur in aqua tusi rami radicesque summae amaritudinis aereo vase per triduum iterumque exempto ligno, donec mellis crassitudo fiat. adulteratur amaris sucis, etiam amurca et felle bubulo. spuma eius ac flos quidam oculorum medicamenti additur. reliquo suco faciem pur- ¹²⁶ gat et psoras sanat, erosos angulos oculorum veteresque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingivas, tussim, sanguinis excreationes fabae magnitudine devoratum aut, si ex vulneribus fluat, inlitum, rhagadia, genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia et serpentia ac putrescentia, in

§ 124: Th. H. III 18, 2. Diosc. I 119. — § 125: cfr. Plin. XII 30. 31). — §§ 125—127: Diosc. I 132. — § 126: Scribon. 19. — Cels. V 1.

1 stomacisque V. 3 ramnos X. -nus V. 4 fruticosior et VdT.S. frutex if floret X. et fruticosior if floret E(?)v(D). | erectis dT. 5 eius VdXv(S). est E(?)G. 7 in qua Vd¹. 8 alter (-erque v) ille dTEXG. autem ille V¹. ille autem V²S(D). 13 pixacton V. pyxeachanto X. | thirontan V. | quales EXv.a S. | in Xv. om. II. 15 cocuntur V.S. coquunt in d. | in aquatus V. ina quavis d. 16 tridum V. 17 sucis E(?)v. -cus rX. 18 ac felle d(?)v.a.S. | et flos X. | quidam II.G(J). -dem TXv(S). 19 additur EXv. addunt V. -ntur dT.S. 20 erosus V. 21 tussi V. 23 vulneribus EXH. ulce- rv. / rhagadia VdfS. -da (ra- X) EX. -das v. cfr. § 113. XXIII 129. 133. XXVIII 67. XXIX 37. 24 recentia om.

naribus clavos, suppurationes. bibitur et mulieribus in
127 lacte contra profluvia. Indici differentia glaebris extrinsecus
nigris, intus rufis, cum fregeris, cito nigrescentibus. ad-
stringit vehementer cum amaritudine. ad eadem omnia
utile est, sed praecipue ad genitalia.

128 (78) Sunt qui et sarcocollam spinae lacrimam putent,
pollini turis similem, cum quadam acrimonia dulcem, cum-
minosam. sistit fluxiones, inlinitur infantibus maxime.
vetustate et haec nigrescit, melior quo candidior.

129 (79) Unum etiamnum arborum medicinis debetur no- 10
bile medicamentum, quod oporicen vocant. fit ad dysinte-
ricos stomachique vitia in congio musti albi lento vapore
decoctis malis cotoneis v cum suis seminibus, puniceis
totidem, sorborum sextario et pari mensura eius, quod
rhun Syriacam vocant, croci semuncia. coquitur usque ad 15
crassitudinem mellis.

(80) His subtexemus ea, quae Graeci communicatione
nominum in ambiguo fecere, anne arborum essent.

130 15. Chamaedrys herba est, quae Latine trixago dicitur.
aliqui eam chamaeropem, alii Teucriam appellavere. folia 20

§ 128: Diosc. III 89. (Marc. 8, 163). — § 129: Gargil. 182,
10—14, 183, 1. 2. — §§ 130, 131: Diosc. III 102. — § 130: (cfr.
Plin. XXV 45). Th. H. IX 9, 5. Marc. 20, 13, (115). 30, 43, 17,
11, 25, 17, 39. Cels. IV 13.

dT. *del. voluit B.* 1 naribus EXv. aur-rT. | et VXS. et
a r(?)v. | in om. EX. 2 lactis X. | profluvia v. -iū EX. -lua
Vd. 3 citom V¹. intus EX. 5 utile est XG(J). -lem VE.
-le dTS(D). -lis est v. | ad om. VX. 6 sarco (sacro V) colla
Vd. | et spinae EXv.a.G. | lacrimae E. -me X. 7 turi E.
thu-X. 7. 8 cumminosam D. -nusam V. gumminosam T.
gummos-d(?). cum uino tusa Xv.a.H. gummosam (-mminosam
Brot.) cum uino tusa E(?)H. 8 an oculorum sistit? cfr.
Diosc. et Marc. | inlinitum V. illitum d. | maxime post haec
transp. v.a.S. 10 etiannum V. -amnunc X. 11 opericen
EX. | fuit V. 12 stomachique V. -aticeque dT. | contio V.
13 quinque ll.v. | puniceis Xv.a.B. 14 sextari Vd. -rii X.
15 rhun dfv(H). run V. dryn E. drin X. rhus C. | siriacon
(syr-v) Xv.a.S. | crocis V. | semuncia — ad om. Vd. 16 cras-
situdine d. 19 trixago ll.TfVen.(H). trisa-XVerc. trissa-C.
20 aliqui — appellavere om. Vd. | chamaeropem Ev(H).

habet magnitudine mentae, colore et divisura quercus — alii serrata et ab eo serram inventam esse dixerunt —, flore paene purpureo. carpitur praegnans suco in petrosis, adversus serpentium venena potu inlituque efficacissima, 5 item stomacho, tussi vetustae, pituitae in gula cohaerescenti, ruptis, convulsis, lateris doloribus. lienem consumit, uri- 131 nam et menses ciet, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in III heminis aquae decoctis usque ad tertias. faciunt et pastillos terentes eam ex aqua ad 10 supra dicta. sanat et vomicas et vetera ulcera vel sordida cum melle. fit et vinum ex ea pectoris vitiis. foliorum sucus cum oleo caligines oculorum discutit, ad splenem ex aceto sumitur. excalfacit perunctione.

(81) Chamaedaphne unico ramulo est, cubitali ferme; 132 15 folia tenuiora lauro; semen rubens adnexum foliis. inlinitur capitis doloribus recens, ardores refrigerat, ad tormina cum vino bibitur. menses sucus eius et urinam ciet potu par- tusque difficiles in lana adpositus.

(82) Chamelaea similitudinem foliorum oleae habet — 133 20 sunt autem amara, odorata —, in petrosis, palmum alti-

§ 131 extr.: Th. H. IX 9, 5. — § 132: Diosc. IV 147. — § 133: Diosc. IV 169. Scribon. 136. Marc. 30, 4. (18).

cfr. index et Marc. 30, 43. -acropen X. -aedropem B e Diosc. sic etiam Marc. 20, 13 (ib. 115 potius chamaedryos scribendum erit). 1 quercuus **V¹D.** 2 serrata *ego. -ti ll.v. cfr. XXV 33. (66). 84. XX 159. | dist. ego. | eo X. ea ll.v.* 3 pene **X. ne Vd. | purpureo Vd. | capitur VdTfS. cfr. XXII 25; contra XX 61. XII 48.** 5 pituita (**E?**) **Brot. | cohaerescenti (coher-X) Xv. -te dEBrot. choherescente V.** 6 et lateris **dT. | consumpsit Vd. 7 id om. Vd. 8 tribus ll.v. 10 dicti V.** 12 caligines **VTfS. -nem d(?)EXv(J). cfr. § 19. 134. 146. XXV 143. XXIX 128. XXI 150. XX 61. 135.** 13 excalfacit et **VdTfD. | perunctiones EXVen.** 14 camedafne **V. | cubitale Vd. | fere EXv.a.S.** 15 folio **Xv.a.H. | tenuiora VdT.H. tenui in (ut X) EX. tenui v. | lauro dTD. -ro (-ru E) folia rS (cum signo lac.) lauri folia (-io H) XH. -ri similitudine v. | adnexum (ann- dT) VdT.Brot. adnixum (ann-X) EXH. admixtum v.** 16 ardoribus **E. | perfrigerat d.** 18 adpositu **Vd. (-tū X).** 19 chameleē **X. camelea V. | habet v. -ent ll.X. 19. 20 dist. ego. cfr. § 134. 137.** 20 — p. 98, 1

tudine non excedente. alvum purgat, detrahit pituitam, bilem foliis in II absinthii partibus decoctis, suco eo cum melle poto. foliis inpositis et ulcera purgantur. aiunt, si quis ante solis ortum eam capiat dicatque ad albugines oculorum se capere, adalligata discuti id vitium, quoquo modo vero collectam iumentorum pecorumque oculis salutarem esse.

- 134 (83) *Chamaesyce* lentis folia habet nihil se adtollentia, in aridis, petrosis, claritati oculorum et contra subfusiones utilis suco ad cicatrices, caligines, nubeculas inuncto. 10 vulvae dolores sedat adposita in linteolo. tollit et verrucas omnium generum inlita. prodest et orthopnoicis.

- 135 (84) *Chamaecissos* spicata est tritici modo, ramulis quinis fere, foliosa — cum floret, existimari potest alba viola —, radice tenui. bibunt ischiadici folia III obolis in 15 vini cyathis II septenis diebus, admodum amara potione.

(85) *Chamaeleucen* apud nos farfarum sive farfugium vocant. nascitur secundum fluvios, folio populi, sed ampliore. radix eius inponitur carbonibus cupressi, atque is nidior per infundibulum bibitur inveteratae tussi.

§ 134: Diosc. IV 167. — § 135: Diosc. IV 124. — Diosc. III 116. (cfr. Plin. XXVI 30).

palmi altitudinem non excedentes (-dens v) **Xv.a.G.** 2 duabus **ll.v.** | argentii **Vd.** | paribus **V.** 3 poto **dXv.** -tu r.
4 dicato **Vd.** 6 collecta **V.** 6. 7 salutare **V.** 7 esse **om. V.** 8 *chamaesyce* **B e Diosc.** -mesici **V.** -chi **EX.** -cus d. -cen v. 9 petrosisque nascens **v.a.S.** 10 utilis suco ad **ego.** -issimū et **ll.XJ** (cum signo lac.). -ma et v. | muriculas **EX.** -las nubeculas **v.a.B.** (an nubic-, ut **XX 61?**). | inuncto **X.** -ta **E.** -tus **J.** iniunctus **V(d?)**. in uino cocta inuncta v.
14 cum floret **Vdv.** cum fere **E. om. X.** | ut estimari **X.**
15 *dist. ego. fortasse radice tenui post foliosa transponenda.* | sciadici **V.** cyatici **X.** 15. 16 III . . II septenis **ego.** tribus . . duobus septem **ll.Xv.** 16 eam amara **V.** 17 farfarum **H ex ind. farranin X.** -num v. farrari **E.** farfar **rT.** | siue farfugium **Xv.** fugium **ll.T.** 18 secus **HBrot.** 19 his **V.**
20 *infundibulum* **VdTfB(S).** infurni- **EXv(G).** | imbibitur **T(?)** **et D.** | inveteratae **VTfS.** cfr. **XXIII 35** et *ibid.* 86. **XXVI 62. XXIX 65.** in uetere **d(?)EXv.**

(86) Chamaepeuce, larici folio similis, lumborum et 136
spinae doloribus propria est. — Chamaecyparissos herba
ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpio-
numque pollet. — Ampeloprason in vinetis nascitur, foliis
5 porri, ructu gravis, contra serpentium ictus efficax. uri-
nam et menses ciet, eruptiones sanguinis per genitale in-
hibet potum inpositumque. datur et a partu mulieribus
et contra canis morsus. — Ea quoque, quae stachys vo-
catur, porri similitudinem habet, longioribus foliis pluri-
10 busque et odoris iucundi colorisque in luteum inclinati.
pellit menstrua.

(87) Clinopodium alii cleopiceton, alii zopyrontion, alii 137
ocimoides appellant, serpyllo similem, surculosam, palmi
altitudine, in petrosis, orbiculato foliorum ambitu speciem
15 lecti pedum praebentem. bibitur ad convulsa, rupta, stran-
gurias, serpentium ictus, item decoctae succus.

(88) Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed 138
minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis.

Centunculum vocant nostri, foliis ad similitudinem ca-
20 pitis paenularum, iacentem in arvis, Graeci clematidem,

§ 136: Diosc. IV 125. — Diosc. II 179. — (Diosc. III 110).
— § 137: Diosc. III 99. — § 138 med.: Diosc. III 122. cfr. Plin.
XXVII 88.

1 chamaepeuce — 2 propria est om. V. | chameleuce X. |
larici *Lugd.* -cis dEXv (*Brot.*). | foliis v.a. *Brot.* 2 propria
d(?) *G.* cfr. XXXII 33. -pitia (-picia X) EXv. (cfr. XXVIII
25). | chamaecyparissos v. -isto dE. -mecypharisto V. -pariston
X. 4 pellet V. | ampeloprason v e Diosc. -assos V. -assus d.
-asos J. ampheloprasson X. -sso E. | uineis Vd. 5 porro V.

8 stachis X. -cis V. 10. 11 inclinat impellit V.
12 cleopiceton ll. J. -pyzeton X. cleonicion B. -con S. cfr. Diosc.
linopicton v. | zopyrontion J. -nhion E. zopirontion d. -nthion
V. -nion X. zopyron B e Diosc. -rocheron v. | athi VE.

13 cimoides E. -oydos X. 14 nascitur in petrosis v.a. *Brot.* |
florum B e Diosc. | ambitus V. 15 praebentem dEXBrot. -ti
Vf. -te man. *Dal. D.* -ns v. | ad om. Vd. 16 decoctae (-te
X) EXv. -ta et rfs. | an ius (= iusus)? cfr. Diosc. et § 146.

18 dilatis TH. italica Vd. -li EX. dilatis, Itali v. 19 cen-
tunculum V. -tuculam dT. | rostratis v.a. H. 19. 20 capitū
VdX. 20 graeci om. VdT. | clematide VdT.

egregii effectus ad sistendam alvum in vino austero. idem sanguinem sistit tritus oxymelitis aut aquae calidae cyathis v denarii unius pondere, sic et ad secundas mulierum
 139 efficax. — (89) Sed Graeci clematidas et alias habent, unam quam aliqui aetiten vocant, alii laginen, nonnulli 5 tenuem scamoniam. ramos habet pedales, foliosos, non dissimiles scamoniae, nisi quod nigriora minoraque sunt folia. invenitur in vineis arvisque. estur ut olus cum oleo ac sale; alvum ciet. eadem dysintericis cum lini se-
 140 mine ex vino austero sorbetur. folia epiphoris inponuntur 10 cum polenta subposito udo linteolo. strumas inposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adiecta percurant; item haemorrhoida cum oleo viridi, phthisicos iuvant cum melle. lactis quoque ubertatem faciunt in cibis et infantibus inlita capillum alunt, ex aceto edentium vene- 15
 141 rem stimulant. — (90) Est alia clematis Aegyptia cognomine, quae ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur, folio lauri, longa tenuisque, adversus serpentes et privatim aspidas ex aceto pota efficax.
 142 16. (91) Aegyptus hanc maxime gignit, quae et aron, 20
 19, 96 de qua inter bulbos diximus, magnae cum dracontio litis;

§ 141: Diosc. IV 7. — § 142: Th. H. VII 12, 2.

1 egregii dTfEH. graegii V. est ei X. est eius egregius v. | uuluam EX. | idem dEv(D). item V(?) H. 3 quinque ll.v.
 4 sed dEXv(J). si V. est S (ad antecedd. referens). | clematidas (clemot- V) et alias Vdv. crematidas et E. clematiden X. 5 una V. | aetiten ED. teti- d. eti- V. ethi- X. echi-v. nomen adhuc incertum. an epigetin? cfr. Diosc. IV 7 extr. | laginen Ev. laci- X. largi- r. iasinen Salm. cfr. XXII 82. XXI 105. 6 scamoniam E(?)v. -ia rX. | pedales dTEX. et ped- v. biped- H. pepedalis V. 8 est in (estur v) usu ut Xv.a. Verc. 12. 13. percurant dv. -rrant V. -rrunt EX. 13 haemorrhoida D. cfr. XXIII 137. -das v. -rroida (em- X) E. -dam d. hemoroidam V. | ptisicos VX. 15 edentium ll. H. dentium dolores sedant Xv. 16 stimulari V. 17 polygonoides v e Diosc. -gonitis T. -contis (pylo- V) Vd. -cyonis E. -chronis X. 18 longo tenuique Xv.a. B. 19 aspidas X v.a. H. -dis E. 20 aegyptum V. | quae ll. G. est Xv. | aron (haron V?) de V²Xv. harondo V¹. -rundo E. -dinem de d. 21 quae E.

quidam enim eandem esse dixere. Glaucias satu discrevit, dracontium silvestrem aron pronuntiando. aliqui radicem aron appellarunt, caulem vero dracontium, in totum alium, si modo hic est qui apud nos dracunculus
 5 vocatur. namque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet multoque maiorem et qua manus inpleatur, dracunculus subrutilam et draconis convoluti modo, unde et nomen. (92) quin et ipsi Graeci immensam posuere
 10 differentiam: semen dracunculi fervens mordaxque tradendo tantumque et virus, ut olfactum gravidis abortum inferret, aron miris laudibus tulere, primum in cibis feminam praefere-
 15 rentes, quoniam mas durior esset et in coquendo lentior; pectoris vitia purgare, aridum potioni inspersum aut eclig-
 144 mate urinam et menses ciere, sic et in oxymelite potum. stomacho interaneisque exulceratis ex lacte ovillo bibendum, ad tussim in cinere coctum dedere ex oleo. alii
 coxere in lacte, ut decoctum biberetur. epiphoris elixum inposuere, item suggillatis, tonsillis. *Glaucias* ex oleo
 145 haemorrhoidum vitio infudit, lentigines ex melle inlinens.

§ 143: Diosc. II 196. (195. 197). — § 145 med.: cfr. Marc. 9, 45. Diosc. II 196. 195.

1 dixerunt **EX** v.a.S. | glauciam as **X**. claucias **V**.
 1. 2 discreui **EX**. 2 dracontium (-cunt- **Xv**) *C*. -tion d. ha-
 contium **V**. ac- **E**. cfr. § 150. XXVIII 151. | aron ego. arin **X**.
 arum **E** v. harum *r*. 3 aron v. ha- **dX**. arum (**V?**) *J*. ha- **E**. |
 appellauerunt **dX** v.a.*H*. 4 alium om. **Vd**. 5 haros **X**. -on
 d. | latitudine **dX**. 6 ut qua *D*. 7 dracunculus uocatur
 dracunculus **EX**. 8 quin et ipsi **EX** v(*D*). et qui ipsis *rS*.
 9 dist. ego. 10 et *ll*. ei *TH*. ei inesse **X**. inesse ei v. | ut
dTX v. et *r* | inferret **V**¹ **EJ**. -ert **V**². -erat **dX** v. 11 haron
dX. | tulere **ES**. tere **V**. terce d. extulere **Xv**. | primus in cibis
V. | feminarum v.a.*G*. 12 dulcior **EX** v.a.*G*. | et *d* v. sed *rX*. |
 cogendo **E**. quoquendo **V**. 13 pectorisque **Xv**. a.*G*. | pur-
 garet **Xv**. a.*G*. -re et **EG**. | aridium d. | potioni *S* cum vet. *Dal*.
 -ne **VEXC** (*praem*. in). -nem d. impositione v. 13. 14 elig-
 mate **Vd** *Verc*. *D*. elim- **X**. 14 cieret v.a.*G*. 14. 15 dist.
D. 17 et **V**. | bibere **V**². | elixum om. **Vd** *T*. 18 ton-
 sillis. *Glaucias* ego. tonsillas *ll*. -llis (tonxi- **X**) **Xv**. 19 in-
 fudit **V**. -undit **dXS**. -udere **E**(?) v(*D*). -udit Cleophrantus *J* e
con. *S*. | lentigines **dEX** v. -ne **V**. -ni *D*. | inlinens *ll*. *S*. illi-

laudavit et pro antidoto contra venena, pleuriticis, peripneumonicis quo tussientibus modo. semen intritum cum oleo aut rosaceo infudit aurium dolori. Dieuches tussientibus aut suspiriosis et orthopnoicis et pura excreantibus farinae permixtum pane cocto dedit, Diodotus⁵ phthisicis e melle ecligmate et pulmonis vitiis, ossibus¹⁴⁶ etiam fractis inposuit. partus omnium animalium extrahit naturae circumlitum. sucus radices cum melle Attico oculorum caligines, stomachi vitia discutit, tussim decocti ius cum melle. ulcera omnium generum, sive phagedaenae¹⁰ sint sive carcinomata sive serpant sive polypi in naribus, ¹⁴⁷sucus mire sanat. folia ambustis prosunt ex vino et oleo cocta. alvum inaniunt ex sale et aceto sumpta et luxatis cum melle cocta prosunt, item articulis podagricis cum sale recentia vel sicca. Hippocrates utralibet ad collectiones cum melle inposuit. ad menses trahendos¹⁵ seminis vel radices drachmae II in vini cyathis II sufficiunt. eadem potio, si a partu non purgentur, et secundas trahit. ¹⁴⁸Hippocrates et radicem ipsam adposuit. dicunt et in pestilentia salutarem esse in cibis. ebrietatem discutit.²⁰ serpentes nidore, cum crematur, privatim aspidas, fugat aut inebriat ita, ut torpentes inveniantur. perunctos quo-

§ 146 med.: cfr. Marc. 20, 115. Diosc. II 195. 196. Marc. 10, 63. 58. — § 147: Diosc. II 197. — § 148 extr.: Diosc. II 195. 196.

niens X. -nentes v(D). 1 laudavit U.XJ. add. Cleophan-
tus v. lac. ante indicavit D. | pleureticis V.Xv. a. G(D). 1. 2 peri-
pleumonicis VJ. ppleumonocis X. 2 quotus sitientibus V.
3 pro sacco V¹. pro ros- V². | infudit coni. J. -unditur
VEXS. -tur et dT. -undens v. 3. 4 dieucestus sitientibus V.
4 aut dEXv. et VD. del. S. (an ac?) | purulenta Xv. a. H.
5 farinae VTfS. -na rXv. | Diodorus Ven. (Reinesius coll.
XX 120. XXIX 142). 6 e om. Vd. | eligmate VVerc. D. elygitur
X. 8 radix Vd. 9 decoctilis V. -ctum X. 11 in om.
EX. 12 et om. E. 13 inanum V. | ex EXv. in rTf.
14 prosunt om. d. 15 utralibet VdTfH. libet EX. quaslibet
v. | ad om. EX. 16 trahendas d. 17 duae et duobus Uv.
18 aperto d. | purgantur EXv. a. S. 20 in cibis EXv.
cibis r. 21 priuatim VdTfS. -imque E(?)v(D). | aspidas
v. a. H.

que aro e laureo oleo fugiunt. ideo et contra ictus dari potui in vino nigro putant utile. in foliis ari caseus optime servari traditur.

(93) Dracunculus, quem dixi, hordeo maturescente effoditur luna crescente. omnino habentem serpentes fugiunt. adeo percussis prodesse potum aiunt; maiorem vim esse, si ferro non attingatur. sucus eius et aurium dolori prodest. id autem, quod Graeci dracontion vocant, triplici effigie demonstratum mihi est: foliis betae, non sine thyrsos, flore purpureo; hoc est simile aro. alii radice longa veluti signata articulosaque monstravere, ternis omnino cauliculis, foliis, decoqui ex aceto contra serpentium ictus iubentes. tertia demonstratio fuit folio maiore quam cornus, radice harundineae, totidem, ut affirmabant, geniculatae nodis, quot haberet annos, totidemque esse folia; hi ex vino vel aqua contra serpentes dabant.

(94) Est et aris, quae in eadem Aegypto nascitur, similis aro, minor tantum minoribusque foliis et utique

§ 149: (Diosc. II 195). Geop. XIII 8, 7. — Marc. 9, 45. — § 151: Diosc. II 198.

1 aro (haro **V**) e *U. G.* areo **X**. aro ut *C.* areo aut *v.*
2 potui **EX**. -tu *v(D)*. *om. rS. cfr. § 187. XIII 131. XX 178. XXI 136. XXII 26. 49. XXIII (23). 156. 162. XXV 104. XXVII 12. 136. XXVIII 156. XXIX 50. XXX 32. 34. 95. 105. XXXII 131. 141 al.* | hari caseus **V**. aricas (ha- **X**) **EX**.

4 draconculus d. draculus **E**. 4. 5 effoditur luna crescente *om. EX*. 5 adeo *U. T. J.* ideo **Xv**. *an in aceto?*

6 potum **VdTS**. -to **EX**. in potu *v.* | alunt **V**. | *dist. J.* | maiore ui *J.* | uim esse *D.* ut messes **V¹**. ut (in *J.* ut et *v*) menses *rv.* ad menses **X**. 7 attingatur sistat *v. a. J.* 8 dracontion **Xv**. -ium *D.* -onium **Vd**. -oetium **E**. *cfr. XXVIII 151.*

11 ternis *ego.* tribus *U. Xv*. 12 foliis *U. S.* -lia eius **Xv**. -lia *J.* -liisque *D.* | *dist. ego. (an potius cauliculi foliis?).* | ex aceto decoqui **Xv. a. S.** 13. 14 cornis **X**. -nu **Vd**. 14 radiceis **Vf man. Dal. S.** -ci **X**. -ces d. -ce **Ev(D)**. | harundineae d. *man. Dal. S.* -nae **V**. -nea **Ev(D)**. arundine **X**. 14. 15 geniculatae (-te **X**) **VdX man. Dal. S.** -ta **Ev**. 15 quod **V**. | totidemque **Xv(S)**. -em quae **V**. -em *rH*. 16 hi *U. S.* hii **X**. hi *ea v.* | dantur **X man. Dal.** 17 et aris *Verc. cum B².* et aeris **EX**. et eris (*vel heris*) *v.* echaris d. haec haris **V**. et ari-saros *S cum B¹ e Diosc.* 18 haro d**X**. -ra **V**.

radice, quae tamen olivae grandis magnitudinem inpleat, alba geminum caulem, altera unum tantum emittens. medetur utraque ulceribus manantibus, item ambustis ac fistulis collyrio inmisso. nomas sistunt *inlitu* decoctarum in aqua et postea tritarum rosaceo addito. sed unum miraculum ingens, contacto genitali cuiusque feminini sexus animal in perniciem agi.

- 152 (95) Myriophyllon, quod nostri milifolium vocant, caulis est teneri, similis feniculo, plurimis foliis, unde et nomen accepit. nascitur in palustribus, magnifici usus ad vulnera cum aceto. bibitur ad difficultates urinae et vesicae aut suspiria praecipitatisque ex alto. eadem efficacissima ad dentium dolores. Etruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, a lateribus capillamenti modo foliosam, eximii usus ad vulnera, boum nervos abscisos vomere solidari ea rursusque iungi addita axungia adfirmans.
- 153 (96) Pseudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine, laudatissima in Creta. contra tormina, stranguriam,

§ 152: Diosc. IV 113. Seren. 813. Pl. iun. 60, 17—19. Marc 26, 27. 16, 34. Pl. iun. 38, 1. 27, 11. Marc. 12, 7. 22. 53. — § 153: Diosc. IV 123.

1 implet **EXv.a.S.** 2 gemina **Vd.** gemmam **X.** | caulem *om. X.* | altera unum *v. -ram ll. -ra caulem X.* 3 ambustis **Vt f S.** comb- d(?) **EXv.** 4 ui misso **V¹.** ui inm- **V².** immixta **Xv.a.G.** *cfr. XXVIII 205. 241. XXVII 71.* | *dist. H.* | onoma **X.** et nomas *v.a.G.* | *inlitu ego e Diosc. om. ll.Xv.* *cfr. § 167 (aspersu) et XXVIII 37.* | decoctarum **dEXv(J).** -torum **V.** -to earum **D.** -ta earum **H.** -ta folia earum **S** cum *vet. Dal.*

5 posta **V.** posca **D.** *sed cfr. § 166.* | *an est (pro sed)?*
8 myriopillon d. myrophi- **X.** mirophillum **E.** | milifolium **VdJ.** millif- **E.** milef- **Marc.** millef- **X** *Pl. iun. v. cfr. § 176. XXV 42. XXVI 78 et centifolia XXI 17, milipeda (centipeda, multipeda) XXIX 136. XXX 35. 40. 68. (IX 145), centipellio XXVIII 150, centigranius XVIII 95.* 9 tener **dEXv.a.S.** 10 *dist. J cum H e Diosc. cfr. tamen Pl. iun.* 14 alteribus **V.**

15 nerbos **V.** | abscisos **XG.** -iso **V.** -issos *rv (Dal.). cfr. XXIX 99.* | suo mores **V.** 15. 16 solidari **Xv.** folia dari **ll.** 16 rususque **VS.** 17 pseudobunion **B e Diosc.** -ounion (pseud- **V**) **ll.Xv.** | api **V¹.** api **V²d.** 18 stranguria **Vd.** -uiria **X.** *e stranguriam v.a.S.*

laterum praecordiorumque dolores bibuntur rami eius quini senive.

(97) Myrris, quam alii myrrizan, alii myrran vocant, 154
simillima est cicutae caule foliisque et flore, minor tan-
tum et exilior, cibo non insuavis. ciet menstrua et partus
cum vino. aiunt eandem potam in pestilentia salutarem
esse. subvenit et phthisicis in sorbitione data. aviditatem
cibi facit, phalangiorum morsus restinguit. ulcera quo-
que in facie aut capite sucus eius in aqua triduo mace-
ratae sanat.

(98) Oenobrechis folia lentis habet, longiora paulo, 155
florem rubentem, radicem exiguum et gracilem. nascitur
circa fontes. siccata in farinae modum et inspersa vino
albo strangurias finit, alvum sistit. sucus eius perunctis
cum oleo sudores movet.

17. (99) In promisso herbarum mirabilium occurrit 156
aliqua dicere et de magicis. quae enim mirabiliores? primi
eas in nostro orbe celebravere Pythagoras atque Demo-
critus, consecrati Magos.

20 Coracesia et calicia Pythagoras aquam glaciari tradit,
quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum
alia de his. (100) idem Minyada appellat et nomine alio 157

§ 154: (cfr. XXVI 108). Diosc. IV 114. — § 155: Diosc. III
160. — § 157: (cfr. Plin. XXI 54. 152. 153).

3 myrris VdTD. miris X. myrrhis v. murris S. | myrrizan
v(J). myrizam (mir- V) VdT.S. -zan D. smyrhrizjan E. -zam B.
smiryzan X. | myrran D. myran dX. -am VT. miran E. myr-
rham v. murran S. | uocant om. E. 4 cicuta V. 6 pesti-
lentiam V. 7 ptisicis V. ti- X. | data om. EXv.a.S.

8 phalangiorum — 9 facie om. E. phal- — restinguit om. XVen. |
restinguit VdFS. restri- T. -git v. 8. 9 quoque om. XVen.

11 oenobrechis J. cfr. ind. -ces V. enobrices d. onobrechis
X. -ces E. -rychis v e Diosc. | habent Vd. 13 farina V.

16 promiscuo X. 17 mirabilia (-res v) sunt XV.a.S.

18 pythagora satu V. 19 consecra V. -cuti X. 20 cora-
cesia H(J). -esta II.XS. coriacesia C. -am v. | calicia VXS.

calycia (dE?) Brot. callicia C. -am v. | quam d. qua aquam
v.a.C. 21 repperio VD. 22 minyada EH(J). myniadam

X. minsada rTS. menaidem v.

Corinthiam, cuius decocto in aqua suco protinus sanari
 ictus serpentium, si foveantur, dicit. eundem effusum in
 herba qui vestigio contigerint aut forte respersos insana-
 bili leto perire, monstifica prorsus natura veneni praeter-
 158 quam contra venena. (101) ab eodem Pythagora aproxis 5
 appellatur herba, cuius radix e longinquo concipiat ignes,
 2, 235 ut naphtha, de qua in terrae miraculis diximus. idem
 tradit, si qui morbi humano corpori inciderint florente
 brassica, quamvis sanatos admonitionem eorum sentire,
 quotiens *floreat*; *item si florente acciderint aut frumento* 10
 159 aut cicuta aut viola, similem conditionem habere. nec me
 fallit hoc volumen eius a quibusdam Cleemporo medico
 adscribi, verum Pythagorae pertinax fama antiquitasque
 vindicant, et id ipsum auctoritatem voluminum adfert, si
 quis alius curae suae opus illo viro dignum iudicavit, quod 15
 fecisse Cleemporum, cum alia suo et nomine ederet,
 quis credat?
 160 (102) Democriti certe chirocmeta esse constat. at
 in his ille post Pythagoram Magorum studiosissimus quanto

§ 160 init.: cfr. Colum. VII 5, 17. Vitruv. IX 3, 14. — med.:

1 corinthiam VdT.S. -hadem v. corisidiam X. corys- E.H. |
 decoctae dT. 2 eundem v. ean- ll.X.S. | effusum v. -sam ll.X.S.
 3 herbam VS. sed cfr. XX 90. 3. 4 insanabili VdTf
 Verc.(H). -le EX. -les v. 4 leto om. EX v.a.H. lethe f. laeto
 Verc. | perire Tv. -iere Vd. operiere EX. 6 conspiciat Vd.
 7 naphtha V. | item Vd. 8 si Xv. om. ll.J. | morbis d. |
 inciderit E. acciderint X.v.a.S. 9 brassica ll.TfBrot. ap-
 proxica X. aproxi v. cfr. XX 78. 101. 10 floreat; item si
 ego. om. ll.v. lac. detexit J. ea herba floreat, qui D. | florente
 EJ. -nte brassica quamvis sanatos V. om. dT.S. florem X. -rere
 eam v. | tetigerint X. contigerit v.a.S. | aut (ter) ll.S. et (ter)
 Xv. 10. 11 frumentum (flu- X) . . cicutam . . uiolam EX
 v.a.S. 12 a om. V. 13 uerum dT.S. uero VEJ. om. Xv. |
 pythagorae (-tagore X) uero esse X man. Dal. v.a.G.
 14 auctoritate Vd. 15 iudicauerit Xv.a.G. 16 se fecisse
 Vd. | cleemporum v. temp- Vd. emp- E. -porium X. | et alia
 suo (ex suo X. suo ex v) TX v.a.G. 17 credet Xv.a.G.
 18 chirocmeta Brot. cum Salm. -cineta Xv. et (om. dET)
 hirocmeta ll.T. | at om. d. 19 magorum magorum V. ma-
 gorumque E.

portentosiora tradit! *ut aglaophotim* herbam, quae admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiae nascentem Persico latere, quae de causa et marmaritim vocari; hac Magos uti, cum velint
 5 deos evocare. — *Achaemenida*, colore electri, sine folio 161
nascentem Taradastilis Indiae, qua pota in vino noxii per cruciatus confiteantur omnia per varias numinum imaginationes; eandem *hippophobada* appellat, quoniam equae praecipue caveant eam. — *Theombrotion XXX schoenis* a 162
 10 *Choaspe* nasci, pavonis picturis similem, odore eximio; hanc a regibus Persarum bibi contra omnia corporum incommoda; a stabilitate [mentis et iustitiae], eandem *semnion* a potentiae maiestate appellari. — Aliam deinde *adaman-*
tida, Armeniae Cappadociaeque alumnā; hac admota leones
 15 *resupinari* cum hiatu lasso. nominis causam esse quod

Aelian. nat. an. XIV 27. (Diosc. III 147. Plin. XXV 29). — § 161: cfr. Plin. XXVI 18.

1 *ut ego*. N Vd. om. EXv. | *aglaophotim* S. -photin B. -potim (glaop- E) ll. -potin v. Flaopotin X. 1. 2 admiratione E(?)v. -nem r. ob adm- X man. Dal. 4 *marmaritim* VS. -tin G. -tiden man. Dal. v. maritim E. marmoritim dT. -tin Brot. -iditen X. | hac S. ac V. hoc dT. om. EXv. | uti ea X. utique ea uti v.a.S. 5 eos E. | se uocare V. | *achimenidon* (-haem- v) Xv.a.H. | colore est Xv.a.G. 6 *nascentem ego*. -cens in ll.v. nasci in G. | *taradastilis* E Vere.(Brot.)D. terad- X. trad- (-les d) rfS. tard- v. tardist- Lugd. | qua D. quae ll.X. cuius radice (-ix v.a.Bas.) in pastillos digesta in dieque v. | noxi VXD. -ia d. 7 *conficiantur d. -itentur X. nocte confiteantur v.a.D.* 8 *hippophobada* TH. -ouada G. -orbada f. -do Vd. -oruadem v. ippoporbada E. | eque X. -ui dT. aequae VVen. 9 *theombrotion* v. cfr. § 166. theonb- Brot. theob- VdS. -brocion X. -bronthion E. | *scaenis* V. *scenis* X. 10 *choasse* E. -sce X. | nasci pavonis EXv (-num J). aspi cauonis (-num V)r. pavonum S. 11 *bibi* VdVere.D. bibi — corporum om. EX. comedi aut bibi v. 11. 12 *incommoda* om. X. 12 a *ego*. *inmota* D. ad con. S. om. ll.Xv. | *dist. ego*. | *stabilitate* dD. -tem (siab- V) VE. -temque Ven. *instabilitatemque* Xv. -tem S. | *mentis et iustitiae* (-icie X) EX Ven.D. om. Vd. *mentis* v. *uncos ego posui*. | tandem EX. uocari eandem Ven. | *semnion* dv. *seminion* rX. 13 *potentiae et iustitiae* man. Dal. 13. 14 *adaman-tida* X. -dem v.a.G. *admanantida* Vd. 15 *hiacu* Vd. | *laxo* v.a.S.

conteri nequeat. — Arianida in Arianis gigni, igneam colore; colligi, cum sol in leone sit. huius tactu peruncta
 163 oleo ligna accendi. — Therionarca in Cappadocia et
 Mysia nascente omnes feras torpescere nec nisi hyaenae
 urina adpersa recreari. Aethiopida in Meroe nasci, ob id 5
 et Meroida appellari, folio lactucae, hydropicis utilissimam
 e mulso potam; ophiusam in Elephantine eiusdem Aethio-
 piae, lividam difficilemque aspectu, qua pota terrorem
 minasque serpentium obversari ita, ut mortem sibi eo
 metu consciscant; ob id cogi sacrilegos illam bibere. ad- 10
 164 versari ei palmeum vinum. — Thalassæglen circa Indum
 amnem inveniri, quae ob id nomine alio potamaugis ap-
 pellatur; hac pota lymphari homines obversantibus mira-
 culis. — Theangelida in Libano Syriae, Dictae Cretae mon-
 tib; et Babylone et Susis Persidis nasci, qua pota Magi 15
 divinent; gelotophyllida in Bactris et circa Borysthenen.
 haec si bibatur cum murra et vino, varias obversari spe-
 cies ridendique finem non fieri nisi potis nucleis pineae
 165 nucis cum pipere et melle in vino palmeo. — Hestiaterida
 a convictu nominari in Perside, quoniam hilarentur illa, 20
 eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant;
 casignetem, quoniam secum ipsa nascatur nec cum aliis

§ 163: cfr. Plin. XXV 113. — Plin. XXVI 18. XXVII 11.
 — § 166: cfr. Plin. XXVI 19.

1 arianidā X. -dem v.a.S. | igni V. 2 tacta E. 3 the-
 rionarca B. thero- D. therocarna (-rio- v) VE v. -charna dX.
 cfr. ind. et XXV 113. 4 turpescere V. 5 urina dS. -nam
 r. -nae (-ne X) Xv. | adpersu Xv.a.S. | mero V. 6 meroidā
 X. -dem v.a.H. 7 elephantice EX. 9 obuersarit ita ue V.
 10 libere Vd. 11 ei om. Vd. | thalassæglen S cum
 Gesnero. -sæglen Xv. -lem ll. 11. 12 indum rem V. 12 po-
 tamaugis S cum Gesnero. -aucis Vd Brot. -autis v. -antis H. po-
 tanmaucis E. -cidis X. 13 haec Vd. hec X. | lymphari V. |
 ubuersantibus V. sub- d. 14 dictae V. -aeo v.a.G. 15 suis
 Vd. 17 observari V. 18 ni EX v.a.H. 19 hestiaterida
 J. -torida H cum Gron. hestitaterida dE. haesti- V. hesiti X.
 syssitieterida v. 21 potomediam E. -ta media in X. | qua
 EX v(D). quae f. quia rTS. | obtineant E(?)v(D). -neat (-niat
 V?) rTfXS. 22 casignetem (cassi- X) tEX v. -tem d. -gen-
 tem V.

ullis herbis, eandem dionysonymphadem, quoniam vino mira conveniat. — Helianthes vocat in Themiscyrena regione et Ciliciae montibus maritimis, folio myrti. hac cum adipe leonino decocta, addito croco et palmeo vino, per-
 5 ungui Magos et Persarum reges, ut fiat corpus aspectu iucundum; ideo eandem heliocallida nominari. — Herme- 166
 sias ab eodem vocatur ad liberos generandos pulchros bonosque non herba, sed compositio e nucleis pineae nucis tritis cum melle, murra, croco, vino palmeo, postea ad-
 10 mixto theombrotio et lacte. bibere generaturos iubet et a conceptu, puerperas partum nutrientes; ita fieri excel-
 lentes animi et formae bonis. atque harum omnium ma-
 gica quoque vocabula ponit.

Adiecit his Apollodorus adsectator eius herbam 167
 15 aescynomenen, quoniam adpropinquante manu folia con-
 traheret, aliam crocida, cuius tactu phalangia morentur, Crateuas onothurin, cuius aspersu e vino feritas omnium animalium mitigaretur, anacampseroten celeberrime arte gram-
 matica paulo ante, cuius omnino tactu redirent amores
 20 vel cum odio depositi. et abunde sit hactenus attigisse insignia Magorum in herbis alia de his aptiore dicturis loco.

§ 167: Diosc. IV 116. (cfr. Plin. XXVI 111).

1 dionysonymphadem *G.* duonysio- (dio- *v*) *E**v.* dionisio- *r.*
 2 helianthes *E**H.* -tes *f.* -then *v.* hellanthesi *r.* -tidem *X.* |
 uocant *EX**v.**a.**G.* 3 galatiae *d**T.* | folium (-io *d*) hyrti *V**d.*
 6, 7 hermesia *d.* 8 compositio de *d.* -tione *V.* 10 theon-
 brotio *Brot.* theob- *S* coll. § 162. 11 dist. *J.* et puerperas
coni. *Dal.* 11, 12 excellentis *d**S.* (an excellentem?).
 12 animo et forma atque bonos *X**v.**a.**S.* | atque quae *E.* *om.*
*X**v.**a.**S.* | harumque *X.* -rum *v.**a.**S.* 14 apollodotus *V**d.*
 15 aescynomenen (escy- *d**X.* aesci- *V*², aeses- *V*¹, -ene *X*) *V**d**X**v.*
 ex quo nomen *E.* 15, 16 contraherent *d.* 16 aliam *d**v.*
 liam *X.* alia *r.* | crocidem *v.**a.**H.* | morarentur *V.* 17 ono-
 thurin *J* (-im) coll. *Diosc.* et *Galen*i simpl. 8 et *Aegin.* 7. -rin
 in *T.* -rim in *d.* -riden in *E.* -thorin in *V.* -riden in *X.* oeno-
 theridem *v.* -rin *D.* | aspersu — 19 cuius *om.* *E.* 18 ana-
 campseroten *X.* -tem *v.* -te *d.* -mserote *V.* | celeberrime arte *X**v.*
 -brante *d.* -bante *V.* 19 paulante *V.* (Apion videtur intellegi).
 20 cum alio *EX.* | deposita *EX**v.**a.**B.* 21 in his (his *v.**a.**C*)
 herbis *EX**v.**a.**S.* | alio *EX**v.**a.**S.* | dicturi *d**T**X.* -rus *v.**a.**G.*

168 18. (103) Eriphiam multi prodidere. scarabaeum haec in avena habet sursum deorsum decurrentem cum sono haedi, unde et nomen accepit. hac ad vocem nihil praestantius esse tradunt.

(104) Herba lanaria ovibus ieiunis data lactis abundantiam facit. — Aequae nota lactoris vulgo est, plena lactis quod degustatum vomitiones concitat. eandem hanc aliqui esse dicunt, alii similem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum nullum non intra dies v sanet ex oleo inposita. 5

169 (105) Celebratur autem et a Graecis stratiotes, sed ea in Aegypto tantum et inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni maiora haberet folia. refrigerat mire et vulnera sanat ex aceto inlita, item ignes sacros et suppurationes. sanguinem quoque, qui defluit a renibus, pota cum ture 10 masculo mirifice sistit.

170 19. (106) Herba in capite statuatae nata, collecta in vestis alicuius pannum et inligata lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur. — (107) Herba quaecumque e rivis aut fluminibus ante solis ortum collecta ita, 20 ut nemo colligentem videat, adalligata laevo brachio ita, ut aeger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur. — (108) Lingua herba nascitur circa fontes. radix eius

§ 168: (cfr. Diosc. II 192). — § 169: Diosc. IV 100. — § 170: Pl. iun. 11, 14—17. Marc. 2, 20. — Pl. iun. 90, 7—11. — cfr. Plin. XXV 133.

1 eripiam Vd. heriphyan X. | scarabeum Xv.a. Lugd. -raphium Vd. 2 susum VS. 3 ei (pro et) V. 6 iactoris (ba- V²) V. -turis d. 7 concitant V. 10 quinque ll.v. | sanet T. -nat ll.v. cfr. § 59. 11 stratiotes (-aci-v) VdTfB(H). -tis EXG. cfr. Diosc. 11. 12 sed ea VdG. ee dea E. est et ea X. est ea v. 12 inuedatione nihil V. | nascens dT. | aizo E. ayzo X. 13 refrigerant V. 14 ac (pro et) E(?) v.a.S.

18 panno X Pl. iun. v.a.S. | lino S cum man. Dal. et Pl. iun. in lino ll.Xv(J). cfr. XXVIII 98. 114. XXXIII 122. (XXVI 135. XXVIII 203). 18. 19 dolorem EX Pl. iun. v. -res adposita rTfS. 20 e (in V²) ll.Xv(S). a C. | ita om. EX.

21 colligentem nemo d. | adalligata H. contra (eo E) ternas (terci- X) adalligata ll.Xv.

combusta et trita cum adipe suis — adiciunt ut nigra sit et sterilis — alopecias emendat unguentum in sole. — (109) Cribro in limite abiecto herbae intus extantes de-171 cerptae adalligataeque gravidis partus adcelerant. — 5 (110) Herba, quae gignitur super fimeta ruris, contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota. — (111) Herba, iuxta quam canes urinam fundunt, evulsa ne ferro attin- gatur, luxatis celerrime medetur.

(112) Rumpotinum arborem demonstravimus inter ar- 172 busta. iuxta hanc viduam vite nascitur herba, quam 11, 12 Galli rodarum vocant. caulem habet virgae ficulneae modo geniculatum, folia urticae in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum, praecipua contra tumores fervoresque et collectiones cum 15 axungia vetere tusa ita, ut ferro non attingatur. qui perunctus est, despuat ad suam dexteram terna. efficacius remedium esse aiunt, si tres trium nationum homines perungant dextrorsus.

(113) Herba impia vocatur incana, roris marini aspectu, 173 thyrsi modo vestita atque capitata. inde alii ramuli exsurgunt sua capitula gerentes; ob id impiam appellavere, quoniam liberi super parentem excellant. alii potius ita appellatam, quoniam nullum animal eam attingat, existimavere. haec inter duos lapides trita fervet praecipuo 174 25 adversus anginas suco, lacte et vino admixto. mirum traditur, numquam eo morbo temptari qui gustaverint; itaque

§ 171: Pl. iun. 30, 20. (cfr. Plin. XXX 35).

1 lit dEv. fiat X. fuit V. 3 abiecto man. Dal. v(S).
adi- II. X Lugd. 3. 4 deceptae E. 5 super V d f S. -pra
EX v. 8 celeberrime d. 10 uidua d. 11 rodaram X.
rhodoram E(?) v. a. S. | habent V d. | aefficulneae V. 12 albida
d. 15 uetere H. -ri Ven. (G). uero uetere (-ri EX v) II. f X v.
16 despuat X man. Dal. si desp- v. a. G. | terna EJ coll.
XXVIII 36. terra V d. ter. Nam X. ter. Iam man. Dal. ter v.
17 tres trium EX S. terrestr- r. tres quoque trium v. | ho-
minum E. 19 roris mari aspectu V. 20 modo in X. -dum
V. in modum d S J. 23 qm EX. quod v. a. D. | nulla E.
25 lactae V. -ti d. 26 eo X J. e V d. ab eo E(?) v.

et subus dari, quaeque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interim. sunt qui avium nidis inseri aliquid ex ea putent atque ita non strangulari pullos avidius devorantes.

- 175 (114) Veneris pectinem appellant a similitudine pectinum, cuius radix cum malva tusa omnia corpori infixa extrahit. — (115) Vaterno liberat quae exedum vocatur. — *Notia* herba coriariorum officinis familiaris est aliis aliisque nominibus; efficacissimam adversus scorpionem esse potam e vino aut posca reperio. 5
- 176 (116) Philanthropon herbam Graeci appellant nasute, quoniam vestibis adhaerescat. ex hac corona inposita capitis dolores sedat. — Nam quae canaria appellatur lappa, cum plantagine et milifolio trita ex vino carcinomata sanat, ternis diebus soluta. medetur et subus, effossa sine 10 ferro, addita in colluvium poturis vel ex lacte ac vino. quidam adiciunt effodientem dicere oportere: haec est herba argemon, quam Minerva repperit subus remedium, quae de illa gustaverint.
- 177 (117) Tordylon alii semen silis esse dixerunt, alii 20

§ 176: cfr. Plin. XXVII 32. Diosc. III 94. Isid. XVII 9, 66. — cfr. Plin. XXI 104. (XXVI 105) — § 177: Diosc. III 56.

1 subus ES. -biis X. subtus r. subus v. cfr. § 176. | quaeque Ev. quoque X. quae V. qui d. 2 autumnidis E. nidis X. 8 notia S ex ind. nodia ll.Xv. | herba nota d. | familiaris J. eam (tam X) hilaris VEX. etiam (in ea S) hilaris Ven.S. ea uillaris dT. nota, ea mularis v. | aliis om. Xv.a.H. 9 aliisque v.a.H. | nominibus ll.X Verc.J. om. Ven. -nibus, nomas curat v. | efficacissimam X. -mas Vd. -mamque E(?)v. 10 potam e S. -tam X. -tae V. -tas d. -tam in v(E?). | repperio VXD. 11 nasute ll.TS. -the X. -tem v. hirsutam B coll. XXVII 32. 12 inpositis V. 13 dolorem dT. | carania d. 14 millefolio EXv.a.J. cfr. § 152. | et uini E. 15 subus VfS. subis X. subus rv. item infra v. 18. cfr. § 174. 16 et addita EXv.a.S. 17 et fodientem EXv.a.S. 19 quae fS. que V. qui rXv. cfr. § 174. | gustaverit d. 20 tordylon EH. -len v. furdilon X. tordin rf. | silis dEXv. illis V. seselis B e Diosc. sesilis D. sed cfr. XX 36. XXII XII 128. XXVI 42.

herbam per se, quam et syreon vocaverunt. neque aliud de ea proditum invenio quam in montibus nasci, conbustam potu ciere menses et pectoris excreationes, effiaciore etiamnum radice; suco eius ternis obolis hausto
5 renes sanari; addi radicem eius et in malagmata.

(118) Gramen ipsum inter herbas vulgatissimum geni- 178
culatis serpit internodiis crebroque ab his et ex cacumine
novas radices spargit. folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigantur, in Parnaso tantum hederacia specie den-
10 sius quam usquam fruticant, flore odorato candidoque.
iumentis herba non alia gratior, sive viridis sive in feno
siccata et, cum detur, adpersa aqua. sucum quoque eius 179
in Parnaso excipi tradunt propter ubertatem; dulcis hic
est. in vicem eius in reliqua parte terrarum succedit de-
15 coctum ad vulnera conglutinanda, quod et ipsa herba tusa
praestat tueturque ab inflammationibus plagas. adicitur de-
cocto vinum ac mel, ab aliquis et turis, piperis, murrae
tertiaae portiones, rursusque coquitur in aereo vase ad
dentium dolores, epiphoras. radix decocta in vino tor- 180
20 minibus medetur et urinae difficultatibus ulceribusque vesicae,
calculos frangit. semen vehementius urinam impellit,
alvum vomitionesque sistit. privatim autem draconum mor-
sibus auxiliatur. sunt qui genicula VIII vel unius vel e
duabus tribusve herbis ad hunc articulorum numerum in-

§§ 178. 179: Diosc. IV 30. 32. — § 180: Diosc. IV 30. Marc. 26, 66.

1 sireon X. -eum V. 2 dea d. | productum V. 4 tenuis
(pro ternis) V. 7 ex om. VdT. 9 fastigiantur C. | hederacii (ed- X) EX. | speciae V. 10 fruticant E(?) G. -ti rX.
-te v. an fruticantia? 11 fenum coni. Dal. 12 siccata et
ego. -tae Vd. -ta EXv. | cum detur VEG. tunditur Xv. cond-
T. -dantur d. | quoque EXv. que VdS. om. T. 16 tuetur
praestatque Vd. | et ab v.a. G. | inflationibus VdTf. | plagas
E(?) G(J). placat VXv. pacat dT. praeligata S. 16. 17 adicitur
decoctu V. decocto adicitur Xv.a.S. 17 murrae S. -rra et
V. -rraeque X. myrre d. -rraeque Ev. 18 cogitur E. co-
quantur d. 19 dolores et Xv.a.S. 20 ulceribusque VdX.H.
-bus Ev. 20. 21 vesicae om. X. 23 novem ll.v. | unus V.

- volvi lana sucida nigra iubeant ad remedia strumae pa-
 181 norumve. ieiunum esse debere qui colligat; ita ire in do-
 mum absentis, cui medeatur, supervenientique ter dicere,
 ieiuno ieiunum medicamentum dare, atque ita adalligare
 triduoque id facere. quod e graminum genere VII inter-
 nodia habet, efficacissime capiti contra dolores adalligatur.
 quidam propter vesicae cruciatus decoctum ex vino gra-
 men ad dimidias a balineis bibi iubent.
- 182 (119) Sunt qui et aculeatum gramen vocent trium
 generum. cum in cacumine aculei sunt plurimum quini,
 dactylon appellant. hos convolutos naribus inserunt ex-
 trahuntque sanguinis ciendi gratia. altero, quod est aizoo
 simile, ad paronychia et pterygia unguium et, cum caro
 unguibus increvit, utuntur cum axungia, ideo dactylon
 183 appellant, quia digitis medeatur. tertium genus dactyli,
 sed tenuis, nascitur in parietinis aut tegulis. huic caustica
 vis est. sistit ulcera, quae serpunt. gramen capiti cir-
 cumdatum sanguinis e naribus fluxiones sistit. camelos
 necare traditur in Babylonis regione id, quod iuxta vias
 nascitur.
- 184 (120) Nec faeno Graeco minor auctoritas, quod telin
 vocant, alii carphos, aliqui buceras, alii aegoceras, quoniam
 corniculis semen est simile, nos siliciam. quomodo serere-
 18,140 tur, docuimus suo loco. vis eius siccare, mollire, dissol-
 vere. sucus decocti feminarum pluribus malis subvenit,

§ 181 med.: Seren. 13. — § 182 extr.: cfr. Diosc. IV 54. —
 § 183 extr.: (cfr. Diosc. IV 31). — §§ 184—187: Diosc. II 124.

1. 2 tanorum (ra- d) uel Vd. 2 ita ire Xv. italia E. fi
 aliae V. filie d¹. fiale d². sic abire D. statim abire coni. S.
 5 septem Il. v. 8 balneis dEXv. a. G. 9 ei (pro et) V.
 10 quini V¹ d B. quin id V². quod in E. quod illi Xv.
 11 dactilon X. actylon E. 12 quo V. | azio EX. 13 paro-
 nychia v. -nyciae V. -nycia d. porontia E¹. poronscia E². po-
 runscia X. | inguium Vd. 14 ideoque Vd. | dactilon X. da-
 ceslon Vd. 16 sed et E. | tenuius X. | at (pro aut) V. | ea
 ustica V. 18 e naribus om. EX. 21 faeno X. fe- Il. S.
 foe- v. 22 carpos EX. prob. B e Diosc. | buceros X. | alii
 aegoceras om. EX. 23 coniculis X. carn- Vd¹. | siliciam TB.
 (-cta d) Il. X. siciliam v. 23. 24 serpetur V. 25 sub-

sive duritia sive tumor sive contractio sit vulvae: foven-
tur, insidunt; infusum quoque prodest. furfures in facie 185
extenuat. spleni addito nitro decoctum et inpositum me-
detur, item ex aceto. sic et iocineri decoctum. Diocles
5 difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mensura
tritum in VIII cyathis sapae, ut tertias partes biberent,
dein calida lavarentur, et in balineo sudantibus dimidium
ex relicto iterum dedit, mox a balineo relicum, pro
summo auxilio. farinam faeni cum hordeo aut lini semine 186
10 decoctam aqua mulsa contra vulvae cruciatus subiecit idem
inposuitque imo ventri. lepras, lentigines sulphuris pari
portione mixta farinae curavit, nitro ante praeparata cute,
saepius die inlinens perunguique prohibens. Theodorus
faeno miscuit quartam partem purgati nasturci acerrimo
15 aceto ad lepras. Timon semen feni acetabuli dimidii 187
mensura cum sapae et aquae VIII cyathis ad menses
ciendos dedit potui. nec dubitatur, quin decoctum eius
utilissimum sit vulvis interaneisque exulceratis, sicuti semen
articulis atque praecordiis; si vero cum malva decoquatur
20 postea addito mulso, potus ante cetera vulvis interaneisque
laudatur, quippe cum vapor quoque decocti plurimum

§ 185: Pl. iun. 12, 17. Diosc. eupor. II 62. 59. — § 186:
Diosc. eupor. II 70. 74.

ueni V¹. -nire V². 1 contractione sit V. -ones sint d.
2 insidunt V. 3 emendat dT. 4 et om. Xv.a.G. | ioci-
neris E. 6 nouem ll.v. | ut S. aut ll.X. ut cum G. ad v. |
biberent VdT.S. -rint EG. (si add. X). bibere, ut qui biberint v.
7 dein VfS. deinde dT. de EX. del. G. in v. | calida v.
callide ll.TX. | balneo dEXv.a.S. | suadentibus V. 8 a (f?)v.
in ll.TX. | balneo dTEXv.a.S. | relictum X. 9 faeni V. fe-
rS. foe- v. | seminis Vd. 10 subiecit EXv. obi- rTfS. | idem
J. item ll.TfG. itemque Xv. 11 inposuitque VdTfS. -uit
EXv. | immo Vd. 12 portionem (-ne d) extra Vd. | farina
Xv.a.S. | autē V. 13 prohibent Vd. praecipiens v.a.H.
14 feno ll.S. foe- v. | purgato V. | nasturci VX. -rti rv.
15 ad om. EX. | timon ll.TfD cum U 529. tymon X. Damion
v ex ind. Damon H. 16 nouem ll.v. | ad om. EX. | menses
dEX. 17 potui Vdf. -tu EXv. cfr. § 148. 18 interraneis-
que V. item v. 20. 20 potum S. 21 laudatur — quoque
om. EX.

prosit. alarumque etiam graveolentiam decoctum faeni
 semen emendat. farina porrigines capitis furfuresque cum
 188 vino et nitro celeriter tollit. in hydromelite autem de-
 cocta addita axungia genitalibus medetur, item pano, pa-
 rotidi, podagrae, chiragrae, articulis, carnibus quae rece- 5
 dunt ab ossibus, aceto vero subacta luxatis. inlinitur et
 lienī decocta in aceto et melle tantum. carcinomata sub-
 acta ex vino purgat, mox addito melle persanat. sumitur
 et sorbitio e farina ad pectus exulceratum longamque
 tussim. decoquitur, donec amaritudo desinat; postea mel 10
 additur. — Nunc ipsa claritas herbarum dicitur.

C. PLINI SECUNDI NATURALIS HISTORIAE LIBER XXV

1 1. (1) Ipsa quae nunc dicitur herbarum claritas, me-
 dicinae tantum gignente eas Tellure, in admirationem
 curae priscorum diligentiaeque animum agit. nihil ergo
 intemptatum inexpertumque illis fuit, nihil deinde occul- 15
 tatum quodque non prodesse posteris vellent. at nos el-
 borata vis abscondere ac suppressere cupimus et fraudare

§ 188: Pl. iun. 12, 15—17. 79, 9—11. (cfr. Diosc. eupor. I
 148. 226. Scribon. 160. Marc. 36, 23. 45. 30. — Diosc. eupor. II 31).

1 fortasse excidit alter genetivus, ut fuerit oris alarumque
 aut alarum nariumque vel auriumque. cfr. XXIX 137. XX
 92. XXII 88. | grauiolentiam VXD. | faeni VX. fe- dTES.
 foe- H. foeni graeci v. 2 semen VEXv(S). om. dTH(J). |
 emendat dTXv. dat VE. 5 diagrae EX. | carnibusque dv.
 que X. | quae Vdv. que E. qui X. 9 e dEXv. et V. ex D. |
 exulceratam V. 10 decoquitur ego. diu dec- ll.Xv. tam diu
 dec- CFWMüller p. 20. cfr. XXVIII 143. 144. 13 admi-
 ratione d. 16 quodque VTEH. quoque tS. quaeque d. quod
 ad V. 17 iis v. his ll.S.

vitam etiam alienis bonis. ita certe recondunt qui pauca 2
 aliqua novere, invidentes aliis, et neminem docere in
 auctoritatem scientiae est. tantum ab excogitandis novis
 ac iuvanda vita mores absunt, summumque opus ingenio-
 5 rum diu iam hoc fuit, ut intra unumquemque recte facta
 veterum perirent. at, Hercules, singula quosdam inventa
 deorum numero addidere, omnium utique vitam clariorem
 fecere cognominibus herbarum, tam benigne gratiam me-
 moria referente. non aequae haec cura eorum mira est in 3
 10 ïis, quae satu blandiuntur aut cibo invitant: culmina quo-
 que montium invia et solitudines abditas omnesque terrae
 fibras scrutati invenere, quid quaeque radix polleret, ad
 quos usus herbarum fila pertinerent, etiam quadripedum
 pabulo intacta ad salutis usus vertentes.

15 2. (2) Minus hoc quam par erat nostri celebrare, 4
 omnium utilitatum et virtutum rapacissimi, primusque et
 diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium
 magister, paucis dumtaxat attingit, boum etiam medicina
 non omitta. post eum unus inlustrium temptavit Gaius
 20 Valgius eruditione spectatus imperfecto volumine ad divum
 Augustum, inchoata etiam praefatione religiosa, ut omni-
 bus malis humanis illius potissimum principis semper me-
 deretur maiestas.

(3) Antea condiderat solus apud nos, quod equidem 5
 25 inveniam, Pompeius Lenaeus Magni libertus, quo pri-
 mum tempore hanc scientiam ad nostros pervenisse animo
 adverto. namque Mithridates, maximus sua aetate regum,
 quem debellavit Pompeius, omnium ante se genitorum dili-
 gentissimus vitae fuisse argumentis, praeterquam fama,

3 nobis V. 4 adiuuanda dv.a.G. cfr. § 22. 5 fuit
 hoc d. 6 ad V. 7 umero V. | omnium om. man. Dal. ho-
 minum D cum P. 8. 9 memoriam Vd. 9 est Scum Gron.
 si II.TD. (cfr. § 16. 70). del. H. esset v. 10 iis v. his II.C. |
 aut Ev. ac rT. | sed culmina v.a.H. 11 additas V. | om-
 nisque Ev.a.D. 12 scrutatur d. | quaeque dv. queque V.
 neque E. 13 fila dES. -le V. folia v. 15 pareat d.
 17 M om. V. 21 inchoato V. 22. 23 mederetur TEH. me-
 detur r. -dicetur v. 25 inveni Ev.a.S. | ieneis (pro lenaeus) V.
 26. 27 animaduerto dv.a.H.

6 intellegitur. uni ei excogitatum cotidie venenum bibere
 praesumptis remediis, ut consuetudine ipsa innoxium fieret;
 primo inventa genera antidoti, ex quibus unum etiam no-
 men eius retinet; illius inventum, sanguinem anatum Pontic-
 arum miscere antidotis, quoniam veneno viverent; ad
 illum Asclepiadis medendi arte clari volumina compo-
 sita extant, cum sollicitatus ex urbe Roma praecepta pro
 se mitteret; illum solum mortalium certum est XXII linguis
 locutum, nec *e* subiectis gentibus ullum hominem per inter-
 7 pretem appellatum ab eo annis LVI, quibus regnavit. is 10
 ergo in reliqua ingeni magnitudine medicinae peculiariter
 curiosus et ab omnibus subiectis, qui fuere magna pars
 terrarum, singula exquirens scrinium commentationum ha-
 rum et exemplaria effectusque in arcanis suis reliquit,
 Pompeius autem omni praeda regia potitus transferre ea 15
 sermone nostro libertum suum Lenaeum grammaticae
 artis iussit vitaeque ita profuit non minus quam reipublicae
 victoria illa.

8 (4) Praeter hos Graeci auctores prodidere, quos suis
 locis diximus, ex his Crateuas, Dionysius, Metrodorus 20
 ratione blandissima, sed qua nihil paene aliud quam diffi-
 cultas rei intellegatur. pinxere namque effigies herbarum
 atque ita subscripsere effectus. verum et pictura fallax

§ 6: cfr. Cels. V 23, 3 — Gell. XVII 16. (Diosc. II 97. Scribon. 177). — cfr. Plin. VII 88. Gell. XVII 17, 2. — Appian. Mithr. 112 et Strab. X 4, 10 p. 477. — § 7: Seren. 1062—1064.

3 an primo ei (vel illi)? | inuita Vd. | antidotis quoniam
 Vd. de errore cfr. v. 5. 4 inquentum V¹. in quantum V².
 inuentum autumant v.a.S. | sanguine d. om. E. | manatum dE
 v.a.B. 4. 5 ponticarum B. -corum VdE²v. -taeorum E¹.
 7 praecepti V. 8 mortalium mitridates (-em v) Ev.a.G. |
 certum est post locutum habent Ev.a.D. 9 e D. om. U. de v.
 10 LVI dEv. LVI V². olui V¹f. LXI Brot. 11 in Vv(S).
 om. rBrot. 12 hominibus dv.a.H. | qui fuere om. Vd.
 15 regia praeda Ev.a.D. 19 auctores VfS. -res medicinae
 d(?)Ev. 20 cratenuas V. -eias Ven. Euax rex Arabum qui
 de simplicium effectibus ad Neronem scripsit (conser- Verc.)
 Crateuas (vel -eias) v.a.H (ex Marbodo de lapid. prot. 2 inter-
 volantes). 21. 22 rei difficultas Ev.a.S.

est coloribus tam numerosis, praesertim in aemulationem naturae, multumque degenerat transcribentium socordia. praeterea parum est singulas earum aetates pingi, cum quadripertitis varietatibus anni faciem mutant.

- 5 (5) Quare ceteri sermone eas tradidere, aliqui ne effigie 9
quidem indicata et nudis plerumque nominibus defuncti,
quoniam satis videbatur potestates vimque demonstrare
quaerere volentibus. nec est difficilis cognitio: nobis certe,
exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari
10 scientia Antoni Castoris, cui summa auctoritas erat in
ea arte nostro aevo, visendo hortulo eius, in quo plurimas
alebant centesimum annum aetatis excedens, nullum cor-
poris malum expertus ac ne aetate quidem memoria aut
vigore concussis. neque aliud mirata magis antiquitas re-
15 perietur. inventa iam pridem ratio est praenuntians horas 10
— non modo dies ac noctes — solis lunaeque defectuum;
durat tamen tradita persuasio in magna parte vulgi, vene-
ficiis et herbis id cogi eamque unam seminarum scientiam
praevalere. certe quid non repleverunt fabulis Colchis
20 Media aliaeque, in primis Itala Circe dis etiam adscripta?
unde arbitror natum, ut Aeschylus e vetustissimis in 11
poetica refertam Italiam herbarum potentia proderet, mul-
tique Circeios, ubi habitavit illa, magno argumento etiam
nunc durante in Marsis, a filio eius orta gente, quoniam
25 esse domitores serpentium constat.

§ 11: Aeschyl. ap. Th. H. IX 15, 1. — Plin. VII 15. Gell.
XVI 11, 1. 2. — Homer. δ 228. Th. H. ibid.

1 est VdTfS. ex Ven. est ex v. est et EG. | aemulationem
VdfS. -ne Ev(U). 2 multum E(?) G. | socordia ego (et MHertz).
fors (Tv. fors Il.J) uaria Il.Tv. sollertia CFWMüller p. 20.
(pictura dicitur deterior fieri socordia). 5 ne VdG. in E.
del. v. 6 indicata Ev. -cta rTf. 7 potestas V. -atē dT.
8 difficilis cognitio VdTfS. -le cognitu Ev. 11 ortulo
V. 14 concusis V¹. -ussus V². 14. 15 repperietur VD.
16 defectum Vv.a.B(G). 18 eamque unam VdTfS. -que
nam E. -que num G. in eo namque v. | scientia Vd.
19 praeuale V. | colcis V. 20 medea Ev.a.S. cfr. XXXV
26. 136. 137. 145. | itala EG(J). -lica v. -la eis V¹. -licis V²d.
-lis S. | circe dis Ev. -ca edis d. -ca aediis (-des V²) V.
24 folia V. | orta om. E. | quō E. quos v.a.S.

Homerus quidem primus doctrinarum et antiquitatis parens, multus alias in admiratione Circae, gloriam herbarum Aegypto tribuit, cum etiam tum quae rigatur
 12 Aegyptus illa non esset, postea fluminis limo invecta. herbas certe Aegyptias a regis uxore traditas Helenae suae plurimas narrat ac nobile illud nepenthes oblivionem tristitiae veniamque adferens et ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. primus autem omnium, quos memoria novit, Orpheus de herbis curiosius aliqua prodidit. post eum Musaeus et Hesiodus polium herbam in quantum
 21, 44 mirati sint diximus. Orpheus et Hesiodus suffi-
 145 tiones commendavere. Homerus et alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. ab eo Pythagoras clarus sapientia primus volumen de effectu earum composuit, Apollini, Aesculapio et in totum dis immortalibus
 15 inventione et origine adsignata; composuit et Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiae, Aethiopiae, Aegypti Magis, adeoque ad haec attonita antiquitas fuit, ut adfirmaverit
 14 etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum auctor in prima earum tradit, occisum draconis catulum revocatum
 20 ad vitam a parente herba, quam balim nominat, eademque Tylonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. et Iuba in Arabia herba revocatum ad vitam hominem tradit. dixit Democritus, credidit Theophrastus esse herbam,

§ 12: cfr. Plin. XXI 159. Homer. δ 221. — § 14: Aelian. nat. an. I 45.

2 multis Vd. | gloria V. 3 cum N d E G. tum Vv. | tum V d T f S. t . . . N. om. E G. cum v. nunc D. | quae del. v. a. G. | rigatur U. G. -aretur v. dicatur D. cfr. II 201. XIII 69.

4 illa U. v. an insula? cfr. V 48. | herbis Vd. 5 aegyptias N E v. -tiis d. -tis V¹. -ti V². | a N(?) v(D). ab U. S. 6 nepenthes v. De nepenthes Vd. rheph. -E. ne . . . . s N. 10 herbaru. N. cfr. § 22. 11 sint S. sunt N l v. 11. 12 suffustines Vd. . . . fitione. N. 13 quas d v. quae N. qua E. quam V.

14 sapientiae E. 15 aesculapioque E v. a. S. 17 magis N. 18 adeoque d E v. adaeque V¹. ad . . . que N. aequae V². | ad om. E. | adfirmavit E. -aret C. 20 tradit N G(D). -didit U. v. (S).

21 balim N E J. -in v. -li V. -lum d. ballim S ex Etym. M. Arcadio p. 30, 14. 22 tylonem V d S. thy. -E(?) G. quam E. | salute N V.

cuius contactu inlatae ab alite, quam retulimus, exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. quae etiamsi fide 10, 40 carent, admirationem tamen implent coguntque confiteri multum esse quod vero supersit. inde et plerosque ita 15
5 video existimare, nihil non herbarum vi effici posse, sed plurimarum vires esse incognitas, quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, a quo ferunt dictum, quasdam fortassis etiam calcatas prodesse. observatum certe est, inflammari vulnera ac morbos superventu eorum, qui
10 pedibus iter confecerint.

(6) Haec erat antiqua medicina, quae tota migrabat 16 in Graeciae linguas. sed quare non plures noscantur, causa est quod eas agrestes litterarumque ignari experiuntur, ut qui soli inter illas vivant; praeterea securitas quae-
15 rendi obvia medicorum turba. multis etiam inventis desunt nomina, sicut illi, quam retulimus in frugum cura 18, 160 scimusque defossam in angulis segetis praestare, ne qua ales intret. turpissima causa raritatis quod etiam qui sciunt demonstrare nolunt, tamquam ipsis perituum sit
20 quod tradiderint aliis. accedit ratio inventionis anceps, quippe etiam in repertis alias invenit casus, alias, ut vere dixerim, deus. insanabile ad hosce annos fuit rabidi canis 17 morsus, pavorem aquae potusque omnis adferens odium. nuper cuiusdam militantis in praetorio mater vidit in
25 quiete, ut radicem silvestris rosae, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in fructecto, mitteret filio bibendam. in Laetania res gerebatur, Hispaniae pro-

§ 17: Pl. iun. 85, 1—3. cfr. Plin. VIII 152.

1 quam v. qua NVdD. qui E. an de qua? cfr. XV 68.
2 adactus Vd. | etiam in fidei V. 5 uim E. 7 in quo E.
8 calcatis V¹. 9 inflammari Il.v (contra argumenti rationem, ut videtur). an uel sanari? | earum E. 10 confecerunt V(?)S. 12. 13 causa est G. -sae si (nisi v) Il.v. 13 quod VEv. quidem d. 15 obuiam V. -ia in D. 17. 18 qua ales EG. quales V. -lis d. qua auis (uis v) C. 18 intrent E. | raritas Vd. 20 tradiderunt E. | accedat E. 21 causas V. | ui (pro ut) Vd. 26 fructectu V. -eto v.a.G. 27
Hübner Hermae I p. 341. lacetania dEG. late ca
Lusitania v. cfr. XIV 71. | res om. Vd. | hispan

xima parte, casuque accidit, ut milite a morsu canis incipiente expavescere aquas superveniret epistula orantis, ut pareret religioni, servatusque est ex insperato et postea
 18 quisquis auxilium simile temptavit. alias apud auctores cynorrhodi una medicina erat spongiolae, quae in mediis 5 spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. in eadem provincia cognovi in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem pollicari crassitudine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedio, alium quam 10
 24, 143 quos in priore volumine eiusdem nominis diximus. est
 19 huic alia figura, aliud miraculum exerenti se terra ad primas serpentium vernationes bipedali fere altitudine rursusque cum isdem in terram condenti, nec omnino occultato eo apparet serpens, vel hoc per se satis officioso naturae munere, 15 si tantum praemoneret tempusque formidinis demonstraret.
 20 3. Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque ac locorum. in Germania trans Rhenum castris a Germanico Caesare promotis maritimo tractu fons erat aquae dulcis solus, qua pota intra 20 biennium dentes deciderent compagesque in genibus solverentur. stomacacen medici vocabant et scelotyrben ea mala. reperta auxilio est herba, quae appellatur Britanica, non nervis modo et oris malis salutaris, sed contra

§ 20 extr.: cfr. Strab. XVI 4, 24 p 781. — Diosc. IV 2. Marc. 35, 15, 13. (cfr. Plin. XXV 84. 101).

1 accedit V. 2 et epistola E. 3 inspirato Vv.a.C. 5 cynrh. d. N. qui norodi V. | medis ND. 9 a uersicolorib. N. an & uers-? (nisi vero a — maculis post appellatum ponenda sunt, duobus versibus olim inter se commutatis). | quem V(?) C. quam Nrv. 10 remedio H cum Gron. -ia ll. -ium v. | alium ll. TH. -us est v. 11 priori dE(?) v.a.S. | est ego. sed ll.v. 12 hoc Vd. | exerenti se S. -tis e E. -tis se G. -ti. . N. exercentis e Vd. exeuntis e man. Dal. v. 13 uenationes Vd. 14 condentis (se cond- v) G. 14. 15 apparet v. -reret Nll. 15 satis ll.v. s. N. | funere E. 18 interim om. dT. 19 renum V. | castra N. 20 qua NEv. quo Vd. | pota d. 22 stomagacen V. | scelotyrben N²J. -turben (-bin d) N¹Vd Brot. sceleretorben Ev.a.B. -tirben B. -tyrben G. 23 dist. G. | reperto N. 24 maris V.

- anginas quoque et contra serpentes. folia habet oblonga nigra, radicem nigram. sucus eius exprimitur et e radice. 21
florem vibones vocant, qui collectus, priusquam tonitrum
audiatur, et devoratus securos in totum annum a metu
5 anginae praestat. Frisi, gens tum fida, in qua castra erant,
monstravere illam. mirorque nominis causam, nisi forte
confinis oceano Britanniae veluti propinquae dicavere. non
enim inde appellatam, quoniam ibi plurima nasceretur,
certum est etiam tum Britannia libera.
- 10 (7) Fuit quidem et hic quondam ambitus nominibus 22
suis eas adoptandi, ut docebimus fecisse reges. tanta 70 aqq.
res videbatur herbam invenire, vitam iuvare, nunc fortassis
aliquis curam hanc nostram frivolum quoque existimaturis;
adeo deliciis sordent etiam quae ad salutem pertinent.
15 auctores tamen, quarum inveniuntur, in primis celebrari
par est effectum earum digesto in genera morborum. qua 23
quidem in reputatione misereri sortis humanae subit,
praeter fortuita casusque et quae nova omnis hora ex-
cogitat, milia morborum singulis mortalium timenda. qui
20 gravissimi ex his sint, discernere stultitiae prope videri
possit, cum suus cuique ac praesens quisque atrocissimus

1 anginas — contra om. N. 2 et ex Ev.a.S. 3. 4 toni-
trum audiatur ND. -rua audiantur ll.v. cfr. II 142. 192. XXXVI
88. 4 securos in Vdv. -rus in N. in securus E. 4. 5 annum
— praestat ND. om. ll. reddit v. 5 Frisi (Sis N) gens tum NS
om. ll.v. Frisa codd. B. -si B. | fida in Nll.v. del. B. 6 nra vere
E. nostris demonstraere v.a.S. | ni V. | foret E. 7 veluti
Nll.v(J). -lut G. -lut e D cum U 530. | propinquae NdeV. -que
V. -quo D. 9 brittania N¹. -annia N². 9. 10 dist. G. 10 no-
minis N. 12 res (ut res v) tanta Ev.a.H. | uidebatur NTH.
ut debeatur Vd. debe. Ev. | herbarum N. cfr. § 12. -bam tum
Hauler. 13 aliquis ll.S. -uibus G. credet aliquis v. | curam
G. cum Nll.v. | existimaris N. -rit Hauler. -mentur v.a.G.
14 portent (pro fordent) N. oportent Hauler. 15 inueni (om.
uno versu untur — 16 par est) N. | celebrare Ev.a.S. 16 pars
V. | digestu N. | generatione (om. uno versu morborum — 17 repu-
ta) N. 17 reputationem V. | miseris ortis d. his ereris
hortis V. 18 quae noua NdTJ. que et (quae ei S) noua VS.
quae nomina EH. nomina quae v. 19 millia NEv.a.S.
20 stultitia v.a.H. stulti. e N. | probe N. 21 possit aTz.
Ven.(J). -sset N. potest V(?)v. | ac NVdD. ad Ev.

videatur. et de hoc tamen iudicare aevi experimenta, asperrimi cruciatus esse calculorum a stillicidio vesicae, proximum stomachi, tertium eorum, quae in capite doleant, non ob alios fere morte conscita.

- 24 A Graecis et noxias herbas demonstratas miror equidem, 5
nec venenorum tantum, quoniam ea condicio vitae est,
ut mori plerumque etiam optimis portus sit, tradatque
M. Varro, Servium Clodium equitem Romanum magni-
tudine doloris in podagra coactum veneno crura perunxisse
et postea caruisse sensu omni aequae quam dolore in ea 10
25 parte corporis. sed quae fuit venia monstrandi qua mentes
solverentur, partus eliderentur, multaque similia? ego nec
abortiva dico ac ne amatoria quidem, memor Lucillum
imperatorem clarissimum amatorio perisse, nec alia magica
portenta, nisi ubi cavenda sunt aut coarguenda, in primis 15
fide eorum damnata. satis operae fuerit abundeque prae-
statum vitae salutare dixisse, . . . ac postea inventas.
- 26 4. (8) Clarissima herbarum est Homero teste quam
vocari a dis putat moly, et inventionem eius Mercurio ad-
signat contraque summa veneficia demonstrationem. nasci 20
eam hodie circa Pheneum et in Cyllene Arcadiae tradunt
specie illa Homerica, radice rotunda nigraque, magni-

§ 25: cfr. Cornel. Nep. ap. Plut. Luc. 43. — § 26: Homer.
κ 302—306. (Diosc. III 47 = Plin. XXVI 33). Th. H. IX 15, 7.

1 de hoc NEv(D). hoc rTfS. | aevi EBrot. aui Nv. aut
rTf. | experimenta (exsp- N. expri- V) Nll.TfBrot. -to v.
2 stillicidio Ev. -cio (vel -cid .) N. -ci Vd. 3 que N.
4 ab V. | alios NdEG. alio V. -iud v. | conscita E(?)Lugd. |
dist. G. 5 a om. Ev.a.G. | et quidem Vd. 6 e. condicio N
7 optu . is N. -timi Ev.a.S. | port . . N. potus dT. | tra-
ditque VfSJ. . . datque N. 8 M om. V. 9 uenenum V.
ueneno — et om. N. 10 aequae N. 11 set N. 13 memor
N Bas. -oro ll.v. | lucillum Vd. 14 magica Vdv. magis E.
15 portenta nisi ubi om. E. | an sint? 16 fuerit VS. fuit rv.
16. 17 praestitum v.a.S. 17 lac. indicavit J; excidis-
sidentur a dis priscisue vel tale quid. | postea ll.v. pro ea D
cum P. | inuentas EG. -ta Vv. -tae d. 18 latissima E. laudat-
v.a.S. | teste om. EG. 19 a om. d. 20 contra quem Vd. |
ustrat v.a.S. 21 phaeneum V.

tudine cepae, folio scillae, effodi autem *non* difficulter. Graeci auctores florem eius luteum pinxere, cum Home-
 rus candidum scripserit. inveni e peritis herbarum me-
 dicis qui et in Italia nasci eam diceret adferrique e Cam-
 5 pania *autumni* aliquot diebus, effossam inter difficultates
 saxeas, radicis XXX pedes longae ac ne sic quidem solidae,
 sed abruptae.

(9) Ab ea maxima auctoritas herbae est, quam dode-
 catheon vocant omnium deorum maiestate commendantes.
 10 in aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. folia eius
 septem, lactucis simillima, exeunt a lutea radice.

(10) Vetustissima inventu Paeonia est nomenque auctoris 29
 retinet, quam quidam pentorobon appellant, alii glycy siden.
 nam haec quoque difficultas est, quod eadem aliter alibi
 15 nuncupatur. nascitur opacis montibus, caule inter folia
 digitorum IIII, ferente in cacumine veluti Graecas nu-
 ces IIII aut V. inest his semen copiosum, rubrum nigrum-
 que. haec medetur et Faunorum in quiete ludibriis. prae-
 cipiunt eruere noctu, quoniam, si picus Martius videat,
 20 tuendo in oculos impetum faciat.

(11) Panaces ipso nomine omnium morborum remedia 30
 promittit, numerosum et dis inventoribus adscriptum. unum

§ 28: cfr. Plin. XXVI 107. — § 29: cfr. Homer. ϵ 401.
 δ 232. — Diosc. III 147. Isid. XVII 9, 48. Plin. XXVII 85. Th.
 H. IX 8, 6. — § 30: Diosc. III 48. Th. H. IX 11, 2. 8, 7.

1 fodi dT. | autem non (autē n) *vet.* Dal. autem ll.v(D).
 haut J. haud S. cfr. Theophr. 2 lutem pingere V. 4 affir-
 mare etque dT. | e J cum Strackio. om. ll.v. 5 autumni ego.
 cfr. § 117. XXVI 46. mihi ll.v. memini J. | aliquod V. | in
 vd. | difficultatis VD. 6 radices V. 7 obrutae d.
 8. 9 duodecatheon Vd. 9 an uocant ut? cfr. XXXVII 195. |
 maiestate ego. -tem ll.v. 10 qua pota E. 11 lutae VdT.
 13 pentorobon Ev. -toron d. -teron Vf. | glycy siden v(S).
 -dem E(?) Brot.(D). cycliodem rT. -den f. 14 nam VTfS.
 om. d(?) Ev. 15 nuncupatur VdT v(S). -antur EG. | imo (*pro*
inter) d². uno T. 16 quattuor ll.v. 17 quattuor aut quin-
 que ll.v. | iis Ev.a.S. | rubrumque nigrum V. 20 tuendo ll.v.
nolando coni. S. eruentem D. an ad tuendū (vel interdū, ut
 XXVII 85)? 22 adscripsit E.

quippe Asclepion cognominatur, a quo is filiam Panaciam
 12, 127 appellavit. sucus est coactus ferulae qualem diximus, ra-
 dice multi corticis et salsi. hac evolsa scrobem repleri vario
 31 genere frugum religio est ac terrae piamentum. ubi et
 quonam fieret modo aut quale maxime probaretur, inter pere- 5
 12, 127 grina docuimus. id, quod e Macedonia adfertur, buco-
 licon vocant armentariis sponte erumpentem sucum exci-
 pientibus; hoc celerrime evanescit. et in aliis autem
 generibus inprobatur maxime nigrum ac molle; id enim
 32 argumento est cera adulterati. — (12) Alterum genus 10
 Heracleon vocant et ab Hercule inventum tradunt, alii
 origanum Heracleoticum aut silvestre, quoniam est ori-
 20, 170 gano simile, radice inutili, de quo origano diximus. —
 (13) Tertium panaces Chironium cognominatur ab inven-
 tore. folium eius simile lapatho, maius tamen et hirsutius, 1
 flos aureus, radix parva. nascitur pinguibus locis. huius
 flos efficacissimus, eoque amplius quam supra dicta prodest.
 33 — (14) Quartum [genus] panaces, ab eodem Chirone re-
 pertum, centaurion cognominatur, sed et Pharnaceon, in
 controversia inventionis a Pharnace rege deductum. seritur 20

§ 31: Diosc. III 48. — § 32: Diosc. III 49. — Th. H. IX
 11, 1. Diosc. III 50. — § 33 extr.: Th. H. IX 11, 4.

1 a quo is **NJ.** quos **V.** quō (quoniam) is **Ev.** qui **dT.**
 (locus nondum sanatus). | panaciam **NTv(S).** -ceam **EG.** pano-
 ciam **Vd.** 2 est *del.* **H.** eius est *v.a.G.* | coactus **dEv.** -ct. s
N. coctus (aut coetus) **V.** 3 a v. scrobem incipit **R.**
 4 religio — piamentum *om.* **N.** 4. 5 et quonam **NdTE**
Verc.(H). -niam **VR.** quoniam et v. et quo **Bas.** 5 feret **N.** |
 aut **Nll.fS.** ac **D.** et v. 6 quod e **Nv.** quod ae **R.** quod de
 d. code **V¹.** circo de **V².** quod **E.** | macedonia **NEv.** moniaco r.
 7 armentariis **dv.** -ris **NVD.** -ri **E.** | erumpente **N.**
 8 celeberrime **Vd.** | uanescit **VR.S.** 9 probatur **VRdf.** *cf.*
XII 127. | ac **NEv.** aut r. 10 adulteratim **V¹.** -atum **V²dT.**
 12 heracleon cum (tum **R.**) **VR.** | aut **NVdT.S.** ide **R.** *om.*
Ev. 14 tertium genus **dT.** | panaces **dEv.** **plin.** **N.** pina est
VR. | chir . . . . . **N.** -rontum **V².** hir- **V¹R.** 18 uncos ego
 posui. *cf.* v. 14. | panacis **E(?)Lugd.** 19 pharnaceon **Nv.**
 -cion (far- **R.**) **VR.E.S.** -tion d. 20 controuersia **ll.v(Brot).**
 -iam **G.** / e **N.** | pharnace **V²dv.** -ci r. phar . . ce **N.** 20 seritur
 senior **rT.**

hoc, longioribus quam cetera foliis et serratis. radix odorata in umbra siccatur vinoque gratiam adicit. *alia* eius genera duo fecere aliqui, levis folii, alterum tenuius.

(15) Heracleon siderion et ipsum ab Hercule inventum 34
5 est, caule tenui, digitorum IIII altitudine, flore puniceo, foliis coriandri. iuxta lacus et amnes invenitur omniaque vulnera ferro inlata efficacissime sanat.

(16) Est Chironis inventum ampelos, quae vocatur Chironia, de qua diximus inter vites, sicuti de herba, 23, 27
10 cuius inventio adsignatur Minervae. 22, 43 sq.

(17) Herculi eam quoque adscribunt, quae Apollinaris 35
aut a rabie aliis altercum, apud Graecos vero hyoscyamos appellatur. plura eius genera: unum nigro semine, floribus paene purpureis, spinosum *calice*, nascitur in Galatia; vul-
15 gare autem candidius est et fruticosius, altius papavere; tertii semen irionis semini simile est, omnia insaniam gignentia capitisque vertigines. quartum genus molle, lanu- 36
ginosum, pinguius ceteris, candidi seminis, in maritimis nascens. hoc recepere medici, item rufi seminis; nonnum-
20 quam autem candidum rufescit, si non ematuruit, improbat-
turque. et alioqui nulla nisi cum inaruit legitur. natura

§ 34: Diosc. IV 35. — cfr. Diosc. IV 182. — §§ 35—37: Diosc. IV 69. — § 35: Scribon. 181.

1 huic dT. | longioribus quam NEv. flos rT. | folliis V.
2 alia (om. post adicit) ego coll. Theophr. om. ll.v. | eius D. ei . . N. huius ll.v. 3 aliqui NVrdS. altercum Ev. | levis ll. TH. -ioris v. an latius (folio)? cfr. Theophr. | foli NS. folio VR. | tenuius NRdH. tunius E. tenuis VT ed. pr. -ioris v.
5 quattuor ll.v. 5. 6 folliis V. 8 ampelo VRd. 11 hercule V. 12 aut ego. aput V¹. apud rv. del. D. apud alios, apud nos U 531. | a rabie aliis ego coll. Scribon. arabilis VR. arabilis E. arabas dv. ab alis D. a rabulis U. | altercum dH(D). cfr. ind. -rum r. -reum siue altercangenum (-non G) v(S).
13 floribus R(?) B e Diosc. foliis Vdv. -lii E. 14 calice ego e Diosc. (sublata dist.). talis VREv. -le dT. 15 altius Ev (om. Ven.). alterius rT. 16 irionis B. trionis Ev. -nes r. | semini v. seni VRd. semine E. | est ego. set E. sed rS. et v. de enuntiati forma cfr. § 44. 18 pinguium V. | candidis V.
19 recipere V. 20 ematuruerit dT. 21 alioquin v. a. Bas. | nullum Ev. a S(D).

- vini, ideo mentem caputque infestans. usus seminis et per se et suco expresso. exprimitur separatim et caulibus foliisque. utuntur et radice, temeraria in totum, ut
 37 arbitror, medicina. quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quam III bibant; . . . etiam antiqui
 15, 30 in vino, febrim depelli arbitrantes. oleum fit ex semine,
 23, 94 ut diximus, quod ipsum auribus infusum temptat mentem, mireque, ut contra venenum, remedia prodidere iis, qui id bibissent, et ipsum pro remediis, adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogant etiam venena prodesse. 10
- 38 5. (18) Linozostis sive parthenium Mercuri inventum est. ideo apud Graecos Hermu poan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. duo eius genera, masculus et femina, quae efficacior, caule et cubitali, interdum ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis . . . ,
 15 densis alarum cavis multis, semine in geniculis dependente, feminae copioso, mari iuxta genicula stante et rariore ac brevi contortoque, feminae soluto et candido.
 39 folia maribus nigriora, feminis candidiora; radix supervacua, praetenuis. nascuntur in campestribus cultis. mirum 20 est quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur, hunc facere, ut feminae, illam; hoc contingere, si a conceptu protinus bibatur sucus in passo edanturve folia decocta ex oleo et sale, vel cruda ex aceto. quidam

§ 37: Isid. XVII 9, 41. — § 38—41: Diosc. IV 188. — § 39: cfr. Diosc. eupor. II 92.

- 1 ideo VR. -oque d(?) Ev. 1. 2 et per VRd v. inter E.
 2. 3 catilibus VR. 5 quattuor ll. v. | bibantur d(?) v. a. S. lac. indicavit J supplens biberunt. probabilis tot bibi iubebant. 6 febri E. -rem v. a. S. | arbitrantes VRd J. -ant et E. -antur S. -abantur. Et v. 8 iis Rv(S). /i/ V¹. hi V². his r C.
 10 finem V. | cogant ego. cogeret (ortum ex cogent) ll. S. -erent J. -erentur v. 11 desunt §§ 38—41 in VRdT. | parthenium ego. -ius Ea. -ion v coll. ind. 14 et a. cfr. § 80. (an uel?). om. Ev. est D. 15 geniculis Ev. oculis a. | dist. et lac. indicavi ego coll. Diosc. exciderunt in caule u (binis).
 17 stante & ego. -ntia Ea. -nte G. -nti v. 17. 18 rariore av(D). -ori E(?) G. 20 mirumque a D. 21 eorum om. a.
 23 conceptua E. 24 folia v. eo in lia Ea.

decoctum eam in novo fictili cum heliotropio et II vel III
 spicis, donec cogatur. decoctum dari iubent et herbam 40
 ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per tri-
 duum, quarto die a balneo coire eas. Hippocrates miris
 5 laudibus in mulierum usum praedicavit has, at hunc mo-
 dum medicorum nemo novit. ille eas volvae cum melle
 vel rosaceo vel irino vel liño admovit, item ad ciendos
 menses secundasque. idem praestare potu fotuque dixit.
 instillavit auribus olidis *sucum*, inunxit cum vino vetere
 10 alvo. folia inposuit epiphoris; stranguriae et vesicis de-
 coctum eius dedit cum murra et ture. alvo quidem sol-
 vendae vel in febris decoquitur quantum manus capiat in
 II sextariis aquae ad dimidias; bibitur sale et melle ad-
 mixto nec non cum ungula suis aut gallinaceo decocta
 15 salubrius. purgationis causa putavere aliqui utramque
 dandam sive cum malva decoctam. thoracem purgant,
 bilem detrahunt, sed stomachum laedunt. reliquos usus
 dicemus suis locis.

(19) Invenisse et Achilles discipulus Chironis qua vol- 42
 20 neribus mederetur — quae ob id Achilleos vocatur —

§ 40: Hippocr. de morb. mul. I 63. 74. 82. 85; de nat.
 mul. 8. 11. 18. 29. de morbis II 12. de int. affect. 34. — § 41:
 Diosc. IV 188. Scribon. 135. Marc. 30, 2. Seren. 515. Marc. 30,
 61. — § 42: Diosc. IV 36. (cfr. Plin. XXXIV 152. Ovid. met.
 XII 212. Hygin. fab. 101).

1 duabus *Eav.* | uel *a²D.* aliis *a¹.* *om.* *E.* aut *v.* *an* binis
 ternis? cfr. XXVI 72. | tribus *Eav.* 2 cogatur *D.* coqua-
Ea. percoqua- *S* cum *vet.* *Dal.* cfr. XXXIV 170. excoqua- *J.*
 decoqua- *v.* 5 usu *v.a.D.* | has *EaG.* illas, easque *v.* | at
vet. *Dal.* ad *Eav.* 7 irino *EC.* linino *a.* lilino *v.* | lilino *J.*
 lirino *EC.* yrinino *a.* irino *v.* 8 hoc idem *v.a.D.* 9 olidis
G. sol- *Ea.* surdis *v.* | *sucum v.* -co *EaD.* cfr. § 164. XXVIII
 167. | inunxit *D.* -itque *Ev.* inuinxit *a.* 10 alvo *Ev.* albo
aD. | *dist. ego.* | *nesicae v.a.S.* | *dist. ego.* 12 decoquitur
Bas. -uatur *Eav(D).* 13 duobus *ll.v.* 14 decocta *S* cum
vet. *Dal.* cfr. XXIX 80. -tae *E.* -tum *v.* mixtum *aD.*
 16 siue *ll.v.* per se siue *vet.* *Dal.* *an* in cibo? | decoctam *vet.*
Dal. -tum *Ev.* -ta *aD.* 19 invenisse *ego.* -nies *NEa.* *om.* *r.* -nit
v. | et *om.* *N.* | qui *d.* 20 mederet *R.* | ob *NEv.*
achilleos v. -eus *VdE.* -eū *R.* *ach.* . . *leo.* *N.* | *dist. ego*

ac sanasse Telephum dicitur. alii primum aeruginem invenisse utilissimam emplastris — ideoque pingitur ex cuspide decutiens eam gladio in vulnus Telephi —, alii utroque usum medicamento volunt. aliqui et hanc panacem Heracliam, alii sideriten et apud nos milifoliam vocant, 5 cubitali scapo, ramosam, minutioribus quam feniculi foliis vestitam ab imo. alii fatentur quidem illam vulneribus 43 utilem, sed veram Achilleon esse scapo caeruleo pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter vestitam; alii quadrato caule, capitulis marruvii, foliis 10 quercus; hac etiam praecisos nervos glutinari. faciunt alii et sideritim in maceritiis nascentem, cum teratur, foedi 44 odoris; etiamnum aliam similem huic, sed candidioribus foliis et pinguioribus, teneriorem cauliculis, in vineis nascentem, aliqui vero binum cubitorum, ramulis exilibus, 15 triangulis, folio felicis pediculo longo, betae semine, omnes vulneribus praecipuas. nostri eam, quae est latissimo folio, scopas regias vocant. medetur anginis suum.

§ 43: Diosc. IV 33. 35. (cfr. Plin. XXVI 140. XXV 34). —

§ 44: Diosc. IV 34. (extr.: cfr. ib. 122).

1 ac V. hac rv. | telephema d. telerhuma R. -ruma V.
2 ex Ev(D). ea N. cia VR. eia dT. et a S. a fH. 3 eam NEv(D). om. rS. | gladius dT. | telepi VR. 4 uolunt NdEv. -ntatem V¹R. -nt autem V². | panace VR. 5 heracliam RED. -leam VdJ. -leon v. | sideriten dfv(D). sid. riten N. -riaten VR. -ritem E. -tim S. -tin G. cfr. XXII 41. 5 milifoliam ego. cfr. not. ad XXIV 152. millefoliam NEv(D). -ium rTfS.
6 ramosa V. | in utioribus R². in utilio- R¹. | feniculis VRf. | foliis Ev. folis ND. om. r. 7 uestitum Vd. 9 eliganter R. -tur V. 10 aliis E. | capitulis RdTH. -tolis V. -tibus Ev. | marruvii ego. -uuti VR. -ubii rv. cfr. XIV 105 (M). XXII 41. XXVI 93. u etiam XX 118. 241. 244 scribendum fuisse videtur. | folio d(?)Ev.a.S. 11 ha. . N. haec E. hanc v.a.D. | glutinari D cum U 533. -re ll.v. an glutinant (mendo frequenti: cfr. § 78. 83. XXIV 140. 24 al.)? | dist. D. 12 alii et ego. alia (= ali&) E. et VRdD. alii v. | sideritin ELugd. | maceritiis E. | conteratur VR. 12. 13 foedioris R. 14 teneriorem VRdTfS. -oribus EG. tenuioribus v(H). 15 aliqui ego. -ioqui N. -ioque ll. -iam v. | uinum V. qui. v.a.B. 16 folio felicis (tel- S) VdEv(D). cfr. XXIV 85. foliculicis R. | dist. ego coll. Diosc. 18 anguinis VR. | succus dT.

(20) Invenit et Teucer eadem aetate Teucrion, quam 45
quidam hemionion vocant, spargentem iuncos tenues, folia
parva, asperis locis, austero sapore. numquam florem ne-
que semen gignit. medetur lienibus, constatque sic inven-
tam: cum exta super eam proiecta essent, adhaesisse lien-
eumque exinanisse. ob id a quibusdam splenion vocatur. 46
narrant sues, qui radicem eius edint, sine splene inveniri.
quidam ramis hysopi surculosam, folio fabae, eodem no-
mine appellant et colligi, cum floreat, iubent — adeo
10 florere non dubitant — maximeque ex Ciliciis et Pisidia
montibus laudant.

(21) Melampodis fama divinationis artibus nota est. ab 47
hoc appellatur unum hellebori genus Melampodion. aliqui
pastorem eodem nomine invenisse tradunt, capras purgari
15 pasto illo animadvertentem, datoque lacte earum sanasse
Proetidas furentes. . . . . quam ob rem de omnibus eius ge-
neribus dici simul convenit.

§§ 45. 46: Diosc. III 101. 142. Th. H. IX 18, 7. (cfr. Plin. XXIV 130. XXVI 75. XXVII 134). — § 47: Diosc. IV 149. (cfr. Apollod. bibl. II 2, 2. Ovid. met. XV 326. Vitruv. VIII 21).

1 teucrion **NdEv**. uorion *r*. 2 hemionion *B*. -neon *D*.
... mioneon *N*. hermi- d. -oncon **VR**. -mineon *E*. -memon *v*. |
iugos **VR**. 3 locis nascentem *v. a. D*. | austero **Ev**. -re *r*.
aus . . . m *N*. an austeram? | sapore **NEv**. om. *r*. | dist. ego. | flo-
rem ego. cfr. XXVI 58. XXVII 78. XVI 65. -rentem *ll. v*.
3. 4 nec quae **ND**. 4 meditur *V*. 5 extat d. | protecta
VR. | lient **V**¹. lin. *N*. 6 cumque **V**¹**R**. | inanisse *E*. | ple-
nion *R*. 7 edint **NV**¹**fS**. edant d*T*. edunt **V**³**Ev**. ederint
R(?) *G*. 8 hiesopi *V*. -eropi *R*. 9 cum **VRd****fS**. eum *E*.
del. *v*. | floreat **V**²**fS**. -re ad **V**¹**RE**. -re d*T*. -rentem adhuc *v*. |
inuent *E*. 10 flore **VR**. | ciliciis **V**¹. -ciae **V**²*D*. sed cfr. § 136.
V 96. 129. XIV 81. 109. XIX 128. XXI 31. 42; aliter XXIV
165. | pissidia *V*. pesside *R*. 12 melampolis **VRd**. | de ue-
natione **VRd**. | nota est *v*. -tas **VRE**. -ta d*T*. 13 melam-
podium d. 15 pastor *E*. -ore man. *Dal. v. a. C*. | illi *E*. | anim-
advertentem d³*C*. -tente **Vd**¹**Ev**. -tite *R*. 16 proetidas **Vd**
B. proeci- *R*. paroti- *Ev*. | lac. indicavi ego coll. *Theophr. ex-*
ciderunt fortasse non constat auctoribus de generum inter se
differentiis. cfr. § 168 (XVI 48. XXIX 94) et XVI 16. 148.
166. XXIII 29. XXXI 74. aliter U 534 post quam ob rem
supplevit regni portione illum donatum esse.

- 48 Prima duo sunt, candidum ac nigrum. hoc radicibus tantum intellegi tradunt plerique, alii *et* folia nigri platano similia, sed minora nigrioraque et pluribus divisuris scissa, albi betae incipientis, haec quoque nigriora et canalium dorso rubescentia, utraque caule palmi, ferulaceo, 5 bulborum tunicis convoluto, radice fimbriata ceparum modo. nigro equi, boves, sues necantur, itaque cavent id, cum candido vescantur. tempestivum esse tradunt messibus.
- 49 plurimum autem nascitur in Oete monte et optimum, uno eius loco circa Pyram. nigrum ubique provenit, sed me- 10 lius in Helicone, qui mons et aliis laudatur herbis. candidum probatur secundum Oetaeum Ponticum, tertio loco Eleaticum, quod in vitibus nasci ferunt, quarto Parnasium, quod adulteratur Aetolico ex vicino. nigrum ex his Me- lampodium vocant, quo et domus suffiunt purgantque, spar- 15
- 50 gentes et pecora, cum precatione sollemni. hoc et religiosius colligitur, primum enim gladio circumscribitur, dein qui succisurus est ortum spectat et precatur, ut id liceat sibi concedentibus diis facere observatque aquilae volatus; fere enim secantibus interest, et, si prope advo- 20 lavit, moriturum illo anno qui succidat augurium est. nec album facile colligitur, caput adgravans maxime, nisi prae-

§§ 48. 49: Th. H. IX 10, 1—4. Diosc. IV 149. 148. 149. Isid. XVII 9, 24. — § 50: Th. H. IX 8, 6. Diosc. IV 149.

2 alii & ego. alia VRd. alii Ev. cfr. § 43. | nigra VR. -ro f.
 2. 3 platani Ev. a. H. 3 sed V²Rd v. s V¹. et E. | plurie
 V¹R. 4 albi EB. alibi V¹Rd. alii V²v. | incipientes VRd.
 5 palmari D cum U 535 contra Plinii usum. an palmeo
 (cfr. XXVI 95) vel palmi altitudine (cfr. XII 48. XXIV 137.
 XXVII 85)? 6 convolto VR. 6. 7 nigro modo E. 7 e
 quib: V. e quibus d. 9 in oete ES. -ta v. nocte e r. | opi-
 mum VRdf. de mendo cfr. XVIII 78. 263. XXXV 47. | dist.
 U 536. 10 pyrum E. ep. v. a. B. 10. 11 melius Ev. om. r.
 11 elicon eicone V. | alias VRTfS. 12 oetaeum C. -teum
 v. oetum E. eteum V¹R. eteu r. (Oetaeum secundum v. a. S).
 13 elaticum R. | parnassium E(?) Lugd. 14 uicino v. unicio
 H. 15 domos R(?) v. a. D. | sufficiunt VR. 16 hoc et v. hoc
 est H. 18 spectet d. expectate VR. 20. 21 aduolauerit
 v. a. G. 22 facere E.

sumatur alium et subinde vinum sorbeatur celeriterque
fodiatur. nigrum alii encymon vocant, alii polyrrhizon. 51
purgat per inferna, candidum autem vomitione causasque
morborum extrahit, quondam terribile, postea tam pro-
5 miscuum, ut plerique studiorum gratia, ad pervidenda
acrius quae commentabantur, saepius sumptitaverint. Car-
neaden responsurum Zenonis libris . . . Drusumque apud 52
nos, tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnis
plebs adstans plausit, optimates vero bellum Marsicum in-
10 putavere, constat hoc medicamento liberatum comitali
morbo in Anticyra insula. ibi enim tutissime sumitur,
quoniam, ut diximus, sesamoides admiscent. Italia ve- 22, 133
ratrum vocat.

Farina eorum per se et mixta radiculae, qua lanas
15 diximus lavari, sternumentum facit, amboque somnum. ^{19, 4}
^{24, 9}
leguntur autem tenuissimae radices brevesque ac velut 53
decurtatae et imae. nam summa, quae est crassissima, cepis
similis, canibus tantum datur purgationis causa. antiqui

§ 51: Th. H. IX 10, 4. Diosc. IV 149. Marc. 30, 17. —
Val. Max. VIII 7 ext. 5. cfr. Petron. 88. — § 52: Gellius XVII
15, 6. — Diosc. IV 150. (Th. H. IX 9, 2). 148. Scribon. 10.
Marc. 1, 10. — § 53: Th. H. IX 8, 4. — Diosc. IV 149 (148).

2 fodietur VRd. | alii dTEv. -iam V. -iū R. | encymon
dTEJ. uocy- (-ci- R) r. ectomon H cum Bodaeo e Theophr. et
Diosc. ent- B. euchymon v. | poliriton VR. 3 interna d. |
uomnine VR. 4. 5 praemiscum V¹. praesum- R. praecipuum V².
5 previdenda V. praeui- R. 6 sumtitauerint (sumpti- v)
dv. -runt E. summitauerunt r. 7 lac. indicavit S. excide-
runt fere se eo purgavisse. cfr. Val. Max. et Gell. | Drusum-
que ego. -sum quoque ll.v. 8 tribus nurum V¹R. -bunum
V². | omnis VS. -nes rv. 9 plebs TEv. ples d. pliet V¹R.
placet V². | adstans Tv(S). ast- dD. st- E(?) G. arstane V. as
stare R. | phousit V¹R. phous id V². | obtumatem (-tim- V²) V.
-tes D. obtutes E. | uerm bello V¹. uerrem bello V².
9. 10 importauere dT. 11 enim ibi dE. | tutissime om. d.
12 sesamoidē R. 14 se ex mixta Rd. | radiculae VRd
v(S). -la E Verc.(G). 15 sternutamentum dv.a.G. | somnum
discutiant coni. Dal. 16 tenuis summa R. | febresque E¹.
-re uique E². 17 decorticatae V². | et imae VRd fS. etiam
hae Ev. 18 tam R

radicem cortice quam carnosissimo seligebant, quo tenuior eximeretur medulla; hanc umidis sponseis opertam turgescentemque acu in longitudinem findebant, dein fila in umbra siccabant his utentes. nunc ramulos ipsos ab radice quam crassissimi corticis ita dant. optimum quod acre gustu 5 fervensque in frangendo pulverem emittit. durare vim XXX annis ferunt.

- 54 (22) Nigrum medetur paralyticis, insanientibus, hydro-
piciis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis
morbis. trahit ex alvo bilem, pituitas, aquas. datur ad 10
leniter molliendam alvum plurimum drachma una, modice
III obolis. miscuere aliqui et scamonium, sed tutius salem.
in dulcibus datum copiosius periculum infert. oculorum
55 caliginem fotu discutit; ob id quidam et inunxere trito.
strumas, suppurata, duritias concoquit et purgat, item fistu- 15
las tertio die exemptum. verrucas tollit cum squama aeris
et sandaraca. hydropicorum ventri inponitur cum farina
hordeacea et vino. pecorum et iumentorum pituitas sanat
surculo per aurem traiecto et postero die eadem hora
exempto, scabiem quadripedum cum ture, cera ac pice vel 20
cum pisselaeo.

§§ 54, 55: Diosc. IV 149. — § 54: Marc. 30, 17. — § 55:
cfr. Pl. iun. 96, 11 sqq.

1 radice **VR**. | corticis **VRd**. | carnosissimam d. crassiss- *man.*
Dal. | eligebant *dv.a.G.* | quo *dv.* quod **VRs**. quae **E**. qua
man. Dal. 2 opergas **V**. 3 acu in **REG**. ac uim **V**. ac
ui d. *del. v.* 4 iis **R(?)va.S.** 5 crassissimi ego. gravi- *ll.v.*
grandi- *CFWMüller p. 20. de mendo cfr. XXIX 132.* | ita
dant G. -ntes *ll.Tfv(D).* radiantes *J. an tendentes (sc. seligunt)?*
cfr. XXVII 124. | agre **VR**. | gustum **R**. 6 uim eius *Ev.a.S.*
9 cytra **V**. cyta **R**. | febris podagri **VRd**. 10 pituitis **VRd**. |
ex aqua *v.a.J.* 11 molliendo **VR**. | una **VTfS**. ma upa **E**.
12 quattuor *ll.v.* | miscere **VR**. *an vero miscent? de mendo cfr.*
§ 43. | alique **V**. | scamonium **VRD**. -neam v. scammonium **fES**.
-niam d. -neam *C. cfr. XXVI 59.* (scamonia *Scribon. 140. 254.*
καμμωνία Theophr. Diosc.) | sed ut ius **R**. 16 tertia *v.a.S.* |
eximium **VRf**. | squamis *Ev.a.S. cfr. XXXIV 107. 108. 109. 154.*
XXXVI 182. IX 113; contra XXX 107. 20 scabiā **R**. |
cera **VRdv(S)**. aut cera **E(?)B(C)** e Diosc. et cera *Ven.* | ac *B*
*sc. haric R. haro r. aro v. an cedria? cfr. XXIV 17. *
71. / uel v. uelut ll.

(23) Album optimum, quod celerrime movet sternu- 56
 menta, sed multum terribilius nigro, praecipue si quis
 apparatus poturorum apud antiquos legat contra horrores,
 strangulatus, intempestivas somni vires, singultus infinitos
 5 aut sternumenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus
 aut longiores, exiguos aut nimios. quippe alia dare soliti,
 quae concitarent vomitiones, ipsumque helleborum ex-
 trahere medicamentis aut clysteribus, saepius etiam sanguine
 venis emisso. iam vero et cum prospere cedat, terribilius 57
 10 variis coloribus vomitionum et post vomitiones observatione
 alvi, balinearum dispensatione, totius corporis cura, ante-
 cedente omnia haec magno terrore famae, namque tra-
 dunt absumi carnes, si coquatur una. sed antiquorum
 vitium erat quod propter hos metus parcius dabant, cum
 15 celerius erumpat, quo largius sumitur. Themison binas, 58
 non amplius, drachmas datavit; sequentes et quaternas
 dedere claro Herophili praeconio, qui helleborum for-
 tissimi ducis similitudini aequabat; concitatis enim intus
 omnibus ipsum in primis exire. praeterea mirum inventum
 20 est, quod incisum forficulis, ut diximus, cribrant: cortex 53
 remanet, hoc inaniunt; medulla cadit, haec in nimia pur-
 gatione data vomitiones sistit.

(24) Cavendum est felici quoque cura, ne nubilo die 59
 detur, inpetibiles quippe cruciatus existunt. nam aestate
 25 potius quam hieme dandum non est in dubio. corpus VII

§§ 56. 57: Diosc. IV 148. — § 59: cfr. Cels. II 13.

1. 2 sternutamenta d v. a. H. (item V² infra v. 5). 3 pu-
 turorum V. potuum d. 4 aures R. | singultos VR. 5 stoma
 VR. | tardiores Ev. om. r. 7. 8 extrahere J cum Strackio.
 -rent II. v. 9 terribilius ego. -li visu EG. -lis visu rTf. -lius
 visu in v. 10 observationem VR. 13 carnes VRdTfS
 coll. § 67. adle XXIII 126. 127. 150. XXIV 93 al. -nem
 Ev(D). | coquatur VREv (sc. helleborum). -antur dTS.
 15 quod E. | thebison VRdf. 16 dedit dT. donavit v. a. G.
 18 similitudine E. 19 omnibus Ev. -ium r. | in primis
 — 20 incisum Ev. om. r. 20 forcipibus Brandis de aspir.
 Lat. p. 37. | cribrant VR. scri- v. a. B. 21 hoc Ev(D). huc
 VR. hunc dTJ. | inanito v. a. G. 24 quoque (pro quippe) E.
 (quippe inpatibiles v. a. H). 25 septem II. v.

diebus ante praeparandum cibus acribus, abstinentia vini, quarto et tertio die vomitionibus, pridie cenae abstinentia. album et in dulci datur, aptissime vero in lente aut pulte. nuper invenere dissectis raphanis inserere helleborum rursusque comprimere raphanos, ut transeat vis, atque lenimento dare. reddi post IIII fere horas incipit; totum 60 opus septenis peragitur horis. medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, vertigini, melancholicis, insanientibus, 52 lymphatis, elephantiasi albae, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis incipientibusque tympanicis, stomachicis, spasticis cynicis, ischiadicis, quartanis, quae aliter non desinant, tussi veteri, inflationibus, torminibus redeuntibus. 61 (25) Vetant dari senibus, pueris, item mollis ac feminei corporis animive, exilibus aut teneris, et feminis minus quam viris, item timidis aut si exulcerata sint praecordia 15 vel tumeant, minime sanguinem excreantibus causariisve latere. faucibus medetur extra corpori *inpositum*, eruptionibus pituitae cum axungia salsa inlitum, item suppurationi veteri. mures polentae admixtum necat. Galli sagittas in venatu helleboro tingunt circumcisoque vulnere 20 teneriorem sentiri carnem adfirmant. muscae quoque necantur albo trito et cum lacte sparso. eodem et phthiriasis emendatur.

§ 60: cfr. Cels. III 23. — § 61 med.: Diosc. IV 148. Geop. XIII 4, 1. 6. — Gellius XVII 15, 7. (cfr. Cels. V 27, 4). — Marc. 4, 66.

1 uini — 2 abstinentia *om. E.* 3 laene *E.* lacte *v.a.H.* | ut *E.* 4 disse et his *VR.* 6 linimento *Vf.* | quattuor *ll.v.*
8 uertigine *R.* | melangonicis *VR.* 9 lymphatis *E¹.* -aticis *d.v.a.D.* cfr. XXX 84. 10 tympanicis *H.* | stomachicis *V.* -atitibus *df.* 11 cynicis *E man. Dal. H.* quin- *T. clin. v.* | sciadicis *VR.* 11. 12 desinat *VR.* 13 et pueris *R(?)v.a.S.* | mollibus *VRv.a.G.* 16 mine *V.* minime *v.d.H.* | excernantibus *R.* | causariis uel *REv.a.S.* 17 dist. *egp.* | /// faucibus *d.* uel fauc- *v.a.S.* | corpori inpositum *ego.* -ris *ll.v.* cfr. XXVI 65. XXXI 101. (post extra lac. indicavit *J. & coni. S.*)
18 axungia *V.* | inlitum *ego.* illit- *dEv.* inlinit- *rS.* cfr. XXXIII 26. 124. 19 mores *VR.* | polentae (pul- *VRD*) *ll.TfH.* -ta *v.* | negat *V.* 21 carnem sentiri *Rd.* 21. 22 necantur albo *E* | albo (aluo *VR*) necantur *rS.* 22 trito *av.* trito *r.*

6. (26) Ipsi Mithridati Crateuas adscripsit unam, Mi- 62
thridatiam vocatam. huic folia II a radice, acantho similia,
caulis inter utraque sustinens roseum florem. (27) alteram 63
Lenaeus, scordotim sive scordion, ipsius manu adscriptam,
5 magnitudine cubitali, quadriangulo caule, ramosam, querna
similitudine foliis lanuginosis. reperitur in Ponto campis
pinguibus umidisque, gustus amari. est et alterius generis,
lterioribus foliis, mentastro similis, plurimosque utraque ad
usus per se et inter alia in antidotis.
- 10 (28) Polemoniam alii Philetaeriam a certamine regum 64
inventionis appellant, Cappadoces autem chiliodynamiam.
radice crassa, exilibus ramis, quibus in summis corymbi
dependent nigro semine, cetero rutae similis, nascitur in
montosis.
- 15 (29) Eupatoria quoque regiam auctoritatem habet, caulis 65
lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis et aliquando amplioris,
foliis per intervalla quinefolii aut cannabis, per extre-
mitates incisus quinepertito, nigris et ipsis plumosisque,
radice supervacua. semen dysintericis in vino potum auxi-
20 liatur unice.

§ 63 med.: Diosc. III 115. — § 64: Diosc. IV 8. — § 65:
Diosc. IV 41. (cfr. Geop. II 6, 29).

1 grateuas VR. | unam VREv. quam dT. 2 uocatam
Ev(D). -cant rTfS. -cat P. an uocans (scriptum olim uocam)? |
huic Ev. hoc r. | folia — acantho Ev. om. r. | duo Ev.
3 rose in E. | altera VRd. 4 lenaeus G. -nius ll. -nem v. |
scordotis E. | iscordion E. | descriptam C Bas. an recte?
5 querna S e coni. H. -nae ll.v. 7 gustu amara dT.
8 men/tra/sto V. mstransto R. | plurimosque dv. -moque r.
10 polemoniam v. -oni Vd. -on R. polimonia E. | ali VdD. |
philetaeriam v. -echeria d. filecheriam VR. -eteliam E. | a dEv.
ar r. ab D. | cestamme V. 11 chiliodynamiam (chilo- RE.
chylo- V) VRED. -mam dv. -mum S ex ind. 13 dist. ego. cfr.
Diosc. 14 montosis VREv(D). cfr. XXVI 72. montibus dT.
-tuosis H (an recte? cfr. § 70. XXVI 97. XVIII 70. XVII
18. XVI 16. 72. XV 131. XII 102. XI 280. VI 45. V 18.
II 194). 17 per interualla ll.v. cfr. ex interuallis § 71. (79).
XXVI 108. (32). | quinefoli VRdS. 17. 18 extremitates
Gron. e Diosc. (cfr. XXIV 108). temitalis ll. ambitum v.o.S.
18 an quinepertitis? cfr. Diosc. | plurimos is quae V
-mis hisque d. 19 in om. V.

- 66 (30) Centaurio curatus dicitur Chiron, cum Hercules excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem, quare aliqui Chironion vocant. folia sunt lata et oblonga, serrato ambitu, densi ab radice caules ternum cubitorum, geniculati — in his capita ceu papaverum —, 5
 67 radix vasta, rubescens, tenera fragilisque, ad bina cubita, madida suco, amara cum quadam dulcedine. nascitur in collibus pingui solo, laudatissima in Arcadia, Elide, Messenia, Pholoë, Lycaeo, et in Alpibus vero plurimisque aliis locis. in Lycia quidem et ex ea Lycium faciunt. vis in 10
 vulneribus tanta est, ut cohaerescere etiam carnes tradant, si coquatur simul. in usu radix, tantum II drachmis bibenda quibus dicetur, si febris sit, in aqua trita, ceteris in vino. medetur et febrium morbis decoctae sucus.
 68 (31) Est alterum centaurium cognomine lepton, minutis 15
 foliis, quod aliqui libadion vocant, quoniam secundum fontes nascitur, origano simile, angustioribus et longioribus foliis, anguloso caule, palmum alto, fruticosum, flore lychnidis, radice tenui et supervacua, suco efficax. ipsa herba autumno legitur, sucus e fronde. quidam caules concisos 20

§§ 66. 67: Diosc. III 6. — § 67: Pl. iun. 74, 11—14. —
 § 68: Diosc. III 7 (cfr. 6). Isid. XVII 9, 33. Pl. iun. 107, 21

2 excidisset Ev. -sset et VR. -sset ei dTS. 3 pede V RdT. | chorionom V¹. -ium V²d. | late V. 4 serrata v.a.G. sed cfr. XXIV (130). 137. XII 22. | densi ego coll. Diosc. -sa ll.v. | caule V. 7 addida R. 9 pholoë (-oe et B) J e Diosc. phorpe d. -poe VR. -rus e E. -ruo et v. | lycaeo B. -ceo R. licaeo E. -ceo rv. 10 in licia V. inficia E. del. G. 11 est ut J. sicut VRd. uisut E. ut v. | tradat VRd. -atur S. 12 coquatur VRdJ. -antur Ev(D). cfr. Diosc. et § 57. (contra Pl. iun.). | duabus ll.v. 13 trita medetur RS. 14 medetur om. R(d?)S. | febrium ego. cfr. XXIII 48. VIII 119. obuium VRE. -ius dTD. omnium B. ouium v(G). iisdem H cum P. uoluarum J. | omnibus (pro morbis) S cum P. 15 sed V. an est et? | centaurion f(?)v.a.J. (item infra v.1. 2). 16 libadion v e Diosc. -deon ll.D. 18 palmum Ven.(S) cum B e Diosc. paulum ll.f. -lulum v(C). | fruticosum ego. cfr. § 72. 73. 82. 89. -cum VRd. -cantu E. -te G. -ti v. | flore VRd.v. ue re E. 18. 19 lychnidis B. -henidis ll.v. 19 suco Ev. suo r. 20 succos VR. succis d. | se fronde d. effronte VR.

ma defaciunt diebus XVIII atque ita exprimunt. hoc centa-
 turium nostri fel terrae vocant propter amaritudinem
 summam, Galli exacum, quoniam omnia mala medicamenta
 potum e corpore exigat per alvum.

5 (32) Tertia est centauris cognomine triorchis. qui eam 69
 secat, rarum est ut non vulneret sese. haec sucum sangui-
 neum emittit. Theophrastus defendi eam inpugnarique
 colligentes tradit a triorche accipitrum genere, unde et
 nomen accepit. inperiti confundunt haec omnia et primo
 10 generi adsignant.

7. (33) Clymenus a rege herba appellata est, hederæ 70
 foliis, ramosa, caule inani articulis praecineta, odore gravi
 et semine hederæ, silvestribus et montuosis nascens.
 quibus morbis pota medeatur, dicemus, sed hic indican-
 15 dum est, dum medeatur, sterilitatem pota etiam viris fieri.
 Graeci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato,
 folliculis cum semine inter se inplexis veluti polyporum
 cirris. et sucus autem in usu, vi summa in refrigerando.

(34) Gentianam invenit Gentius rex Illyriorum, ubique 71
 20 nascentem, Illyrico tamen praestantissimam, folio fraxini,
 sed magnitudine lactucae, caule tenero, pollicis crassi-
 tudine, cavo et inani, ex intervallis foliato, III aliquando
 cubitorum, radice lenta, subnigra, sine odore, aquosis
 montibus subalpinis plurima. usus in radice et suco.

(Plin. XXV 127). — § 69: Th. H. IX 8, 7. — § 70: Diosc. IV 13.
 14. Th. H. IX 18, 6. — § 71: Diosc. III 3.

2 terrae Ev. om. rT. 3 exacum VRdFv(S). -con C. exea
 E. 4 e dEv(D). om. rS. | exsiccat Ev.a.B. 6 si sese V.
 sed sese R. 7 emittit ego. mittit ll.v. cfr. vol. III p. 493.

8 triorchi S coll. X 204. 207. | unde dTS. ū R. om. r. a
 quo v. 9 nomine VR. | accepit Ev. accipit rTf. | primo
 VRdG. pro E. uni B. uini v. 11 est v. si VRE. sed d.

12 an praecincto? 13 montosis v.a.H. 14 hinc E.
 15 potam VR. 17 cum Ev. in rf. (an semine in folliculis?
 cfr. XIX 119. XXI 177. XXII 58. XXVII 25). | veluti S
 cum vet. Dal. velut in ll.v(J). cfr. Diosc. et XXVI 58.

20 in Illyrico v. sed cfr. XXI 53. XIX 110. aliter XXI 40.
 praestantissimam R. 22 trium ll.v (pro ternum, ut § 66).
 23 cubitorum radice lenta om. VR(d?). 24 plutim ausus V.

radicis natura est excafactoria, sed praegnantibus non bibenda.

- 72 (35) Invenit et Lysimachus quae ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. folia habet salicis viridia, florem purpureum, fruticosa ramulis erectis, odore acri. gignitur⁵ in aquosis. vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo inposita asperitatem cohibeat.
- 73 (36) Mulieres quoque hanc gloriam adfectavere, in quibus Artemisia uxor Mausoli adoptata herba, quae antea parthenis vocabatur. sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam privatim medeatur feminarum malis. est autem absinthii modo fruticosa, maioribus foliis¹⁰ pinguibusque. ipsius duo genera: altior latioribus foliis, altera tenera tenuioribus et non nisi in maritimis nascens. sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis cum uva maturescit, odore non iniucundo. quam quidam botryon, alii ambrosiam vocant, talis in Cappadocia nascitur.
- 74 (37) Nymphaea nata traditur nymphea zelotypia erga Herculem mortua — quare Heracleon vocant aliqui, alii¹⁵ rhopalon a radice clavae simili —, ideoque eos, qui biberint eam XII diebus, coitu genituraque privari. laudatissima in

§ 72: Diosc. IV 3. — §§ 73. 74: Diosc. III 117. (118). 119. (120). cfr. XXVII 28. 55. — §§ 75. 76: Th. H. IX 13, 1 (cfr. Marc. 33, 63). Diosc. III 138. 139.

2 bibendū VR. 4 habet et (ut V²D) VRD. 7 choibeat V. 8 quoque om. E. 9 artem est a V¹R. -emia est V². mausalo R. 10 parthenix VRd. | harchemete V¹. -mede V². | ilithyia E(?) G. litida r. artemisiam v. 11 putant RE Dal. 12 est om. Ev. a. G. | autem absenti R. absinthii autem v. a. G. | fruticosa R. 13 altior Il. TfS. -tera v. an ualdior? cfr. Diosc. 14 tenuioribus v. tenerio- Il. Brot. | an tenuioribus. est non? cfr. Diosc. (et — nascens post pinguibusque (v. 13) transponi voluit P). 15 mediterranis VR. | appellant (ape- V) VRv. a. G. 16 flores v. a. G. | erumpentes Vdv. a. G. 17 uam V. | iucundo E. | quam d(?) v. quem rfd. 17. 18 botryon VRdf. 18 alis V. om. dT. | dist. ego. 19 a nymphea dv. a. G. 20. 21 dist. J cum Strackio. (lac. post simili statuit S). 21 opalon VRd. 22 dist. ego coll. Diosc. et XXVI 94.

Orchomenia et Marathone. Boeoti mallon vocant et semen edunt. nascitur in aquosis, foliis magnis in summa aqua 76 et aliis ex radice, flore lilio simili et, cum defloruit, capite papaveris, *levi* caule. secatur autumnno radix nigra, 5 in sole siccatur. adversatur *ita lieni*. est et alia nymphaea in Thessalia, amne Penio, radice alba, capite luteo, rosae magnitudine.

(38) Invenit et patrum nostrorum aetate rex Iuba 77 quam appellavit Euphorbeam medici sui nomine. frater is 10 fuit Musae, a quo divum Augustum conservatum indicavimus. iidem fratres instituere a balineis frigida multa 19, 128 corpora adstringere; antea non erat mos nisi calida tantum lavari, sicut apud Homerum etiam invenimus. sed 78 Iubae volumen quoque extat de ea herba et clarum 15 praeconium. invenit eam in monte Atlante, specie *thyrsi*, foliis acanthinis. vis tanta est, ut e longinquo sucus excipiat incisa conto; subitur excipulis ventriculo haedino. umor lactis videtur defluens; siccatus cum coit, turis

§§ 77—79: Diosc. III 86. — § 77: cfr. Plin. V 16. — Homer. X 444. — § 78 extr.: Isid. XVII 9, 26. Solin. 24, 9. Pl. iun. 110, 19.

1 mallon *U.fJ.* madon *B e Theophr.* timalon *v.* | uocant et *E.S.* -nt hee *d.* -nt qui et *v.* ucantem *V* mic- *B.* 2 aqua *Ev.* qua *r.* 3 radice prodeuntibus *v.a.S.* 3. 4 capiti *v.a.H.* 4 leui ego *e Diosc.* in *U.v.* tenui *H e conl. Dal.* (*lac. post in statuit J.*) | *dist. J e Diosc.* | autumnno *v.* -ni *VRd.* autumnno — 5 siccatur *om. E.* 5 ita lieni ego. *cfr. Diosc. et XXVI 76. CFW Müller p. 20.* et alium *dEv. om. r.* ei allium vel aluinis *B.* ea alui malis *J.* | et *om. E.* 6 issalia *B.* his alia *V.* | peneo *dB.* peonio *v.* 7 rore *V.* 9 suo *VR.* | nomine *del. v.a.B.* -ine et *B.* | frater is *B(?) H cum P.* -tris *rTv.* 10 fuit *VRdH cum P.* sui et *E. del. B.* nomine et *v.* 11 fractes *d.* | ab alienis *V.* -igenis *E.* | frigidam *V.* | multo *VRdT.* 12 astringi *v.a.H.* | mos *dEv. om. r.* 13 an et (*pro sed*)? 15 &lante *B.* | specie thyrsi *H cum Salm.* -ie tunsii *VRdTf.* spectetur si *E.* -tatur *v.* 16 ut *G.* uel *U.D.* ut uel *v.* 16. 17 excipitur *VD.* 17 incisae *B(?) Ev.a.S.* | subitur *U.TS.* subditi *G.* -tis *H cum P.* suscipitur *man. Dal. v.* | excipulis *dEv(H).* -lus *rG.* 18 defluens *Salm.* -uere *U. TS.* effluere *v.* | siccatur *d v.a.G.* | cum coit *EG.* cuncto (*-ti B.*) sic *r.* conto. Sic *v.*

- effigiem habet. qui colligunt, clarius vident. contra serpentes medetur quacumque parte percussa vertice inciso
 79 et medicamento addito ibi. Gaetuli, qui legunt, taedio lacte adulterant, sed discernitur igni; id enim, quod sincerum non est, fastidiendum odorem habet. multum infra 5 hunc sucum est qui in Gallia fit ex herba chamelaea, granum cocci ferente. fractus hammoniaco similis est, etiam levi gustu os accensum diu detinens et magis ex intervallo, donec fauces quoque siccet.
- 80 8. (39) Celebravit et Themiso medicus vulgarem herbam plantaginem tamquam inventor volumine de ea edito. duo eius genera: minor angustioribus foliis et nigrioribus linguae pecorum similis, caule anguloso in terram inclinato, in pratis nascens; altera maior, foliis laterum modo inclusa, quae quia septena sunt, quidam eam heptapleuron 15 vocavere. huius et caulis cubitalis est. et ipsa in umidis nascitur, multo efficacior. mira vis in siccando densandoque corpore, cauterii vicem optinens. nulla res aequae sistit fluctiones, quas Graeci rheumatismos vocant.
- 81 (40) Iungitur huic buglossos, boum linguae similis, 20 cui praecipuum, quod in vinum deiecta animi voluptates auget et vocatur euphrosynum. (41) iungitur et

§ 79: cfr. Diosc. IV 170 extr. (Plin. XIII 114. XXVII 70). Diosc. praefat. p. 3. — § 80: Diosc. II 152. Th. H. VII 8, 3. cfr. Isid. XVII 9, 50. — § 81: Diosc. IV 126. 127. Isid. XVII 9, 49.

3 abditio *S cum P.* | taedio *VJ* (sc. legendi, cfr. Diosc. δεδοικότες). tedio *rT*. tepido *S cum Salm.* haedino *v.* 6 in *Ev.* infra *r.* | gillia *V.* galliam *d.* 7 fractus — 9 siccet *a* suo loco aberravisse videntur et pertinere ad *v. 1* post effigiem habet. 8 an gustatu? cfr. nota ad XXVII 22 et XXVIII 90. | accensu diu retinens *dT.* 10 themiso *S.* -isso *VR.* -ison *Ev.* temiso *dT.* 12 minora *VR.* | foliis et nigrioribus *om. E.* 13 simillimis *R(?) v.* sed cfr. § 81, 82. 14 lacerum *d.* 15 queque quia *VdE.* 16 caulis *Ev. om. r.* | ipsa ego (et dist.). uapi *ll.* napi *J.* uua api *D.* napi similis *v.* angulosus Brot. cum vet. Dal. locus nondum sanatus. possit conici [et] campis, ut § 63. XXIV 59, vel lac. statui: et radices crassitudine digitali). 17 mira *om. E.* 20 boglossos *VdE. a. C.* 21 de-
ta *Vd.* 21. 22 voluntates *d.* 22 iungetur *d.*

cynoglossos caninam linguam imitata, topiariis operibus gratissima. aiunt quae III thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse, quae IIII, ad quartanas. — Est et alia similis ei, quae fert lappas minutas. eius radix pota ex aqua ranis et serpentibus ad-
5 versatur.

(42) Est et buphthalmus similis boum oculis, folio 82
feniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus, qui et
manduntur decocti. quidam chalcan vocant. haec cum
10 cera steatomata discutit.

(43) Invenere herbas et universae gentes, Scythia pri-
mam eam, quae Scythice vocatur circa Maeotim nascens,
praedulcem alias utilissimamque ad ea, quae asthmata vo-
cant. magna et ea commendatio, quod in ore eam ha-
15 bentes sitim famemque non sentiunt. — (44) Idem praestat 83
apud eosdem hippace, distincta, quod in equis quoque
eundem effectum habeat, traduntque his duabus herbis
Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitique.

§ 82: Diosc. IV 58 (cfr. III 146). Isid. XVII 9, 93. — Th. H. IX 13, 2. (cfr. Plin. XXII 25. XI 284). — § 83: Th. H. IX 13, 2. (cfr. Diosc. II 80). Th. H. IX 15, 3.

1 cynoglossos Vd. | caninam S. -nan V. -nas dTEv. cannina R. | linguam V² in ras. J. -ua R. -uas dTEv. del. S. | imitata J. -tato E. -tatur dTS. -ta R. -tans v. imittata V². -ttat V¹. | opiaris Vd. 2 quae D. que Vd. quod E. que quae R(?) B. que eam quae v. | tres Il. v. | emittat v(S). -ttit Dal. inmittat E. mittat VdfJ. mitat R. 3 quattuor Il. v. 4 et VS. om. v. | ei dTEG. et r. ei et v. | qui d. | ferat Ev. a. S. | lampas VR. 7 buphthalmi R. 8 circa v. contra circa Il. | an caulibus mollibus? cfr. Isid. 9 chalcan E. cfr. Diosc. -ciam v. a. B. calchan rD. -am f. cachlam B e Diosc. III 146. 10 era E. | steatomata S cum B e Diosc. siafatomata E. siaflato- Vd. siaflatho- R. scirro- v. 11 sesthia VR. 11. 12 primum v. a. J. 12 Maeotim S cum P e XXVII 2 et Theophr. boeotiam Il. v. 13 praedulces E. -cis v. a. H. | aliam Ev. a. H. | asthmata S cum Salm. e Theophr. (cfr. XXII 25 et Diosc. III 5). spasmata G. sparmata T. -tam VRd. spartama E. -tanium v. 16 hippace dTH. hipace VR. ipface E. hippice v. | distincta Il. J. dicta Tv. sic dicta S cum Salm. 17 eandem E. | habeat v(J). -bent VRd. -bere E. -bet S. 18 etiam dEv. sedam R. red- Vf.

(45) Ischaemonem Thracia invenit, qua ferunt sanguinem sisti non aperta modo vena, sed etiam praecisa. serpit in terra, milio similis, foliis asperis et lanuginosis. farcitur in nares, quae in Italia nascitur, et *ciet* sanguinem, eadem adalligata sistit.

84 (46) Vettones in Hispania eam, quae Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem serratula, a Graecis cestros aut psychrotrophon, ante cunctas laudatissima. exit anguloso caule cubitorum II, a radice spargens folia fere lapathi, serrata, semine purpureo. folia siccantur in farinam plurimos ad usus. fit vinum ex ea et acetum stomacho et claritati oculorum, tantumque gloriae habet, ut domus, in qua sata sit, tuta existimetur a piculis omnibus.

85 (47) In eadem Hispania inventa est Cantabrica per divi Augusti tempora a Cantabris reperta. nascitur ubique caule iunceo, pedali, in quo sunt flosculi oblongi veluti calathi, in his semen perquam minutum. nec alias defuere Hispaniae herbis exquirendis, ut in quibus etiam nunc hodie in more sit laetiore convictu potionem e centum herbis mulso additis credere saluberrimam suavissimamque. nec quisquam genera earum iam novit aut multitudinem, numerus tamen constat in nomine.

§ 84: Diosc. IV 1. V 54. IV 2 extr.

1 sceemonem VRd. | thracia Rv. traicla V. -aycla d. -ahyda E. 3 in (= ī) ego. cfr. XXII 45. (XXVII 82. XXI 99. XXVI 126. XXVIII 109). e REv. et r. | folia R. -io d. 4 farcitur Ev. parcitam V¹. -tum Rd. -turam V². | ciet ego. cfr. XXIV 182. om. ll.v. 5 dist. ego. 6 uetcones R. uecco- Vd. | nectonica VRd. 7 serratura VRd. 8 psychrotrophon D. psycho- B e Diosc. psychrotropon E. phycro- VR. pycro- d. | angulo V. 9 duum ll.v. | e VfS. cfr. XV 131. | lappatis VRd. 10 stamine B e Diosc. 12 claritate R. | gloria VR. 13 sata sit dEv(D). cfr. § 115. sit VR.S. | tuta Ev. ita E. it V¹. pura dT. del. V². | piculis V¹. peric- V²D. 14 est v(S). si d. sit E. sic rTfH. 16 iunco V. | oblinquo R. 18 etiamnum v.a.S. 19 hodie ll.v. an uolgo? | more sit Tf(P)S. -res sit VRd. numeroso et E(?)G. -so sit v. uirorum B. | laetiore dEv. lact- VR. lat- T. laut- D. sed cfr. § 107. | egentum VR. -tem v.a.B. 20 credidere v.a.S. 22 tantum TB.

(48) Nostra aetas meminit herbam in Marsis repertam. 86 nascitur et in Aequiculis circa vicum Nervesiae; vocatur consiligo. prodest, ut demonstrabimus suo loco, deplo- 26, 38 ratis in phthisi.

5 (49) Invenit nuper et Servilius Democrates e 87 primis medentium quam appellavit Hiberida, quamquam ficto nomini inventione eius adsignata carmine. nascitur maxime circa vetera monumenta parietinasque et inculta itinerum; floret semper, folio nasturci, caule cubitali, se- 10 mine vix ut aspicì possit. radici odor nasturci. usus aestate efficacior et recenti tantum; tunditur difficulter. coxendicibus et articulis omnibus cum axungia modica uti- 88 lissima, viris plurimum quaternis horis, feminis minus dimidio adalligata, ut deinde in balineis descendatur in 15 calidam et postea oleo ac vino perungatur corpus, diebusque vicanis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. hoc modo rheumatismos omnes sanat oc- cultos. inponitur non in ipsa inflammatione, sed inminuta.

(50) Animalia quoque invenere herbas, in primisque 89 chelidoniam. hac enim hirundines oculis pullorum in nido 20 ... restituuntque visum, ut quidam volunt, etiam erutis

§ 86: cfr. Colum. VI 5, 3. — §§ 87. 88: Galen. π. φαρμ. κατὰ τόπους X 2 p. 635. Diosc. II 205. — §§ 89. 90: Diosc. II 211. 212. 211. — § 89: cfr. Cels. VI 6, 39. Plin. VIII 98. (X 165 XI 152). Isid. XVII 9, 36.

2 et om. VRH. | in om. v.a.G. | aequiculis Vd v.a.G. aequac- R. | nernesiae V. uern- R. nersiae d. 3 demonstra- bimus B. -auimus ll.fv. 4 thisi V. his R. 6 hiberida V G(D). (-dam v). ib- rH. 7 nomini Vd (Salm.) S. -ne rfv. an homini? cfr. Galen. (de mendo cfr. moris v. 13). | inuentione (Salm.) S. -ni ll.fv. | assignato Ev.a.S. 9. 10 semine tam paruo E(?) v.a.S. (cfr. XXVI 5). 10 nasturti RdEv (ut v. 9 ll.v). 11 trecenti V. recentis R. 13 quaternis v. -num ll. | moris VRd. | feminis d. feminas E. 15 et deinde et postea E. | perungatur coryus R. 17. 18 occultos — ipsa om. V. 18 ipsas inflammationes E. 20 celidonium V. an chelidonia est? | irundines V. | oculos V². -los D. | lac. ego indicavi. ex- cidit medentur; cfr. VIII 97. 21 restituuntque E. -unt Rdv. restidaiuntque V¹. restituunt dantque V² D. | in visum E.

- oculis. genera eius duo: maior fruticosa, folio pastinacae
erraticae ampliore, ipsa altitudine II cubitorum, colos albi-
cans, flos luteus; minori folia hederæ rotundiora, minus
90 candida. sucus croci, mordax, semen papaveris. florent
adventu hirundinum, discessu marcescunt. sucus floren- 5
tibus exprimitur et in aereo vase cum melle Attico leniter
cinere ferventi decoquitur, singulari remedio contra cali-
gines oculorum. utuntur et per se suco et in collyriis,
quæ chelidonia appellantur ab ea.
- 91 (51) Inveniunt et canes qua fastidium vincunt eamque 10
in nostro conspectu mandunt, sed ita, ut numquam intel-
legatur, quæ sit; etenim depasta cernitur. notata est
haec animalis eius malignitas in alia herba maior. per-
cussus enim a serpente mederi sibi quadam dicitur, sed
illam homine spectante non decerpit. 15
- 92 (52) Simplicius cervæ monstravere elaphoboscon, de
22, 79 qua diximus, item helxinen a partu dictam, (53) osten-
8, 97 dere, ut indicavimus, dictamnum vulneratae pastu statim
telis decidentibus. non est alibi quam in Creta, ramis
praetenue, puleio simile, fervens et acre gustu. foliis 20
tantum utuntur; flos nullus aut semen aut caulis, radix

§ 90: Marc. 8, 44. cfr. Plin. infra § 142. — §§ 92—94: Th.
H. IX 16, 1—3. Diosc. III 34. — § 92: Cic. nat. deor. II 50, 126.
127. Verg. Aen. XII 412—415. Isid. XVII 9, 29.

1 fruticosa **R.** fruticoso **Ev.a.G.** (caule *add. v.a.J.*)
2 altitudine **Ev.** ampli- *r.* | duum **ll.v.** 5 marcescunt **REv.**
mare- **V.** are- **dT.** inare- **D.** cfr. XVI 218. XXI 2. 33. 67. 89
extr. 168. XXIV 2. | sucu **V¹R.** 8 et per **Ev.** per *r.* | et
om. **Ev.a.S.** 9 cilidoniae **VR.** | appellatur **R.** 10 inveniunt
VRd fS. -nerunt **E(?)v(D).** | canas **E.** canes canariam **v.a.S.** ex
indice. | quæ **E.** | dicunt **E.** deducunt **v.a.S.** an uincant?
13 animalis *del. S cum P.* | huius **v.a.S.** 13. 14 percussis
R. 14 sibi quamdiu **E.** quadam sibi **R(?)v.a.S.** 15 in-
spectante **Ev.a.S.** 16 herbae *d.* 17 helxinen *v(S).* -ine
E. -lsine **rTf.** seseli enixae **B coll. VIII 112 et XXII 41.** (an
seselin?). | dictam **ll.Tfv(S).** dictamnum **B.** (an et tamnum?
cfr. VIII 112). 18 dictamnum **ll.Tfv(S).** *del. B.* | pastae
Ev.a.H. 19 telis *om. E.* | est *om. dT.* 20 pulei **R.** | et
acre **REv.** etere **V.** hederæ **dT.** 21 nullum **E.** | aut **VRdTH.**
erat **E.** ei est aut **B.** ei est *v.*

tenuis ac supervacua. et in Creta autem non spatiose
 nascitur mireque capris expetitur. pro eo est pseudo- 93
 dictamnium multis in terris nascens, folio simile, ramulis
 minoribus, a quibusdam chondris vocatum. minoris effectus
 5 statim intellegitur; dictamnium enim minima portione ac-
 cendit os. qui legere eas, in ferula aut harundine con-
 dunt praeligantque, ne potentia evanescat. sunt qui dicant
 utramque nasci multifariam, sed deteriores in agris pinguibus,
 veram quidem dictamnium non nisi in asperis. est et 94
 10 tertium genus dictamnium vocatum, sed neque facie neque
 effectu simile, folio sisymbri, ramis maioribus, praecedente
 persuasione illa, quicquid in Creta nascatur, infinito prae-
 stare ceteris eiusdem generis alibi genitis, proxime quod
 in Parnaso. alioqui herbiferum esse et Pelium montem
 15 in Thessalia et Telethrium in Euboea et totam Arcadiam
 ac Laconicam tradunt, Arcades quidem non medicaminibus
 uti, sed lacte circa ver, quoniam tum maxime sucis herbae
 turgeant medicenturque ubera pascuis. bibunt autem vac-
 cinum, quoniam boves omnivori fere sunt in herbis. po-
 20 tentia earum per quadripedes etiamnum duobus claris
 exemplis manifesta fit. circa Abderam et limitem, qui
 Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie, circa
 Potnias vero et asini.

§ 93: cfr. Pseudo-Diosc. III [38]. — § 94: Diosc. ibid. [39].
 — Th. H. IX 15, 4.

1 spatiose Ev. -sa rS. cfr. XVI 166. XIX 92. XXXI 128.
 XXXV 83. 2 an mire quippe vel mire namque? cfr. Theophr.
 et § 59. | est V. om. d. est et REv. 3 ter (om. ris nascens — ra-
 mulis) E. | simili dv.a.H. 4 condris VRv.a.C. 5 dictam no-
 men enim V. | nimia d. | portione v.a.S. (ἀπὸ μικροῦ Theophr.).
 5. 6 accedit VRd. 6 aut S(D). uel Ev. ui aut VRd¹. hii aut d².
 ibi aut J. 7 praeligatque nec VR. 8 utraque Rd. | multifloria
 VRd. | pinguibus dv. -uis r. 9 ueram sc. herbam: cfr. § 117.
 (an dictamnium glossema?). | quidam V¹fv.a.G. que V². | et om. d.
 10 facie Ev. -ile r. 11 procedente v.a.H. 12 nascitur R(?)E
 v.a.S. 14 esse Ev. esset r. 15 telethrium VR. elet- v.a.B.
 17 lacti R. | circa uter E. 18 bibant E. 19 omnivori J. -rae B
 e Theophr. -ibori E. -iuofi VR. -ino si d. -ino uoriferi v. | fere
 Il. G. om. v. | sint Rd. 21 manifestat V. 23 potniceas E.

- 95 (54) Inter nobilissimas aristolochiae nomen dedisse
 gravae videntur, quoniam esset ἀρίστη λεχούαις. nostri
 malum terrae vocant et quattuor genera eius servant:
 unum tuberibus radicis rotundis, foliis inter malvam et
 hederam, nigrioribus mollioribusque, alterum masculae, ra-
 dice longa, IIII digitorum longitudine, baculi crassitudine,
 tertium longissimae, tenuitate vitis novellae, cuius sit prae-
 cipua vis, quae et clematidis vocatur, ab aliis Cretica.
 96 omnes colore buxoe, caulibus parvis, flore purpureo. ferunt
 baculas parvas, ut cappari. valent radice tantum. est et
 quae plistolochia vocatur, quarti generis, tenuior quam
 proxime dicta, densis radicis capillamentis, iunci plenioris
 97 crassitudine. hanc quidem polyrrhizon cognominant. odor
 omnium medicatus, sed oblongae radici tenuiorique gra-
 tior; carnosus enim est corticis, unguentis quoque nardinis
 15 conveniens. nascuntur pinguibus locis et campestribus.
 effodere eas messibus tempestivum; in desquamato terreno
 servantur. maxime tamen laudatur Pontica et in quo-
 cumque genere ponderosissima quaeque, medicinis aptior
 rotunda, contra serpentes oblonga, in summa tamen gloria
 20 est ea, si modo a conceptu admota vulvis in carne bubula
 98 mares figurat, ut traditur. piscatores Campaniae radicem
 eam, quae rotunda est, venenum terrae vocant, coramque

§§ 95. 96: cfr. Plin. XXVI 154. Isid. XVII 9, 52. — Diosc. III 4. [5]. [6]. cfr. Th. H. IX 20, 4 (13, 3). — § 97: Diosc. III [6]. — § 98 extr.: Diosc. III [6]. Pl. iun. 87, 12. 13.

1 aristolochiae VR. -laciae d. 2 esset om. E. | aristhe
 E. | lechuses R(?) B. lecusae. (-sey d) Vd. tecuses v. reos aes
 E. (Graecas litteras posuit C). 6 longa del. voluit S. an ra-
 dice oblonga (cfr. v. 14) vel longae, radice? | quattuor Il. v.
 7 tenuitatis Ev. a. S. | cui v. a. H. 8 clematidis v(H) ex in-
 dice et Diosc. -atis Il. G(D). | certica VR. 10 capparis EC. |
 parent E. 11 plistolochia H (pist- v). -locia V². -lotia R.
 -licia V¹. plistocia r. 13 polyrrhizon v(J). -rrizon dES. po-
 bryzon r. cfr. § 51. 17 in desquamato ego. cfr. vol. III
 p. 495 ad XIX 115. ita desq- v. tesq- E. desq- D. ita e squama
 r. / terreno Ev. -nu V¹. -nū R. -na d. -ni V². 18 tamen Il. v.
 an autem? 20 dist. J e Diosc. 21 ea (vel haec) si ego.
 et si VRd Tf. si a E. si G. etiam v.

nobis contusam mixta calce in mare sparsere. advolant
 pisces cupiditate mira statimque exanimati fluitant. quae
 polyrrhizos cognominatur convulsis, contusis, ex alto prae-
 cipitatis radice pota ex aqua utilissima esse traditur, se-
 mine pleuriticis et nervis, confirmare, excalfacere, eadem
 satyrion esse.

(55) Verum et effectus ususque dicendi sunt ordien- 99
 dumque malorum omnium pessimo est, serpentium ictu.
 medentur ergo Britannica herba, panacis omnium generum
 10 radix e vino, Chironii et flos et semen potum inlitumve
 ex vino et oleo, privatim quae cunila bubula appellatur,
 Polemonia vel Philetaeris radice drachmis III in mero,
 Teucra, sideritis, scordotis ex vino, privatim ad angues, 100
 pota et inlita sive suco sive folio sive decocto, centaurii
 15 maioris radice drachma in vini albi cyathis III, Gentiana
 praecipue adversus angues II drachmis cum pipere et ruta
 in vini cyathis VI, sive viridis sive sicca. et Lysimachiae
 odorem fugiunt. datur ex vino percussis chelidonia; mor- 101
 sibus inponitur Vettonica praecipue, cui vis tanta perhi-
 20 betur, ut inclusae circulo eius serpentes ipsae sese inter-
 imant flagellando. datur ad ictus semen eius denarii pondere

§ 99: Diosc. III 48 extr. 49. 50. 31. IV 8. (eupor. II 114).
 — § 100: Diosc. III 101. Geop. XIII 9, 12. Diosc. III 115. Pl.
 iun. 110, 22. Diosc. III 3. IV 3. (eupor. II 115). — § 101: Pl.
 iun. 110, 24. — Diosc. IV 1. III 34. — Th. H. IX 20, 4. Diosc.
 eupor. II 115. Pl. iun. 110, 26. 107, 22. 111, 2.

1 nobis VRd v. ut E. 2 exanimati R. | fluitant VD.
 3 pobryzos V. cfr. § 96. 6 esse VREH. is d. est v. 7 et
 om. VRTf. cfr. § 132. 8 a malorum E(?) v. e ma- S. cfr.
 CFWMüller p. 3. XXIX 29. | est VdEJ. om. R. e S. id est
 v. 9 panacis VRd S. -ces Ev. -isque G. 10 chironi VD.
 -niae v. a. G. 11 quae S. que II. que quae v. | cunila v. -icula
 (coni- VR) II. 12 philetaeris dES. -ria C e Diosc. et § 64.
 -teris Rv. phifile- V. | quattuor II. v. | in numero R. ex mero
 v. a. S. 13 teucrias E. | cordatis V. | ungues R. 15 radix
 Bas. -ice II. v. | drachma VRd v. alba E. 15. 16 tribus et
 duabus II. v. 17 in vini ego. vini II. v. | sex II. v. 18 cheli-
 donia morsibus inponitur Ev. om. r. 19 uettonice E. uecto-
 nica d. ueto- R. 20 et (pro ut) E. | inclusi d. | ipsae R(?) v.
 -se V. -si rT. | se dT.

- cum III cyathis vini vel farina drachmis III sextario aquae — farina et inponitur —, Cantabrica, dictamnium, aristolochia radice drachma in vini hemina, sed saepius bibenda. prodest et inlita ex aceto; similiter plistolochia, quin omnino suspensa supra focum fugat e domibus serpentes; 5
- 102 9. (56) argemonia quoque radice denarii pondere in vini cyathis III poto. plura de ea convenit dici ceterisque, qua primum nominabuntur, in eo autem genere medendi primum nominari quamque, in quo maxime valebit. folia habet qualia anemone, divisa apii modo, caput in cauli- 10 culo papaveris silvestris, item radicem, sucum croci colore acrem et acutum. nascitur in arvis. apud nos tria genera eius faciunt et id demum probant, cuius radix tus redoleat.
- 103 (57) Agaricum ut fungus nascitur in arboribus circa 15 Bosphorum colore candido; dantur oboli III contriti cum binis cyathis aceti mulsi. id, quod in Gallia nascitur, infirmius habetur. praeterea mas spissior amariorque — hic et capitis dolores facit —, femina solutior. initio gustus dulcis mox in amaritudinem transit. 20

§ 102: Diosc. II 208. — § 103: Diosc. III 1. eupor. II 115. Pl. iun. 110, 25. (cfr. Plin. XVI 33).

1 tribus *ll.v(bis)*. | sextarios **V¹R.** *an ex (vel in) sextario?* cfr. § 127. 2 *dist. J.* | farina et (ex d) *ll.D.* -na *J. del. v.* | inponitur *v(D).* pon- *ll.* repon- *J coll.* § 115. *locus nondum sanatus.* 3 *sed om. dEv.a.S.* 4 *pistolochia VRv.a.H.* | quin et *v.a.D.* 5 *an super?* cfr. XIX 115. XXVI 121. XXIX (83). 95. XXXI 131. | demonibus **R.** 6 *radicis ego.* -ce eius *ll.v.* 7 tribus *ll.v.* | poto **V.** in poto **E.** potus d. -ta **R(?)** *Hack.*-tatur *v.* 8 *qua ego.* quo **E.** qm **Rd.** quoniam **VS.** quando *D.* quae *v.* (*an quo loco?*). 10 et equalia **E.** aequ- *v.a.G.* | anemona d. -nae *v.a.G.* 11 *an teretem (pro item)?* cfr. Diosc. 12 *acre Vd.* | *dist. J.* | nos tria **VRdJ.** nostri iam **E.** nos. Nostri tria *v.* 16 *bosphorum RC.* | datur **R(?)v.a.S.** | obolis quattuor contritum *v.a.S.* 17 *Galatia S cum B e Diosc.* 18 *infirmus R.* -um d*T.* | praeterea — 19 *facit om. R.* | propterea **V.** | spissior amariorque *dv.* -ora maiorque **V.** maiorque spissiorque **E.** 19 *dist. ego e Diosc.* 20 *gustus VRv(J).* -tu d(?)**E G.** | amaritudine **Rd.**

(58) Echios utriusque generis puleio similis, foliis 104 coronat; datur drachmis II ex vini cyathis III. item altera, quae lanugine distinguitur spinosa, cui et capitula viperæ similia sunt; hæc ex vino et aceto. quidam echion per-
 5 sonatam vocant, cuius folio nullum est latius, grandes lappas ferentem; huius radicem decoctam ex aceto dant potui. — Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas.

(59) Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quam 105 hiera botane. aliqui aristereon, nostri verbenacam vocant. hæc est quam legatos ferre ad hostes indicavimus; hæc 22, 5 Iovis mensa verritur, domus purgantur lustranturque. genera eius duo: foliosa, quam feminam putant, mas rarioribus foliis. ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, 106
 15 angulosi, folia minora quam quercus angustioraque, divisuris maioribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. nascitur ubique in planis aquosis. quidam non distinguunt et unum omnino genus faciunt, quoniam utraque eosdem effectus habeat. utraque sortiuntur Galli et præcinent responsa,
 20 sed Magi utique circa hanc insaniunt: hæc perunctos inpetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare nullique non morbo mederi. colligi debere circa canis 107 ortum ita, ne luna aut sol conspiciat, favis ante et melle terræ ad piamentum datis; circumscriptam ferro effodi

§ 104: Diosc. IV 27. eupor. II 115. 131. cfr. Plin. XXVII 39 (XXII 50). — § 105: Isid. XVII 9, 55. — §§ 106. 107: Diosc. IV 61.

1 post generis lac. statuit J. 2 coronat datur ego. cfr. XXI 52. 54. -nata R d E v. -naria D cum vet. Dal. corinata V. cari- f S. | duabus II. v. | et E. | quattuor datur v. a. S. 3 spinoso VR. | uipre R. 5 folia VR. | grandius V. -dis S. 10 aristereon d E D. -reun r. peristereon v(S) e Diosc. -ona H. cfr. § 126. XXVII 21. 11 ferme VR. 12 lustrantur quæ R. 13 duo V d T S. duo sunt R(?) E v(D). 14 ramulis VR. | utrisque R. 15 angulosis V. -sas R. 17 sed R(?) v. a. S. | uinum V. 18 utraque d T v(S). -asque r. om. Dal. | eosdemque E. (an eosdem utraque?). 19 rescyonsa V. 20 magis E. 21 conciliari d. 23 fauis v. faucibus II. 24 ad pa-
 uimentum d. et ///// E. | circumscripta R d.

sinistra manu et in sublime tolli; siccari in umbra separatim folia, caulem, radicem. aiunt, si aqua spargatur triclinium, in qua maduerit, lactiores convictus fieri. adversus serpentes conteritur ex vino.

- 108 (60) Est similis verbasco herba, quae saepe fallit pro 5
ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. haec abiecta blattas in se contrahit ideoque Romae blattaria vocatur.

(61) Molemonium sucum lacteum emittit conrescentem cummis modo, umidis locis. datur denarii pondus in vino. 10

- 109 (62) Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur; Graeci pentapetes aut pentaphyllon aut chamaezelon vocant. cum effoditur, rubram habet radicem; haec inarescens nigrescit et angulosa fit. nomen a numero foliorum. et ipsa herba incipit et desinit cum 15 vite. adhibetur et purgandis domibus.

(63) Adversus serpentes bibitur et eius radix, quae sparganion vocatur, ex vino albo.

- 110 (64) Dauci genera quattuor fecit Petronius Diosdotus, quae persequi nihil attinet, cum sint differentiae 20
duae, probatissimi in Creta, mox in Achaia et ubicumque in siccis nati, feniculi similitudine, candidioribus foliis et minoribus hirsutisque, caule pedali recto, radice suavissimi

§ 108: Diosc. IV 102. — § 109: Diosc. IV 42. Th. H. IX 13, 5. Isid. XVII 9, 38. — Diosc. IV 21. — §§ 110—112: Diosc. III 76. — § 110: schol. Nicand. ther. 94. Th. H. IX 20, 2.

1 sublimen V. 2 caule Vd. | aiunt' R. adlunt E. aiunt-
que v. a. S. 3 in ego. om. ll. v. cfr. Diosc. et XXIV 90. (XXVI
29. XXIII 140). | lactiores V. | convinctus R. 4 contritus
V. 5. 6 pro eo S cum B. 7 in semen trahit dT.
8 blattariam Vd v. a. H. | uocant dv. a. H. 9 lemonium E(?)
v. a. J. sed cfr. index et XXVI 40. (Diosc. IV 16 huc non qua-
drat). | emittit ego. cfr. vol. III p. 493 med. mittit ll. v.
10 cummis RS. gummis VdD. -mi Ev. 12 comedatur d. |
pentapetes — 13 effoditur om. E. 13 chamaezelon v(S) ex
ind. -leon Ven. cameleon R. -len Vd f. (del. H). 14 inarescit
E. marcescens v. a. B. | nigrescit om. E. | fit — 15 ipsa om. E.
15 et (ante ipsa) del. S. 21 certa VR. 22 feniculis
R. 23 rectu V. -ta d.

gustus et odoris. hoc in saxosis nascitur meridianis; re- 111
liqua genera ubique nascuntur terrenis collibus limitibus-
que, nec nisi pingui solo . . . . . foliis coriandri, caule
cubitali, capitibus rotundis, saepe pluribus quam ternis,
5 radice lignosa et, cum inaruit, supervacua. semen huius
cumino simile, prioris milio, album, acre, odoratum om-
nibus et fervens. secundum priore vehementius est ideoque
parce sumi debet. si iam maxime tertium genus facere 112
libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam
10 appellant, semine oblongo, radice dulci. omnia haec et
hieme et aestate sunt intacta quadripedi nisi post abortus.
ex aliis usus seminis, ex Cretico radicis et magis ad ser-
pentes. bibitur e vino drachma una, datur et quadri-
pedibus percussis.

15 (65) Therionarca alia quam magica et in nostro orbe 113
nascitur, fruticosa, foliis subviridibus, flore roseo. ser-
pentes necat. cuicumque admota ferae et haec torporem
adfert.

(66) Persollata, quam nemo ignorat, Graeci arcion vo-
20 cant, folia habet maiora etiam cucurbitis et hirsutiora
nigrioraque et crassiora, radicem albam et grandem. haec
ex vino bibitur denariorum II pondere; (67) item cyclo- 114

§ 113: Diosc. IV 105. Colum. VI 17, 3. — §§ 114. 115: Diosc.
II 193. Th. H. IX 9, 3. Isid. XVII 9, 89. Diosc. eupor. II 78.

3 *lac. ego indicavi; exciderunt fere est unum ex his vel*
est genus. 4 rotundis saepe pluribus *Ev. om. r.* | quaternis
dT. 5 ligno sed *E¹.* -nosa sed *E² v. a. H.* 6 priorem *Vd.* |
acrem *VRd.* 7 vehementium *VRd.* | est — 8 tertium *Ev.*
om. r. 9 simili *R.* 11 aestati *VR.* 12 cretico *VRdTf*
(P) H. ereti *E.* creta *v.* | radicis et *VRdTf B.* dulcis et *Ev.*
radicis dulcis et *Ven.* radicis est *H cum Gron. (D).* an et ra-
dicis? *cfr. Diosc. et XXVI 45. 89. | dist. v. a. H.* 12. 13 ser-
pentes est *Ev. a. H.* 13 bibitur e uino *om. E.* 15 therio-
narca *B. cfr. ind. et XXIV 163.* thero- *D.* theroniarca *d.* thenro-
VR. theonuresa *E.* -narca *v.* 16 sub folis (-iis *V²*) uiribus
VRd. 17 ubicumque *dT.* | ferae est *dT.* fuerit *v. a. G.* | hac
VR. 19 persollata *J.* -olidata *VRd.* -olata *Ev (D).* *cfr. ind.*
et XXVI 24. 28. 92. 121. 136. 143. an personata (ut § 104)?
cfr. Diosc. (προσωπίδα, προσωπιον, περσωνάκαμ). 22 *daum. II. v*

mini radix contra serpentes omnes. folia habet minora quam hedera nigrioraque et tenuiora, sine angulis, in quibus albicant maculae, caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, ut rapum videri possit, cortice nigro. 115 nascitur in umbris. a nostris tuber terrae vocatur, in omnibus serenda domibus, si verum est, ubi sata sit, nihil nocere mala medicamenta; amuletum vocant. narrant et ebrietatem repraesentari addita in vinum. radix et siccata, scillae modo concisa reponitur; decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. suum tamen venenum ei est, traduntque, 10 si praegnans radicem eam transgrediatur, abortum fieri. 116 (68) Est et altera cyclaminos cognomine cissanthemos, geniculatis caulibus supervacuis a priore distans, circa arbores se volvens, acinis hederæ, sed mollibus, flore candido, specioso, radice supervacua. acini tantum in usu, 15 gustu acres et lenti. siccantur in umbra tusique dividuntur in pastillos.

(69) Mihi et tertia cyclaminos demonstrata est cognomine chamaecissos, uno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necabantur. 20

117 (70) Sed inter prima celebratur peucedanum, laudatissima in Arcadia, mox Samothrace. caulis ei tenuis, longus, feniculo similis, iuxta terram foliosus, radice nigra, crassa, gravi odore, sucosa. gignitur in montibus opacis, foditur exitu autumnii. placent tenerrimae et altissimae 25

§ 116: Diosc. II 194. — §§ 117. 118: Diosc. III 82. — § 117: Th. H. IX 20, 2.

1 pentes R. 3 inane VRd. 3. 4 purpureus V¹R.
7 amuleum VRd. | narrant E man. Dal. H. -antque (quæ R) rv. (narrant — 8 uinum videntur post abortum fieri in v 11 transponenda esse; cfr. Diosc.) 8 radice v. a. G. | et VRd^T v(J). om. EG. eius S. 9 concissa d. 11 praegnans VJD. | eam VRTfv(S). om. d(?)E Verc.(G)J. 15 spaciōso R.
16 acres et D cum U 540. acre sed VR. acri sed (sec E¹) rv. | tū si R. 19 chamaecissos v. -cissus E. camechisos (cha- d) r.
20 necabantur VRdS. -cantur Ev(D). 21 primas v. a. J.
21. 22 laudatissima ll. (sc. herba: cfr. § 93. 108. 119 init.) -mum v. 22 ei H cum Gron. et VRE. om. dT. est ei v.
23 et longus dT. 25 exito V. | aut omni Vd.

radices. hae conciduntur in quaternos digitos osseis cul-
tellis funduntque sucum in umbra, capite prius et naribus
rosaceo perunctis, ne vertigo sentiatur. et alius sucus 118
invenitur caulibus adhaerens; incisi quoque manant. pro-
batur crassitudine mellea, colore rufo, odore suaviter gravi,
fervens gustu. hic in usu et radix et decoctum eius plu-
rimis medicamentis, suco tamen efficacissimo, qui resol-
vitur amaris amygdalis aut ruta contra serpentes bibitur-
que et ex oleo perunctos tuetur. — 10. (71) Ebuli quoque, 119
quam nemo ignorat, fumo fugantur serpentes.

(72) Privativam adversatur scorpionibus polemoniae ra-
dix, vel adalligata tantum, item phalangio ac ceteris mi-
noribus venenatis, scorpionibus aristolochia, agaricum obolis
III in vini mixti cyathis totidem, verbenaca et phalangio
15 cum vino aut posca, item quinquefolium, daucum.

(73) Verbascum Graeci phlomon vocant. genera habet 120
prima duo: album, in quo mas intellegitur, alterum nigrum,
in quo femina. tertium genus non nisi in silvis invenitur.
sunt folia brassicae latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali
20 amplior. semen nigrum inutile, radix una, crassitudine
digiti. nascuntur in campestribus. silvestri folia elelis-
phaci, alta, ramis lignosis. (74) sunt et phlomidēs duae 121

§ 118: Diosc. eupor. II 131. Nicand. ther. 76. — § 119:
Diosc. IV 172. Pl. iun. 110, 2. — Diosc. IV 8. eupor. II 132.
121. — §§ 120. 121: Diosc. IV 102. Isid. XVII 9, 94. 73.

1 radice R. | conciduntur VRd. | osseis Ev. offensis rTf.
2 fun E (desinens hoc loco). | an sucum quem condunt? | capit
V. cap a. 4 incisi quoque ego coll. Diosc. -sique ll. -sique
v. | manant ego. -nans aD. -nat rv. 4. 5 probatur av. -tur
e VdTz. -turae R. 5 crassitudinem melle ac a. | rubro a.
8 amaris VRdxv. -rissimam in a. | contra serpentes aD. om.
rv. (puncto ante posito ad seqq. retulit D). 8. 9 uriturque a.
bibiturque contra serpentes v.a.D. (fortasse contra serpentes,
post medicamentis olim ommissa, e margine in falsum locum
irrepserunt). 10 quem av.a.S. | fungatur VR. 11 aduer-
santur dx. | polimoniae Vd. 12 alligata dxv.a.H. | falangio
Va. | ac dxv. a r. 14 quattuor ll.v. 16 phlomon C e
Diosc. phil. VRdx. pyl- a. plomon v. 21 in Vdxa. cfr.
Diosc. et in R(?)v. 21. 22 elelisphaci v. -spatia a. alelia-
phacia r. 22 an altis? cfr. Diosc. | phlomidēs C. plo- ll.v.

hirsutae, rotundis foliis, humiles. tertia lychnitis vocatur, ab aliis *thryallis*, foliis ternis aut cum plurimum quaternis, crassis pinguibusque, ad lucernarum lumina aptis. aiunt in foliis eius, quam feminam diximus, ficus omnino non putrescere. distingui genera haec paene supervacuum est, cum sint omnia eiusdem effectus. contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, sed effectu pari.

122 (75) *Thelyphonon* herba ab aliis scorpion vocatur propter similitudinem radice. cuius tactu moriuntur scorpiones; itaque contra eorum ictus bibitur. scorpionem mortuum si quis helleboro candido linat, revivescere aiunt. *thelyphonon* omnem quadripedem necat inposita verendis radice, folio quidem intra eundem diem. quod est simile cyclamino, ipsa geniculata. nascitur in opacis. — Scorpionibus adversatur et *Vettonicae* sucus ac plantaginis.

123 (76) Sunt et ranis venena, rubetis maxime, vidimusque *Psyllos* in certamen e patinis candefactis admittentes, ociore etiam quam aspidum pernicie. auxiliatur *phrynion* in vino pota. aliqui *neurada* appellant, alii *poterion*,

§ 122: Th. H. IX 18, 2. Diosc. IV 77. eupor. II 132. — § 123: Diosc. III 15. (cfr. Plin. XXVII 122).

1 hirsutae v. -ti VRdx. irsute a. | humilis R. | lychnitis dv. lych- VR. lichn- a. 2 thryallis v. griallis Vda. -alis R. | foliis dav. floris r. 3 crassi R. 6 est cum VRdxv. duximus mecum a. 7 rutae V. -te R. (an recte? sc. radice; cfr. vol. III p. 495 ad XX 43, ubi adde XXVIII 123. XXXIII 9. XXXV 100. 114. XXXVI 14. XXXVII 187. 190. XXIII 135. | sed om. a. est D (puncto posito ad seqq. referens). 8 effectum dTx. om. a. | parit dTx. 9 thelyphonon C. theligonon dx. theleg- v. thetyg- VR. thactig- a. 10 tactum V. -tus a. | moriuntur — 11 contra om. a. 11 ictus om. a. 12 reuiscere Vxv.a.H. 13 thelyphonon C. thelegonon v. -lygonos Rd. -ligonos r. 16 uettonicae G. ueto- VRa. beto- v. uectoniae d. 17 rubetis aB. -etinis dxv. rultimis V¹R. ult- V². 18 certamen e ego. -mine ll.v. | candefactis V²S. -ctas V¹ Rdv. candida factis a. 19 phrynion dTB. phrin- x. phyrion VRl. phrion a. phrynon v. 20 neurada v e Diosc. -ram d. -ran x. naurida a. natura r. | poterion B e Diosc. -tæton VRD². -ecton dx. -et. cn a. polyrhizon v(D¹).

floribus parvis, radicibus multis, nervosis, bene olentibus.
 (77) item alcima, quam alii damasonion, alii lyron appellant. 124
 folia erant plantaginis, nisi angustiora essent et magis laci-
 niosa convexaque in terram, alias etiam venosa similiter,
 5 caule simplici, tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis,
 tenuibus ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus.
 nascitur in aquosis. alterum genus eiusdem in silvis, 125
 nigrius, maioribus foliis. in usu radices utriusque ad-
 versus ranas et lepores marinos drachmae pondere in vini
 10 potu. lepori marino adversatur et cyclaminos. veneni vim
 canis quoque rabidi morsus habent, contra quos erit cy-
 norrhodum, de quo diximus; plantago et ad omnes bestia- 17 sq.
 rum morsus pota atque inlita, Vettonica ex mero vetere.

(78) Peristèreos vocatur caule alto, foliato, cacumine 126
 15 in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris,
 unde et nomen. hanc habentes negant latrari a canibus.

(79) Proxima ab his malis venena sunt, quae sibimet 127
 ipsi homines excogitant. contra haec omnia magicasque
 artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridatia
 20 ac scordotis. et centaurium potu omnia mala medicamenta

---

§§ 124. 125: Diosc. III 159. — § 125 extr.: Pl. iun. 85,
 3—5. Diosc. eupor. II 113. — § 126: Diosc. IV 60. — § 127:
 Diosc. III 115. — cfr. Plin. supra § 68. Pl. iun. 107, 21. — Diosc.
 IV 1. eupor. II 135.

---

1 an foliis? cfr. XXVII 122. | parvis av. paruum rfx
 (an recte vel paruulis?). | multis ll.v. an cubitum altis? cfr.
 Diosc. et XXVII 123. | olentibus av. -tium rx (ortum ex
 -tiuuf). 2 alcima ll.v. alisma B e Diosc. cfr. not. ad § 130. |
 damasonion v e Diosc. cfr. index et XXVI 25. -sion ll.

3 erant aG. e R. e rTfx. ei v. | plantagine dTx. 4 uene-
 nosa dxav.a.B. 5 simplici D. imp- a. simpliciter rTxv.
 -ci et B. 8 in usu D. in visu a. in usus in VR. usus in
 dxv. cfr. § 71. | radices aD. -ce rxv. 9 uino Tx. 10 po-
 tum VaTx. | lepore Va. 12 et del. v. a. J. 13 inlita
 prodest v.a.D. | uettonica G. uecto- d. ueto- rx. beto- v. | ex
 dxav. xe r. 16 haec V. hec a. 17 ab av(D). om. rBrot.

18 ipsis aD. 20 ac aD. de r. et v. | scordotes a. | dist.
 ego coll. § 68 et Pl. iun. | centaurium av. sentar- r. | pota
 v.a.G. | mala dxav. -le r.

- exigit per alvum, Vettonicae semen in mulso aut passo
 vel farina drachma in vini veteris cyathis IIII; vomere
 128 cogendi atque iterum bibere. iis, qui cotidie gustent eam,
 nulla nocitura mala medicamenta tradunt. potio veneno
 aristolochia subvenit eadem mensura qua contra serpentes, 5
 quinquefolii sucus, agaricum, postquam vomuerint, denarii
 pondere ex aquae mulsae cyathis III.
- 129 (80) Antirrhinum vocatur sive anarrinon lychnis agria,
 simile lino, radice nulla, flore hyacinthi, semine vituli na-
 rium. et hoc perunctos venustiores fieri nec ullo malo 10
 medicamento laedi posse vel si quis in brachiali habeat,
 130 arbitrantur Magi. (81) similiter ea, quam eupliam vocant,
 traduntque ea perunctos commendationis esse famae. Arte-
 misiam quoque secum habentibus negant nocere mala medi-
 camenta aut bestiam ullam, ne solem quidem; bibitur et 15
 haec ex vino. — Adversus opium alcima privatim potens
 traditur, pota ut adversus ranas.
- 131 (82) Pericarpum bulbi genus est. duae eius species:

§ 128: Pl. iun. 107, 22. Diosc. III 4 (6). IV 42. III 1. —
 §§ 129. 130: Diosc. IV 131. Th. H. IX 19, 2. — Diosc. III 159.

1 exigi VR. | uetonicae Va. beto-v.a.G. 2 farinae v.a.D.
 cfr. § 101. | quattuor ll.v. 3 his Vdx. is aD. 6 agricum
 VR. | uomuerint dav. -rit x. uomerint R. moue-V. 7 tribus
 ll.v. 8 antirrhinon v.a.S. cfr. XXVI 155. | anarrinon S cum
 B e Diosc. pararinon aD. phanari-v. perarinon r. -rion x.
 paranarrhinon J. cfr. index. | lychnis S(D). lignis (ig- d) ll.
 siue lychnis B(J) e Diosc. lichnis v. (an aliis lychnis?).
 9 similis v.a.S. 10 et C. ex ll.Txv(S). 11 uel ego. aut
 VRxaD. aut ueneno d(?)v. | id in aD. | brachiali S. -achiali
 V¹Rd¹xv. -achia V²d²x. | habeat V²d²xav. beat r.
 12 eam v.a.G. | eupliam VRaBrot.(J). -piliam dTx. -pleam v.
 eucleam S e coni. Dal. eucliam Salm. coll. Theophr. 13 tra-
 duntque ea dxav. -dunt eaque V. -duntque eaque R. an tra-
 dunt aliqui? | commendatiores a. | esse famae VRdxv. fieri a.
 15 aut aD. uel VR.S. om. dxv. | bestiamue dxv.a.S. | so-
 lam V²R. an solanum? 16 dist. ego coll. Diosc. | alcima ego.
 algam ll. -ga D. alligata v. cfr. Diosc. et §§ 124. 125, de
 mendo XXVI 25. 45. 83. 128. 149. 158. 17 pota ut ego.
 fr. § 143. XXVI 38. 42. 75. 92. 105. 112. 123. 147. -taae
 Rv. -ta dTx. -tatur et aD.

cortice rubro, alterum nigro, papaveri simile, sed vis maior quam priori, utrique autem *in* excalfaciendo. ideo contra cicutam datur, contra quam et tus et panaces, Chironium praecipue; hoc et contra fungos.

5 11. (83) Verum et generatim membratimque singulis 132 corporum morbis remedia subtexemus orsi a capite.

Alopecias emendat nymphaeae Heracliae radix, sive una . . . trita inlinantur. polythrix distat a callitriche, quod iuncos albos habet et folia plura maioraque, frutice 10 quoque maior est. defluentem capillum confirmant et densant. (84) item lingulaca, circa fontes nascens, cuius radix 133 [admixa] combusta teritur cum adipe suis nigrae; id quoque excipitur, ut eius suis, quae numquam pepererit; sol deinde plurimum confert inlita. similis usus est cyclamini 15 radicis. — Porriginem veratri radix tollit in oleo decocta vel in aqua. — Capitis dolori medetur panacis omnium 134 generum radix in oleo contrita, aristolochia, hiberis adalligata hora vel diutius, si pati possit, comitante balnei

§ 132: Diosc. III 138. — Diosc. IV 134. eupor. I 96. Marc. 6, 1. (cfr. Plin. XXII 62). — § 133: cfr. Plin. XXIV 170. — Diosc. II 193. Pl. iun. 12, 17. — § 134: Pl. iun. 11, 17. — Diosc. II 193. eupor. I 3. Th. H. IX 9, 3. Marc. 1, 7. — Diosc. IV 60.

1 alterum Vxa. alterum alterum r(?)v. cfr. Müller de stilo p. 91. | papaveri dxv. -re r. 2 in CFW Müller p. 21. om. ll.v. 3 datur VRdxS. dicunt a. dantur v. an dant? 5 uerum — 6 subtexemus om. a. 7 mundat a. | nymphaeae fC. -phaeae Rv. -peae V. -phae dT. nimphae x. -phe a. | heracliae S. et her- H coll. indice. lacitae VRfx. -te dT. ea cute a. et cicutae v. e lacte D. 7. 8 siue una ego. siueua V¹Rdx. se una a. siue V². si una v. si ea J. siue ea D. 8 lac. ego indicavi. exciderunt fere cum pice siue per se ea. cfr. Diosc. et index (medicinae II). | trita J. -tae VRdv. -te xa. | polythrix H cum Salm. -tria ll.x. -tricha v. | callitriche Rx. 10 confirmant a. cfr. Diosc. -at rxv. 10. 11 densant a. -at rxv. 11 lingulaca v ex ind. -lata Va. ligulata (-tia R) r. 12 uncus posui cum P; cfr. XXIV 170. | adipe dxav. -pem V. apem R. 13 suis dTxaD. uis r. sit suis v. | pepererit coni. J. peperit ll.v. cfr. nota ad XXVIII 75. 15 pruriginem V²xv.a.G. | oleo v. -eum VRdx. aqua uel oleo a. 16 uel in aqua om. a. 17 iberis S. (et add. v). 18 possit ll.v. cfr. CFW Müller p. 11 et XXVIII 116. | balnei dxv.a.G.

usu. medetur et daucum. purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita et ulcera capitis sanat inlita. medetur et peristereos.

- 135 (85) *Cacalia* sive leontice vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus fere. huius grana XV in oleo macerantur, atque ita ad-
verso capillo caput inungitur. 5

(86) Fit et ex callitriche sternumentum. folia sunt lenticulae, caules iunci tenuissimi, radice minima. nascitur opacis et umidis, gustatu fervens. 10

- 136 (87) *Hysopum* in oleo contritum phthiriasi resistit et prurigini in capite. est autem optimum Cilicium e Tauro monte, dein Pamphylium ac Zmyrnaeum. stomacho contrarium, purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus. putant et serpentium ictibus adversari, tri-
tum cum melle et sale et cumino. 15

- 137 (88) *Lonchitis* non, ut plerique existimaverunt, eadem est quae xiphion aut phasganion, quamquam cuspidi similis semine; habet enim folia porri, rubentia ad radicem et plura quam in caule, capitula personis comicis similia, 20

135: Diosc. IV 121. — Diosc. (IV 135). eupor. I 4. (cfr. Plin. XXVII 138). — § 136: Pl. iun. 12, 19. Marc. 4, 4. Diosc. III 27. Pl. iun. 110, 19. Nicand. ther. 872. — § 137: Diosc. III 151.

1 usu dxv. usus r. | autem et aD. | cyclamenos R. -enus dx. 4 *cacalia* B e Diosc. *calcalla* VRfav. -cala dx. (an *cacaliae*, siue leontice vocatur, semen?). | leontice B. leantice VRdfx. -ides v. antice a. 6. 7 aduersus capillos aD. 7 inungitur aD. ungitur dxS. -gitur VRv. cfr. XXVI 61. 8 sternaitamentum x. sternut. v.a. H. 9 iunci RdTxH. -cis Vv. si uncis a. | tenuissimi D. -mis VRav. tenuis similes (-lis xJ) dTxH. (an e tenuissimis?). 10 an gustu? cfr. § 92. XII 97. 119 et nota ad XXVII 22. 11 phthiriasi d(?)v. thyrr. VR. tyr. x. parthynar. a. | et av(D). om. rS. 13 ac daG. ad x. ae V. aet R. et v. | szmirneum x. smyrnaeum d(?)v.a.S. 14 per VRav. in d ras. om. Tx. | inferna av. cfr. Diosc. in farina rTx. 15 vomitionibus — 16 melle om. VR. 18 *xiphion* v. exi. a. e (et dx) *xiphio* rx. | *phasganion* v. pasg-dx. *gaphasg*. a. sparg. Vf. 20 caule v. -lum U. (an caule, hoc? cfr. § 66).

parvam exserentibus linguam, radicibus praelongis. nascitur in sitientibus, (89) e diverso xiphion et phasganion in 138
umidis. cum primum exit, gladii praebet speciem, caule
II cubitorum, radice ad nucis abellanae figuram fimbriata,
5 quam effodi ante messes oportet, siccari in umbra. superior
pars eius cum ture trita, aequo pondere admixto vino,
ossa fracta capite extrahit aut quicquid in corpore sup-
puret vel si calcata sint ossa serpentis; eadem contra ve-
nena efficax. — Caput in dolore veratro in oleo vel ro- 139
10 saceo decocto tritoque ungui convenit, peucedano ex oleo
vel rosaceo et aceto. tepidum hoc prodest et doloribus,
qui plerumque ex dimidia parte capitis sentiuntur, et ver-
tigini. perungunt et radice eius sudoris causa eliciendi,
quoniam caustica vis ei est.

15 (90) Psyllion alii cynoides, alii crystalion, alii Sice- 140
licon, alii cynomyiam appellant, radice tenui, supervacua,
sarmentosum, fabae granis in cacuminibus, foliis canino
capiti non dissimilibus, semine autem pulici, unde et no-
men. hoc in bacis, ipsa herba in vineis invenitur. vis ad
20 refrigerandum et discutiendum ingens. semen in usu.
fronti inponitur in dolore et temporibus ex aceto et ro-
saceo aut posca; ad cetera inlinitur. acetabuli mensura 141

§ 138: Diosc. IV 20 (22). — § 139: Pl. iun. 11, 18—21.
Diosc. III 82. Marc. 2, 19. — §§ 140. 141: Diosc. IV 70. eupor.
I 1. — § 140: Isid. XVII 9, 54. — § 141: Diosc. III 4 (6).

1 an albam? cfr. Diosc. 2 exyphyion R. | pasganion
dx. parsg- R. prasp- V. 3 exigit V. 4 duum ll.v. | auel-
lanae Rd(?) v. a. S. 5 messem dTx. | an oportet et? 6 equo
Vx. 7 e capite dx v. a. S. 7. 8 suppuret ego. -rat ll.v. cfr.
Froben p. 40. 8 cum (pro uel) a. | sic VR. | sunt v. a. S. |
ossa. Serpentis xv. a. G(D). cfr. § 15. XXVIII 116. 157. XXIX
102. 10 et oleo V. 11 uel om. a. 15 psyllion v e Diosc.
spyllion (-ion a) ll. | cynoides v. -oida Rd. -oyda x. cinoida
Vf. -oid a. | crystallion B e Diosc. crysalion V. crisalion a.
chrisalion r. chrys- fr. -llion J coll. ind. 15. 16 sicelicon H
(-ion v). sicil- VRf. syc- d. silicon a. 16 cynomyiam B. -mi-
ram a. -mia dx. cylomya R. -mpa V. 17 grane V¹R. -na V².
caenino V. cecino R. 22 dist. S.

sextarium aquae densat ac contrahit; tunc terere oportet et crassitudinem inlinere cuicumque dolori et collectioni inflammationique. — Vulneribus capitis medetur aristolochia, fracta extrahens ossa et in alia quidem parte corporis, sed maxime capite; similiter plistolochia. — Thryselinum est non dissimile apio; huius radix commanducata purgat capitis pituitas.

- 142 12. (91) Oculorum aciem centaurio maiore putant adiuvari, si addita aqua foveantur, suco vero minoris cum melle culices, nubeculas, obscuritates discuti, cicatrices extenuari, albugines quidem etiam iumentorum sideritide. nam chelidonia supra dictis omnibus mire medetur. panna-
cis radicem cum polenta epiphoris inponunt. hyoseyami semen et bibunt obolo, tantundem meconii adicientes vinumque, ad epiphoras inhibendas. inungunt et Gentianae suco, quem collyriis quoque acrioribus pro meconio miscent.
143 facit claritatem et Euphorbeum inunctis. instillatur plantaginis sucus lippitudini. caligines aristolochia discutit, Hiberis adalligata capiti, quinquefolium. epiphoras et si qua in oculis vitia sunt emendat verbascum. epiphoris

§ 142: cfr. Plin. XXV 68. Diosc. III 7. Marc. 8, 91. — 8, 44. 106. (cfr. Plin. XXV 90). Seren. 211. — Diosc. IV 69. III 3. — § 143: Diosc. III 86. II 102. (cfr. Marc. 8, 2. 79). IV 102 (eupor. I 29). IV 61. (cfr. Marc. 8, 28). II 193.

1 sextariū *J coll.* Diosc. -rio Rdxv. -ri r. | densat ac v(J). -sat ad a. -sata rS. -sat se ac H. | contrahitur S. | terere V² dxv. terre Ra. -rrae V¹. 2 illinire Rdxv.a.S. 5. 6 thryselinum S cum B. Rhysellium (Rhis- R) VRv. Rhyss- dEBrot. thysselium Ven. (E rursus incipit). 9 addita Ev. -to rT. | aquae VdT. | minoris v. -ribus U. 11 si detur rite E man. Dal. 12 iam v.a.S. 13 radice VR. -ix v.a.S. | imponitur v.a.S. 14 et om. Ev.a.S. e d. | meconia Vd. -ni S. | adiacentes VR. 15 inungunt dTS. iniung- E. int ung- VR. adiung- v. 16 sucum E (om. quem d) v. de structura cfr. § 54. 143. 144 (bis). 156. 163. XXVIII 73. 95. 130. (140). XXIX 62. 118. 119. XXI 150. VIII 99. 215. VII 67. 183; contra [§ 164]. XXVIII 94. 167 (bis). | quoque om. Ev.a.H. 17 euphorbium R(?)Ev.a.S. 18 lippitudinis d. -nē E. 19 quinquefolium dEJ. -orum (quinquif- V) VR. cum quinquefolio v. | epiphoris E. 20 an sint? | dist. ego.

inponitur peristereos ex rosaceo vel aceto. ad hypochysis et caliginem cyclamini pastillos diluunt, peucedani sucum ut diximus, ad claritatem et caligines cum meconio et rosaceo. psyllion inlitum fronti epiphoras suspendit.

- 5 13. (92) Anagallida aliqui acoron vocant. duo genera 144
eius: mas flore phoeniceo, femina caeruleo, non altiores
palmo, frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra
iacentibus. nascuntur in hortis et aquosis. prior floret
caerulea. utriusque sucus oculorum caliginem discutit cum
10 melle et ex ictu cruorem et argema rubens, magis cum
Attico melle inunctis. pupillas dilatat, et ideo hae in-
unguntur ante quibus paracentesis fit. iumentorum quoque
oculis medentur. sucus caput purgat per nares infusus
ita, ut deinde vino colluatur. bibitur et contra angues suci
15 drachma in vino. mirum quod feminam pecora vitant aut, 145
si decepta similitudine — flore enim tantum distant —
degustavere, statim eam, quae asyla appellatur, in reme-
dium quaerunt. a nostris felis oculus vocatur. praecipiunt
aliqui effossuris ante solis ortum, priusquam quicquam
20 aliud loquantur, salutare eam, sublatam exprimere; ita
praecipuas esse vires. de Euphorbeae suco satis dictum 78

§ 144: Diosc. II 209. Marc. 8, 89. — § 145 extr.: (Marc. 8, 62). Seren. 201. Marc. 8, 82 (167).

1 hypochysis Ev. -sin C. ypocisis r. 2 cyclamini dT.
-meni VR. -men in ED. -minon in v. | an diluunt et inlinunt?
3 dist. ego. cfr. § 118. 4 psyllion v. spy- Rd. spilion rf. |
illinitum R(?) EDal. 5 anacallida VRd. | acoron Ev(D).
-rum rf. corchoron B e Diosc. 6 poeniceo VS. 7 frutice
R. | teneri V. 8 floret et R. 10 icto VR. | cruorum V.
11 inuntis R. | hae ego. hac VRd fS. hue E. hoc v. 12 an
fiet? 14 colatur VR. colua- D. 15 feminam d v. -na v. |
uiuant E. | at v.a.J. 16 similitudinem VR. 17 statim
moriuntur V². | eam v. eadem (eand- d) U. | que VR. | asyla
Ev. casula r. (nomen incertum). 17. 18 remediū ego. cfr.
XI 282. XXX 103. II 41. -dia U.S. -dio v. 18 felis D.
feris U. ferus v. felix U 543. cfr. index. | oculus v. -lis U. |
uocantur VR. 20 loquantur, ter salutare v.a.S. | eum E. eam
tum v.a.S. 21 praecipua as V¹. -na has V². | euphorbeae VR
dS. -be E. -bii TH. -bio (del. suco) v.

- 78 est. lippitudini, si tumor erit, absinthium cum melle tritum, item cum ... Vettonicae farina conveniet.
- 146 (93) Aegilopas sanat herba eodem nomine, quae in hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina permixta inpositaque vel suco. exprimitur hic e caule 5 foliisque praegnantibus dempta spica et in trimestri farina digeritur in pastillos.
- 147 (94) Antiqui et mandragora utebantur, postea abdicatus est in hac curatione. epiphoris, quod certum est, medetur et oculorum dolori radix tusa cum rosaceo et 10 vino. nam sucus multis oculorum medicamentis miscetur. mandragoran alii Circaeon vocant. duo eius genera: candidus qui et mas, niger qui femina existimatur, angustioribus quam lactucae foliis, hirsutis et caulibus, radicibus binis ternisque rufulis, intus albis, carnosus tenerisque, 15
- 148 paene cubitalibus. ferunt mala abellanarum nucum magnitudine et in iis semen ceu pirorum. hoc albo alii arsena, alii morion, alii hippoplomon vocant. huius folia alba, alterius foliis latiora, ut lapathi sativae. effossuri cavent contrarium ventum et III circulis ante gladio circum- 20 scribunt, postea fodiunt ad occasum spectantes. sucus fit

§ 146: Diosc. IV 137 (eupor. I 54). — § 147: Diosc. IV 76. Pl. iun. 21, 20. (Marc. 8, 8, 12). Isid. XVII 9, 30 (cfr. infra § 150). — § 148: Diosc. IV 76. Th. H. IX 8, 8, 9, 1.

2 cum VRdTf. om. EH. que v. | lacunam ego indicavi; excidisse videtur uino (ante uetto). | farinam VR. 3 aegilopas v. -lotas B. -lota Vd. -lata E. 8 antiqui ego. aliqui U.v. cfr. § 37. 53. 57. XX 52. XXIII 97. 139. XXVII 6. XXVIII 48. 129. 141 al. 9 est dES. et r. om. v. | curatione est v.a.S. 10 iusa VR. 11 medicamentis miscetur dEv. medicetur V¹E. -catur V². 12 mandragora d. -gon VR. | circaeon J. -ceon dTS. -caeo E. -ceo r. -ceion B. -caeum H. -ceium v. 15 ternisque rofolis V. -nis uero foliis d. -nisue nigris foris B e Diosc. 17 et in VRdH. et EVen. ex v. | iis v. is E. his rH. | hoc albo U.J (= 'si hoc semen album est'). hoc album S. album hoc v. 17. 18 assena VR. arsen dv.a.H. 18 modrion VRd. | hippoplomon VRd. 19 alterius foliis ego e Diosc. -rius U.v. quam alterius B. | et fossura E. 20 tribus gladios VRd. 20. 21 circumscribitur B. 21 folia fodiunt VR.

et e malis et caule deciso cacumine et e radice punctis
 aperta aut decocta. utilis haec vel surculo; concisa quo-
 que in orbiculos servatur in vino. succus non ubique in-
 venit, sed, ubi potest, circa vindemias quaeritur. odor
 5 gravis ei, ut et radices et mali, gravior ex albo. mala
 matura in umbra siccantur. succus ex iis sole densatur,
 item radices tusae vel in vino nigro ad tertias decoctae.
 folia servantur in muria efficacius; salsus rore tantum
 succus pestis est; sic quoque noxiae vires gravedinem ad-
 10 ferunt etiam olfactu. quamquam mala in aliquis terris
 manduntur, nimio tamen odore obmutescunt ignari, potu
 quidem largiore etiam moriuntur. vis somnifica pro viribus
 bibentium; media potio cyathi unius. bibitur et contra
 serpentes et ante sectiones punctionesque, ne sentiantur;
 15 ob haec satis est aliquis somnum odore quaesisse. bibitur
 et pro helleboro II obolis in mulso — efficacius helle-
 borum — ad vomitiones et ad bilem nigram extrahendam.

(95) Cicutā quoque venenum est, publica Atheniensium
 poena invisā, ad multa tamen usus non omittendi. semen
 20 habet noxium; caulis autem et viridis estur a pleris-
 que et in patinis. levis hic et geniculatus ut calami,

§§ 149. 150: Diosc. IV 76. (Cels. III 18). — §§ 151—154:
 Diosc. IV 79. — §§ 151. 152: (Diosc. de venen. 11. Scribon. 179).

1 et e caule v.a.G. | e om. Ev.a.S. 2 uel Ev. uelut r.
 5 ei ut et ego. eius et (sed v) ll.v. ei sed H cum man.
 Dal. | dist. ego coll. U 545. | ex albo EG. et alium r. del. v(S).
 et albi J. 5. 6 mala tura R. 6 iis Rv. hys V. his dES.
 7 ad om. E. | decoctum VRdT. 8 muri VRd. -riis v.a.G. |
 salsus ego. (cfr. XXVII 71). albus ll.v. alias B. albi D cum
 U 546 (ad antecedd. referens). | rore tantum ll.v. recentium (vel
 rorantium) B. rorulenti U 546. rore tactorum D. 9 succus
 Ev. -cum r. | dist. ego. 10 olfacto V¹Rd. | quam Vd. | mola
 d. | aliquis VRES. -uibus d(?) G. aliis v. 11 potō d. -te R.
 -tae V. 14 ustionesque B e Diosc. | nec V². | satiantur VRd.
 15 aliquid d. -ui E. -uibus v.a.S. | somnium R. -io V.
 15. 16 bibitur et contra serpentes et pro E (falso ex v. 13
 iterans). 16 helleboro — efficacius om. R. | duobus ll.v.
 17 dist. ego. | et bilem R. 20 estur a dEG. est urat r. estur
 B. urit et v. 20. 21 plerumque v.a.G. 21 patinis d. pla-
 tanis Ev.a.B. | geniculatis et VR.

nigricans, altior saepe binis cubitis, in cacuminibus ramosus, folia coriandri teneriora, gravia odoratu, semen aneso crassius, radix concava, nullius usus. semini et foliis refrigeratoria vis; sic et necat: incipiunt algere ab extremi-
 152 tatibus corporis. remedio est, priusquam ad vitalia per-
 veniat, vini natura excalfactoria. sed in vino pota inremediabilis existit. sucus exprimitur foliis floribusque, tum enim maxime tempestivus est; melior semine trito expressus et sole densatus in pastillos. necat sanguinem spissando — haec altera vis ei —; ideo sic necatorum 10
 153 maculae in corporibus apparent. ad dissolvenda medicamenta utuntur illo pro aqua. fit ex eo et ad refrigerandum stomachum malagma. praecipuus tamen est ad cohibendas epiphoras aestivas oculorumque dolores sedandos circumlitus; miscetur collyriis. et alias omnes rheuma-
 154 et epiphoras sedant. Anaxilaus auctor est mammas a virginitate inlitas semper staturas. quod certum est, lac puerperarum mammis inposita extinguit veneremque testibus circa pubertatem inlita. remedia, in quibus bibenda cen-
 setur, non equidem praeceperim. vis maxima natae Susis

§ 152: cfr. Plin. XIV 58. — § 153: Pl. iun. 22, 1—3. — § 154: Diosc. eupor. I 135. Marc. 33, 27. 62. Th. H. IX 15, 8. 16, 8.

1 nigricons altiore d. nigro onsolatiore (tons- V²) VR. | cacumine dT. 2 folia om. R. | foliandri R. | teneriore V. tenuiore d. | grauia ego (an grauiora?) -ui VdEv. -uidi E. | aniso dEv.a.H. 3 nulli d. 4 ciet necat E cito necat man. Dal. quae si (quos P) enecat v.a.S. | algere v. -geri (-giri V¹) ll. 6 pota dEv. ruta r. 7 existit VRdTfS. -stimatur Ev. 8 melior VRdTfD. et melior v. om. EG. 8. 9 dist. ego. 9 pastillos dv. -llo r. | nec ad V. | sanguinem VRdTv(S). -ine E(?) G. 10 alterius E. | ei ego. et ll.v. | necaturo d. 12 et VRdT.S. ē E. del. v. 13 est om. dE(?) Dal. 15 circumlitus Ev. -tum rVen. -tu J. | alias J e coni. S. -ios ll.v. cfr. XXIII 52. XX 213. XIII 102. 17 epiforam VRd. | mammas auctor est E. 19 extingut V. -gunt 20 remedia in ego. -dia VRdS. -dio D. -bertate (-rationi v) Ev. 21 praeceperim. uis J. -peri- -pimus v. | maxima uis v.a.J. | natae Susis G e natae suis ll. terrae v.

Parthorum, mox Laconicae, Creticae, Asiaticae, in Graecia vero Megaricae, deinde Atticae.

(96) Cremnos agrios gremias tollit oculorum inpositus, 155 tumorem quoque polenta addita.

5 (97) Nascitur vulgo molybdaena, id est plumbago, etiam in arvo, folio lapathi, crassa, hispida. hac commandata si oculus subinde lingatur, plumbum, quod est genus vitii, ex oculo tollitur.

(98) Capnos trunca, quam pedes gallinacios vocant, 10 nascens in parietinis et saepibus, ramis tenuissimis sparsisque, flore purpureo, viridis suco caliginem discutit; itaque in medicamenta oculorum additur.

(99) Similis et nomine et effectus, sed alia est capnos 156 fruticosa, praetenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. nascitur in hortis et segetibus hordeaciis. claritatem facit inunctis oculis delacrimationemque ceu fumus, unde nomen. eadem evolsas palpebras renasci prohibet.

(100) Acoron iridis folia habet, angustiora tantum et 157 longiore pediculo, radices nigras minusque venosas, cetero et has similes iridis, gustu acres, odore non ingratas, ructu faciles. optumae Daspeticiae e Galatia, mox Creticae, sed plurimae in Colchide iuxta Phasin amnem et

§ 156: Diosc. IV 108. Marc. 8, 182. — §§ 157. 158: Diosc. I 2. Isid. XVII 9, 10. — § 158: cfr. Diosc. I 1.

1 asiricae V. assyriacae T. ac Cilissae P coll. Diosc.

2 negatica VRd. 3 cremnos VdE Ven. (D). crēnos R. crethmos Ver. cfr. XXVI 94 (82). 160. | agrion d. | gremias Il. fr. (J). gram-Bas. (e Festo). 5 nescitur R. | molybdaena v. -bena Il.

6 in arvo E. martio r. | crassa radice v. a. J. (an radice crassa?). 7 oculos V. | lingatur VRdTJ. elin- EG. liniatur S e con. G. religatur v. | est (dE?) v (D). om. rS. 9 trunca J ('ut opponatur fruticosae'). cfr. XXVI 57. truma dE. truna r. prima v. 10 et seminibus E. 11 an folio uiridi?

13 simili est R. -le est V. 14 flore dEv. flor ei V¹. flos ei V². flores ei R. 15 purpureo V¹. -pureus V². | hordeacis VRD.

16 ceu Ev. seu r. 18 uiridis d. idis E. | et tantum E. 20 iridis Ev. eders rf. 21 daspetiacae e J. -iace V.

-ice d. daepetiace R. despe//ie E. aspleticae e con. S coll. Diosc. ponticae dein v. | galatiae d. -icae v. a. J. 22 primae Ev. a. S de mendo cfr. XXXVII 54. XXIX 67.

ubicumque in aquosis. recentibus virus maius quam ve-
 158 tustis, Creticae candidiores Ponticis. siccantur, ut iris,
 in umbra digitalibus frustis. nec non inveniuntur qui
 oxymyrsinae radicem acoron vocant, ideoque quidam hanc
 acorion vocare malunt. vis ei ad calfaciendum extenuan- 5
 dumque, efficax contra suffusiones et caligines oculorum,
 suco eiusdem potio contra serpentes.

159 (101) Cotyledon parvula herba est, in cauliculo tenero,
 pusillo folio pingui, concavo ut coxendices. nascitur in
 maritimis petrosisque umidis, radice olivae modo rotunda. 10
 oculis medetur suco. est aliud genus eiusdem sordidis
 foliis, latioribus densioribusque circa radicem velut oculum
 cingentibus, asperissimi gustus, longiore caule, sed per-
 gracili. usus ad eadem quae sativi aizoi.

160 (102) Duo genera eius: maius in fictilibus vasculis 15
 seritur, quod aliqui buphthalmon appellant, alii zoophthal-
 mon, alii stergethron, quia amatoris conveniat, alii hypo-
 geson, quoniam in subgrundiis fere nascitur; sunt qui am-
 brosiam potius vocant et qui amerimnon, Italia sedum

§ 159: Diosc. IV 90. 91. — §§ 160. 161: Diosc. IV 88. 89
 Th. H. VII 15, 2. cfr. Plin. XVIII 159. XXVII 14.

2 ut iris (vel iridis) ego. utris *ll.* -ibus *v.* uere *D.* 3 in umbra
om. *d.* | frusiris *VR.* 4 acaron *C.* | uocatur *R.* 5 acorion
VRdT(P)S. -roi *E.* acoron (acar- *C.*) agrion *v.* 6 *dist. ego.*
 7 quae potio contra *V.* potio contraque *v.a.S.* 8 est in *VR*
dS. t in *E.* *del. v.* (an semen habet in? cfr. *Diosc.*). 9 folio
 pingui *S.* pingui folio *B e Diosc.* pingui *ll.v.* | excoxendices *E.*
 10 ptorisque *R.* | umidis *ego coll. Marc. 12, 3.* uiridis
ll.v. 12 uelut *v.* uel *ll.* | oculorum con *V.* -lum ei; *R.*
 13 gusto *E.* | caule sed *dEv.* -les *r.* 13. 14 pergraciles *d.*
om. VR. 14 usus eius *v.a.S.* | satiui *ego.* iniui *E.* iridi (yr-
R) *rTS.* -dis *v.* iris *G.* | aizoi *Ev(D)* ad seqq. referentes. alzio
r. aizoo *S* (et *dist.*) *coll. Diosc.* 15 eius *VS.* *om. rv(D).*
 16 appellant *VR.S.* uocant *d(?)Ev.* 16. 17 zoobthalcon ap-
 appellant *V.* 17 stergethron *C.* -ton (hist- *d)* *ll.v.* | quia *VdS.*
 quod *Ev(J).* quia — hypogeson *om. R.* | conueniant *Vd.*
 17. 18 hypogeson *B* ('e *codd. Rom.*). stergeton *VE.* *om. (B)d.*
spg- v. cfr. nota ad XVIII 159. (exspectes potius epi- vel
 hypergeson, sed ne hoc quidem usquam traditum est). 18 su-
 grundis *VR.* | nascitur stergeton *d.* 19 potius *om. RS.* |
talias Rd. -li *v.a.S.* | seddum *V.*

magnum aut oculum aut digitillum. alterum minusculum, quod erithales vocant, alii trithales, quia ter floreat, alii erysithales, aliqui isoëtes, Italia sedum, sed aequae aizoum utrumque, quoniam vireat semper. maius et cubiti alti-
 5 tudinem excedit, crassitudine plus quam pollicari. folia in cacumine linguae similia, carnosa, pingua, larga suco, latitudine pollicari, alia in terram convexa, alia stantia ita, ut ambitu effigiem imitentur oculi. quod minus est, in muris parietinisque et tegulis nascitur, fruticosum a radice
 10 et foliosum usque ad cacumen, foliis angustis, mucronatis, sucosis, palmum alto caule. radix inutilis.

(103) Huic similis est quam Graeci andrachnen agrian
 vocant, Italia inlecebram, pusillis latoribus foliis et breviorae cacumine. nascitur in petris et colligitur cibi causa.

15 Omnium harum vis eadem, refrigerare et adstringere. medentur epiphoris folia inposita vel sucus inunctis, purgat 163

§ 162: Diosc. IV 89 [91] coll. II 217. — § 163: Diosc. IV 88. eupor. II 137. 121.

1 oculum d*v*. -lorum r*f*. 2 erithales C. -theles v. -tiles VR. -///des E. -cles d. | trithales C. -theles v. -chaes E. -cteles v. | quia ter d*Ev*. quater r. 3 erysithales V*f*J. c*f*r. XXVI 137. erisist- R*d*. chrysot- E(?)v. | isoetes v *ex ind.* is (his V²) et si VR. ysetun d. sem E. | italia E*J*. milia VR. alii d. sed G. sed alii itali v. | sedum *ll.v(J)*. del. G. | sed aequae ego. (c*f*r. XXIX 85). sed qui VR*d*J. qui E. alii v. del. G. atque D. sed graeci con*i*. S. | atzoum R. -ouum V. 4 quoniam om. E. | uirerat R. uiret G. | semper *ll.S*. semper aliqui semperuium E²v(D), a Plinio nusquam alibi dictum. 4. 5 altitudine VR*d*. 5 folia G *e* Diosc. alia *ll.* -iud v. 6 simile v*a.G.* | largo v*a.H.* 7. 8. ita ut d*Ev*. it V¹R. ut V². ita S. 8 imitentur d*v*. -tantur V*ES*. -tatur R. | quo E. 9 muri VR. | innascitur E. 10 foliosum VR*d*T*f*H(J). fufum E*S*. surfum v. 11 palmū D *cum* U 547. -mo *ll.v.* c*f*r. XXVI 39. 68. 82. XXIII 131. 12 simile V*RE*. | andrachnen v. c*f*r. XIII 120. -raciem VR*d*. -rechien E. -rachlen S *coll. ind.* | agrian J. -am v. agarian VR. -am d. enagrian E. 13 italia VR*d*S. -licae E. -li v. | inlecebram (ille- B) S *e* Diosc. elecebram d. -ant V. ecelebrant R. celeb- E*v*. | pusillos VR. in pastillos v*a.B.* | et VR*d*f*v*(D). om. E*C*(J). sed S. 13. 14 breviorae V*D*. ori E*v*. -or r. 14 petrosais d*T*. 15 perfrigerare E*v.a.H.* 16 inunctus d*T.v.a.G.* c*f*r. nota ad § 142. | purgat E.

enim ulcera oculorum expletque et ad cicatricem perducit, palpebras deglutinat. eadem capitis doloribus medentur suco vel folio temporibus inlitis, adversantur phalangiorum ictibus, aconito vero maius aizoum praecipue. a scorpi-
nibus quoque habentem id feriri negant.

- 164 Medentur et aurium dolori, item sucus hyoscyami modicus, item Achilleae et centaurii minoris et plantaginis, peucedani cum rosaceo et meconio, acori sucus cum rosa — omnis autem strigili calefactus infunditur —, cotyledon etiam purulentis cum medulla cervina calefacta, ebuli radicis tritae sucus linteo colatus, mox in sole densatus et, cum opus sit, rosaceo dilutus et calefactus.

Parotidas verbenaca, item plantago sanat, item sideritis cum axungia vetere.

- 165 (104) Narium ozaenas emendat aristolochia cum cypero.

(105) Dentibus remedio sunt panacis radix commandata, praecipue Chironiae, item sucus collutis, radix hyoscyami ex aceto manducata, item Polemoniae. commandatur et plantaginis radix, aut colluuntur in aceto decoctae suco; et folia esse utile, vel si sanguine gingivae putrescant; [vel] semen eiusdem apostemata et collectiones

§ 164: Diosc. IV 69. eupor. I 57. 67. (Marc. 9, 60). Diosc. II 152 III 82. — Marc. 15, 38. Pl. iun. 20, 17. — § 165: Diosc. III 4 [6]. eupor. I 160. Pl. iun. 23, 19. Marc. 10, 62. — Diosc. III 48. IV 69. eupor. I 69. Cels. VI 9. Marc. 12, 59. Pl. iun. 27, 12. — Diosc. IV 8. — Diosc. II 152. Marc. 12, 60. Pl. iun. 27, 13—15.

1 expersque E. 2 eadem VR Ven. | capiti VR. 4 atzoum V¹. adz- V²R. 5 fieri VR. 6 sucus VRTfS. sucus inunctus d(?)Ev(D). | hyoscyami TEv. -mos rf. 6. 7 modica E. -ce v.a.S. 8 meconi VR. 10 cum VRv(S). et cum d(?)EG. 10—12 dist. D. 13 uerbenacae R. -ca quoque v.a.S. 15 ozaenas v. -nam S. cfr. XXIV 113. ozena VRd. ozen E. (an ozaena emendatur?). 16 panaci VRd. 17 collutis Ev(D). -tibus rfS. 18. 19 commandatur Ven.(S). -antur U.v. 19 radices v.a.S. | coluntur VR. 20 esse VRES. edere dT. sunt v. | inutile E. utilia v.a.S. | sanguinem gingiua VR. 21 uncus ego posui. uel U.Tr(J). uel (uel si S cum vet. Dal.) sanguinis sit reiectio C coll. Diosc. del. Brot. (an putrescant tumeantve?).

gingivarum sanat. et aristolochia gingivas dentesque con- 166
firmat, verbenaca cum radice commanducata et decoctae
ex vino aut aceto sucus collutus, item quinquefolii radices
decoctae ad tertias *in* vino aut aceto. prius quam de-
5 coquatur, aqua marina aut salsa lavatur; decoctum diu
tenendum in ore. quidam cinere quinquefolii fricare malunt.
et verbasci radix decoquitur in vino ad colluendos dentes,
et hysopo colluuntur et peucedani suco cum meconio vel
radicum anagallidis, magis feminae, suco ab altera nare,
10 quam doleat, infuso.

(106) Erigeron a nostris vocatur senecio. hanc si 167
ferro circumscriptam effodiat aliquis tangatque ea dentem
et alternis ter despuat ac reponat in eundem locum ita,
ut vivat herba, aiunt dentem eum postea non doliturum.
15 herba est trixaginis specie et mollitia, cauliculis subrubicundis.
nascitur in tegulis et in muris. nomen hoc Graeci
dederunt, quia vere canescit. caput eius numerose dividitur
lanugine, qualis est spinae, inter divisuras exeunte;
quare Callimachus eam acanthida appellavit, alii pappum. 168
20 nec deinde Graecis de ea constat. alii erucae foliis esse
dixerunt, alii roboris — at minora multo —, radice alii
supervacua, alii nervis utili, alii potu strangulante. e diverso
quidam regio morbo cum vino dederunt et contra omnia

§ 166: Diosc. III 4 [6]. (eupor. I 79). IV 42. eupor. I 69.
Cels. VI 9. Marc. 12, (1) 30. Pl. iun. 27, 16—20. — Diosc. IV
102. Pl. iun. 27, 20. Diosc. III 27. 32. II 209. — §§ 167. 168:
Diosc. IV 95. Isid. XVII 9, 53.

1 dentesue d(?)ES. 2 verbenace E. -acae S *cum vet.*
Dal. | decoctae v(S). -ta U.C. 3 radices Ev.a.S. 4 in ego.
cfr. *infra*. om. U.v. ex Pl. iun. 4. 5 decoquantur EC.
5 lauantur B. lauantur Ev.a.J. | diu om. E. 8 hysipo VR. |
colluuntur VD. | peucedanis VR. 9 anagallidis VRd.
11 Erigeron VR. | vocatus VR. | si dEv. sine r. an si ter? cfr.
§ 148. XXI 42. 12 circumscripta VR. | ter dentem Cornar.
13 eta V. eza R. | ita V²v. itē r. 14 bibat E. 15 trixa-
gini V. 16 moris VR. | hoc nomen ES. 17 numerose
V²d. -ore V¹R. -osa Ev. cfr. XXXIII 61. 19 gallimachus R.
galliam chus V. 21 at minora ego. minora aminora E. minor
rJ. sed minoribus (-ra D)v. 22 utilia|| V. 23 quidem

- vesicae vitia, item cordis et iocineris. extrahere renibus
 169 harenam dixere. ischiadicis drachmam cum oxymelite ab
 ambulatione propinavere, torminibus quoque et in passo
 utilissimam, praecordiis etiam cibo ex aceto eam praedi-
 cantes serentesque in hortis. nec defuere qui et alterum 5
 genus facerent nec quale esset demonstrarent, contra ser-
 pentes in aqua bibendam edendamque comitialibus dantes.
 nos eam Romanis experimentis per usus digeremus. lanugo
 eius cum croco et exiguo aquae frigidae trita inlinitur epi-
 phoris, tosta cum mica salis strumis. 10
- 170 (107) Ephemerum folia habet lilii, sed minora, caulem
 parem, florem caeruleum, semen supervacuum, radicem
 unam digitali crassitudine, dentibus praecipuam concisam
 in aceto decoctamque, ut tepido colluantur. et ipsa etiam
 radix sistit; cavis, exesis inprimitur. chelidoniae radix ex 15
 aceto trita continetur ore, erosio veratrum nigrum in-
 primitur, mobiles utrolibet decocto in aceto firmanantur.
- 171 (108) Labrum Venerium vocant in flumine nascentem.
 est ei vermiculus, qui circa dentes fricatur aut cavis den-
 tium cera includitur. cavendum ne vulsa herba terram tangat. 20
- 172 (109) Ranunculum vocamus quam Graeci batrachion.

§ 170: Diosc. IV 85. — II 211. IV 149. — § 171: Diosc. III
 11. cfr. Plin. XXVII 71 (89). XXX 24. (XXII 121). — §§ 172.
 173: Diosc. II 206. cfr. Geop. II 6, 30.

3 propriare E. | et om. d(?) Ev. a. S. 5 serentesque Ev.
 -tes d. serpentes V. om. R. 6 quale Ev. -lem VR. -lis d. |
 essent VR. 7 medendamque VR. d. 10 tosta E(?) v. tota r.
 11 lilii Ev. illis r. 13 digitale E. | praecipuum R.
 15 radix mobiles v. a. S. | sistit cauis Ev(J). sistit in (sistint VR)
 cauis rTBrot. an sistit motus? cfr. XX 16. | exesis S (et
 ex- v). -si ll. TJ (offendente num. singulari). 16. 17 imponitur
 v. a. S. 17 utralibet decocta d(?) Ev. a. S. 18 uenerium D.
 -reum v. (cfr. XVIII 124). uenenarium ll. 19 uermiculum
 VR. | fricatur ego. cfr. XXII 121. necatur (ortum ex rncatur)
 ll. G. de mendo cfr. § 167. XXVI 11. 15. XXX 83. XXVIII
 133. ligatur v. neclitur D cum U 547 (contra Plinii usum).
 20 vulsa VdE. euu- v. cfr. nota ad XVIII 296; adde XIX 28,
 ubi etiam 27 (et fortasse 16) rectius uellitur scribendum erat.
 auu- E(?) G. | tangant VR. (an recte?). 21 quam d v(S). cfr.
 ind. et supra § 93. 117. 171. qua VR. quem E(?) C(D).

genera eius III: unum pinguioribus quam coriandri foliis et ad latitudinem malvae accedentibus, colore livido, caule alto, gracili et radice alba. nascitur in limitibus umidis et opacis. alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris, 5 altius caulibus. tertium minimum est, gravi odore, flore aureo. quartum simile huic, flore lacteo. omnibus vis 173 caustica, si cruda folia inponantur, pusulasque ut ignis faciunt. ideo ad lepras et psoras ipsis utuntur et ad tollenda stigmata, causticisque omnibus miscent. alopeciiis 10 inponunt celeriter removens. radix in dolore commanducata diutius rumpit dentes; eadem sicca concisa sternumentum est. nostri herbarii strumum eam vocant, quo- 174 niam medetur strumis et panis parte in fumo suspensa, creduntque ea rursus sata rebellare quae curaverint vitia, 15 in quo scelere et plantagine utuntur. oris ulcera intus succus plantaginis emendat et folia radicesque commanducatae, vel si rheumatismo laboret os, ulcera faetoremque quinquefolium, ulcera psyllium.

(110) Conposita quoque contra faectores, vel maxime 175 pudendum vitium, trademus. ergo folia myrti et lentisci pari pondere, gallae Syriacae dimidium pondus simul terere et vino vetusto sparsa mandere matutino ex usu

§ 174: cfr. Plin. XXI 144. XXVI 24. — Diosc. II 152. Pl. iun. 25, 7—9. Diosc. IV 42. 70. — § 175: Pl. iun. 25, 17—22. Marc. 11, 12. Pl. iun. 24, 1—3. Marc. 10, 62. Diosc. III 27. IV 76.

3 alto *S e conl. Dal.* alio VRd. albo Ev. an cubitali? cfr. Diosc. 4 foliosis E. 5 altius dED. alitus r. altis v. | grauiore flore B. 6 lacteo Brot. cum Ruellio e Diosc. luteo ll.v.(J). 7 igni V. igi E. 8 psoras dv. spo- r. | iis S. is VRED. eis G. om. dv. 9 causticisque d(?)Ev. -cis uriae V. -cis uirie B. an causticis uarie (vel uero)? 10 emouentes VET. euome- d. 11 ad (at S) eadem BS. 11. 12 sternu- tamentum V²dEv.a.S(D). cfr. nota ad XXIV 97. 12 stru- mum eam VRdTfS. strumeam Ev. cfr. ind. 14 curata fuerint (vet. Dal.) S. 14. 15 vitia in ego. -tia ll.v. (quo in CFWMüller p. 22. et in plantagine cont. Dal.). 15 intus ll.v. an illitus? 16. 17 commanducatae VdS. -te E. -ta Ev(D). 17 laboret Ev. habet r. 18 psyllium v. -llum E. pusillum r. 20 v² dentium VRd. | uitulum VE. 22 et usus E. optimum v. o

est, vel hederæ bacæ cum casia et murra pari pondere ex vino. naribus utilissimum est dracontii semen contritum ex melle, etiam si carcinomata in iis sint. suggillata hysopo emendantur, stigmata in facie mandragoræ inlitus delet.

C. PLINI SECUNDI NATURALIS HISTORIAE LIBER XXVI

- 1   1. (1) Sensit facies hominum et novos omnique ævo priore incognitos non Italiae modo, verum etiam universae prope Europae morbos, tunc quoque non tota Italia nec per Illyricum Galliasve aut Hispanias magno opere vagatos aut alibi quam Romae circaque, sine dolore quidem illos 10 ac sine pernicie vitae, sed tanta foeditate, ut quaecumque mors praeferenda esset.
- 2   (2) Gravissimum ex iis lichenas appellavere Graeco nomine, Latine, quoniam a mento fere oriebatur, ioculari primum lascivia, ut est procax multorum natura in alienis 15 miseriis, mox et usurpato vocabulo mentagram, occupantem multis et latius totos utique voltus, oculis tantum immunibus,

§ 2: Pl. iun. 32, 12—17. (cfr. Marc. 19, 1).

1 cassia Vd. | myrrha RdEv.a.S.   3 sit VRd.   4 stagmata R. | in Rv. om. r. | mandragora v.a.H.   5 illitus dT E(P)H. -ta v. inlinitus VBS. cfr. XXIII 124.   6 sensit et v.a.S. | et Il.D. del. v.   8 nec VRdv. ne E.   9 magnopere RdEv.a.S.   11 ac VRdG. aut Ev.   12 petenda d.   13 iis v. in E. his rC.   14 latini V².   15 aliena R¹.   16 miseris ED. | usurpate R¹. | occupantē RdTv. -te r.   17 in multis v.a.S. | et Il.Ven. (S). del. v. | latius ego. intus V¹RdTfS. intuitus Er. man. Dal. Ven. intatus V². del. v(D). an intentius? cfr. § 6. | totus V. totosque man. Dal. Ven.   17 — p. 175, 1 tantum manibus descendente E.

descendentem vero et in colla pectusque ac manus foedo cutis furfure.

(3) Non fuerat haec lues apud maiores patresque no-
stros et primum Ti. Claudii Caesaris principatu medio in-
repsit in Italiam quodam Perusino equite Romano, quae-
storio scriba, cum in Asia adparuisset, inde contagionem
eius inportante. nec sensere id malum feminae aut ser-
vitia plebesque humilis aut media, sed proceres veloci
transitu osculi maxime, foediorum multorum, qui perpeti
medicinam toleraverant, cicatrice quam morbo. causticis
namque curabatur, ni usque in ossa corpus exustum esset,
rebellante taedio. adveneruntque ex Aegypto, genetrice
italium vitiorum, medici hanc solam operam adferentes
magna sua praeda, siquidem certum est Manilius Cor-
nutus e praetoriis legatum Aquitanicae provinciae HS CC
elocasse in eo morbo curandum sese. accidit quoque sae-
pius, ut nova contra genera morborum gregatim senti-
rentur. quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni
repente vitia terrarum in parte certa membrisque homi-
num certis vel aetatibus aut etiam fortunis, tamquam malo
eligente, haec in pueris grassari, illa in adultis, haec pro-
ceres sentire, illa pauperes!

(4) L. Paullo Q. Marcio censoribus primum in Italia
carbunculum evenisse annalibus notatum est, peculiare
Narbonensis provinciae malum, quo duo consulares obiere

§ 3: Pl. iun. 33, 7. 8. — § 4 init.: Pl. iun. 32, 17—19.

4 ti V¹R¹D. tiberii d(?)v. titi r. 5 persino VR(Dal.).
equiti RE. 6 in om. d. | aperuisset (-sset et d) Vd. 11 pius-
que V¹. pri- V². | in Vr (in ras.) Ev(J). ad dTfS. 12 se
bellante d. 13 operam Erv. orem dT. morem VR. opem P.

15 et (pro e) E. ex v.a.H. | CC(H)D. 16 esse V²Er.
quoque ego. que ll.v. 17 contra V²dErv. om. V¹RTD. an
ut contra noua? (cfr. XII 92. XVII 41. XXI 33. XXXI 11).
post morborum falso iteraverunt curandum — saepius E, acci-
ditque saepius V. 18 repperiri VE. 19 creta d. -am V.

21 adulteris E. 23 paullo VdH(D). paulo rv(S). | ita-
liam d(?)G. 24 evenisse coni. J (coll. accidisse § 7 init.).
ven- ll.v. de mendo cfr. XVII 233. | notatum VRdTfS. consti-
tutum E. conscriptum v. 25 obire E.

condentibus haec nobis eodem anno, Iulius Rufus atque Laecanius Bassus, ille medicorum inscitia sectus, hic vero pollicis laevae manus evulso acu ab semet ipso tam parvo, 6 ut vix cerni posset. nascitur in occultissimis corporum partibus et plerumque sub lingua duritia rubens vari 5 modo, sed capite nigricans, alias livida, in corpus intendens neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quam somni indicio, quo gravatos in triduo aufert, aliquando et horrorem adferens circaque pusulas parvas, rarius febrem, stomachum faucesque ut invasit, ocissime 10 exanimans.

7 (5) Diximus elephantiasim ante Pompei Magni aetatem 20, 144 non accidisse in Italia, et ipsam a facie saepius incipientem, in nare prima veluti lenticula, mox increscente per totum corpus, maculosa variis coloribus et inaequali 15 cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, alibi ceu scabie aspera, ad postremum vero nigrescente et ad ossa carnes adprimente, intumescens digitis in pedibus manibusque. 8 Aegypti peculiare hoc malum et, cum in reges incidisset, populis funebre, quippe in balineis solia temperabantur 20 humano sanguine ad medicinam eam. et hic quidem mor-

§§ 7. 8: Pl. iun. 33, 20 — 34, 10. Marc. 19, 18. Celsus III 25.

1 atque V²d U. adque V¹. et Q. *rv. cfr. Tac. ann. XV 33.*

2 laecanius D. lec- U. v. Lic- Bas. e Diosc. praef. | illesi E. | inscitia *rv.* -tiam E. inscientia *rf H. cfr. XXIX 18. 23. 25. XXXI 131.* | secutus V²E. 3 leue E. | euulso V. -sa E. | paruo uulnere *v. a. S. an paruo puncto? cfr. XXVIII 198.* 4 possit VED. 5 uari H cum P. -rii VRdT. -riis Erv. -ricis G.

6 modis *v. a. G.* | nigrans E. | alias dErv. -ia r. | in livida E. | in U. J. del. v. | tendens d. 8 grauato in E. -to sint d.

9 auferens E. 10 faucesque ut ego. -esque VE. -esque cum d(?)v. paucisque Er. *cfr. de ut VIII 158. IX 122. 152. 153. XI 85. XVIII 115. XX 38. XXX 63. XXXI 109. XXXIII 29. XXXVI 127.* 11 examinans V. exinani E. 12 elephantiasim dS (-sin v). elefa- r. 13 occidisse E. | italia E¹.

14 increscente J cum Strackio. *cfr. Marc. inare- U. H(D). in-ale- v.* 15. 16 dist. ego coll. Celso. 17 et om. VR¹.

¹ in om. E¹. | greges E. 20 balneis E¹. | temperabantur E. 21 humani V.

bus celeriter in Italia restinctus est, sicut et ille, quem gemursam appellavere prisci inter digitos pedum nascentem, etiam nomine oblitterato.

(6) Id ipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios 9
5 durare, sicuti colum. Tl. Caesaris principatu inrepsit id
malum, nec quisquam id prior imperatore ipso sensit,
magna civitatis ambage, cum in edicto eius excusantis
valetudinem legeret nomen incognitum. quid hoc esse di-
camus aut quas deorum iras? parum enim erant homini
10 certa morborum genera, cum supra trecenta essent, nisi
etiam nova timerentur! neque ipsi autem homines pauciora
sibi opera sua negotia inportant.

Haec apud priscos erant quae memoramus remedia, 10
medicinam ipsa quodammodo rerum natura faciente, et
15 diu fuere. 2. Hippocratis certe, qui primus medendi
praecepta clarissime condidit, referta herbarum mentione
invenimus volumina, nec minus Diocli Carysti, qui se-
cundus aetate famaue extitit, item Praxagorae et Chry-
sippi ac deinde Erasistrati Cei, Herophilo quidem, 11
20 quamquam subtilioris sectae conditori, ante omnis cele-
bratam rationem, iam paulatim, usu efficacissimo rerum
omnium magistro, peculiariter utique medicinae, ad verba

§ 10: Celsus I praef. cfr. Plin. XXIX 4-6. Isid. IV 9, 4.

1 rest/ictus R¹. restri- f. | est om. VR¹. 2 gemursa Vd f
2. 3 nascentē v. -ti ll. 4. 5 alias durare V. 5 ti V¹R D.
tiberii d(?)v. titi V². pti E. pti r. 6 id om. Ev. a. H.
7 ambige R. | in V¹dTS. om. rv. | excusantes E. 8 qui VR¹.
9 iras parum VRd v. inasperum E¹. -parum E². minas pa-
rum man. Dal. | erant enim VRdS cfr. XXI 78. XXXIII 4.
IX 105. 13 memorauimus U(D). | remedia d v. et media
VR. media (m in ras.) E. 14 medicinā v. -na ll. | ipso quo-
nam modo V. 17 dioclis d(?)v. a. S. | ciaristi VR. car- r.
18 famaue VRd v. namque Er. | praxagora E. 19 crassi-
strati E. | Cei P e Strabone X 5, 6 p. 486. co ll. del. v. a. U.
Coi con. S. 20 omnis ll. S. -nes v. an omnia? 20. 21 ce-
lebratum E. -ante etiamtum S. 21 rationis R. | iam ego.
eam ll. v. | dist. ego (ut intellegatur rationem herbarum post He-
rophilum ad verba descendisse, cum tamen usus efficacissimus
herbarum magister esset). an vero ab usu?

garrulitatemque descendantem. sedere namque in scholis auditioni operatos gratius erat quam ire per solitudines et quaerere herbas alias aliis diebus anni.

- 12 **3.** (7) Durabat tamen antiquitas firma magnasque confessae rei vindicabat reliquias, donec Asclepiades aetate Magni Pompei orandi magister nec satis in arte ea quae-
stuosus, ut ad alia quam forum sagacis ingenii, huc se repente convertit atque, ut necesse erat homini qui nec id egisset nec remedia nosset oculis usuque percipienda, torrenti ac meditata cotidie oratione blandiens omnia ab-
dicavit totamque medicinam ad causas revocando con-
13 14 iecturae fecit, quinque res maxume communium auxiliorum professus, abstinentiam cibi, alias vini, fricationem corporis, ambulationem, gestationes, quae cum unusquisque semet ipsum sibi praestare posse intellexeret, faventibus
cunctis, ut essent vera quae facillima erant, universum prope humanum genus circumegit in se non alio modo quam si caelo demissus advenisset.
- 14 (8) Trahebat praeterea mentes artificio inani, alias vinum promittendo aegris dandoque tempestive, iam frigidam aquam et, quoniam causas morborum scrutari prius

§ 12: Celsus I praef. — § 13: Celsus II 14 init. — § 14: Celsus III 14. IV 26. Apuleius Florid. IV p. 30.

1 descendantem V¹dT. -te v(S). defendentem r. -te H. | sedere namque v. seddere namque Er. sed frenam (-na V²) quae (q̄ R) VR. s; fere namque d. | in VRdT.S. in his (iis v) EC.

2 aut ditioni d. | operatus E. occupatum v.a.G. | gravius R¹.

4 firmas VR. 4. 5 conferrae V. 5 reliqu/as donec V². donec reliquas E. 6 orandē E. rhetoricae v.a.G. | eas E.

7 quam forum VRdTfH. eorum Er. del. v. | hoc VR¹.

9 usque Vf. 10 torrentia E. | cottidie E. 11 causas VR

dTfS. -sam EG. casum man. Dal. v. 11. 12 coniectura E.

-ram v.a.H. 14 gestationis VRED. 15 praestaret E. |

posset REv.a.G. | intellexeret EG. -rent r. -re v. 16 facil-

lime V. 17 circumegit se V. -gisse d. 18 demissus TS.

dim- (-isus V) Vd. adm- E. em- Rv. 19 mentis VS. | inani

" = ego. (de mendo cfr. § 6 extr.). animalia VRdU. mirabili

-ili iam S. animos iam JD. 20 vinum Rde. -na VS.

Ven. | iam VRdTfS. tam Er. tum v. 21 scriitari E.

Herophilus instituerat, vini rationem inlustraverat Cleo-
phantus apud priscos, ipse cognominari se frigida danda
praeferens, ut auctor est M. Varro. alia quoque blandi-
menta excogitabat, iam suspendendo lectulos, quorum iactatu
5 aut morbos extenuaret aut somnos adliceret, iam balneas
avidissima hominum cupidine instituendo et alia multa
dictu grata atque iucunda, magna auctoritate nec minore
fama, cum occurrisset ignoto funeri, relato homine ab rogo 15
atque servato, ne quis levibus momentis tantam conver-
sionem factam existimet. id solum possumus indignari,
unum hominem e levissima gente, sine opibus ullis orsum,
vectigalis sui causa repente leges salutis humano generi
dedisse, quas tamen postea abrogavere multi. Ascle- 16
piaden adiuvere multa in antiquorum cura nimis anxia
15 et rudia, ut obruendi aegros veste sudoresque omni modo
ciendi, nunc corpora ad ignes torrendi solesve adsiduo
quaerendi in urbe nimbose, immo vero tota Italia imbrici-
trice, tum primum pensili balinearum usu ad infinitum
blandiente. praeterea in quibusdam morbis medendi cru- 17
20 ciatu detraxit, ut in anginis, quas curabant in fauces or-
gano demisso. damnavit merito et vomitiones tunc supra
modum frequentes. arguit et medicamentorum potus sto-

§ 15: Celsus II 6. — § 16: Celsus III 9. II 17. — § 17:
Celsus I 3. II 12, 2. V praef.

2 cognominari se dEv(J). -aueris e r. -omen ab aegris S
cum Gronovio. -omen a uinis et U. 3 aut E. et ut v.a.G. |
dist. ego. 4 lectulo d. | iactura R¹d¹. -tatura Vd²fS.
5 morbi V. 6 cupidinem V. -ditatem R¹. | et om. R¹d.
7 dictu dEr. -ta r. | grauia Er. 8 hominem E. 11 e leui-
sima dv. fleu- r. | gentes in eo pipus E. 12 legis V. om. E. |
generis E. -reri V. 13 adrogauere V. | multa E. 13. 14 as-
clepiadem REv.a.S. -des dT. 14 adiuuere V²Rv. -uare E.
-uene V¹. aduenit d¹. inuenit d²T. | multi v.a.G. | in anti-
quorum VRdTH. quorum Ev(G). del. C. 15 obrudiendi E.
16 adsidue dTv.a.G. 17 urbem V. | tanta dT.
17. 18 imbricitrice ego. cfr. Macrobius I 17, 49. imperatrice ll.v.
imbrium creatrice J. imitatrice D. nimborum altrice conl. S.
immo — imperatrice uncis inclusit U. 19 blandiente Vdvo(T
-tem rG. | morbi V. 22 potu E.

macho inimicos, quod est magna ex parte verum. itaque nos in primis quae sunt stomacho utilia signamus.

- 18 4. (9) Super omnia adiuvare cum magicae vanitates in tantum evectae, ut abrogare herbis fidem cunctis possent: Aethiopide herba amnes ac stagna siccari; *onothu-* 5
ridis tactu clausa omnia aperiri; Achaemenide coniecta in aciem hostium trepidare agmina ac terga verti; lataceni dari solitam a Persarum rege legatis, ut, quocumque venissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia.
- 19 ubinam istae fuere, cum Cimbri Teutonique terribili Marte 10
ulularent aut cum Lucullus tot reges Magorum paucis legionibus sterneret? curve Romani duces primam semper in bellis commerciorum habuere curam? cur Caesaris miles ad Pharsaliam famem sensit, si abundantia omnis contingere unius herbae felicitate poterat? non satius fuit 15
Aemilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere quam machinis claustra per tot annos quater? siccentur hodie Meroide Pomptinae paludes tantumque agri suburbanae reddatur Italiae! nam quae apud eundem Democritum invenitur compositio medicamenti, quo pulchri 20
bonique et fortunati gignantur liberi, cui umquam Persarum regi tales dedit? mirum esset profecto hucusque pro-
vectam credulitatem antiquorum saluberrimis ortam initiis, si in ulla re modum humana ingenia novissent atque non hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam proba- 25

§ 19 extr.: cfr. Plin. XXIV 166.

1 uerum VRdTS. uetitum Erv. 2 ut alia VR¹.
4 euacuet et abrogaret E. 5 aethiope R¹. 5. 6 onothu-
ridis ego. cfr. XXIV 167. condiendis VRdTS. -dendis ErJ.
coniectu (ad antecedd. relatum) v. condendis U coll. Athen.
XI 55 p. 477. chondridis coni. J. 7 uertere d(?) v. a. S.
8 solita Vd. | persarum relegatis VdT. 10 ubinam istae
dv. -nimiste v. 13 curat cure (om. Caesaris) E. 17 qua-
teres iactentur E. 18 hodie om. v. a. G. | merodie f. aethiopide
v. a. H. | agri v. -is U. 19 reddantur Er. 21 gignantur om.
R¹d. | cur numquam v. a. H. 22 talis est man. Dal. v. a. G. |
dedit G. -ita U. v. an dedit ea (sc. compositio) vel dedit? & (vel
mirum? (ac mirum coni. S). | esse E. 22. 23 profectam
cito errore). 24 morum VR. | in (pro non) R¹.

turi suo loco essemus evectam ultra Magos etiam. haec 28, 6^{sq.}
est omni in re animorum condicio, ut a necessariis orsa
primo cuncta pervenerint ad nimum. igitur demonstra-
tarum priore libro herbarum reliquos effectus reddemus,
5 adicientes ut quasque ratio dictabit.

(10) Sed in lichenis remediis atque tam foedo malo 21
plura undique acervabimus, quamquam non paucis iam
demonstratis. medetur ergo plantago trita, quinquefolium,
radix albuci ex aceto, ficulni caules ex aceto decocti,
10 hibisci radix cum glutino et aceto acri decocta ad quartas.
defricant etiam pumice, ut rumicis radix trita ex aceto
inlinatur. et flos visci cum calce subactus laudatur et 22
tithymalli cum resina decoctum. lichen vero herba om-
nibus his praefertur, inde nomine invento. nascitur in
15 saxis, folio uno ad radicem lato, caule uno parvo, longis
foliis dependentibus. haec delet et stigmata. teritur cum
melle. est aliud genus lichenis, petris totum adhaerens
ut muscus, qui et ipse inlinatur. hic et sanguinem sistit
volneribus instillatus et collectiones inlitis. morbum quo-
20 que regium cum melle sanat ore inlito et lingua. qui ita
curentur, aqua salsa lavari iubentur, ungui oleo amygdalino,
hortensiis abstinere. ad lichenas et thapsiae radice
utuntur trita cum melle.

(11) Anginae argemonia medetur sumpta ex vino, hy- 23
25 sopum cum fico decoctum et gargarizatum, peucedanum

§§ 21, 22: Pl. iun. 33, 9—13. Marc. 19, 3. 4. 27. 5. Diosc.
IV 162. — § 22: Diosc. IV 53. — Pl. iun. 33, 13. Diosc. IV
154. — § 23: cfr. Marc. 16, 42. — Diosc. III 27. Celsus IV 7.
Pl. iun. 32, 4—6. Marc. 15, 29. Pl. iun. 32, 6—8. Diosc. IV 42.

3 pervenerit E. 3. 4 demonstrata tum R¹. -ratum V.
5 adicientes VRTfS. -emus d(?)ErG. -musque man. Dal. v. |
quasque ut d³T. quasque d¹. quas man. Dal. v. a. G. | dictavit
E. -nerit v. a. S. 7 acervabimus dv. -auimus r. | non paucis
iam non E. 9 albugi E. | ex ego. om. ll. v. ex Pl. iun. in
Marc. 10 glutine lupino Pl. iun. lupino Marc. | et ll. v. ex
Pl. iun. | quartanas Rd. 11 defricantur v. a. D. 12 dist.
ego. 13 thimalli (om. et) d. 15 parvo longis Er. longo
parvis rTfS. 17 an est et? | petris Er(J). -ras rTS. -ras
con. J. | inhaerens d(?)G. 25 fico V¹atfS coll. Diosc. ubi

cum coagulo vituli marini aequis partibus, proserpinaca cum muria ex menis et oleo trita vel sub lingua habita, item sucus de quinquefolio potus cyathis III. hic et omnibus faucium vitiis medetur gargarizatus, verbascum pri-
 24 vatim tonsillis in aqua potum, 5. (12) strumis plantago, 5
 chelidonia cum melle et axungia, quinquefolium, radix persollatae, item cum axungia operitur folio suo inposita, item Artemisia, radix mandragorae ex aqua. sideritis latifolia clavo sinistra manu circumfossa adalligatur, custodienda sanatis, ne rursus sata taedium herbariorum sce- 10
 21, 144
 25, 174 lere, ut in quibusdam diximus, rebellet, quod et in iis, quos Artemisia sanaverit, praedici reperio, item in iis, quos
 25 plantago. damasonium, quae et alcima vocatur, sub solstitio collecta inponitur ex aqua caelesti, folium tritum vel radix tusa cum axungia ita, ut inposita folio suo operiatur. 15
 sic et ad omnes cervicis dolores tumoresque quacumque
 26 in parte. — (13) Bellis in pratis nascitur, flore albo, aliquatenus rubente. hanc cum Artemisia inlitam efficaciorē esse produnt. — (14) Condurdum quoque herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo conprimere dicitur 20
 strumas, item verbenaca cum plantagine. — Digitorum vitiis omnibus et privatim pterygiis quinquefolium medetur.

§ 24: Diosc. II 152. Marc. 15, 18. Diosc. IV 42. 76. —
 § 25: Diosc. III 159. — § 26 extr.: cfr. Diosc. eupor. I 155. —
 Diosc. IV 42. eupor. I 190.

V²r (ex corr.) E Pl. iun. v. 1 proserpina V²E. 2 et
 menis E. et v. a. G. cfr. XXVII 127. | set (pro et) V¹. sed V².
 ex v. a. G. 3 deniq; folio E. 4 uerba sicut E. 6 melle
 et v. et ab E. om. r. | axungia — 7 item cum r in marg. Ev.
 om. r. 7 imposito d. 8. 9 lata folia Ev. a. H. 9 cir-
 cumfossa Erv(D). -fusa VRJ. -confissa d. confissa S. 10 tae-
 dium ego. cfr. § 3, nota ad XXIII 22. die Er. om. rTD. diro
 v. 11 diximus om. Erv. a. S. | iis v. his II. C. item v. 12.
 13 damasonium B e Diosc. cfr. ind. et XXV 124. -sionem d.
 -sione VRJ. -son v. damisionem Er. | alcima con. J. cfr. nota
 ad XXV 130. alcam Vd. -canam E. alia nam r. alia R. alcea
 C. alisma B. caucalin v. 15 absungia E. | filio V. 16 om-
 nis cervices V. 17 flore Erv. om. r. 18 hanc VRdv. ac
 19 quoque om. R(?) Ev. a. S. 20 in II. v. an e (= i)? cfr.
 162 (inlecebram) et nota ad XXVIII 98.

- (15) In pectoris vitiis vel gravissimum est tussis. huic 27
medetur panacis radix in vino dulci, sucus hyoscyami etiam
sanguinem excreantibus, nidor quoque accensi tussientibus,
item scordotis mixto nasturcio et resina cum melle tunsa
5 arida — facit et per se faciles excreationes —, item cen-
taurium maius vel sanguinem reicientibus, cui vitio et
plantaginis sucus medetur et Vettonica obolis III in aqua;
contra purulentas contraque cruentas excreationes per- 28
sollatae radix drachmae pondere cum pineis nucleis XI,
10 peucedani sucus. pectoris doloribus acorum subvenit, idem
antidotis miscetur; tussi daucum, item Scythica herba, eadem
omnibus pectoris vitiis; tussi et purulenta excreantibus
obolis III in passi totidem verbascum, cuius est flos aureus.
6. huic tanta vis, ut iumentis etiam non tussientibus modo, 29
15 sed ilia quoque trahentibus auxiliatur potu, quod et de
Gentiana reperio. radix cacaliae conmanducata et in vino
madefacta non tussi tantum, sed et faucibus prodest. hy-
sopi v rami cum II rutae et ficis III decocti thoracem
purgant, tussim sedant.
20 (16) Bechion tussilago dicitur. duo eius genera. 30

— § 27: Diosc. III 48. IV 69. III 115. 6. eupor. II 31. (Marc.
16, 59). II 152. IV 1. — § 28: Diosc. IV 105. III 82 (eupor. II 37).
I 2 (eupor. II 35). III 76. 5. IV 102 (eupor. II 32). — § 29: Diosc.
IV 121 (eupor. II 31). Marc. 16, 49. Diosc. III 27. — § 30: Diosc.
III 116. eupor. II 33. Geop. II 5, 4. (cfr. Marc. 16, 101).

1 pectoribus VR¹. 2 panaces VR¹. | dulce VR¹.
3 sanguine VR. | accens; tussientibus V. 4 nasturcio E.
-rtio rv. | et (pro cum) R¹dTf. 7 dist. ego. | tribus ll.v.
8 purulentis E. | dist. ego. 8. 9 persololatae VE. 9 drach-
mae v. -ma VRdD cum U 549 non apte coll. XI 184. dia-
dima E. cfr. XXII 29. | pondere H. -ris ll.v(JD). cfr. § 44.
34. 36. 40. 52. 53. 57. 77 al., de falsa siglae p. interpretatione
§ 102. 114. | undecim ll.v. 10 dist. S. | aquorum V. | subvenit
ego. -nit et ll.v. | idem ego. ideo ll.v. 11 eadem con. S.
ea demum d(?)Erv. ex V¹R. ea demum ex V². 12 pecto-
ribus V. 12. 13 dist. ego. 13 obolis tribus om. R¹d. | pasti
E. possi d. passo v.a.S. | flos est E. flos v.a.H. 14 notu-
sientibus V. 16 repperio E. | cacaliae RED. cfr. XXV 135.
XXVI 163. 18 quinque . . duobus . . tribus ll.v. | ficis E.
fici d. 19 purgat E. 20 tusilago E. tusselago d. -lego V

- silvestris ubi nascitur, subesse aquas credunt, et hoc habent signum aquileges. folia sunt maiuscula quam hederæ V aut VII, subalbida a terra, superne pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. quidam eandem esse arcion et alio nomine chamaeleucen putant. huius aridæ 5 cum radice fumus per harundinem haustus et devoratus veterem sanare dicitur tussim, sed in singulos haustus 31 passum gustandum est. (17) altera a quibusdam salvia appellatur, similis verbasco. conteritur et colata calfit atque ita ad tussim laterisque dolores bibitur, contra scorpiones 10 eadem et dracones marinos efficac. contra serpentes quoque ex oleo perungui ea prodest. — Hysopi fasciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tussim, lateris, pectoris dolores, verbascum cum ruta ex aqua, Vettonicae farina bibitur ex aqua calida. 15
- 32 7. (18) Stomachum conroborat scordotis suco, centauryum, Gentiana ex aqua pota, plantago aut per se in cibo sumpta aut cum lente alicaeve sorbitione. Vettonica alias gravis stomacho, vitia tamen sanat pota vel foliis conmanducata, item aristolochia pota, agaricum mandu- 20

§ 31: Diosc. (III 35). eupor. II 31. (cfr. Plin. XXII 146). — Diosc. eupor. II 31. Marc. 16, 50. Celsus IV 10. — Marc. 24, 11. — Pl. iun. 58, 22. Marc. 24, 8 (16, 52. 87). — § 32: Diosc. III 115. Marc. 20, 22. Diosc. III 3. eupor. II 5. Marc. 24, 6. Diosc. II 152. Marc. 16, 37 (20, 50). Diosc. eupor. II 13. Diosc. III 1. 138. (Marc. 20, 124). IV 70. 90. eupor. II 1.

1 siluestri subnascitur E. | quas E. 2 quinque *ll. v.*
3 autem Vd. | vii om. d. septem rv. | ad terra V. | supernae calida E. 4 sine radice VR¹dT. | eundem E. 4. 5. arcion VTfS. (cfr. XXV 113). artion Rd. archion E (*ll. in indice*). bechion v. (rhichion *vel* arcophyton Diosc.) 5 chamaeleucin R. -chen Er. 6 cum radices VRE. an item radices? cfr. Diosc. 6. 7 deuocatus ueterum E. 7 singulis E. 8 a Erv. om. r. 9 calfacit VRd f Ven. C. 10 doloris VR. 11 eandem R. 12 fasciculus dTv. -lis r. 13 et cum Vd Tf. | lateris et (*ad seqq. relata*) v. a. S. | ad tussim — 15 calida om. R. add. r. 14 doloris Er. -ribus H. | cum om. dTE. | uettonica E. ueto- VR¹. 16 roborat R¹dT. | suco VdED. -cus v. 17 pota V²S. -tae rv. cfr. CFWMüller p. 9. 18 B. | sumptę d. 20 aristolochia r. -ca R.

catum siccum, ut ex intervallo merum sorbeatur, nymphaea Heraclia inlita, peucedani sucus. psyllion ardoribus inponitur, vel cotyledon trita cum polenta vel aizoum.

- (19) Molon scapo est striato, foliis mollibus, parvis 33
 5 radice IIII digitorum, in qua extrema alii caput est. vocatur a quibusdam syron. ex vino stomacho . . . dyspnoeae medetur centaurium maius ecligmate, plantago suco vel cibo, Vettonicae tusae pondo libra, mellis Attici semuncia ex aqua calida cotidie bibentibus, aristolochia vel
 10 agaricum obolis ternis ex aqua calida aut lacte asini potum. cissanthemos ad orthopnoeas bibitur, item hysopum 34 et asthmaticis, peucedani sucus in iocineris doloribus et pectoris laterisque, si febres non sint. sanguinem quoque expuentibus subvenit agaricum victoriati pondere tritum
 15 et in mulsi V cyathis datum. idem et amomon facit. ioci- 35 neri privatim Teucra bibitur recens drachmis IIII in poscae hemina, Vettonicae drachma I in aquae calidae cyathis III ad cordis vitia in frigidae cyathis II. quinquefolii sucus iocineris et pulmonis vitiis sanguinemque reicientibus et

§ 33: (Diosc. III 47). Diosc. eupor. II 31. 39. Diosc. III 6. (Marc. 17, 14). II 152. III 4 (6). 1. — § 34: Diosc. eupor. II 39. — Diosc. II 194. III 27. (Marc. 17, 9). II 82. III 1 (eupor. II 29). I 14. — § 35: Diosc. eupor. II 58. — Diosc. IV 1. (Marc. 22, 33). IV 42 (eupor. II 30). II 209. IV 108. I 2. II 76.

2 pillio E. 3 azoum VR¹d. 4 scapo v. ca- II.
 5 quattuor II.v. | aqua Rdv.a.B. | alii caput est RdB. alica potest E. pota v. 6 syron dv. cfr. ind. syro R. siro V. siron E. sinon r. | lacunam ego indicavi. et Rd(?)v. | dist. ego.
 6. 7 dyspnoeae C. dispnoea Er. -ae v. difnoea r. 7 eligmate VR. 8 uettonica R¹d. | tusa d. | an libra et?
 9 aristolochia — § 58 uetustis desunt in R. add. r ('post tria folia et dimidium'). 10 calida cotidie bibentibus VdT (falso iterantes). | asinino TS. 10. 11 potam E. -ta rv.a.S.
 12 asthmaticis v. -aatis (astum- V) dV. hastumanticis E. artu-r. | peucedanis fucus E. 13 febries r. | sunt dv.a.G. 15 et in — datum om. r. | quinque II.v. | amomon V. amenon d.
 16 terebia Vd. | quattuor II.v. 17 heminam Vd. | drachma r. ego. -mae d. -ma una Erv. dagmae V. | aquae VdT.S. aqua rv. | calidae VdT.S. -da Ev. | tribus II.v. 18 duobus II.v.
 19 uitii V. | reicientibus et cuicumque Vdv. om. Er.

cuicumque vitio sanguinis intus occurrit. iocineri anagallides mire prosunt. capnon herbam qui edere, bilem per urinam reddunt. acoron iocineri medetur, thoraci et praecordiis daucum.

- 36 (20) Ephedra, ab aliis anabasis vocata, nascitur ventoso fere tractu scandens arborem et ex ramis propendens, folio nullo cirris numerosa, qui sint iunci geniculati, radice pallida. datur ex vino nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina et sorbitione facta, in quam vinum addi convenit. item Gentiana madefacta pridie contrita denarii 10 pondere in vini cyathis III.
- 37 (21) Gaeum radículas tenues habet nigras, bene olentes. medetur non modo pectoris doloribus aut lateris, sed et cruditates discutit iucundo sapore. verbenaca vero omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iocineribus, 15 thoraci; peculiariter autem pulmonibus et quos ab Æs phthisis temptet radix herbae consiliginis, quam nuper 25, 86 inventam diximus. suum quidem et pecoris omnis remedium praesens est pulmonum vitio vel traiecta tantum in auricula. bibi debet ex aqua haberique in ore adsidue 20 sub lingua. superficies eius herbae an sit in aliquo usu, adhuc incertum est. renibus prodest plantaginis cibus, 34 Vettonicae potus, agaricum potum ut in tussi.

§ 36: Diosc. IV 46. eupor. II 31. 39. — (Marc. 22, 29). —
§ 37: Marc. 22, 35. — § 38: Colum. VI 5, 3. VII 5, 14. —
Diosc. II 152. IV 1. Marc. 26, 37. Diosc. III 1. eupor. II 60.

1 intus *ll.v.* an inlitus? *cfr. Diosc.* 3 achoron *E.* -onon
r. aceon d. | thoraci quoque *v.a.S.* 4 daucum *S* cum *J.* cau-
cum *VdT.* -cem *Er.* daucum (caucum *Vere.* caucum *C*) quae et
(ad *seqq. relata*) *v. del. B(H).* caucum *legitur apud Diosc. II*
168. an radice? cfr. § 77. 5 anabasis *v. cfr. ind.* amab-
Vd. abamb- *r.* 6 feret nactus candens *r.* 7 qui *Vd.v.* que
r. | sunt *dv.a.S.* | iungi *V.* 10 contrito *V.* 11 cyathis uini
VdS. | tribus *ll.v.* 12 gaeum *VED.* geum *drv.* 13 nudo
r. | et *om. V.* 16 iis *v.* is *E.* his *rC.* 17 pthyis *V.* pi-
thys E. | *dist. H coll. XXV 86.* 18 coris sumnis *V.* pecorum
omnium v.a.G. 19 traiectata tum *V.* 20 oricula *VE.*
v. Vd.

(22) Tripolion in maritimis nascitur saxis, ubi adludit 39
unda, neque in mari neque in sicco, folio *isatis* crassiore,
caule palmum alto, in mucrone diviso, radice alba, odorata,
crassa, calidi gustus. datur hepaticis in farre cocta. haec
5 herba eadem videtur quibusdam quae polium, de qua suo
loco diximus.

21, 44. 145 sqq.

(23) Gromphaena, alternis viridibus roseisque per cau- 40
lem foliis, in posca sanguinem reicientibus medetur.

(24) iocineri autem herba malundrum, nascens in segete
10 ac pratis, flore albo, odorata. eius cauliculus conteritur
ex vino vetere. (25) item herba calcetum e vinaceis con-
trita inponitur. faciles praestat vomitiones radix Vetto-
nicae, hellebori modo IIII drachmis in passo aut mulso,
hysopum tritum cum melle, utilius praesumpto nasturcio
15 aut irione, molemonium denarii pondere. et sillybi lacteus
sucus, qui densatur in cummim, sumitur cum melle supra
dicto pondere praecipueque bilem trahit. rursus sistunt 41
vomitionem cuminum silvestre, Vettonicae farina; sumuntur
ex aqua. abstergent fastidia cruditatesque digerunt dau-
20 cum, Vettonicae farina ex aqua mulsa, plantago decocta
caulium modo. — Singultus hemionium sedat, item aristo-

§ 39: Diosc. IV 133. — § 40: Diosc. IV 1. III 27. IV 156.
— § 41: Diosc. III 62. Marc. 20, 139. 89 (106). Diosc. II 152.
III 141. 4 (6). IV 14. III 6. 27. eupor. II 35. 36.

1 tripolion VdE. | maritimo d. | abludit VdE. allidit v.a. G.
2 mare E. | isatis Verc. e Diosc. satis Il.v. 3 caule pal-
mum alto S. cfr. nota ad XXV 161, de mendo XX 117. palmo
alto Il.v. palmeo caule Verc. (cfr. § 95). 5 polium V.
7 cronphaena E'r. cyonphena E² in marg. symphona (-nia C)
uel gromphaena v.a.H. | uiribus Vdr. 8 medetur om. d.
9 malandrum Er. melandryum v.a.H. 11 carcetum r. chal-
cetum d(?) v.a.D. cfr. ind. | uinaceis S. uceis V. uineis rv.
13 quattuor Il.v. | mulso V. 14 nasturcio E. -rtio rv.
15 molemonium Erv. molium V. mollium d. lemonium coni. H.
(cfr. ind., ubi hermonium dT. an hemionium?). | pondere om.
d. | est et v.a.S. | sillybi ego. sillib; dr. -bus rG. sillybus J.
-bi iis S. silybo Dal. psyllibus v. cfr. Diosc. et XXII 85.
16 densatus d(?) v.a.D. 18 uettonica dE. 20 farinae F
21 hemionium B e Diosc. hermonium Er. -monium r

- lochia, suspiria clymenus. — Pleuriticis et peripneumonicis
 centaurium maius, item hysopum bibitur, pleuriticis peu-
 42 cedani sucus. (26) alus autem, quam Galli sic vocant,
 Veneti cotoneam, medetur lateri, item renibus convulsisque
 et ruptis. similis est cunilae bubulae, cacuminibus thymo, 5
 dulcis et sitim sedans, radices alibi albae, alibi nigrae.
 (27) eosdem effectus in lateris doloribus habet chamaerops
 myrteis circa caules geminos foliis, capitibus Graeculae
 rosae, ex vino pota. — Ischiadicos dolores et spinae levat
 34 agaricum potum ut in tussi, item stoechadis aut Vetto- 10
 nicae farina ex aqua mulsa.
- 43 8. (28) Plurimum tamen homini negotii alvus exhibet,
 cuius causa maior pars mortalium vivit. alias enim cibos
 non transmittit, alias non continet, alias non capit, alias
 non conficit, eoque mores venere, ut homo maxime cibo 15
 pereat. pessimum corporum vas instat ut creditor et sae-
 pius die appellat. huius gratia praecipue avaritia expetit,
 huic luxuria condit, huic navigatur ad Phasim, huic pro-
 fundi vada exquiruntur; et nemo vilitatem eius aestimat

§ 42: Diosc. IV 9. Marc. 26, 18. cfr. Plin. XXVII 41. —
 Celsus IV 13. Marc. 25, 17. 39. cfr. Plin. XXIV 130. — Diosc.
 III 1 (eupor. I 237). [III 28]. IV 1.

1 clymenus *S* (-nos *v*). clim- *ll*. | pleuriticis *Vd v. a. G.* (sic
 d etiam *v. 2*). | peripneumonicis *VEJD.* cfr. XXII 108. XXIII
 123. XXIV 145. 3 alus *ego.* cfr. XXVII 41 (ubi etiam or-
 dine alphabetico munitur). Scribon. 83. Marc. 17, 21. 10, 68.
 26, 18. halus *ll. v* (index) Marc. 31, 29. | sil *S* cum Schneidero
 ad Veget. p. 109. at cfr. Marc. 31, 29 et Plin. XX 36 (= Diosc.
 III 53. 54). 4 cottonia *Vd*. | ea terri *V.* at- d. 5 cuni-
 culae *Er*. | bubulae *om. V.* 6 dulci *Vd*. | sedant *TEr.* sedat
v. a. G. | radices *VdTH.* radiradi- *E.* radii radi- *r.* rarae radi- *v.*
 7 effectus *om. r.* | in *om. Er v. a. H.* | chamaerops *Vv. a. Dal.*
 -pis *Er*. 8 myrteis d*v.* -tei *r.* | caules d*v.* -lis *rS.* -lem *B.* |
 geminis *rB.* 9 potus *Er*. | ischiadicos *v.* scia- *ll*. 10 stoe-
 chadis *B.* theoca- *r.* theoca- *rv.* nomen incertum; cfr. XXVII
 131 (= Diosc. III 28). 12 albus *E.* 13 alius *Vd*. | cibus *d.*
 15 conficit *Er.* concipiat d. capiat *V.* 16 instant *E.* |
 17 expetit *Brot. cum Gronovio.* -itur *ll. v.*
 huc *r.* | condit *S* cum Gronovio. -itur *ll. v.* | phasia
 -ilitatem *ErDal.*

consummationis foeditate. ergo numerosissima est circa hanc medicinae opera.

- Sistit eam scordotis recens drachma cum vino trita 44
vel decocta potu, Polemonia, quae et dysintericis ex vino
5 datur, verbasci radix pota ex aqua II digitorum magni-
tudine, nymphaeae Heracliae semen cum vino potum, radix
superior e xiphio drachmae pondere ex aceto, semen plan-
taginis in vino tritum vel ipsa ex aceto cocta aut alica
ex suco eius sumpta, item cum lenticula cocta vel aridae
10 farina inspersa potioni cum papavere tosto et trito vel
sucus infusus aut potus, Vettonica in vino ferro calefacto.
eadem coeliacis in vino austero datur; his et Hiberis 25, 88
inponitur uti dictum est. — Tenesmo radix nymphaeae 45
Heracliae e vino bibitur, psyllium in aqua, acori radices
15 decoctum. aizoi sucus alvum sistit et dysinterias et tae-
nias rotundas pellit. symphyti radix pota in vino alvum
et dysinteriam sistit, item dauci. aizoum foliis contritis
ex vino torminibus resistit, alcimae siccae farina torminibus
pota cum vino.
20 (29) Astragalus folia habet longa, incisuris multis ob- 46
liquis, circa radicem caules III aut IIII, foliorum plenos,

§ 44: Diosc. III 115. IV 8. 102. (eupor. II 48. Marc. 27, 129).
III 138. (eupor. II 48). II 152. eupor. II 47. 49. 51. Marc. 27, 16.
15. Pl. iun. 48, 18. — Marc. 27, 62. — § 45: Diosc. III 138.
(eupor. II 48. 47). IV 88. 9. Pl. iun. 48, 19. Diosc. III 76. IV 88.
III 159. — § 46: Diosc. IV 62.

2 operam d. 4 potui VdTf. | quae VJ. que r. quoque
v. | et del. S. 5 nelbasci r. | ex qua V. | duorum U.v.
6 nymphae E. 7. 8 plantatinis V. -ti nisi d. 8 cocta
athalica V. 9 aridae V. 11 potus VdTv(S). succus ErG. |
nettonicae v.a.S. 12 hibiberis E. 13 ut Erv.a.S. (de
dictione cfr. § 78. 147). 14 psylum Vd. | acori drG. cori
VE. cum [radicibus] v. 15. 16 taenias S. tenias f. teneas
Er. en- V¹d. tieneas V². tineas v. 16 pellat E. | sympiti E.
-tys r. | pota — 17 et VdTfS om. Erv. 17 dysinteria Er.
-as H. 18 resistit — 19 pota om. Vd. | alcimae J e coni. S.
cfr. nota ad XXV 130. alcmae Er. -meae v. alceae Cl.
19 nitio V. 20. 21 obliquis VdED. -qua r(?)
V. / radices v.a.S. | dist. ego. | tres aut quattuor

florem hyacinthi, radices villosas, implicatas, rubras, praeduras. nascitur in petrosis, apricis et isdem nivalibus, sicut in Pheneo Arcadiae. vis ei ad spissanda corpora. alvum sistit radix in vino pota, quo fit ut moveat urinam repperusso liquore, sicut pleraque quae alvum sistunt. 5 sanat et dysintericos in vino rubro tusa; difficile autem tunditur. eadem gingivarum suppurationi utilissima est fotu. colligitur exitu autumnii, cum folia amisit; siccatur in umbra.

- 47 (30) Et ladano sistitur alvus utroque, quod in segetibus nascitur contuso et cribrato. bibitur ex aqua mulsa, item 10 nobili e vino. ledon appellatur herba, ex qua fit in Cypro barbis caprarum adhaerescens. nobilius in Arabia fit, iam et in Syria atque Africa quod toxicum vocant; nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt adhaerescente roscida 12, 73^{sq.} lanugine. plura de eo diximus inter unguenta. hoc gra- 15
48 vissimum odore est durissimumque tactu. plurimum enim terrae colligit, cum probetur maxime purum, odoratum, molle, viride, resinosum. natura ei molliendi, siccandi, concoquendi, somnum adliciendi. capillum fluentem cohibet nigritiamque custodit, auribus cum hydromelite aut rosaceo 20 infunditur, furfures cutis et manantia ulcera sale addito sanat, tussim veterem cum styrace sumptum, efficacissimum ad ructus.

§§ 47. 48: Diosc. I 128. cfr. Plin. XII 73. 75.

- 1 flore Vd. | pillosas Vf. an pilosas, ut § 58? | implicata E.
2 an uentosis? cfr. Diosc. 3 in CFWMüller p. 24 not. 2.
om. ll.v. | heneo d. haen. V. | pissando V. 4 molleat Er.
5 plenaque q; E. | sistit Er. 7 tunditur eadem om. Vd. |
suppuratione VE. 8 collitur V. | autumnii dv. autem ni V.
aut cumini Er. 9 laudario Vd. | sistit ut Er. | siluestribus
U 549. sed cfr. § 115. | dist. Salm. exerc. p. 259^b B. 11 ledon
ll.Tiv(H). cfr. Diosc. lada C. | herba quod ex aqua Er.
12 pobilius Vd. uilius U 550 e Diosc. sed cfr. XII 73. | dist.
ego. | fit E. 12. 13 etiam dTv.a.G. 13 toxicum Vd. -con
v.a.C. 14 ranis Er. | trahunt v. -ntur ll. 16 odore est
dTVer. (G). -rem V. honorem Er. onere est man. Dal. v. |
plurimam Er. 19 omnium Er. | adliciendi VEr. 21 aut
cera V. 22 styrace G. stor. ll.v(D). sed cfr. cod. M XII 80.
81. 98. XIII 18. XV 26, de cetero X 195. XII 124. 125. XXIV
22. 23 efficacissimum om. V.

(31) Alvim sistit et chondris sive pseudodictamnvm. 49
 — Hypocisthis, orobethron quibusdam dicta, malo granato
 immaturo similis, nascitur, ut diximus, sub cistho, unde 24, 81
 nomen. haec arefacta in umbra sistit alvim, ex vino nigro
 5 austero utraque. duo enim genera eius, candida et rufa.
 usus in suco: spissat, siccatur. et rufa magis stomachi rheu-
 matismos emendat pota III obolis, sanguinis excreationes
 cum amylo, dysenterias pota et infusa, item verbenaca ex
 aqua data aut carentibus febris ex vino Ammineo, cochlea-
 10 ribus V additis in cyathos III vini.

(32) Laver quoque, nascens in rivis, condita et cocta 50
 torminibus medetur, (33) potamogiton vero ex vino dys-
 entericis etiam et coeliacis, similis betae foliis, minor tan-
 tum hirsutiorque, paulum semper eminens extra aquam.
 15 usus in foliis: refrigerant, spissant, peculiariter cruribus
 vitiosis utilia et contra ulcerum nomas cum melle vel
 aceto. Castor hanc aliter noverat, tenui folio velut equinis 51
 saetis, thyrsos longo et levi, in aquosis nascentem. radice
 sanabat strumas et duritias. potamogiton adversatur cro-
 20 codilis; itaque secum habent eam qui venantur. alvim

§ 49: Diosc. I 127. eupor. II 10. — Marc. 20, 59. — § 50:
 cfr. Diosc. II 153. (Plin. XXII 84). — Diosc. IV 99. — § 51 extr.:
 Diosc. IV 36. eupor. II 48.

1 sistit — 4 alvim *hoc loco om.* V. *cfr. v. 9.* | chondris
 dV. condris V. -rys E. -ry r. 2 hypocisthis dV. -cistis Vr.
 -ciss E. | orobethron fH. *cfr. Diosc.* -botron Er. -bothron D.
 oborothon Vd. orobathion G (vel orobanche *add. v.*) | dicta
 dG. -tam r. -tum v. | nam lon r. 3 cistho dV. -to r.

5 utroque Er. *cfr. XXIV 81.* 6 sucos (-cus V) spissa VE.

7 tribus ll.v. | *dist. H coll. XXII 137. XXIII 144.*

8 amylo Er. 9 post ex uino habet V totum locum *supra*
omissum (p. 190, 22 efficacissimum — 4 alvim), *simul iteratis*
quae sequuntur 4 ex uino — 9 ex uino. | ammineo Dal. ami-
 neo dEv(Brot.). -inneo VrD. *cfr. nota ad XXXIV 103.*

10 quinque dErV. quoque V. | cyathis Ev.a.G. | tribus v.a.G.

11 laues V. 13 minori Er. -ribus [hirsutioribusque] v.a.S.

14 paulum VfErH. -lulum dTv. -latim G. | supereminens
 Erv.a.S. (nusquam alibi Pliniani usus). | aqua V. 16 nonas E.

19 aduersantur V. -atur et dE(?)v.a.S. 19. 20 croco-
 dillis E. 20 habet E. | uenatur r. -antur eos VfS. -antur

sistit et Achillea. eosdem effectus praestat et statice, VII
caulibus veluti rosae capita sustinens.

- 52 (34) Ceratia uno folio, radice nodosa et magna, in cibo
coeliacis et dysintericis medetur. leontopodion alii leu-
ceoron, alii doripetron, alii thorybethron vocant, cuius radix 5
alvum sistit purgatque bilem, in aquam mulsam addito
pondere denariorum II. nascitur in campestri et gracili
solo. semen eius potum lymphatica somnia facere dicitur.
53 lagopus sistit alvum e vino pota aut in febris ex aqua.
eadem inguini adalligatur in tumore. nascitur in segetibus. 10
multi super omnia laudant ad deploratos dysintericos
quinquefolium decoctis in lacte radicibus potis et aristo-
lochiam victoriati pondere in cyathis vini III. quae ex supra
dictis calida sumentur, haec candente ferro temperari
aptius erit. 15

- 54 E diverso purgat alvum sucus centaurii minoris drachma
in hemina aquae cum exiguo salis et aceti bilemque de-
trahit, maiore tormina discutiuntur. Vettonica alvum solvit
drachmis III in hydromelitis cyathis VIII, item Euphor-
beum vel agaricum drachmis II cum sale modico potum 20
ex aqua aut in mulso obolis III. solvit et cyclaminos ex aqua
pota aut balanis subditis, item chamaecissi balanus. hysopi
manipulus decoctus ad tertias cum sale et pituitas trahit

§ 52: Marc. 27, 13. — Diosc. III 100. (cfr. Plin. XXVII 96).
— § 53: Diosc. IV 17. 42. (Marc. 27, 64). eupor. II 47. — § 54:
Diosc. III 7. 6. Marc. 30, 15. Diosc. IV 1. Marc. 30, 67. Diosc.
III 1. Marc. 30, 34. 14. 54. — Diosc. III 27. (cfr. Marc. 30, 39).
III 82.

illos v.a.H. 1 achilles d. achillae V. | septem II.v.
3 geratia d. | et VEr v(S). om. d(?) Hack. 4. 5 leuceoron
C e Diosc. lic- v. lich- dr. lech- E. cheoron V. 5 doripetron
d. (supic et dwipwtepic Diosc.). doryp- r D. | thorybethron S e
Diosc. -tron VC. thoribethron d. -ethoron E. -enthron r. tori-
uentoron v. 6 aqua mulsam d.v.a.G. 7 duorum II.v.
8 omnia d. | dicatur Er. 10 tumori VE. 11 deplorandos d.
12. 13 et in aristholociam E. 14 candentes V. | temptari
d. 17 aqua Vd. 18 maiora E. | uettonicae (ueto- V) VE.
19 quattuor II.v. | in om. Vd. | nouem II.v. 20 duabus
II.v. / modicū Er. 21 tribus II.v. 22. 23 hysopi mani-
pulus om. Vd. 23 sale — trahit om. Er.

vel tritus cum oxymelite et sale pellitque ventris animalia.
pituitam et bilem detrahit peucedani radix.

(35) Alvim purgant anagallides ex aqua mulsa, item 55
epithymum, qui est flos e thymo satyriae simili. diffe-
5 rentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus; qui-
dam hippopheon vocant. stomacho minus utilis vomitiones
movet, sed tormina et inflationes discutit. sumitur et
eligmate ad pectoris vitia cum melle et aliquando iride.
alvim solvit a IIII drachmis ad VI cum melle et exiguo 56
10 salis atque aceti. quidam aliter epithymum tradunt sine
radice nasci, tenue, similitudine pallioli, rubens, siccari in
umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahare
pituitam bilemque alvo leniter soluta. (36) et nymphaea 57
in vino austero solvit et pycnocomon, erucae foliis crassio-
15 ribus et acrioribus, radice rotunda, lutei coloris, terram
olente, caule quadriangulo, modico, tenui, flore ocimi. in-
venitur in saxosis. radix eius in aqua mulsa * II pon-
dere et alvim et bilem et pituitam exinanit; semen som-
nia tumultuosa facit una drachma in vino potum. et
20 capnos trunca detrahit bilem.

§§ 55. 56: (Isid. XVII 9, 13). Diosc. IV 176. — § 56 extr.:
Marc. 30, 33. 11. — § 57: Diosc. (III 138). IV 173. — IV 108.
(cfr. Plin. XXVI 35).

1 uel VErD. inlitus uel d(?)v. | tritus S. -tum H. con-
tritus v. | cum Erv. in VdD. 3 purgant VdTfS. -at Erv. |
anagallides VdTfEVerC.(S). -llis rv. 5. 6 quidem E. quid V.

6 hippopheon dC. hyppo- V. hypo- v (coni. H). hippopleon
r. hipo- E. | minus om. VT. | utiles VE. inutiles T. 7 movet
VTerv(S). minus movet d(?)G. | inflationes dG. inflamma- rv.

8 eligmate r. eliem- E. | utilia r. uitalia v.a.G. 9 quat-
tuor H.v. | sex H.v. | melle et VTfS. melle r. mellis d(?)Ev.

10 salis atque VTfES. -isque atque r. -isque et d(?)v. | an
epithymum in thymo? 11 tenue H. -ui H.v. -uis D. an
capite tenui? 13 alvim . . soluit v.a.S. | dist. S. 14 pycno-

comon dBas. pichoso- V. pygmoco- (pig- E) rv. 17 saxosis
VdTH. -osis locis rv(D). 19. 20 et capnos Vdv(S). et car-
nos Er. et panos H. discutit panos D. | trunca J coll. XXV
155. tru Er. strunā d. -umam VD. -umam discutit v. discutit
H. per urinam S coll. § 35, unde possis, si tru (Er) pro ge-
nuino habere malis, conicere esu (cfr. XX 178). 20 — p. 194.
1 dist. S.

- 58 (37) Polypodi, quam nostri feliculam vocant, similis felici, radix in usu, pilosa, coloris intus herbacei, crassitudine digiti minimi, acetabulis cavernosa ceu polyporum cirri, subdulcis, in petris nascens aut sub arboribus vestustis. exprimitur sucus aqua madefactae, et ipsa minute concisa inspergitur oleri vel betae vel malvae vel salsa-mento aut cum pulicula coquitur ad alvum vel in febris leniter solvendam. detrahit bilem et pituitam, stomachum offendit. aridae farina indita naribus polypum consumit. florem et semen non fert. 10
- 59 (38) Scamonium quoque dissolutione stomachi bilem detrahit, alvum solvit, praeterquam si adiciantur aloes drachmae II obolis eius II. est autem sucus herbae ab radice ramosae, pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassa, madida, nausiosa. nascitur pingui et albo solo. 15
- 60 radix circa canis ortum excavatur, ut in ipsam confluat sucus, qui sole siccatus digeritur in pastillos. siccatur et ipsa vel cortex. laudatur natione Colophonum, Mysium, Prienense, specie autem nitidum et quam simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, cito liquescens, 20 virus redolens, cumminosum, linguae tactu lactescens, quam

§ 58: Diosc. IV 185. Th. H. IX 13, 6. Isid. XVII 9, 62. Marc. 30, 5. 44. (cfr. Cato 158, 1). Th. H. IX 20, 4. — §§ 59—61: Diosc. IV 168. — § 59: Marc. 30, 13. (6—8). — § 60: Isid. XVII 9, 64.

1 polypodion d(?) v. a. S. | feliculam S. filic- Erv(D). -ciolam Vdf. cfr. Cato 158, 1. Colum. VI 27, 11. 2 felici V. -cis ES. filici dv. -cis rD. cfr. not. ad XXIV 85. 3 ceu om. Vd. 4 carri Vd. 5 a v. exprimitur denuo incipit R. | madefacta E¹ v. a. H. | et VRTfEv(S). om. d(?) Dal. | minute RT(Gron.) H. -ta Vdf. om. Ev. 7 uel (pro aut) Ev. a. H. 8 leniter C. leui- ll. fv. 9 ostendit Er. 10 florem et R(?) man. Dal. H. -ret rT. -ret et v. 11 scamonium VEv(D). scammo- r(?) Bas. | an quoque non sine? | dissolutione D. -nes VRdf. -nem Erv. | stomachi ll. D. -chi facit G. facit v. 12 aloae V. alae E¹. 13 duae . . duobus ll. v. 14 trigulis E. | an floribus albis? cfr. Diosc. 15 pingue E. 16 ipsa v. a. H. | conflatur V. 19 prienese VE. 20 tenuissimi V. 21 cumminosum RH. -no sub E. fuminosum Vd. fumi- v. fumi- C. gummo- G. | tactu om. E.

levissimum, cum diluatur, albescens. hoc evenit et aduiterino, quod fit ervi farina et tithymalli marini suco fere in Iudaea. quod etiam strangulat sumptum. deprehenditur 61 gustu, tithymallus enim linguam excalefacit. usus bimo; 5 nec ante nec postea utile. dedere et per se ex aqua vel mulsa et sale quaternis obolis, sed utilissime cum aloe ita, ut incipiente purgatione mulsum bibatur. fit et decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo leprae inlinuntur et caput inungitur in dolore cum oleo.

- 10 (39) Tithymallum nostri herbam lactariam vocant, alii 62 lactucam caprinam, narrantque lacte eius inscripto corpore, cum inaruerit, si cinis inspergatur, apparere litteras, et ita quidam adulteras adloqui maluerunt quam codicillis. genera eius multa. primus cognominatur characias, qui et 15 masculus existimatur, ramis digitali crassitudine, rubris, sucosis, V aut VI, cubitali longitudine, a radice foliis paene oleae, in cacuminibus coma iunci. nascitur in 63 asperis maritimis, legitur semen autumno cum coma, siccatum sole tunditur et reponitur. sucus vero incipiente 20 pomorum lanugine defractis ramis excipitur farina ervi

§ 62: Diosc. IV 162. (cfr. Th. H. IX 11, 8). — § 63—65: Diosc. IV 162.

1 diluitur *v.a.S.* 1. 2 aduiterino **V.** adlui- **E.** 2 erui **RdVerc.** (*G.*) erbi **V.** herbi **E.** -bae *v.* | farinae **V.** | et *om.* **E.** | tithymalli (tity- **VB**) *v(G)D.* cfr. *Theophr.* -mali *dC(Dal.) e Diosc.* (cfr. *index et XX 209*), ut *infra* ubique. 4 excalefacit **V²ErS.** -alfacit *rv.* | uis bimo **E.** bulbi more *v.a.H.* 5 nec ante **dTrv.** ne et cante *r.* cfr. **XXVII 79.** | utili **H** cum *Gron.* | uel **VdTf(J).** et **E.** *om.* **R(?)C.** an pura uel? cfr. *Diosc.* 6 mulso **T.** | ex (*pro* et) **E.** an et ex *vel* et *e?* | aloae **V.** 9 inliniuntur **E.** | inungitur *d.* ung- *rv.* cfr. **XXV 135 et 142.** ungere § 22. **XVIII 308.** **XIII 23.** **XVI 205.** **XXIV 60.** **XXVIII 53,** sed non de tali usu medico. | cum mullo *d.* 10 alii *om.* **E.** 12 spargatur **VB.** insparg- *rS.* 14 primis **E.** | characias *C e Diosc.* -chias (car- *v*) **Er.** chazarías **Rd.** zachar- **V.** 15 maleulus **V.** 16 succosis **V.** rugosis **EH.** cfr. *Diosc.* | quinque aut sex *ll.v.* | radice **Ev.** -cis *r.* 17 paene oleae **R(?)H.** paenuleae *f.* peneleae **VdT.** -le **E.** pendulis *G.* -det *v.* 18 legitimis **Er.** an montanis? cfr. *Diosc.* et § 72. 18. 19 siccatur **R¹.** 19 incipientes **E¹.** 20 rari

aut ficis, ut cum iis arescat. quinas autem guttas singulis
 64 excipi satis est, traduntque totiens purgari hydropicos fico
 sumpta, quot guttas ea lactis exceperit. sucus cum colli-
 gitur, ne attingat oculos, cavendum est. fit et e foliis
 tunsis priore minus efficax. fit et decoctum e ramis. est 5
 et semen in usu cum melle decoctum ad catapotia sol-
 vendae alvi gratia. semen et dentium cavis cera includitur.
 colluuntur et radices decocto e vino aut oleo. inlinunt et
 lichenas suco bibuntque eum, ut purget vomitione et alvo
 65 soluta, alias stomacho inutilem. trahit pituitam sale addito 10
 in potu, bilem aphronitro, si per alvum purgari libeat, in
 posca, si vomitione, in passo aut aqua mulsa. media potio
 III obolis datur. ficos a cibo sumpsisse melius est. fauces
 urit leniter, est enim tam ferventis naturae, ut per se
 extra corpori inpositus pusulas ignium modo faciat et pro 15
 66 caustico in usu sit. — (40) Alterum genus tithymalli myr-
 titen vocant, alii caryiten, foliis myrti acutis et pungentibus,
 sed maioribus, et ipsum in asperis nascens. colliguntur
 comae eius hordeo turgesciente siccataeque in umbra diebus
 VIII in sole inarescunt. fructus non pariter maturescit, 20
 sed pars anno sequente, et nux vocatur. inde cognomen

§§ 66. 67: Diosc. IV 162. Th. H. IX 11, 9. (C. IV 6, 9).

VRdfS. ramulis Erv(D). 1 ficis Verc.(G). fici VRdv. fic. .
 (reliquis abscissis) E. | iis v. is VRdD. his E. | aut e V. | sin-
 guli R. 2 traduntque etiam Erv.a.S(D). 3 quod E. | ea
 J. ex VRE. om. d(?)v. 3. 4 collig E deficientibus ceteris us-
 que ad § 84 anthyllis. 4 fit et e VraG. fit et Rdx. om. v.
 5 minus VRdxv. domus ra. 5. 6 est et VRxav. est
 d(?)H. 6 usu cum dxrav. sucum VR. | decoctū av. -cto rf.
 8 coluuntur VD. | radices d(?)v. -ces rx. | decoctae v.a.G. |
 e rG. in aC. om. rxv. 9 purgent v.a.S. | uomitione G. -nes
 ll.xv. 10 alias Rav. -ia Vd. -io x. 12 pusca aD. | nomi-
 cione a. -itionem VRx. 13 tribus ll.v. | sumisse VR¹.
 14 leniter ll.v. an uehementer? | et (pro ut) V. 15 inpositus
 ego. cfr. § 62. -tum VRdxv. -ta aD. | faciat dxv. -cit r.
 16. 17 myrtiten TaS. cfr. Theophr. -tem Rdx. mystitem V. myr-
 siten f. -siniten v e Diosc. 17 caryiten B e Diosc. caro et
 in VRdx. -rioten v. caros et in r. carso et in a. | pinguentibus
 V. -guibus a. 18 maioribus ego e Diosc. mollioribus ll.v. de
 mendo cfr. XVI 174. 20 novem ll.v.

Graeci dedere. demetitur cum messium maturitate lava- 67
 turque, deinde siccatur et datur cum papaveris nigri II
 partibus ita, ut sit totum acetabuli modus. minus hic vo-
 mitorius quam superior, ceteri item. aliqui sic et folium
 5 eius dedere, nucem vero ipsam in mulso aut passo vel
 sesima. trahit pituitam et bilem per alvum, oris ulcera
 sanat. ad nomas oris folium cum melle estur. — (41) Ter- 68
 tium genus tithymalli paraliū vocatur sive tithymallis
 folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, se-
 mine albo, quod colligitur incipiente uva et siccatum
 10 teritur sumiturque acetabuli mensura ad purgationes. —
 (42) Quartum genus helioscopion appellant, foliis porcil- 69
 laeae, ramulis stantibus a radice III aut V rubentibus,
 semipedali altitudine, suci plenis. hoc circa oppida na-
 15 scitur, semine albo, columbis gratissimo. nomen accepit,
 quoniam capita cum sole circumagit. trahit bilem per
 inferna in oxymelite dimidio acetabulo. ceteri usus qui
 characiae. — (43) Quintum cyparittian vocant propter 70
 foliorum similitudinem, caule gemino aut triplici, nascentem
 20 in campestribus. eadem vis quae helioscopio aut
 characiae. — (44) Sextum platyphyllon vocant, alii corym-
 biten, alii amygdaliten a similitudine. nec ullius latiora

§ 68: Diosc. IV 162. Th. H. IX 11, 7. cfr. Plin. XX 209. —
 §§ 69—71: Diosc. IV 162. — § 69: Isid. XVII 9, 77.

1 demetitur dxv. demitti- (dim- a) r. | cum V²Rdxv. com
 V¹. om. aD. an communi? 1. 2 lauaturque RG(D). leua-
 a. lauatumque VdTfxS. -tum v. -tur C. 2 duabus ll. v.
 3. 4 uomitorius CFWMüller p. 24. 25. cfr. XX 107. XXI 128.
 -tionibus ll. v. 4 centum a. ceterum D. -ris U 552. | item
 Rd(?)G. idem VxaD. iidem v. (an ceteri usus iidem, ut § 69?
 cfr. Diosc.). 6 sesima xraS. resima V. -ina R. sesama d(?)v.
 9. 10 semine dxv. semen r. 12 helioscopion v e Diosc.
 helio (elio R. alii a) copion ll. 13 quattuor aut quinque ll. v.
 14 hic VS. 15 gratissimo aH. -mo quod colligitur in-
 cipiente una rxv (falso iterata ex v. 10). | accepit Vav(S). -cipit
 rxG. 17 inferna rav. inte- rx. 18 quantum dxav. -tum-
 que r. -to quod S. | cyparittian raS (-illian v). fypar- R. fipar-
 V. fipparitiam d. 19. 20 nascentem v. -te ll. -ti S. cfr. XII
 101. 20 cui eadem v.a.S. 21 uocant appellant VR.
 21. 22 corimbiten xr. corib- VR.

- sunt folia. pisces necat. alvum solvit radice vel foliis vel
 suco in mulso aut aqua mulsa drachmis III. detrahit
 71 privatim aquas. — (45) Septimum dendroides cognomi-
 nant, alii cobion, alii leptophyllon, in petris nascens, co-
 mosissimum ex omnibus, maximis cauliculis rubentibus et 5
 semine copiosissimum, eiusdem effectus cuius characian.
 72 (46) Apios ischas sive raphanos agria, iuncos II aut III
 spargit in terra rubentes, foliis rutae. radix cepae, sed
 amplior, quare quidam raphanum silvestrem vocant. intus
 habet mammam candidam, extra cortices nigros. nascitur 10
 73 in montosis asperis, aliquando et herbosis. effoditur vere
 tusaque in fictili mergitur, deiectoque quod supernatat
 reliquus sucus purgat utraque parte sesquibolo in aqua
 mulsa. sic et hydropicis datur acetabuli mensura. insper-
 gitur et aridae radices farina potioni. aiunt superiorem 15
 partem eius vomitione biles extrahere, inferiorem per
 alvum in aqua.
 74 (47) Tormina discutit quodcumque panaces, Vettonica
 praeterquam a cruditate, peucedani sucus et inflationes,

§§ 72. 73: Diosc. IV 174. — § 72: Th. H. IX 9, 6. —
 § 73 extr.: Th. H. IX 9, 5. — § 74: Diosc. eupor. II 40. Diosc.
 III 48. Marc. 29, 21. Diosc. III 82. I 2. III 76. I 128. III 3. Marc.
 27, 16. (cfr. Plin. XXVI 44).

2 quattuor *ll.v.* 3 dendroiden *dxH* -ro id est *V.*
 4 cubion *VR¹*. 4. 5 cumosissimum *VR¹x.* 5 maxime *ra*
v.a.J. an comosum (corruptum in comosumosum) . . . maxime?
 6 characian *ego.* -ias *v.* charachia *N VRd.* caracia *n a¹.*
 -ia *a².* (*n ubique cum sequenti v. apios iunctum est*). *de*
structura cfr. XXVII 24. 7 apios *VRdB e Diosc.* apion
a¹. aptos *a².* opos *v.* | ischas *RB.* -cas *a¹.* -cha *Vd.* -ca *x.*
scillas a². scylla *v.* | agria *rdxv.* -ias *a.* agaria *r.* | duos *ll.v.* |
aut aD. om. rxs. siue *v* (*scribendum videtur binos ternos:*
cfr. XXVII 82. XI 21). | tres *ll.v.* 10 *an medullam?*
 11 montosis *VdxaC(S).* -tuosis *R(?)v(H).* | et *VRdxv(S).* et in
aG(J). 12 tusati *V.* -sa *dTx.* 13 reliquis *V.* | itaque *R¹.*
 14. 15 inspargitur *V(a?)S.* 17 in aqua *ego.* *cfr. v. 13.*
aqua VRdTfxa. del. v. aquas H (cfr. § 70). At con. S. aquam
J. aequae D. an sed totam utraque? cfr. Diosc. 18 uetto-
ica daS. uecto- x. et to- V. et uetto- R(?)G. 19 et *om.*
a.G.

ructus gignens, acori radix, daucum vel si lactucae modo sumatur. ladanum Cyprium potum interaneorum vitiis occurrit, Gentianae farina ex aqua tepida fabae magnitudine, plantago mane sumpta II lingulis et tertia papaveris in
5 vini cyathis III non veteris. datur et in somnum euntibus addito nitro vel polenta, si multo post cibum detur. colo infunditur hemina suci vel in febris.

(48) Agaricum potum obolis III in vini veteris cyatho 75 uno leni medetur, e panace omnium generum radix in
10 mulso, sed Teucra praecipue pota arida et decocta, quantum manus capiat, in aceti heminis III ad heminam. inlinitur eadem ex aceto aut, si tolerari non possit, ex fico vel aqua. Polemonia bibitur ex vino, Vettonica drachma in oxymelitis cyathis III, aristolochia ut contra serpentes. 25, 101
15 argemonia VII diebus in cibo sumpta lienem consumere 76 dicitur, agaricum in aceto mulso obolis II. nymphaeae Heracliae radix in vino pota et ipsa consumit. cissanthemus drachma bis die sumpta in vini albi cyathis II per dies XL lienem dicitur paulatim emittere per urinam.
20 prodest et hysopum cum fico decoctum, lonchitidis radix decocta prius quam semen demittat, peucedani quoque

---

§§ 75. 76: Diosc. eupor. II 61. 62. — § 75: Diosc. III 1. 101 (142). cfr. Plin. XXV 45. XXIV 131. — Diosc. IV 8. 1. — III 4 (6). — § 76: Pl. iun. 57, 3—5. Diosc. eupor. II 60. — Diosc. III 138. — II 194. — III 27. 152. 82 Th. H. IX 20, 2.

---

1 item acori R(?) G. | dacum uel x. daucumue v.
3 magnitudinem V. 4 submota V. | a duabus dTx. 5 quatuor ll.(?) G. an III cyathis uini? 6 simul quo (que V²) V. -mul dx. mul si v.a.G. 8 tribus (auribus V) ll.v. | ueteris om. a. 9 liene Vx. | e VRTxav(S). et dC. | panacis G. sed cfr. § 44. 94. 101. 106. 10 decocta dxav. -to r. 11 tribus ll.v. | dist. ego coll. § 87. (132). XXIII 109. XXVIII 207. | heminam (emi- xa) ll.fx. flemina D. vulnus v. 12 possint Vx. | ficu V(?) v.a.D. 14 tribus ll.v. 15 VII v. uel VRx. septem d(?) raDal. 16 duobus ll.v. 17. 18 cissanthemus V. cessant- R. chissant- r. 20 cum fico VRdxv. in uino a. | lonchitidis a. lonchithidis V¹. loneyth- r. lincyth- R. colochinth- V². 21 decocta — quoque statim post radix (p. 200, 1) errore iteravit V, item decocta Rdxv. del. D cum a.

- 77 radix et lieni et renibus. lien *suco* acori potio consumitur, praecordiis et ilibus utilissimae radices; . . . clymeni semen potum diebus XXX pondere denarii in vino albo, Vettonicae farina ex melle et aceto scillite pota, radix lonchitidis in aqua. Teucrium inlinitur, item scordium 5 cum cera, agaricum cum farina e feno Graeco.
- 78 (49) Vesicae malis contraque calculos, gravissimis cruciatibus, ut diximus, auxilio est Polemonia ex vino pota, item agaricum, plantago foliis vel radice potis ex passo, 25, 23 Vettonica ut in iocinere diximus, item ramici pota atque 10 inlita, eadem ad strangurias efficacissima. quidam ad calculos Vettonicam et verbenacam et milifolium aquis portionibus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent.
- 79 strangurias discuti et dictamno certum est, item quinquefolio decocto ad tertias in vino. hoc et enterocelicis dari 15 atque inlini utilissimum est. xiphi quoque radix superior urinam ciet, infantibus enterocelicis datur ex aqua et inlinitur. vesicae vitiis peucedani sucus, infantium ramici

§ 77: Diosc. I 2. eupor. II 60. Pl. iun. 44, 10. Diosc. IV 14. (cfr. Plin. XXVII 120). eupor. II 61. Diosc. III 152. 101. 115. — § 78: Diosc. IV 8. eupor. II 111. — Diosc. III 1. II 152. Pl. iun. 62, 1. Diosc. IV 1. (cfr. Marc. 26, 8. 27). — § 79: Diosc. eupor. II 112. — Diosc. IV 42. — Diosc. eupor. II 112. (cfr. Marc. 26, 96). Diosc. IV 20. III 82. IV 70.

1 lien *suco* ego. lienis (uco om. ante aco) VRdx. alienis ra. lien v. | acoro man. Dal. v.a.G. | potio Vx man. Dal. v. -tu rG. 2 an utilissima radice? | lac. ego indicavi; exciderunt consumit et. 4 scillito VTfx. 6 farina e S. -nae ll. -na [foeni graeci] v. 6. 7 dist. H. 7 an grauissimi cruciatus (scriptum olim -tuus)? cfr. XXV 23. 10 ramici v. -iti ll.J (coll. § 79. XX 251. XXIV 15 (bis). XXX 135. 136. 137). sed cfr. XX 142. XXII 84. 121 et Cels. VII 18 extr. 22. 24. Seren. 683. Plin. iun. 63, 22. 64, 1. Marc. 33, 23. 24. 25. 51. 11 inlita V(a?) D. | quidem (-dam D) ad calculos Vdxa D. ad calculos quidam R(?) v. 12 milifolium ego. millef. ll.v. cfr. nota ad XXIV 152. 14 discuti dxrG. -tit r. (-tere v.) | e (pro et) dTx. 15 hoc est V. del. v.a.G. | enterocelicis G. int- r. ictericis v. 16 est. xiphi v. est siphi VRdx. xiphi r. exiphi a. 17 dist. ego coll. Diosc. 18 dist. U infantium drxv. -ibus rx. | ramici v. -iti ll.v.

et umbilicis eminentibus psyllion inlinitur. urinam cient 80
 anagallides, acori radice decoctum vel ipsa trita potaque
 et omnia vesicae vitia *depellit*, calculos et herba et radix
 cotyledonis itemque genitalium inflammationem omnem pari
 5 pondere et caulis et seminis et murrae. ebulum teneris 81
 cum foliis tritum ex vino potum calculos pellit, inpositum
 testes sanat. erigeron quoque cum farina turis et vino
 dulci testium inflammationes sanat. symphyti radix inlita
 enterocelas cohibet, genitalium nomas hypocisthis alba.
 10 Artemisia quoque datur contra calculos ex vino dulci et
 ad stranguriam, dolores vesicae sedat ex vino radix nym-
 phaeae Heracliae.

(50) Eadem vis crethmo ab Hippocrate admodum 82
 laudatae. est autem inter eas quae eduntur silvestrium
 15 herbarum; hanc certe apud Callimachum adponit rustica
 illa Hecale. species quae elatae hortensiae. caulis unus
 palmum altus; semen fervens, odoratum ceu libanotidis,
 rotundum; siccatur rumpitur. habet intus nucleum can-
 didum, quem aliqui *cachrym* vocant. folia pingua albicant

§ 80: Diosc. II 109. I 2. IV 90. — § 81: IV 95. IV 9 (eupor. II 108). III 117. 138. (eupor. II 106. 112). — § 82: Hippocr. nat. mul. 20. morb. mul. I 10. 56. cfr. Plin. XXII 88. Diosc. II 156. (III 79).

1 psyllion *rv*. -ylion *a*. pyllion *rx*. 2 anagallides *d(?)v*.
 anaca- *rx*. 3 depellit *ego*. de *ra*. *om*. *rxS*. sanat et *v*. |
 calculos et *raS*. -ose et *rx*. -os *v*. 4 omnem *raG*. *om*. *r*
Txv. 5 pondere caulis *dVen*. | teneris *raG*. -rum *rTfxv*.
 7 frigeron *Vx*. 8 symphyti *dv*. -piti *VR*. -pice *r*. sim-
 phiti *x*. -pice *a*. | inlit & *V¹*. 9 interocelas *Vx*. 13 crethmo
v. chretmo *V*. cretamon *d*. cetmio *R*. cetno *r*. Creddeno *a*.
 14 laudatae *H*. -ta *ll.v*. -to *S* e *coni*. *Dal*. sed cfr. § 83 (lar-
 gior). 158. 160. XXVII 135. | duntur *V¹*. dicuntur *V²*.
 16 species quae *dv*. speciesque (spic- *R*) *rTxVen*. (*S*). -que
 est *B*. spices quae *V*. peciasque *a*. | elatae *VRTVen*. -te *dxav*.
 batis *B*. elatinae *D* cum *U* 554 (nulla causa coll. Diosc. IV
 40). an althaeae vel maluae? cfr. XX 222. | unus *raG*. unum
rTxv(S). 17 ferueas *VR¹*. ferens *H*. | libanotidis *r* in *marg.v*.
 lyb- *a*. balotidis *Vdx*. balathi- *R*. 19 cachrym *S*. -yn *v*. -ys
D. cacrym *R*. -ry *Vd*. -rys *r*. -ris *a*. cfr. XVI 30. XXII 71.
 XXIV 99. 101. | folia pingua *aG(S)*. folio pingui *rTfxv(H)*.
 albicant *G(S)*. -nte *ll.Tfxv(H)*.

veluti olivae, crassiora et salsa gustu; radices digiti crassitudine III aut IIII. nascitur in maritimis petrosis. estur cruda coctave cum olere, odorati saporis et iucundi. servatur etiam in muria. praecipue ei usus ad strangurias folio vel caule vel radice ex vino. colorem quoque corporis gratiorem facit, verum largior inflationes. alvum solvit decocto, urinam et a renibus umorem trahit, sicut alci^{mae} siccae farina, e vino pota stranguriae efficacius addito dauco, lienⁱ quoque utilis. adversus serpentes bibitur. iumentis quoque in pituita aut stranguria hordeo inspersa 10 succurrit.

84 (51) Anthyllion est lenti simillima, quae in vino pota vesicas vitiis liberat, sanguinem sistit. altera anthyllis, chamaepityi similis, flore purpureo, odore gravi, radice intubi, vel magis medetur 15

(52) Cepaea, similis porcilacae, nigriore radice, sed inutili, nascens in litoribus harenosis, gustu amara, in

§ 83: Diosc. II 156. (eupor. II 112). III 159. — § 84: Diosc. III 143 (eupor. II 109). cfr. Plin. XXI 175. — Diosc. III 158.

1 crassiore et salso v. a. G(H). 2 tres aut quattuor ll. v. 3 cruda coctave ego. crudū coctūne ll. v. cfr. § 82 laudatae. 4 praecipue ei ego. cfr. X 130. -pue ll. x. -ui G. -neque v. | usus dxa G. usque VR. eius usus v. an praecipue uis ei ususque? | strangurias a D. -ia dx. -iam v. -gyria VR. 6 largior VRdTxJ. quoque largior ra. aequo largior G. largior quoque v. | an inflammationes? cfr. § 86. XXIII 128. 152. XXIV 54. XXVII 48. 49. XXVIII 103. XXIX 79. 103. XXX 61. al. 7 sic et v. a. S. 8 alci^{mae} J. cfr. § 45 et nota ad XXV 130. alci^{mae} a. -eae v. almae Vd. -me Rx. alci^r. -eae Brot. althaeae C. | farina e dx. -nas VR. (an -na cum?). -na in rav. | stranguriae ego. (cfr. § 86 extr.). -ria dx. -gyria V. -guriam R(?) a J. -am tollit v. ceterum duceveπia (pro ducouπia) Diosc. | dist. ego. 12 anthyllion v e Diosc. cant- VED. cantyll- d. cantill- R. 13 anthyllis v (praem. est) e Diosc. cant(-thyllis R. -thellys r) ll. D. cfr. § 160. 14 chamaepityi (-yos v) ego coll. Diosc. -phyllo D. -pyllo d. chamepillo E. -pyllo (cam- R) r. (an chamaepityi folio?). | odori E. 15 — 17 dist. ego. 15 medetur ll. TfH. om. v. | lac. ego indicavi. exciderunt fere comitialibus in oxymelite: cfr. Diosc. 16 cepaea B e Diosc. -peae Rd. -pae ea V¹. -pae// V¹ v. caepe E. | nigriores d. | radices VRd. 17 inutilis RE. locus turbatus; fortasse nigriore folio, ~ inutili . . . . radice gustu amara in vino sqq. cfr. Diosc.

vino cum asparagi radice vesicae plurimum prodest.
 (53) eadem praestat hypericon — alii chamaepityn, alii 85
 corissum appellant —, oleraceo frutice, tenui, cubitali,
 rubente, folio rutae, odore acri, semine in siliqua nigro,
 5 maturescente cum hordeo. natura semini spissandi. alvum
 sistit, urinam ciet, vesicae cum vino bibitur. (54) est 86
 aliud hypericon, quod aliqui caron appellant, folio tamaricis — et sub ea nascitur —, sed pinguioribus foliis et
 minutis, rubentibus, odoratum, palmo altius, suave, leniter
 10 acutum. vis semini excalfactoria, et ideo inflammationem
 facit, sed stomacho non inutile, praecipuum ad stranguriam,
 si exulcerata non sit vesica. medetur et pleuriticis ex vino
 potum, (55) vesicae autem callithrix trita simul cum cumino 87
 et data ex vino albo, verbenacaeque cum foliis decocta ad
 15 tertias vel radix eius e mulso calido calculos eicit; item
 perpressa, quae Arreti et in Illyrico nascitur, in aqua decocta ex III heminis ad unam pota, trifolium ex vino
 sumptum et chrysanthemum primum. anthemis quoque
 calculos eicit, parvis a radice foliis quinis, caulibus longis II,
 20 flore roseo, radices tritae per se . . . . cei, laver crudum.

§ 85: Diosc. III 161 (eupor. II 112). — § 86: Diosc. III 164.
 — § 87: Diosc. IV 134 (cfr. Plin. XXII 62. 64). — Marc. 26, 8
 (65). — Diosc. I 9 (cfr. Marc. 26, 34). — Diosc. III 113. —
 Diosc. III 144 (eupor. II 111. 109. cfr. Plin. XXII 54). II 153.

2 alii VTE. quam alii (Rd?) v. | chamaepityn v(J). -pytin
 (chame- V) ll. Dal. 3 corissum (-isu E) ll. TfS. cfr. § 129.
 164. corion B e Diosc. -icon v. 5 natura dEv. nata V. -ta
 ē R. | semini VR. 7 alii qui E. alii v.a.S. | caron v(J). -ro
 ll. TfD. -ros S. cfr. § 119 extr. 130. corin B e Diosc. | folia
 R¹. an foliis (altero foliis del.)? 9 minutis ego e Diosc. -nus
 ll. v. | sua E. | leniter — 10 excalfactoria om. E. 10 aculum
 V. -leatum v.a.H. | semine V. | inflammationem RD cum U555.
 inflat- rv. 11 non om. V. cum d¹. num d². | stranguria VR.
 (an -rias? cfr. § 83). 13 callitrix VRTf. -richon v.a.H. |
 cum G. om. ll. v. 14 que ego. quoque ll. v. | cum om. Ev.a.H
 (SJ). 14. 15 adtritas E. 16 perpraessa V. -pessa d. | apreti
 R¹. apraeti V. 17 tribus ll. v. | unam R(?)G. unum VEv.
 unum d. 18 primum Ev. om. rTfH. an purpureum? cfr.
 XXII 54. | anthemis dTS. -mum R(?)Ev. antemys V.
 19 duobus ll. v. 20 rosaceo R¹. | per sae V. \ lac. ego indi-
 cavi. cei VE. ceu r(?)B. seu v.

- 88 (56) silaus nascitur glariosis et perennibus rivis, cubitalis apii similitudine. coquitur ut olus acidum, magna utilitate vesicae. quae si scabiem sentiat, panacis radice sanatur, aliter inutilis vesicis. — Calculos pellit malum erraticum radice libra in congio decocta ad dimidias — inde he-
minae sumuntur per triduum, relicum ex vino — et urtica marina et daucum et plantaginis semen ex vino (57) et herba Fulviana trita ex vino. et haec nomen inventoris
89 habet, nota tractantibus. (58) urinas ciet scordion, testium tumores sedat hyoscyamum, genitalibus medetur peuce-
dani sucus, ex melle semen, stranguriae agaricum obolis III in vini veteris cyatho uno, trifolii radix drachmis II in vino, dauci una drachma vel seminis.

- Ischiadici semine et foliis erythrodani tritis sanantur, panace potio et infricato, Polemonia, aristolochiae decocto
90 folii. agarico quidem et nervus, qui platys appellatur, et umerorum dolor sanatur obolis III in vini veteris cyatho uno potio. quinquifolium ischiadicis et bibitur et inponitur,

§ 88. 89: Diosc. eupor. II 109 (quater). — § 88: Diosc. IV 92 (eupor. II 112). Marc. 26, 23. cfr. Plin. XXXII 102. — Diosc. III 77. — § 89: Diosc. III 115. IV 69. III 82. III 1. III 113 (eupor. II 112). III 52. 76. III 150 (cfr. Plin. XXIV 94). III 48. IV 8. eupor. I 238. — § 90: Diosc. III 1 (eupor. I 237). IV 42 (Marc. 25, 46). IV 168. III 161. 164. eupor. I 237. — Diosc. eupor. I 217. Marc. 31, 18. Diosc. IV 42. [II 193]. II 209.

1 silaus *ll.v.* lauer *B.* (lauer = sion, *cfr.* § 50. XXII 84. Diosc. II 153). | glabriosus *VdT.* glabi- *R.* glori- *r.* 2 atrum *B.* *cfr.* XX 117. 4 inutili *B.* -le *G.* 5 congio (*sc. aquae*) *VR.E.* uini congio *d(?)v.* 6 uino *ll.v.* *deinde add.* conicio *d.* eumcio *rD.* *del. ego ut ortum ex congio prave iterato. (an potius fenecio? cfr. § 81. XXV 168). cum fio (zio v) C. conyza B. Pucino coni. D coll. XIV 60. | ortica VR.* 7. 8 *dist. ego.* 8 ex uino *om. d.* uino et *om. V¹R¹.* 9 *an nostratia? cfr. XV 37 et XXIX 17. | ciens Müller emend. IV 21 (ad antecedd. cum v referens).* 9—11 *dist. ego coll. Diosc.* 11 semen *om. dT.* et semen *v.a.J.* | tribus *ll.v.* 12 duabus *ll.v.* 14 ischiadici *v. ischia- R. scha- E. inschia- V. scia- d.* 15 infricata *v.a.D. dist. U 556.* 16 platys *d.v.* -tus *rD.* 17 tribus *ll.v.* 18 quinquifolium *Er. an recte? quinqvi R. | ischiadicis v. schia- E. scia- r.*

item scamonia decocta et cum hordei farina. semen hyperici utriusque bibitur ex vino.

Sedis vitia et adtritrus celerrime sanat plantago, condylomata quinquefolium, sed ea in calum iam conversa
 5 cyclamini radix ex aceto. anagallidum caerulea procidentiam sedis retro agit, e diverso rubens proritat. cotyledon condylomata et haemorrhoidas mire curat, testium tumores acori radix decocta in vino tritaque inlita. intertrigines negat fieri Cato absinthium Ponticum secum habentibus. 9. alii adiciunt et puleium, quod ieiunus quis
 10 legerit: si post se alliget, inguinis dolores prohibet aut sedat coeptos. (59) inguinalis, quam quidam argemonion 92 vocant, passim in vepribus nascens, ut prosit, in manu tantum habenda est.

15 (60) Panos sanat panaces ex melle, plantago cum sale, quinquefolium, persollatae radix ut in strumis, item damasonium, verbascum cum sua radice tusum, vino aspersum folioque involutum et ita in cinere calefactum, ut inponatur calidum. experti adfirmavere plurimum referre, si
 20 virgo inponat nuda ieiuna ieiuno et manu supina tangens dicat: Negat Apollo pestem posse crescere cui

§ 91: Cato 159. — § 92 med.: Diosc. III 49. II 152. IV 42. III 159. IV 102 (cfr. Plin. XXVI 122). — § 93 extr.: Diosc. IV 76. 168. Marc. 32, 49.

1 scamonia v(D), -io VR, -mmonio r. -ia C. an scamonia in aceto? cfr. Diosc. 4 quinquifolium E (ut fere semper). | sed ea in D. sed eam VRE. sedem d(?)v. | callum iam D. calumniam Er. om. r.v. cfr. § 144. | conuersa D. -sam RdEv (e Diosc. II 193). -sum V. euersa f. -sam H. 5. 6 procedentiam sedes E. 6 pruritit V²E. 6. 7 cotoledon V. 7 curuat E. 8 tritaque fS. -quae V. -que et R(?)v. ta atque dT. om. E. 9 necat E. 10 ieiunus drv. ie unus E. te (si V²S) ieiunus VR. | quis ll.v(S). qui G. cfr. XXVIII 48. 11 post se v. posset ll. 11. 12 prohibent aut sedant E. 12 inguibus E. | argemonion TJ. -onio VRf. -on Er. -onem dv ex ind. cfr. XXIV 176. 13 prosit inguinibus d(?)v.a.S. | mano VR¹. 14 lanium VR¹d. | est om. dT. 15 cum melle Ev.a.S. 16 persollatae J. -ollae dEr. -ole r. -olatae v. | ut in dEr.v. aut r. 19 calidum om. VR¹d. 20 ieiuno d(?)Ev. om. rTf. 21 necat E. negat — p. 206, 2 dicat om. R¹. | cui ll.TH. quam v.

nuda virgo restinguat atque ita retrorsa manu ter dicat totiensque despuant ambo. medetur et radix mandragorae ex aqua, radicis scamoniae decoctum cum melle, sideritis cum adipe vetere contusa, marruvium cum axungia vetere, vel Chrysippios cum ficis pinguibus. et haec ab inventore habet nomen.

94 10. (61) Venerem in totum adimit, ut diximus, nymphaea Heraclia, eadem semel pota in XL dies, insomnia quoque veneris a ieiuno pota et in cibo sumpta. inlita quoque radix genitalibus inhibet non solum venerem, sed et affluentiam geniturae; ob id corpus alere vocemque dicitur. adpetentiam veneris facit radix e xiphio superior data potui in vino, item quam cremnon agrion appellant, orminos agrios cum polenta contritus.

95 (62) Sed inter pauca mirabilis est orchis herba sive serapias, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice testiculis simili, ita ut maior sive, ut aliqui dicunt, tenuior ex aqua pota excitet libidinem, minor sive mollior e lacte caprino inhibeat. quidam folio scillae esse dicunt levioe ac minore, caule spinoso. radices sanant oris ulcera, thoracis pituitas, alvum sistunt e vino potae.

96 Concitatricem vim habet et satyrium. duo eius genera:

§ 94: Diosc. III 138 (Plin. XXV 75). Marc. 33, 63. — Diosc. IV 20 (eupor. II 96). — cfr. Plin. XXV 155. — Plin. XIX 151. XX 110. Diosc. II 151. — § 95: Diosc. III 132, 131 (eupor. II 96). Th. H. IX 18, 3. — § 96: Diosc. III 131. Isid. XVII 9, 43. cfr. Plin. XXVII 65.

1 retrorsa dT *man. Dal.* 2 dispuant Vv.a.C. 2. 3 mandragora E. 4 contusa — 5 vetere VRdTf (Verc.) S. om. Ev(J). | marruvium ED. mauru- V. marrubium (marrhu- f) dTf (Verc.) S. cfr. nota ad XXV 43. 5 chrysippius T. -ppos E. -ppea d(?). v.a.S. 7. 8 nymphaeae dE. 8 eracliam E. 11 affluentiam V. affluentia E. | alere Ev. habere rf. 12 e om. E. 13 potui d. -tu rv. | cremnon U.D. eremon Ven. crethmon C. -mos Verc. 14 orminos (hor- Dal.) v. -menos U.f.S. | contrita G. 15 mirabilis VRdv. milias r. -lia E. | horchis E. 16 serapias C e Diosc. -piis VR. -pis E. sarapis d. -pias v. 18 tenuior (-uior R) U.Tfv(J). durior C. an plenior? cfr. Diosc. | excitat E. 20 radice Vd. 21 e Ev. et r. ex D.

22 habet et ego. -bent V. -bet rv. -bet ut vet. Dal.

- longioribus foliis quam oleae, caule III digitorum, flore
 purpureo, radice gemina ad formam hominis testium,
 alternis annis intumescente ac residente. altera satyrios
 orchis cognominatur et femina esse credita est. distin-
 5 guitur internodiis et ramosiore frutice, radice fascini.
 nascitur fere iuxta mare. haec tumores et vitia partium
 earum cum polenta inlita sedat vel per se trita. supe-
 rioris radix in lacte ovis colonicae data nervos intendit,
 eadem ex aqua remittit. (63) Graeci satyrion foliis lilii 97
 10 rubris, minoribus et III non amplius e terra exeuntibus
 tradunt, caule levi, cubitali, nudo, radice gemina, cuius
 inferior pars et maior mares gignat, superior ac minor
 feminas. et aliud genus satyrii erythraicon appellant,
 semine viticis maiore, levi, duro, radice cortice rufo;
 15 intus album includi sapore subdulce, fere in montuosis
 inveniri. venerem, etiam si omnino manu teneatur radix, 98
 stimulari, adeo si bibatur in vino austero; arietibus quo-
 que et hircis segnioribus in potu dari, et a Sarmatia
 equis ob adsiduum laborem pigrioribus in coitu, quod
 20 vitium prosedamum vocant. restinguit vim eius aqua mulsa

§§ 97. 98: Diosc. III 133. 134. (eupor. II 96).

1 longioribus VE. una long- r(?)v. cfr. § 103 et Müller
 de stilo p. 91. | quattuor U.v. 3 intumescente V²Er v(S).
 -nture V¹R. -nte ea dTH. | alteria E. | saturios E. 4 femina
 v. -nam U.fS. | credita est ego. -itam U.S. -itum J coll. VIII
 78. -itur v(D). cfr. § 100. 120. II 127. 166. VIII 3. XVI 234.
 XVII 163. XIX 128. XXXV 202. XXXVI 201 al. (an vero
 praedicant (cfr. XXIII 72) — nam creditant vix credibile —
 vel feminam inuenio esse creditam?). 5 fascinis E. -nis utili
 v.a.S. 7 erum E. earum erumpentia v.a.H. an uerendarum?
 cfr. II 93. | trita VRv(S). illita dT. om. ErH. 7. 8 supe-
 riori E. 9 lili R. 10 rubris VRd(Ven.)S. -ri Erv. | tribus
 U.v. 13 satyrii dG. -rit VR. -ri rS. -rion v. siri E. | ery-
 thraicon G e Diosc. -threcon (-thecon R¹) U. -thronion vel -thro-
 coccon v. 14 se semine E. | urticis dT. | doro V¹R¹. | rubo
 Er. -bro v.a.S. 15 aluum E. | dist. ego e Diosc. | sebdulce
 V¹. sed dulce V². | fere VRdG. fertur Ev(D). | montosis Ev.a.H.
 cfr. § 72 et nota ad XXV 64. 17 stimulare S. | magis adeo
 v.a.G(S). an at eo magis? 18 senioribus E. | sarmatia J.
 -ata VdS. -at RE. -atis v.

99 aut lactuca sumpta. in totum quidem Graeci, cum concitationem hanc volunt significare, satyrion appellant, sic et crataegin cognominantes et thelygonon et arrhenogonon, quarum semen testibus simile est. tithymalli quoque ramorum medullam habentes ad venerem proniores fieri dicuntur. prodigiosa sunt quae circa hoc tradit Theophrastus, auctor alioqui gravis, septuageno coitu durasse libidinem contactu herbae, cuius nomen genusque non 100 posuit. — (64) Sideritis adalligata varices minuit et sine dolore praestat. 10

Podagrae morbus rarius solebat esse non modo patrum avorumque memoria, verum etiam nostra, peregrinus et ipse, nam si Italiae fuisset antiquitus, Latinum nomen invenisset. insanabilis non est credendus, quippe quoniam et in multis sponte desiit et in pluribus cura. medentur 15 radices panacis cum uva passa, sucus hyoscyami cum farina 25, 88 vel semen, scordion ex aceto, Hiberis uti dictum est, verbenaca cum axungia trita, cyclamini radix, cuius decoctum et pernionibus. podagras refrigerat radix e xiphio, semen e psyllio, cicuta cum lithargyro aut axungia, aizoum 20

§ 99: Th. H. IX 18, 6. 5. (cfr. Plin. XXVI 162). — Th. H. IX 18, 9. — § 100 extr.: Diosc. III 48. IV 69. III 115. II 193. — § 101: (cfr. Diosc. IV 70). eupor. I 235. Diosc. IV 88. (IV 95). cfr. Marc. 36, 9. Pl. iun. 69, 8. Marc. 36, 21. (Diosc. II 208).

3 crataegin R(?)H. -egin Ev. -ecin d. cretecin V. | cognominant/// dT. | thelygonon Tfrv. -ligon VRd. teliquo non E. -icon Ven. | et arrhenogonon (arre- S) H e con. Dal. et arre (arrhe d. a r) gonon U. T. del. v. 4 testibus ego. -tium (ortum e -tiunf) REv. -tilim V. -tilium d. cfr. § 95. 162. nov. luc. p. 28.

6 tradit VdTfEv(S). -didit R(?)C. 7 aliqui VE. | an septuagesimo? cfr. Theophr.; aliter de rebus iteratis XVII 41. XXVIII 228. | durare v. a. G. 8 cuius VE. cuiusdam cuius r(?)v. | genusque VRdTfH. que E. speciemque v. 10 persanat fH. 12 uerum et d. 15 in multis om. EG. | desiit dEr ex corr. G. -sit VT. -sinit v. | curia Vd. | medetur VR. 16 radicis E. | panicis V. 17 iberis Rdv. a. D. | dictum Rv. -ta V²dE. dici V¹. 18 cydaminis V. 19 et dErv. et in rf. | ex phio V. 20 semen e rv. -mine E. -men r. | psillion E. | an cicutae, ut § 107 extr.? cfr. Diosc. eupor. | lythargiro E. lithaguro V. litagyro R¹. 20 absungia alzeoum imprimo E.

in primo impetu podagrae rubentis, hoc est calidae. utri-
libet vero convenit erigeron cum axungia, plantaginis folia
trita addito sale modico, argemonia tusa ex melle. me-
detur et verbenaca inlita aut si pedes macerentur in aqua,
5 in qua decocta sit, (65) et lappago, similis anagallidi, 102
nisi esset ramosior ac pluribus foliis, gravis odoris. quae
talis est, mollugo vocatur; similis, sed asperioribus foliis
asperugo. superioris et sucus pondere X I in vini II cya-
this cotidie sumitur. — (66) Praecipue vero liberat eo 103
10 malo phycos thalassion, id est fucus marinus, lactucae
similis, qui conchyliis substernitur, non podagrae modo,
sed omnibus articulorum morbis inpositus, priusquam arefiat.
tria autem genera eius: latum et alterum longius, qua-
damtenus rubens, tertium crispis foliis, quo in Creta vestes
15 tingunt, omnia eiusdem usus. Nicander ea et adversus
serpentes in vino dedit. salutare est et semen eius herbae, 104
quam psyllion appellavimus, madefactum aqua admixtis 25, 140
in heminam seminis resinae Colophoniae coclearibus II,

§ 103: Diosc. IV 98. (eupor. I 235. Nicand. ther. 845). Isid.
XVII 9, 98. cfr. Th. H. IV 6, 5. Plin. XXXII 66. — § 104:
Diosc. IV 76. Th. H. IX 9, 1. — Pl. iun. 66, 1 (cfr. 69, 9).
Marc. 34, 12 (36, 66). — Diosc. eupor. I 234. Diosc. III 7.

1 calida Vd. 3 addita E. | modice E. cfr. nota ad § 122.
4 uerbenacam R. | macerentur TfEv. in aqua mac- VR
dS. 5 in aqua in qua TfH. in aliqua E. in qua VRdS. in
eius v. | decocta sit II. TfH. -cto v. | lappazo VR¹d. | anagallidi
Rv. anagallid E. agallidi Vd. 6 essetur V. | grauis dv. -ui
VRVen. in E desunt tres fere versus (76 litterae) grauis — 8 aspe-
rugo su, qua lacuna in recentioribus libris expleta, sed ita ut
post pluribus foliis falso iterarentur asperugo superioris et
sucus, ex his ficta sunt, ut videtur, quae ante grauis vulgo lege-
bantur aspera rugosa superioris suci. del. D. 7 sed R(?) G.
et Vdv. 8 asperago vel asparago v. a. G. | pondere dv. -ris
V²r ex corr. E. om. V¹. p̄ D. cfr. nota ad § 28. | X I S. XI II.
XI denariorum v. | uini Erv. -no rf. | duobus II. v. 9. 10 eum
alo Vd. 10 phycos v. phecos E. pechos d. poechos r. | tha-
lasson E. 11 conciliis V. 12 orbis E. modis V¹R¹. | arefiat
VTJ. ere- R. exare- drv. exhare- E. 13 iria V. iri E. | longum
E. 13. 14 quadam elenus VE. cfr. § 26. XXIV 124.
17 appellauimus d(?) Erv(D). nomina- r TfS. | madeaquae factum
E. 18 feminam E. | duobus II. v.

turis uno. laudantur et mandragorae folia cum polenta tunsa.

11. Talis vero tumentibus limus aquaticus cum oleo subactus mire prodest, articulis sucus e centaury minore. 105 idem nervis utilissimus, item centauris. Vettonica nervis 5
25 discurrentibus per scapulas, umeris, spinae, lumbis pota ut in iocinere, articulis quinquefolium inpositum, mandragorae folia cum polenta vel radix recens tusa cum cucumere silvestri vel decocta in aqua, digitorum in pedibus rimis polypodii radix, articulis sucus hyoscyami cum axungia, 10 amomon suco decocto, item centunculus decocta vel muscus recens ex aqua obligatus, donec inarescat, item lappae 106 boariae radix e vino pota. — Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat omniaque alia frigoris vitia, perniunculos et cotyledon cum axungia, folia ex batrachio, epithymi 15 sucus. clavos pedum extrahit ladanum cum castoreo, verbenaca ex vino.
- 107 (67) Nunc peractis malis, quae membratim sentiuntur, dicemus de iis, quae totis corporibus grassantur. remedia autem haec communia invenio apud auctores potanda: 20
25, 28 dodecatheum, de qua diximus, deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, et semen

§ 105: Diosc. IV 42 (cfr. Plin. XXVI 90). IV 76. 85. eupor. I 206. 235. [Diosc. I 14]. Marc. 34, 11. — § 106: Diosc. II 193. IV 90. II 206. — § 107: cfr. Plin. XXV 28. 30 (Th. H. IX 11, 2). 63. 84.

1 puris VR¹d. 3 limus VR¹d v. liquis E. 4 e dEr^v.
et r. ex D. 6. 7 posita ut E. 7 inpositum v. -tis E. positus
r. an inpositis foliis (cfr. § 90) vel in potione (cfr. Diosc. et
XXVII 141)? 8 tusum d. 9 cubitorum Er^v.a.H. | in
Er^H. inde rTf. ac v. | pedum v.a.H. 11 amomon Vd. amomi
R(?) v.a.S. | sucus E. -us cum v.a.S. | decocta E¹. 14 post
prius perniunculos falsa praeceptione iteravit et cotyledon cum
axungia folia E. | curat Ev. om. r. 16 clauum VR¹d. -uom S.
18 sentiuntur om. V¹R¹d. 19 iis v. his Il.C. | crassantur
R. 20 inuenio apud auctores ego. cfr. XX 215. XVIII 123.
XXII 11. XXIII 141. XXVII 39. XXVIII 151. 188. XXXVII
28 al. inueniunt (-iuntur dTS. -io Er^v) ante omnes Il.T v. |
potanda E. -dam H cum man. Dal. potan V¹r. tam V¹dG.
-tn R. -ta v. | dist. ego.

interaneorum vitiis, ad omnes vero dolores corporis sucum e scordio, item Vettonicae, quae pota colorem plumbeum corporis privatim emendat, gratiorem reducit.

- (68) Geranion aliqui myrrin, alii myrtidan appellant. 108
 5 similis est cicutae, minutioribus foliis et caule brevior, rotunda, saporis et odoris iucundi. nostri sic eam tradunt, Graeci foliis paulo candidioribus quam malvae, caulibus tenuibus, pilosis ramosam ex intervallis, binum palmarum; esse in his folia, inter quae in cacuminibus capitula sint
 10 gruum. alterum genus foliis anemones, divisuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus se ab imbecillitate utilissima, et fere talis vera est. bibitur contra phthisis drachma in cyathis vini III bis die, item contra inflationes, et cruda idem praestat. sucus radices
 15 auribus medetur, opisthotonis semen drachmis III cum pipere et murra potum. phthisis sanat et plantaginis sucus, 110 si bibatur, et ipsa decocta in cibo; e sale et oleo a somno matutino refrigerat. eadem datur iis, quos atrophos vocant, interpositis diebus, Vettonica vero phthisicis ecligmate cum
 20 melle, fabae magnitudine, agaricum potum obolis II in passo, vel daucum cum centaurio maiore in vino. phage-

§ 108: Diosc. IV 114 (cfr. Plin. XXIV 154). III 121 extr. — § 109: Diosc. III 121 init. IV 114 (eupor. II 38). — § 110: Diosc. II 152 (eupor. II 38). Celsus III 22 extr. — Diosc. IV 1. III 1 (eupor. II 38). — [Diosc. IV 162].

1 corporis dolores R(?)v.a.S. 2 e Erv. om r. | qua Vd. aqua T. 4 generanion E. | myrrin ES. -yrin r. -yren r. -yrrhin v. | alii Ev. aut rTf. om. Ven. | myrtidan ll. Brot. -dam T. -thida v. -tida S coll. ind. merthryda C. 6 radice rotunda U 558 e Diosc. 8. 9 dist. ego. 9 esse ego. et (ortum ex ee) ll.v. | folia VR. -iis d(?)Ev. | quae in VRdv. quin E. 11 refientibus E. 13 phthisis RdS. -sin v. pehisiss V. ptisicis E. | tribus ll.v. 15 drachmas VR. | quattuor ll.v. 16 pthisis V. pthisim ErS. -sin v. 17 dist. ego coll. Diosc. eupor. | e J. et ll. ex D. cum v. 19 an diebus v? cfr. XXV 88. XVIII 145. (XVII 258). nisi tacite supplendum erit singulis, ut XXXII 70. | uero VRdTH. caro Er. om. v. | ecligmate dv. eli- r. 20 duobus obolis Ev.a.S. 21 daucum Rd(Ver.)D. daucum V(?)G. -co Ev.

daenis, quod nomen sine modo esurientium est et alias ulcerum, tithymalli medentur cum sesamis sumpti.

- 111 (69) Inter mala universi corporis vigiliae sunt plerisque. harum remedio monstratur panaces, clymenos, aristolochia odore et peruncto capite, aizoum sive sedum, si involutum panno nigro ignorantis pulvino subiciatur, et onotheras sive onear, hilaritatem adferens in vino, amygdalae folio, flore roseo, fruticosa, longa radice et, cum siccata est, vinum olente. haec in potu data feras quoque mitigat.
- 112 cruditates, quae nausiam faciunt, digeruntur Vettonica¹⁰ pota; eadem a cena concoctionem facit in oxymelitis cyathis III drachmae pondere et crapulam discutit, item agaricum post cibum in aqua calida potum. — Paralsin Vet-
- 25, 88 tonica sanare dicitur, item Hiberis ut dictum est. eadem et torpentibus membris prodest, item argemonia omniaque,¹⁵ quae secari periclitentur, discutiendo.
- 113 (70) Comitiales sanantur panacis, quam Heraclion
- 25, 32 diximus, radice pota cum coagulo vituli marini ita, ut sint panacis III partes, plantagine pota, Vettonica in oxy-

§ 111: Th. H. IX 20, 4 (13, 3). — Diosc. IV 116. (cfr. Plin. XXIV 167). Th. H. IX 19, 1. — § 112: Diosc. IV 1. III 1. — § 113: Th. H. IX 11, 3. Diosc. II 152. IV 1. III 1. IV 42. 181.

1 quod — 2 ulcerum *pro glossemate habuit U 559 coll.*
Diosc. | et *om.* f*S.* | alias *Erv.* -ia *rf.* 2 sesami *E.*
 3 uniuersis *E.* 5 et odore *V(?)v.a.D.* 7 onotheras *S. cfr. Theophr.* -ra *Rdv(J).* hon- r. oenotheras *B.* -ra *Ven.* | onear *Ev(S).* -ri *R.* -rim *Vd.* onuris *B e Diosc.* | hilaritatem (lar- *V¹*) *V.* | amygdalae *S.* -lice *RdE.* -laceo *G.* -lino est *v.* amigdalicae *V.* 8 roseo *VRdfH.* *cfr. § 87. 40. XVIII 122. XXV 62. XII 40 et Theophr. (de mendo XXXII 77. 113).* rosaceo *Ev(D).* 9 unum olentae *V.* | hac *E.* 10 digeruntur *ego.* -runt *VdE.* -rit *R(?)v.* 11 eadem pota *E(?)v.a.S(J).* | machena concoctionum *E.* | facti *VE.* | olymelitis *Vd.* 12 tribus *ll.v.*
 15. 16 omniaque quae *v.* -ia quaeque *VdE.* -ia quae *R(?)G.* -ia quaequae *D.* 17 sanantur *Vdv.* -nant *r(?)G.* (*in activa structura magis Plinianum esset sanat, ut § 92. 119 111 al.*) | panacis *ll.v.* -ces *S.* 18 radice *VRdv(S).* -ces *EG.* | pota *ll.v(S).* -tae *G.* 19 tres *ll.v.* | plantagine *ego.* -go *ll.v. de mendo cfr. § 109 init.* | oxymeliti *V¹R¹d.* -te *G.*

melitis drachma vel agarico obolis III, foliis quinquefolii
ex aqua. sanat et archezostis, sed anno pota. sanat et
baccaris radix arida in pulverem contrita cyathis III cum 114
coriandri uno in aqua calida, et centunculus trita in aceto
5 aut melle aut in aqua calida, verbenaca ex vino pota, hy-
sopi baccae ternae contritae in aqua potae diebus XVI,
peucedanum cum coagulo vituli marini aequis portionibus
potum, quinquefolii contrita folia ex vino et sumpta diebus
XXX, Vettonicae farina pondere × III cum aceti scillini
10 cyatho, mellis Attici uncia, scamonium obolis II cum ca-
storei drachmis III.

(71) Febres frigidas leviores facit agaricum potum in 115
calida aqua, tertianas sideritis cum oleo, item ladanum,
quod in segetibus nascitur, contusum, plantago ex aqua
15 mulsa II horis ante accessionem pota binis drachmis vel
sucus radicis madefactae vel tusae vel ipsa radix trita in
aqua ferro calfacta. quidam ternas radices in III cyathis
aquae dedere. eadem in quartanis quaterna fecerunt.

§ 114: Diosc. III 82. IV 42. (eupor. I 18). — § 115: Diosc.
III 1. — II 152 (eupor. II 20). — § 116 med.: Diosc. III 1. —
IV 42 (eupor. II 20. 21).

1 agarico VRdf. -ci Erv. -cum G. -con S. | tribus ll.v. |
foliis ego. -ia ll.v. de mendo cfr. § 108. 2 sanant d. an
folia quinquefolii ex aqua sanant et arch.? | archezostis —
sanat et om. E. 3 bacharis V. | tribus ll.v. 4 in aqua
uno VR¹. in aqua v.a.H. | et centunculus — 5 calida om. R¹d. |
centunculis Vr. 6 contritae V¹RD. -ta et E. -tae et d(?)V²r.

8 quinquefolio R¹. quinquif. V. | et om. Erv.a.S(D). |
sumpta VRdTfv(S). pota ErG(D). 9 xxx Vfs e Diosc. xxxi
Rd(?) EG. xxx in v. | farina dG. -nam r. -nae v. | pondere dG.
-rat E. -ris V²R² in ras. p. V¹. p D. pondo v. cfr. nota ad § 28. |
aceti dErv. -to r. | scillini ego coll. XXIII 59. -iti V¹Rf. -itici
V²dErv. -itis D. ceterum cfr. XXIV 44. XXVIII 152. XXX
23. 52. XXXII 135. (XX 65). an scillitae? 10. 11 duobus
.. quattuor ll.v. 12 frigidis E¹. rigidas dT. | liuores R¹.

13 cum oleo v. olea cum R. -cu VE. -cii d. -cei T. an olfactu?

15 duabus ll.v. | ante om. R¹df. | accessiones VR¹d. -ne f.

16 tusse R. | ipse E. 17 radices VRD. | tribus ll.v.

18 quaterna VdTfEJ (sc. radices et cyathos). -nas v. -nae S.
et quaternas R(?)H.

- 116 buglosso inarescente, si quis medullam e caule eximat dicatque, ad quem liberandum febris id faciat, et alliget ei VII folia ante accessionem, aiunt febris liberari; item Vettonicae . . . drachmam in aquae mulsae cyathis III vel agaricum, maxime in iis febribus, quae cum horrore veniant. 5 quinquifolia folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura ceteris; alii omnibus III obolos cum pipere
- 117 ex aqua mulsae. verbenaca quidem et iumentorum febribus in vino medetur, sed in tertianis a tertio geniculo incisa, quartanis a quarto. bibitur et semen hyperici utriusque 10 in quartanis et horroribus, Vettonicae farina, quae omnes horrores coercescit, item panaces, adeo excalefactoria natura, ut per nivem ituris bibere id perunguique eo praecipiant. et aristolochia perfrictionibus resistit.
- 118 (72) Phreneticos somnus sanat, qui contingit peuce- 15 dano ex aceto capiti infuso, anagallidum succo. e diverso lethargicos excitare labor est; hoc praestant Euphorbeum ex aceto naribus tactis, peucedani succus. contra insanias Vettonica bibitur. carbunculos rumpit panaces, sanat Vetto-

§ 117: Diosc. IV 61 (eupor. II 20. 21). III 161. 164 (eupor. II 21. 22. 24). III 48 (Pl. iun. 87, 6—8). III 4 [6]. Pl. iun. 87, 12. — § 118: cfr. Celsus III 18. (Plin. XXXII 28 = Pl. iun. 91, 23). Diosc. III 82 (eupor. I 10). — Pl. iun. 91, 16. Seren. 1001. — Diosc. III 82 (eupor. I 14) IV 1. — Diosc. III 48. II 146 (eupor. I 199). II 152 (eupor. I 198). IV 162.

1 buglosso — 3 liberari post resistit (v. 14) transponi voluit U 560. | inarescentes quis E. | e Erv. et VR. ex dD. | exprimat Er. 2 dicat atque (om. ad quem) Er. | faciunt E. | ei (pro et) VR¹. 3 septem ll.v. 4 lac. ego indicavi; excidit dari vel aliud quid, unde pendeat drachmam. | drachma et agarico vet. Dal. | tribus ll.v. 5 iis v. his ll.C. | errore R. 6 tertianis dederit quaterna om. E. 7 quaternis E. | alii RdG. ali V¹ED. aliis V²Tv. | hominibus E. | in E. tres rH. tribus v. obolis Ev.a.H. 10 hyberi E. 11 quaternis E. | dist. H. | farinæ E. 12 adeo dv. ideo r. | ex aqua vel facalefactoria E¹. ex aqua calf. E². 13 et (pro ut) E. | ibere E. 15 somnos E. | contingit Erv. -get rJ. 16 et diuerso R¹. 17 excitari Ev.a.H. | praestant (-at v) euphorbeum VRdTf (add. ut perhibent v) J. cfr. Pl. iun. -ante ut probeum (pbeum E) Er. perhibent G. 18 tactis Erv. tractis rT. | succo Ev.a.J.

nicae farina ex aqua aut brassica cum ture, frequenti potu calidae, vel e carbone in conspectu restincto favilla digito sublata et inlita, vel plantago tusa, tithymallus characias.

- (73) Hydropicos sanat panaces, plantago in cibo, cum 119
 5 prius panem siccum comederint sine potu, Vettonica drach-
 mis II in II cyathis vini aut mulsi, vel agaricum vel semen
 • lonchitidis II lingulis ex aqua potum, psyllion ex vino,
 anagallidum sucus, cotyledonis radix e mulso, ebuli re-
 centis radix excussa tantum nec colluta, quod II digiti
 10 comprehendant, ex vini veteris caldi hemina, trifolii radix
 drachmis II in vino, tithymallum platyphyllon cognomine,
 semen hyperici, quod caros appellatur, acte, quam esse 120
 ebulum putant quidam, radice contrita in vini cyathis III,
 si febris absit, vel semine ex vino nigro, item verbenaca
 15 fasciculo manus plenae in aqua decocta ad dimidias. prae-
 cipue tamen chamaeactes sucus aptissimus creditur. —
 Eruptiones pituitae emendant plantago, cyclamini radix e
 melle, ebuli folia trita e vetere vino; inposita etiam boam
 sanant, id est rubentes papulas, pruriginem sucus strychni
 20 inlitus.

(74) Igni sacro medentur aizoum, folia trita cicutae, 121

§ 119: Diosc. V 72. eupor. II 63 (sexies). Diosc. IV 1. (eupor. II 64). IV 90. 172 (cfr. Plin. XXIV 52). III 113 (eupor. II 64). — § 120: cfr. Diosc. IV 172. — Diosc. II 193. IV 172. — § 121: Diosc. eupor. I 168. 169 (sexies). — Diosc. IV 88. 79. 76. Th. H. IX 9, 1. — Scribon. 244 (246). — Pl. iun. 99, 1—4. — Diosc. II 152. IV 60. 90. 88. [Plin. XXV 38 et Diosc. III 145].

1 aqua ut V¹R¹. | cum om. E. 3 tusa — 4 plantago
 om. E. | characias H cum P. cfr. § 62. 146. -cites VRd^v(S).
 3. 4 dist. D. cfr. Diosc. 4 panaces v(S). phanacis ll.
 del. H. 5 comederint VRdT^v(S). ed- f(?)EG. | uettonicam
 E. 6 duabus in duobus ll.v. (item ter infra). 8 cotolenodis
 R¹. -edo is V¹. 9 quod VRdTfH. quē E. quantum v.
 10 calidi Rd(?)v.a.S. 12 coris B(v.a.S). corion P. cfr. § 86. |
 acte quam VRd^v. am et equam E. 13 tribus ll.v. 15 deco-
 cocta in aqua Ev.a.S. decocta E. 16 chamaeactes RfH.
 (-tae v). -te d. -meactes V¹. -meleactes V². -mele . . actes E.
 17 pituita E. | e VRdT^H. item E. cum v. 18 trita E. |
 e rS. om. r. et e v. | dist. U 561. 21 medetur REv.a.S.
 (cfr. infra § 122).

- mandragorae radix; secatur in asses ut cucumis, primumque super mustum suspenditur, mox in fumo, dein teritur e vino aut aceto. prodest et vino myrteo fovere, mentae sextans vivi sulphuris uncia ex aceto simul trita, fuligo ex aceto. ignis sacri plura sunt genera, inter quae medium hominem ambiens, qui zoster vocatur, et enecat, si cinxit. medetur plantago cum creta Cimolia et peristereos per se, radix persollatae; aliis, quae serpunt, cotyledonis radix cum mulso, aizoum, succus e linostylos ex aceto. 12. (75) Radix polypodi inlita luxatis medetur, doloremque et tumores tollunt semen psyllii, folia plantaginis trita, sale modice addito, verbasci semen ex vino decoctum contritum, cicuta cum axungia. folia ephemeris tuberibus tumoribusque inlinuntur, quae etiamtum discuti possunt.
- 123 (76) Morbum regium in oculis praecipue mirari est, tenuitatem etiam densitatemque tunicularum felle subeunte. Hippocrates a septimo die in febris mortiferum signum

§ 122: Diosc. IV 185 (eupor. I 226). IV 70 (Pl. iun. 102, 15). IV 102. 85. — § 123: Hippocr. morb. int. I 4, 2 (aphor. 4, 62. 64. Celsus III 24). — Diosc. IV 1. III 1. IV 61. — §§ 123. 124: Diosc. eupor. II 56 (sexies).

1 secatur *H e cod. Murbac. sicc. ll. v.* | in arses f. masses T. in has res E. in aere v. a. H. 2 fumo *Err. cfr. XXX 31. -mū r T.* | teritur *ego e Theophr. tuditur VR¹. tund. -rv.* (an tunditur; datur?) 3 e dTfS. ae V. in rv. | myrteo E¹. -rtico f. 3. 4 mentes exstans E. | dist. ego. 4 simul — 5 aceto om. E. 6 et enecat *Err. et ne- r. ene- J.* | si cinxit (cinx E) dE rS. sic XII V. sic XI R. si cinxerit v. 7 peristeeos R¹. 8 persollatae E¹. | qua V. | cotyledonis V. 9 radix — 10 inlita cum antecedd. iunxit D, sed cfr. Diosc. 10 medentur VRdD. | dolorem qui E. an liuoremque? cfr. Plin. iun. | et tot tumores E. 11 citra E. tusa v. a. S. | modice VfES. -co r(?) v. cfr. XXXII 39. XX 131. XXVIII 73. 258. XXIX 42. XXX 105. XX 256. XXVIII 195. XXV 54 [XX 71 addito modice]; aliter § 101. XXVII 22. XXVIII 223. XXIII 38. 92. XXI 155. 12 ex om. VR¹. | tritum VR¹ JD. et contritum v. a. S. cfr. § 129. 13 tumoribus VR. 14 etiamtum dES. et tantum Vf. etiamdum R(?) v. an etiamnum (scriptum, ut saepe, etianum)? 16 etiam VRTfS. illam d(?) Ev. etiam illam J e coni S. | tunicularum V. tunicarum d(?) H. | subeuntes VR. 17 febris RfS. -re rv.

esse dicit. nos scimus vixisse aliquos etiam ab hac desperatione. fit vero et citra febres expugnaturque centaurio maiore ut diximus poto, Vettonica, agarici obolis III ex ^{25, 67} vini veteris cyatho, item verbenacae folia obolis III ex ⁵ vini calidi hemina quadriduo. sed celerrime quinquefolii ¹²⁴ sucus medetur III cyathis potus. cyclamini radix drachmis III bibitur in loco calido et a perfrictionibus tuto — sudores enim felleos movet —, folia tussilaginis ex aqua, semen linostosis utriusque inspersum potioni vel cum ab- ¹⁰ sinthio aut cicere decoctum, hysopi bacae cum aqua potae, lichen herba, si, cum sumitur, cetero olere absteineatur, polythrix in vino data, struthion in mulso.

(77) Passim et in quacumque parte, sed maxime in- ¹²⁵ commoda nascuntur qui furunculi vocantur, mortiferum ¹⁵ aliquando malum consectis corporibus. remedio sunt pycnocomi folia trita cum polenta, si nondum caput fecerint. discutunt et folia ephedri inlita.

(78) Fistulae quoque in omni parte serpunt medicorum ¹²⁶ vitio male sectis corporibus. auxilio est centaurium minus ²⁰ collyriis cum melle decocto additis, plantaginis sucus infusus, quinquefolium cum sale et melle, ladanum cum castoreo, cotyledon cum medulla cervina calefacta et in-

§ 124: Diosc. IV 42. II 193. IV 134. — § 125: Diosc. IV 173 (eupor. I 144). — § 126: Pl. iun. 78, 14. Diosc. II 152. IV 42. eupor. I 207 (bis). Diosc. IV 162.

1 dicunt E. docuit v.a.S. | noscimus V. 2 et V²Erv. om. r. | citra v. circa VE. -ca et Rd.f. | expugnaturque (-tusque Vf) VRdTfS. inp- Ev. 3 maiore dv. -ri VRT. ex maiore Er. | tribus II. v. (item ter infra). 5 quatriduo VRdE¹v.a.D. | quinquefoliis VE. 6 potus V¹RTf. potus cum sale et melle V²(d?)Erv. sed cfr. Diosc. et § 126. 143. 7 a om. VR¹v.a.G. | perfrictionibus R¹. 7. 8 sudoris VR¹D. 9 semel inozostis V. 9. 10 absentio V. 10. 11 aquae potericen V. 11 absteneatur VR. 12 polytrix VEv.a.H. | struthion in v. -oni in r. -oni E. straution (-ucion VR) in r. 13 sed VRdTfS. et Er. del. H. ac v. | maxime II.S. -ma H. -mo v. 13. 14 incommodo v.a.H. 15 confectis VTfED. confectis Rd(?)v. de dictione cfr. XXXVI 193. 18 fistolae E. 21 quinquefolium E. 22 castorio E. | et om. Ev.a.H.

- posita; verbasci radicis medulla collyrii tenuitate in fistulam additur vel aristolochiae radix vel sucus tithymalli.
- 127 (79) Collectiones inflammationesque sanant argemoniae folia inlita, duritias et collectiones omnes verbenaca vel quinquefolium decoctum in aceto, verbasci folia vel radix, hysopum e vino inpositum, acori radix decocto eius foven-
tibus, aizoom, item quae contusa sint duritiasque et sinus
128 corporis illecebra. omnia infixi corpori extrahunt folia tussilaginis, daucum, semen leontopodii tritum in aqua cum polenta. suppurationibus inponuntur pycnocomi folia trita cum polenta vel semen, item orchis. vitia, quae sint in ossibus, satyrii radice inposita efficacissime sanari dicuntur, nomae et collectiones omnes fuco maris, priusquam inarescat. et alcimae radix collectiones discutit.
- 129 (80) Ambusta sanantur plantagine, arctio ita ut cicatrix fallat — folia eius in aqua decocta contrita inlinuntur —, radice cyclamini, aizoo, herba ipsa hyperici, quod corissum
85 appellavimus.
- 130 (81) Nervis et articulis convenit plantago trita cum sale, argemonia tusa ex melle. peucedani suco perunguntur 80

§ 127: Diosc. II 208. IV 61. 62 (eupor. I 153). IV 102. III 27. IV 88. eupor. I 145. 162. cfr. Diosc. IV 89 (91). — § 128: Diosc. eupor. I 167 (ter). Diosc. IV 173. III 132. IV 98. III 159. — § 129: Diosc. eupor. I 178 (quater). Diosc. II 152. IV 104. 88. III 161. — § 130: Diosc. III 82 (eupor. I 230). IV 137. 95. III 164. III 15 (cfr. Plin. XXVII 123. XXV 123). eupor. I 229. 231.

1 tenuitatem E. 2 an addita? 3 argemonia et R. -ia d. 6 hysopum — radix om. E. | decocto dv. -ta r. 7 adzoum V. | itemque VE. | sint dv. sinin VR. sit Er. | que om. VR¹. | sinus Erv. -no R. in sinu (-no V) VdT.D. sinuosa P. 8 illecebra Rd(?) H. -brae G. elecebra rT. et tela v. ulcera P. ulcerum (del. corporis) U 562. (cfr. XXV 162; de sinu ulcerum § 141. XXVII 63. XXVIII 71. | dist. H. | infixi VR¹. 9 laucum V²E. 10 pyg्नocomi VE. 14 alcimae VfS. algmae RE. -ginae dT. alceae C. -cmeae v. 15 plantago E. 16 et contrita Ev.a.S. | dist. ego. 17 radice ego. -ci VRd. -ces Ev. -cis r. cfr. § 90. 120. 124. 144. 155. 163 (contra 149). XXV 114. 115. 133, de mendo § 113. | aizoo VdE. cum aizoo R(?)v. | hyperici Erv. cype- V. cypo- R. et pe- d. | corissum TE²v(S). -isum E¹. coryss- d. choryss- rf. corion B. cfr. § 85. 164. 20 peucedanis sucus E.

spastici, tetanici, nervorum duritiae aegilopis suco; doloribus erigeron ex aceto inlinitur, epithymum. spasticis et opisthotonicis perungui semine hyperici, quod caros vocatur, idemque bibere prodest. phrynon dicitur etiam abscisos
 5 sanare nervos, si confestim inponatur trita vel mansa. spasticis, tremulis, opisthotonicis alcimae radix bibitur ex aqua mulsa. sic et rigores excalfacit.

(82) Sanguinis profluvia sistit herbae Paeoniae semen 131
 rubrum — eadem et in radice vis —, clymenus vero,
 10 sive ore sanguis reiciatur sive naribus sive alvo fluat sive feminarum utero, item Lysimachia pota vel inlita vel naribus indita, item plantaginis semen, quinquefolium potum et inlitum, cicutae semen in nares, si inde fluat, tritum ex aqua inditum, aizoum, astragali radix. sistit et ischae-
 15 mon et Achillia.

13. (83) Equisaetum, hippuris Graecis dicta et in 132
 pratis vituperata nobis — est autem pilus terrae equinae 13, 259
 saetae similis —, lienes cursorum extinguit decocta fictili
 novo ad tertias quantum vas capiat et per triduum heminis
 20 pota; unctis esculentis ex ante diem unum interdicitur.

§ 131: Diosc. eupor. I 208, 209 (quinquies). — Diosc. III 147. IV 13, 3 (Scribon. 46. Marc. 10, 5). II 152. IV 42 (cfr. Plin. XXVI 35). IV 88, 62. Th. H. IX 15, 3 (cfr. Plin. XXV 83). Diosc. IV 36. — § 132: Geop. II 6, 27. Marc. 23, 59.

1 tetanici *Erv.* tetaun- *r.* | aegilopis *v.* -pi *E.* -ps *rfH.* | *dist. ego cum v.a. Dal.* (cfr. XX 214, 250). 2 erigeron *v.* frig-
 ll. | epithymum (et epi- *S.*) ll. *J.* -mi *T.* -mo *v.* an item epi-
 thymum? | *dist. S.* 3 perungui *Erv.* -que *R.* -gi *d.* -ge *V.* |
 caros *Erv(S).* -rus *rf.* coris *B.* cfr. § 86, 119. 4 idemque
d(?)Erv. itemque *RfS.* -quae *V.* | abscisos *EH.* -issos *rv(S).*
cfr. XXIX 99 et XXX 115. (116. XXVII 66. XX 58. XXXII
120. XXI 126). 5 sic *VR.* 6 alcimae *S.* algmae *V.* -ginae
dT. -gme *r.* alceae *C.* -cmeae *v.* cfr. § 128. 8 profluuii *E.*
 -iū *v.a.S.* | poeoniae *V.* 9 rarice *V.* | clymenus *VdTfH cum*
P. cy- R. cyclemenus *Er.* -laminos *v.* | an suco (pro uero)? cfr.
Diosc. 10 siue *VRfS.* nis *E.* si *dv. om. T.* 14. 15 ischae-
 mon *v.* schemon (sce- *E.*) ll. 16 a graecis *R(?)v.a.S.*
 17 uituperata *VE* | pilus *rB.* plus *VRd.* pulvis *Erv.* 18 lienes
RdfVen.(H). -naes *V.* -nem *v.* lichnes *E.* | ficti *E.* 20 aescu-
 lentis *E.* cycul- *V.* | ex ante *ES.* extante *V.* ante *dv. in R* (qui
h. l. desinit) a rec. manu adscriptum est ante. (an ita ante?)

- 133 Graecorum varia circa hanc opinio: alii pinus foliis similem, nigricantem eodem nomine appellant, vim eius admirabilem tradentes, sanguinis profluvia vel tacto tantum ea homine sisti; alii hippurin, alii ephedron, alii anabasin vocant, traduntque iuxta arbores nasci et scandentem eas pendere comis iunceis multis, nigris, ut ex equorum cauda, geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua, semen rotundum, simile coriandro, radice lignosa, nasci
- 134 in arbustis maxime. vis eius spissare corpora. succus sanguinem e naribus fluentem inclusus sistit, item alvum. medetur dysintericis in vino dulci potus cyathis III, urinam ciet, tussim, orthopnoeam sanat, item rupta et quae serpunt. intestinis et vesicae folia bibuntur, enterocelen cohibet. faciunt et aliam hippurim brevioribus et mollioribus comis candidioribusque, perquam utilem ischiadicis et vulneribus
- 135 ex aceto inpositam propter sistendum sanguinem. — Et nymphaea trita plagis inponitur. peucedanum cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est fluxitve ab infernis. sideritis tantam vim habet, ut quamvis recenti gladiatoris vulnere inligata sanguinem claudat, quod facit et ferulae cinis vel carbo, fungus vero etiam effi-
- 136 cacijs, qui secundum radicem eius nascitur. (84) per nares autem fluenti et cicutae semen tritum ex aqua additumque efficax habetur, item stephanomelis ex aqua. Vetto-

§§ 133. 134: Diosc. IV 46. (eupor. I 210. II 34). — § 134: Diosc. IV 47. — § 135: Th. H. IX 13, 1. — Diosc. IV 33—35. Pl. iun. 73, 9 (cfr. Diosc. III 81. eupor. I 210). — § 136 extr.: Diosc. II 152. (cfr. Plin. XXVI 28).

1 pino E. -ni v.a.S. 3 tradentem E. -tes quod etiam v.a.H. | tacta E. | homini E. 4 sisti Gronov. sistit ll.T. -tat v.a.H. | pedron E. 5 scandentem v. -te ll. 6 ex dE.S. est Vv. 7 geniculis dTf. 9 ambustis Ev.a.B. 11 tribus ll.v. 12. 13 an serpent? 13 enteroceleri Vd. | co bibet V. 14 faciant E². | hyppuri V. 16 inpositam v. -ta ll. 19 inferis d. 20 gladiatoris E. | vulneris Vd. | inligata (illi- V²) V²dEv. inlita V¹T. -tu fS. | cludat dT. 23. 24 inditumque v.a.J. sed cfr. XXV 134. VIII 93. XX 53. XXIII 53. 110. 127. XXXIII 48. XXXVII 140. 24 stephanomelis v ex ind -lie V. -li r.

- nicae farina e lacte caprino pota sistit ex ubere fluentem
 plantagoque contusa. eiusdem sucus vomentibus sanguinem
 datur. ad erraticum autem radix persollatae cum axungia
 vetere inlita probatur; (85) ruptis convulsisque, ex alto 137
 5 deiectis centaurium maius, Gentianae radix trita vel decocta
 vel sucus, Vettonica et hoc amplius a vocis aut lateris
 contentionibus panaces, scordium, aristolochia pota,
 agaricum, idem contusis et eversis potum II obolis in
 mulsi cyathis III aut, si febris sit, in aqua mulsa, ver-
 10 bascum, cuius flos similis auro est, acori radix, aizoum
 omne, sed maioris sucus efficacissime, item symphyti ius
 vel radicis decoctum, daucos cruda, erysithales — flore
 luteo, foliis acanthi — e vino, item chamaerops et in
 sorbitione irio vel plantago omnibus modis, item . . . .
 15 (86) Phthiriasi Sulla dictator consumptus est, nascun- 138
 turque in sanguine ipso hominis animalia exesura cor-
 pus. resistitur uvae taminiae suco aut veratri cum oleo
 perunctis corporibus; taminia quidem in aceto decocta
 etiam vestes eo taedio liberat.
 20 14. (87) Ulcera multorum sunt generum ac multis 139

§ 137: Diosc. eupor. II 34 (undecies). Diosc. III 6. 3. IV 1.
 III 48. 115. IV 4 (6). III 1. IV 102. I 2. IV 9. III 102. — § 138:
 cfr. Plin. XI 114. Seren. 62. Diosc. IV 153. (eupor. I 107. cfr.
 Plin. XXIII 18). IV 149. — § 139: Diosc. III 48. eupor. I 188.

1 e om. d. 2 que om. Vd. 3 herbae persollatae (-lutae
 V) V(d?) Tf. 6 dist. ego. coll. Diosc. eupor. | uettonica ego.
 -cae ll. v. 7 dist. ego. | scordium (-ion v) S. cord. ll.
 8 idem ego. item ll. v. 8. 9 duobus et tribus ll. v. 9 mulse
 E. 10 auro escacori E. | aizoum E. 11 sed e maiori E
 v. a. H. | symphyti ius J coll. XX 234 (87 XXIV 146). -ficius
 d. -phitius V. -phyti Ev. -ti sucus S. (an symphytum vel -ti
 ipsius?). 12 uel radicis ll. G(S). radices uel v. radicis Dal.
 daucos Vd TS. -cus E. -cum v. | crud E. -dum v. a. S. | est flore
 d(?) v. a. S. 13 achanti Vd. | e Vd. bibitur e v. a. S. | camerops
 V. calame- E. 14 sorbitiones V² Ev. a. C. | an iris? cfr. Diosc.
 I 1 et eupor. II 34 (de irione nihil eiusmodi traditur). | lac.
 indicavit S. desunt herbarum aliquot nomina. 15 phthiriasi E.
 ptyri- V. | sulla ll. S. qua (quo v) Sulla Bas. (D). 16 et e
 cura d. 17 taminiae V. -ne d. 18 corporis E. 20 ge-
 nera E.

modis curantur. panacis omnium generum radix ex vino calido inlinitur manantibus. siccat privatim quam Chiro-
 25, 32 niam diximus; cum melle trita tubera aperit ulceribus-
 que, quae serpunt, deploratis auxilio est cum aeris flore
 vino temperata omnibus modis, vel semine vel flore vel
 radice. eadem cum polenta vetustis volneribus prodest,
 140 Heraclion quoque siderion, Apollinaris, psyllium, traga-
 cantha. scordotis cum melle purgat; farina eius carnis
 excrescentes per se inspersa consumit. Polemonia ulcera,
 quae cacoëthe vocant, sanat; centaurium maius inspersum
 vel inlitum, item minoris coma decocta vel trita vetera
 quoque ulcera purgat et persanat. folliculi clymeni re-
 centibus plagis inponuntur. inlinitur autem Gentiana ulce-
 ribus, quae serpunt, radice tusa vel decocta in aqua ad
 mellis crassitudinem vel suco, volneribus ex ea factum
 15
 141 Lycium. Lysimachia recentibus plagis medetur, plantago
 omnium generum ulceribus, peculiariter senum et infantium.
 igni emollita melior et cum cerato crassa ulcerum labra
 purgat, nomas sistit; tritam suis foliis integere oportet.
 suppuraciones, collectiones, sinus ulcerum chelidonia quoque
 siccantur, volnera adeo, ut etiam pro spodio utantur; eadem
 142 iam desperatis cum axungia inponitur. dictamnium pota
 sagittas pellit et alia tela extrahit inlita — bibitur ex
 aquae cyatho foliorum obolo —, proxime pseudodictamnium;
 utraque et suppuraciones discutit. aristolochia quoque 25

§ 140: Diosc. IV 33 (eupor. I 184). 69. 70. III 115 (eupor. I 189). eupor. I 203. Diosc. III 7. IV 13. III 3. — § 141: Diosc. IV 3 (eupor. I 162). II 152 (eupor. I 187. 197. 200). eupor. I 203. Marc. 4, 50. — § 142: Diosc. III 34 (eupor. I 167). Th. H. IX 13, 3. Diosc. III 4 (6). eupor. I 186. 166. 188. 162). cfr. Plin. XXV 141. XXI 141 (Diosc. I 1).

1 modis Ev. om. rT. 2 mantibus E. | siccat v. -cca U.
 3. 4 ulceribus quaeque VE. 5 uel flore uel semine E
 v.a.S. 7 quoque om. Vd. 7. 8 tragacantha v. -chanta E.
 tragantha d. -tho Vf. | dist. ego. 9 inspersa d(?) v.a.S.
 11 cuma T. cyma P. 17 lenum VTD. feminum E. femi-
 narum lenum d(?) v. 18 igni emollita VdTfH. igne mo- Ev. |
 libra V. 19 sentit V. 20 collectiones om. E. 22 ponitur
 Vd. / dictamnios coni. Dal. cfr. XXV 93. 24 aqua VE.

putria ulcera exest, sordida purgat cum melle vermesque
 extrahit, item clavos in ulcere natos et infixi corpori
 omnia, praecipue sagittas et ossa fracta cum resina, cava
 vero ulcera explet per se et cum iride, recentia vulnera
 5 ex aceto; vetera ulcera verbenaca, quinquefolium cum sale 143
 et melle. radices persollatae vulneribus ferro inlatis re-
 centibus inponuntur, folia veteribus; cum axungia utrimque
 et suo folio operitur damasonium, ut in struma, folia ver- 25
 basci ex aceto aut vino. peristereos ad omnia genera 144
 10 vel callosorum putrescentiumque ulcerum facit. manantia
 nymphaeae Heracliae radix sanat, item cyclamini radix vel
 per se vel ex aceto vel cum melle; eadem et contra stea-
 tomata efficax. sic et ad ulcera manantia hysopum, item
 peucedanum; ei ad recentia vulnera vis tanta est, ut squa-
 15 mam ossibus extrahat. praestant hoc et anagallides cohi-
 bentque quas vocant nomas et rheumatismos, utiles et
 recentibus plagis, sed praecipue senum corpori, cum ce- 145
 rato apostemata et ulcera taetra folia mandragorae recentia,
 radix vulnera cum melle aut oleo, cicuta cum siligine mixta
 20 mero, aizoum herpetas quoque ac nomas ac putrescentia,
 sicut erigeron verminosa, recentia autem vulnera astragali
 radix et vetera ulcera, quae purgat hypocisthis utraque. leon-

§ 143: Diosc. IV 61. (IV 42. eupor. I 162). IV 105. 102. —
 § 144: Diosc. IV 60 (eupor. I 184. 203). II 193 (eupor. I 157).
 III 82. II 209. eupor. I 182. — § 145: Diosc. IV 76. 79. 88. 62.
 I 126. 127. (eupor. I 184. 167. cfr. Plin. XXVI 127). IV 173.

1 exest V¹dEv. hoc est V². | expurgat Ev.a.S. | feruensque
 E. | 2 ulcere VdTfH. -ra E. -ribus v. 4 se et cum d v.
 sectum r. | recentia ulcera uulnera E¹. 5 cum om V.
 6. 7 ferro inlatis recentibus om. V¹. pro ueteribus eraso in marg.
 adscripsit V². 7 utrimque ego. -rumque ll.v. 8 dist. ego. |
 ut VdG. aut E. autem et v. 11 heraclia E. 11. 12 uel
 per Ev. per r. 13 sic et VdTf. sicut Ev. 14 ei ego. et
 ll.S. cui v. 14. 15 squamam dTf man. Dal. H e Diosc. -ma
 VE. saniem v. 18 exulceratae tria folia V. -ta e (et T) tri-
 folia dT. 20 haerpetas V. herbe- E. | ac ll.D. et v. | ac
 VEv. aut dT. an recte? cfr. Müller de stilo p. 68 (31).
 21 uermiosa Vdv.a.C. 22 ulcera quae S. -ra que dE. -ra
 aquae V. quoque ulcera v.

topodii semen tritum in aqua et cum polenta inlitum spicula
 146 sagittarum extrahit, item pycnocomi semen. tithymallus
 characias suco gangraenas, phagedaenas, putria vel decocto
 ramorum cum polenta et oleo, orchis radices hoc amplius
 et cacoëthe cum melle, siccae et recentes per se vulnera, 5
 onothera efferantia sese ulcera sanat. Scythae ulcera Scy-
 thica curant. ad carcinomata argemonia ex melle effica-
 147 cissima est. ulceribus praesanatis asphodeli radix decocta
 22,70 ut diximus, trita cum polenta et inlita, quibuscumque
 vero Apollinaris, astragali radix in pulverem trita umidis 10
 ulceribus prodest, item callithrix decocta in aqua, privatim
 vero iis, quae calciamento facta sint, verbenaca nec non
 et Lysimachia contrita ac nymphaea arida infriata. poly-
 148 thrix inveteratis iisdem utilior est. — (88) Polycnemon
 cunilae bubulae similis est, semine pulei, surculosa, multis 15
 geniculis, corymbo [odorata] acri et dulci odore, ferro
 factis conmanducata inponitur, quinto die solvitur. sym-
 phyton ad cicatricem celerrime perducit, item sideritis; haec
 149 inponitur ex melle. verbasci semine ac foliis ex vino de-
 coctis ac tritis omnia infixata corpori extrahuntur, item 20
 mandragorae foliis cum polenta, cyclamini radicibus cum

§ 146: Diosc. IV 162 (eupor. I 201). III 132. IV 116. —
 Th. H. IX 13, 2 (cfr. Plin. XXV 82). — § 147: cfr. Diosc. II
 199 (eupor. I 204). — IV 62 (eupor. I 184). — § 148: Diosc. III
 98. eupor. I 163. Pl. iun. 78, 13. Diosc. IV 33—35. — § 149 extr.:
 cfr. Diosc. III 102 (Plin. XXIV 131). [Diosc. III 159]. Marc. 4, 62.

1 et om. d. | specula V¹. spiculas E. 2 pygncomi E.
 3 characias C. -cites dEv(S). caracitas V. cfr. § 62. 118.
 5 cacoethe J e coni. S. cahoeti V. choeti E. cacti d. cacoethe
 ex aceto v. | recentis VD. | uulnera — 6 sese om. E. | uulnera
 VdTv(J). om. C. an ulcera? cfr. Diosc. 6 efferantia P e
 Diosc. -rentia Vdv.a.H. | stitae V. scite T. | ulcera ego e Theophr.
 uulnera ll.v. de mendo cfr. XXIII 125. XXIV 9. XXVIII 71.
 XXIX 114. XXX 113. XXXIV 126 al. 6. 7 scythice E
 v.a.B. -ce H. scitica T. 8 ulceribus VfS. uulne- d(?)Ev. |
 persanatis Ev.a.B. 12 iis dv. his rD. | que E. | calciamento
 Vd. 13 infricata v.a.G. sed cfr. XX 140. 14 est VdTfS.
 om. Ev. | polycnemon v e Diosc. polygn- VE. poligmenon d.
 15 an est delendum? 16 uncus ego posui. odorata ll.v. -to G.
 17 factis uulneribus v.a.S. 21 pulenta VD. | cum om. V.

melle. trixaginis folia in oleo contrita iis maxime adhibentur ulceribus, quae serpunt, et alcima in melle trita, Vettonica ad carcinomata et malandrias veteres addito sale.

(89) Verrucas tollit argemonia ex aceto vel batrachii 150
5 radix, quae et unguis scabros aufert, linozostidis utriusque folia vel sucus inlitus. tithymalli omnes genera verrucarum omnia, item pterygia, varos tollunt; cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum. — 15. Artemisiam et elelisphacum alligatas qui habeat viator negatur lassitudinem sentire. —

(90) Muliebribus morbis medetur maxime in universum 151
Paeoniae herbae semen nigrum ex aqua mulsa; eadem et in radice vis. menses ciet panacis semen cum absinthio, menses et sudores scordotis potu et inlitu. Vettonica 15
15 drachma in vini cyathis III bibitur contra omnia volvarum vitia aut quae a partu fiunt. menses nimios sistit Achillia adposita et decoctum eius insidentibus. mammis inponitur 152
hyoscyami semen ex vino, locis radix in cataplasmate, mammis et chelidonia. secundas morantes vel partus emor-
20 tuos radices panacis adpositae extrahunt. ipsum panaces

§ 150: Diosc. II 206 (eupor. I 130). IV 162 (eupor. I 176). I 128. Seren. 1098. — cfr. Diosc. eupor. I 228. Plin. XXV 130. — § 151: Diosc. III 147 (eupor. II 72. 76. 82. 86). III 48. 115 (eupor. II 78). IV 1 (eupor. II 77). IV 36 (eupor. II 83). — § 152: Seren. 364. Diosc. IV 69. III 48.

1 iis dv. his VD. om. E. 2 alcima in ego. algam in VE. -gamum d. -ga in v. cfr. nota ad XXV 130. 3 netto-
nica — sale om. V¹. | malandrias dS. -ri ac r. melandria v.
-dryas C. -lanias G. 4 tulit E. | uel dv. uli V. uliuel E(?).
5 et om. E. | scabros v. -osas U. | aut fertulino zoytidis E.
7 omnia VfS. -ium dv. om. E. | item omnia Ev.a.S. 9 ele-
lyspacum V¹. elisp- E. elysp- V². 11 mulieribus EVen.
12 herbae om. dT. cfr. § 131. 13 dist. U 563 et D. | meses
E (ut fere semper). | men cum absinthio om. E. 14 et om.
E. | sudores U.v. an secundas? | scorditis V. 15 uino E. |
tribus U.v. 16 a partu dv. apertu V. a pastu E. | an fiant?
enim hos d. | achillea dv.a.S. 17 adposita V. in- d(?)Ev.
18 locis U.G. loti v. cfr. § 160. (Cels. V 21, 6). | in VdTfS.
ex E. e v. 19 mammis et ego. et mammis et (etiam v) U.v.
et D. 19. 20 emortuos V²v. -tuo E. -tum V¹. -tuū d.
20 adpositae dv. -ta r. | panaces G. -cis VE. -cis semen dTv.

e vino potum volvas purgat adpositumque cum melle. Polemonia pota ex vino secundas pellit, nidore corrigit volvas. 153 centauri minoris sucus potu fotuque menses ciet, item maioris radix in volvae doloribus isdem modis prodest, derasa vero et adposita extrahit partus emortuos. plantago 5 adponitur in lana in dolore volvae, in strangulatu bibitur. sed praecipua dictamno vis est: menses ciet, partus emortuos vel transversos eicit — bibitur ex aqua foliorum obolo —, adeo ad haec efficax, ut ne in cubiculum quidem praegnantium inferatur, nec potu tantum, sed et inlitu et suffitu 10 154 valet; proxime pseudodictamnium, sed menses ciet cum mero decoctum denarii pondere. plurimis tamen modis aristolochia prodest, nam et menses et secundas ciet et emortuos partus extrahit, murra et pipere additis pota vel subdita; volvas quoque procidentes inhibet fotu vel suffitu 15 155 vel subiectu, maxime tenuis. strangulatum ab his mensumque difficultatem agaricum obolis III in vini veteris cyatho potum emendat, peristereos adposita in adipe suillo recenti, antirrhinon cum rosaceo et melle. item adposita nymphaeae Thessalae radix dolori medetur, in vino nigro 20 pota profluvia inhibet; e diverso ciet cyclamini radix pota 156 et adposita et vesicae insidentium decocto medetur. secundas pota cissanthemos pellit, volvam sanat. e xiphio radix superior menses ciet drachma ex aceto pota. peuce-

§ 153: Diosc. III 6. 7 (eupor. II 77. 78). II 152 (eupor. II 86). III 34 (eupor. II 77. 79. 80). — § 154: Diosc. III 4 (6). eupor. II 69. — § 155: Diosc. III 1 (eupor. II 86). IV 60. III 139. II 193. — 156: Diosc. II 194 (eupor. II 77). IV 20 (eupor. II 75). III 82 (eupor. II 88). IV 76 (eupor. II 77. 83).

1 e Vfv(S). in d(?)G. om. E. | uino potum om. E.
2 tollit E. | corrigit VdTfH. por- E. purgat v. 3 centauri
VEJ. -rii v(S). -rei d(?)Lugd. | pota E. -tus v.a.G. 9 ut
ne v. uine ll. 9. 10 peregrinantium Vd. 10 potu Ev. -ta
rTf. | fotu dT. 11 sed tardius coni. Dal. e § 161. 12 plu-
rimis TEG(D). -ris V. -ribus d(?)v(Dal.). | modis d(?)C. mo-
lochis E(v add. et). locis VT. 14 myrre et pipere et E.
15 iniberet V. 16. 17 mensumque S. mes- V. mensiumque
dv. mess- E. 17 tribus ll.v. 18 potu VT. 20 dolore
V. pelli V. | sanam E.

- danum strangulatus volvae nidore ustum recreat, menses
 albos praecipue psyllion drachma in cyathis III aquae,
 semen mandragorae potum volvam purgat, menses ciet
 sucus adpositus et emortuos partus. nimia rursus pro- 157
 5 fluvia sistit semen cum vivo sulphure, contra ea ciet ba-
 trachium potu vel cibo, ardens alias, ut diximus, cruda, 25, 173
 sed cocta commendatur sale et oleo et cumino. daucum
 et menses et secundas potu facillime pellit, ladanum suffitu
 corrigit volvas, dolori earum exulceratisque inponitur.
 10 emortua scamonium pellit potum vel adpositum. menses 158
 ciet hypericum utrumque adpositum, ante alia vero, ut
 Hippocrati videtur, crethmos e vino semine vel radice
 cortice, trahit et secundas, succurrit et strangulationibus
 ex aqua pota; item radix e geranio peculiariter secundis
 15 inflationibusque volvarum conveniens. purgat hippuris pota
 et adposita volvas, polygonus pota. menses ciet et alcimae
 radix, folia plantaginis pellunt, item agaricum ex aqua
 mulsa. Artemisia volvae medetur trita, ex oleo irino aut 159
 cum fico aut cum murra adposita; eiusdem radix pota in
 20 tantum purgat, ut partus enectos extrahat. menses et se-

§ 157 med.: Diosc. III 76. (eupor. II 75. 70). IV 168 (eupor. II 78). — § 158: Diosc. III 161. 164 (eupor. II 76) Hippocr. morb. mul. I 10 p. 122. Diosc. II 156. (eupor. II 77). III 121 (eupor. II 72). IV 4 (eupor. II 82). III 159 (eupor. II 76). III 1. — § 159: Diosc. III 117 (eupor. II 78. 80. 81).

1 menses dTv. meses E. mese V. 2 albos TH. -bo Vd. aluos E. -uosque v. | tribus ll.v. | aquae VdJ. quae E. aquae mulsae (ciet add. G) v. 4 et om. d. | emortuos dv. mo- r.

5 uiuo dH e Diosc. uino E. ut non V. uino et v. | sulphure dH. -phure (-fure V) alui profluvia sistit rv. | contra ea ciet J. -ra faciet (-cit H) VdTH. -rachi et E. et contrahit v.

6 poto V. 7 commendantur VVen. 8 menses dv. mes- E. mess- V. 10 menses — 11 adpositum om. E. 12 crethmos e dG. erithmus e V. erit. muse (mulse E¹) E. 12. 13 radice cortice vet. Dal. -ce corticis TfES (cum lac. signo). -ce cortice r(?)v(J).

13 secundas G. -dis ll.v. | et Vdv. ea E. 14 fecundis E. 15 inflammationibusque Ev.a.H. cfr. Diosc. eupor. II 72. 16 dist. ego. cfr. Diosc. | alcimae S. alcme E.

-meae v. algme V. -game T. alcaeae d(?)H. althaeae C. cfr. § 149.

19 aut fico Ev.a.S. 20 ut Vdv. et E.

- cundas ciet ramorum decoctum insidentibus, item folia
 pota drachma. ad eadem omnia prosunt vel inposita ventri
 160 imo cum farina hordeacea. acoron quoque utile est inter-
 rioribus feminarum morbis et conyza utraque et crethmos.
 et anthyllides duae vulvis utilissimae torminibusque et se-
 cundarum morae in vino potae. callithrix fotu locis me-
 detur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita.
 geranion in vino albo potum, hypocisthis in rubro pro-
 fluvium sistunt. hysopum suffocationes laxat. radix ver-
 benacae pota ex aqua ad omnia in partu aut ex partu 10
 161 mala praestantissima est. peucedano quidam miscent in
 vino nigro semen cupressi contritum. nam semen psyllii
 defervefactum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes uteri
 lenit. symphyton tritum in vino nigro evocat menses.
 partus accelerat scordotis pota drachma suci in aquae 15
 mulsa cyathis IIII. dictamni folia praeclare dantur ex
 aqua; constat unius oboli pondere, vel si mortui sint in
 utero infantes, protinus reddi sine vexatione puerperae.
 similiter prodest pseudodictamnium, sed tardius, cyclaminos
 adalligata, cissanthemom pota, item Vettonicae farina ex 20
 aqua mulsa.
 162 (91) Arsenogonon et thelygonon herbae sunt habentes
 uvas floribus oleae similes, pallidioris tamen, semen album

§ 160: Diosc. I 2. III 126. 143. IV 134. I 127 (eupor. II 82).
 — § 161 med.: cfr. Diosc. IV 9. eupor. II 77. (III 34). — Diosc.
 II 193. eupor. II 94. — § 162: Diosc. III 130. — Th. H. IX 18, 5
 (cfr. Plin. XXVI 99. XXVII 125).

3 immo VdH. 4 crethmos dB. chretm- V. chrēnos E.
 cremnos v. cfr. § 82. XXV 155. 5 anthyllides d(?) B. can-
 VD. cantill- Ev. cfr. § 84. | uulvis Ev. uue uis r. 6 morae
 dv. -re rVen. 7 tyita V. tyna d. 11 est om. VTS. | qui-
 dem Vd. 13 utero E. 14 lenit V²v. -nti V¹d. -ni E. |
 euocat menses (meses E) Ev. -atum est r. (reuocat coni. Dal.
 cfr. Diosc. an moratur?). 15 suclin V. uel in d. 15. 16 aqua
 mulse (-sa v) Ev. a. S. 16 cyathos d. 20 adalligat E. |
 listanthemos V. | item om. EG. | farinae V. 22 arsegonon
 V. | eliagacnon E. 23 uas V. | similes v. -lies V. -le d. -lis
 ES. | pallidiores d(?) v. a. D. locus fortasse mutilatus: cfr. Diosc.
 an folia oleae, pallidioris tamen? | semel V. | aluum E.

papaveris modo. thelygoni potu feminam concipi narrant;
arsenogonon ab ea semine oleae nec alio distat; huius
potu mares generari, si credimus. alii utramque ocimo
similem tradunt, arsenogoni autem semen geminum esse
5 testibus simile.

(92) Mammarum vitis aizoum, quod digitillum appella- 163
vimus, unice medetur. erigeron ex passo mammas ube- 25, 160
riores facit, sonci cum farre cocti ius. quae vero mastos
vocatur, inlita pilos mammarum partu nascentes aufert;
10 testas in facie aliaque cutis vitia emendat Gentiana, nym-
phaea Heraclia inlita, cyclamini radix maculas omnes.
cacaliae grana mixta cerae liquidae extendunt cutem in
facie erugantque. vitia omnia acori radix emendat.

(93) Capillum lycium suco flavum facit, denigrat hype- 164
15 ricum, quod et corissum vocatur, item ophrys herba, den-
ticulato oleri similis, foliis II. nigritiam dat et Polemonia
in oleo decocta. psilotrum nos quidem in muliebribus
medicamentis tractamus, verum iam et viris est in usu.
efficacissimum autem habetur archezostis, item tithymalli,

§ 163: cfr. Plin. XXII 89. Diosc. eupor. I 138. — Diosc.
III 3. 138. II 193. IV 121. — § 164: Diosc. I 132 (eupor. I 98).
— Diosc. IV 162 (eupor. I 103).

1 thelygoni C. -non d. theligoni Ev. -gon V. 2 ar-
segonon E. 3 generari II. J. perhibentur add. v. | utrā-
que v. -aque II. 4 similē v. -li VE. -lia d. | gemino Vd.
6 tigit illum E 7 erigeron v. iri- II. 8 sonci cum
ego. soncum (sco- d) in V²dE. -chum in V¹v. | cocti ius ego.
coctum II. v. 8. 9 dist. v. a. J. 8 masthos VD. 9 in-
lita S. -tas V¹. illitas V². -ta H. -tos dT. indita Ev. | partu d.
e partu E(?) v. a. D. | nascentes vet. Dal. -tis S. -tium II. v. (J).
de mendo cfr. § 150 (omnium), XXVII 2 (parentium), XXIV
65 (nascentium). | aufert v. aut fert E. om. rTfD. 10 et
testas dTf. et tineas v. a. H. | alia d. | cutas (om. uitia) E.
12 cacaliae dfv. cacca- VED. cfr. § 29. 13 facie erunt
uitia E. 14 lycium suco ego coll. Diosc. lyfimaco d. -ce VE.
-che f(?) S. -chia v. (cfr. XXIV 126). 15 et om. E. | corissum
S coll. §§ 85. 129. coristum T. ecor- E. or- d. echor- V². xpm
V¹. corion B. -iston v. | ophrys B ex ind. -ros VdT v. h/ophros
E. 16 holeri VE. | duobus II. v. | dat om. V. 18 usus V.
19 dist. ego.

suco vel in sole cum oleo inlito crebro vel evolsis pilis.
— Quadripedum scabiem sanat hysopum ex oleo, suum
anginas peculiariter sideritis. — Verum et reliqua genera
herbarum reddamus.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXVII

- 1 1. (1) Crescit profecto apud me certe tractatu ipso
admiratio antiquitatis, quantoque maior copia herbarum
dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inveniend
curam, in tradendo benignitatem subit. nec dubie superata
hoc modo posset videri etiam rerum naturae ipsius muni-
2 ficientia, si humani operis esset inventio. nunc vero deorum¹⁰
fuisse eam apparet aut certe divinam, etiam cum homo
inveniret, eandemque omnium parentem et genuisse haec
et ostendisse, nullo vitae miraculo maiore, si verum fateri
volumus. Scythicam herbam a Maeotis paludibus et Euphor-
beam e monte Atlante utraque Herculis columnas ex ipso¹⁵
rerum naturae defectu, parte alia Britannicam ex oceani
3 insulis extra terras positis, itemque Aethiopidem ab exusto
sideribus axe, alias praeterea aliunde ultro citroque hu-
manae saluti in toto orbe portari, immensa Romanae pacis
maiestate non homines modo diversis inter se terris gen-²⁰

1 initio d. | cerebro E. 2 scabies E. | ex om. V. | sucum
E. 3 angina d. 5 tractu Vf. 7 in om. E. 8 intrando
d. mir- T. | ne E. 9 huc V. | uiridi E. 10 si — esset
om. E. | esset dv. esse V. | inuentionis V. (an om. E?). 12 ean-
dem quae V. | parentem v. -tium Il. 13 maior est d.
14. 15 euphorbiam d(?) v. a. S. -orherbam V. 15 ex D cum
U 56A. et Il. v. 17 terram dT. 18 axe Ev. ast r. | aliaunde
E. | ultro om. E. 19 salutis E. | portare Ev. a. C. 20 ho-

tibusque, verum etiam montes et excedentia in nubes iuga
partusque eorum et herbas quoque invicem ostentante!
aeternum, quaeso, deorum sit munus istud! adeo Romanos
velut alteram lucem dedisse rebus humanis videntur.

- 5   2. (2) Sed antiquorum curam diligentiamque quis possit 4
satis venerari? constat omnium venenorum ocissimum esse
aconitum et tactis quoque genitalibus feminini sexus ani-
malium eodem die inferre mortem. hoc fuit venenum,
quo interemptas dormientes a Calpurnio Bestia uxores
10 M. Caelius accusator obiecit. hinc illa atrox peroratio eius
in digitum. ortum fabulae narravere e spumis Cerberi
canis extrahente ab inferis Hercule ideoque apud Hera-
cleam Ponticam, ubi monstratur is ad inferos aditus, gigni.
hoc quoque tamen in usus humanae salutis vertere scor- 5
15 pionum ictibus adversari experiendo datum in vino calido.
ea est natura, ut hominem occidat, nisi invenerit quod
in homine perimat. cum eo solo conluctatur veluti prae-
sentius invento, [sola haec pugna est, cum venenum in
visceribus reperit] mirumque, exitialia per se ambo cum
20 sint, duo venena in homine conmoriuntur, ut homo supersit.
immo vero etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt de- 6

§ 4: cfr. Plin. XXV 122. Th. H. IX 18, 2. — schol. ad
Nicand. alex. 13. Pompon. Mela I 19, 103. Plin. VI 4. Th. H.
IX 16, 4. — § 6: cfr. Plin. XXV 122. Diosc. IV 77 (eupor. II 132).

1 montes *v. -tis* *ll. S.* | et *om. Vf.* | nubes *V²dG.* -bis *V¹S.*
-bibus *v. nudis E.* 2 pastusque *v. a. G.* | eorum *dG.* eur- *V.*
meor- *E.* pecor- *v.* 3 que sed eorum *V.* 5 curandi licen-
tiamque *d.* 6 constat *V¹dTfS.* cum constat (-tet *v.*) *V²Ev.*

7 gentilibus *E¹.* | feminis *V.* 9 interemptos *d. -ptis V.* |
dormientes *v. -tis dE.* *om. Vf.* 10 caelius *Ruhnkenius ad*
Vell. II 68. caecilius ll. v. cfr. VII 165, de mendo XXVIII
200. | perorato *V.* 11 digito *Ev. a. H.* | ortum *dTH.* mort-
V¹. mortuum *V²E.* -tuas *G (add. eas v.) | e VdTfv(H).* *om. E.*
a Dal. 13 additos *V.* 14 uetere *V. -res d.* 16. 17 in
homine quod perimat *P.* 17 uelum *V¹.* -ut *v. a. S.* 17. 18 prae-
sentius (pres- *V²) V²Ev(D).* parte (pari *B*) intus *rB.* *de voce*
praesentius cfr. XVI 51 et U 565. (inuento = quam inuentum).

18. 19 uncus posui cum *Müllero emend. IV 122.* 19 ex
italia per scābocum *V.* 20 sunt *E.* 21 vero *dv. -re V.*
-rum *E.*

monstrando, quomodo venenata quoque ipsa sanarentur. torpescunt scorpiones aconiti tactu stupentque pallentes et vinci se confitentur. auxiliatur iis helleborum album tactu resolvente, ceditque aconitum duobus malis, suo et omnium. quae si quis ulla forte ab homine excogitari potuisse credit, ingratis deorum munera intellegit. tangunt carnes aconito necantque gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. ob id quidam pardalianches appellavere. at illas statim liberari morte excrementorum hominis gustu demonstratum. quod certe casu repertum quis dubitet et, quotiens fiat, etiam nunc ut novum nasci, quoniam feris ratio et usus inter se tradi non possit?

§ 3. hic ergo casus, hic est ille qui plurima in vita invenit deus — hoc habet nomen per quem intellegitur eadem et parens rerum omnium et magistra —, utraque conjectura pari, sive ista cotidie feras invenire sive semper scire iudicemus. pudendumque rursus omnia animalia, quae sint salutaria ipsis, nosse praeter hominem. sed maiores oculorum quoque medicamentis aconitum misceri saluberrime promulgavere aperta professione, ne malum quidem ullum esse sine aliquo bono. fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit aconitum, vel deprehendendi gratia. folia habet cyclamini aut cucu-

§ 7: cfr. Plin. VIII 99 (XX 50). Aristot. hist. an. IX 6 § 43. Diosc. IV 77. Nicand. alex. 38. Solin. 17, 10. — § 9: Diosc. IV 77. (cfr. Plin. XXV 122). Nicand. alex. 41. 36. Th. H. IX 18, 2.

1 ipso V. 2 tactus E. 3 fatentur dT. | auxiliatur V. | iis ego. us E. eis v. his rTfH. 4 aconitum — 5 quae om. E. 5 ulla VdT. illa Ev. ullo H cum Gronovio. | forte VdT. certe E. | excogitare V. 7 an carnes Hyrcani aconito? cfr. infra illos situs et Solin. | negantque E¹. | gustato V. 8 situs V. | quodam d. | pardalianthes E. 10 demonstratum v. -tu E. -to r. | reperiunt V. 11 et om. d. 13 illi E. 14 deum d. | hoc habet nomen uncis inclusit S. dist. ego. 15 magistratu E. -tra natura B. 16 cottidie E. 20 promulgare d. promulgauere Vf. -are T. | aperta dv. -te V. aparte E. | ne ego. m E. om. rv. 21 nullum d(?)v. 22 quid V. | qualem V. -le it V¹. id d. 23 deprehendi Vd. | gratiae V.

meris, non plura III, ab radice, leniter hirsuta, radicem modicam, cammaro similem marino; quare quidam cammaron appellavere, alii thelyphonon ex qua diximus causa. cauda radice incurvatur paulum scorpionum modo, quare 4
5 et scorpion aliqui vocavere. nec defuere qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul et e longinquo odore mures necat. nascitur in nudis cautibus, quas aconas no- 10
minant, et ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne pulvere quidem, nutriente. hanc aliqui rationem nominis 10
adtulere; alii, quoniam vis eadem esset in morte, quae cotibus in ferri acie deterenda, statimque admota velocitas sentiretur.

4. (3) Aethiopis folia habet phlomo similia, magna ac 11
multa et hirsuta, ab radice, caulem quadriangulum, scabrum, 15
similem arctio, multis concavum alis, semen ervo simile, candidum, geminum, radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. siccae nigrescunt indurescuntque, ut cornua videri possint. praeter Aethiopiam nascuntur 13
et in Ida monte Troadis et in Messenia. colliguntur 20
autumno, siccantur in sole aliquot diebus, ne situm sentiant. medentur volvis potae in vino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucibus scabris decoctae potui dantur. sed quae ex Aethiopia

§ 10: Th. H. IX 16, 4. cfr. Theopomp. ap. Athen. III 29 p. 85^b. Ovid. met. VII 418. — §§ 11. 12: Diosc. IV 103.

1 quattuor *ll.v.* | *dist. ego.* 3 thelyphonon *Vd.* | causa *om. V.* 4 cauda *V.* arida *E.* *om. dv.* cauda arida *D.* | radix *d(?) v.a. D.* 5 ne *E.* | detuere *V¹.* deferuere *E¹.* | myoctonon *Vd.* 10 uis *E.* | esse *V.* 11 ad ferri acie (-em *v*) deterendam *Ev.a.S.* | ammota *E.* 13 aethiopis *dv.* -pis radix *rT(Ven.) D.* | phlomo *v.* fhlammo *E.* fla- *r.* | ac *Vd.S.* et *Ev.* 14 multa et *ll.v.* an multum? *cfr. Diosc. et XXIX 94.* | a *d.S.* | quadrangulam *dv.* 15 simile *dv.* -le *r.* | multis *V¹ dv.* mundis *r.* | concavum *VS.* -uo in *d.* | alis *d.B.* ulis *V.* aliis *E.* in aliis *v.* | similem *E.* 17 sicca *E.* | indurescuntque *VTfS.* duranturque *d(?) B e Diosc.* que *Ev.* 18 corna *E.* | possent *E.* | praeter *cod. Murbac. G.* -terea *ll.(v add. in).* | aethiopiam *V¹ dv.* *Murbac. G.* -pia *rv.* 19 monte et *d.* 20 solem *E.* | aliquot *Murbac. v.* -uod *ED.* -nibus *rTf.* 21 potae *v.* -ta *ll.* potu con. *J.* | schiadicis *E.* 22 decocta *V² in ras. Ev.a.G.* | potui *Murbac.* -teli *V¹.* -tu *rv.*

- 13 venit, eximie atque ilico prodest. — (4) *Ageraton* feru-
lacea est, duorum palmorum altitudine, origano similis,
flore bullis aureis. huius ustae nidor urinam ciet volvas-
que purgat, tanto magis insidentibus. causa nominis [non
14 haec, sed] quoniam diutissime non marcescit. — (5) *Aloe* 5
scillae similitudinem habet, maior et pinguioribus foliis,
ex obliquo striata. caulis eius tener est, rubens medius,
non dissimilis antherici, radice una, ceu palo in terram
demissa; ipsa gravis odore, gustu amara. laudatissima ex
India adfertur, sed nascitur et in Asia, non tamen ea 10
utuntur nisi ad volnera recentibus foliis, mirifice enim
conglutinant suco. ob id in turbinibus cadorum eam se-
15 runt ut aizoum maius. quidam et caulem ante maturi-
tatem seminis incidunt suci gratia, aliqui et folia. invenitur
et per se lacrima adhaerens; ergo pavimentandum ubi sata 15
sit censent, ut lacrima non absorbeatur. fuere qui tra-
derent in Iudaea super Hierosolyma metallicam eius na-
turam, sed nulla magis inproba est, neque alia nigrior
16 est aut umidior. erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi
coloris, friabilis et iocineris modo coacta, facile liquescens; 20
inprobanda nigra et dura, harenosa, quaeque gustu intel-
legitur, cummi adulterata et acacia. natura eius spissare,

§ 13: Diosc. IV 59. — § 14: Diosc. III 22. Isid. XVII 9, 28.
— § 15: Diosc. praef. p. 3. — §§ 16—20: Diosc. III 22.

1 ueniunt VdMurbac. | eximie dMurbac.S. -miae r. -mia
est v. | ilico J. illi- Vdv. iliaco E. cfr. § 89. VII 122. VIII
136. XI 182. XXI 12. XXIV 2. XXVIII 78. 106. XXXI 25.
XXXIV 151. (XIX 97. XXIX 11). | ageraton v ex ind. et
Diosc. eraton ll. 4 insidente E. 4. 5 uncus posui cum P
(S). 'non a verbo agendi' interpretatur J. (an uero haec est?).
5 magrescit V. 8 antherici VdS. -co Ev. 9 dimissa
Vv.a.G. | ipsa ego. om. ll.v. cfr. Diosc. | graus E¹. -ui v.a.D.
10 et om. E. | con E. 12 conglutinant ego. -nat uel ll.v.
(an potius recentibus foliis transponenda sunt ante uel suco?). |
candorum E². -rem E¹. 13 malus E. 14 aliqui folia V.
16 sint censent d. si nicent V. | an ne (pro non)? | obsor-
beat VdVen. 17 iudeam E. | hierosolyma H. -mam ll.v(D).
sed cfr. V 70. 72. 73. VI 213. 18 sed nota dT. 19 tumi-
dior Ev.a.B. 20 ac (pro et) d(?)Ev.a.H. 21 dist. ego.
harenosaeque et, quae). 22 gummi Vdv.a.S.

densare et leniter calfacere; usus multi, sed principalis
 alvum solvere, cum paene sola medicamentorum, quae id
 praestant, confirmet etiam stomachum, adeo non infestet
 ulla vi contraria. bibitur drachma, ad stomachi vero disso- 17
 5 lutionem in II cyathis aquae tepidae vel frigidae coclearis
 mensura bis terve in die ex intervallis, ut res exigit,
 purgationis autem causa plurimum III drachmis, efficacior,
 si pota ea sumatur cibus. capillum fluentem continet cum
 vino austero capite contra pilum peruncto. dolorem capitis
 10 sedat temporibus et fronti inposita ex aceto et rosaceo
 dilutiorque infusa. oculorum vitia omnia sanari ea con- 18
 venit, privatim prurigines et scabritiem genarum, item
 insignita ac livida inlita cum melle, maxime Pontico, ton-
 sillas, gingivas et omnia oris ulcera, sanguinis excreationes,
 15 si modicae sint, drachma ex aqua, si minus, ex aceto pota.
 vulnerum quoque sanguinem et undecumque fluentem sistit
 per se vel ex aceto. alias etiam est vulneribus utilissima 19
 ad cicatricem perducens. eadem inspergitur exulceratis
 genitalibus virorum, condylomatis rimisque sedis, alias ex
 20 vino, alias ex passo, alias sicca per se, ut exigit mitiganda

§ 17: cfr. Celsus I 3 (p. 20, 5). Scribon. 135. 137. Marc.
 17, 30. — § 18 extr.: Celsus V 1. — § 19: Marc. 33, 53.

1 multi sed *ego*. cfr. XXXI 62. XVIII 117. (*nov. luc. p. 25*
not. 1). -tis et dT. -tis sed VED. in multis et (sed G) v. |
 principis dT. 2 cum V²Ev. sed V¹dT. (*an ut?*) | paene sit
 v.a.G. | aquae E. 3 confirmet EG. -mat V²v. -mante rT. |
 adeo ut non v.a.G. de structura cfr. X 206. XVII 179. | festet
 Vd. 4 ui G. uis II.Tv. | stomachum Vd. 5 duobus II.v. |
 taepidae E. 6 in die ex Vdv. ex die E. | rex E¹. 7 autem
 VdTfS. enim E. etiam v. | tribus II.v. 8 si om. V. | cibus
 om. V. 9 capite contra II.TJ. -te in sole contra v. -tis contra
 solem f(?). | pilum II.TS. capillum v. -llo f(?). 12 pruriginem
 d. | scabritiem S. -biem II.v(J). cfr. Diosc. et not. ad XXIII 9. |
 generum V. -rarum E¹. 13 insignita II.v. cfr. § 128. (Gellius
 X 3, 17). suggillata Diosc. (cfr. XX 88. 240. XXII 55. XXX
 28). 15 drachmę E. -mae pondere v.a.H. 17 per se om.
 Vd. | est etiam dT. | ulceribus Diosc. 17. 18 utilissima ad
 dv. -ma dat E. -me dat V. 18 spergitur E. 19 alias ex
 Ev. ex alias et (-ia sed d) r. an et alias ex? 20 vini alia
 Vd. | exigit II.TJ. -git v.

- curatio aut coercenda. haemorrhoidum quoque abundantiam
 20 leniter sistit. dysinteriae infunditur et, si difficilius con-
 coquantur cibi, bibitur a cena modico intervallo, et in regio
 morbo III obolis ex aqua; devorantur et pilulae cum melle
 decocto aut resina terebinthina ad purganda interiora. digi- 5
 torum pterygia tollit. oculorum medicamentis lavatur, ut
 quod sit harenosissimum subsidat, aut torretur in testa
 pinnaeque subinde versatur, ut possit aequaliter torreri. —
 21 (6) Alcea folia habet similia verbenacae, quae aristereon
 cognominatur, caules III aut IIII, foliorum plenos, florem 10
 rosae, radices albas cum plurimum VI, cubitales, obliquas.
 nascitur in pingui solo nec sicco. usus radiceis ex vino
 vel aqua dysintericis, alvo citae, ad rupta, convulsa. —
 22 (7) Alypon cauliculus est, molli capite, non dissimile betae,
 acre gustu ac lentum mordensque vehementer et accendens. 15
 alvum solvit in aqua mulsa addito sale modico. minima
 potio II drachmarum, media IIII, maxima VI, eximia pur-
 23 gatione quibus datur e gallinaceo iure. — (8) Alsine, quam

§ 21: Diosc. III 154. — § 22: Diosc. IV 177. (cfr. Plin. XXVI 56). — §§ 23. 24: Diosc. II 214. (cfr. Plin. XXVII 105).

1 coercenda **VED.** | habundantiam **E.** abundationem **V.**
 hab- **R** (qui rursus incipit). 4 tribus **ll.v.** | deuoratur **Vd.** |
 melle **TErH.** -llis **rv(S).** aliter **XXXVII 195.** 5 decocta
VR¹d. | aut **om. E.** 5. 6 cubitorum **E.** 6 pterida **Vdf.** |
 labatur **V.** 8 pinnatiae **Vd.** | uersatum **VR¹.** 9 alcaea **E.** |
 quae (qui **Dal.**) et **v.a.H.** | aristereon **dErH** (peri- v). -ron **rT.**
 cfr. **XXV 105 (126).** 10 tres aut quattuor **ll.v.** | flore **E.**
 11 sex **ll.v.** 13 ad ego. & **Vv. om. rD.** | rupta **Er.** -tis **v. ructat**
V². erat **V¹.** rat **r.** | convulsis **v. de structurae variatione cfr.**
 § 129. 14 alipho **E.** | molle **R¹.** | an capite, radice? cfr.
Diosc. | dissimile **VRfS.** -lis **d(?)Er.** 15 gustu **VRdTrf.** -tatu
Er. cfr. **XXV 157. 92. XII 97. 119. 70. XXI 41. XXIV 69.**
XXVII 11. 14. 41; aliter XXV 135. XXXVI 132. XV 129.
 (falsum fortasse **XIV 116.**) | acutum **Vd.** | mordens qui **RE.** |
 accedens **VR¹d.** 16 modicum inima **VR.** 17 duarum
 quattuor . . sex **ll.v.** | eximia (vel egregia: cfr. **XXXII 130**)
 ego. ea **dEr.** **om. r.** ex coni. **S.** 17. 18 purgationi **Müller**
 emend. **IV 23.** 18 cibus coni. **S.** | an gallinacei? cfr. § 95.
XXIX 103. 78. (79). XXX 57. 68. | iure **B.** fere **dEr.** flere **R.**
 fferre **V. om. v.** malim datur in iure e gallinaceo uetere. |
 alsine **v. e Diosc.** salsine **ll.**

quidam myosoton appellant, nascitur in lucis, unde et
alsine dicta est. incipit a media hieme, arescit aestate
media. cum prorepat, musculorum aures imitatur foliis.
sed aliam docebimus esse quae iustius myosotis vocetur. ¹⁰⁵
5 haec eadem erat quae helxine, nisi minor minusque hir-
suta esset. nascitur in hortis et maxime parietibus. cum
teritur, odorem cucumeris reddit. usus eius ad collectiones ²⁴
inflammationesque, item eadem omnia quae helxines, sed
infirmius. epiphoris peculiariter inponitur, item verendis
10 ulceribusque cum farina hordeacia. sucus eius auribus
infunditur. — (9) Androsaces herba est alba, amara, sine ²⁵
foliis, folliculos in cirris habens et in his semen. nascitur
in maritimis Syriae. maxime datur hydropicis drachmis II
tusa aut decocta in aqua vel aceto vel vino; vehementer
15 enim urinas ciet. datur et podagricis inliniturque. idem
effectus et seminis. — (10) Androsaemon sive, ut alii ²⁶
appellavere, ascyron non absimile est hyperico, de qua
diximus, cauliculis maioribus densioribusque et magis ^{26,85}
rubentibus. folia alba, rutae figura, semen papaveris nigri.
20 comae tritae sanguineo suco manant; odor est resinosus.
gignitur in vineis, fere medio autumno effoditur suspen-
diturque. usus ad purgandam alvum tusae cum semine ²⁷

§ 25: Diosc. III 140. — §§ 26. 27: Diosc. III (162). 163. —
§ 27 extr.: Diosc. eupor. I 208.

1 myosotan R. mosotan V. -tam d. 2 alsine drv. alxi-
E. balsi- r. | hieme — 3 media om. R¹. 4 iustis E.
5 helxine B e Diosc. haec sine VRE. als- dTv. 6 in om.
E. | ortis V. | in parietibus Rd(?)v. 7 odore VE. 8 item
eadem ego. cfr. XXIII 59. et in (ni E) ead- VREG. emendat
dT. quin em- v. | helxines ego. -ne B. helsine Er. hal- r. al-
Tv. de structura cfr. XXVI 71, de mendo XXVII 73. 10 hor-
deacea d(?)rv.a.S. -diacia R. 11 androsaches E. | alba
— 12 foliis om. R. alba amara (om. sine foliis) r. 12 alliculos
R. & lic- r. 13 syriae B e Diosc. histriae (istor- E) II. Tfv. |
dist. ego. | duabus II.v. 14 uel in aceto d. 15 illinuntur
V. | iidem T. 16 androsoemon V. -roeman E. | ut om. R¹.
19 figurae VE. 20 comae dEr.v. -ma et r. | manant om. E. |
odor est (ei B. eis H) resinosus ego cum B e Diosc. odores tres
in usus VRdv. om. E. 21 uinis E. | effunditur VR¹at.
22 usis V. | purgandam dv. -dum r. de mendo cfr. XXIII 113.

- potaeque matutino vel a cena II drachmis in aqua mulsa vel vino vel aqua pura, potionis totius sextario. trahit bilem, prodest ischiadi maxime, sed postero die capparis radicem resinae permixtam devorare oportet drachmae pondere iterumque quadridui intervallo eadem facere, a purgatione autem ipsa robustiores vinum bibere, infirmiores aquam. inponitur et podagris et ambustis, et vulneribus
 28 cohibens sanguinem. — (11) Ambrosia vagi nominis et circa alias herbas fluctuati unam habet certam, densam, ramosam, tenuem, III fere palmorum, tertia parte radice 10 brevior, foliis rutae circa imum caulem. in ramulis semen est uvis dependentibus, odore vinoso, qua de causa botrys a quibusdam vocatur, ab aliis Artemisia. coronantur illa Cappadoces. usus eius ad ea, quae discuti opus sit. —
 29 (12) Anonim quidam ononida malunt vocare, ramosam, 15 similem faeno Graeco, nisi fruticosior hirsutiorque esset. odore iucunda, post ver spinosa. estur etiam muria condita, recens vero margines ulcerum erodit. radix decoquitur in posca dolori dentium. eadem cum melle pota calculos pellit. comitialibus datur in oxymelite decocta 20
 30 ad dimidias. — (13) Anagyros, quam aliqui acopon vocant, fruticosa est, gravis odore, flore oleris, semen in corni-

§ 28: Diosc. III 119 (cfr. 120). Plin. infra § 55. XXV 74. —

§ 29: Diosc. III 18. cfr. Th. H. VI 5, 3. 4. Plin. XXI 98. Diosc.

eupor. I 18. — § 30: Diosc. III 157. eupor. II 121.

1 uel a cena *Er.* flacco a *Vd.* -cco *R.* 2 aut uino *V*
Rd. | uel aqua mulsa *E.* | potionis (-ni *VR*) totius *VRdS.* totius
 potionis *Ev.* 3 postero *ego.* -teru *VRd.* -tera *Er.* | die *Er.*
 dis *r.* 4. 5 pondere *om.* *R*¹. 5 iterumque — 6 bibere *om.*
*R*¹*d.* 7 ambustis *R.* 8 ambria *E.* 9 uarias *coni.* *Gronov.* |
 fluctuati *ll. TG.* -ans *v.* | unam *V²TerH* cum *Gron.* onam *R.*
 tionam *V*¹. onam *ll.* fruticem unum *v.* | certam *ll. TH.* *om.* *v.*
 (an ambrosiam . . unam habent sc. medici?). 10 trium *ll. v.*
 11 brevior *ll. Tv(H).* -rem *C.* cfr. *Diosc.* | famulis *V.*
 12 bothrys *E.* 14 discutio possit *R*¹. 15 anonim *S* (-nin
B) e *Diosc.* ango- *ll.* anco- *v.* | ononidam *Er.* -ni *R.* | malent
E. 16 faeno nigro *E.* 17 uer *Rdv.* -ro *VD.* ue *E.* (an ex-
 ciderunt aliqua?) 18 eradit *V*² in *ras.* 21 anagyros *Er.*
 -giros *V*². -gro *V*¹*d.* -gyon *R.* | acopon *B* e *Diosc.* -oton *ll. v.*
 22 frutice *R*¹. | grauis *V²Er.* grinis *r.* | flore *om.* *R*¹.

culis non brevibus gignit, simile renibus, quod durescit per messes. folia collectionibus inponuntur difficulterque parientibus adalligantur ita, ut a partu statim auferantur. quod si emortuus haereat et secundae mensesque morentur, 5 drachma bibuntur in passo folia. sic et suspiriosis dantur et in vino vetere ad phalangiorum morsus. radix discutiendis concoquendisque adhibetur, semen commanducatum vomitiones facit. — (14) Anonymos non inveniundo nomen 31 invenit. adfertur e Scythia, celebrata Hicesio, non parvae auctoritatis medico, item Aristogitoni in vulneribus praeclara, ex aqua tusa inposita, pota vero mammis praecordiisve percussis, item sanguinem excreantibus. putavere et bibendam vulneratis. fabulosa arbitror quae adiciuntur, recentem eam, si uratur, in ferrum aut aes feruminari. — 15 5. (15) Aparinen aliqui omphaocarpon, alii philanthropon 32 vocant, ramosam, hirsutam, quinis senisve in orbem circa ramos foliis per intervalla. semen rotundum, durum, concavum, subdulce. nascitur in frumentario agro aut hortis pratisve, asperitate etiam vestium tenaci. efficax contra 20 serpentes semine poto ex vino drachma et contra phalangia. sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia inposita, sucus auribus infunditur. — (16) Arction 33 aliqui potius arcturum vocant. similis est verbasco foliis,

§ 32: Diosc. III 94. (cfr. Plin. XXIV 176). eupor. I 208. —
§ 33: Diosc. IV 104. (cfr. Plin. XXVI 129).

1 breuibz Ev. urbi- r. 2 messes rB. meses V¹RdE. menses V²v. 4 quod stemorius V. | moreret R¹. 5 passa R¹. 7 manducatum R¹Tf. 8 anonymos dv. -onymos VR. anonyms r. -onimos E. 8. 9 nomen invenit Erv. non venit Vd. venit E. 9 e scythia v. -tie R. -thicae V. et scythie d. esquia E. 10 aristogitoni G. -ton Il. v. 11. 12 praecordis- que d(?)Ev. 13 bibendum R. uiue- E. | abiciuntur E. 14 recentem eam Il. T. -te ea v. | oratur VR¹. | in VRTE. om. d(?)v. de structura cfr. XXXVI 199 extr. (deest fortasse materia simul urenda). | ferrum aut aes om. R. | eas V. | ferruginari VR¹dT. 15 aparimen VR¹d. | omphalocarpon S cum B e Diosc. omphacoc- Il. v. 16 semisue V. 17 aurum E. 18 flumentario E. 19 parthisue E. 20. 21 phalangias VRd. 22 artion VR¹d. 23 potius VRdTi v(S). om. ErG. \ arcturon E. -rion v. a. B.

- nisi quod hirsutiora sunt, caule longo, molli, semine cumini. nascitur in petrosis radice tenera, alba, dulci, quae decoquitur in vino ad dentium dolorem, *ut ore* ita contineatur. decoctum bibitur propter ischiada et stranguriam. ex vino ambustis inponitur et pernionibus; foveantur eadem cum ⁵
- 34 radice semine trito in vino. — (17) Asplenon sunt qui hemionion vocant, foliis trientalibus, multis, radice limosa, cavernosa sicut felicis, candida hirsuta. nec caulem nec florem nec semen habet. nascitur in petris parietibusque opacis, umidis, laudatissima in Creta. huius foliorum in ¹⁰ aceto decocto per dies XXX potio lienem absumi aiunt; et illinuntur autem eadem. sedant et singultus. feminis
- 35 non danda, quoniam sterilitatem facit. — (18) Asclepias folia hederæ habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas, floris virus grave, semen securiclatum. nascitur ¹⁵ in montibus. radices torminibus medentur et contra serpentium ictus non solum potu, sed et inlitu. — (19) Aster ab aliquis bubonion appellatur, quoniam inguinum praesentaneum remedium est. cauliculus foliis oblongis II aut III, in cacumine capitula stellæ modo radiata. bibitur et ²⁰

§ 34: Diosc. III 141. Isid. XVII 9, 87. (cfr. Plin. XXV 45. XXVI 41). Th. H. IX 18, 7. — § 35: Diosc. III 96. — § 36: Diosc. IV 118.

1 caule **Er**v. a (ac d) caulo (-le d) r. 2 dulci quae *ego*. cfr. § 62. -cique *ll.v.* 3 dolorem **RE**v. -res **rTfS**. | *ut ore ego*. *om. ll.v.* cfr. XX 111. XXIII 54. 79. XXV 170. XXVII 108. XXXII 80, praeterea XXV 166. 82. XXXI 40. (sine ore XXXV 186). | ita *ll.* ut ita *J.* ut *U* 570. ita ut *v* (cfr. § 108). | contineatur ore *v.a.J.* an ad dentium dolorem ita continetur? cfr. XXV 170. 4 hischiada **V**. schiada **E**. sci- **R**. | e **Ev.a.S.** 6 trita **VR**. | aspleon **E**. 7 hemionion *Verc.* cfr. XXV 45. XXVI 41 et Diosc. -onon *ll.v(D)*. 8 felicis **RS**. fil- *rv(D)*. cfr. nota ad XXIV 85. 9 habent **VR**. | petris *om. E*. 11 decocta **VR**. | *xxxx B e Diosc.* | potu **dE**. | lienem **E**. 12 illinuntur **dTv**. lin- *rf*. | sedant et **VRdS**. -ante **ErG**. -ant *v.* an sedat et? 15 uiros **R**. uerus **Er**. | securiclatum **VD**. -acum **R**. -arum *f*. -riculatum *r* seculatum (*seru- v*) **Ev.a.B**. -curidacae *d(?)B coll.* XVIII 155. 17 potum **VEv.a.G**. | et **VRdS**. etiam **Erø(D)**. | inlitu *drS*. -tum **V¹fE**. illitum **V²v** -tu *G. litu E*. 18 aliquibus **Rd(?)v.a.S**. | inguinum *om. E*. 19 *est om Vd*. | caulibus **VR¹d**. 19. 20 duobus aut tribus *ll.v.*

- adversus serpentes. sed ad inguinum medicinam sinistra manu decerpi iubent et iuxta cinctus alligari. prodest et coxendicis dolori adalligata. — (20) Ascyron et ascyroides 37 similia sunt inter se et hyperico, sed maiores habet ramos 5 quod ascyroides vocatur, ferulaceos, coma rubentes, capitulis parvis, luteis. semen in caliculis pusillum, nigrum, resinosum. comae tritae velut cruentant, qua de causa quidam hanc androsaemon vocavere. usus seminis ad ischiadicos poti II drachmis in hydromelitis sextario. alvum 10 solvit, bilem detrahitis. inlinatur et ambustis. — (21) Aphaca 38 tenuia admodum folia habet, pusilla. altior lenticula et siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt, nigriora et minora lenticula. nascitur in arvis. natura ad spissandum efficacior quam lenti; reliquos usus 15 eosdem habet. stomachi alvique fluctiones sistit semen decoctum. — (22) Alcibium qualis esset herba, non reperi 39 apud auctores, sed radicem eius et folia trita ad serpentis morsum inponi et bibi, folia quantum manus capiat trita cum vini meri cyathis III aut radicem drachmarum 20 III pondere cum vini eadem mensura. — (23) Alektoros 40 lophos, quae apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristae plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. utilis tussientibus cocta cum faba fresa, melle

§ 37: Diosc. III 162. — § 38: Diosc. II 177. — § 39: Nicander ther. 541. 666. (cfr. Diosc. IV 27. 24. Plin. XXV 104).

2 iubent et *Er.v.* -bent *r.* 3 adalligata *Ev.* -to *r.* | asquirodaes *E.* 4 se sed *E.* | sed *VRdTfH.* *om.* *EG.* sed ascyron *v.* | maiore *E.* | habet *Ev.* -ent *rT.* 5 qui *v.a.G.* | uocant *G.* -tur *Ev.* | peculaceos *R¹.* | coma *ego.* cfr. *Diosc.* omnia *Il.S.* -ino *v.* 6 cauliculis *V²v.a.B.* caulibus *E.* 9 duabus *Il.v.* | hydromeliti *E.* 10 afaca *VTE.* 11 an habet et? | dist *v.a.B.* | pusilla *V²Ev.* (*D cum U 571.*) -llo *rB.* | et (= etiam) *VRd.* est *Er.v(D).* del. *S.* 12 si quas d. 13 nigriora *D cum U 571 coll. Diosc.* -ora et (*om. V*) madidiora *Il.v.* an nigriora eadem? | et minora *dv(D).* et ui- *VR.* *om. EJ.* 14 reliquo *Er.v.a.S.* (usu eosdem effectus *v.*) 15 fluctionis *E.* 17 aputt *V.* 18 bibi iubent *dv.a.H.* 19. 20 tribus et trium *Il.v.* 20 uino d. 20. 21 alektoros luphus *R¹.* -olophus d. -phos *v.a.S.* 22 tenuem *om. E.* 23 dist. *J.* | mella *R¹.*

- addito et caligini oculorum. solidum semen coicitur in oculum nec turbat, sed in se caliginem contrahit; mutat colorem et ex nigro albicare incipit et intumescit ac per
 41 se exit. — 6. (24) Alum nos vocamus, Graeci symphyton petraeum, simile cunilae bubulae, foliis parvis, ramis III⁵ aut IIII a radice, cacuminibus thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, salivam ciens, radice longa, rutila. nascitur in petris, ideo petraeum cognominatum, utilissimum lateribus, renibus, torminibus, pectori, pulmonibus, sanguinem reicientibus, faucibus asperis. bibitur radix trita et in
 42 vino decocta, et aliquando superlinitur. quin et commandata sitim sedat praecipueque pulmonem refrigerat. luxatis quoque inponitur et contusis, lenit interanea. alvum sistit cocta in cinere detractisque folliculis trita cum piperis granis VIII et ex aqua pota. vulneribus sanandis tanta
 15 praestantia est, ut carnes quoque, dum cocuntur, conglutinet addita, unde et Graeci nomen inposuere. ossibus quoque fractis medetur, 7. (25) alga rufa scorpionum ictibus. —
 43 (26) Actaea gravi foliorum odore, caulibus asperis, geniculatis, semine nigro ut hederæ, bacis mollibus, nascitur
 20 in opacis et asperis aquosisque. datur acetabulo pleno
 44 interioribus feminarum morbis. — (27) Ampelos agria vo-

§ 41: Diosc. IV 9. (cfr. Plin. XXVI 42). Marc. 26, 18. Scribon. 83. Marc. 17, 21. (10, 68, 31, 29). — § 42: Diosc. IV 9. 10. — Diosc. IV 98. cfr. Plin. XXVI 103). — § 44: Diosc. IV 180. cfr. Plin. XXIII 19.

1 addita E. | oculum R. | conicitur R^dv.a.J. cfr. XXXI 29. XXXII 39. 75. 3 sed ex nigro Ev.a.S. | et Erv. om. r.
 4 quod nos T.S. | symphoton VE. 5 pecreum V.
 5. 6 tribus aut quattuor ll.v. 7 dulce gustu R^dS. 9 pectori VRfEH. -ris C. -ribus dTv. an pectore ... reicientibus? cfr. Scribon. 12 lusatis R. 13 lenit VRdTH cum Gro-
 novio. leni E. leni v. | interanea V²TH. -nei V¹RE. -neis dv. (an laesis interanei? cfr. XXVI 81 et Diosc.). 14 in V²Erv. om. r. cfr. § 54. XVIII 103. XXIII 165. XXIV 144. | cineres E. | folliculis E. 15 novem ll.v. | et ex Erv. ex r. 17 unde et Ev. unde rS. 18 rufa VRdTfv(H). ruba E. -bra G. | et scorpionum Rd(?)v.a.S. 19 asperis ll.v(G). anisi B.
 om. r. 22 agaria R. agrias Er.

catur herba foliis duris, cineracei coloris, qualem in satis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus qualiter flos ²³, ¹⁹ quam Iovis flammam appellamus. in uvolis fert semen simile Punici mali acinis. radix eius decocta in aquae cyathis ⁵ ternis, additis vini Coi cyathis II, alvum solvit leniter ideoque hydropicis datur. uvolae vitia cutis in facie mulierum emendant. ischiadicos quoque uti hac herba prod-
est tusa cum foliis et inlita cum succo suo.

(28) Absinthii genera plura sunt: Santonicum appel- ⁴⁵
¹⁰ latur e Galliae civitate, Ponticum e Ponto, ubi pecora pinguescunt illo et ob id sine felle reperiuntur, neque aliud praestantius, multoque Italicum amarius, sed medulla Pontici dulcis. de usu eius convenit, herbae facilimae atque inter paucas utilissimae, praeterea sacris po-
¹⁵ puli Romani celebratae peculiariter, siquidem Latinarum feriis quadrigae certant in Capitolio victorque absinthium bibit, credo, sanitatem praemio dari honorifice arbitratis maioribus. stomachum corroborat, et ob hoc sapor eius ⁴⁶
in vina transfertur, ut diximus. bibitur et decoctum aqua ¹⁴, ¹⁰⁹
²⁰ ac postea nocte et die refrigeratum sub diu; decoci VI drachmis foliorum cum ramis suis in caelestis aquae sextariis III oportet, nec non salem addi vetustissimi usus est.

§ 45: Diosc. III 25, 23 (24). Th. H. IX 17, 4. cfr. Plin. XI 194. Isid. XVII 9, 60. — §§ 46—52: Diosc. III 23.

3 quam VRdf. quem Ev. | flaminam E¹. | appellauimus B. |
dist. J. | uvolis J e Diosc. uolis V¹R. uolis d^B coll. XXI 67.
obilis E (ignob- v). obolis V²r. 4 aquae Ev. aqua r.
5 duobus ll.v. 6 hypocritis d. | uvolae J. uoluae V¹. uul-
V²Rd.v. uole E. | uitia et d(?) v.a.J. 7 emendant EJ. -at rv. |
uti d.v. uri VRf. heuri E. 10 a (bis pro e) R(?) v.a.S.
12 multorumque E. -tumque man. Dal. | italicum dH. -co VR
Ev(S). 13 dulci R. 17 in praemio dTfS. 19 crassatur
dT. 20 diu V¹RdJ. dio rDal. diuo Ev(D). die V². cfr. XIV
136 extr. XXI 84. XXVIII 127. 225. XXX 84. | decoci vi
ego. -octi (-octis REv) sex ll.v. 21 caelesti R. 22 tribus
ll.v. 20—22 dist. ego. 22 nec non ego. cfr. XXVIII 130.
nec ll. et v. | sale Vd. | vetustissimi ego. -me Erv. -mum D
cum U 572. uetus sine rTfS. | usus est (scriptum olim uenest)
ego. usu est ll.S. in usu est v.

bibitur et madefacti dilutum; ita enim appelletur hoc genus. diluti ratio ut, quisquis fuerit modus aquae, tegatur
 47 per triduum. tritum raro in usu est, sicut et sucus expressi. exprimitur autem, cum primum semen turgescit, madefactum aqua triduo recens aut siccum VII diebus, 5
 dein coctum in aëneo vaso ad tertias X heminis in aquae sextariis XLV iterumque percolatum, herba electa, coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaury quae-
 48 ritur sucus. sed hic [absinthii] inutilis stomacho capi-
 tique est, cum sit ille decoctus saluberrimus. namque 10
 adstringit stomachum bilemque detrahit, urinam ciet, alvum emollit et in dolore sanat, ventris animalia pellit, malaciam stomachi et inflationes discutit cum sile et nardo Gallico, aceti exiguo addito, fastidia absterget, concoctiones adiuvat, cruditates detrahit cum ruta et pipere et sale. 15
 antiqui purgationis causa dabant cum marinae aquae veteris sextario seminis VI drachmas cum III salis, mellis
 49 cyatho; efficacius purgat duplicato sale. diligenter autem
 teri debet propter difficultatem. quidam et in polenta dedere supra dictum pondus, addito puleio, alii pueris 20
 [folia] in fico sicca, ut amaritudinem fallerent. thoracem purgat cum iride sumptum. in regio morbo crudum bibitur

§ 48: Celsus II 24. 31. Scribon. 141. Marc. 28, 2. 30, 37. —
 § 49: Lucret. I 936. cfr. Celsus IV 15. 16.

1 appellatur *v.a.H(S)*. 2 aut *E*. | aqua *Vd*. 3. 4 expressi *Ev(J)*. -ssus (-raessus *V*) *rTfS*. 5 septem *ll.v*.

6 deinde *E(?)v.a.S*. | uaso *ES*. -se *rv*. | decem *ll.v*. | eminis *E*.

7 herba electa (*i. e. exempta*) *ego*. cfr. *Diosc. III 7 et CFWMüller p. 11. 12*. -bae lecta *V*. -bē lecitī *R*. -bae ita *E*. -be lento *d*. -ba lente *v*. -ba eiecta lenta *Verc*. -ba elisa *D cum U 573*. lente *H*. 8 ex *v*. et *ll*. | centaury *Ev(S)*. -reo *rVerc.(Dal)*. 9 *uncos posui cum Dal*. 10 illo *VRd*. | decoctus *man. Dal. v*. -tis *ll*. -ti *TG*. | saliberrimus *V*. saluberrimum *E*. 11 adstringi *E*. | que *om. VRdT*. 12. 13 malachiam *E*. -litiam *Rd*. 13 inflationes *C e Diosc*. inflammatio *ll.fv*. | discutit *E*. 15 crudelitates *E¹*. 16 dabant *R¹fS*.

17 sex et tribus *ll.v*. | drachmis *E¹v.a.S*. | uel mellis *E¹D*. et me- *v. cfr. Marc*. 21 in folia in *E*. *uncos posui cum H*.
 * *TrH cum Gron*. siccāt *E*. -cca *R*. sic ut *v*.

cum apio aut adianto. adversus inflationes calidum paulatim sorbetur ex aqua, iocineris causa cum Gallico nardo, lienis cum aceto aut pulte aut fico sumitur. adversatur 50
 5 aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. oculorum claritati multum confert, epiphoris cum passo inponitur, suggillatis cum melle. aures decocti eius vapor suffitu sanat aut, si manent sanie, cum melle tritum. urinam ac menses cient III IIIIve ramuli cum Gallici nardi radice
 10 una, cyathis aquae VI, menses privatim cum melle sumptum et in vellere adpositum. anginae subvenit cum melle et 51
 nitro. epinyctidas ex aqua sanat, vulnera recentia prius quam aqua tangantur inpositum, praeterea capitis ulcera. peculiariter ilibus inponitur cum Cypria cera aut cum fico.
 15 sanat et pruritus. non est dandum in feбри. nausiam 52
 maris arcet in navigationibus potum, inguinum tumorem in ventrali habitum. somnos adlicit olfactum aut inscio sub capite positum. vestibus insertum tineas arcet. culices ex oleo perunctis abigit et fumo, si uratur. atramentum librarium ex diluto eius temperatum litteras a
 20 musculis tuetur. capillum denigrat absinthii cinis unguento rosaceoque permixtus. — (29) Est et absinthium mari- 53
 num, quod quidam seriphum vocant, probatissimum in Taposiri Aegypti. huius ramum Isiaci praeferre sollemne

§ 50: Scribon. 192. Diosc. eupor. II 160. 141. 142. 123. I 59. 60. — § 52: Pl. iun. 65, 3. — § 53: Diosc. III 24. cfr. Plin. XXXII 100.

1 apio VRdTf(H). adipe Er. opio G. | idianto VR. | inflammationes VRf. | caldum VfS. 3 fico Erv. fingo VR. fungo d. 4 cicutae vino VR¹. 7 decocti ego. -te Rd. -tae r(S). -tum v. | naponi E. -ris R(?)v.a.S. 8 manet (-nat v) sanies Ev.a.H. 9 tres quattuorue ll.v. 10 sex ll.v. 11 bellere E. 14 aut fico dT. 15 est om. dT. | nausiam ego. -seam TfH. -sia V¹Rd. -sias V²ErS. -seas v. cfr. VIII 99. XX 256. XXIII 96. XXVI 112. (de plur. num. cfr. XX 153. 162. 225. XXI 123). 17 ventralia dT. | adlicit VR. -ciet Er. 19 oleo Ev. aceto r. cfr. Diosc. | peruncus Vd¹. -ngus R¹. -netus T. 21 musculis d(?) B e Diosc. muscis rTfv. 22 rosaceo S cum vet. Dal. | permixtus est E. 23 seriphum S. -pum E. -phium v. seryphum r. 23. 24 intra positi d.

habent. angustius priore minusque amarum, stomacho inimicum, alvum mollit pellitque animalia interaneorum. bibitur cum oleo et sale aut in farinae trimestris sorbitione dilutum. coquitur quantum manus capiat in aquae sextario ad dimidias.

- 54 8. (30) Balloten alio nomine porrum nigrum Graeci vocant, herbam fruticosam angulosis caulibus, nigris, hirsutis, foliis vestientibus maioribus quam porri et nigrioribus, graveolentibus. vis eius efficax adversus canis morsus ex sale foliis tritis inpositae, item ad condylomata coctis cinere in folio oleris. purgat et sordida ulcera cum melle.
- 55 — (31) Botrys fruticosa herba est luteis ramulis. semen circa totos nascitur, folia cichorio similia. invenitur in torrentium ripis. medetur orthopnoicis. hoc Cappadoces ambrosiam vocant, alii Artemisiam. — (32) Brabilla spissandi vim habet cotonei mali modo, nec amplius de ea tradunt auctores. — (33) Bryon marinum herba sine dubitatione est lactucae foliis similis, rugosa velut contracta, sine caule ab una radice exeuntibus foliis. nascitur in scopulis maxime testisque terra comprehensis. praecipua siccandi spissandique vis ei et collectiones inflammationesque omnes inhibendi, praecipue podagrae et quicquid refrigerari opus sit. — (34) Bupleuri semen ad ictus ser-

§ 54: Diosc. III 107. — § 55: Diosc. III 120. (Plin. supra § 28. XXV 74). — cfr. Athenaeus II 33 p. 49^f. — § 56: Th. H. IV 6, 6. Diosc. IV 97. (cfr. Plin. XIII 137). — § 57: cfr.

2 alvum soluit dT. (an emollit?). 8 maiores V².
 10 imposita Ev.a.H. an inpositis? 12 botrys dv. -tris VR.
 -thrys r. -thyris E. 13 toto E. -tam v.a.H. | chichoria E.
 14 orthopnoicis dErø. ortus (ho- R) in uicis r. 15 bra-
 uilla E. 15. 16 spissandiū R. -ssam uim E. 17 brionam
 rinum V. bryona marina E. 17. 18 meditatione Er.
 18 ueluti rv.a.J. 19 ima v.a.H. sed cfr. Theophr.
 21 siccandis VR. -di ei d(?)v.a.S. | spissandisque E. | uis ei S.
 uisci VR. uis dErø. 21 collectiones omnes Rdv.a.S.
 22 omnes om. Rv.a.S. cfr. § 131. | cohibendi v.a.S. | praecipua
 R¹. 22. 23 refrigerari ED. -are rv. cfr. XXIII 118. 139.
 XXIV 42. 57. XXVIII 110. 198. XXX 107. XVIII 146.
 (contra XXVIII 234. XXXI 128. 130). 23 opus sit dErø.
 possi' euri v e Diosc. -leri (blu- R¹) ll.

pentium dari reperio foverique plagas decocta ea herba adiectis foliis mori aut origani.

- (35) Catanancen Thessalam herbam, qualis sit, describi a nobis supervacuum est, cum sit usus eius ad amatoria
 5 tantum. illud non ab re est dixisse ad detegendas magicas vanitates, electam ad hunc usum coniectura, quoniam are-
 scens contraheret se ad speciem unguium milui exanimati. eadem ex causa et cemos silebitur nobis. — (36) Calyx 58
 duorum generum est. una similis aro nascitur in ara-
 10 tionibus, colligitur ante quam inarescat. usus eosdem
 habet quos aris, at bibitur radix quoque huius ad exina- 24, 147
 niendas alvos mensesque mulierum, item caules cum foliis in leguminibus decocti sanant tenesmon. (37) alterum 59
 genus eius quidam anchusam vocant, alii rhinocliam. folia
 15 lactucae longiora, plumosa, radice rubra, quae ignes sacros cum flore polentae sanat inposita, iocineris autem vitia in vino albo pota. — (38) Circaea trychno sativo similis est, 60
 flore nigro, pusillo, parvo semine milii nascente in quibusdam corniculis, radice semipedali, triplici fere aut qua-

Plin. XXII 77. Nicand. ther. 586. — Diosc. IV 132. — § 59: Diosc. IV 23. (cfr. Plin. XXII 48. 49. — § 60: Diosc. III 124.

3 catananchen VR¹d. | tetessalam VR¹. 4 sit (pro est) E. 5 illum E. 6 electa Vd. | quonia V¹. quod R. 7 se VRdv. sit E. 8 et cemos Rv. ecce- V¹f. et e- V²E. ecche- d. | sileuitar E. | calyx S e coni. Dal. coll. Diosc. et ind. calfa U.TfH. -lla v. 9 haro VT. ba- E. | in — 10 colligitur om. R¹d. 10 ususque R(?)v.a.S. 11 aris D e coni. H¹. cfr. XXIV 151. ars VRdTf. hars E. arisaron J e coni. H². arum v. | at (vel &?) ego. a U. om. v. | quoque radix V(?)v. 12 inter V². | caules VEv(S). -lis rTfH. 13 decocti v(S). -tis VdE. -tio R. -tus H. | sanant Ev(S). -at rTfH. | tenesmo r e corr. -mum Vd. 14 anchusam v. -cusam E. -chisam Vd. hancusam r. -ciram R. | rhinocliam J coll. indice. -chisiam G. rinodiam dT. -ochiam (ri//no- R) VR. -clisiam v. clinosiam E. onocliam S e Diosc. | folia dEv. -io VRD. 15 longlora V¹. -giore D. | plumoso D. | radice U.v. an radix? 16 flore Rd(?)C. folio rTv. 17 trychno VfS. cfr. § 132 et XXI 177. thry- E. stry- v e Diosc. thrycno d. try- R. | sativa E. 18 milli R¹. melli V. ut milii v.a.S. | nascente dVerc. tes R. -tis VEv. -ti r. 19 radicem semipedalis E.

- druplici, alba, odorata, gustus calidi. nascitur in apricis saxis. diluitur in vino bibiturque ad dolorem vulvae et vitia — macerari oportet in sextariis III quadrantem radicis tusae nocte et die — et trahit eadem potione secundas, semine
 61 lac [minuit] in vino aut mulsa aqua poto. — (39) Cirsion⁵ cauliculus est tener II cubitorum, triangulo similis, foliis spinosis circumdatus. spinae molles sunt; folia bovis linguae similia, minora, subcandida, in cacumine capitula purpurea, quae solvuntur in lanugines. hanc herbam radicemve eius
 62 adalligatam dolores varicum sanare tradunt. — (40) Crataegonon spicae tritici simile est, multis calamis ex una radice emicantibus multorumque geniculorum, in opacis, semine milii, vehementer aspero gustu, quod si bibant ex vino ante cenam III obolis in cyathis aquae totidem mulier ac vir ante conceptum diebus XL, virilis sexus partum¹³
 63 futurum aiunt. et alia est crataegonos, quae thelygonos vocetur; differentia intellegitur lenitate gustus. sunt qui florem crataegoni bibentes mulierum intra XL diem concipere tradant. eadem sanant ulcera vetera nigra cum melle et explent sinus ulcerum et atropa carnosiora faciunt,²⁰ purulenta expurgant; panos discutiunt, podagras collectio-

§ 61: Diosc. IV 117. — § 62: Diosc. III 129. Th. H. IX 18, 6.

— § 63: cfr. Plin. XXVI 162. (Diosc. III 130. 132). Diosc. eupor. I 136. — Th. H. III 15, 6.

3 tribus *ll.v.* 4 nocte et (ac dT) VRdTfS. -tem et E v(D). (per add. v). cfr. § 46. XXIX 113. VII 161. II 6. 236. XX 172. XXXIII 71. 97. XXXII 73. | die et V¹R. die ex dT. diem Ev(D). die V²fS. | dist. ego. | trahit V. tradiit R¹. | potione ego. -io et *ll.v.* 5 minuit REv(D). -tur G. iminuit V. immi- d. (ficta ex iteratis in uino). uncus ego posui coll. Diosc. | cirsion rB e Diosc. -scion E. cirsion r. -cesion v. 6 duum *ll.v.* | triangulus E. 7 lingulae Vd. -gua E. 8 et in d(?)v.a.S. | capitula d(?)B e Diosc. -lata Erv. -irila r. 10. 11 crataegonon VdEv(S). crataeog- R(?)B e Diosc. 12 in om. E. nascitur in v.a.J. (an in opacis nascens?). 13 asperi d. 14 tribus *ll.v.* 15 sexus partum v. partus sexum VRd. sexum E. 16 grataegonos VR. crataeog- B. (item v. 18). 17 uocatur v. 18 bibentis VR¹S. | mulierum ErD. -ris VR. -res dv. 19 eadem VD. 20 et explent R¹df. expd- rv. | et om. V. | atrapha VR¹d.

nesque omnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophrastus arboris genus intellegi voluit crataegon sive crataegona, quam Itali aquifolium vocant. — (41) Crocodileon chamaeleonis herbae nigrae figuram habet, radice
 5 longa, aequaliter crassa, odoris asperi. nascitur in sabuletis. pota sanguinem per nares pellit copiosum crassumque; ita et lienes consumere dicitur. — (42) Cynosorchim
 65 aliqui orchim vocant, foliis oleae, mollibus, ternis per semipedem longitudinis in terra stratis, radice bulbosa, oblonga, duplici ordine, superiore quae durior est, inferiore quae mollior. eduntur, ut bulbi coctae, in vineis fere inventae. ex his radicibus si maiorem edant viri, mares generari dicunt, si minorem feminae, alterum sexum. in Thessalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad stimulandos coitus, duriores vero ad inhibendos. adversantur altera alteri. — (43) Chrysolachanum in pineto
 10 lactucae simile nascitur. sanat nervos incisos, si confestim inponatur. et alibi genus chrysolachani traditur, flore aureo, foliis oleris. coctum estur ut olus molle. haec

§ 64: Diosc. III 10. — § 65: Diosc. III 131. (cfr. Plin. XXVI 95. 96).

2 crataegon *H e Theophr.* -onon *VdEv(D)*. -aeogonon *B.* crate conon *R.* 3 crathegona *E.* grate- *R.* crataeog- *B.* | nam *Vd.* | aquifolium *dErv(D)*. -lia *VR.* -liam *Dal.* cfr. *XV* 101. *XVI* 80. 90. 231; contra *XXIV* 116. *XVI* 73, aquifolia ilex *XVI* 19. 32. 3. 4 crocodileon *Il.S.* -lion *C.* -lon *v.* 5. 6 sabulitis *E.* vox solitaria; alias sabulosus, ut *XIX* 7. 34. *XXI* 175. *XVIII* 134. *XIII* 28. 49. *XXXV* 170. ceterum *δρυμῶδες* Diosc. an arbutus? cfr. *XXVI* 133 extr. 7 ita & (= itaa) ego. ita (ida *V¹*) *VRE.* atque ita *d(?)v.* item *D* cum *U* 576. | cynosorchim (-in *v*) *S e Diosc.* -sarcim *E.* -ima *VR.* -imam *d.* 8 sorchim *E.* | pernis *E.* 8. 9 hemipedem *R¹*. hyemem pedem *d.* 9 uoliosa *E.* 10 duplicis *E.* | superioreque *dTE.* -or quae *R.* | durior — 11 quae *om.* *R¹dT.* 11 redduntur *E.* edicuntur *V²*. | ut *fEv.* et *r.* | uului *E.* | coctae *VTfS.* -te *R.* -ti *d(?)Ev.* 12 inuente *E.* -ti *V(?)v.a.H.* | ex his — maiorem *om.* *R¹*. | uiri *om.* *R¹*. 13 dicuntur *Tv.a.G.* | feminam *E.* 15. 16 aduersatur *d.v.a.H.* 16 altera *S* cum *vet. Dal.* -ter *Il.v.* 17 sanant *E.* 18 alibi *Il.Tv(S).* albi *C.* aliud *G.* 19 hestur *V.* | ut *Er.v.* *om.* *r.* | haec *VEv(S).* haec *d(?)G.* *om.* *R.*

herba adalligata morbum regium habentibus ita, ut spectari
 67 ab his possit, sanare id malum traditur. de chrysolachano
 nec satis dici scio nec plura reperio. namque et hoc vitio
 laboravere proximi utique herbarii nostri, quod ipsis notas
 veluti vulgares strictim et nominibus tantum indicavere, 5
 tamquam coagulo terrae alvum sisti, stranguriam dissolvi,
 68 si bibatur ex aqua aut vino, (44) cuculli folia trita cum
 aceto serpentium ictibus et scorpionum mederi. quidam
 hanc alio nomine strumum appellant, alii Graece strych-
 num. acinos habet nigrös; ex his cyathus suci cum mulsi 10
 II medetur lumbis, item capitis dolori cum rosaceo infusus,
 69 ipsa strumae inlita. — (45) Peculiaris est Alpinis maxime
 fluminibus conferva appellata a conferuminando, spongea
 aquarum dulcium verius quam muscus aut herba, villosae
 densitatis atque fistulosae. curatum ea scio omnibus fere 15
 ossibus confractis prolapsum ex arbore alta putatorem,
 circumdata universo corpori, aquam suam adspurgentibus,
 quotiens inaresceret, raroque nec nisi deficientem herbam
 mutationis causa resolventibus, convaluisse vix credibili
 70 celeritate. — 9. (46) Cocco Cnidio color cocci, magni 20
 tudo grano piperis maior, vis ardens; itaque in pane de-
 voratur, ne adurat gulam transitu. vis praesentanea contra-
 cicutam, sistit alvum.

§ 68: Diosc. IV 71. Pl. iun. 57, 6—8. Marc. 1, 48. — § 70:
 Th. H. IX 20, 2. Diosc. IV 170. (cfr. *Plin.* XIII 114. XXV 79).

1 herbae V. -be R¹. 2 sanari EG. 5 veluti V *Ver.* (D).
 -ut in d. -ut Rv. uel E. | vulgare d. -gore V. 6 sisti rv.
 -tit E. -tunt r. 7 cuculli D. cfr. Marc. 36, 63. -culi Ev (H).
 culiculi rTf. cacubali B e Diosc. cucu- C(S). 8 aut dT. | me-
 dentur dT. 9. 10 strychnum C. stricnum R.d. strien- V. strign-
 E (-non Ven.). 10 cyathus (cia- V²) suci V²dv. quiatus suci
 V¹. quia tussim R. causa tussim Er. | quaticum E. | mulsu
 V. 11 duobus ll.v. | dolores E. -ribus v.a.H. 12 strumae
 J. cfr. XXX 34. VIII 206. -mas r. -ma ll.D. -mis v. | cal-
 pinis E. 13 a conferruminando dv.a.S. -ruam- Er. ferum- r.
 14 uerum V. | mulscus E. 15 cio VR. 16 putatores
 R¹d. pot- V. 19 credibile V. 20 celebritate E. | cocco
 cnidio d(?) Brot. (gni- v). cogum nidio Er. cognitio r. 22 gu-
 lam dTEv. -lae Vf. -la R. | uis om. R¹. 23 ciet vet. Dal. an
 soluit? cfr. *Diosc.*

- (47) *Dipsacos* folia habet lactucae bullasque spinosas 71
in dorsi medio, caulem II cubitorum iisdem spinis horri-
dum, genicula eius binis foliis amplexantibus concavo
alarum sinu, in quo subsistit ros salsus. in cacumine
5 capitula sunt echinata spinis. nascitur in aquosis. sanat
rimas sedis, item fistulas decocta in vino radice usque,
dum sit crassitudo cerae, ut possit in fistulas collyrium
mitti, item verrucas omnium generum. quidam et alarum,
quas supra diximus, sucum inlinunt iis. — (48) *Dryopteris* 72
10 *felici* similis in arboribus nascitur, tenui foliorum sub-
dulcium incisura, radice hirsuta. vis ei caustica, et ideo
psilotrum est radix tusa, inlinitur enim usque, dum su-
dores evocet, iterum et tertium ita, ne sudor abluatur. —
(49) *Drabe phono* similis herba est, cauliculis tenuibus, 73
15 cubitalibus, circumdatis utrimque foliis pollicari ampli-
tudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus mollioribus-
que, flore candido sabuci. edunt cauliculos decoctos, se-
mine vero eius pro pipere utuntur.
- (50) *Elatine* folia habet casiae, pusilla, pilosa, rotunda, 74
20 *semipedalibus* ramulis quinque senisque, a radice statim
foliosis. nascitur in segete, acerba gustu et ideo oculorum

§ 71: Diosc. III 11. (cfr. Plin. XXV 71). — § 72: Diosc. IV 186. — § 73: Diosc. II 186. — § 74: Diosc. IV 40.

1 dipsa R¹. -aquos V². dypsacon d. 2 caule E. | duum
II. v. 2. 3 torridum a E. 3 concauom S. 4 sinum VS. |
subsistit V²v(S). substitit (susst- V¹) rH. 5 spinis om. E.
6 trimas E. 7 caere V. | fistula Ev. a. H. 8 mittit E.
an inmitti? cfr. XXIV 151. XXVIII 241. | quidem et altorum
VR¹. 9 iis v. his II. C | dryopteris VR. 10 felici S. -cis
VREJ. filici d(?)v. cfr. XXVI 58. | similis V. 11 ei — 12 tusa
Erv. om. r. | et ego. est Erv. cfr. nota ad XXIII 19. | ideo
et ED. 13 euocat E. | iterumque R(?)v. a. J. | tertio dTE
v. a. S. sed cfr. XVIII 145. XIV 139. 14 drabe phono D
coll. indice et XXI 95. draeffono VRE. draphono d. dryophonon
(dryph- v) C. 15 cubitalibus Erv. om. r. 16 oxymyrsine
Vd. 17 sambuci dR(?)v. a. J. | decocto V. -tis E. 19 elat-
ine VR¹d. | casiae II. fv(J). helxinae B e Diosc. | pusille E. |
rotunda om. E. 20 senisque v. a. D, ut § 32 al., sed cfr. § 76.
116. 137. 21 segetibus v. a. S. sed cfr. XXVI 40; contra.
§ 93. XXVI 47 al. | acerua gustu et odeo V.

- fluctionibus efficax foliis cum polenta tritis et inpositis, subdito linteolo. eadem cum lini semine cocta sorbitionis
 75 usu dysinteria liberat. — (51) Empetros, quam nostri calcifragam vocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo. quae propius mari fuit, salsa est potaque trahit
 bilem ac pituitas; quae longius magisque terrena, amarior sentitur. trahit aquam; sumitur autem in iure aliquo aut in hydromelite. vetustate vires perdit, recens urinas ciet decoctum in aqua vel tritum calculosque frangit. qui fidem
 76 promisso huic quaerunt, adfirmant lapillos, qui subferve-¹⁰ fiant, una rumpi. — (52) Epicactis ab aliis elleborine vocatur, parva herba, exiguis foliis, iocineris vitiiis utilissima et contra venena pota. — (53) Epimedium caulis est non magnus, hederæ foliis denis atque duodenis, numquam florens, radice tenui, nigra, gravi odore ac . . . .¹⁵ in umidis nascitur. et huic spissandi refrigerandique natura, feminis cavenda. folia in vino trita virginum mammas
 77 cohibent. — (54) Enneaphyllon longa folia novena habet, causticae naturae. inponitur lana circumdatum, ne urat latius — continuo pusulas excitat —, lumborum doloribus²⁰ et coxendicum utilissimum.
 78 (55) Felicis duo genera nec florem habent nec semen.

§ 75: Diosc. IV 178. IV [15]. cfr. Plin. XXII 64. — § 76: Diosc. IV 107. cfr. Plin. XIII 114. — Diosc. IV 19. — §§ 78—80: Diosc. IV 183. 184. (Isid. XVII 9, 105).

3 empetros **TfH** (-on v). -pitros **ll**. 4 fiere **V¹R¹**.
 5 quae **Se cod. Murb.** que **VRdE**. **q̄ d.** quo **B.** quod **v.** | propis **R.**
 pius **V¹**, proprius **E.** -riis **r.** | fuerit **v.a.J.** an fit? | minus salsa
B. 6 quo **d(?)v.a.S.** | terrena **d.B.** -nū **r.** teritur **v.** | a maior **V.**
 7. 8 aut in **cod. Murb.** v. ut in **V²ErD.** ut **rfJ.** aut **S.** cfr.
Diosc. 9 calculosque **E.** calculos **dTv.a.G.** 11 epicactis
VRdE(J). cfr. XIII 114. epipa- **d(?)B e Diosc.** | elleborine
dC. hell- v. elledo- **E.** elledo- **V.** selledo- **R.** (XIII 114 embo-
 line **ll**). 12 parua **ErV.** -uali **r.** an paruola? 13 epime-
 nidion **G Dal.** 15 gravi odore **dErV.** -uido **R.** -uida **V.** | ac
VdT. hac **R. om.** **ES.** nascitur **v.** | lac. ego **indicavi; exciderunt**
fere gustu languido: cfr. Diosc. 16 in **om. E.** | nascitur **ll.**
TS. om. v. 17 et feminis **Vd.** 19 circumdatum **VRG.** -ta
dTv. -tur **E.** | dist. ego. 20 continuo enim **R.(?)v.a.S(D).**
 21 et **r.** | utilissima **dT.** 22 felicis **S** (item p. 253)

pterim vocant Graeci, alii blachnon, cuius ex una radice complures exeunt felices bina etiam cubita excedentes longitudine, non graves odore; hanc marem existimant. alterum genus thelypterim Graeci vocant, alii nymphaeam pterim; 5 est autem singularis atque non fruticosa, brevior molliorque et densior, foliis ad radicem canaliculata. utriusque 79 radice sues pinguescunt. folia utriusque lateribus pinnata, unde nomen Graeci inposuere. radices utriusque longae in oblicum, nigrae, praecipue cum inaruere; siccari autem 10 eas sole oportet. nascuntur ubique, sed maxime frigido solo. effodi debent vergiliis occidentibus. usus radicis in trimatu tantum, neque ante nec postea. pellunt interaneorum animalia, ex his taenias cum melle, cetera ex vino dulci triduo potae, utraque stomacho inutilissima. alvum 15 solvit primo bilem trahens, mox aquam, melius taenias cum scamonii pari pondere. radix eius pondere II obo- 80 lorum ex aqua post unius diei abstinentiam bibitur, melle praegustato contra rheumatismos. neutra danda mulieribus, quoniam gravidis abortum, ceteris sterilitatem facit. farina earum ulceribus taetris inspergitur, iumentorum quoque 20 in cervicibus. folia cimicem necant, serpentem non recipiunt; ideo substerni utile est in locis suspectis, usta

§ 78 init.: cfr. Plin. XXVI 58 extr. — § 79: Th. H. IX 18, 8. Scribon. 136. 140. — § 80: Th. H. IX 18, 8. Colum. VI 14, 3.

v. 2). fil. ll. v(D). cfr. nota ad XXIV 85. 1 pterim S. -rin v e Diosc. -ria d. -rigia RE. -regia V. cfr. index. | blachnon fv(S). biachron Vd. -cthron R. -ctthro Er. blechnon C. 3 graue sudore V. 4 thelypterim S (-in v). thylipt- E. tylipt- VR. -erum d. | nymphaeam B. -aea d. -ea RE. -eo v. nimphaea V. | pterim dS. -in v. bther- E. bter- r. lter- R. iter- V. 6 canaliculata R(?) B. canic- rTVen. cananic- v. 7 sue VR¹. | utrisque E. 8 utriusque VRfJ. -rique d(?) Erv. 11 uirgiliis R. | radicib; R¹. 12 ante VdEv(J). -tea RG. cfr. XXVIII 120. 184. XXVI 61. 13 taenias G. teneas V¹R¹. tin- rv. 14 utrasque VR¹. | inutilissimas V. -mis R¹. 15 taenias G. teneas VRE. tin- dTv. 16 scamonii Ev. -ni VD. -nia R. scamonię d. -nii C. | radix eius pondere om. E. | duum ll. v. 16. 17 obolum E. 18 praegustatu E. 21 in VEG(D). om. rv(H). | necat VRE. 22 substerni r. -ter R. | est om. R¹. s dT. | usta V(?) D. -tae rv.

etiam fugant nidore. fecere medici huius quoque herbae
discrimen: optima Macedonica est, secunda Cassiopica. —
81 (56) Femur bubulum appellatur herba, nervis et ipsa utilis
recens in aceto ac sale trita.

(57) Galeopsis aut, ut alii, galeobdolon vel galion⁵
caulem et folia habet urticae leviora et quae gravem odo-
rem trita reddant, flore purpureo. nascitur circa saepes
ac semitas ubique. folia caulesque duritias et carcino-
mata ex aceto trita et inposita, item strumas, panos, paro-
tidas discutunt. ex usu est et decoctae suco fovere.¹⁰
putrescentia quoque et gangraenas sanat cum sale. —
82 (58) Glaux antiquitus eugalacton vocabatur, cytiso et len-
ticulae foliis similis; aversa candidiora. rami in terra ser-
punt quini seni, admodum tenues, a radice. flosculi pur-
purei exeunt. invenitur iuxta mare. coquitur in sorbitione¹⁵
similaginis ad excitandam ubertatem lactis; eam qui hau-
83 serint, balineis uti convenit. 10. (59) Glaucion in Syria
et Parthia nascitur, humilis herba, densis foliis fere papa-
veris, minoribus tamen sordidioribusque, odoris taetri,
gustus amari cum adstrictione. granum habet crocei co-²⁰
loris. hoc in olla fictili luto circumlita in clibanis cal-

§ 81: Diosc. IV 93. — § 82: Diosc. IV 139. — § 83:
Diosc. III 90.

2 macedonia VTf. | cassiopica R. 3 femor VR. | ipsa Vv(D).
-sis r(?)S. 5 galeopsis B e Diosc. -lemopsis d. -lapis v. ca-
leipsis r. | ut om. VR. | galeobdolon B. galactob- v. galleobdo
(-dolono V²) VRd. galeo (galleo r) obdolono Er. | uel Rdv. nei
r. | gallion VRdVen. 8. 9 carcinomata VdE. -ta sanant
R(?)v. 9 dist. ego e Diosc. 9. 10 et parotidas R(?)v.a.S.
10 decocto v.a.H. 12 glaux v e Diosc. glaus (glans E¹)
ll. | ergalacton RE. et ga- v.a.B. | uocatur E. | cotyso VR¹.
13 terra ego. -ram ll.v. cfr. XXII 45. 82. XX 88. XXVI 126.
XXVIII 109. (IX 42. XXVII 99. XVI 152). 14 semi V.
seniue v. cfr. XXVI 72. | tenuis RD. dumtenuis V. | ab v.a.S.
om. E. | tenues. a radice dist. J coll. § 56. XXV 28. XI 231.
cfr. potius XII 60. 16 eamque qui v.a.G. eam quae S cum vet.
Dal. an cumque? 17 balinei V. -lneis dEv.a.S. | glaucion E.
20 gustu sanari V. | adstrictionema E. an -one unae? | crocei
dv. -c. r. ecroci V. egro- R. 21 circumlita J cum
Strac² cfr. XXIX 98. XXXV 35. XXXIV 119. 106.

faciunt, deinde exempto sucum exprimunt eiusdem nominis. usus et suci et foliorum, si terantur, adversus epiphoras, quae universo impetu cadant. hinc temperatur collyrium, quod medici dia glauciu vocant. — (lactis quoque ubertas intermissa restituitur; sumitur huius rei causa ex aqua). — (60) Glycyside, quam aliqui Paeniam aut pentorobon vocant, caulem habet II palmorum, comitantibus II aut III, subrutilum, cute lauri, folia qualia isatis, pinguiora rotundioraque et minora, semen in siliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. duo autem genera sunt: femina existimatur cuius radicibus ceu balani longiores circiter VIII aut VI adhaerent. mas plures non habet, quoniam una radice nixus est palmi altitudine, candida, quae gustu adstringit. feminae folia murrum redolent et densiora sunt. nascuntur in silvis. tradunt nocte effodiendas, quoniam interdiu periculosum sit pico Martio inpetum in oculos faciente; radix vero cum effodiatur, periculum esse, ne sedes procidat, magna vanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. usus in iis diversus. rubra grana rubentes mens ses sistunt XV fere pota in vino nigro. nigra grana vulvis

§§ 84—87: Diosc. III 147. — § 85: cfr. Plin. XXV 29. Isid. XVII 9, 48. Th. H. IX 8, 6. — § 86: cfr. Plin. XXVI 131. 151.

1 et exprimunt V. 2 usus est V. usus est et d(?)v.a.S. 3 uniuersae uno v.a.S. (an -sae eo?). | cadunt d(?)v.a.S. | temperabantur R¹. 4 dia glauciu D coll. Galen. introd. 14. cfr. etiam Scribon. 22. Marc. 8, 3. -cia ll.S. -cion v. | lactis — 6 ex aqua pertinere ad finem § 82 post conuenit coll. Diosc. con. Dal. 5 eius Ev.a.S. 7 pentoboron VR¹d. | duum ll.v. | palmorum VRdTfB e Diosc. cubito- Erv(G). 8 duobus aut tribus ll.v. | isatis v. iss- (yss- d) ll. nucis B e Diosc. cfr. XX 59. 9 pigriora VR¹. 10 duo enim dfS. 11 seu G Dal. | balanis E. 11. 12 octo aut sex ll.v. (an aut vii? cfr. Diosc.). 12 non habet quoniam J e con. Dal. habet quoniam non ll.v. (non om. V¹). 13 palmis VR¹. | candida quae VJ. -daque rv. 14 folie E. 17. 18 ne sedes dv. ne sedis V²ErD. dis r. 18 procidant E. | magna id v.a.S. 19 iis v. his ll.C. | rubentes dTH. cfr. Diosc. -tis VErV(S). rudentis R. 20 xii P e Diosc. | vulvis R&v. bu-E. uulcis V.

- medentur ex passo aut vino totidem pota. radix omnes ventris dolores sedat in vino alvumque purgat, sanat opisthotonum, morbum regium, renes, vesicam, arteriam autem et stomachum decocta in vino, alvumque sistit. estur etiam in alimentis, sed in medendo III drachmae ⁵
- 87 satis sunt. grana nigra auxiliantur et suppressionibus nocturnis in vino pota quo dictum est numero, stomachicis vero et rosionibus et esse ea et inlinere prodest. suppurationes quoque discutuntur, recentes nigro semine, veteres rubro. utrumque auxiliatur a serpente percussis et ¹⁰
- 88 pueris contra calculos incipientes stranguria. — (61) Gnaphalium aliqui chamaezelon vocant, cuius foliis albis molli-
busque pro tomento utuntur; sane et similia sunt. datur in vino austero ad dysinteriam, ventris solutiones menses-
que mulierum sistit. infunditur autem tenesmo. inlinitur ¹⁵
- 89 et putrescentibus ulcerum. — (62) Gallidragam vocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem et spinosam, caule ferulaceo, alto, cui summo capite inhaereat simile ovo. in hoc crescente aestate vermiculos nasci tradit, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ab ea ²⁰

§ 88: Diosc. III 122. cfr. Plin. XXIV 138.

3 renium renes E. | arteriam dTH. arteriam V. -ria R. materiam E. matricem v. 5 festur V. | etiam contra E(?) v.a. S(D). | in (cum Murbac.) alimentis J e cod. Murbac. aluv. a ium-dTS. malum mentis REv(D). | quattuor ll.v. 7 stomachicis dS cum P. -acicis V. -aticis RTf. -achi ERG. -acho v. 8 et rosionibus ll.Tfv(S). eros- G. an in rosionibus? | ea Rv. cfr. Diosc. eam rD. om. Ven. | etiam et E. 9 recentis VRED. 9. 10 rubentes ueteres rubro E. 11 incipientes ego. -te ll.v. cfr. Diosc. 11. 12 gnaphallium R.d. agnaphalium E. 12 aliqua V¹. alii dEv.a.S. 14 solutionis RED. 16 illam gallidragam V². galedragon v.a.H. 16. 17 xenocrates ERv. nec (ne d¹. del. d²) socrates (-tis V) r. 17 palustre E. 18 caulem V. | an cui in? cfr. § 94. 121. 126. XXV 64. XXXIII 67 (bis). 79. XXI 61. XVII 140. XVI 33. XI 186. IX 36. [XXXIV 164]; contra XVI 116. XIV 63. 31. IX 16. | inhaereat v(S). inher- VRE. -haeret d(?) C. 19 crescente V² rG (exer- v). -cens E. arescente rT. | aestate ante V. / uermiculo E. | tradunt R(?) v.a.S. 20 puxide VR ED. / adalligare --- hab R. ad E v.a.S (eam partem v).

parte, qua dens doleat, mireque ilico dolorem tolli. valere non diutius anno et ita, si terram non adtigerint.

- (63) Holcus in saxis nascitur siccis. aristas habet in 90
cacumine, tenui culmo, quale hordeum restibile. haec circa
5 caput alligata vel circa lacertum educit e corpore aristas.
quidam ob id aristida vocant. — (64) Hyoseris intubo
similis, sed minor et tactu asperior, vulneribus contusa
praeclare medetur. — (65) Holosteon sine duritia est 91.
herba, ex adverso appellata a Graecis sicut fel dulce, *ra-*
10 *dice* tenuis usque in capillamenti speciem, longitudine III
digitorum, ceu gramen foliis angustis, adstringens gustu.
nascitur in collibus terrenis. usus eius ad vulsa, rupta
in vino potae. vulnera quoque conglutinat, nam et carnes,
dum cocuntur, addita. — (66) Hippophaeston nascitur in 92
15 spinis, ex quibus fiunt aënae fulloniae, sine cauliculo, sine
flore, capitulis tantum inanibus et foliis parvis, multis,
herbacei coloris. radiculæ albae, molles. sucus earum
exprimitur aestate ad solvendam alvum III obolis, maxime
in comitialibus morbis et tremulis, hydropicis, contra ver-
20 tigines, orthopnoeas, paralysis incipientes. — 11. (67) Hypo- 93
glossa folia habet figura silvestris myrti, coma spinosa, et

§ 91: Diosc. IV 11. — § 92: Diosc. IV 160. cfr. Plin. XVI
244. XXII 29. — § 93: Diosc. IV 130. 68. 44.

1 colorem E. | tollit R¹dT. 2 et anno et VR¹. | adtige-
runt V(?)S cum vet. Dal. -rit rv. 3 saxasis R¹. 4 tenue
E. -ues v.a.H. 6 ob id Rdv. om. r. | aristida ES. -dam rv.
-diam G. | hyoseris H coll. indice. -siris v. -soris Er. hysoris r.
7 et Rdv. ei V. e E. 8 holotheon E. 9. 10 dulce ra-
dice ego e Diosc. dulce ll.v. (tenui radice B). 10 specie E. |
quattuor ll.v. 11 dist. ego e Diosc. | adstregens V¹R¹.
13 potae S cum vet. Dal. cfr. § 37. -ta et VRdTf. -ta Erv.
-tae et D. 14 dum ED. cfr. § 42. tum r. cum VRf. con-
dTv. del. C. | cocuntur B. eo cuntur (con-V¹t) Vf. coquuntur
dTEv(D). coguntur C. | hippophaeston dB(Dal.). -peston B.
hippopheston V. hypopeston Ev. 15 aenae S coll. XXIV
111. -neae dEB. enae V. ene B. enae v. 16 multis ll.v.
an acutis vel aculeatis? cfr. Diosc. 17 radiculæ albae ego.
-las albas ll. -las habens albas v. cfr. § 96. 105. 18 tri-
bus ll.v. 20. 21 hypoglossa E. 21 figuram (om. folia) d.
coma ego. cfr. Diosc. concaua ll.v. (an comantia? cfr. XIII 59).

in his ceu linguas folio parvo exeunte de foliis. capitis dolores corona ex iis inposita minuit. — (68) Hypecoon in segetibus nascitur, foliis rutae. natura eius eadem quae papaveris suco.

- (69) Idaeae herbae folia sunt quae oxymysines. adhaerent iis velut pampini, in quibus flos. ipsa alvum mensesque et omnem abundantiam sanguinis sistit spissandi cohibendique natura. — (70) Isopyron aliqui phaselion vocant, quoniam folium, quod est aneso simile, in passeoli pampinos torquetur. capitula sunt in summo caule tenuia, plena seminis melanthi, contra tussim et cetera pectoris vitia cum melle aut aqua mulsa, item iocineri utilissimi.
- 95 (71) Lathyris folia habet multa lactucae similia, tenuiora, germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, ut capparis, quae cum inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. haec vicena in aqua pura aut mulsa pota hydropicos sanant; trahunt

§ 94: Diosc. IV 119. eupor. II 31. 58. — § 95: Diosc. IV 164.

1 filio V. an folia parua exeuntia e foliis? (certe exire de non usus Pliniani). 2 dolores dTrH. -ris VR. -re E. -rem v. | iis v. his ll.C. | hypecoon v e Diosc. -egon VRd. hyspecon r. specon E. 3 eius ll.v. an et uis vel ei est? sed cfr. XXXIV 176. 5 idaeae VRdC(H). idaeae Ev(Dal.). | oxymysine E. 5. 6 adhaerent iis (his B) S. -herentis Ev. -ti r. -tes V²d. ad V¹R. 6 uelut pampini (pamp- E) V²dEr. ni V¹R. | floremque Er. an flos quoque? | ipsa V¹RdTfVen.(H). ipsae V². ipsū Er. del. v. 7 dist. ego. 8 natura ego. cfr. XXIII 130. XXIV 75. -rā ll. -ram habet v. (an vero ei natura est?). | isopyron B (-phyllon v). ysophiron d. -phyron (hy- E) r. 8. 9 phaselion (-leon R¹) ll.Trv(GD). -solum B. 9 in om. Er. 10 passeoli VfD. passo oli (oly T) RdT. phasioli S. om. Er. cfr. XVIII 58. XXIV 65. | pampilos R. pampinos E. | caule B e Diosc. capite ll.v. 11 semina R¹. | malanthi E(?). melantia R. 12 cum VRdTfS. et Er. ex v. 13 utilissimi ego. cfr. Diosc. -mo VRE -ma d(?)v. 14 dist. ego. an leuiora? cfr. Diosc. 15 multa ll.v. an triplicata? (καρπὸν τριχῶρον Diosc.). | et (pro ut) E. 17 dulci VR¹. | uicena R(?)B. uicina Vd. uitina E. in caena v. an octona (scriptum vnum)? cfr. Diosc. 18 trahunt dre. traunt E. trahunt r.

et bilem. qui vehementius purgari volunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum laedunt; itaque inventum est ut cum pisce aut iure gallinacei sumerentur. — (72) Leontopetalon alii rapadion vocant, folio brassicae, 96
5 caule semipedali. alae numerosae, semen in cacumine in siliquis ciceris modo, radix rapo similis, grandis, nigra. nascitur in arvis. radix adversatur omnibus serpentium generibus ex vino pota, nec alia res celerius proficit. datur et ischiadicis. — (73) Lycapsos longioribus quam lactucae 97
10 foliis crassioribusque, caulī longo hirsutis adgnatis, multis, cubitalibus, flore parvo, purpureo; nascitur in campestribus. inlinitur cum farina hordeacea igni sacro; sudores in febribus movet suco aquae calidae admixto. — (74) Inter 98
omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. aliqui ex-
15 onychon vocant, alii Διὸς πυρόν, alii Ἡρακλέους. herba quincuncialis fere, foliis duplo maioribus quam rutae, ramulis surculosis, crassitudine iunci. gerit iuxta folia singulas veluti barbulas et in earum cacuminibus lapillos candore et rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris,
20 duritia vero lapidea. ipsi, qua pediculis adhaereant, ca-

§ 96: Diosc. III 100. cfr. Plin. XXVI 52. — § 97: Diosc. IV 26. — §§ 98. 99: Diosc. III 148.

1 eum V. 2 ea nam R(?)G. eam Vd²Ev. om. d¹.
3 est om. d. | pisce ll.v. olere Diosc. | iutae E. 4 rapadion
ErD. rop- v.a.B. prapad- VdTf. prapand- R. rhapecion B e
Diosc. pardalion S cum P. raphanidion J. 5 alae RB. ale
Vd. a:le E. leni v. | numerosae (= nūrese) ego. cfr. § 11. 35.
XVI 163 al. (Diosc. πλείστα). nures E. nure VR. rune d. mul-
tae B. plures S. mirae J. | semine acumine VRd. 6 rapo rG
e Diosc. -pa E. -pae v. napo rfJ. 7 omnibus ego. -ium ll.v.
9 lycapsos VRdTH. -copsis B e Diosc. lichapsos Ev. | lactu-
cae J. -ce RdE. -cae est V(?). -ca est v. 10 cauli ego.
-lē ll.D. -le v. | longo v. -gū ll.D. | hirsutis ll.v. -to C. -tum
habet D. an hirsuto hirsutis? cfr. Diosc. 11 capitalibus E.
-tulis v.a.B. 12 farinae R. | hordeaceae V. | sudoris R. -rem
v.a.H. 13 et calide E. 14. 15 exonychon S e Diosc. exco-
VdT. -nfeon R. exontycon Er. aegonychon B e Diosc. he-
xoly- v. 15 diosphyron R. -hiron (dyo- d) Vd. | heracleus
VRED. -leos d(?)G. -lion v. 16 duplū VRd. 17 iungi
V¹R¹. | gerit Ev. cenit V. cinit R. gignit d. 20 uere V¹R.

99 vernulas habent et intus semen. nascitur et in Italia, sed laudatissimum in Creta, nec quicquam inter herbas maiore equidem miraculo aspexi. tantus est decor velut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. iacere atque humi serpere auctores tradunt; ego volsam, non haerentem vidi. his lapillis drachmae pondere potis in vino albo calculos frangi pellicue constat et stranguriam discuti. neque in alia herbarum fides est *certior*, ad quam medicinam nata sit, *talis* autem eius species, ut etiam sine auctore visu statim nosci possit. — (75) Lapis vulgaris iuxta flumina fert muscum siccum, canum. hic fricatur altero lapide addita hominis saliva; illo lapide tangitur inpetigo. qui tangit, dicit:

φεύγετε καθαρίδες, λύκος ἄγριος αἷμα διώκει.

101 (76) Limeum herba appellatur a Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamento, quod venenum cervarium vocant. ex hac in III modios salivati additur quantum in unam sagittam addi solet; ita ossa demittitur boum faucibus in morbis. alligari postea ad praesepia oportet, donec purgentur — insanire enim solent —; si sudor

§ 99: Diosc. eupor. II 111. 109. — § 101: cfr. Celsus V 27, 3. cfr. Festus s. v. toxicum.

3 equidem dTS. et qui- VR. qui- Ev. | aspexit E. | artificum VRdS. 4 arte dv. alte VR. ante E. 8 et VdEv. ad R. | strangyriam V¹. -yrigiriam V¹. grangur- E. gang- r. 9 certior ego. uisu (H. -sus B. usus Ev) statim ll.v. aequa D. certior *omissum propter* auctore uisu statim (v. 11). 10 nata sit (sic v) VEv.a.B. | talis (vel ea) autem ego. autem VRE. ut dTH. est autem v. | ut om. R¹dTH. 11 auctore dTErv. aciet- V¹. aceto re V²R. | uisu ll.G. usus B. uisa v. | nasci V¹R¹. 12 fruticator VR. 15 φεύγετε — διώκει litteris Latinis reddunt ll. v.a.C. | αἷμα S e coni. Dal. hema ll. hymas v. ὕμμε C. | dioci ll.v.a.C. 16 lymeum V. limaeum E. 17 uenatu Rv. usn- d. urn- V¹. uenen- E. urna V². 18 et d. | hanc Vd. ant R¹. | tres ll.v. | salivati ll.v. an deest tritici vel hordei vel milii? cfr. Colum. VI 5, 2. 10, 1. 24, 5 (Pallad. V 7). 37, 9. 9, 1. 25. | quantum VRdv. tamquam E. 19 una sagitta Ev.a.H. cfr. notae ad XXIX 33 et XXVI 136. 21 sudor hac dT.

insequetur, aqua frigida perfundi. — (77) Leuce Mercuri-102
 riali similis nomen ex causa accepit, per medium folium
 candida linea transcurrente, quare mesoleucon quidam vo-
 cant. sucus eius fistulas sanat, ipsa contrita carcinomata.
 5 fortassis eadem sit quae leucas appellatur, contra marina
 omnia venena efficax. speciem eius auctores non tradunt
 nec aliud quam silvestrem latioribus foliis esse, efficacior
 hanc semine acriore. — (78) Leucographis qualis esset, 103
 scriptum non repperi, quod eo magis miror, quoniam utilis
 10 proditur sanguinem excreantibus III obolis cum croco,
 item coeliacis, trita ex aqua et adposita profluvio femi-
 narum, oculorum quoque medicamentis et explendis ulce-
 ribus, quae fiant in teneris partibus.

12. (79) Medion folia habet iridis sativae, caulem 104
 15 tripedalem et in eo florem grandem, purpureum, rotun-
 dum, semine minuto, radicem semipedalem. in saxis opacis
 nascitur. radix drachmis II cum melle menses feminarum
 sistit ecligmate per aliquot dies sumpto. semen quoque
 in vino contra abundantiam feminarum datur. — (80) Myos-105
 20 ota sive myosotis levis herba, caulibus pluribus ab una
 radice, aliquatenus rubentibus, concavis ab imo, foliis an-
 gustis, oblongis, dorso acuto, nigris, per intervalla adsidue

§ 102: Nicand. ther. 849. Diosc. III 103. — § 104: Diosc.
 IV 18. — § 105: Diosc. II 214. (cfr. Plin. XXVII 23, 24).

1 insequetur ego. -uitur *ll.v.* 1. 2 mercuriali *v.* -lis *ll.J.*
 3 mesoleucon *rv.* -uton *E.* -ucion *D.* mesopoleucon *V².* -cton
 (mespo- d) *rT.* 7 silvestrem sativa latioribus *CFWMüller*
p. 15. sed suppressa est mentio sativae, ut XXIX 60. cfr.
Müller de stilo p. 90. 91. 8 hanc *ll.v.* cfr. *CFWMüller l. l.*
 ac *D* cum *U 585.* | acriore *VRTEv(J).* -orem d(?) *C.* cfr. *Diosc.*
 10 tribus *ll.v.* 11 coelicis *VR¹.* | ex aqua *om. E.*
 13 quae d*Ev.* *om. r.* | fiant *ErS.* fiunt d*v.* *om. r.* | in teneris
om. VR¹. 14 medio *VR¹.* | hiridis *E.* ser- *B e Diosc., sed*
correcto. | sativa *V.* | caulem *Ev.* qual- *R.* equal- *Vd.* 16 mi-
 nuta *R.* nuto *E.* 17 duabus *ll.v.* 18 ecligmate d(?) *C.* eli-
rv(D). | aliquod *VED.* | quoque *ll.v.* dissentit *Diosc.* (ἀραι ἐμ-
 ῖμνα). 19 contrita *Er¹.* del. *r².* tritum contra *v.a.S.* an
 ita contra? 19. 20 myosotis *V.* 20 an tenuis? | dist. ego.
 (an potius ab imo, concavis?). cfr. *Diosc.*

geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore caeruleo. radix digitali crassitudine multis capillamentis fimbriata. vis ei septica et exulceratrix, ideoque aegilopas sanat. tradunt Aegypti, mensis, quem Thoti vocant, die XXVIII fere in Augustum mensem incurrente si quis huius 5 herbae suco inungatur mane, priusquam loquatur, non lippituum eo anno. — (81) Myagros herba ferulacea est, foliis similis rubiae, tripedanea. semen oleosum, quod et fit ex eo. medetur oris ulceribus perunctis hoc suco.

(82) Herba, quae vocatur nyma, III foliis longis, in- 10 tubaceis, inlita cicatrices ad colorem reducit. — (83) Natrix vocatur herba, cuius radix evulsa virus hirci redolet. hac in Piceno feminis abigunt quos mira persuasione Fatuos vocant; ego species lymphantium hoc modo animorum esse crediderim, quae tali medicamento iuventur. 15

(84) Odontitis inter feni genera est, cauliculis densis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris. in geniculis folia parva habet, longiora tamen quam polygonum, semen in alis hordeo simile, florem purpureum, pusillum. nascitur in pratis. decoctum cauliculorum eius in vino 20 austero quantum manus capiat dentium dolori medetur ita, ut contineatur ore. — (85) Othonna in Syria nascitur, similis eruae perforatis crebro foliis, flore croci; quare

§ 106: Diosc. IV 115. — § 109: Diosc. II 213.

1 germinatis E. | et tenuibus VRd Tf. | aliis V²E. taleis v.a.B. 2 grossitudine E. 3 septic (om. et) E. 4 menses VR¹. | toti f. tyatin E. thiatin v.a.H. 5 xxxviii f. xxvii v.a.H. | augusto Rv.a.G. ang- E. | mense Ev.a.G. 7 ferulacea v. ferrutacea Vd. -utatio R. -ulcera ē r. fert ulcera E. 8 tripedane R. -nia ErD. cfr. XXXIV 24. XVII 125. 202. XIV 41. 9 perunctis dv. -tus VEr². peractus (-hunctus r¹) R. 10 nygma E. nigina v.a.H. | tribus ll.v. 11 inlicita VR¹. | addorem E. 12 uulsa d. | uiros V. 13 ac E. | a feminis R(?) v.a.S. 14 ergo v.a.G. | lyphantium V. lymphaticum E¹. -tium E². 15 credimus Ev.a.G. | que E. qui R v.a.S. | inuenitur EVen. 17 ab eadem VRdv. aduersus Er. | radicem Er. | in om. Ev.a.C. 19 in aliis E. malis V. 20 caulicorum E. 22 ut om. VR¹d. cfr. § 33. | othona E. -nne v.a.H. i v e Diosc. cocci VRdfD. cocti E. | quam a.

quidam anemonen vocaverunt. sucus eius oculorum medicamentis convenit; mordet enim leniter et calefacit adstringitque siccando, purgat cicatrices et nubeculas et quicquid obstet. quidam tradunt lavari atque ita siccata diger⁵ in pastillos. — (86) Onosma longa folia habet fere ad III digitos, in terra iacentia ad similitudinem anchusae, . . . simili⁵ sive caule sive flore sive semine. praegnas, si edit eam aut supergradiatur, abortum facere dicitur. — (87) Onopradon cum ederunt, asini crepitus reddere dicuntur. trahit¹⁰ urinas et menses, alvum sistit, suppuraciones et collectiones discutit. — (88) Osyris ramulos fert nigros, tenues, lentos¹¹ et in his folia nigra ceu lini semenque in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens. smegmata mulieribus faciunt ex iis. radicum decoctum potu sanat arquatos.¹⁵ eadem, priusquam maturescat semen, concisae et sole siccatae alvum sistunt; post maturitatem vero collectae et in sorbitione decoctae rheumatismis ventris medentur et per se tritae ex aqua caelesti bibuntur. — (89) Oxys¹¹² folia terna habet. datur ad stomachum dissolutum. edunt²⁰ et qui enterocelen habent.

§ 110: Diosc. III 137 (eupor. II 78). — § 111: Diosc. IV 141. — § 112: cfr. Plin. XXV 172. 173.

1 anemonem VD. -ones Ev.a.C. 2 convenit om. E. | calefacit TE. calf. VRfS. excalf. d(?)v. 4 obstat d(?)v.a.S.
5 onosma v e Diosc. onoma ll. 6 tres ll.v. | iacentia S cum P. -tia tria ll.v. 6 dist. et lac. ego indicavi. exciderunt fere uniuersa quoque specie anchusae: cfr. Diosc. 7 similis ego. incifis Vd(E?). -cissis R. -cisa v. | siue (ter) ego. sine ll.v. cfr. Diosc. et de mendo XVIII 85. XXVIII 104. XXXII 110. XXXIV 121. | aedit E. edat V(?)v.a.J. cfr. XX 165. XXII 151. XXV 46. XXVIII 170. XXX 66. 8 supergradiatur E.
8. 9 onopradon E. onopordon v.a.S. 9 cum ederunt dS. comed- V¹RE. si comederunt (-rint v) V²v(J). 9. 10 trahitur in has E. 11 osyris C e Diosc. osiris v. ospris ll.f. 12 in om. Vf. | iis dv.a.S. | seminisque E. | ramolis V. 13 smegmata dr.v. smag- V². mag- V¹E. sine eg- E. 14 iis v. his ll.C. radicium ED. | potu VTED. -tū r(?)v. 15 eadem dv. ead-r. | ma///rescat V¹. in///ar- V². 16 sistunt E. 17 in om. d. | rheumatismi VR¹. 17. 18 et per se VRd.v. expresse E. 18 oxis Ev.a.C. 20 entheroglen E.

(90) Polyanthemum, quam quidam batrachion appellant, caustica vi exulcerat, cicatrices et ad colorem reducit, eadem-
 113 que vitiliginis concorporat. — (91) Polygonum Graeci vo-
 cant quam nos sanguinariam. non attollitur a terra foliis
 rutae similis gramini. sucus eius infusus naribus suppressit
 sanguinem et potus cum vino cuiuslibet partis profluvium
 excreationesque cruentas inhibet. qui plura genera poly-
 goni faciunt, hanc marem intellegi volunt appellarique a
 multitudine seminis aut densitate fruticis, alii *polygonaton*
 a frequentia geniculorum, alii *thalattiada*, alii *carcinothron*,
 10 alii *clema*, multi *myrtopetalum*. nec non inveniuntur qui
 hanc feminam esse dicant, marem autem maiorem minus-
 que nigram et geniculis densiorem, semine sub omnibus
 114 foliis turgescete. quocumque haec modo se habent, vis
 earum est spissare ac refrigerare. semine alvum solvunt,
 15 largius sumpto urinam cient, rheumatismos cohibent, qui
 si non fuere, non prosunt. stomachi fervori folia in-
 ponuntur, vesicae dolori inlinuntur et ignibus sacris. sucus
 et auribus purulentis instillatur et oculorum dolori. per
 se datur et in febribus ante accessiones II cyathis, in 20

§§ 113—115: Diosc. IV 4. — § 113: cfr. Colum. VII 5. Isid. XVII 9, 79. Marc. 1, 2. Scribon. 46 (Marc. 10, 5). Marc. 17, 22.

1 polysantemum E. | bathrachion E. -acion V. -ation R.
 2 exulcera in R. | *dist. ego* | et ad reducem E. 5 putae V¹.
 -thae R¹. | *dist. sustuli ego coll. Diosc. (an foliis rutae trans-*
ponenda post gramini?). | similis VRdTv(S). semine EG. | gra-
 mini Tv(S). -ne Rd. -nis VErG(J). | suppressi V. 7 cruen-
 tas dErC. cretas r. | qua V. 8 faciant R¹. | appellarique V
 Rdv. ap E (folio deperdito deficiens usque ad § 124 exemplari-
 bus in). | a om. V. 9 alii RS. ali VD. alii calli d. calli-
 gonon alii v. | polygonaton B e Diosc. pogonon ll. polyg- v.
 10 thalattiada D e con. J coll. indice. halattada Vr. bal- d.
 al- R. teuthalida C e Diosc. athalida (vel asphaltida) B.
 halmada v. | carcinothron ll.fB (carnin-v)J. -netron C. -ne-
 thron P e Diosc. 12 minorem vet. Dal. 13 femine V.
 14 turgescete con. Dal. -tem ll.v. | se om. R. | habent VRs.
 -eant d(?)v(J). cfr. Froben. p. 34. 15 semine VRv(S).
 -na dC. 16 sumpta RC. 17 fuere dv. fere r. | feruori dv.
 -re r. 18 dolore R. 18. 19 sucus auribus R¹. 19 dist. D.
 20 datur. 20 al. daba- ll.v(D). data- S. | duobus ll.v.

tertianis quartanisque praecipue, item cholericis, dysint-
 ricis et in solutione stomachi. tertium genus orion vocant, 115
 in montibus nascens, harundini tenerae simile, uno caule,
 densis geniculis et in se infarctis, foliis autem piceae,
 5 radice supervacuae, inefficacius quam superiora, peculiare
 ischiadicis. quartum genus silvestre appellatur, paene arbo- 116
 ris frutice, radice lignosa, stirpe cedri rubicunda, ramis
 sparti binum palmorum, nigris geniculorum ternis quater-
 nisque articulis. huic quoque spissandi natura; sapor mali
 10 cotonei. decoquitur in aqua ad tertias aut aridi farina
 inspergitur et oris ulceribus et adtritibus partibus. propter
 gingivarum vero vitia ipsa commanducatur. nomas sistit 117
 omniaque, quae serpunt aut difficilem cicatricem habent,
 privatim vero sanat a nive facta ulcera. herbarii et ad
 15 anginas utuntur illa et in capitis dolore coronam ex ea
 inponunt et contra epiphoras collo circumdant; in tertianis
 quidem sinistra manu evulsam adalligant, adeo contra pro-
 fluvia sanguinis, nec ullam magis aridam quam polygonum
 servant.

20 (92) Pancratium aliqui scillam pusillam appellare ma- 118
 lunt, foliis albi lili longioribus crassioribusque, radice
 bulbi magni, colore rufo. alvum solvit suco cum farina
 ervi sumpto, ulcera purgat. hydropicis, splenicis cum

§ 115: Marc. 9, 21, 81. — Diosc. IV 5. — § 116: (cfr. Diosc.
 IV 6). — § 118: Diosc. II 203 (cfr. 202 med.).

2 oreon v.a.S. 4 infarctis R(?) Brot. e con. H. infractis
 rTf. frac- v(J). farc- B e Diosc. | piceae R. 5 radice R.
 6 ischiadis VR. 6. 7 arboris B. -ris modo Rd(?) C. ardoris
 Vv. 7 frutice VRv. -tex d(?) C. cfr. § 113. XII 56. XXIII
 71. XXVI 85. 96. | rubicunda RS. -do (rumb- V¹) rv.
 8 sparti v. parti ll. (an rami sparti? cfr. XXV 155).
 8. 9 quaternisque ll. Tv(D). -isue C. cfr. § 74. 76. 9 malo V.
 10 aut tertias V¹R. 10. 11 farinā spargitur R. -na insparg- S.
 12 ipsa om. d(?) H. 13 omnia quaeque V. 14 sanatiue
 facta R. 15 gingivas dT. 17 quidem Vv(S). -dam r(?) G(J). |
 uulsa R. | adeo ll.v. ut dextra P. an ac (eo orto ex geminato
 co)? 17. 18 profluuias VRf. 20 pussillam V. | appella-
 rare R. 21 foliis om. VR. 23 splenicis dS. -cisque v(H).
 -ndicis VR. -neticisque C.

melle datur. alii decocunt eam, donec aqua dulcis fiat, eaque effusa radicem terentes digerunt in pastillos sole siccatos et postea utuntur ad capitis ulcera et cetera, quae repurganda sint, item ad tussim, quantum III digitis adprehenderint in vino dantes, et ad lateris dolores aut 5 peripneumoniciis ecligmate. dant et propter ischiada in vino bibendam et propter tormina mensesque ciendos. —

- 119 (93) Peplis, quam aliqui sycen, alii meconion, alii mecona aphrode vocant, ex una radice tenui fruticat foliis rutae paulo latioribus. semen est sub foliis, rotundum, minus 10 candido papavere. inter vites fere colligitur messibus siccaturque cum fructu suo, subiectis in quae excidat. hoc potio alvus solvitur, bilis ac pituita detrahatur. media potio est acetabuli mensura in aquae mulsae heminis III. et cibis inspergitur obsoniisque ad molliendam alvum. — 15
- 120 (94) Periclymenon fruticat et ipsa ex intervallo II folia habens subcandida, mollia, in cacumine autem semen inter folia durum et quod difficile vellatur. nascitur in arvis ac saepibus circumvolvens se adminiculis quibuscumque. semen eius in umbra siccatum tunditur et in pastillos 20 digeritur; hi resoluti dantur in vini albi cyathis ternis tricenis diebus ad lienem, eumque urina cruentata aut

§ 119: Diosc. IV 165. — § 120: Diosc. IV 14. (cfr. Plin. XXVI 77). eupor. II 61. 39. 75.

2 radice V. 4 tribus ll.v. 6 peripleumoniciis VRJ. | ecligmate cod. Murbac. C. ecligma dfv. ell- R. el- V. | dant et cod. Murb. H. dante ll.f. -tes v. del. C. | ichiada R. fchi- V. 7 bibendum v.a.S. | tormina v. -inanda ll. 8 peplis VRTfH. poplis d. peplos v e Diosc. 10 dist. ego. | semen est ego. -mine ll.v. | rotundū ego. -da V. -do rv. | minus dv. -nos VR. -nore quam B. -nor D cum U 587. 11 candido VRD. -do quam d(?)v. -didi B. | papavere D cum U 587. -uer VR. -ueris d(?)v. 12 an post fructu suo exciderunt uersata adsidue? cfr. Diosc. | in quae R Murbac. H. in qua rTf. aquis in quas v. | excidat C. -dant ll.Tfv. 13 alium V. 14 tribus ll.v. 15 moliendam v.a.C. 16 periclymenon (pericly- V) VdfD. cfr. Diosc. -nos R(?)v. | duo ll.v. 18 uellatur VRfB(H). uela- v. euella- dVen. cfr. XXV 171. 19 circumuoluens D coll. XVI 244. cumu- V. conu- rv. 21 ternis VdfS. tribus r. cruentata ll.TfS. -nta v. | aut dv. alit r.

per alvum absumit, quod intellegitur a decimo statim die. urinam cient et folia decocta, quae et orthopnoicis prosunt. partum quoque adiuvant secundasque pellunt pota simili modo. — (95) *Peleciton* in segetibus diximus nasci, 121
 5 fruticosam cauliculis, foliis ciceris. semen in siliquis 18, 155 fert corniculorum modo aduncis ternis quaternisve, quale git novimus, amarum, stomacho utile. additur in antidota. — (96) *Polygala palmum* altitudine inpet, in caule summo foliis lenticulae, gustu adstricto. quae pota lactis
 10 abundantiam facit. — (97) *Poterion* aut, ut alii vocant, 122 phrynion vel neuras large fruticat, spinis retorrída, lanugine spissa, foliis parvis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris. seminis nullus usus; est gustu acuto et odorato. invenitur in aquosis
 15 collibus. radices habet II aut III binum cubitorum in altitudinem, nervosas, candidas, firmas. circumfoditur autumnio et praecisa radice dat sucum cummi similem. radix mira vulneribus sanandis traditur praecipueque nervis vel praecisis inlita. decoctum quoque eius cum melle potum dissolutiones nervorum et infirmitates et incisuras iuvat. —
 20 (98) *Phalangitis* a quibusdam phalangion vocatur, ab aliis 124 leucanthemum vel, ut in quibusdam exemplaribus invenio,

§ 121: Diosc. III 136. IV 140. — §§ 122. 123: Diosc. III 15. (cfr. Plin. XXV 123. XXVI 130). — § 124: Diosc. III 112.

1 an absumunt? 2 et folia et VR¹. 3 parum V. 4 simili modo dv. -litudo r. | *peleciton* D. -nom (pelle- V) VR. -num dv. 7 utilem V. 8 palmū ego. -mo Vdf. -mi R(?)v. | altitudine V. cfr. IV 58. VI 130. -nem r(?)v. | inplet S e conī. Dal. imp. et f. inpet V. pet R. petit d(?)v. 9 lenticle V. -lae D. -igle R. | pota Rv. tota Vd. | lactis v e Diosc. laetis V. let- r. 10 poterion B e Diosc. potireton VRD. potyr- d. pontirris v. | aut ut v. aut II. 11 phrynion B e Diosc. paryn- II. peraeen- v. 13 longo II.v. μικρά Diosc. | nullus vet. Dal. nulli (ortum e null;) II.v. nullius S. 14 est ego. sed II.v. 15 duas aut tres II.v. 15. 16 altitudine dv.a.J. 16 candida V. 17 et del. H. | praecisa radice ego e Diosc. -so frutice II.v. | sucum v. -cum radix II.D. | cummi S. -mis J. gummis dD. -mi v. -missis (gumi- R) VR. | similē dv. -li r. | radix del. D. 21 a quibusdam dv. aqua ignidam r. 22 uenio E. cfr. p. 264, 8.

leucacantha. ramuli sunt ei numquam pauciores II, in diversa tendentes, flos candidus, lilio rubro similis, semen nigrum, latum, ad lenticulae dimidia figuram multo tenuius, radice tenui, herbacei coloris. huius folio vel flore vel semine auxiliantur contra scorpionum phalangiorumque et 5
125 serpentium ictus, item contra tormina. — (99) Phyteuma quale sit, describere supervacuum habeo, cum sit usus eius tantum ad amatoria. — (100) Phyllon a Graecis vocatur herba in saxosis montibus. femina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parva. semen papaveri rotundo 10 simile. haec sui sexus facit partus, mares autem mas, semine tantum differens, quod est incipientis olivae. utrum-
126 que bibitur in vino. — (101) Phellandrion nascitur in palustribus folio apii. bibitur semen eius propter calculos et vesicae incommoda. — (102) Phaleris thyrsus habet 15 longum, tenuem ceu calamum, in summo florem inclinatam, semen simile sesamae. et hoc calculos frangit potum ex vino vel aceto vel cum melle et lacte; idem et vitia vesicae sanat. — (103) Polyrhizon folia habet myrti, radices multas. hae tusae dantur e vino contra serpentes, 20
127 prosunt et quadripedibus. — (104) Proserpinaca herba vulgaris est, eximii adversus scorpiones remedii. eadem

§ 125: Diosc. IV 128, III 130 (cfr. Plin. XXVI 162). Th. H. IX 18, 5. — § 126: Diosc. III 149. — § 127: cfr. Diosc. IV 4. Marc. 15, 29.

1 leuchanta d. | duobus ll.v. 2. 3 semen nigrū latū ego. semine nigro lato ll.v. 3 tenuius ego. -uis ll. -uiore v. del. D. sed cfr. Diosc. 4 radix D. | tenui VRdTH. -uis D. om. Ev. | folia VR. 5 scorpionem VR. 6 ictibus (ortum ex ictus) VR. | torminos V. | phiteuma E. hyt- V. 10 semine rotundo papaveri simili v.a.S. 11 partum V. | mas Brot. a ll. del. v. a femina J. 12 femine V. | different d. -runt v.a.G. 13 phellandrion v coll. indice. pela- ll.D. 15 com-
moda VR¹. | phaleris v. -ri ll.fD. -laris Be Diosc. 15.16 longum habet VR¹d. 16 calamum VR¹d. | florem G. -re in Vd. re h R. -re Erv. 17 simile om. d. 18 aceto cum melle dS. | lacte d² Erv. aceto rf. | item Vfv.a.G. 19 polyrhizona E. polpri-
zizon V. | myrtae VE. 20 eduntur dT. 22 eximii dC. -mie R. -miae V. -mia E. -mi v. | remedii VdV. -di RVen.(S). -dia Er.

contrita, addita muria e menis et oleo, anginam eximie curari tradunt, praeterea et quantalibet lassitudine recreari defessos, etiam cum obmutuerint, si subiciatur linguae; si devoretur, vomitionem sequi salutarem.

- 5 (105) Rhecoma adfertur ex *ais* quae supra Pontum 128 sunt regionibus. radix costo nigro similis, minor et rufior paulo, sine odore, calfaciens gustu et adstringens. eadem trita vini colorem reddit ad crocum inclinantem. inlita collectiones inflammationesque sedat, vulnera sanat, epi-
10 phoras oculorum sedat ex passo, insignita cum melle et alia liventia ex aceto. farina eius inspergitur contra ca- 129 coëthe et sanguinem reicientibus drachmae pondere in aqua, dysintericis autem et coeliacis, si febris careant, in vino, sin aliter, ex aqua. facilius teritur nocte antecede-
15 dente madefacta. datur et decoctum eius bibendum duplici mensura ad rupta, convolsa, contusis, ex sublimi devolutis. si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid 130 et murræ; si dissolutio stomachi, ex frigida aqua sumitur; sic et in tussi vetere ac purulentis excreationibus, item
20 hepaticis, splenicis, ischiadicis. at renium vitia, suspiria, orthopnoeas, arteriae scabritias sanat ex passo III obolis potis trita aut decoctum eius. lichenas quoque ex aceto inposita purgat. bibitur contra inflationes et perfrictiones,

§§ 128—130: Diosc. III 2. cfr. eupor. II 4 (38). 58.

1 e menis *huc posui coll.* XXVI 23. XXXII 88. XXXI 83. *post et oleo habent e menis H. eminis R. heminis Vf. -na d (e margine falso loco insertum, ut videtur). om. Ev.* 2 curare d | et VRdTfS. in Ev. et in rH(D). 3 obmata- erint R¹. ommutuerint E. 5 rhecoma Ev(D). rec- VRf. rhac- d(?) C e Diosc. (pā). an rheum (pῥον)? | iis v. his II. C. 7 calficiens R. 8 reddita E. | illita v.a.S. in inlita E. 10 inlita insignita dEr.v.a.S. (*ceterum cfr. § 18*). 13 autem VdTfS. om. R. etiam Erv(D). | coleacis V. | febrici R¹. | careant Erv(S). -ent rG. 14 si VR¹d. 16 ruptam E. | contusa conuolsis E. (*cfr. § 21*). 19 siue et E. siue v.a.H. | intus v.a.H. | uetere ac RT H. -re a r. siue extra v. 20 splenicis dErH (-neticis v). expl- r. | sciadicis VRE. | at ego et dist. ad II.v. | renium dEv.a.S. 21 arteria V¹. -ias V²d. | ex- cabritias d. -riditas VR. | tribus II.v. 22 potus R¹. an pota ipsa trita? 23 purgat VREv(S). sanat dT H. | perfrictiones VR¹.

febres frigidas, singultus, tormina, herpetas, capitis gravitates, melancholicas vertigines, lassitudinum dolores et
 131 convulsiones. — (106) Circa Ariminum nota est herba quam resedam vocant. discutit collectiones inflammationesque omnes. qui curant ea, addunt haec verba: Reseda, 5 morbos reseda; scisne, scisne, quis hic pullus egerit radices? nec caput nec pedes habeat. haec ter dicunt totiensque despuunt.

(107) Stoechas in insulis tantum eiusdem nominis gignitur, odorata herba, coma hysopi, amara gustu. menses 10 ciet potu, pectoris dolores levat. antidotis quoque miscetur. — 13. (108) Solanum Graeci στυάχων vocant, ut tradit Cornelius Celsus. huic vis reprimendi refrigerandique. — (109) Smyrnion caulem habet apii, folia latiora et maxime circa stolones multos, quorum a sinu 15 exiliunt, pingua et ad terram infracta, odore medicato cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum languescente, capitibus caulium orbiculatis ut apii, semine rotundo nigroque; arescit incipiente aestate. radix quoque odorata, gustu acri mordet, sucosa, mollis. cortex eius 20 foris niger, intus pallidus. odor murrae habet qualitatem, unde et nomen. nascitur et in saxosis collibus et in ter-

§ 131 extr.: Diosc. III 28. eupor. II 75. 32. Isid. XVII 9, 88. —
 § 132: Diosc. IV 71. Celsus II 33 (cfr. Plin. XXI 177 sqq.). —
 §§ 132—136: Diosc. III 72. — § 134: Diosc. eupor. II 76. 49.

1 herpetas d¹T S cum Gronovio. herbet- VR. hesperit- E. esp- r. asperitates d²v. 1. 2 grauitatis E. 2 colores VR. 3 herba d(?)v. heroa Er. om. r. 4 resedeam V. -daem R. 5 omnes Erv. om. r. cfr. § 56. | herba (om. haec) R¹. 6 morbos v. -bis II. f. J. | scisne quis REv. cinae quis V. c in equis d. e in quis T. | hinc R. | pullos V(?)v. a. H. 7 dist. P. | habeat VdTfS cum P. -eant Er e corr. v(D). 9 stoechas Ev. a. C. 10 comam VfE. (coma thymi coni. Dal. e Diosc.) 12 strychnon v e Diosc. cryxo R. eryxo Vd¹E. erixo d². 14 zmyrnion S coll. indice. 16 pingula V. | & ad (at R) VRTS. ad d(?)Erv. | medicamento V. 17 iucundo C. -de (ioc- V) II. -da v. de dictione cfr. XXIV 128. 17. 18 languescunt ea E. 18 apii II. v(H). anethi B e Diosc. 19 nigroque ego. -gro qui II " -gro quod Bas.

renis. usus eius calfacere, extenuare. urinam et menses
 cient folia et radix et semen. alvum sistit. radix col-
 lectiones et suppurationes non veteres, item duritias discutit
 inlita, prodest et contra phalangia ac serpentes admixto
 5 cachry aut polio aut melissophyllo in vino pota, sed parti-
 culatim, quoniam universitate vomitiones movet; qua de
 causa aliquando cum ruta datur. medetur tussi et ortho- 135
 pnoeae semen vel radix, item thoracis aut lienis aut re-
 nium aut vesicae vitiis, radix autem ruptis, convulsis.
 10 partus quoque adiuvat et secundas pellit. datur et ischia-
 dicis cum crethmo in vino. sudores ciet et ructus, ideo
 inflationem stomachi discutit. vulnera ad cicatricem per-
 ducit. exprimitur et sucus radici utilis feminis et thoracis 136
 praecordiorumque desideriiis, calfacit enim et concoquit et
 15 purgat. semen peculiariter hydropicis datur potui, quibus
 et sucus inlinitur. et in malagmate cortice arido et ad
 obsonia utuntur cum mulso et oleo et garo, maxime in
 elixis carnibus. — Sinon concoctiones facit, sapore simil-
 lima piperi. eadem in dolore stomachi efficax.
 20 (110) Telephion porcilacae similis est et caule et 137
 foliis. rami a radice septeni octonique fruticant foliis

§ 135: Diosc. eupor. II 31. 39. 61. 102. 109. 111. I 237.
 II 13. — § 136: ibid. II 63. — § 137: Diosc. II 217. (Nicand.
 ther. 872.)

1 usus *ll.v.* an vis? | excalfacere *d(?)v.a.S.* | extenuare *ll.*
v(Brot.). del. H. | urinas *E.* ruinam *V.* 2 et semen *ll.TfD.*
 semen *q.* | *dist. ego coll. Diosc. eupor. II 49. an exciderunt*
ipsius decoctum ante alium? 5 polio *VE.* 6 uomitiones
VRdT. -nem *Er.v.* *cfr. XXII 153. XXIII 153. XXXIV 12°.*
 7 curata datur *V.* 8 aui lienis *V.* 8. 9 lenium *VR¹.*
 lienum *d.* 10 partus *REv.* raptus *r.* 10. 11 schiadicis *RE.*
 scia- *V.* 11 crethmo *d(?)B.* cretamo *VR* (-anio *v.*) chre- *E.* |
 sudor est *E.* | ciet *VRdv.* creta *Er.* | ructus *Er.v.* om. *r.*
 13 radici *VERG.* -cis *rTv.* 14 concoquid *Vd.* 15 datur *dv.*
 -to *VR.* -tū *Er.* | potui *ego.* -tum *VE.* -tu *dv.* *cfr. nota*
ad XXIV 148. 16 in *ego et dist. om. ll.v.* | malagmate *VEv.*
 -te e *G(S).* -ta e *Rd(?)Brot. e coni. H.* 17 an obsonia fo-
 liis? *cfr. Diosc.* 18 sinon *V¹dTMurbac.H* cum *P.* simul *V²r*
e corr. Ev. (an sison e *Diosc. III 57?*) 19 dolorem *R¹.*
 odore *E.* 20 thelephion *VE.* 21 folii *VR.* | et octonique
VR¹ (an et octoni qui?).

crassis, carnosis. nascitur in cultis et maxime inter vites. inlinitur lentigini et, cum inaruit, deteritur. inlinitur et vitiligini ternis fere mensibus senis horis noctis aut diei
 138 et ut postea farina hordeacia inlinatur. medetur et vulneribus et fistulis. — (111) Trichomanes adianto simile est, 5
 exilius modo nigriusque, foliis lenticulae, densis, parvis, adversis inter se. decoctum eius strangurias sanat in vino albo potum addito cumino rustico, *lienem*. cohibet capillos fluentes aut, si effluxerint, reparat alopeciasque densat tritum in oleo et inlitum. sternumenta quoque gustatu movet. 10
 — (112) Thalictrum folia coriandri habet, pinguiora paulo,
 139 caulem papaveris. nascitur ubique, praecipue campestribus. medentur ulceribus folia cum melle. — (113) Th/aspi duorum generum est: angustis foliis, digitali latitudine et longitudine, in terram versis, in cacumine divis, cauliculo 15
 semipedali non sine ramis, ... peltarum specie semine incluso, lenticulae effigie, nisi quod infringitur, unde nomen. flos albicat. nascitur in semitis et saepibus. semen asperi gustus bilem et pituitam utrimque extrahit; modus sumendi acetabuli mensura. prodest et ischiadicis infusum. 20

§ 138: Diosc. IV 135 (134). Th. H. VII 14, 1. cfr. Plin. XXII 63. 62. 65. XXVI 87. XXV 135. — Diosc. IV 96. — § 139: Diosc. II 185.

2 lentigini — inlinitur *om. E.* | et *Vv.* at *d.* ad *B.* | deteritur *V²dTH.* deritur *V¹.* deretur *B.* teritur *v.* 4 & ut *ego.* cfr. XXVIII 90. aut *VRd¹.* *om. d²Er v.* | illinitur *d(?)v. a. S.* 5 simile *vet. Dal.* -lis *ll. v.* 6 exilibus modo nigrisque *Müller emend. IV 24.* | parvis *ego e Theophr.* amaris *ll. v.* 7 aduersis *om. E.* | strangurias *d²v.* transg- *Er.* adstrang- *d¹.* adstring- (*uirias V*) *r.* 8 *lienem ego et dist. coll. Diosc. et XXII 65.* *lesum ll. Tf.* *esum J.* *collisum S.* *illitum H.* *fucus v. ipsum Müller l. l. 25.* 10 in oleo et *ego coll. Theophr.* et in oleo *ll. v.* | sternumenta *V²d v. a. H.* 11 thalictrum *S e Diosc.* -ietrum *v.* -itrum *T.* -itruum *fH.* tarittruum (*-ithr- d*) *Vd.* thoaritr- *Er.* aritthtr- *B.* 12 in campestribus *d(?)v.* cfr. nota ad XXIV 59. 13 thlaspi *f(B¹)H e Diosc.* -spe (*B²*) *C.* -pse *v.* ticaspi *VR.* thic- *r.* 15 longitudine et latitudine *E v. a. S.* | terrae *V.* -rra *d.* 16 semen pedali *V.* | *lac. ego indicavi cum vet. Dal.* excidit fere folliculis. cfr. Diosc. | *dist. J.* | species *Vd.* 18 flos *Er v.* ad flos *VR.* at flos *dT.* an accepit (*vel adantum est*). flos? 20 sciadicis *VR E.*

potione sanguinem trahit, menses quoque ciet, sed partus necat. alterum thlaspi aliqui Persicon napy vocant, latis 140 foliis, radicibus magnis, et ipsum utile ischiadicorum infusioni. prodest et inguinibus utrumque. praecipitur, ut
 5 qui colligat dicat, sumere se contra inguina et contra omnes collectiones et contra vulnera, una manu tollat. — (114) Trachinia herba qualis sit, non traditur. credo fal- 141 sum et promissum Democriti portentosum esse, adalligatam triduo absumere lienes. — (115) Tragonis sive
 10 tragon nascitur in Cretae tantum insulae maritimis, iunipiro similis et semine et folio et ramis. sucus eius lacteus in cummim spissatus vel semen in potione . . . . spicula e corpore eicit; tunditur recens et cum vino inlinitur aut siccae farina cum melle. eadem lactis abundantiam facit
 15 mammisque unice medetur. — (116) Est et alia herba 142 tragos, quam aliqui scorpion vocant, semipedem alta, fruticosa, sine foliis, pusillis racemis rubentibus grani tritici,

§ 140: Crateuas ap. Diosc. II 185. cfr. Plin. XIX 171. — § 141: Diosc. IV 49. cfr. Plin. XIII 115. — § 142: Diosc. IV 51. cfr. Plin. XIII 116. XXII 39. — Diosc. II 172. cfr. Th. H. VII 7, 1. Plin. XXI 89.

1 *potione ego e Diosc. cfr. XXIII 14. potu coni. H* donec *ll. v.* | trahit *coni. H.* trahat *ll. v.* 2 *thlaspi dTfH. -pe C.* thiaspi *r.* | napy *B coll. XIX 171.* naps *VRd. aps EVerc.* apa *v.* | fatis *Vd.* 3 *schadicorum V. scia- RE.* 4 *pro-* sunt *ES.* | inguibus *E.* | utrūque *Ev.* -raque *rS.* 5 *colliga-* Er *e corr. S.* -get *V(?)J.* -git *d v.* 7 *trachinia dG.* tracit *VRT.* thrachi- *Er.* tragonia *v.* | credo *Vd v.* -dito *Er e corr. del. D.* 7. 8 *falsum et ll. S.* et *D.* et *falsum esse v.* 8 *democriti d v.* deincerti *r.* | esse *ego.* est *ll. S.* enim est *v.* 9 *adsumere V.* | atragonis *E.* 10 *creta// V v. a. G.* | insulae *dG.* -la *r.* -la in *v.* 11 in *lacteos E.* 12 *cummin V.* gummi *d(?) v. a. S.* | uel semel *Lugd. Dal.* | inpositione *Ev. a. S.* de mendo *cfr. XXIV 34.* | lac. *ego indicavi. exciderunt fere medetur stranguriae. item: cfr. Diosc.* 12. 13 *spicule corpore E.* 13 in *uino Er e corr.* 14 *sicca d.* | faring *E.* | facit *RdEv.* iacii *V¹.* iaci in *V².* 15 et *Er v. om. r.* 16 *tragas E².* -gras *E¹.* 17 *sine d(?) B. om. rv(D).* cfr. *Diosc. et Plin. (an foliis nullis? cfr. XXV 92).* | grani *ll. J.* -no *v.* (an magnitudine grani vel instar? cfr. *Diosc.*).

acuto cacumine, et ipsa in maritimis nascens. huius racemorum X et XII cacumina trita ex vino pota coeliacis, dysintericis, sanguinem excreantibus mensumque abundantiae auxiliantur. — (117) Est et tragopogon, quem alii comen vocant, caule parvo, foliis croci, radice longa, 5 dulci, super caulem calice lato, nigro. nascitur in asperis manditurque, sine usu.

- 143 (118) Et de herbis quidem memoria digna hactenus accepimus aut comperimus. in fine earum admonere non ab re iudicamus, alias aliis virium aetates esse. longissimo 10
20, 5 tempore durat elaterium, ut diximus, chamaeleon niger XL annis, centaurium non ultra XII, peucedanum et aristolochia ad VI, vitis silvestris anno, in umbra si servantur. et animalium quidem exterorum nullum aliud radices a nobis dictas attingit excepta sphondyle, quae 15 omnes persequitur. genus id serpentis est.
- 144 (119) Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum vim effectusque minui, si fructus prius ematurescant, item seminum ante radice propter sucum incisa. resolvitur autem omnium vis consuetudine, et desinunt prodesse, 20 cum opus est, quae cottidie in usu fuere, aequae quam no-

§ 143: Th. H. IX 14, 1. 3. — § 144: Th. H. IX 14, 4. 17, 1. 20, 5.

1 cacumine B. acu- ll.v. 1. 2 racemorum ego e Diosc. ram- ll.v. 2 tria R. 4 quam d. 5 comen v. -mem Er e corr. -me r. | largo (pro paruo) d. 6. 7 nascitur in asperis manditurque ErD. nasciturque r. nascitur in asperis v. at cfr. Diosc. II 172. 8 de erbis V. dierum d. 9 comferimus E. conf- r e corr. | monere E. 10 alias aliis (alii E) RdEH. alia///// V¹. alii V². aliis alias v. | aetatis E. 12 centaurium REv(S). -reum r(?) Lugd. | intra E. | et ll.v(S). sex et H. sex Brot. 13 ad VI D. ac ll.v(G). v aut VI B. VI ac S. cfr. Theophr. | si in (Brot.) S e Theophr. | si J. om. ll.v. 13. 14 servantur d(?) v.a.S. 14 exterorum d(?) vet. Dal.H. cet- r.v. cfr. Theophr. 15 a om. d. | sphondyle fH. spondile ll.v. -dyle C. 16 genus—est delere voluit Brot. 18 effectul quem inuifif rucius V. | amaturescant E. mat- v.a.S. 19 radice v. -cem ll. | incisura VR¹. 21 cottidie E. coti- r.S. quoti- v cfr. XXVIII 37. | eaque VR. eque r.

cere. omnes vero herbae vehementiores effectum viribusque sunt in frigidis et in aquiloniis, item siccis.

(120) Sunt et gentium differentiae non mediocres, 145 sicut accipimus de taeniis lumbricisque, inesse Aegypti, 5 Arabiae, Syriae, Ciliciae populis, e diverso Threciae, Phrygiae omnino non innasci. minus id mirum quam quod in confinio Atticae et Boeotiae Thebanis innascuntur, cum absint Atheniensibus. quae contemplatio aufert nos ad 146 ipsorum animalium naturas ingenitasque iis vel certiores 10 morborum omnium medicinas. rursus enim cum rerum parens nullum animal ad hoc tantum, ut pasceret aut alia satiare, nasci voluit artesque salubres inseruit et visceribus, quippe cum surdis etiam rebus insereret, tum vero illa animae auxilia praestantissima ex alia anima esse 15 voluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

§ 145: Th. H. IX 20, 5.

1 herbe uero hebe **R**¹. | effectum **V**. 2 aquilonis **VEv.a.C(D)**.
siccis **E**. succis **V**². 3 sunt *om.* **R**. | et gentium *dv.* ut ge-
V²**RE**. nice- **V**¹. 4 accepimus *dv.a.S.* | taeniis *fS.* teneis *ll.*
tin- *v.* | lubricisque **V**. | inesse **Er.v.** esse **VRfS.** et *d.*
5 populis diuersis **E**. | threciae *J.* phraec- **V**¹. graec- *rv.*
thrac- *S cum B e Theophr.* 7 artice **E**. | et *om.* **Ev.a.S.** |
bo//eticae **V**. bolutie *d.* boeotiaeque *v.a.S.* 8 aufert nos
v(S). aufert nos *d.* auferinos **R**. aut ferinos **VE**. aufert rursus
nos *C.* 9 his **VD**. 10 rursus *ll.Tv(S).* *del. C.* rerum *H.* |
enim *ll.TH.* enimvero *v.* | cum rerum *ego.* eam rem **VRdD.**
ea re *dT.* ea in re *J.* omnium rerum *S.* omnium *H.* rerum
omnium *v.* *cfr. XXII 117. XXIV 1. XXIX 64. XXVII 8. 2.*
(post eam rem inseruit D tractabimus, quandoquidem natura
omnium rerum). 11 parceretur **R**. | aut **VRdv(J).** ut **ES**.
12 uoluit **V**. | inseruit *ll.v.* an inuenit? 13 uisceribus *ll.v.*
an uermibus? *cfr. XXX 115. XXIX 92.* | inseruerit *v.a.Brot.* |
tunc **VED**. 14 alia anima **VRdS**. animalia (-libus *C*) alia
ErC. -ma alia *v.* | ei se **R**.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXVIII

- 1 1. (1) Dictae erant naturae omnium rerum inter caelum ac terram nascentium, restabantque quae ex ipsa tellure fodiuntur, si non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent transversos ex ipsis animalibus, quae sanantur, reperta maiore medicina. quid ergo? dixerimus 5 herbas et florum imagines ac pleraque inventu rara ac difficilia, iidem tacebimus, quid in ipso homine prosit homini, ceteraque genera remediorum inter nos viventia, cum praesertim nisi carenti doloribus morbisque vita ipsa 2 poena fiat? minime vero, omnemque insumemus operam, 10 licet fastidii periculum urgeat, quando ita decretum est, minorem gratiae quam utilitatum vitae respectum habere. quin immo externa quoque et barbaros etiam ritus indagabimus. fides tantum auctores appellet, quamquam et ipsi consensu prope iudicii ista eligere laboravimus potius- 15 3 que curae rerum quam copiae institimus. illud admonuisse 8, 97^{sq.} perquam necessarium est, dictas iam a nobis naturas 25, 89^{sq.} animalium et quae cuiusque essent inventa — neque

1 dictae dv. -ta rS. | erat V²S. | naturae dv. -ra rS. | inter dEr. -rre R. -rrae V. 2 terram Erv(D). -rras rTfS. | quae Rdv. que V. quaeque E. quaequae D. | ipsa Erv. illa r. ima J coll. XII 2. 3 tractata dv. -cta Er. -ctarent V. -ctarunt R. 4 auferent V. | transversos TES. -sus (ira-V¹) V. transversos (-sis R¹) Rdv. 5 quid VREJ. qui d(?)rv. cfr. XXIX 15. (XVII 217. XXXVII 41). | dist. J. | diximus Tv. a G. 6 inuenta E. 7 an difficilia &? | idem VED. 7. 8 homini- que E. 8 que genera om. E. 9 carent V. 11 iurgeat R. 12 gratia VR. | utilitatum dv. a. D. cfr. § 59. 13 barbaras R¹. | etiam Erv(D). om. rS. 14 an tamen? 15 proprii v. a. G. | iudicii ista D. cfr. § 6. 8. XXII 15. praef. 6. 8. -cii (-ci E) ita ll. v. -cata G. 16 institumus R. -uimus Er.

enim minus profuere medicinas reperiendo quam prosunt praebendo —, nunc quae in ipsis auxiliuntur indicari, neque illic in totum omissa; itaque haec esse quidem alia, illis tamen conexas.

- 5 (2) Incipiemus autem ab homine ipsum sibi exquirente, 4
inmensa statim difficultate obvia. sanguinem quoque gladiatorum bibunt, ut viventibus poculis, comitiales [morbi], quod spectare facientes in eadem harena feras quoque horror est. at, Hercule, illi ex homine ipso sorbere efficacissimum putant calidum spirantemque et vivam ipsam animam ex osculo vulnerum, cum plagis omnino ne ferarum quidem admoventi ora mos sit humanus. alii medullas crurum quaerunt et cerebrum infantium. nec pauci apud 5 Graecos singulorum viscerum membrorumque etiam sapes dixere, omnia persecuti ad resigmina unguium, quasi vero sanitas videri possit feram ex homine fieri morboque dignum in ipsa medicina, egregia, Hercules, frustratione, si non prosit. aspici humana exta nefas habetur: quid mandi? quis ista invenit, Osthane? tecum enim res erit, eversor 6 iuris humani monstrorumque artifex, qui primus ea condidisti, credo, ne tui vita oblivisceretur. quis invenit sin-

§ 4: Celsus III 23 (p. 114). Pl. iun. 94, 1. cfr. Scribon. 17.

1 cum (*pro* quam) V. | prosint R¹. possunt Dal.
3 emissam Vd. | haec itaque VR¹dSJ. 5 exquirente U 593.
-tes RdEv. -tis V. 6 quoque VdErG. om. R. quidem C.
namque v. an quippe? cfr. XXV 59. 7 ut bibentibus
V¹RdTfv.a.G. | poculis G. populis ll. (v add. procul sint). |
uncos posui e coni. S. 9 ad V. | sorbore E. sobore V.
10 sperantemque E. | uiuam D. unam ll. una v. 11 cum
— 11. 12 ferarum om. V¹R¹d. 11 omnino ne ego. omne V²Er.
ne G. hunc (*vel* hoc) ne B. hoc omnium v. 12 quidam
V²v.a.B. | ore E. ori B. | mos TfJ. mus V¹R. mus fas V².
fas d(?)ErV. | humanus ll.Tf. -na G. -no B. -nas D (ad medullas referens). 14 sapore V. 15 resegrmina dv.a.J. cfr. XIII 77 (M). XXVIII 86. 16 feram ex homine om. R. .... mine r in marg. 17 medicinae gratia (-tia egregia v) dv.a.G. 18 exista V. 19 osthane (P)S. cfr. XXX 8. ost r. -tane V¹RT. -tenta rv. | cum V²E. | restrit E. res rit V². 19. 20 eversosturis V¹. -orisuri V². 20 nostrorumque E. 21 tui uita ego. uita ll. uita tui v.

gula membra humana mandere? qua coniectura inductus? quam potest medicina ista originem habuisse? quis veneficia innocentiora fecit quam remedia? esto, barbari externique ritus invenerant: etiamne Graeci suas fecere has
 7 artes? extant commentationes Democriti ad aliud noxii⁵ hominis ex capite ossa plus prodesse, ad alia amici et hospitibus. iam vero vi interempti dente gingivas in dolore scariphari Apollonius efficacissimum scripsit, Meletos oculorum suffusiones felle hominis sanari, Artemon calvaria interfecti neque cremati propinavit aquam e fonte¹⁰ noctu comitialibus morbis. ex eadem suspensio interempti
 8 catapotia fecit contra canis rabiosi morsus Antaeus. atque etiam quadrupedes homine sanavere, contra inflationes bouum perforatis cornibus inserentes ossa humana, ubi homo occisus esset aut crematus, siliginem, quae pernoctasset,¹⁵ suum morbis dando. procul a nobis nostrisque litteris absint ista. nos auxilia dicemus, non piacula, sicubi lactis puerperarum usus mederi poterit, sicubi saliva tactusve
 9 corporis, ceteraque similia. vitam quidem non adeo expectendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. quis²⁰ quis es, talis aequae moriere, tamquam obscaenus vixeris aut nefandus. quapropter hoc primum quisque in remediis animi sui habeat, ex omnibus bonis, quae homini tri-

§ 7: Scribon. 16 extr. Seren. 1019.

2 potest *Er. v.* post *VR.* pro *d.* | medicinā *V.* 4 inuenerant *VRTE D.* -rint *d(?) v.* | suas graeci *Rd.* 5 artes *v.* -tis *VRdS.* -tice *E.* (*an* suae fecere hos artis?) | aliut *R.* -ia *v. a. D.* 6 homines *VR.* | ex *dS.* e *V²G.* et *r.* et ex *v.* | et *om.* *R¹.* 7 hospites *VR.* | ui *Er. v.* ubi *r.* | gingiua *Vd.* -uā *J coll. XXX 26. sed cfr. XXXII 79.* 8 scariphari *dS.* -ifari *rT.* -ificari *v.* | apollimius *E.* 8. 9 meletos *V¹RfS.* -tes *dT.* miletos *V²Er.* -tus *v.* 9 suffusione *V.* -nē *d.* | homines *V.* 10 in caluaria *T.* calua *B.* 12 morsum *d.* 13 homine *P.* -nes *ll. v.* | inflammationes *R¹Tf.* 15 fuliginem *P.* 17 dicimus *f.* 18 poterit *VdTErv(H).* possit *R.* potuit *G.* 19. 20 extendam *E.* -dendam *v. a. G.* 20 quo *VR¹.* 21 es *d(?) B.* est *r.* | *dist. ego.* | *an* talibus (*sc. remediis*)? | *tamquam ego.* etiam quam *VT.* etiam cum *rv.* | *obscae* *R¹.* 23 animis -mi ut *dT.*

buit natura, nullum melius esse tempestiva morte, idque in ea optimum, quod illam sibi quisque praestare possit.

2. (3) Ex homine remediorum primum maximae quae-
 5 stionis et semper incertae est, polleantne aliquid verba et
 incantamenta carminum. quod si verum est, homini ac-
 ceptum fieri oportere conveniat, sed viritim sapientissimi
 cuiusque respuit fides, in universum vero omnibus horis
 credit vita nec sentit. quippe victimas caedi sine preca-
 11 tione non videtur referre aut deos rite consuli. praeterea
 10 alia sunt verba inpetritis, alia depulsoriis, alia commenda-
 tionis, videmusque certis precationibus obsecrasse summos
 magistratus et, ne quod verborum praetereatur aut prae-
 posterum dicatur, de scripto praeire aliquem rursusque
 alium custodem dari qui adtendat, alium vero praeponi qui
 15 favere linguis iubeat, tibicinem canere, ne quid aliud ex-
 audiatur, utraque memoria insigni, quotiens ipsae dirae
 obstrepentes nocuerint quotiensve precatio erraverit; sic
 repente extis adimi capita vel corda aut geminari victima
 stante. durat inmenso exemplo Deciorum patris filiique, 12
 20 quo se devovere, carmen; extat Tucciae Vestalis incesti de-

§ 11: cfr. Valer. Max. I 1. — § 12: Livius VIII 9, 6—8. X 28, 15. — Dion. Halic. II 69. Valer. Max. VIII 1, 5. cfr. Liv. epit. XX. — Plutarchus quaest. Rom. 283.

1 idque om. E. 2 possit VRd Tf. poterit Erv. 3. 4
 quaestiones E. 4 polleantne (-tue f) VRd Tf S. uale. Erv(D).
 cfr. XXIX 11. 5 uerum hominis E. 6 fieri VRTEv(Gron. S).
 ferri d(?) C. cfr. VIII 61. XXXIV 138. 142. (aliter II 22.
 XII 82. XIX 37. XIV 60). 7 in omnibus E¹. | oris V. ho-
 minis E. horis hominis v. a. G. 8 uictimae Ev(D). -ma r.
 -mā S. 9 referri E. | aut deos VRd TH. adeo E. nec deos v.
 10 inperitis E¹. -etruis T. -etrantis v. a. H. | depulsoriis Rd Tf H.
 ris V(?) Ev(D). 10. 11 commendationis B (-toris J). -nta-
 tionis VRd v. -nes E. 11 uidemusque VRd TS. -dimus quae
 (que v) Ev(H). -mus C. | an obsecrare? 12 ne quid Ed(?) v. a. S.
 14 alium uero Ev. aliquē uero d TS. aquam (-ua R) uero VR.
 15 fauere VRd TS. -ri Ev. 16 ipsae — 17 quotiens om. VR¹.
 18 extitis E¹. -tetis V. | uictum V. -tua E¹. 20 deuoluere E.
 -orauere V¹. -orare V². | tuctiae d. 20 et p. 280, 1 incesti
 deprecatio G. -stae (-ste E) precatio (praec- VE) II. v.

precatio, qua usa aquam in cribro tulit anno urbis DXVIII.
 boario vero in foro Graecum Graecamque defossos aut
 aliarum gentium, cum quibus tum res esset, etiam nostra
 aetas vidit. cuius sacri precationem, qua solet praeire
 xvvirum collegii magister, si quis legat, profecto vim car-
 minum fateatur, omnia ea adprobantibus DCCCXXX annorum
 13 eventibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa
 urbe mancipia fugitiva retinere in loco precatione, cum,
 si semel recipiatur ea ratio, et deos preces aliquas exaudire
 aut ullis moveri verbis, confitendum sit de tota coniecta-
 10 tione.

Prisci quidem nostri perpetuo talia credidere, difficil-
 limumque ex his, etiam fulmina elici, ut suo loco docui-
 14 mus. (4) L. Piso primo annalium auctor est, Tullum
 Hostilium regem ex Numae libris eodem, quo illum, sacri-
 ficio Iovem caelo devocare conatum, quoniam parum rite
 quaedam fecisset, fulmine ictum, multi vero magnarum
 15 rerum fata et ostenta verbis permutari. cum in Tarpeio
 fodientes delubro fundamenta caput humanum invenissent,
 missis ob id ad se legatis Etruriae celeberrimus vates 20
 Olenus Calenus, praeclarum id fortunatumque cernens,
 interrogatione in suam gentem transferre temptavit, scipione
 determinata prius templi imagine in solo ante se:

§ 14: Livius I 31, 8. (Peter hist. Rom. fragm. p. 80 nr. 13). —

§ 15: Dion. Halic. IV 59—61. Varro l. L. IV 3. Plutarchus
 Val. Popl. c. 13 (p. 103). Festus s. v. *Ratumena*.

1 qua usa **RdV**. causa **V**. qua causa **E**. | quam **V**. |
 cibro **V**. | **DXVIII V(?)EJ**. **DCVIII Rv**. -viii **dT**. 2 graecam-
 que **ErV**. -camue (-uel **R**) *r*. | defossa **VdT**. -ss/// **R¹**. | ut **V**.
 4 quia **VR¹**. 6 omnia ea **VRdS**. ea (et *v*) omnia **EG(D)**.
 8 manupia **R¹**. | precatione *G*. -nes **R**. -ni (prae- **E**) **Er**. -nis
 (prae- **V**) *rftv*. -nibus *J*. | cum *ll.G*. quod *v*. 10 ullis
Ev(S). illis *rH*. | mouere **E**. | confiteri. dum **V**. | sit **ErV**. sed *rT*. |
dist. S cum Gesnero. | coniectione **VfS**. 12 alia **d²**. *om. d¹*. |
 credidere **VdTfS**. prodi- **R(?)Ev(D)**. *cfr. § 27*. 12. 13 diffi-
 cillimaque **V**. -namque **d**. 13 fulmine lici **V**. 14 tul-
 lium **V²**. 16 deuocauere **VR¹**. | parum *om. VR¹*. 18 facta **d**.
 20 ad se **RdTTH** cum *Gron*. ade **Vf**. a se **Ev**. a senatu **B(D)**.
 21 olemus **R**. solenus **d**. 23 determinata prius **VR¹dS**. prius
det- Erv(D). *cfr. § 32. 97. 144*. | imagini **V**. -gni *r*. magni **R**.

Hoc ergo dicitis, Romani? hic templum Iovis optimi maximi futurum est, hic caput invenimus? constantissima annalium adfirmatione, transiturum fuisse fatum in Etruriam, ni praemoniti a filio vatis legati respondissent: Non plane hic, sed Romae inventum 16 caput dicimus. iterum id accidisse tradunt, cum in fastigium eiusdem delubri praeparatae quadrigae fictiles in fornace crevissent, iterum simili modo retentum augurium.

Haec satis sint, exemplis ut appareat, ostentorum vires 17 et in nostra potestate esse ac, prout quaeque accepta sint, ita valere. in augurum certe disciplina constat neque diras neque ulla auspicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes observare se ea negaverint, quo munere divinae indulgentiae maius nullum est. quid? non et legum ipsa- 15 rum in duodecim tabulis verba sunt: qui fruges ex- 18 cantassit, et alibi: qui malum carmen incantassit? Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat in obpugnationibus ante omnia solitum a Romanis sacerdotibus evocari deum, cuius in tutela id oppidum esset, promittique illi 20 eundem aut ampliorem apud Romanos cultum. et durat in pontificum disciplina id sacrum, constatque ideo occultatum, in cuius dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. defigi quidem diris precationibus nemo 19

§ 18: Seneca quaest. nat. IV 7, 3. cfr. R. Schöll Legum XII tab. fragm. VIII 7. 26. Macrobi. III 9. Plutarch. quaest. Rom. 61 p. 278. Plin. III 65. — § 19: Theocrit. 2. Vergil. buc. 8, 64 sqq. 71. cfr. Plin. VIII 48.

1 dictis romanus E. 3 adfirmationem R. 4 praementi VR¹d. | folio V. | legati romani Erv.a.S(D). 6 id REv. in V. hinc d. 6. 7 fastidium V. 8 et iterum Erv.a.S(D). | mo R¹d. more T. 11. 12 diras neque om. Vd. 12 qui quamque RdEv. quicquam quae V. quicumque D. an qui quamcumque? 13 observare se Erv(D). -asse rTfS. | negaverim Vd. 15. 16 excantassit P. -sset U.v.a.S. 16 qui om. E. | incantassit V¹RS. -sset V²dErv. (et alibi qui malum prave iteraverunt VR). 19 ad eum VR¹. | promittitque VR. 20 ampliorem locum Erv.a.H. | cultumue v.a.H. 21 pontificium V². 22 demum (pro dei) V e corr. 23 miris V²Erv.a.B. | precationibus VRdTfS. depr- Erv(D). | nemo num (pro non) R¹.

- non metuit. huc pertinet ovorum, quae exorbuerit quisque, calices coclearumque protinus frangi aut isdem coclearibus perforari. hinc Theocriti apud Graecos, Catulli apud nos proximeque Vergilii incantamentorum amatoria imitatio. multi figlinarum opera rumpi credunt tali modo, non pauci etiam serpentes, ipsas recanere et hunc unum illis esse intellectum, contrahique Marsorum cantu etiam in nocturna quiete. iam parietes incendiorum deprecationibus conscribuntur. neque est facile dictu, externa verba atque ineffabilia abrogent fidem validius an Latina et inopinata, quae inridicula videri cogit animus semper aliquid immensum exspectans ac dignum deo movendo, immo vero quod numini imperet. dixit Homerus profluvium sanguinis vulnerato femine Ulixen inhibuisse carmine, Theophrastus ischiadicis sanari, Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliare, M. Varro podagris. Caesarem dictatorem post unum ancipitem vehiculi casum ferunt semper, ut primum consedisset, id quod plerosque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum.
- (5) Libet hanc partem singulorum quoque conscientia coarguere. cur enim primum anni incipientis diem laetis

§ 21: Homerus τ 455. Theophr. ap. Athen. XIV 18 p. 624^a. Apollon. hist. mir. 49. Gellius IV 13. Martian. Cap. IX 926 (p. 314). Cato 160 (cfr. Plin. XVII 267). Varro I 2, 27. — § 22: Ovid. fast. I 175. Cic. de divin. I 45, 102. — cfr. Plin. XI 251.

1 hoc **VD**. | ut ovorum **rv.a.B**. | quae **dS**. quae **VRT**. ut **B**. **om. Ev.** 2 coclearumque exorbuerit quisque **VR**. | isdem **VRED**. eosd- **d(?)B**. easd- **v**. 3 catuli **V**. Calui *Unger de Valgi Rufi poem. p. 287*. 5. 6 modo non **dEr**. non (nom **V¹**) modo **V¹R**. modo **V²**. 6 *dist. ego*. | ipsos **Tv.a.G**. | recanere **ll.TfH**. -ntari (inc- **G**) **v**. cfr. **X 102**. 8 quiete iam **d**. qui etiam **V**. quiete etiam **R(?)Ev**. 10 rogent **E**. dero- **v.a.H**. | an **B**. in **ll**. etiam **v**. | latina et *ego*. -nae **E**. -ne/// **d**. -ne **V**. -na **R(?)v**. 11 quae *ego*. et quae **ll.v**. | ridicula **v.a.H**. 12 ad (pro ac) **V**. 13 nomini **V**. | homeros **V**. 14 ulixen **ErS**. -em **G**. -xe **B**. ulyxe **V**. -em **v**. -yssem **d(?)C(H)**. 18 plerisque **V**. 19 crete petito **R¹**. -itos **d**. | iterum **VR¹f**. 21 *licet Ev.a.H*. | hanc in **v.a.H**. | conscientie **d**. -tiam **Ev.a.H**. 22 incipientes **V(?)ED**

precactionibus invicem faustum ominamur? cur publicis
 lustris etiam nomina victimas ducentium prospera legimus?
 cur effascinationibus adoratione peculiari occurrimus, alii
 Graecam Nemesin invocantes, cuius ob id Romae simula-
 5 crum in Capitolio est, quamvis Latinum nomen non sit?
 cur ad mentionem defunctorum testamur, memoriam eorum 23
 a nobis non sollicitari? cur inopares numeros ad omnia
 vehementiores credimus, idque in febribus dierum observa-
 tione intellegitur? cur ad primitias pomorum haec vetera
 10 esse dicimus, alia nova optamus? cur sternuentes saluta-
 mus? quod etiam Tiberium Caesarem, tristissimum, ut
 constat, hominum, in vehiculo exegisse tradunt, et aliqui
 nomine quoque consalutare religiosius putant? quin et 24
 absentes tinnitu aurium praesentire sermones de se re-
 15 ceptum est. Attalus adfirmat, scorpione viso si quis dicat
 duo, cohiberi nec vibrare ictus. et quoniam scorpio ad-
 monuit, in Africa nemo destinat aliquid nisi praefatus
 Africam, in ceteris vero gentibus deos ante obtestatus,
 ut velint. nam si mensa adsit, anulum ponere translati-
 20 tium videmus, quoniam etiam mutas religiones pollere
 manifestum est. alius saliva post aurem digito relata sollici- 25

§ 23: Verg. buc. 8, 75. Cels. III 4. — § 25: Plutarch. Numa
 14 p. 69. Plaut. Cure. I 1, 69. Posidon. ap. Athen. IV 36 p. 152^d. —

1 cur **Err.** cum d. . eum **V.** reum **R.** 2 numina d. |
 prospera **RdB.** -re **Vv.** psperere **E.** | legimus **RdEv(G).** lig- **V.**
 elig- **C(S)** cum **B.** 3 adhoratione **V.** | peculiare **VRE.** | an
 aliqui? 4 nemesin **RS.** 6 mentionem **dEv.** dement- **V.**
 orat- **R.** | memoria **VRd.** 10 cur **V²Err.** alia **rTf.** | ster-
 nuentes **dTH cum Gron.** -tis **V¹R.** -umentis **V²Er.** -utamen-
 tis **fv.** 12 hominem **R¹dTfS.** 14 praesentium **Vd.** | de se
 re **V.** de sese **dS.** 15 scorpionem (-phi- **R)** **VR¹.** | uisori **V.**
 17 nisi aliquid **VR¹.** 18 obtestatur **v.a.S.** 19 an iam? |
 nam— 20 uidemus in § 26 post indicatur transponenda esse
 coni. **S.** | mensa **VRdG.** mens **Ev(D).** | assit **v.a.C.** addicta
 sit **D.** | nullum **Ev.a.H.** 19. 20 translatitium **Ev(D).** -la-
 tium **dVen.** tralatium **VR.** -titium **H.** 20 quoniam etiam
VRdTJ. quin etiam **fH.** etiam quoniam **E.** quoniam **v.** |
 mutas **S cum Ferrario elect. 2, 17.** multas **U.G.** -tas etiam **v.** |
 relegendes **V.** -ligionesque **E.** 21 aliis **U.** an aliquis? (post
 alius intercidisse aliqua altero alius terminata coni. **S.**) | sali-
 namus **VR¹.** | paurem dicito **V.**

- tudinem animi propitiat. pollices, cum faveamus, premere etiam proverbio iubemur. in adorando dextram ad osculum referimus totumque corpus circumagimus, quod in laevum fecisse Galliae religiosius credunt. fulgetras pop-
 26 pymis adorare consensus gentium est. incendia inter 5 epulas nominata aquis sub mensam profusis abominamur. recedente aliquo ab epulis simul verri solum aut bibente conviva mensam vel repositorium tolli inauspicatissimum iudicatur. Servi Sulpicii principis viri commentatio est quamobrem mensa linquenda non sit, nondum enim 10 plures quam convivae numerabantur. nam sternumento revocari ferculum mensamve, si non postea gustetur aliquid, inter diras habetur. . . . . aut omnino inane esse?
 27 haec instituere illi, qui omnibus negotiis horisque inter-
 esse credebant deos et ideo placatos etiam vitiis nostris 15 reliquerunt. quin et repente conticescere convivium adnotatum, set non nisi in pari praesentium numero, isque famae labor est ad quemcumque eorum pertinens. cibus etiam e manu prolapsus reddebatur utique per mensas, vetabantque munditiarum causa deflare, et sunt condita 20 auguria, quid loquenti cogitative id acciderit, inter ex-

schol. Aristoph. Vesp. 626. — § 26: cfr. Petron. c. 74. — § 27: cfr. Diog. Laert. VIII 1, 34.

1 propitiari d. 2 dextrā dv(S). -traVE. -teramR(?)Verc.
 4 fulget trans E. 4. 5 pompismis d. poppimis E. del. v.a.B.
 6 mensam VTfES. -sas Rd(?)G(H). -sis Lugd. -sa v. | per-
 fusus V. 7 bibente v. -tem VRd. uiuente E. 8 conuiua v.
 -am ll. | mensa E. 9 uiri om. VR¹. 10 mensa uacua Fer-
 rarius. mensa sola coni. S. | enim in VR¹d. 11 plures (sc.
 mensae) quam ll.v.(G). plures quam iii (aut quattuor uel quin-
 que) B. 12 mensaue Vd. | postea si non VR¹d. 13 dira
 v.a.G. | lac. ego indicavi; exciderunt fere ostenta eius modi ob-
 seruare quis spernendum arbitretur. | aut ll.G. del. v. | omnia
 Ven. | inane VRdTVerc. nam E. non G. autem v. | est dT.
 14 dist. ego. 16 liquerunt d. | conticescere VRS. 17 set ego.
 est ll.v. cfr. VIII 207. XXIX 77. X 62 et XI 281. | isque
 VRdTH(J). iisque fS. squae E. qua in re v. 19 uti-
 que RG. ubi Vd. ut quae E. atque v. 20 uetebantque R.
 -tabantur v.a.G. | defluere E. 21 qui R¹d. 21 et p. 285, 1
 ragrantissima VR¹d.

ecratissima, si pontifici accidat dicis causa epulanti. in mensa utique id reponi adolerique ad Larem piatio est. medicamenta, priusquam adhibeantur, in mensa forte de- 28 posita negant prodesse. ungues resecari nundinis Romanis
 5 tacenti atque a digito indice multorum persuasione reli-
 giosum est, capillum vero contra defluvia ac dolores ca-
 pitis XVII luna atque XXVIII. pagana lege in plerisque
 Italiae praediis cavetur, ne mulieres per itinera ambulantes
 torqueant fusos aut omnino detectos ferant, quoniam ad-
 10 versetur id omnium spei, praecipue frugum. M. Servilius 29
 Nonianus princeps civitatis non pridem in metu lippitu-
 dinis, priusquam ipse eam nominaret aliusve ei praediceret,
 duabus litteris Graecis *PA* chartam inscriptam circum-
 ligatam lino subnectebat collo, Mucianus ter consul eadem
 15 observatione viventem muscam in linteolo albo, his reme-
 diis carere ipsos lippitudine praedicantes. carmina quidem
 extant contra grandines contraque morborum genera contra-
 que ambusta, quaedam etiam experta, sed prodendo obstat
 ingens verecundia in tanta animorum varietate. qua-
 20 propter de iis ut cuique libitum fuerit opinetur.

3. (6) Hominum monstificas naturas et veneficos 30
 aspectus diximus in portentis gentium et multas ani-7,13 sq.
 malium proprietates, quae repeti supervacuum est. quo-

§ 28: cfr. Plin. XVI 194. XVIII 321. — § 30: cfr. Plin.
 VII 13—15. XXI 78. Strabo XIII 1, 14 p. 588. Cels. V 27, 3.

1 est si *coni. S.* | dicis *RdT fEH(J)*. ditis *V(?)v(S)*. | epu-
 lati *Vd.* 2 adolerique *V.* 5 a *REv. om. V(?)dT.* | in-
 dige *VR.* | mulierum *D.* | persuasione *ego.* pecuniae *ll.v. cfr.*
§ 260. XIX 187. XXV 10. 94. XXVII 107. XXIX 28. XXXII
21. XXX 115. peculiare *D.* opinione *Hauptius Hermae VI*
390 (opusc. III 566). 6 contra *ErS.* -tracti *r.* -trectari con-
 tra *v.* | ad *Vd.* | colores *d.* 8 cauentur *d.* | perit in ara *V.*
 9 deictos *d.* 10 id *REv.* in *V. om. d.* 11 nonnianus *Vf.*
 non *dEv.* num *r.* | quid enim metum *E.* 13 cartam *V.* |
 scriptam *E.* 13. 14 circumligatis *E.* (*an -to?*) 15 observa-
 tionem *E.* | albo *VErv.* ob *r.* | iis *V¹R.* 16 quidam *E.*
 quaed- *v.a.S.* 17 cardines *Vd.* 18 experta *G.* ex parte *ll.*
 in partus *v.* 20 de iis *RS.* deus *V.* de his *rv(D).*
 21 uenificos *V².* uerif- *V¹d.* benef- *E.*

- rundam hominum tota corpora prosunt, ut ex iis familiis, quae sunt terrori serpentibus, tactu ipso levant percussos suctuve modo, quorum e genere sunt Psylli Marsique et qui Ophiogenes vocantur in insula Cypro, ex qua familia legatus Euagon nomine a consulibus Romae in dolium serpentium coniectus experimenti causa circummulcentibus 5 linguis miraculum praebuit. signum eius familiae est, si modo adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. atque eorum sudor quoque medebatur, non modo saliva. nam in insula Nili Tentyri nascentes tanto sunt crocodilis ter- 10 rori, ut vocem quoque eorum fugiant. horum omnium generum insita repugnantia interventum quoque mederi constat, sicuti adgravari vulnera introitu eorum, qui um-
- 32 quam fuerint serpentium canisve dente laesi. iidem gallinarum incubitus, pecorum fetus abortu vitiant; tantum 15 remanet virus ex accepto semel malo, ut venefici fiant venena passi. remedio est ablui prius manus eorum aquae illa eos, quibus medearis, inspergi. rursus a scorpione aliquando percussi numquam postea a crabronibus,
- 33 vespis apibusve feriuntur. minus miretur hoc qui sciat, 20 vestem a tineis non attingi, quae fuerit in funere, ser-

§ 31: cfr. Plin. VIII 92, 93. — § 33: Apuleius ap. Geop. XIII 8, 6.

1 ut Err. om. r. | iis v. his II. C. 2 lauant E. 3 succoue E. | modo ego. tumodo R. modico rVerc. (G). med- v. madido ED. tumido rTf. umi- Salm. e tumi- (sc. uulnere) J. cfr. XI 279. | genera (om. e) E. 4 ophiogenes C. -nis RdD. ophiogenes V. oblongenis E. -nes v. | cypro Err. paro rTfJ coll. VII 13 (memoriae lapsum statuens). | quo Vd. 5 euagon VRdTH. exa- EG. hexa- v. | nidulum V. 6 con- tactus VR¹. | experimentis Er. -to R. | circummultibus VR¹. -tis d. 10 tentyri dTB. -rii E. -ra G. -tiri V¹R. -rii v. -tylii r. -tiluri V². | nascentes Err. ascentes V³. centes rT. gentes J. 12 insita ego. in sua II. v. 13 sicuti drv. -ui E. -um V. sucū R. 13. 14 qui quam VR¹. 14 fuerit R¹. | idem ED. item V. 15 uitia E. 16 ex accepto VRdTfS. exce- Ev. | ut om. VR¹. | uenefici dB. -cii Vr. -cio v. bene- ficii r. 17 passim Ev. a. B. | Emedio R¹. | prius ablui d. 18 mederis E. | a om. VR¹d. 20 bestiis aspidibusve ferian- tur E. | quis VR. 21 fuerit drv. -rint VR. -rat E.

pentes aegre praeterquam laeva manu extrahi. 4. e Pythagorae inventis non temere fallere, inpositivorum nominum inparem vocalium numerum clauditates oculive orbitatem ac similes casus dextris adsignare partibus, 5 parem laevis. ferunt difficiles partus statim solvi, cum quis tectum, in quo sit grvida, transmiserit lapide vel missili ex iis, qui III animalia singulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, ursum. probabilius id facit hasta veli- 34
tari evulsa corpori hominis, si terram non attigerit; eos- 10
dem enim inlata effectus habet. sic et sagittas corpori eductas, si terram non attigerint, subiectas cubantibus amatorum esse Orpheus et Archelaus scribunt, quin et comitalem morbum sanari cibo e carne ferae occisae eodem ferro, quo homo interfectus sit. quorundam partes 7, 20
15 medicae sunt, sicuti diximus de Pyrrhi regis pollice, et Elide solebat ostendi Pelopis os ulnamque eam eburneam adfirmabant. — (Naevos in facie tondere religiosum habent etiam nunc multi). —

(7) Omnium vero in primis ieiunam salivam contra 35
20 serpentes praesidio esse docuimus, sed et alios efficaces 7, 15

§ 34: Plin. iun. 93, 8. 9. Scribon. 13 extr. — Pausan. V 13, 4. Serv. ad Verg. Georg. III 7. Ovid. met. VI 404 sqq. — § 35: Plaut. Capt. III 4, 21. Theophr. char. 16 extr. Tibull. I 2, 54. 96. Theocrit. 6, 39.

1 e om. Ev.a.H. (cum praeced. iunxit Gron.). 2 an fallere (ut arbitrare XI 82)? 2, 3 hominum Vd. 3 oculorum E. -rumue v.a.H. 6, 7 lapidem uel missile E. 7 iis v. his Il.C. | qui Il.Dal. quae v (an recte?). | tria Il.v. | interfecerint E. -fecerunt VfS. 9 euulsa dErS. -sa e H. sa a v. euulsa V. eius a R. | corpori S. -ris Il. -re v. 10 habet VRdv. agit E. | corpora r. -re Ev.a.S. 11 ductas E. 12 amatorum V. 13 comitalem Ev. -le E. -les (commi- V) rTS. | morbu v. -bo Er. -bus R. -bos rTS. | cibos R¹. 15 medicae Erv. -cinae rTf. | phyri V. 16 ostendit RE. | os ulnam ego. ostilnam E. -liam Tr. -liani VRd. os ulnae eius J. costa C. -tilla B. hasta v. scapula D cum Gron. | que eam ego. quam Il.v. 17 neios V. naenos — 18 multi videntur ad § 28 pertinere ante pagana lege. 19 omnium Il.v(S). hominum C.

- eius usus recognoscat vita. despuimus comitiales morbos,
hoc est contagia regerimus. simili modo et fascinationes
36 repercutimus dextraeque clauditis occursum. veniam
quoque a deis spei alicuius audacioris petimus in sinum
spuendo, et iam eadem ratione terna despuere precatione 5
in omni medicina mos est atque ita effectus adiuuare, in-
cipientes furunculos ter praesignare ieiuna saliva. mirum
dicimus, sed experimento facile: si quem paeniteat ictus
eminus comminusve inlati et statim expuat in mediam
manum qua percussit, levatur ilico in percusso culpa. hoc 10
saepe delumbata quadrupede adprobatur statim a tali re-
37 medio correcto animalis ingressu. quidam vero adgravant
ictus ante conatum simili modo saliva in manum ingesta.
credamus ergo et lichenas leprasque ieiunae inlitu ad-
siduo arceri; item lippitudines matutina cottidie velut in- 15
unctione, carcinomata malo terrae subacto, cervicis dolores
saliva ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, laeva
ad sinistrum; si quod animal aurem intraverit et inspuatur,
38 exire. inter amuleta est editae quemque urinae inspuere,
similiter in calciamentum dextri pedis, priusquam induatur, 20

§ 37: Marc. 18, 4. — Plin. iun. 19, 19. Marc. 9, 107. —

§ 38: Aelian. n. a. IV 22. VII 26. — cfr. Plin. VII 15. Lucret.
IV 636. Aelian. n. a. IX 4. Aristot. h. a. VIII 29. Geop. XIII 8, 5.

1 usus recognoscat *om. E.* | despimus *V.* 2 contraria d.
-iae *V.* | fegerimus *V.* 3 dextraeque d. de atr- *V.* 4 auda-
cioris *VR¹v(S).* -res (-tio- *E.*) *rTH.* 5 spuendū *V.* | et iam *D.*
etiam *Err.* *om. rS.* an etenim (*vel* multis etiam?). | preca-
tione *U 595.* praedic- *U.S.* deprec- *v(D).* 6 mos *om. R¹.* |
e statuque *V.* se a atque *R¹.* | adiunaret *Vd.* 7 mirum *VRdv.*
rum *E.* 8 dicemus *Err.a.S.* 9 in mediam *VRdS.* me-
diam in *Err(D).* sed cfr. § 78. *XXV 18. IX 116. XI 122.*
XIII 109. XXI 112. 10 percussit *dv.* -ssa *r.* | in *U.TfS.*
del. v. | percussu *f.* -ssa *E.* -ssus a *B.* -ssis a *v.* | culpa
U.TfS. poena *v.* an plaga? 11 lumbata *VR¹d.* 13 ma-
num *S* cum *vet. Dal.* -nu *U.v.* 14 ieiune *E.* -no *v.a.G.* |
inlita *E.* 15 lepitudines *VR.* 16 manipulo terrae *Gesner.*
locus nondum sanatus. an [malo del. ut e ditto. ficto] terra
ea (sc. salina) subacta? | ceruici *VR.* | dolore *E.* -rem *v.a.S.*
17 extremum *E.* 18 aut rem *V.* 19 urina *V.* | exspuere *R¹(?).*

item cum quis transeat locum, in quo aliquod periculum
 adierit. Marcion Zmyrnaeus, qui de simplicibus ef-
 fectibus scripsit, rumpi scolopendras marinas sputo tradit,
 item rubetas aliasque ranas, Ofilius serpentes, si quis in
 5 hiatum earum expuat, Salpe torporem sedari quocumque
 membro stupente, si quis in sinum expuat aut si superiores
 palpebras saliva tangat. cur non et haec credamus rite 39
 fieri, extranei interventu aut, si dormiens spectetur infans,
 a nutrice terna adspui in os? quamquam religione eum
 10 tutatur et fascinus, imperatorum quoque, non solum in-
 fantium, custos, qui deus inter sacra Romana a Vestalibus
 colitur, et currus triumphantium, sub his pendens, defendit
 medicus invidiae, iubetque eosdem respicere similis medi-
 cina linguae, ut sit exorata a tergo Fortuna gloriae carnifex.
 15 (8) Morsus hominis inter asperrimos quosque 40
 ratur. medentur sordes ex auribus ac, ne quis miretur,
 et scorpionum ictibus serpentiumque statim inpositae, me-
 lius e percussi auribus. produnt ita et reduvias sanari,
 serpentium vero ictum contusi dentis humani farina.

§ 39: Iuven. 10, 41 sqq. Isid. XVIII 2, 6. — § 40: Cels. V
 27, 1. Pl. iun. 112, 7. 8. Marc. 18, 28.

2 smyrnaeus d(?) v. a. S. | simplicium con. Dal. coll. Galeni
 περί της τῶν ἀπλῶν δυνάμεως. 3 spotu V¹R. potu V².
 4 ofilius VRED. opi- d(?) H. ophi- v. 6 instupente Ev. a. S. |
 superiores ego. -orem RS. -orum r. -or rv(J). 7 palpe-
 bras ego. -ram S. -ra ll. v(J). singularem num. Plinius nus-
 quam posuit. | tangat cur ego. -gantur Vr. -gatur d(?) Ev(J).
 -gant R. -gat S. | nō et ego. nos dJ. eos r. eo magis D.
 nos si v. | haec ll. (J). haec et illa B. an hoc (corruptum in
 hec)? 8 fieri om. VR. 9 despui CFWMüller p. 25. expui
 v. a. G. | in os quamquam ego. quamquam illos VRdTH.
 quamquam Ev(D). 9. 10 eum tutatur con. H. mutuatur VdT.
 utu- R. mutatur ErB. -tat v. tutatur H cum Gron. muta-
 tuta- J e con. S. 11 sagora E (hic deficiens usque ad § 51
 efficaciora). | a dv. om. VRD. | mestalibus V. est- R. 12 cu-
 litus VR. 13 eodem R. | respicere H cum Gron. recipere ll. v.
 resp- con. S. de mendo cfr. § 123 (concipere). 264. XXXV 56.
 15 asperrimus R. -erimus V. | quosque D cum U 597. quo-
 que ll. v. 15. 16 numerator V¹R. 17 et Vd. etiam R(?) v.
 18 e v. et ll. ex D. | reduvias B(J). -ia VRdv. reduvina TVerc.

- 41 (9) Capillus puero qui primum decisis est, podagrae inpetus dicitur levare circumligatus; et in totum inpubium inpositus, virorum quoque, capillus canis morsibus medetur ex aceto et capitum vulneribus ex oleo aut vino; si credimus, *e* revulso cruci quartanis, conbustus utique capillus 5 carcinomati. pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat, inclusus in armillam et adsidue in brachio
- 42 habitus muliebrum locorum dolores prohibet. — Pollex in pede praeligatus proximo digito tumores inguinum sedat, in manu dextera II medii lino leviter colligati destil- 10 lationes atque lippitudines arcent. quin et eiectus lapillus calculoso alligatusque supra pubem levare ceteros dicitur ac iocineris etiam dolores et celeritatem partus facere; adicit Granius efficaciorē ad hoc esse ferro exemptum. partus accelerat *et mas*, ex quo quaeque conceperit, si 15 cinctu suo soluto feminam cinxerit, dein solverit adiecta precatōne, *et* cinxisse eundem et soluturum, atque abierit.
- 43 (10) Sanguine ipsius hominis ex quacumque parte emissio efficacissime anginam inlini tradunt Orpheus et Archelaus, item ora comitali morbo conlapsorum, ex- 20

§ 41: Marc. 36, 28. — § 42: Pl. iun. 65, 3—5. 24, 14. Marc. 10, 71. 22, 21. (26, 100). cfr. Diosc. eupor. II 111 extr. — § 43: Pl. iun. 32, 9—11. — Diosc. eupor. I 20.

-inias *Broth.* 1 puero *ll. Tfv(S).* -rorum *C.* 3 inpositus *dv.* -tū *R.* -tu *VfS* (*nusquam alibi a Plinio dictum*). | *dist. ego.*
 4. 5 caedimus *V.* ced- *R.* 5 e (*corruptum in ae*) *ego.*
 ac *VdD.* hoc *R.* a *v.* cfr. § 46. 6 carginomati *V¹.* targ- *R.* |
 puer *R.* 9 alligatus *V Pl. iun.* 9, 10 sedit *R¹.* 10 dextra
dv. a. S. | duo *ll. v.* | medi *VD.* | liuiter *VR.* 11 lepitudines *VR.* |
 lapillus *d(?) Bas.* cap- *rv.* 12 alligatusque *TfH.* -tus *Bas.(D).*
 -tus qui *ll. v.* | ceterus *VR.* 14 adicit *S.* -igit *R.* -igitur *V.*
 adit id *d.* addidit *v.* | granius *v.* -nus *ll.* 15 accelerat *dv.*
 cel- *r.* | et *mas ego.* ecinos *R.* hec mos *V.* hecinos *d.* hic
mas J. uicinos *v.* (*an lentos vel enectos, ut XXVI 159?*). |
 conciperit *VR.* 17 et cinxisse *ego.* euinx- *V.* se uinx- *r(?) v.* |
 eandem *v. a. G.* | soluturum *R.* 18 sanguinis *V.* | ex *om. R.*
 19 anguinam *VR.* 20 ara *R.* | malo *R.* | cum lapsorum *f.*
lap- dv. a. S. 20 et p. 291, 1 exurgere *v.* -gueri *VRd¹.*

urgere enim protinus; quidam, si pollices pedum pun-
gantur eaeque guttae referantur in faciem, aut si virgo
dextro pollice attingat, hac coniectura censentes virgines
carnes edendas. — Aeschines Atheniensis excremen- 44
torum cinere anginis medebatur et tonsillis uvisque et
carcinomatis. hoc medicamentum vocabat botryon. —
Multa genera morborum primo coitu solvuntur primoque
feminarum mense aut, si hoc non contigit, longinqua fiunt,
maximeque comitiales. quin et a serpente, a scorpione
10 percussos coitu levare produnt, verum feminas venere ea
laedi. — Oculorum vitia fieri negant nec lippire eos, qui,
cum pedes lavent, aqua inde ter oculos tangant.

(11) Inmatura morte raptorum manu strumas, paroti- 45
das, guttura tactu sanari adfirmant, quidam vero cuius-
cumque defuncti, dumtaxat sui sexus, laeva manu aversa.
et ligno fulgure icto reiectis post terga manibus demorderi
aliquid et ad dentem, qui doleat, admoveri remedio esse
produnt. sunt qui praecipiant dentem suffiri dente ho-
minis sui sexus et eum, qui caninus vocetur, insepulto
20 exemptum adalligari. — Terram e calvaria psilotrum esse 46
palpebrarum tradunt, herba vero, si qua ibi genita sit,
commanducata dentes cadere, ulcera non serpere osse ho-

§ 44: Hippocr. aph. 28. Cels. II 1. Scribon. 18. Hippocr.
aph. V 64. Cels. III 23. — Marc. 8, 31. — § 46: Pl. iun. 88,
14. 15.

1. 2 purgantur V. 2 eaeque fS. eae quae V. e eque R.
eque d. exque iis (his C) v. | referantur dv. cfr. § 25. se fer- V.
sefer- R. si fer- D cum U 599. 3 attinguat V. | haec VR. |
conectura V¹. context- R. | uirginis vet. Dal. 4 sedandas V. |
haec sinaes V. 4. 5. ex crematorum G. 5 tonsillis dv.
consiliis r. | suisque V¹R. 6 botrion V. 7 soluentur R.
8 hoc dfH. co V. id R(?). non id v. | contigit ego. cfr. vol. III
p. 494. -tingit UfH. -tingat v. 9 serpentis R. | a scor-
pione VRJ. ac sc- d(?)v. & a sc- T. aut S. an a delendum
(vel &)? 10 percussos dv. -ssus rf. | leuare VR. 11 inec
lippiere VR. 12 lauent V. leuant R. lauant dv. cfr. § 53 al.
oculus V¹. -lis R. 13. 14 paratodidis R. 16 et e ligno v.a.S. |
fulgore V. | manus (ortum e manuus) R. 18 suffuri VR.
dentē VR. 19 et eum Vdv. etiam R. 20 ex dv.a.H.
alvaria d¹. 22 eos se V. ex osse dTv.a.G.

- minis circumscripta. alii e tribus puteis pari mensura
 aquas miscent et prolibant novo fictili, relicum dant in
 tertianis accessu februm bibendum. iidem in quartanis
 fragmentum clavi a cruce involutum lana collo subnectunt
 aut spartum e cruce, liberatoque condunt caverna, quam ⁵
 47 sol non attingat. (12) Magorum haec commenta sunt, ut
 cotem, qua ferramenta saepe exacuta sint, subiectam ignari
 cervicalibus de veneficio deficientis evocare indicium, ut
 ipse dicat, quid sibi datum sit et ubi et quo tempore,
 auctorem tamen non nominare. fulmine utique percussum ¹⁰
 circumactum in vulnus hominem loqui protinus constat.
 48 inguinibus medentur aliqui liceum telae detractum alli-
 gantes novenis septenisve nodis, ad singulos nominantes
 viduam aliquam atque ita inguini adalligantes. liceo et
 clavum aliudve, quod quis calcaverit, alligatum ipsos iubent ¹⁵
 gerere, ne sit dolori vulnus. verrucas abolent a vicensima
 luna in limitibus supini ipsam intuentes ultra caput ma-
 nibus porrectis et, quicquid adprehendere, eo fricantes.
 49 clavum corporis, cum cadit stella, si quis destringat, vel
 cito sanari aiunt, cardinibus ostiorum aceto adfusus lutum ²⁰
 fronti inlitum capitis dolorem sedare, item laqueum suspen-
 diosi circumdatum temporibus. si quid e pisce haeserit
 in faucibus, cadere demissis in aquam frigidam pedibus;

§ 48: Pl. iun. 64, 19—23. Marc. 32, 21. — § 49 extr.:
 Marc. 15, 107.

1 ali V¹D. alia V². 3 a decessu Vf. 4 a om. V. an e?
 cfr. § 41. 6 sunt qui V. an sicuti? 7 et exacuta VR. |
 igrari V. migr. R. 8 de ll.v. an e (vel delendum)? | bene-
 ficio V. 9 quid sit ibi R. 10 percussū J. -sso ll.v.
 12 liceum VD. -ceu R. -cium d(?)v. cfr. XXIX 114. VIII
 196. XI 82; contra § 83. XXIII 125. 13 //nodis V. | sin-
 gulus R. 14 inguina dv.a.H. | dist. H cum Gron. | licio
 dv.a.D. 15 claudū R. 16 abolent TS. auo- ll. auellunt v.
 18 quifquid VR. 19 destringat uel Rdv. -atu uel V¹. -atur
 uel V². -at uellere D coll. § 61. 20 osteorum V. | adfusus v(D).
 -sus ll. -so G. cfr. III 24. 21 sedari Vdf. 22 eserit V.
 23 in (scriptum i) ego. e Vd. a R. om. v. cfr. § 124. VIII
 106. 158. XIX 161. XXXII 13. XXXV 60. XXXVII 105. |
 cadere VR.S. om. dv. | pedibus cadere dv.a.S.

si vero ex aliis ossibus, inpositis capiti ex eodem vase ossiculis; si panis haereat, ex eodem in utramque aurem addito pane.

(13) Quin et sordes hominis in magnis fecere reme- 50
 5 diis quaestus gymnici Graecorum, quippe ea strigmenta molliunt, calfaciunt, discutiunt, conplent, sudore et oleo medicinam facientibus. volvis inflammatis contractisque admoventur; sic et menses cient, sedis inflammationes et condylomata leniunt, item nervorum dolores, luxata, articu-
 10 lorum nodos. efficaciora ad eadem strigmenta a balneis, 51 et ideo miscentur suppuratoriis medicamentis. nam illa, quae sunt e ceromate permixta caeno, articulos tantum molliunt, calfaciunt, discutiunt efficacius, sed ad cetera minus valent. excedit fidem inpudens cura, qua sordes 52
 15 virilitatis contra scorpionum ictus singularis remedii celeberrimi auctores clamant, rursus in feminis qua infantium alvo editas in utero ipso contra sterilitatem subdi censent; meconium vocant. immo etiam ipsos gymnasiolorum rasere parietes, et illae quoque sordes excafactoriam vim habere
 20 dicuntur; panos discutiunt, ulceribus senum puerorumque et desquamatis ambustisve inlinuntur.

(14) Eo minus omitti convenit ab animo hominis pendentes medicinas. abstinere se cibo omni aut potu, alias 53

§ 50: Diosc. I 35. — § 51: Diosc. I 34. — § 52: cfr. Aristot. h. a. VII 10. — Diosc. I 36. — § 53: cfr. Cels. III 2. I 2. II 14. Hippocr. de offic. med. 17.

1 uase *ll. Tf v(H)*. osse *C*. 2 tereat *V*. 3 audito *VR*.
 4 homines imagines *VR*. 5 quaestus *ego*. -tino *VR*. -torum *d*.
 -tuosorum *v*. (*an* quaestores? *cfr. XV 19*). | gymnici *ego*.
 gimnit *VR*. gymnasia *d(?)v*. 9 iuxtata *R*. 10 ad *dv*.
om. rS. | eadem *VRv*. dem *d*. 11 suppuratoriis *V*. 12 e *v*.
 & *ll*. ex *D*. | caeno *D*. coeno *ll.v*. | articulos *Er v*. -culis *Rd*.
 -colis *V*. | tantum *VRdv*. quoque *Er*. 13 molliunt *E*.
 15 singularibus *v.a.G*. | remediis *Ev.a.G*. 16 clamant *RdEv*.
 damnant *Vf*. | qua *Müller emend. IV 26*. quas *ll.v*. 18 me-
 coniu *dEr v*. -ian *R*. metonian *V*. | aserere *E*. 20 dicantur *E*.
 puerorumque *dEr v*. quorumque (*rar-V*) *r*. 22 omnis *R*.
 22. 23 pendentis *RS*. 23 abstinere *VR*. | se *VRdTS*.
om. ErG(D). a *v*. *cfr. 76. X 155*.

vino tantum aut carne, alias balneis, cum quid eorum postulet valetudo, in praesentissimis remediis habetur. his adnumeratur exercitatio, intentio vocis, ungui, fricari cum ratione; vehemens enim fricatio spissat, lenis molliat, multa
 54 adimit corpus, auget modica. in primis vero prodest ambulatio, gestatio et ea pluribus modis, equitatio stomacho et coxis utilissima, phthisi navigatio, longis morbis locorum mutatio, item somno sibi mederi aut lectulo et rara vomitione. supini cubitus oculis conducunt, at proni tussibus, in latera adversus destillationes. Aristoteles et Fabianus plurimum somnari circa ver et autumnum tradunt, magisque supino cubitu, at prono nihil, Theophrastus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius a supinis. sol quoque, remediorum maximum, ab ipso sibi praestari potest, sicuti linteorum strigiliumque vehementia
 55 perfundere caput calida ante balnearum vaporationem et postea frigida saluberrimum intellegitur; item praesumere cibis et interponere frigidam eiusdemque potu somnos antecedere et, si libeat, interrumpere. notandum nullum animal aliud calidos potus sequi, ideoque non esse naturalis.
 56 rales. mero ante somnos colluere ora propter halitus,

§ 54: Cels. II 15. — cfr. Plin. XXIV 28. XXXI 62. Cels. III 22 p. 111. II 13. I 3 p. 18. Aristot. ap. Plutarch. quaest. sympos. VIII 10, 1 p. 734. — § 55: Cels. I 3 p. 17. I 4. — cfr. Cels. I 8. — § 56: cfr. Pl. iun. 25, 1. — Cels. I 1 init.

3 ungui dErH. -gi VTf. -gue v. uigi E. | cum ll.v. an cutis (aut cauta vel curiosa: cfr. XIII 75. XXX 99?) ceterum cfr. XXXV 97. 4 spissas V. | lenis R(?)B. -it rv. 7 phthisi v. pithisi r. pthisi E. ptysi d². pilisi R. -liisi V. plus d¹. et phtisi plus T. | longis—8 mutatio om. VR¹d¹. 8 et VRdS. aut Err(D). 9 cubitos R¹. | condicunt VR¹. | ad VD. 10 latere V. | aduersus dS. -sum REv(D). ad usus V. | destillationes rH. dist. d²Ev. destina-Rd¹. dist-V. 11 uernum Ev.a.H. 12 ad VD. 14 sol VRdH. solum Ev. (an solum quoque remedium? cfr. de num. plurali XXVI 16. XXXI 108. XXXVI 136. 162. XV 43. 73. XVI 136. XVIII 184). 15 sicuti VEv(D). -ut rG. | strigiliumque Vd¹. 18 cibis et G. et cibis d. et cibis et rS. cibos et v. | potus D. 20 potuisse ani V. | noli esse V. 21 colluere V². colluere.

frigida matutinis inpari numero ad cavendos dentium dolores, item posca oculos contra lippitudines certa experimenta sunt, 5. sicut totius corporis valetudini in varietate victus inobservata. Hippocrates tradit non prandentium 5 celerius senescere exta; verum id remediis cecinit, non epulis, quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de se praefecturam servo dederat, ultimoque probro manus in cibis triumphali seni deiciebatur vel in Capitolio epulanti, pudenda re servo suo facilius parere 10 quam sibi.

6. (15) Sternumenta pinna gravedinem emendant et 57 si quis muļae nares, ut tradunt, osculo attingat, sternumenta et singultum. ad hoc Varro suadet palmam alterna manu scalpere; plerique anulum e sinistra in longissimum 15 dextrae digitum transferre, in aquam ferventem manus mergere. Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit.

§ 57: cfr. Plin. XXX 31. Pl. iun. 24, 3—5. Marc. 10, 60. — Hippocr. aph. VI 13. Cels. II 8 p. 46. Marc. 17, 45. 44. cfr. Petron. 74. Marc. 17, 43.

2 oculis R. | lepetudines R. 2. 3 *dist. G.* 3 ualetu-
dini R d E G. cfr. XXII 111. -nē V S. -nis v. | in ll.v(G).
om. f B. iuuari *Se conī. Dal.* 4 inobservata ll.fv(H). obs- G.
5 celerius senescere Er²v. senescere sceleris (celerius r¹d³.
del. V²) r. | exta d E S (ante celerius v). extra R. et ita V.
7 l. lucullus Er v. lucullus (-culus V) V d. uiriculis R. | per-
fecturam E. praefutura V. | seuo R¹. 8 probū d T. -bū V. |
maius v. a. G. | in om. f S. | seni R f E G. si V. sede d T. se-
denti v. | deiciebatur VR H. -antur f. dei (del. v) dicebatur Ev.
utebatur d T. deducebatur G. 9 res d T P. 11 sternuta-
menta d f v. a. H. | a pinna conī. S. cfr. XXIV 38. (an mota
pinna? cfr. XXI 41. 75. 141). | grauidinem VR D. cfr. § 130.
XXX 31. XV 87. VIII 129. XX 136. XXI 130. XXIII 10.
XXV 150. | emendant E²r v. -at E¹. -antes r. 11. 12 an
et si—atingat delenda ut glossema ex XXX 31 huc illatum?
12 mulae H. mutae V¹R f. -ta d T. -tare V²Er. muris B.
mucō v. | tradant R¹d¹. 12. 13 sternumenta r H. -utamenta
rv(D). 13 ab E. ob v. a. S. | palmam R v. -am in r T f D. |
alterna R(?) G. -tera r T f v(D). cfr. § 59. 15 dextre R d.
-terae V(?) C. | transferri E. | aut in d(?) v. a. S. | aqua feruente E.
16 senex VR.

- 58 (16) Venerem damnavit Democritus, ut in qua homo
 alius exiliret ex homine. et, Hercules, raritas eius utilior.
 athletae tamen torpentes restituuntur venere, vox revocatur,
 cum e candida declinat in fuscā. medetur et lumborum
 dolori, oculorum hebetationi, mente captis ac melancholicis. 5
- 59 (17) Adsidere gravidis vel, cum remedia alicui ad-
 hibeantur, digitis pectinatim inter se inplexis veneficium
 est, idque conpertum tradunt Alcmena Herculem pariente;
 peius, si circa unum ambove genua; item poplites alternis
 genibus inponi. ideo haec in consiliis ducum potestatumve 10
 fieri vetuere maiores velut omnem actum inpedientia, ve-
 tuere vero et sacris votisve simili modo interesse; capita
 autem aperiri aspectu magistratuum non venerationis causa
 iussere, sed, ut Varro auctor est, valetudinis, quoniam
 firmiora consuetudine ea fierent. — Cum quid oculo in- 15
 ciderit, alterum conprimi prodest, cum aqua dextrae auri-
 culae, sinistro pede exultari capite in dextrum umerum
 devexo, invicem e diversa aure; si tussim concitet saliva,
 in frontem ab alio adflari; si iaceat uva, verticem morsu
 alterius suspendi; in cervicium dolore poplites fricari aut 20
 61 cervicem in poplitum; pedes in humo deponi, si nervi in

§ 58: cfr. Cels. I 1. — § 59: Ovid. met. IX 298 sqq. —
 § 60 extr.: Pl. iun. 19, 15—19. Marc. 16, 46. Pl. iun. 29, 13. Marc.
 14, 11. Pl. iun. 35, 15—18. — § 61 extr.: Seren. 636. Marc. 10, 43.
 cfr. Plin. XXIX 32.

1 damnarāe E. 2 et dTS. ex r. est v. 4 declinat
 —medetur om. E. 5 habitationi E. 6 remediū Ev.a.S(D).
 6. 7 adhibeatur Ev.a.S(D). 7 inplexi VRd. | beneficium VdE.
 8 parientem VE. 9 pelus V. | alteris Vd. 10 conciliis
 VRc(H). | potestiumue R¹. -statumue d(?)v.a.J. cfr. § 2. 106.
 XXIX 32. 67. XXV 4. VIII 55 al. 11. 12 vetuere dEv. et uere
 (-ri R) r. 12 uero VdTfv(S). reuera R. om. EC. | sacri R.
 14 quo Ev.a.G. cfr. § 65. 16 primo R¹. 17 exaltari d.
 exultare v.a.S. 18 diuexo E. 18. 19 saliva in RdH. -iuam
 (-am in v) Ev. -ibam V. 19 frontē (fon-E) dTE Marc. -te rv. |
 uerticem VdTfS. cfr. Pl. iun. a uertice R(?)Ev(D). 20 cer-
 uicium VRfJ. -cum dTS. -ci Er. -cis v. | dolore dTEv(D).
 -rem rfs. | politis V¹. pollicis V². | fricari S. -re (frigare V)
 Il.v(J). 21 humū dT. cfr. XXXI 38; contra X 4. XXVIII 28.

his cruribusve tendantur in lectulo, aut, si in laeva parte id accadat, sinistrae plantae pollicem dextra manu adprehendi, item e diverso; extremitates corporis velleribus perstringi contra horrores sanguinemve narium inmodicum,
 5 . . . . lino vel papyro principia genitalium, femur medium ad cohibenda urinae profluvia; in stomachi solutione pedes pressari aut manus in ferventem aquam demitti. — Iam 62 et sermoni parci multis de causis salutare est. triennio Maecenatem Melissum accepimus silentium sibi imperavisse
 10 a convulsione reddito sanguine. nam eversos scandentesque ac iacentes si quid ingruat contraque ictus spiritum cohibere singularis praesidii est, quod inventum esse ani-8, 138 malis docuimus. — Clavum ferreum defigere in quo loco 63 primum caput fixerit corruens morbo comitali, absoluto-
 15 rium eius mali dicitur. contra renium aut lumborum, vesicae cruciatus in balnearum solis pronos urinam reddere mitigatorium habetur. — Vulnere nodo Herculis praeligare mirum quantum ocior medicina est, atque etiam cottidiani 64 cinctus tali nodo vim quandam habere utilem dicuntur,
 20 quippe cum Herculeum prodiderit numerum quoque quaternarium Demetrius condito volumine et quare quaterni cyathi sextariive non essent potandi. contra lippit-

§ 63: Pl. iun. 93, 5—7. Marc. 25, 9. — § 64 extr.: cfr. scriptt. hist. Aug. VIII 14, 2.

1 his *om.* VR¹. | cruribusque d. | si leua E. 3 uelleribus VRdTfS. uel auribus Er. -rium G (uellicatibus *add. v.*)
 4 horrores (orr- V¹. err- B) VRTD. horrores corporis d(?) Erv. *cfr. § 100. XXV 56. XXXI 119 (XXIV 6).* | sanguinemue v. -nem r. -nem uel r. | modicum V. 5 lac. ego indicavi; exciderunt fere item circumligari: *cfr. Seren. et Marc.* 6 achobenda V. | solune V. 7 pressari S. -re ll.v(J). | in *om.* VR¹. | demitti dS. dim- r. -ttare (dem- G) v. 8 et *om.* VR. | sermone VRf. | pasci R. 9 melissum dTH. -ssium v. -ssimum VRf. messimum r. messium EG. *an Melissi iuffu?* 11 ciacentes V. et iac- S. 13 defigure V. 14 defixerit Erv.a.S. 15 renium Vv.a.(S(D). 15. 16 uesicae (uis- VR) VRdEJ. -caeue rS. caeque v. 16 pron' R. 19 cinctos d. | modo v.a.C. 20 herculeum VRTEv(J). -les eum d(?) B. | *dist. J.* 21 et *om.* 1. 21. 22 quaternis cyatis E. 22 et p. 298, 1 lippitudines Ev. -nem (lepi- VR) rfH.

tudines retro aures fricare prodest et lacrimosis oculis frontem. — Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in aegritudine, quamdiu oculorum pupillae imaginem reddant.

- 65 (18) Magna et urinae non ratio solum, sed etiam religio apud auctores invenitur digestae in genera, spadonum quoque ad fecunditatis veneficia. verum ex his, quae referre fas sit, inpubium puerorum contra salivas aspidum, quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum expuant, contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, 10 argema, palpebras et cum ervi farina contra adustiones, contra aurium pura vermiculosque, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato novo fictili. vaporatio quoque ea menses feminarum ciet. Salpe fovet illa cum 66 . . . . oculos firmitatis causa, inlinit sole usta cum ovi albo, 15 efficacius struthocameli, binis horis. hac et atramenti litorae abluuntur. virilis podagris medetur argumento fulgonum, quos ideo temptari eo morbo negant. veteri miscetur cinis ostreorum adversus eruptiones in corpore infantium et omnia ulcera manantia. ea exesis, ambustis, 20 sedis vitiis, rhagadiis et scorpionum ictibus inlinitur.

§ 65: cfr. Plin. XXIV 72. — cfr. Plin. XXIX 65. Pl. iun. 112, 10. — Marc. 8, 126. — Diosc. II 99. eupor. I 41. — Marc. 9, 23, 106. Diosc. II 99. eupor. I 61, 67. — § 66 extr.: Diosc. II 99.

1 potest V. 2 augurium—3 mortem om. E. 5 solum om. VR. 6 digesta Ev.a.S. | spadonum—8 sit Erv. om. r. 7 fecunditatis rv. -ates E. | veneficia coni. P(J). cfr. XXIV 72. ben. Erv.a.D. an veneficiū? cfr. § 59. 102. 181. VIII 130. 165. XXIX 75. XXXII 44. 58. | iis v. his Il.C. 8 implumbium E. 9 quo E. cfr. § 60. | oculis R¹. 10 oculos obscuritates R. | cicatricem Ev.a.C. 11 algema VRd. argama R. | contra adustiones—12 pura om. VR¹. 12 vermiculosue R¹. 14 cum Ev. om. rG. 15 lacunam ego indicavi; excidit medicamenti nomen, ut melle: cfr. Diosc. | oculis d. | albo dTS. -bi r. -bumine C. -bugine v. 16 struthocameli S (-thio- v. -tocameli (-elli V) VRd. -tochaleli E. | bidinis E. bufuf V. | oris V. | haec VE. | aramenti E. 18 ueterini E. 19 crinis VR¹. | eruptiones V. 20 ea Il.v. an et (vel delendum)? (exesis Rv. ex eius r. radiis r. gradis VR.

obstetricum nobilitas non alio suco efficacius curari pro- 67
 nuntiavit corporum pruritus, nitro addito ulcera capitum,
 porrigines, nomas, praecipue genitalium. sua cuique autem,
 quod fas sit dixisse, maxime prodest, confestim perfuso
 5 canis morsu, echinorumque spinis inhaerentibus et in
 spongea lanisve inposita, aut adversus rabidi canis morsus
 cinere ex ea subacto, contraque serpentium ictus. nam
 contra scolopendras mirum proditur vertice tacto urinae
 suae gutta liberari protinus laesos. — (19) Auguria vale- 68
 10 tudinis ex ea traduntur, si mane candida, dein rufa sit;
 illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. mala
 signa rubrae, pessima nigrae, mala bullantis. crassa, in
 qua quod subsidit album est, significat circa articulos aut
 viscera dolorem imminere; eadem viridis morbum viscerum,
 15 pallida bilis, rubens sanguinis. mala et in qua veluti fur-
 fures atque nubeculae apparent. diluta quoque alba vitiosa 69
 est, mortifera vero crassa gravi odore et in pueris tenuis
 ac diluta. — Magi vetant eius causa contra solem lunam-
 que nudari aut umbram cuiusquam ab ipso respergi. He-
 20 siodus iuxta obstantia reddi suadet, ne deum aliquem
 nudatio offendat. Osthanes contra mala medicamenta
 omnia auxiliari promisit matutinis suam cuique instillatam
 in pedem.

§ 67: Marc. 4, 20. — Diosc. II 99. eupor. II 113, 115. —
 Marc. 34, 31. 33. (Diosc. II 99). cfr. Plin. XXIX 65. Pl. iun.
 112, 10. Seren. 843. — § 68: Cels. I 2. II 4. 5 extr. — Cels. II 7
 p. 40. — § 69: Cels. II 5 extr. — Diog. Laert. VIII 1, 17. He-
 siod. ἐὼρα καὶ ἥμ. 727 sqq.

4 pax sit dT. | perfuso Ev(D). per le rTH. 5 carnis E. |
 morsui dTH. | ecinerumque V. | dist. ego. (an et delendum?).
 cfr. Marc. 6 rabido V. | morsum (pro -nuf) R. 7 serpen-
 tium—8 contra om. E. 9 auguri VR. -riū dT. 10 tra-
 duntur Ev. -dentur VRf. -ditur dT. | ruffa V. 12 praes-
 sima V. | dist. ego. | crassa ego. -ssae VdES. et crassae R(?)v.

12. 13 in aqua RdE. 13 subsidit dv. subdit R. -diz V.
 -dita E. -dia r. | si album d(?)v. | significant VR¹. 14 viri-
 lis Vd. 15 languidis V¹d. | in aqua VR¹dVen. 16 ultosa V.
 ulco- d. 17 crassa dEv. gra- r. om. r. | odorea VR.

20 optantia V. 21 osthanes REH. -nae VI. ophanes d.
 osta- r. Hostha- C. 22 matutinis horis d(?)v. a. S.

- 70 7. (20) Quae ex mulierum corporibus traduntur, ad
portentorum miracula accedunt, ut sileamus divisa mem-
bratim scelera abortus, mensum piacula quaeque alia non
obstetrices modo, verum etiam ipsae meretrices prodidere:
capilli si crementur, odore serpentes fugari; eodem nidore 5
71 vulvae morbo strangulatas respirare; cinere eo quidem, si
in testa sint cremati vel cum spuma argenti, scabritias
oculorum ac prurigines emendari, item verrucas et infan-
tium ulcera, cum melle capitis quoque vulnera et omnium
ulcerum sinus, addito melle ac ture panos, podagras, cum 10
adipe suillo sacrum ignem, sanguinem sisti inlito, item
formicationes corporum.
- 72 (21) De lactis usu convenit dulcissimum esse molliissi-
mumque et in longa febris coeliacisque utilissimum, ma-
xime eius, quae iam infantem removerit. et in malacia 15
stomachi, in febribus, rosionibus efficacissimum experiun-
tur; item mammarum collectionibus cum ture, oculo ab
ictu cruore suffuso et in dolore aut epiphora, si inmul-
geatur, plurimum prodest, magisque cum melle et narcissi
suco aut turis polline, superque in omni usu efficacius 20
eius, quae marem enixa sit, multoque efficacissimum eius,
quae geminos mares, et si vino ipsa cibusque acrioribus

§ 71 init.: Marc. 8, 77. — § 72: Diosc. II 78. Marc. 27, 68.

1 de (*pro ex*) *vet. Dal.* 2 diuisa *v. -so VRd. -sos E(?) G.*
2. 3 *membratim ego. -tim in ll.v.* 3 *mesum V. mensium*
Rd(?) v.a.S. 5 *capillis R. | nidore VdT.S. nito- f. odore rv.*
6 *strangulatis VR¹d. | quidem eo RdT. meo quid- r.* 7 *sit VR.*
8 *ac dEr.v. af V. & R. | emendat Vd.* 9 *quodque V. |*
ulcera VR¹. an recte? | et in omnium E. 11 *sanguinem VREv(D).*
-ne d. -nemque C. | sistit V². | inlito ll.TfH. illico v. | item
ego. et in ll.J. et v. cfr. XXIII 59. XXVII 24. XXVIII
163. XXIX 123. 12 *informicationes v.a.C(S). sed cfr.*
XXX 72. 120. 14 *febri S. -bre ll.v(D). cfr. § 129. 153.*
XXIII 144. 161. XXVI 123. XXVII 51. XXXI 128. VII 166.
VIII 202; contra VII 172. 15 *malatia V. -litia f.*
16 *rosionibus Ev. -busque rTfH.* 17 *tura V.* 18 *icto VR. |*
epifora Rd. -iphoris v.a.S. 20 *aut (ut E) turis RdEv.*
auctoris V. | pollinem E. 21 (*initio*) *eius VdG. ee Er e corr.*
22 geminos V¹RdTfH. -nos peperit (-erit ED)

abstineat. mixto praeterea ovorum candido liquore madi- 73
 daque lana frontibus inpositum fluctiones oculorum sus-
 pendit. *etiam* si rana saliva sua oculum asperserit, prae-
 cipuum est remedium, et contra morsum eiusdem bibitur
 5 instillaturque. eum, qui simul matris filiaeque lacte in-
 unctus sit, liberari omni oculorum metu in totam vitam
 adfirmant. aurium quoque vitiis medetur admixto modice
 oleo aut, si ab ictu doleant, anserino adipe tepefactum.
 si sit odor gravior, ut plerumque fit longis vitiis, diluto
 10 melle lana includitur. et contra regium morbum in oculis 74
 relictum instillatur cum elaterio. peculiariter valet potum
 contra venena, quae data sint e marino lepore, buprestis
aut etiam, ut Aristoteles tradit, dorycnio, et contra in-
 saniam, quae facta sit hyoscyami potu. podagris quoque
 15 iubent inlini cum cicuta, alii cum oesypo et adipe an-
 serino, qualiter et vulvarum doloribus inponitur. alvum
 etiam sistit potu, ut Rabirius scribit, et menses ciet.

§ 73 extr.: cfr. Marc. 9, 110. — § 74: Diosc. eupor II 156.
 153. Scribon. 190. Diosc. eupor. II 149. 151. Cels. V 27, 12. —
 Diosc. eupor. I 235.

1 abstineat Ev. -atur (absten- V¹) r. 1. 2 maddidat-
 que V. additaeque S. 2 an inposita, ut § 42. XXIII 38.
 XXIX 39. XXX 119? aliter claudicat structura, nisi in lana
 scribatur, ut § 67. 218. 239. 246. XXIII 75. 127. XXXIV 121.
 cfr. nota ad § 248; praeterea XXIII 44. 67. 75. XXIV 131.
 XXVIII 90. XXXI 104. 102. XXII 149. 3 etiam ego.
 nam ll.v. | oculorum V. 4 est dEv. et r. 5 stillaturque
 Ev.a.H. | eum qui (que Vf) VRdTfH. qui Ev. 5. 6 in-
 unctu r. -ta VR. 6 omni om. Ev.a.H. 8 opio f. apio dT.
 abiectu E. | dolent Ev.a.H. 9 si sit S. sistit ll. si v.
 grauior sit v.a.S. | ut ple E (hic deficiens). 11 datur (pro
 ualet) V². 12 sint VRdxS. sunt rv(D). | buprestis dxS. -tin r.
 -raestim V²D. -restique v. presti R. praesti V¹. praesertim J.
 13 aut etiam ego. mutatum V¹Rdx. del. V²rv(D). et H.
 ut alii J. de iunctura verborum cfr. XXXV 116. XXVI 4 cum
 XX 25. (an vero buprestie aut etiam? cfr. XXVI 1. VII
 106). | dorycnio ego. -nion v. -nū Rd. dorchicum (orh- V¹) V.
 om. x. 15 ali dx. | cum oesypo (-sipo G) Dal. cui mesippo x.
 qui mesypo d. cum //epo (sepo V²) V. cum oēpo (= oestpo) F.
 cum meepo (esopo r) R. cum hyssopo v. 17 potu VdTz.
 -tum B(?)v. | scripsit dTx.

- 75 eius vero, quae feminam enixa sit, ad vitia tantum in facie
sananda praevallet. pulmonum quoque incommoda lacte
mulieris sanantur; cui si admisceatur in pubis pueri urina
et mel Atticum, omnia coclearium singulorum mensura,
vermes quoque aurium eici invenio. eius, quae marem 5
pepererit, lacte gustato canes rabiosos negant fieri.
- 76 (22) Mulieris quoque salivam ieiunam potentem di-
iudicant cruentatis oculis et contra epiphoras, si ferventes
anguli oculorum subinde madefiant, efficacius, si cibo vino-
que se pridie ea abstinerit. invenio et fascia mulieris 10
77 alligato capite dolores minui. (23) post haec nullus est
modus. iam primum abigi grandines turbinesque contra
fulgura ipsa mense nudato; sic averti violentiam caeli, in
navigando quidem tempestates etiam sine menstruis. ex
ipsis vero mensibus, monstificis alias, ut suo loco indica- 15
7,64 sqq. vimus, dira et infanda vaticinantur, e quibus dixisse non
pudeat, si in defectus lunae solisque congruat vis illa, in-
remediabilem fieri, non segnius et in silente luna, coitus-
78 que tum maribus exitiales esse atque pestiferos, purpuram
quoque eo tempore ab his pollui; tanto vim esse maiorem. 20

§ 76: Marc. 8, 43 (166). — § 77: Solin. 1, 57. — § 78: cfr.
Plin. XVII 266. Colum. XI 3, 64. X 357 sqq. Pallad. I 35, 3.
Aelian. n. a. VI 36.

1 in facie rv. om VRd. 3 si VdrG. sic R. om. v.
5 uermes ego. cfr. XXII 147. XXIV 18. marmora ll.v. mur-
mura C. animalia J coll. § 37 et XX 259. pura D coll. § 65.
(an harenas renium? cfr. XXI 175. XXII 59. 83. XXV 168).
aureum V. | amarem V. 6 pepererit ego. cfr. § 72. 139.
XXV 133. XX 29. 7 ieiuna R¹. -nae v.a.D. cfr. § 35.
8 et D e coni. Brot. et si ll.v. | si Brot. om. ll.v.a.D. (for-
tasse contra epiphoras, margini olim adscripta, pertineant post
madediant). 9 madefiant dxG. -icant V². -icentur v. -dedi-
ficant V¹R. 10 fascia (fac- d) Rdv. -iam V. -iis Tx.
13 ense dx. in mense v.a.S. | nudato VRdTfxS. -tos r. con-
nudata (-tas v) B. 14 quidam tempestatis R. 16 & qui-
bus R. 17 suae (pro solisue) R. | congruant dx. | uis v.
is VR. om. dx. pestis D. 19 tum RG. sum V. si in dx.
suos v. | purpuram dv. -ra V¹x. fulgora V²r e corr. an pur-
puras, ut § 80? cfr. etiam IX 124. XIII 136. XXXI 110.
20 v. ab his VRC. albis dx.

quocumque autem alio menstruo si nudatae segetem ambiant, urucas et vermiculos scarabaeosque ac noxia alia decidere Metrodorus Scepsius in Cappadocia inventum prodit ob multitudinem cantharidum; ire ergo per media
 5 arva relectis super clunes vestibus. alibi servatur, ut nudis pedibus eant capillo cinctuque dissoluto. cavendum ne id oriente sole faciant, sementiva enim arescere, item novella tactu in perpetuum laedi, rutam et hederam, res medicatissimas, ilico mori. multa diximus de hac vio- 79
 10 lentia, sed praeter illa certum est, apes tactis alvariis fugere; lina, cum coquantur, nigrescere; aciem in cultris tonsorum hebetari; aes contactu grave virus odoris accipere et aeruginem, magis si decrescente luna id accadat; equas, si sint gravidae, tactas abortum pati, quin et aspectu
 15 omnino, quamvis procul visas, si purgatio illa post virginitatem prima sit aut in virgine aetatis sponte manet. bi- 80
 tumen in Iudaea nascens sola hac vi superari filo vestis contactae docuimus. ne igni quidem vincitur, quo cuncta, 7,65
 cinisque etiam ille, si quis aspergat lavandis vestibus, pur-
 20 puras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem fe-

§ 79: cfr. Plin. VII 64. 65. Solin. 1, 54—56. Isid. XI 1, 141. XVI 2, 1. — § 80: Diosc. II 97.

1—3 *dist. ego.* 1 quoque R. | menstruos si nuda R.
 2 uerrucas R¹. eru- v.a.S. | noxa V. 5 reiectis S cum P.
 6 calendum V. 7 sementiva ego. cfr. XVIII 50. -tia II.
 -tem v. -tim J (sed cfr. XVIII 151. 204). 8 novella dTxv(D).
 -lle r. -llas G. | ta tactu V¹. prata tactu D. uites (-tis v)
 eius tactu G. cfr. § 124. | laedi G. leditu (-to V¹) VR. -tur
 dxv. | rutam et VRG. ut tamen dx. ut v. | hederam S. ed-
 (-ra r) II. -ras v. 9 medicatissima R. | ilico Verc.(S). il-
 lico Rd(?)v. ico V. oli co x. | mari Vdx. | ac V. 10 aluari-
 his R. 12 hebetari Tv(S). eb- V. ebetare d. hebetescere
 R(?)G. | odoris del. G. 15 uisos R. 15. 16 uirginea ae-
 tate v.a.H. 16 spontanea dTv.a.H. | manet ego. nam ut V¹.
 nam V²r e corr. v. ut dT. nam et D. (an vero eueniat?).
 16. 17 bitumen V¹dTv. ubi semen V²r e corr. 17 in iu-
 daea v. iudaea in d. om. r. | haec uis Rd. | superare Vd.
 17. 18 uestis contactae d(?)v. uesti contecte (-teste V¹. -teste R¹) VR
 an uestis infectae, ut § 83? 18 ne drv. nec VRd.
 19 aspergat VR.S.

- minis malo suo inter se immunibus: abortus facit inlitu
 81 aut si omnino praegnas supergradiatur. quae Lais et
 Elephantis inter se contraria prodidere de abortivo car-
 bone e radice brassicae vel myrti vel tamaricis in eo san-
 guine extincto, itemque asinas tot annis non concipere, 5
 quot grana hordei contacta ederint, quaeque alia nuncupa-
 vere monstrifica aut inter ipsa pignantia, cum haec fe-
 cunditatem fieri isdem modis, quibus sterilitatem illa, prae-
 82 nuntiaret, melius est non credere. Bithus Durrachinus
 hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit isdem 10
 aversa rursus contuentibus, omnemque vim talem resolvi,
 si mullum piscem secum habeant; multi vero inesse etiam
 remedia tanto malo: podagris inlini, strumas et parotidas
 et panos, sacros ignes, furunculos, epiphoras tractatu mu-
 lierum earum leniri; Lais et Salpe canum rabiosorum 15
 morsus et tertianas quartanasque febres menstruo in lana
 83 arietis nigri argenteo bracchiali incluso, Diotimus The-
 banus vel omnino vestis ita infectae portiuncula ac vel
 licio bracchiali inserto. Sotira obstetrix tertianis quar-
 tanisque efficacissimum dixit plantas aegri subterlini, 20
 multoque efficacius ab ipsa muliere et ignorantis; sic et
 comitiales excitari. Icatidas medicus quartanas finiri

§ 82: Solin. 1, 58. — cfr. Plin. XXXII 44. — Diosc. II 97. —
 cfr. Marc. 32 45. — § 83 extr.: Seren. 911.

1 abortum *dv.a.S.* | illitu *dTS.* -tus (inli-*V¹*) *rv.* 2 la-
 gis *B.* 3 elepatis *d.* clep-*V.* | de *om. R.d.* | abortiuo *vet.*
Dal. -iuis *ll.v.* 4 e *R(?)B.* ac (*ortum ex ae*) *rv.* 6 quod *V.*
 7 ipsa *ego.* -sas *ll.G.* se *v.* 8. 9 pronuntiaret *v.a.Dal.(S).*
 9 est *om. Vf.* | bithus *VS.* bythus *rv.* bytus *H.* | durrachinus *J.*
 dura- *r.* dira- *R.* dyra- (-cinus *d.*) *r.* dyrrha- *v.* 10 hebe-
 tat *d.* eb-*V.* | aspectus *d.* 11 auersas *V².* 13 malo *VdfS*
 (aiunt *add. v.*) magis *r e corr.* 14 panos (*om. et*) *Rv.a.D.*
 17 dyotinus *d.* 18 uel *del. v.a.H.* | uestes *V.* | portione ulla *d.*
 porciuncullam *V¹.* -ionem ullam *V².* | acu uel *v.a.G.* 19 li-
 cio *C.* pelicio *VR.* pell- *dTrv(D).* *del. B.* | inserto *TS cum*
Gesnero. -te *R.* -tae *Vv(D).* -ta *d(?)B.* -ta et *Müller emend.*
IV 26. | sothira *R.* 20 aegris *VS.* 21 ignorantis *D cum*
U 605. -ti *ll.v.* 22 icatidas *VRJ.* icha- *d.* icetidas *G.*
idas v. | quartana *d.*

coitu, incipientibus dumtaxat menstruis, spopondit. inter 84
 omnes vero convenit, si aqua potusque formidetur a morsu
 canis, supposita tantum calici lacinia tali statim metum
 eum discuti, videlicet praevalente sympathia illa Graeco-
 5 rum, cum rabiem canum eius sanguinis gustatu incipere
 dixerimus. cinere eo iumentorum omnia ulcera sanari 7,64
 certum est addita caminorum farina et cera, maculas autem
 e veste eas non nisi eiusdem urina ablui, cinerem per se 85
 rosaceo mixtum feminarum praecipue capitis dolores se-
 10 dare inlitum fronti, asperrimamque vim profluvii eius esse
 per se annis virginitate resoluta. id quoque convenit, quo
 nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino menstruo
 postibus inritas fieri Magorum artes, generis vanissimi, ut
 aestimare licet. ponam enim vel modestissimum e pro 86
 15 missis eorum, ex homine siquidem resigmina unguium e
 pedibus manibusque cera permixta ita, ut dicatur tertia-
 nae, quartanae vel cotidianae feбри remedium quaeri, ante
 solis ortum alienae ianuae adfigi iubent ad remedia in his
 morbis, quanta vanitate, si falsum est, quanta vero noxia,
 20 si transferunt morbos! innocentiores ex his omnium digi-
 torum resigmina unguium ad cavernas formicarum abici
 iubent eamque, quae prima coeperit trahere, correptam
 subnecti collo; ita discuti morbum.

8. (24) Haec sunt quae retulisse fas sit, ac pleraque 87
 25 ex iis non nisi honore dicto, reliqua intestabilia, infanda,
 ut festinet oratio ab homine fugere. in ceteris claritates
 animalium aut operum sequemur.

§ 84: cfr. Plin. VII 64.

1 popondat R¹. 3 metu Vd. 6 omnia ego. -iū ll.v.
 cfr. XXVII 18 et XXIV 78. XXVII 96. 8 e ueste eas rv.
 -steas V¹. eiceaesteneas V¹R. eiiciet. Tenias d. 8. 9 se
 rosaceo rv. sorac- r. 11 per se RdTH. pro se Vf. primis v.
 resoluta VdTf. sol- R(?)v. cfr. § 82. XXIV 24. XXVII 6.
 144 al. | quo v. quod ll. 12 omnino rv. omni rT. 15 re-
 segmina R(?)v.a.J, ut infra. cfr. nota ad § 5. 17 uel quo-
 tidianae uel quartanae v.a.S. (an quartanaeue uel?). 19 quanta
 uero R¹S. -taue rv. | noxa dv.a.H. 21 abici Rdv. ob-V¹.
 ib-V¹. 23 culo V. 24 plereque V. 25 ex iis (his rD) rv(D).
 om. rTS. / reliquid V. 27 sequimur R. -ueremur r.

Elephanti sanguis, praecipue maris, fluctiones omnes,
 88 quas rheumatismos vocant, sistit. ramentis eboris cum
 melle Attico, ut aiunt, nubeculae in facie, scobe paronychia
 tolluntur. proboscidis tactu capitis dolor levatur, efficacius
 si et sternuat. dextra pars proboscidis cum Lemnia ru- 5
 brica adalligata inpetus libidinum stimulat. sanguis et
 syntecticis prodest, iocurque comitialibus morbis.

89 (25) Leonis adipēs cum rosaceo cutem in facie custo-
 diunt a vitiis candoremque; sanant et adusta nivibus arti-
 culorumque tumores. Magorum vanitas perunctis adipe eo 10
 faciliorem gratiam apud populos regesve promittit, praecipue
 tamen eo pingui, quod sit inter supercilia, ubi esse nullum
 90 potest. similia dentis, maxime a dextera parte, villique e
 rostro inferiore promissa sunt. fel aqua addita claritatem
 oculis inunctis facit et cum adipe eiusdem comitiales morbos 15
 discutit levi gustu et ut protinus qui sumpsere cursu id
 digerant. cor in cibo sumptum quartanis medetur; adipēs
 cum rosaceo cotidianis febribus. perunctos eo bestiae fu-
 giunt; resistere etiam insidiis videtur.

91 (26) Cameli cerebrum arefactum potumque ex aceto 20
 comitialibus morbis aiunt mederi, item fel cum melle po-
 tum, hoc et anginae; cauda arefacta solvi alvum, fimi ci-
 nere crispari capillum cum oleo. et dysintericis prodest

§ 89: Pl. iun. 86, 20. — § 90: Diosc. eupor. I 18. — Pl.
 iun. 88, 19, 20. — Diosc. II 94. — § 91: Diosc. eupor. I 97.

4 promoscidis **V**² (item *infra*). 5 et sternuat (-utet *v*) **R** *G*.
 ext- *rT*. 6 sanguinis **VR**¹. 7 iocurque *J e con*. *S*. -us-
 que **VfS**. iecurque *rv*. 8 adipēs *ll. G(J)*. -dips *fS*. -deps *v*. |
 faciem **VR**. 8. 9 custodit *fv.a. G(S)*. 9 sanant *ll. J*. ser-
 uant sanant *G*. servat sanat *fv(S)*. 9. 10 articolorem **V**.
 10 magnorum **VR**. | uanitates **VR**¹ *fv.a. G*. | eo *rv(D)*. *om. rS*.
 11 promittunt *v.a. G*. 13 maximi **T**. | ad **V**. | dextra *G*.
 14 inferiore *drS*. -ori *v*. -feri *r*. 15 unctis **R**¹. 16 an
 gustatu? *cfr. XXV 79 et nota ad XXVII 22*. | cursu **Vd v**.
 gustu *r e corr*. 17 digerunt **V**. | in cibo *dv*. -bos *r*. imbo **V**.
 in bos **R**. | adipēs (adeps *C*) cum *S*. adipe cum *r*. adipsum **Vd**.
 -ipum **R**. adest cum *v*. 18 eos **VR**¹. 19 uidetur *rv*.
 -entur **V**² *dT*. sui dentur *r*. 20 camelli **V**. 22 ang//inae **R**. |
 22. 23 fumi canere **V**. 23 dist. *v.a.D*. *cfr. Diosc.*

inlitus cinis potusque, quantum III digitis capiatur, et comitialibus morbis. urinam fullonibus utilissimam esse tradunt, itemque ulceribus manantibus barbaros servare eam quinquennio et heminis pota ciere alvum; saetas e cauda
5 contortas et sinistro brachio alligatas quartanis mederi.

(27) Hyaenam Magi ex omnibus animalibus in maxima 92 admiratione posuerunt, utpote cui et ipsi magicas artes dederint vimque, qua alliciat ad se homines mentes alienans. permutationes sexus annua vice diximus ceteraque^{8, 105}
10 monstrifica naturae eius; nunc persequemur quaecumque medicinis produntur. praecipue pantheris terrori esse traditur, ut ne conentur quidem resistere, et aliquid e corio eius habentem non adpeti, mirumque dictu, si pelles utriusque contrariae suspendantur, decidere pilos pantherae.
15 cum fugiant venantem, declinare ad dexteram, ut praegressi hominis vestigia occupent; quod si successerit, alienari mentem ac vel ex equo hominem decidere; at si in laeva detorserit, deficientis argumentum esse celeremque capturam, facilius autem capi, si cinctus suos venator
20 flagellumque inperitans equo septenis alligaverit nodis. mox, 94 ut est sollers ambagibus vanitas Magorum, capi iubent geminorum signum transeunte luna singulosque prope pilos

§ 93 init.: Aelian. n. a. VI 22. — § 94: Democrit. ap. Marc. 8, 42. (cfr. Diosc. II 96). Marc. 8, 104.

3 *dist. ego.* | constat seruare V²rG Dal. (D). 4 pota dv. -tae VJ. -te R. -tam S. | setas (sae- S) e cauda rv. seta (sed a V¹d) secunda Vd. secundo R. 6 hienam V. 8 dedeF R. -runt V²v.a.G. | quia R¹. | mentes V¹R. -tis V²r. -te dv. 8. 9 alienans ego. -antes R. -antos r. -atus V¹. -atos rv. 9 permutationes v. -one V¹Rd (de praem. V²rH). -onis (praem. de) G. | ceteraque de rG. -ra queq; d. 10 naturae Vv. -ra rG. | quaecum/// d. quae cum VTf. 11 terroris VR¹. 12 conuentus R¹. | aliqui om. d¹. | de corio Tv.a.H. 13 pelle VR¹. 15 declinantē VR¹d. 15. 16 praetergressi dTH. 17 mente dv.a.S. | decipere Vd. | at v. ut VRd. del. r. 18 laeva (le- V) ll. cfr. VI 99. 145. laeuam v. (an vero laeuū, ut VIII 207)? 20 inperitas equos septenis V. 21 ut est drG. aut R. || itē V. autem ut est v. | magnarum V. 22 prope Rv. pro r.

servari; capitis dolori inligatam cutem prodesse, quae fuerit in capite eius; lippitudini fel inlitum frontibus aut, ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis III et croci uncia inunctum; sic et caligines discuti et
 95 suffusiones; claritatem excitari melius inveterato medica- 5
 mento, adservari autem in Cypria pyxide; eodem sanari argema, scabritias, excrescentia in oculis, item cicatrices, glaucomata vero iocineris recentis inassati sanie cum despu-
 mato melle inunctis. dentes eius dentium doloribus tactu prodesse vel alligatos numeri ordine, umerorum et lacer- 10
 torum doloribus; eiusdem dentes, sed e sinistra parte rostri, inligatos pecoris aut capri pelle stomachi cruciati-
 96 bus; pulmones in cibo sumptos coeliacis vel ventriculi ci-
 nerem cum oleo inlitum; nervis medullas e dorso cum oleo vetere ac felle; febribus quartanis iocur degustatum 15
 ter ante accessiones; podagris spinae cinerem cum lingua et dextro pede vituli marini addito felle taurino, omnia pariter cocta atque inlita hyaenae pelle; in eodem morbo
 97 prodesse et fel cum lapide Assio; tremulis, spasticis, ex-
 ilientibus et quibus cor palpitet aliquid ex corde coctum 20
 mandendum ita, ut reliquae partis cinis cum cerebro hyaenae inlinatur; pilos etiam auferri hac compositione in-
 lita vel per se felle, evulsis prius qua renasci non libeat; sic et palpebris inutiles tolli; lumborum doloribus carnes
 e lumbis edendas inlinendasque cum oleo; sterilitatem 25

§ 96 init.: Marc. 35, 19. — § 97 med.: Marc. 8, 175.

2 libidine V. 4 tribus *ll.v.* | croci in uncia V^f. 5 et
 melius T. *dist. G.* 7 argemata d. 8 uero R^v. uerum r. |
 inassatis ante V^d. 10 numeri (*ego. hum- d. um- r*) ordine *ll.*
cfr. § 181. ordine humeros (*um- S*) v. | *an* item umerorum? |
 et om. TP. 10. 11 lacertos (*pro doloribus*) P. 11 sed e *ego.*
 si de *ll.v.* 12 rostri rJ. om. rT. rostri eruti sint v. *cfr.*
 § 100. 13 uel *ego. om. ll.v.* | uentriculi *ego. -lis ll.v.* *cfr.*
 § 105. XXV 78. XXIX 60. 105. XXX 59. 108. 14 illitu d.
 15 iocur R^S. iecur r^v. 16 podagri V. 19 assio G. *cfr.*
 XXXVI 132. asio *ll.v.* 22 hac R^dv. a V. 23 uel VT.
aut R^dv. | qua *ego. cfr. § 249 (ubi).* quam V^dv. quos R(?) B.
 ndas V.

mulierum emendari oculo cum glycyrrhiza et aneto sumpto
 in cibo, promisso intra triduum conceptu. contra nocturnos 98
 pavores umbrarumque terrorem unus e magnis dentibus
 lino alligatus succurrere narratur. suffiri furentes eodem
 5 et circumligari ante pectus suum cum adipe renium aut
 iocinere aut pelle praecipiunt. mulieri candida a pectore
 hyaenae caro et pili septeni et genitale cervi, si inligentur
 dorcadis pelle e collo suspensa, continere partus promit- 99
 tuntur; venerem stimulare genitalia ad sexus suos in melle
 10 sumpta, etiamsi viri mulierum coitus oderint; quin immo
 totius domus concordiam eodem genitali et articulo spinae
 cum adhaerente corio adservatis constare. hinc spinae
 articulum scite nodum Atlantion vocant; est autem primus.
 in comitialium quoque remediis habent eum. adipe ac-
 15 cense serpentes fugari dicunt; maxilla comminuta in aneso 100
 et in cibo sumpta horrores sedari; eodem suffitu mulierum
 menses evocari. tantumque est vanitatis, ut, si ad brac-
 chium alligetur superior e dextra parte rostri dens, iacu-
 lantium ictus deerraturos negent. palato eiusdem arefacto
 20 et cum alumine Aegypto calefacto ac ter in ore permutato
 faectores et ulcera oris emendari, eos vero, qui linguam in
 calciamento sub pede habeant, non latrari a canibus; si- 101
 nistra parte cerebri naribus inlita morbos perniciosos
 mitigari sive hominum sive quadripedum; frontis corium
 25 fascinationibus resistere, cervicis carnes, sive mandantur

1 emendare R. | oculo cum dv. -lorum VR. -lorum cum r. |
 glycyrrhiza v. glyceriza r. glize- d. elize- r. 4 succurrere
 narratur V²rG. om. r. prodest v. | furentes suffiri rS.
 5 pedes R¹. | suum VRaTfv. del. rG. cfr. § 169. 179. 213.
 218. 261. 263. 6 an felle? cfr. § 192. | mulieribus R¹.
 7 septeni ego. -tem ll.v. | cervi fi RG. -uif V. -uicib; d. a
 ceruice fi v. 8 e ego. om. ll.v. cfr. XX 215. XXIII 125.
 XXXII 74. XXXVII 124. (XXVI 26). | collae V. 9 an
 ab sexu suo? 12 hinc ll.TfS. hunc rH(J). quem v. | spi-
 nae ll.Tv(J). ruinae rS. 13 scite ego. siue ll.v. (an vero
 excidit nomen ante siue?). 14 comitialib; d. 15 aneso ll.H.
 aniso v. 16 sumpta om. R¹. | suffitu dv. -to r. -tis R. -ttis V.
 18 superior e D cum U 608. cfr. § 95. -ori (-qui R¹) VRtJ
 (praem. e). -oris d(?)v. | dextrae partis r.v.a.J. 21 emen-
 dari dv. -re r. 24 mitigari v. -re ll.

sive arefactae bibantur, lumborum doloribus; nervis a dorso
 armisque suffiendos nervorum dolores; pilos rostri admotos
 mulierum labris amatorium esse; iocur in potu datum
 102 torminibus et calculis mederi. nam cor in cibo potuve
 sumptum omnibus doloribus corporum auxiliari, lienem 5
 lienibus, omentum ulcerum inflammationibus cum oleo,
 medullas doloribus spinae et nervorum lassitudini; renium
 nervos potos in vino cum ture fecunditatem restituere ad-
 emptam veneficio; vulvam cum mali Punici dulcis cortice
 in potu datam prodesse mulierum vulvae; adipe a lumbis 10
 suffiri parientes difficulter et statim parere; e dorso me-
 103 dullam adalligatam contra vanas species opitulari, spasticis
 genitale e maribus suffitu, item lippientibus, ruptis, et
 contra inflammationes adversos pedes tactu, laevos dexteris
 partibus, dexteros laevis; sinistrum pedem superlatum par- 15
 turienti letalem esse, dextro inlato facile eniti. membra-
 nam, quae fel continuerit, cardiacis potam in vino vel in
 cibo sumptam contra . . . succurrere; vesicam in vino
 potam contra urinae incontinentiam; quae autem in vesica
 104 inventa sit urina, additis oleo ac sesamis et melle haustam 20
 prodesse *stomachi acrimoniae* veteri. costarum primam et
 octavam suffitu ruptis salutarem esse; ex spina vero par-
 turientibus ossa; sanguinem cum polenta sumptum tormi-
 nibus; eodem tactis postibus ubicumque Magorum infestari

2 suffiendos V. 3 iocur VS. iecur rTv. 4 nam
 VdTfS. iam R(?)v. | potune V. -tu R¹. 5 sumptum om. R¹. |
 auxiliare R¹. 6 inflammationis VR. 7 dist. H. 8 potus R.
 9 veneficiis dT. cfr. nota ad § 65. 10 data V. | adipe a
 V²dTS. -pse a V¹. -psaea R. -ps r. -pe e v. 11. 12 me-
 dulla V. 13 lippientibus V²R. 14 inflationes VTfv.a.G. |
 adversos ego (an alternos?). servatos ll.v. feruefactos con. S. |
 tactulae uox V. 15 superlatu V. 16 niti d. 17 po-
 tam dv. -ta r. 18 sumpta V. | contra del. rv. | lac. ego in-
 dicavi. | succurre R¹. 20 sesamis dTS. -mo v. seabamis V.
 -anis R. | haustam G. has iam d. asiam r. asiano haustam v.
 21 stomachi ego. coll. XXIII 142. (XXII 159). melli (supra-
 ser.) r. (corruptum ex maci, omisso sto propter esse). om. rv. |
acrimoniae C. aegrimonio (egr- V. agr- Rv) ll.v. -niae G.
 22 pina V. | uero om. d. 23 sanguine et sumpto d.

artes, non elici deos nec conloqui, sive lucernis sive pelvi
 sive aqua sive pila sive quo alio genere temptetur; carnes
 si edantur, contra rabidi canis morsus efficaces esse, etiam-
 num iocur efficacius. carnes vel ossa hominis, quae in 105
 5 ventriculo occisae inveniuntur, suffitu podagricis auxiliari;
 si ungues inveniuntur in āis, mortem alicuius capientium
 significari; excrementa sive ossa reddita, cum interematur,
 contra magicas insidias pollere; finum, quod in intestinis
 inventum sit, arefactum ad dysintericos valere, potum in-
 10 litumque cum adipe anserino toto corpore opitulari laesis
 malo medicamento; a cane vero morsis adipem inlitum
 et corium substratum; rursus tali sinistri cinere decocto 106
 cum sanguine mustelae perunctos omnibus odio venire;
 idem fieri oculo decocto. super omnia est, quod ex-
 15 tremam fistulam intestini contra ducum ac potestatum in-
 iquitates commonstrant et ad successus petitionum iudi-
 ciorumque ac litium eventus, si omnino [tantum] aliquis
 secum habeat; eiusdem cavernam sinistro lacerto alligatam,
 si quis mulierem prospiciat, amatorium esse tam praesens,
 20 ut ilico sequatur; eiusdem loci pilorum cinerem ex oleo
 inlitum viris, qui sint probrosae mollitiae, severos, non
 modo pudicos, mores induere.

(28) Proxime fabulosus est crocodilus, ingenio quoque 107

§ 105 extr.: cfr. Scribon. 172.

1 sine (*prius*) *dv.* sine *r.* | pelui *G.* pului *V²r.* ///ui *d.* lui *r.*
 pluuiis *v.* peluibibus *B.* cfr. XXX 14. 2 quo *R dv.* quod *V.* |
 temptetur *VRfS.* -entur *d(?)rv.* cfr. XIX 22. 4 carnes *v.*
 -nis *ll.S.* 5 suffitu—6 inueniantur *V²rv.* *om. r.* 5 poda-
 gricis *V²v(S).* -ris *rH.* cfr. § 232. XXV 65. XXXIII 82 et
 nota ad XXIII 75. 6 unguis *V.* | in *om. d.* | iis *v.* his *VR.C.*
om. d. 7 significare *d.* | interimatur *fS.* -mitur *d(?)v.*
 8 indias *R¹.* 10 capitulari *R¹d.* 11 malum *V¹d.* | medi-
 camento—inlitum *V²rv.* *om. r.* 17 uncus ego posui. (ali-
 quantulum quis *v.a.G.*) 18 habeat *RG(D).* -bet ad *V¹d.*
 -beat ad (*at v*) *V²v.* | cauernam *fS.* -na in *dD.* -nas in *V².*
 -na *rv.* | alligatam *r.* -ta *G(D).* religatam *rfS.* -ta *v.* an
 inligatam (*re = n*)? 19 prospiciat *ll.TfS.* resp-*v.* 21 sunt *d.* |
 mollitiae *S.* -iciae *R.* -icia/// *V.* -itiei *d(?)v.* 23 fabulosus *V.*
 est *dv.* et *r.* | crocodilos *VR.* -illus *r.* | ingento *V.* -gens *H.*

ille, cui vita in aqua terraque communis. duo enim genera eorum. illius e dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto coitus, si credimus, stimulant; canini dentes febris statas arcent ture repleti — sunt enim cavi — ita ne diebus v ab aegro cernatur qui adalligaverit. idem 5 pollere e ventre exemptos lapillos adversus febrium hor- 108 rores venientes tradunt. eadem de causa Aegypti perungunt adipe aegros suos. alter illi similis, multum infra magnitudine, in terra tantum odoratissimisque floribus vivit; ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo 10 nidore referta; crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam cum porri suco inunctis et contra suffusiones vel 109 caligines. inlita quoque ex oleo cyprino molestias in facie nascentes tollit, ex aqua vero morbos omnes, quorum natura serpit in facie, nitoremque reddit; lentigines tollit ac 15 varos maculasque omnes. et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. adposita menses ciet. optima quae candidissima et friabilis minimeque ponderosa, cum teratur inter digitos, fermentescens. lavatur ut ce- 110 russa. adulterant amylo aut Cimolia, sed maxime stur- 20 norum fimo qui captos oryza tantum pascunt. felle inunctis oculis ex melle contra suffusiones nihil utilius praedicant. intestinis et reliquo corpore eius suffiri vulva laborantes salutare tradunt, item velleribus circumdari vapore eiusdem infectis. corii utriusque cinis ex aceto in- 25 litus ñis partibus, quas secari opus sit, aut nidor cremati

§ 109: Diosc. II 98. eupor. I 109. — § 110: Diosc. II 98.

1 illo v. a. H. 4 ture VRG. ut dT. om. v. 5 quinque ll. v. | alligauerit d. 6 e ego. et Rv. om. r. cfr. XXXII 109. XXVI 116. (an et ventri?). 6. 7 horrore (orr- V) Vd. 7 venientes v. -tis ll. (?) S. | eadem rG. etiam VR. hac etiam dTv. 8 et adipe RS. 9 magnitudinem v. a. H. 11 referta RdTC(H). facta VS. facta G cum B. refacta vel refracta v. arefacta coni. B. cfr. § 105. | crocodilea V. 14 nascentes d. -tis VRS. enascenti r. -tes v. | morbos rv. om. rf. 19. 20 ut cerussa dv. om. r. 20 aut cimolia drv. autem olius V. aut olias B. 20. 21 sturnorum fimo qui ego (quos J). cfr. Diosc. sui VRdv. qui rG. sturni quos C e coni. B. 21 orizia V. 24 laborantes v. -tis ll. S. 26 ñis v. his ll. C.

sensum omnem scalpelli aufert. sanguis utriusque clari-111
tatem visus inunctis *excitat*, cicatrices oculorum emendat.
corpus ipsum excepto capite pedibusque elixum manditur
ischiadicis tussimque veterem sanat, praecipue in pueris,
5 item lumborum dolores. habent et adipem, quo tactus
pilus defluit. hic perunctos a crocodilis tuetur instillatur-
que morsibus. cor adnexum in lana ovis nigrae, cui
nullus alius colos incursaverit, et primo partu genitae
quartanas abigere dicitur.

- 10 (29) Iungemus illis simillima et peregrina aequae ani-112
malia priusque chamaeleonem, peculiari volumine dignum
existimatum Democrito ac per singula membra desecra-
tum, non sine magna voluptate nostra cognitis proditisque
mendaciis Graecae vanitatis. similis et magnitudine est
15 supra dicto crocodilo, spinae tantum acutiore curvatura¹⁰⁸
et caudae amplitudine distans. nullum animal pavidius^{8, 120 sqq.} 113
existimatur et ideo versicoloris esse mutationis. vis eius
maxima contra accipitrum genus. detrahare enim super-
volantem ad se traditur et voluntarium praebere laceran-
20 dum ceteris animalibus. caput eius et guttur, si roboreis
lignis accendantur, imbrum et tonitruum concursus facere
Democritus narrat, item iocur in tegulis ustum. reliqua 114
ad veneficia pertinentia quae dicit, quamquam falsa ex-
istimantes, omitemus, praeterquam ubi inrisu coarguent eum:

§ 111 init.: Marc. 25, 40. — § 113: Gellius X 12, 2. 3.

2 excitat ego. cfr. § 95. (an facit, ut § 90. XXIX 119.
122?). om. ll. donat et v. dat D cum U 609 (contra Plinii
usum). 4 sanant VR. 5 habent V²rv. -ba f r. | et del. V².
6 hic v. hoc ll. | perunctus V. -ungi ossa d. (an hoc per-
ungi totos? cfr. § 105). | crocodillus V. | tuetur Rv. retur V.
tue d. 7 ossibus d. | an et cui (vel ut)? 8 et Vdv. ex R.
12. 13 desecratum Rdv(G). desegr. V. dissectatum B. (an
dissertatum?). 15 spina d. | ac uitio (uitio ac v) menstrua-
tura (recura- v) dv.a.B. 16 caule d. | amplitudinem VR. |
distans d(?)v. om. r. locus nondum sanatus. 19 ei (pro et) V.
21 cursus Vd. 23 dicunt V². | tamquam vet. Dal. (sed 'falsa
ideoque nemini nocitura' interpretatus est S). 24 ubi ll.G.
del. v. sub Müller emend. IV 28. | coarguent eum ego (sc. res
narratae. an potius uel risus?). -guentium VRv(S). -guendum

- dextro oculo, si viventi eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli, lingua adalligata pericula puerperii; eundem salutare esse parturientibus, si sit domi, si vero inferatur, perniciosissimum. linguam, si viventi exempta sit, ad iudiciorum eventus pollere, cor adversus quartanas in- 5
- 115 ligatum lana nigra primae tonsurae. pedem e prioribus dextrum pelle hyaenae adalligatum sinistro brachio contra latrocinia terroresque nocturnos pollere, item dextram mamillam contra formidines pavoresque; sinistrum vero pedem torreri in furno cum herba, quae aequae chamaeleon 10 vocetur, additoque unguento pastillos eos in ligneum vas conditos praestare, si credimus, ne cernatur ab aliis qui
- 116 id habeat. armum dextrum ad vincendos adversarios vel hostes valere, utique si abiectos eiusdem nervos calcaverit; sinistrum vero quibus monstris consecret, qualiter 15 somnia quae velis ac quibus velis mittantur, pudet referre: omnia ea dextro pede resolvere, sicut sinistro latere lethargos, quos fecerit dexter. set capitis dolores insperso vino, in quo latus alterutrum maceratum sit, sanari; si feminis sinistri vel pedis cinere misceatur lac suillum, podagricos 20
- 117 fieri inlitis pedibus. felle glaucomata et suffusiones corrigi prope creditur tridui inunctione, serpentes fugari

§ 115: Gellius X 12, 5. — § 117: Marc. 8, 67. (cfr. Plin. XXIX 73. — cfr. Plin. VIII 122.

d(?)G. -guentur J. 3 si fit dG. fistit r. circa [domum] v. de mendo cfr. § 249. 4 exempta VRv(S). ade- d(?)H. 8 //erroresque V. 11 pastillos VS. in past- R. in past- diggerunt d(?)v. | eos dTv. eos ad VR. (an factos? cfr. XXIV 131. XX 233). | ligneo vase v.a.H. 12. 13 qui id D. quid VR. qui dv. 14. 15 calcaverit ll.G. -rint v. -ris D cum U 610. cfr. CFWMüller p. 11 et XXV 134. (sed inuenerint XXXII 64). | 15 uero ego. umerū ll.G. mirum v. del. voluit S. 16 ac Vdf. et Rv. | mittantur d(?)v. -ant r. mittat vet. Dal. 17 somnia S cum P. 18 dextrum v.a.H. | set ego. sit VR. sic dTS. del. v. 19 laus V. | si feminis TJ. feminis ll.G. -nis. si v. | dist. G. 20 cinere VRJ. -ri d. -ri si G. -re si S. 21 fieri ll.v. an liberari (cfr. XX 233) vel sanari? | suffusionis R. 22 inunctione V.

ignibus instillato, mustelas contrahi in aquam coiecto, corpori vero inlito detrahi pilos. idem praestare narrat iocur cum ranae rubetae pulmone inlitum; praeterea iocinere amatoria dissolvi, melancholicos autem sanari, si ex corio
 5 chamaeleonis sucus herbae *Heleniae* bibatur; intestina et fartum eorum, cum animal id nullo cibo vivat, simiarum urina una inlita inimicorum ianuae odium omnium hominum his conciliare; cauda flumina et aquarum impetus
 118 sisti, serpentes soporari; eadem medicata cedro et murra
 10 inligataque gemino ramo palmae percussam aquam discuti, ut quae intus sint omnia appareant; utinamque eo ramo contactus esset Democritus, quoniam ita loquacitates inmodicas promisit inhiberi. palamque est virum alias sagacem et vitae utilissimum nimio iuvandi mortales studio
 15 prolapsus.

(30) Ex eadem similitudine est scincus — et quidam
 119 terrestrem crocodilum esse dixerunt —, candidior autem et tenuiore cute. praecipua tamen differentia dinoscitur a crocodilo, squamarum serie a cauda ad caput versa.
 20 maximus Indicus, deinde Arabicus. adferuntur salsi. rostrum eius et pedes in vino albo poti cupiditates veneris accendunt, utique cum satyrio et erucac semine singulis

§ 119: Diosc. II 71. — cfr. Plin. VIII 91. Diosc. eupor. II 96.

1 ignibus **R**G. lenibus (*ortum ex icnibus*) *rf.* liene *v.* | coniecto **R**d*v.a.J.* 1. 2 corpore *v.a.D.* 2 narrat **V**Ven.(D). -rrant *rv.* | io cur (cor **V**²) **V**S. iecur *rv* (*ut semper*). 3 rana **V**.

3. 4 propterea iocineri amatori ad id solui **V**. 5 heleniae **J** coll. XXI 159. (XXV 12). hebente **d**T. beb- **R**. leb- **V**¹. deb- **V**²*r.* hab- *v.* del. *C.* tepente *S e coni. H.* nepenthae **U** 611 (*terminatione falsa*). 6 fartum **R**H *e coni. Dal.* farctum **T**. fastum *f.* fartif *m* **V**¹*d.* partem **V**². fimum *v.* | animal id **r**S.

-mal *r.* id an- *v.* | bibat **V**. uiuat cum *v.* 7 urina una *ego*. cfr. § 140. 151. 185. (XXV 132.) XXIX 50. XXXIII 93. 84. XX 21. urinam **V**R. -na *d v.* | ianuae **V**R*G.* lane **d**T. inmane *v.* 10 palmo **V**f. 11 ut quae *d v.* utq; *r.* utique **V**. uaq; **R**. | ut in aquae (*om. eo*) **V**. 15 proba ipsū **R**. 16 et **V**d*Tx.* quem **R**(?)*v.* 17 candidiore *f v.a.H.* 18 tenuior **d**T*x.*

19 serie **R**d*T*H. ferte **V**. certe **x.** feta *v.* | uersa **R**d*x v.* tunsā **V**. 21 poti **R**(?)*v.* -tu **r**T*x.* an pota? cfr. CFW Müller p. 8. 9. 22 acedunt **V**. | cum *om.* **d**T*x.*

- drachmis omnium ac piperis II admixtis ita pastilli singu-
 120 larum drachmarum bibantur. per se laterum carnes obolis
 binis cum murra et pipere pari modo potae efficaciores
 ad idem creduntur. prodest et contra sagittarum venena,
 ut Apelles tradit, ante posteaque sumptus. in antidota 5
 quoque nobilia additur. Sextius plus quam drachmae
 pondere in vini hemina potum perniciem adferre tradit,
 praeterea eiusdem decocti ius cum melle sumptum venerem
 inhibere.
- 121 (31) Est crocodilo cognatio quaedam amnis eiusdem 10
 geminique victus cum hippopotamio, repertore detrahendi
 8,96 sanguinis, ut diximus, plurimo autem super Saiticam prae-
 fecturam. huius corii cinis cum aqua inlitus panos sanat,
 adips frigidas febres, item fimum suffitu, dentes e parte
 laeva dolorem dentium scariphatis gingivis. pellis eius e 15
 sinistra parte frontis inguini adalligata venerem inhibet,
 eiusdem cinis alopecias explet. testiculi drachma ex aqua
 contra serpentes bibitur. sanguine pictores utuntur.
- 122 (32) Peregrinae sunt et lynces, quae clarissime quadri-
 pedum omnium cernunt. ungues earum omnes cum corio 20
 exuri efficacissime in Carpatho insula tradunt. hoc cinere
 potio propudia virorum, eiusdem aspersu feminarum libi-
 dines inhiberi, item pruritus corporum, urina stillicidia
 vesicae. itaque eam protinus terra pedibus adgesta ob-

§ 120: Diosc. II 71. cfr. Plin. VIII 91. — § 121 extr.: Diosc.
 II 25. Nicand. ther. 566. — § 122 extr.: cfr. VIII 137.

1 omnium *ll.v.* an ocimi (cfr. XX 123 extr. Marc. 33, 50)
vel alius herbae nomen? | duabus *ll.v.* | ita ut *v.a.D.* 1. 2
dist. ego (bibantur *pendente a part. cum*). 8 eiusdem *ll.v.*
lentium coni. Gesner e Diosc. an lentis (corruptum in lētisde)? |
decocto uis V. 10 cognatio *dxxv. om. r.* 11 cum *Rdxv.*
quo V. hippopotamo (hypop-x) *dxv.a.D.* cfr. nota ad VIII 95. |
 detrahendi *VG. tra-rTxfv.* 12 plurimo *VTxS. -mi r(?)v.* |
 autem *ll.v.* an inuento? | salticam *Vxv.a.B.* 15 scariphatis *S.*
-ifatis VdxD. -ificatis rv. sacrifi-R. 16 inguini *D cum U 612.*
in agmina (agn-x) ll.x. in inguina *v. cfr. Diosc.* | *adalli-*
gatam V. 19 et *v. om. ll.* 21 carphato *Vx.* 22 eius-
 dem (-demque *V²D*) — feminarum *V²rv. om. rx.* 22. 23 li-
 bines *V². -bies V¹R¹.* 23 urine *d. -ne x.* 24 terrae *Vd. -rre x.*

ruere traditur. eadem autem et iugulorum dolori monstratur in remedio. hactenus de externis.

9. (33) Nunc praevertemur ad nostrum orbem, primum-¹²³
que communia animalium remedia atque eximia dicemus,
5 sicuti e lactis usu. utilissimum cuique maternum. concipere nutrices exitiosum est; hi sunt enim infantes, qui colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. est autem colostrum prima a partu spongiosa densitas lactis. maxime autem alit quodcumque humanum, mox caprinum,
10 unde fortassis fabulae Iovem ita nutritum dixere. dulcissimum ab hominis camelinum, efficacissimum ex asinis. magnorum animalium et corporum facilius redditur. sto-¹²⁴
macho adcommodatissimum caprinum, quoniam fronde magis quam herba vescuntur, bubulum medicatius, ovillum
15 dulcius et magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguius. omne autem vernum aquatius aestivo et de novellis. probatissimum vero quod in ungue haeret nec defluit; innocentius decoctum, praecipue cum calculis marinis. alvus maxime solvitur bubulo, minus autem inflat quod-
20 cumque decoctum. usus lactis ad omnia intus exulcerata,¹²⁵
maxime renes, vesicam, interanea, fauces, pulmones, foris pruritus cutis, eruptiones pituitae poti ab abstinencia

§ 123: cfr. Plin. XI 236. (Diosc. II 75). — § 124: Diosc. II 75. — § 125: cfr. Plin. XXV 94. XXIV 28. Cels. III 22

1 iugulorum VR (codd. aliquot B) G. ungulorum d. -larum xv (aurium add. B). 3 praeuertemur S cum Gron. reue- rv. praeuertens (reue- dx) rx. cfr. § 162. 267. XXX 82. XVI 1. XXXIV 94. 5 e Rdxv(S). ae V. de rG. 5. 6 concipere V²dxrVen.(G). conspiciere V¹R. del. v. 6 nutrices v.a.G. | hi (hii V) sunt ll.v. an hiscunt (vel aliud verbum simile)? 8 spongiosa v.a.J. (cfr. XI 188. XVIII 105. XXXI 114. XXXIV 120. XXXVI 155). 11 camelinum V.

15 alit Rxe. alii V. ait d. 16 vernum aquatius d(?)v. aquatius (-acius V) vernum rx. 17 ungete R. -guente (ad marg. -ge) r. 19 autem om. x cod. Murbac. v.a.H. 20 intus x cod. Murbac. G. ictus dr. tetus V¹R. ictu tetus V². utile contusa v. | exulcerata dxr cod. Murbac. G. eaulocrata (aul- R) V¹R. del. V². aut luxata v. 22 poti ab fS. -ti at E. -ti// V. -tior dx. poscit R. post rG. cibi aut potus v. / abstinencia Vdxv(S). -tiam RG. (locus nondum sanatus; an posci

nam ut in Arcadia bubulum biberent phthisici, syntectici,
 25,94 cachectae, diximus in ratione herbarum. sunt inter ex-
 empla qui asininum bibendo liberati sint podagra chiragra-
 126 que. medici speciem unam addidere lactis generibus, quod
 schiston appellavere. id fit hoc modo: fictili novo fervet, 5
 caprinum maxime, ramisque ficulneis recentibus miscetur
 additis totidem cyathis mulsi, quot sint heminae lactis.
 cum fervet, ne circumfundatur, praestat cyathus argenteus
 cum frigida aqua demissus ita, ne quid infundat. ablatum
 deinde igni refrigeratione dividitur et discedit serum a 10
 127 lacte. quidam et ipsum serum iam multo potentissimum
 decocunt ad tertias partes et sub diu refrigerant. bibitur
 autem efficacissime heminis per intervalla, satis diebus
 quinae; melius a potu gestari. datur comitialibus, melan-
 cholicis, paralyticis, in lepris, elephantiasi, articulariis mor- 15
 128 bis. infunditur quoque lac contra rosiones a medicamentis
 factas et, si urat dysinteria, decoctum cum marinis lapillis
 aut cum tisana hordeacia. item ad intestinorum rosiones
 bubulum aut ovillum utilius. recens quoque dysintericis
 infunditur, ad colum autem crudum, item vulvae et propter 20
 serpentium ictus potisve pityocampis, buprestis, cantharidum

p. 112. IV 31 p. 157. — § 126: Diosc. II 77. — § 127: Diosc.
 II 77. 76. Seren. 133. — § 128: Diosc. II 77. eupor. I 205. II 53. —
 Diosc. II 77. Cels. V 27, 12.

abstinentia medicaminum ut in *sqq.*? *cfr.* XXV 94). 1 ut
om. R¹. | arcadia *G e con.* B. achaiā ll.x. -ia v. 2 ca-
 chectae B. -choetae (-te d) dx. -cohetae VR. -coethe f.
 3 quia si unum dx. | liberatis in V. 3. 4 chiragraque ego
 (-aue v). theragraque V². -gratie (-uae V¹) V¹dx. chera-
 graue R. 5 fictili dxv. -le r. | feruet Rv. -ro et rx.
 7 cyathis aceti mulsi B e Diosc. 8 ne B. ni ll.xS. et v.
 9 cum v. cum & ll.x. an et cum? | dimissus V. 11 multo
 ll.Txv(S). mulfo fH. multo Dal. 13 satis J. salis ll.xf.
 singulis C cum B(G). sanis v. | in diebus r. *cfr.* XX 188.
del. B. 14 quinae VJ. quine Rd. quinque xv.a.C. quinis G.
 usque ad quinas C cum B. an in die non plus quinae? *cfr.*
 Diosc. | melius RdG. illius V. (a potu illius solitis *man.*
Dal. v). 21 potisue ll.xH. phthisicis v. | pityocampis J.
cfr. XXIX 95. -pes Tf(?)B (phyto- v). pytoscampis (ytos r
in vas.) R. potioc- (-pes d) Vdx. | buprestis T(?)v.a.J.

aut salamandrae venenis, privatim bubulum iis, qui Col-129
chicum biberint aut cicutam aut dorycnium aut leporem
marinum, sicut asininum contra gypsum et cerussam et
sulfur et argentum vivum, item durae alvo in febr. gar-
5 garizatur quoque faucibus exulceratis. utilissime et bibitur
ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant,
in febr. etiam, quae careat dolore capitis. pueris ante
cibum lactis asinini heminam dari aut si exitus cibi ro-
siones sentirent, antiqui in arcanis habuerunt, si hoc non
10 esset, caprini. bubuli serum orthopnoicis prodest ante 130
cetera addito nasturtio. inunguntur etiam oculi in lactis
heminas additis sesamae drachmis IIII tritis in lippitu-
dine. caprino lienes sanantur, post bidui inedia tertio
die hedera pastis capris, per triduum potio sine alio cibo.
15 lactis usus alias contrarius capitis doloribus, hepaticis,
splenicis, nervorum vitio, febres habentibus, vertigini
praeterquam purgationis gratia, gravedini, tussientibus,
lippis. ovillum utilissimum tenesmo, dysinteriae; nec non
phthisicis hoc et mulieris saluberrimum qui dicerent
20 fuerunt.

§ 129: Diosc. IV 84. eupor. II 148. Scribon. 179. Seren.
1071. 526. — Diosc. eup. II 161. 163. 164. Diosc. II 77. Marc.
14. 56. (cfr. Cels. III 22 p. 112). — § 130: Scribon. 132. Diosc.
II 78. Cels. III 22 p. 112. IV 16. — Diosc. II 77. eupor. II 88. —
Diosc. II 78.

1 iis v. his *ll. C.* 1. 2 colchicum *J.* -con *B.* cholicum *ll.*
colostrum *v. a. B.* 4. 5 gargarizatur *V.* 5 *dist. ego.*
6 atrophitos *R.* -pos *r.* 7 pueris *om. R.* 8 asinino *R.*
9 sentiret *V.* -iant *dx. v. a. G.* 10 esset *RTv.* esse *V.* est e *d.*
est *x.* | caprini *RdH.* e caprino *VTx* (*v. praem.* habuerunt).
11 cauli *V.* | in latis *V.* illatis *V.* 12 hemina (em- *x.*) *dx.*
-nis *v. a. S.* | additis *Tv.* -ti *V.* *dx.* -t/ *R.* -ta *V.* *r.* | sesamae *TC.*
-mi *v.* sami *d. dx.* sami // *V.* semi *V.* *r.* | quattuor *ll. v.*
13 in id iam *V.* | tercio *x.* tertia *Rd(?) v. a. S.* 15 lacti su-
cus *Vd.* -tis succus *x.* 16 splenicis *VdTxrv(H).* -neticis *C.*
om. Rdal. 17 gravedini *Rv.* *om. rx.* (gratia *om. v. a. B.*)
18 ovillum *coni. H e Diosc.* sui- *ll. xv.* 18. 19 *dist. ego.*
19 mulieris *ego.* cfr. *Diosc. II 78 et § 75. 243. XXIX 42 al.,*
de mendo XXVII 63. -res *VRf.* -ri *G.* -ribus *dTxv(H).* an
vero muliebre, ut XXX 118?

- 131 (34) De generibus caseorum diximus, cum de uberibus
 11, 240 singulisque membris animalium diceremus. Sextius eos-
 399. dem effectus equino quos bubulo tradit; hunc vocant hip-
 pacen. stomacho utiles qui non sunt salsi, id est recentes.
 veteres alvum sistunt corpusque minuunt, stomacho in- 5
 utiles; et in totum salsa minuunt corpus, alunt mollia.
 132 caseus recens cum melle suggillata emendat, mollis alvum
 sistit, sedat tormina pastillis in vino austero decoctis
 rursusque in patina tostis cum melle. saprum vocant qui
 cum sale et sorbis siccis e vino tritus potusque medetur 10
 coeliacis. genitalium carbunculis caprinus tritus inpositus,
 item acidus cum oxymelite maculis in balneo inlitus oleo
 interlinitur.
 133 (35) E lacte fit et butyrum, barbararum gentium
 lautissimus cibus et qui divites a plebe discernat. pluri- 15
 mum e bubulo — et inde nomen —, pinguisimum ex
 ovibus fit et caprino, sed hieme calefacto lacte, aestate
 expresso tantum, crebro iactatu in longis vasis angusto
 foramine spiritum accipientibus sub ipso ore alias prae-
 ligato. additur paulum aquae, ut acescat. quod est ma- 20
 134 xime coactum, in summo fluitat; id exemptum addito sale
 oxygala appellant. relicum decocunt in ollis; ibi quod

§ 131: Diosc. II 80. cfr. Hippocr. de morb. IV 20. Diosc. II 79. (Herodot. IV 2). — § 132: Pl. iun. 29, 15. Marc. 19, 56. — cfr. Diosc. eupor. II 49. — § 133: cfr. Plin. XI 239. Hippocr. de morb. IV 20. Diosc. II 81. — § 134 extr.: Diosc. II 81.

3 hunc R d G. hoc V. hos xv. | uocant dr G. -at rx v.
 3. 4 hyppacen Vx. 4 sint G. 5. 6 inutiliores D cum U 614.
 uti- ll. v. 7 mollit fS. 8 sedatque fS. 10 tritis V.
 11 genitalium rv. -libus (ortum ex -liuuf) rx. 11—13 dist.
 ego. 12 idem Vx. | balneo dx. 17 an ouillo? | fit et ll.
 et x. fit et ex v. | dist. ego. | fed ll. v. an et? | hieme R(?) v.
 hi Faxe V. in faxe dTx. 18 iactato V. 19 spiritu V. |
 an sub delendum (vel sed)? cfr. § 146. 20 paulum Vfv(S).
 -lulum rG(D). (paululum non legitur nisi IV 1. VII 48, de
 tempore dictum). | accescat V. 21 quoacto R. -agulum r.
 exemplum R. | locum transponendo emendare conati sunt Dal.,
 Beckmannus, alii. addito — relicum parenthesi complexus est
 Müller emend. IV 30. 22 oxygalla (oxig-x) V dx (item infra). |
 vocatur dTx H. | reliqua v. a. H.

supernatat, butyrum est, oleosum natura. quo magis virus resipit, hoc praestantius iudicatur. pluribus compositionibus miscetur inveteratum. natura eius adstringere, molli-
lire, replere, purgare.

5 (36) Oxygala fit et alio modo, acido lacte addito in 135 recens, quod ve^{int} acescere, utilissimum stomacho. effectus dicemus suis locis.

(37) Proxima in communibus adipi laus est, sed ma-
xime suillo, apud antiquos etiam religiosius. certe novae
10 nuptae intrantes etiam nunc sollemne habent postes eo attingere. inveteratur duobus modis, cum sale aut sin-
cerus; tanto fit utilior. axungiam Graeci etiam appella- 136
vere iam in voluminibus suis. neque est occulta virium
causa, quoniam id animal herbarum radicibus vescitur;
15 itaque etiam fimo innumeri usus. quam ob rem non de alia loquemur [sue]. multo efficacior e femina et quae non pepererit, multo vero praestantior in apris esse dicitur

§ 135: cfr. Colum. XII 8. — Donat. ad Terent. Hecyr. I 2, 60 Serv. ad Verg. Aen. IV 458. (Isid. IX 7, 12).

1 an supernatat? cfr. XXIX 35. supernatat tollunt Müller l. l. | qua R. quod rv.a.G. 2 respuit (Vinc. Bellov.) v.a.G. 6 uelint ego. ue... (reliquis margine abscisis) r. inn VR. in dx. uelis G. dum v. (fortasse nonnulla exciderunt, ut quodue aliud cogat: cfr. Colum.). | acescere RdxG (-scit v). arcesc- V. inacescere H (a Plinio nusquam alibi usurpatum, sed cfr. potius § 133. XX 147. VII 64. XVIII 77 al.). 8 adipis et (9) suilli G. 9 religiosius ll.H(J). -si G. -sus erat f(?)v(S). 10 etiam nunc ego. -um ll.v. 11 attingere coni. J coll. § 142. | cum ll.xJ. aut cum d(?)v. (an aut? cfr. § 229. XXIX 60). 12 tanto ll. tanto utilior quanto v. sed cfr. § 78. XXIX 13. 107. XXXI 46. XXIII 157. XVII 250 al. | fit dx. fit VRv. | utilior r. uetior R. uetuftior rv. 13 iam (= nunc) V¹RdTH(J). tam x. eam V²D. eum G. del. v(S). 14 herbarum drv. -rum causa VRxf (falso iterantes). 16 loquemur ll.Txv(S). -uimur rG. | uncus ego posui (sue glossema est ad femina). quam e sue anonymi ap. B. D cum U 615. | efficacior e J. -ore VRv(S). -or est dTxH. | est (pro et) D cum U. 17 pepererit ego. -perit ll.v. cfr. § 75. | praestantior xv. -ore ll. (esse dicitur ego (et dist.). est igitur ll.S. est v. (om intellegitur, ut § 55. 146. 159. XXV 93. XXIII 106. 120 al.?).

- usus axungiae ad emollienda, excalfacienda, discutienda
 137 purgandaque. medicorum aliqui admixto anseris adipe
 taurorumque sebo et oesypo ad podagras uti iubent; si
 vero permaneat dolor, cum cera, myrto, resina, pice. sin-
 cera axungia medetur ambustis vel nive, pernionibus autem 5
 cum hordei cinere et galla pari modo. prodest et con-
 fricatis membris, itinerumque lassitudines et fatigationes
 levat. ad tussim veterem recens decoquitur quadrantis
 138 pondere in vini cyathis III addito melle. vetus etiam
 phthisis pilulis sumpta sanat, quae sine sale inveterata est. 10
 omnino enim non nisi ad ea, quae purganda sint aut quae
 non sint exulcerata, salsa recipitur. quidam quadrantes
 axungiae et mulsi in vini cyathis ternis decocunt contra
 phthisis, quarto quoque die picem liquidam in ovo sumi
 iubent. circumligatur et lateribus, pectori, scapulis eorum, 15
 qui phthisim sentiunt, tantaque est vis, ut genibus etiam
 adalligata redeat in os sapor eamque expuere videantur.
 139 e sue, quae non pepererit, aptissime utuntur ad cutem
 mulieres, contra scabiem vero quivis admixto iumentorum
 sebo pro parte tertia et pice pariterque subservefactis. 20
 sincera partus in abortum vergentes nutrit collyrii modo

§ 137: (Diosc. II 94). Pl. iun. 87, 13. 14. — § 138: Marc.
 16, 71. — § 139 med.: cfr. Marc. 19, 40.

1 usus igitur *v.a.S.* | est ad *v.a.D.* 4 permaneat *G.*
 -net *ll.Txfv(H).* 5 an uel delendum (aut uel igni uel)? |
 pernicionibus *V².* 6 cum *rv. om. rx.* 9 tribus *ll.v.*
 10 phthisis *R.S.* -sin in *v.* ptisis *x.* ptysis *d.* phthisicis *V.*
 12 non *om. dx.* | falsa *man. Dal. G.* fall... (reliquis margine
 abscisis) *r.* callica *Rdx.* gall- *VTf.* et calida *v.* | recipitur
VdTxfv(S). cap- *R.* petitur *G.* 13 mulsi *v.* multis *ll.* |
 ternis *VRfS(D).* .... us *r.* tribus *dxv(J).* 14 ptisis *x.* ptysin *d.* |
 quanto *V.* quintoque *v.a.H.* | queque *x. om. v.a.H.* | quarto —
 15 iubent pro glossemate habuit *S coll. XXIV 40.* sed cfr.
Marc. 16, 67. an die et picem? 15 circumligatur *VTxfS.*
 -tis *r(?)v.* | et *om. df(?)v.a.S.* | pectori *ego.* -ris *VdTxfS.*
 -ribus *R(?)v (praem. et) D.* | et scapulis *v.a.D.* 16 phthisin
rv.a.S. -sem *R.* ptisim *x.* pthysim *d.* 18 pepererit *xG.*
 -perit *ll.fv(H).* cfr. § 136. 19 quivis *RG.* qui uix *Vd.*
 quovis *xv.* 20 pariterue *Vf.* 21 nutrit *dxv.* -trū *V¹R.*
 -triant *D.* nytrū *V².* an munit? cfr. XV 86.

subdita. cicatrices concolores facit cerussa admixta vel argenti spuma, at cum sulphure unguium scrabritias emendat. medetur et capillo fluenti et ulceribus in capite mulierum cum gallae parte quarta et infumata pilis oculorum. datur et phthisicis unciatim cum vini veteris hemina decocta, donec III unciae e toto restent; aliqui et mellis exiguum adiciunt. panis inlinitur cum calce, item 140 furunculis duritiaeque mammarum. rupta et convulsa et spasmata et luxata sanat, clavos et rimas callique vitia 10 cum helleboro albo, parotidas admixta farina salsamentariae testae, quo genere proficit et ad strumas. pruritus et papulas in balneo perunctis tollit, alioque etiamnum modo podagricis prodest mixto oleo vetere, contrito una sarco- phago lapide et quinquefolio tuso in vino vel cum calce 15 aut cum cinere. fit et peculiare emplastrum LXXV × ponderi C spumae argenteae mixtis, utilissime contra ulcerum inflammationes adipe verrino. et inungui putant utile, quaeque serpant inlinere cum resina. antiqui axibus vehi- 141 culorum perunguendis maxime ad faciliorem circumactum 20 rotarum utebantur, unde nomen, sic quoque utili medicina cum illa ferrugine rotarum ad sedis vitia virilitatisque et per se axungia. medici antiqui maxime probabant renibus 142

§ 140: Pl. iun. 81, 19. (Diosc. II 94). — § 141: Diosc. II 94. — § 142: Diosc. II 87. 94.

2 ad V. | adunguium VR. (an & ung-?). 3 capillo dxv. -llos V¹R. -llis V²D. | fluentibus V²D. 4 filis V. -liis f. 6 tres ll.v. | ex dTx. | cocto R¹. 7 panos sanat man. Dal. v.a.G. | illinitur rG. inlito V. illi- rTx. -ta v. an inlita sc. medetur (suppl. e v. 3)? 8. 9 et conuulsa et spasmata rv. om. rx. 10 salsamentariae RG. -ria rxfv (praem. e). 11 testa v.a.G. 12 balneo dxv.a.G. | perunctos V. 14 tusa Vdxv.a.G. 14. 15 calce aut VRdTx. calce uel rv. 15 fit ego. facit ll.xv. | × om. dTxv.a.Gron. in R ras. 15. 16 ponderi ll.TH. -re xv. pondo C. 16 c xv. centum ll.(?)C. | utilis- sime Vx. -ma Tf. -mum r(?)v. 17 dist. ego. | et om. dTxH. 18 inlinere VS. -nire Rdxv. an inlini? 20 utile R. 21 ferugine VVen. 21. 22 dist. ego. 22 axungia ego. -ncia V. -ngia et Rdx. -ngiae D. -ngiam v. fortasse ut per se. an vero et per se axungia est (pro et) ut glossema delenda sunt?

detractam exemptisque venis aqua caelesti fricabant crebro decoquebantque fictili novo saepius, tum demum adservantes. convenit salsam magis mollire, excalfacere, discutere, utilioreque esse vino lotam. Masurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradidit. ideo novas nuptas illo perunguere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur.

- 143 (38) Quae ratio adipis, eadem in vis, quae ruminant, sebi est, aliis modis, non minoris potentiae. perficitur omne exemptis venis aqua marina vel salsa lotum, mox in pila tusum aspersa marina crebro; postea coquitur, donec odor omnis aboleatur, mox adsiduo sole ad candorem re-
144 ducitur. a renibus autem omne laudatissimum est. si vero vetus revocetur ad curam, liquefieri prius iubent, mox frigida aqua lavari saepius, dein liquefacere adfuso vino quam odoratissimo. eodemque modo iterum ac saepius cocunt, donec virus evanescat. multi privatim sic taurorum leonumque ac pantherarum et camelorum pingua curari iubent. usus dicetur suis locis.
- 145 (39) Communis et medullarum est. omnes molliunt, explent, siccant, excalfaciunt. laudatissima e cervis, mox vitulina, dein hircina et caprina. curantur ante autumnum. recentes lotae siccataeque in umbra, per cribrum dein liquatae per lintea exprimuntur ac reponuntur in fictili locis frigidis.
- 146 (40) Inter omnia autem communia animalium vel praestantissimum effectum fel est. vis eius excalfacere,

§ 143: Diosc. II 89. — § 144: Diosc. II 90. — § 145: Diosc. II 95. — § 146: Diosc. II 96. (cfr. Plin. XI 195). — Fabius Pictor ap. Gell. X 15, 2. Festus p. 178^b, 24.

2 saepius **Rv**. saeius **V**. seuus **dT**. semius **x**. 5 ad-
dedisse **V**. 6 potest **V**. 8 iis **v**. his **ll. C**. 11 *dist. ego*
cum x. cfr. *Diosc. et § 142*. 13 omne *om. R(?) H*. 14 iu-
bent prius **dx**. 15 deinde **dx**. 17 cogunt **xv. a. G**.
18 leonum **VR¹ v. a. G**. | ac *om. v. a. G*. | & **R(?) G**. ac **rxv**.
21 laudatissima e **S**. -me **Vd**. -ma **Rxv**. | ceruis **rS**. -uicis **VR**.
-uina **dxv**. 22 *dist. ego*. 23 recedentes **VR¹**. 27 prae-
stantissimum **D cum U 617**. -ma in **r**. -mum in **S**. -tiū in
ai G. -tius in **v**. | effectus **IG**.

mordere, scindere, extrahere, discutere. minorum animalium subtilius intellegitur et ideo ad oculorum medicamenta utilius existimatur. taurino praecipua potentia, etiam in aere pelvibusque aureo colore obducendis. omne
 5 autem curatur recens praeligato ore lino crasso, demissum in ferventem aquam semihora, mox siccatum sine sole atque in melle conditum. damnatur equinum tantum inter venena. ideo flamine sacrorum equum tangere non licet, cum Romae publicis sacris equus etiam immoletur.

- 10 (41) Quin et sanguis eorum septicam vim habet; item 147 equarum, praeterquam virginum, erodit, emarginat ulcera. taurinus quidem recens inter venena est excepta Aegira. ibi enim sacerdos Terrae vaticinatura sanguinem tauri bibit prius quam in specus descendat. tantum potest sympathia
 15 illa, de qua loquimur, ut aliquando religione aut loco fiat. Drusus tribunus plebei traditur caprinum bibisse, cum 148 pallore et invidia veneni sibi dati insimulare Q. Caepionem inimicum vellet. hircorum sanguini tanta vis est, ut ferra-
 20 mentorum subtilitas non aliter acrius induretur, scabritia poliatur vehementius quam lima. non igitur et sanguis animalium inter communia dici potest, et ideo suis quisque dicetur effectibus.

§ 147: Diosc. II 97. cfr. Diosc. eupor. II 158. de venen. 25. — cfr. Plin. IV 12. Pausan. VII 25, 6 extr. — § 48: cfr. Aurel. Victor 66. (Diosc. II 97).

3 laurino V. 4 pelvibusque S cum cod. Murb. vet. Dal. pelli- II.xv. | obducendis S. duc- (dic- V¹) II.xv. non minus probabile est inducendis; cfr. XXXVI 176. XXXIII 65 (90. 91. XXXV. 36. 45. 102. XXX 132). 5 an recens vesicae praeligato ore? cfr. Diosc. 6 semihoram V. 8 flaminii Vx. -nio v.a.B. | eum VS (item infra). 9 etiam equus x. 11 emarginat d(?)v. mar- rxxv. | ulcera rG. -rat rxxv. 13 vaticinatarum Vdx. 14 specus II.Txfv(S). -cū rG(D). | ualeat (pro potest) x. 15 loquimur V². -uuntur v.a.G. 16 plebe R. -bis rv.a.H. 18 ac (pro ut) d. af B¹. 20 poliatur II.Txfv(H). cfr. XXXVI 53. XIII 81. tollatur rG(D). 21. 22 quisque RdG. suisque V. quique x. quaeque [et dicentur] v. 22 post effectibus interrogationis signum posuit S, ut esset non = nonne. sed negat Plinius posse in commune dici de variorum animalium sanguinis peculiari natura.

149 (42) Digeremus enim in mala singula usus primum-
 que contra serpentes. exitio his esse cervos nemo ignorat
 ut, si quae sunt, extractas cavernis mandentes. nec vero
 ipsi spirantesque tantum adversantur, sed membratim quo-
 8, 118 que. fugari eas nidore cornus eorum, si uratur, dictum 5
 est; at e summo gutture ustis ossibus congregari dicuntur.
 150 pelles eiusdem animalis substratae securos praestant ab
 eo metu somnos, coagulum ex aceto potum ab ictu; et si
 omnino tractatum sit, eo die non ferit serpens. testes
 quoque eius inveterati vel genitale *vetus* maris salutariter 10
 dantur in vino; item venter, quem centipellionem vocant.
 fugiunt et omnino dentem cervi habentes aut medulla
 perunctos sebove cervi aut vituli. summis autem remediis
 8, 118 praefertur hinnulei coagulum matris utero execti, ut in-
 151 dicavimus. sanguine cervino, si una urantur dracontion 15
 et cunilago et anchusa lentisci ligno, contrahi serpentes
 tradunt, dissipari deinde, si sanguine detracto adiciatur
 pyrethrum. invenio apud auctores Graecos, animal cervo
 minus et pilo demum simile, quod ophion vocaretur, Sar-
 diniam tantum ferre solitam. hoc interisse arbitror et 20

§ 149: Diosc. II 63. eupor. II 128. Nicand. ther. 36. Pl.
 iun. 110, 2. 3. — § 150: Seren. 851. — Diosc. II 43. eupor. II
 131. 115. Nicand. ther. 586. 579. Seren. 852. Diosc. II 95. 94.
 eupor. II 132. Nicand. ther. 101. Seren. 838. Solin. 19, 16.
 cfr. schol. Nicand. ther. 577. — § 151: cfr. Plin. XXX 146.

1 mala **V¹RdTx^fH** coll. indice. animalia **V²v(D)**. 1. 2
 primumque *S cum P.* pluri- *ll.v.* 3 ut si quae sunt *ll.v.*
 utique spiritu *P.* an uestigantes et? cfr. VIII 118. 4 ipsis
 spirantes *Tv.a.G.* 5 cornus **Vfv(S)**. -nu **rxH**. 6 at e
Vv(S). at de **RBrot.** ac de **dTx.** | gustis **VR.** 8 eo (*pro*
ictu) **r in ras.** 9 tractum **dTxVen.** tactum *P.* 10 uetus
Müller emend. IV 31. eius *ll.S. del. v(D).* *ἔνποδ Diosc. eupor.*
(an ficcum?). 11 centipeleonem (*centp- V¹*) **VR.** -lionem **r.**
 13 perunctas **V.** | cerui **rv.** -uitia **VR.** -ui tacta **dTx.** |
 ac **x.** | vituli **ll.Txv(H).** hinnuli *G.* 14 innulei **V.** hinule **x.**
-lei G. -li *v.* coagulum **V¹.** coagulatum **V².** | utero **Rv.** uero **rx.** |
exsecti RdxG. 15 si maturantur **V.** 17 detracta **V.**
 18 *um V.* perit- **x.** 19 vocatur *v.a.H.* diceretur **r.**
 sse **B.** -resse *ll.xv.*

ideo medicinas ex eo omitto. — 10. Apri quoque cere-
 bram contra eas laudatur cum sanguine, iocur etiam in-
 veteratum cum ruta potum ex vino, item adipis cum melle
 resinaque, simili modo verrinum iocur et fellis dumtaxat
 5 fibra ✕ IIII pondere vel cerebrum in vino potum. — Ca-
 prarum cornu vel pilis accensis fugari serpentes dicunt,
 cineremque e cornu potum vel inlitum contra ictus valere,
 item lactis haustus cum uva taminia vel urinae cum aceto
 scillite, caseum caprinum cum origano inpositum vel sebum
 10 cum cera. milia praeterea remediorum ex eo animali de- 153
 monstrantur, sicut apparebit, quod equidem miror, cum
 febris negetur carere. amplior potentia feris eiusdem ge-
 neris, quod numerosissimum esse diximus, alia vero et 8, 214
 hircis. Democritus etiamnum effectus auget eius, qui
 15 singularis natus sit. fimo quoque caprarum in aceto de-
 cocto inlini ictus serpentium placet et recentis cinere in
 vino, atque in totum difficiliter sese recolligentes a ser-
 pentium ictu in caprilibus optime convalescunt. qui effi- 154
 caciùs volunt mederi, occisae caprae alvum dissectam cum
 20 fimo intus reperto inligant statim. alii carnem recentem
 haedorum cum pilo suffiunt eodemque nidore fugant ser-
 pentes. utuntur et pelle eorum recenti, ad plagas et
 carne et fimo equi in agro pasti, coagulo leporis ex aceto
 contraque scorpionem et murem araneum; aiunt non feriri

§ 152: Nicand. ther. 559. Diosc. II 48. — § 153: cfr. Plin.
 VIII 202. — § 154 extr.: Diosc. II 21. eupor. II 159 (114. 115).

2 eos Vxv.a.C. 2. 3 inueteratur Vdx. 4 uerinum V. |
 dumtaxat RdT. dumzazat V¹f. 5 ✕ om. d. or x. obo-
 lorum v.a.H. 6 pilus R. 7 cineremque dxv. -reque r. |
 e (et ll. ex D) cornu ll.xH. eorum v. | uel Rv(D). et dS.
 ei V. om. x. | inlitum om. x. 8 inustus V. 9 scillite G.
 -to Rd. -tico C. scillato V. scyllito x. -tico v. an scillino?
 cfr. nota ad XXVI 114. 11 mero R¹. 12 carere negetur dTx.
 14 etiam hiannum V¹. etiam V². 17 sese VRfS. esse r.
 sere dx. se v. 20 reperio V. 21 cum CFWMüller p. 25.
 cfr. § 202. 210. om. ll.xv. | ful fiffunt V. 22 recenti ego.
 -te ll.v (contra Plinii usum). 22. 23 dist. ego. | et carne
 VRTxfS. carne d(?)v. 24 contra v.a.G. | ferire V.

- 155 leporis coagulo perunctos. a scorpione percussis fimum caprae efficacius aceto decoctum auxiliatur, lardum iusque decocti potum et iis, qui buprestim hauserint. quin etiam si quis asino in aurem percussus a scorpione se dicat, transire malum protinus tradunt, venenataque omnia ac-
censo pulmone eius fugere. et fimo vituli suffiri percussos a scorpione prodest. 5
- 156 (43) Canis rabiosi morsu facta volnera circumcidunt ad vivas usque partes quidam carnemque vituli admovent et ius ex eodem carnis decoctae dant potui aut xungiam 10 cum calce tusam, hirci iocur, quo inposito ne temptari quidem aquae metu adfirmant. laudant et caprae fimum ex vino inlitum, melis et cuculi et hirundinis decoctum et potum. ad reliquos bestiarum morsus caprinum caseum siccum cum origano inponunt et bibi iubent, ad hominis 15 morsus carnem bubulam coctam, efficacius vituli, si non ante quintum diem solvant.
- 157 (44) Veneficiis rostrum lupi resistere inveteratum aiunt ob idque villarum portis praefigunt. hoc idem praestare et pellis e cervice solida manica existimatur, quippe tanta 20
8,80 vis est animalis praeter ea, quae retulimus, ut vestigia eius calcata equis adferant torporem. — (45) Iis, qui argentum vivum biberint, lardum remedio est. — Asinino lacte poto venena restinguntur, peculiariter si hyoscyamum potum sit aut viscum aut cicuta aut lepus marinus aut 25 opocarpatum aut cerussa aut dorycnium et si coagulum

§ 155: Diosc. II 98. eupor. II 117. — Scribon. 190. — § 156: Diosc. περί τοῦ. 2 med. — Seren. 871—874. Pl. iun. 112, 5—7. — § 158: Cels. V 27, 12. cfr. Pl. iun. 108, 3. 4. Seren.

2 aceto dx. -tū V. cum aceto R(?)v. 3 et om. v.a.S. ex T. | iis v. his U.C. | quibus praestim ausierint V. 5. 6 accenso dxv. -sa rf. 9 carnemque U.v(G). -nem x man. Dal. C. | admonent V. 11 iecore (om. quo) dTxH. 12 aqua V. aliquo dTx. 20 manica VdTxv(S). manua R. del. C. 25 sic V. 26 opocharpatum Vx. -carpathum v.a. Brot. ὀπόκ καρπάκου Diosc. de venen. 13. | cerussa ego. cfr. § 129 et Diosc. Scribon. caryce dv.a.B. -rice Vx. carie f. tarice R. pharicon B (cfr. Diosc. eupor. II 141. Scribon. 195). agaricum D 618. | dorygneum V. -rignium R. -ricinum x.

alicui nocuerit, nam id quoque venenum est in prima lactis coagulatione. multos et alios usus eius dicemus, sed meminisse oportebit recenti utendum aut non multo postea tepefacto; nullum enim celerius evanescit. ossa
 5 quoque asini confracta et decocta contra leporis marini venenum dantur. omnia eadem onagris efficaciora. — De 159 equiferis non scripserunt Graeci, quoniam terrae illae non gignebant, verum tamen fortiora omnia eadem quam in equis intellegi debent. lacte equino venena leporis marini
 10 et toxica expugnantur. nec uros aut bisontes habuerunt Graeci in experimentis, quamquam bove fero refertis Indiae silvis; pro portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par est. sic quoque lacte bubulo cuncta venena 160 expugnari tradunt, maxime supra dicta et si ephemerum
 15 inactum sit aut si cantharides datae; omnia vomitione egeri, sic et caprino iure cantharidas. contra ea vero, quae exulceratione enecant, sebum vitulinum vel bubulum auxiliatur. nam contra sanguisugas potas butyrum remedio est cum aceto ferro calefacto, quod et per se prod-
 20 est contra venena, nam si oleum non sit, vicem eius praesentat. multipedae morsus cum melle sanat. omasi 161 quoque iure poto venena supra dicta expugnari putant,

1071. Scribon. 181. 179. 186. 191. Diosc. eupor. II 156. 163. Scribon. 184. — § 159: cfr. Plin. VIII 39. — Scribon. 186. (cfr. Plin. VIII 38). — § 160: Seren. 1071. — cfr. Diosc. II 77. eupor. II 148. Diosc. II 94. — Diosc. eupor. II 134. Marc. 16, 96. — Diosc. II 81. eupor. II 135. — § 161: cfr. Diosc. eupor. II 137. Scribon. 188. Nicand. alex. 62. 63. — Seren. 1076. — Diosc. eupor. II 139. Pl. iun. 108, 4. 5.

1 in **Vxv**(S). om. *r*(?)*H*. 7 non **dxxv**. nunc *r*. | scal-
 pserunt **r**¹. cal-**r**². 10 uisontes **V¹x**. ues-**V**². 11 quam-
 quam — refertis **V²rv**. om. **rx**. 12 pro *ego*. cfr. § 139.
 XX 8. XI 40 al. re **V¹Rdx**. del. **V²rv**. 14 est (*pro et*) **V**. |
 epherum **VR¹x**. 16 cantharides **Vdxv.a.H**. 18 sangi-
 sugas *r*. sanguis unguas **VR**. 18. 19 remediū **VR¹**. 20 nam
ll.xv, ortum fortasse ex [na] et, ut fuerit nenena et si oleum *sqq.* |
 uice **V**. 21 omasi **VRG**. omnia si (sesami *v*) **dTxv**.
 22 quoque **VRv**. coquitur **dTx**. cocti coni. *H*. | debent (*pro*
putant) **R**¹.

privatim vero aconita et cicutas, itemque vitulino sebo. — Caprinus caseus recens iis, qui viscum biberint, lac contra cantharidas remedio est, contra ephemeris potum cum taminia uva. sanguis caprinus decoctus cum medulla contra
 162 toxica venena sumitur, haedinus contra reliqua, coagulum 5
 haedi contra viscum et chamaeleonem album sanguinemque taurinum, contra quem et leporis coagulum est ex aceto, contra pastinacam vero et omnium marinorum ictus vel morsus coagulum leporis vel haedi vel agni drachmae pondere ex vino. leporis coagulum et contra venena additur 10
 antidotis. papilio quoque lucernarum luminibus advolans inter mala medicamenta numeratur; huic contrarium est iocur caprinum, sicut fel veneficiis ex mustella rustica factis. hinc deinde praevertemur ad genera morborum.
 163 11. (46) Capilli defluvia ursinus adipis admixto ladano 15
 et adianto continet alopeciasque emendat et raritatem superciliorum cum fungis lucernarum ac fuligine, quae est in rostris earum, porriginem cum vino. prodest ad hanc et cornus cervini cinis e vino utque non taedia animalium capillis increscant, item fel caprinum cum creta Cimolia 20
 et aceto sic, uti paulum capiti inarescant, item fel scrofinum, urina tauri. si vero vetus sit, furfures etiam ad-
 164 iecto sulphure emendat. cinere genitalis asini spissari ca-

§ 162: Pl. iun. 108, 18—20. Nicand. ther. 577. alex. 325. —

§ 163: Diosc. II 94. Marc. 6, 27 (1). 6. — cfr. Marc. 4, 21. 70. — 4, 6. — 4, 35. 34. — § 164 med.: Pl. iun. 15, 12. cfr. Marc. 6, 20. Pl. iun. 13, 12. cfr. Marc. 4, (8) 37. 34. 35. Pl. iun. 13, 13. Marc. 4, 23.

2 iis v. his *ll.xC.* 3 contra *ego.* eo contra *ll.x* (*ortum ex cocontra*). et contra *v.* 6 haedi — 9 coagulum *om. R.*
 10 ex uino cyathis *III Pl. iun.* | additū *VdxS.* 13 fel
om. VR¹. | ueneficis *VD.* 14 reuertemur *dxv.a.S.* cfr. nota
 ad § 123. 15 mixto *x.* -tu *V.* 16 adiantho *VRxv.a.C.*
 17 fagis lacernarum *V.* 18 porriginem *r.* (-ni *B.*) purr- *V¹R.*
 prur- *rx.* -ni *v.* in porriginem *J* (*contra Plinii usum*). | dist.
ego cum x. 19 cornu *dx.* | an utque ne? 20 ceta *V.*
 21 ut *Rv.a.D.* | paululum *v.a.H.* cfr. nota ad § 133. |
 22 urina *ll.xJ.* cum urina *v.* urinam (-na *f*) cui
 -*S.*

pillum putant et a canitie vindicari, si rasis inlinatur
 plumboque tritus cum oleo, densari et asinini pulli *illitum*
 urina; admiscet nardum fastidii gratia. alopecias felle
 taurino cum Aegyptio alumine tepefacto inlinunt. ulcera
 5 capitis manantia urina tauri efficaciter sanat, item hominis
 vetus, si cyclaminum adiciatur et sulphur, efficacius tamen
 vitulinum fel, quo cum aceto calefacto et lendes tolluntur.
 sebum vitulinum capitis ulceribus cum sale tritum utilis- 165
 simum. laudatur et vulpium adipis, sed praecipue felium
 10 finum cum sinapis pari modo inlitum, caprini cornus fa-
 rina vel cinis, magisque hircini, addito nitro et tamaricis
 semine et butyro oleoque, prius capite raso; mire con-
 tinent ita fluentem capillum, sicuti carnis cinere ex oleo
 inlita supercilia nigrescunt. lacte caprino lendes tolli tra- 166
 15 dunt, fimo cum melle alopecias expleri, item ungularum
 cinere cum pice. fluentem capillum continet leporinus
 cinis cum oleo myrteo. — Capitis dolorem sedat pota
 aqua, quae relictæ est e bovis aut asini potu, et, si cre-
 dimus, vulpis masculae genitale circumligatum, cornus cer-
 20 vini cinis inlitus ex aceto aut rosaceo aut ex irino. —

§ 165: Pl. iun. 13, 14. Marc. 4, 9. — Diosc. eupor. I 95. —
 § 166: cfr. Marc. 6, 8. — Diosc. eupor. I 95. 96. Diosc. II 46.
 (eupor. I 95). Pl. iun. 15, 11. 12. cfr. Marc. 6, 20. — Pl. iun.
 12, 6. Marc. 1, 58. — Pl. iun. 12, 8. Marc. 1, 87.

1 et a fH. et ea R. et e rxv. | canitiae vindicatio V. |
 illinantur dx. 2 plumbo vet. Dal. fortasse plerumque. an
 exceiderunt aliqua? | asini R¹. | illitum ego. cum ll.xv. del. D.
 3 alopecias R. 4 tepefacto vet. Dal. cfr. Pl. iun. -tis
 ll.xG. -tas v. 7 quod V. | linden Vx (item infra). 9. 10
 felium (-is H) finum S. cfr. Diosc. fellum finum VR. fel lu-
 pinum dTx. fel et finum v.a. H. 10 caprino VR. | cornu dx.
 11 tamaricis C. -ci v. ama- ll.x. 13 influentem R.
 14 lacto V. 15 cum melle ll.v. an cum oleo? cfr. Diosc.
 16 cinere dxv. -rem r. 16. 17 dist. ego. cfr. Pl. iun.
 et Marc. 16 continet VR man. Dal. -neri dxv (ad praeced.
 relatum). 17 myrtio V. -reio x. 17. 18 pota aqua quae S.
 -ta aquae V¹R. -ta ea quae dx. -ta quae V². aqua pota
 quae v cum Pl. iun. 19 cornu dx. 19. 20 ceruinu dxv.
 -ui VR. 20 cini R¹. | rosacio V(?) D. -atio R.

- 167 (47) Oculorum epiphoras bubulo sebo cum oleo cocto
inlinunt; cervini cornus cinere scabritias *ex* eodem in-
ungunt, mucrones autem ipsos efficaciores putant. lupi
excrementis circumlini suffusiones prodest, cinere eorum
cum Attico melle inungui obscuritates, item felle ursino, 5
epinyctidas adipe apruno cum rosaceo. ungulae asininae
cinis inunctus e suo lacte oculorum cicatrices et albu-
168 gines tollit. medulla bubula e dextro crure priore trita
cum fuligine pilis et palpebrarum vitiis angulorumque
occurrit — calliblephari modo fuligo in hoc usu tem- 10
peratur, optime ellychnio papyraceo oleoque sesamino
fuligine in novum vas pinnis deteresa —, efficacissime
tamen evolsos ibi pilos coercet. felle tauri cum ovi albo
collyria fiunt, aquaque dissoluta inungunt per quadriduum.
169 sebum vituli cum anseris adipe et ocimi suco genarum 15
vitiis aptissimum est. eiusdem medullae cum pari pondere
cerae et olei vel rosacei addito ovo duritiae genarum in-
linuntur. caseo molli caprino inposito ex aqua calida epi-
phorae sedantur; si tumor sit, ex melle; utrumque sero
calido fovendum. sicca lippitudo lumbulis suum exustis 20
170 atque contritis et inpositis tollitur. capras negant lippire,
quoniam quasdam herbas edint, item dorcadas; ob id
fimur earum cera circumdatum nova luna devorari iubent.

§ 167: Diosc. II 63. — Marc. 8, 68. — 8, 104. — 8, 149. —
§ 168: Marc. 8, 179. — § 169: Marc. 8, 185. — Pl. iun. 22, 9.
Marc. 8, 40. — § 170 extr.: cfr. Marc. 8, 189. — Diosc. II 47.
eupor. I 44. (Cels. VI 6, 38). Plin. XXIX 127.

2 ex eodem *ego*. cfr. *infra* et § 163. 262 al., de mendo
XVIII 117. eodem Rdx v.a.G. eadem V. eorundem H cum
Gron. eorum G. 2. 3 inungunt G. -guont D. -guoni V¹R.
-guono V². -gui d. -gi x. (cinis . . . unguine sanat v).
3 ipso dTx. 6 apruno V¹RS. -rugno G. -rino rTxv.
7 sue V². 8 medullae V. -lle R. 11 ellychnio B. cfr.
§ 181. et lychnio (-no v. -cnio Vd. lignio x) ll.v. | papy-
raccio V(?)RSD. | sesaminio (sasa-V) VR¹dx. | dist. ego. 12 pas V.
14 inunguntur v.a.H. 15 generum VR¹. 18 melli V.
18. 19 epiforae V. -re x. 19 uero d(?)v.a.D. 20 lip-
pido R. | lumbalis V. | ex ostis V¹. tostis v.a.H. 22 edint S.
edent VR. edant dxv. cfr. nota ad XXVII 110. 23 de-
vorari V²dxS. -are rv.

et quoniam noctu quoque aequae cernant, sanguine hircino lusciosos sanari putant, nyctalopas a Graecis dictos, caprae vero iocinere in vino austero decocto. quidam inassati iocineris sanie inungunt aut felle caprae, carnesque vesci
 5 eas et, dum coquantur, oculos vaporari his praecipiunt; id quoque referre arbitrantur, ut rutili coloris fuerit. volunt 171 et suffiri oculos iocinere in ollis decocto, quidam inassato. fel quidem caprinum pluribus modis adsumunt, cum melle contra caligines, cum veratri candidi tertia parte contra
 10 glaucomata, cum vino contra cicatrices et albugines et caligines et pterygia et argema, ad palpebras vero evolso prius pilo cum suco oleris ita, ut unctio inarescat, contra ruptas tuniculas cum lacte mulieris. ad omnia invetera- 172 tum fel efficacius putant. nec abdicant fimum ex melle
 15 inlitum epiphoris, contraque dolores medullam, item pulmonem leporis, et ad caligines fel cum passo aut melle. lupino quoque adipe vel medulla suum fricari oculos contra lippitudines praecipiunt. nam vulpinam linguam habentes in armilla lippituros negant.
 20 (48) Aurium dolori et vitiis medentur urina apri in 173 vitreo servata, fel apri vel suis vel bubulum cum oleo cedrino et rosaceo aequis portionibus, praecipue vero tau-

§ 171: Seren. 199. — § 172: Pl. iun. 22, 11 (Marc. 8, 61). — Pl. iun. 22, 12 (Marc. 8, 129). — § 173: Diosc. eupor. I 57. Pl. iun. 19, 14. Marc. 9, 9, 101. — cfr. Marc. 9, 113. 5. — Pl. iun. 19, 6. Diosc. II 96. eupor. I 58.

1 quoque aequae ego. aequae (eque x) quoque (-quae V) Vd xv. eq. q; R. quoque rS. eae quoque J. aequae D. | dist. v. a. J. | sanguinem V. 2 lusciosconare R. -iosos conare r. 2. 3 uel caprae (-re x) uero dx. 5 uocantur R¹. | iis C. his U. xv (H). om. Verc. (G). 6 ruti R. | fuerint v. a. H (D). 7 inassato d(?) v. -ti rx. 8 & quidem R¹. equ- Tx. 9 uerati Vd. -aci x. 12 unctio VRdx G (H). -to v. inunctio rLugd. 13. 14 inueteratū R(?) vet. Dal. H. -ta rxv. 14 abducant V. 15. 16 pulmonum R. -nes r. -nis dx. 16 caliginem xv. a. H. 20 medetur dxv. a. S. | urinam V. 21 uitrio V¹f. -tro rxv. a. S. 22 cedrino ego e Marc. 9, 113. cfr. Diosc. I 105. Plin. XXIV 19 (18). citrino f. cytreo x. citreo U. Tv. a. C (J). cicino C cum anon. ap. B. cfr. Diosc. I 38. Plin. XXIII 83.

rinum cum porri suco tepidum vel cum melle, si suppu-
rent, contraque odorem gravem per se, tepefactum in
malicorio. rupta in ea parte cum lacte mulierum effica-
174 citer sanat. quidam et in gravitate aures sic perluendas
putant, alii cum senecta serpentium et aceto — includunt 5
lana — collutas ante calida aqua aut, si maior sit gravi-
tas, verrinum fel cum murra et ruta in malicorio ex-
calfactum infundunt, lardum quoque pingue; item fimum
asini recens cum rosaceo instillatur, omnia tepefacta. utilior
equi spuma vel equini fimi recentis cinis cum rosaceo, 10
butyrum recens, sebum bubulum cum adipe anserino, urina
caprae vel tauri aut fullonia vetus, calfactae vapore per
lagoenae collum subeunte — admiscent aceti tertiam par-
175 tem et aliquid murræ —, vituli, qui nondum herbam gusta-
verit, fimum mixto felle eiusdem et cute, quam relinunt 15
angues, excalefactis prius auribus; lana autem medicamina
ea includuntur. prodest et sebum vituli cum anseris
adipe et ocimi suco, eiusdem medulla admixto cumino
trito infusa, virus verrinum e scrofa exceptum, priusquam
176 terram attingat, contra dolores; auribus fractis glutinum 20

§ 174: Pl. iun. 19, 7—9. Diosc. II 19. Marc. 9, 99. —
9, 68. — Pl. iun. 19, 13. Marc. 9, 98. Pl. iun. 19, 9. — Marc.
9, 108. — 9, 70. — 9, 24. — § 175: cfr. Marc. 9, 102. — Pl.
iun. 19, 10. Marc. 9, 12. 105. 100. — § 176: Diosc. II 41. eupor.
I 57. — Pl. iun. 19, 12. Marc. 9, 41. — 9, 25. — 9, 66. —
Seren. 174. — Marc. 9, 105 (71).

1 pori V. 1. 2 suppurent v. -ret dxrG. supperet VR.
4 et dTxI. etiam VRv. | in grauitate (-tes V) Vv(D). in-
grauatas dTxH. -tos R. 5. 6 dist. ego. 6 lana II. Tx(Ven.)H.
-nas v. | collutis Müller emend. IV 32. 7 uerrinum ego e Marc.
9, 99. aurium II. v. taurinum D cum U 621. | dist. U.
8 pinguem Vx. 9 cui VR¹v.a.G. | rosaceum v.a.G. | in-
stillantur dx. | omnia (-iaque v) ea Tv.a.S. 12 calfactae ego.
-to (ortum ex -te) VdTxS. -ta R(?)v(J). | uapore R(?)v(J).
-re et rTxS. 13 lagoenae D. -guene VR. -genae (-ne x) dxv. |
collo VR. 13. 14 dist. ego. 14 murræ VD. myrre x. uri-
nae r(?)v. 15 fimum etiam v.a.D. | cute dx. -tem rv.
18 suco cum xv.a.G. 19 uirus xv. δδ- II. \ a (ex v) coitu
exceptum man. Dal. v.a.G(S). cfr. Marc. et § 181.

e naturis vitulorum factum et in aqua liquatum; aliis
vitiis adipis vulpium, item fel caprinum cum rosaceo te-
pido aut porri suco aut, si rupta sint aliqua ibi, e lacte
mulieris; si gravitas audiendi, fel bubulum cum urina ca-
prae vel hirci, vel si pus sit. in quocumque autem usu
putant efficaciora haec in cornu caprino per dies XX in-
fumata. laudant et coagulum leporis tertia parte × dimi- 177
diaque sacopenii in Ammineo vino. — Parotidas ursinus
adips comprimit pari pondere cerae et taurini sebi —
10 addunt quidam hypocisthidem —, et per se butyrum in-
litum, si prius foveantur feni Graeci decocti suco, effica-
cius cum strychno. prosunt et vulpium testes et taurinus
sanguis aridus tritus, urina caprae calefacta instillata auri-
bus, fimum eiusdem cum axungia inlitum.

15 (49) Dentes mobiles confirmat cervini cornus cinis 178
doloresque eorum mitigat, sive infricentur sive colluantur.
quidam efficaciorum ad omnes eosdem usus crudi cornus
farinam arbitrantur. dentifricia utroque modo fiunt. ma-
gnum remedium est et in luporum capitis cinere. certum
20 est in excrementis eorum plerumque inveniri ossa; haec
adalligata eundem effectum habent, item leporina coagula.

§ 177: Pl. iun. 20, 18. Marc. 15, 45. — Diosc. eupor. I 148. —
Marc. 15, 74. 70. — Pl. iun. 20, 19. — § 178: Diosc. II 63. Marc.
12, 8 (42). — Seren. 235. Pl. iun. 28, 7. Marc. 12, 43. — Scri-
bon. 60. Marc. 13, 5. — Pl. iun. 26, 7. Marc. 11, 13.

1 factum dxrv. foetum V. fet- R. 3 ruta VR¹. | ubi R¹.
5 uel hirci uel Rd(?)v. uel hirci x. hyrci uel V. an hir-
cine uel? | possit V¹dx. 6 esse efficaciora rD. cfr. § 178. |
uiginti ll.v. 7 parte × (i. e. denarii) ego. parte ex Vf.
parte x. ex R. denarii parte d(?)v. denarii ex (parte ex S) rS.

8 sacopenii D. -eni H. -emi (sacro- dx) ll.xf. saga-
peni v. | ammineo (x?) Lugd. ami- ll.v(Brot.). cfr. nota ad
XXIV 15. 9. 10 dist. ego. 10 hypocistiden R. -de dx.

10. 11 inlinitum VR¹. 12 strychno v. cfr. Diosc. stri-
gano V²r e corr. st//chno V¹. stycono dx. stichano F.

13 urinae V. 14 fimus x. -umque v.a.S. | illitus x.

15 cornu d. 16 infrigentur VR¹. | coluantur VD. 17 cornu dx.

19 est et Vdxv(S). est R(?)H. | capitis om. dTx. | certum
VdTxS. -tumque R(?)v(D). 20 haec VRv. que x. haec-
que dT.

per aurem infusa contra dolores. et capitis eorum cinis
 dentifricium est adiectoque nardo mulcet graveolentiam
 179 oris. aliqui murinorum capitum cinerem miscuisse malunt.
 reperitur in latere leporis os acui simile; hoc scariphare
 dentes in dolore suadent. talus bubulus accensus eos, qui
 labent cum dolore, admotus confirmat; eiusdem cinis cum
 murra dentifricium est. ossa quoque ex unguis suum
 combusta eundem usum praebent, item ossa ex acetabulis
 180 pernarum, circa quae coxendices vertuntur. isdem sanari
 demissis in fauces iumentorum verminationes notum est,¹⁰
 sed et combustis dentes confirmari, asinino quoque lacte
 percussu vexatos aut dentium eiusdem cinere, item lichene
 equi cum oleo infuso per aurem. est autem hoc non
 hippomanes, quod alioqui noxium omitto, sed in equorum
 181 genibus ac super ungulas. praeterea in corde equorum¹⁵
 invenitur os dentibus caninis maximis simile; hoc scari-
 phari dolorem aut exempto dente mortui equi maxillis ad
 numerum eius, qui doleat, demonstrant. equarum virus a
 coitu in ellychniis accensum Anaxilaus prodidit *lichenis*
equinorum capitum vires repraesentare monstrifice, simi-²⁰
 liter ex asinis. nam hippomanes tantas in veneficio vires
 habet, ut adfusum aeris mixturae in effigiem equae

§ 179: (cfr. Plin. XXX 27). Marc. 11, 11. — Seren. 235.
 Pl. iun. 28, 8—10. Marc. 12, 32. 13, 10. 30. — § 180 extr.: cfr.
 Diosc. II 45. — § 181 extr.: Pausan. V 27, 3. 4. Aelian. n. a.
 XIV 18 extr.

4 os acui rD. os acu V²S. aco V¹R. acui os d(?)v.
 acui x. acu os J. | scariphare S. -ifare VD. -ificare R^x.
 -ri drv. 5 dolores V. | ualent Vr. uident R. 6 labent
 VTfS. -bant rxv(D). 10 iumentorum om. V¹R¹dx. cfr.
 XXX 144. 11 combustis (comb-x) dxrG. corruptis (corr-R)
 V¹R. -tos (corr-v) V²v. | asino R. de mendo cfr. § 187. 196.
 200. 204. 223. 227. 239 al., de structura § 221. 235. 240. 244.
 -nae v.a.G. -ni D. 12 percussa V. 16 ostentibus V.
 osce-R¹. 16. 17 scariphari S. -ifari (-rii V) VdxD. -ificari Rv.
 17 dete V. emortui d(?)v.a.D. 19 ellychniis TG(S).
 ellychnis V². -cnis V¹d. elictinis x. lychnis Rv(H). | lichenis
 Müller emend. IV 32. om. ll.v. 20 equorum V². | uires ego.
 (an uicem, ut § 160. XVIII 134, vel lichenes?). ufuf ll.Brot.
 n⁶is v. 22 effigie dx. (an recte?).

Olympiae admotos mares equos ad rabiem coitus agat. medetur dentibus et fabrilis glutinum in aqua decoctum 182 inlitum et mox paulo detractum ita, ut confestim conluantur vino, in quo decocti sint cortices mali Punici dulcis. efficacax habetur et caprino lacte conlui dentes vel felle taurino. talorum caprae recentium cinis dentifricio placet et omnium fere villaticarum quadrupedum, ne saepius eadem dicantur.

12. (50) Cutem in facie erugari et tenerescere can- 183
10 dore lacte asinino putant, notumque est quasdam cottidie septies genas custodito numero fovere. Poppaea hoc Neronis principis instituit, balnearum quoque solia sic temperans, ob hoc asinarum gregibus eam comitantibus. impetus pituitae in facie butyro inlito tolluntur, efficacius
15 cum cerussa, sincero vero ea vitia, quae serpunt, superinposita farina hordeacea, ulcera in facie membrana e partu bovis madida. frivolum videatur, non tamen omittendum 184 propter desideria mulierum, talum candidi iuveni XL diebus noctibusque, donec resolvatur in liquorem, decoctum
20 et inlitum linteolo candorem cutisque erugationem praestare. fimo taurino malas rubescere aiunt, non ut crocodileam inlini melius sit; foveri frigida et ante et postea

§ 182: Seren. 229. 230. Pl. iun. 28, 10. Marc. 12, 38. — § 183 med.: cfr. Plin. XI 238. Iuvenal. 6, 469.

3 illitumque d(?)v.a.S. 4 sint Rd. del. r. sunt VEv.
5 ferre V. 7 aedem R¹. 8 dicatur VRE. 9 erucari V. | tenerescere Vd. 9. 10 candore D cum U 624. -ore custodito (-dit E) ll. TfS. -orem (praem. et v) custodire (-ri v) C. an candore eius aucto (vel lucido, ut XXXVII 158)?
11 septies genas ego. cfr. § 184. septingentas f. -tes VE. -ties rT(B)H. quingentas C. dcc v. septies tingentes Müller emend. IV 33. | foveri D cum U. 12 balnearum R(?)G. | solio v.a.H. 12. 13 temperans VdTfH. -ant R. -ata ED. -ato v. 13 ab E. | asinorum REv.a.G. 15 ceraussa V.
15. 16 insuper inposita Ev.a.S. sed cfr. XXXI 103. (XXX 111. 51. XXIX 40. XXXIII 123 al.). 16 paritu Vf.
17 bobis V. bolis d. 18 inueni V. iumenti coni. Dal.
20 illinitum RfH. | cutique VRf. | erugationem d. -gatione VR.
21 ut ll. Tf v (Brot.). del. G. 21. 22 an crocodilea?
22 sit U 625 (et dist.). sed ll.v.

- 185 iubent. testas et quae decolorem faciunt cutem fimum vituli cum oleo et cummi manu subactum emendat; ulcera oris ac rimas sebum vituli vel bovis cum adipe anserino et ocimi suco. est et alia mixtura sebo vituli cum medulla cervi et albae spinae foliis una tritis. idem praestat et medulla cum resina vel, si vaccina sit, et ius e carne
186 vaccina. lichenas oris praestantissime vincit glutinum factum e genitalibus vitulorum, liquatum aceto cum sulphure vivo, ramo ficulneo permixtum, ita ut bis die recens inlinatur, item lepras ex melle et aceto decoctum, quas et iocur hirci calidum inlitum tollit, sicut elephantiasin fel caprinum; etiamnum lepras ac furfures tauri fel addito nitro, urina asini circa canis ortum; maculas in facie fel utriusque per sese aqua infractum evitatisque solibus ac
187 ventis post detractam cutem. similis effectus et in taurino vitulinove felle cum semine cunilae, cinere e cornu cervino, si canicula exoriente conburatur. asinino sebo cicatricibus, a lichene leprisque maxime, color redditur. hirci fel et lentigines tollit admixto caseo cum vivo sul-

§ 185: Pl. iun. 26, 9. — § 186: Pl. iun. 33, 14—17. Marc. 19, 13. cfr. Diosc. eupor. I 128. — Marc. 19, 28. Diosc. eupor. I 205. Diosc. II 96. — § 187: cfr. Pl. iun. 87, 3. Plin. XXVIII 245. — Diosc. II 94. eupor. I 115.

1 testas et quae ErS. cfr. XXVI 163. -ta sed quae VR. -tas eque dT. aestates et quae v. | an faciant? 2 vituli om. E. | manu dv. -um VEr. nanum R. an manibus (corruptum in manuuf = -num)? cfr. Marc. 19, 67. 3 anseris E v.a.H(D). 4 est alia d. | se sebo R¹. e se-fS. 6 et iusse V. eius E. iusque (eiu- Ven.) e v.a.H. 8 ex aceto dT. 9 uino VVen. 10. 11 ad (pro &) iocur E. 11 inlitum S. illit- dv. mult- Vf. illinit- R. inlinit- ED. | elephantiasim dS. 12 etiannum V¹. etiam V². 13 facie om. R¹. | per (pro fel) E. 14 utrisque E. | compersae /// V. | euiatisque E. 15 an deterfum cuti? | simili E. | et in om. E. et om. C. 15. 16 taurino seuo Ev.a.H. (an -ino sanguine? cfr. Diosc. II 97). 16 vituli nouo felle effectus et in taurino seuo felle E. | cunilae ll. -lae ac v. | e Erv. om. rT. 17 ceruini dT. | sit E. | asino R¹. 18 a D. ac ll.v. cfr. Diosc. | lichene RED. li ene V. licheni dv. | reditur V. 19 cum VRdE H. ac EG(D). et v. | uino dTErVerc.(G). uino rv(C).

pure spongeaque cinere, ut sit mellis crassitudo. aliqui 188
inveterato felle maluere uti, mixtis calidis furfuribus pon-
dere oboli unius IIIque mellis, prius defricatis maculis.
efficax eiusdem et sebum cum melanthio et sulphure et
5 iride, labrorum fissuris cum anserino adipe ac medulla
cervina resinaque et calce. — Invenio aput auctores iis,
qui lentigines habeant, negari magices sacrificiorum usus. —

(51) Lacte bubulo aut caprino tonsillae et arteriae ex- 189
ulceratae iuvantur. gargarizatur tepidum, ut est usus, ex-
10 pressum aut calefactum. caprinum utilius cum malva de-
coctum et sale exiguu. linguae exulcerationi et arteriarum
prodest ius omasi gargarizatum, tonsillis autem privatim
renes vulpium aridi cum melle triti inlitique, anginae fel
taurinum vel caprinum cum melle, iocur melis ex aqua.
15 oris gravitatem ulceraque butyrum emendat. spinam 190
aliudve quid faucibus adhaerens felis extrinsecus fimo per-
fricatis aut reddi aut delabi tradunt. strumas discutit fel
aprunum vel bubulum tepidum inlitum — nam coagulum
leporis e vino in linteolo exulceratis dumtaxat inponitur —,
20 discutit et ungulae asini vel equi cinis ex oleo vel aqua 191

§ 189: Diosc. II 55. Marc. 15, 17, 68. Pl. iun. 30, 9. 10—12.
Marc. 15, 22. Diosc. II 96. eupor. I 88. Pl. iun. 31, 12. 32, 8.
Marc. 15, 27. — § 190 extr.: Pl. iun. 81, 21. Marc. 15, 53. —
§ 191: Diosc. II 44. eupor. I 154. Pl. iun. 81, 22. 23. Marc.
15, 60. 84. Diosc. eupor. I 154. cfr. Marc. 15, 76. 74. — cfr.
Martial. VIII 33, 20. Val. Max. II 1, 5. Seren. 52

1 melle (-llis v) sit Ev.a.S. 3 quattuorque U.v.
6 calces VE. | in vino V. | caput E. | iis v. his U.C. 7 len-
tiginem Ev.a.H. | habebant E. | mirari Er. | magices RH. -ce
dED. -cae Vv. an magicos? | usus VTfH(S). usum (ortum
ex usu) rv(Brot.)D. 8 arcteriae V. alt- d. 8. 9 ex-
ulcerata & R. 9 iuvantur V²fH. iuba- V¹R. -bentur dT.
leuantur Erv(D). | gargarizatur Ev. -ziatur r. -zatum (-zia-R) rT. |
usus VRdTfJ. om. Ev(D). uberibus S. sed cfr. § 133. (re-
cens mulsum Marc.). 12 magis dT. | gargarizatum VRdT Brot.
-tur Ev (praem. si). -tu G. | tonsillas VR¹d. 13 penes Vd. |
inlinitique R¹. | anginae Vd. 14. 15 dist. J cum man.
Dal. coll. § 194. 14 mellis Vv.a.C. 15 pinnam Er.
16 felis Ev(S). -ix r. del. H. 17 delui E. 18 aprunum
ErS. afu- Rf. aprinum Vdv. caprinum con. H e Marc.
20 uel aqua (-uas V. aliqua f) VRdTfH. aqua Ev.

inlitus et urina calefacta et bovis ungulae cinis ex aqua, fimum quoque fervens ex aceto, item sebum caprinum cum calce aut fimum ex aceto decoctum, testes volpini prodest et sapo, Galliarum hoc inventum rutilandis capillis. fit ex sebo et cinere, optimus fagino et caprino, duobus modis, spissus ac liquidus, uterque apud Germanos maiore in usu viris quam feminis.

- 192 (52) Cervicium dolores butyro aut adipe ursino perfricentur, rigores bubulo sebo, quod et strumis prodest cum oleo. dolorem inflexibilem — opisthotonum vocant — levat urina caprae auribus infusa aut fimum cum bulbis inlitum; ungues contusos fel cuiuscumque animalis circumligatum; pterygia digitorum fel tauri aridum aqua calida dissolutum. quidam adiciunt sulphur et alumen pari pondere omnium.
- 193 (53) Tussim iocur lupi ex vino tepido sanat, ursinum fel admixto melle aut ex cornus bubuli summis partibus cinis vel saliva equi triduo pota — eum mori tradunt —, pulmo cervinus cum gula sua arefactus in fumo, deintus ex melle cottidiano ecligmate; efficacior ad id subulo
- 194 cervorum generis. sanguinem expuentes cervini cornus

§ 192: Pl. iun. 35, 9. Marc. 18, 5. Pl. iun. 81, 24. Marc. 18, 16. Pl. iun. 35, 10—12. Marc. 18, 3. Seren. 285. — § 193: Pl. iun. 37, 25. 18. Marc. 16, 39. — 17, 19. Pl. iun. 37, 19—23. Marc. 16, 88. 61. Scribon. 76. — § 194: Diosc. II 63. Pl. iun. 39, 9. 14. Marc. 16, 81. (17, 22). — Marc. 16, 70.

1 et urina — aqua *om.* VR¹. 3 testes VdE. -tesque R(?)v.
 4 galliarum dTH. *cfr.* VIII 192. XXXIV 162. -llarum RE. -llorum Vv(S). 5 fit *om.* Ev.a.H. | e fagino S. | caprino U.v(G). carpino Verc. -neo S. (an caprino et fagino?). 8 cervicium ego. -itium R. -icum rv. 8. 9 perfricantur v.a.S.
 9 butylo E. | et Rdv. *om.* rD. 11 urinam V. | ut fimum E.
 13 circumligatum Erv. inlig- (illig- V²d) r. *cfr.* § 98. | tauri aridum VRdTf(H). taurinum EG(D). *cfr.* § 197.
 14 sulphure (*om.* et) E. 16 ursinumque R(?)v.a.S. 17 cornu V²dv.a.H. 18 salivequi TE. -uae qua V². | pota eum S cum Gesnero. -tae cum (com dT) VRdT. potu cum (eam v) Ev. pota at equum H. 20 coctidiano V. | ecligmate dv. eli- (oli- V) VRD. -to E. | ad V. a ad E. est ad r(?)v.

cinis, coagulum leporis tertia parte denarii cum terra Samia et vino myrteo potum sanat; eiusdem fimi cinis in vino vesperi potus nocturnas tussis, pili quoque leporis suffiti extrahunt pulmonibus difficiles excreationes. purulentas autem exulcerationes pectoris pulmonisque et a pulmone graveolentiam halitus butyrum efficacissime iuvat cum pari modo mellis Attici decoctum, donec rufescat, et matutinis sumptum ad mensuram lingulae; quidam pro melle laricis resinam addere maluerunt. si sanguis reiciatur, 195
 10 efficacem tradunt bubulum sanguinem, modice et cum aceto sumptum. nam de taurino credere temerarium est; sed glutinum taurinum III obolis cum calida aqua bibitur in vetere sanguinis excreatione.

13. (54) Stomachum exulceratum lactis asinini potus 196
 15 reficit, item bubuli; rosiones eius caro bubula mixto aceto et vino cocta; rheumatismos cornus cervini cinis; sanguinis excreationes haedini sanguis recens ad cyathos ternos cum aceto acri pari modo fervens potus, coagulum tertia parte ex aceto potum; (55) iocineris dolores lupi iocur 197
 20 aridum ex mulso, asini iocur aridum cum petroselini partibus II ac nucibus III ex melle tritum et in cibo sumptum, sanguis hircinus cibo aptatus. suspiriosis ante omnia efficax est potus equiferorum sanguinis, proxime lactis asinini tepidi, bubuli decocti ita, ut serum ex eo bibatur,

§ 195: Pl. iun. 39, 10. Marc. 16, 82. 83. — § 196: Diosc. eupor. II 5. Marc. 20, 109. 63. 16, 81. Pl. iun. 39, 11—14. (Marc. 16, 82. 81). — § 197: Scribon. 123. Seren. 395. Marc. 22, (24) 36. — 22, 2. — Cels. IV 8. Marc. 17, 2. Diosc. II 41. Marc. 17, 19.

1 narii E. 4 suffuro R¹. 5 et (ex d) pulmonibus R¹d.
 6 habitus V. | iuvant E. 12 tribus U.v. 13 utere E¹.
 utere E². uentre Ven. 14 asini VR. 15 efficit E. | mixto
 R¹d. misto f. admixto rv. cfr. Marc. 17 edinus V. | san-
 guis om. VR¹d. 18 aceto et uino acri fS. | modo om. R¹dT. |
 coagulum ceruinum Pl. iun., sed cfr. Marc. 19 lupino d.
 20 asinini E. -num v.a.H. 21 duabus et tribus U.v. | ac
 Erv(D). & rTfS. | ex VfH. ac rv. 22 sanguinis VR¹.
 24 bubuli VRdTJ. bulbi E. -bis rv (praem. cum).

- addito in III heminas cyatho nasturtii albi perfusi aqua, dein melle diluti. iocur quoque vulpinum aut pulmo in vino nigro aut fel ursinum in aqua laxat meatus spirandi.
- 198 (56) Lumborum dolores et quaecumque alia molliri opus sit ursino adipe perfricari convenit, cinerem apruni aut suilli fimi inveterati aspergi potioni vini. — (Adferunt et Magi sua commenta: primum omnium rabiem hircorum, si mulceatur barba, mitigari, eadem praecisa non abire eos in alienum gregem). * ischiadicis fimum bubulum inponunt calfactum in foliis cinere ferventi. * huic ad-¹⁰ miscent fimum caprinum et subdito linteolo uncto cava manu, quantum pati possit, fervens sustineri iubent ita, ut si laeva pars doleat, haec medicina in dextera manu fiat aut e contrario, fimumque ad eum usum acus aereae
- 199 punctu tolli iubent. modus est curationis, donec vapor¹⁵ ad lumbos pervenisse sentiatur; postea manum porro tuso inlinunt, item lumbos ipso fimo cum melle. suadent in eo

§ 198: Marc. 25, 18, 41. — Pl. iun. 43, 12—14. Marc. 25, 44. Diosc. II 98. eupor. I 241. — Diosc. II 98. eupor. I 242. — § 199: Marc. 25, 19. 26, 19. Pl. iun. 54, 15, 16. Marc. 27, 84. 28, 48 (21).

1 tres *ll.v.* | albi *Er v(D)*. *om. rTfH*. 2 deinde *Ev.a.S(D)*. | dilutum *V*. | uulpium *TE*. 3 parandi *E*. 4 alias *E*. | mol-
lire *Ev.a.H*. 5 perfricari *TE v(D)*. -re *G*. fricari *rTfH*. |
cinere *Vd*. | pruni *R¹*. aprini *d(?)v.a.S*. 6 adspergi *RH*.
-pargi *S*. 6—9 *uncos ego posui*. adferunt — gregem *trans-*
poni post cibo aptatus (§ 197) voluit Dal. 6 adferunt *VRd v(J)*.
-ficiunt *r*. -ficiat *E*. adiciunt *S(D)*. 7 magis *V*. | primi *E*.
8 mulgeatur *V*. | mitiori *E*. | habire *V*. 9 ischiadicis —
10 feruenti *huc transposui ex § 199, ubi post leporis deorare*
habent ll.v. cfr. Diosc. 10 folliis *VR¹*. *an folio oleris? cfr.*
Pl. iun. et XXVII 54. 10. 11 *an adiciunt?* 11 *an linte-*
oleo (vel subdita lana oleo uncta)? cfr. Diosc. 12 quanto *Vd*. |
capi *ErD*. | posset *E*. | sustineri *VE v(D)*. -re *rH*. 14 aut e
drv. ante *VE*. aut *R*. | fimumque *ego*. -um quoque *ll.v.* |
eleum (*om. ad*) tustum *E*. | acus *VRd v*. causa *Er*. 15 punctu *J*.
-tus *d*. -tos *VR*. -tis *Er v*. | est *dS*. ex *V*. et *r*. *om. v*. | cura-
tionis est *v.a.S*. 16 pervenire *Ev.a.H*. | manum *VRdS*.
-num vero *Er*. vero manum *v*. 17 suadentque *v.a.D*. | in
eodem d(?)v.a.S. in *R¹*.

dolore et testes leporis devorare. * in renium dolore leporis renes crudos devorari iubent aut certe coctos ita, ne dente contingantur. ventris quidem dolore temptari negant talum leporis habentes.

- 5 (57) Lienem sedat fel apri vel suis potum, cervini 200
cornus cinis in aceto, efficacissime tamen inveteratus lien
asinini ita, ut in triduo sentiatur utilitas. asinini pulli
fimium, quod primum edidit — poleam vocant —, Syri
dant in aceto mulso. datur et equi lingua inveterata ex
10 vino praesentaneo medicamento, ut didicisse se ex barbaris
Caecilius Bion tradidit, et lien bubulus simili modo,
recens autem assus vel elixus in cibo. in vesica quoque
bovis alii capita XX tusa cum aceti sextario imponuntur
ad lienis dolores. eadem ex causa emi lienem vituli, 201
15 quanti indicatus sit, iubent Magi nulla pretii cunctatione,
quoniam hoc quoque religiose pertineat, divisumque per
longitudinem adnecti tunicae utrimque et induentem pati
decidere ad pedes, dein collectum arefacere in umbra.
cum hoc fiat, simul residere lienem aegri vitiatum liberari-
20 que eum morbo dicitur. prodest et pulmo vulpium cinere
siccatus atque in aqua potus, item haedorum lien im-
positus.

§ 200: Pl. iun. 56, 20. 21. Marc. 23, 58. — 23, 31. — Pl.
iun. 56, 21—57, 1. Marc. 23, 30. Cels. IV 16. Marc. 23, 17. —
§ 201: Marc. 23, 34. (63). — Pl. iun. 57, 1. Marc. 23, 33. Seren. 417.

1 odore R¹. | renium VTv(H). -umque G. 2 cocior V.
3 denti Vd. | contingatur (-tirig- V) VR. | dolore dv. -res VR.
-rem E. 5 uel (pro fel) V. | ceruini ego. cfr. Pl. iun. uel
uini V. uel uni dT. uel ceruini R(?) Ev. 6 cornu d. -nii T. |
inueteratur V. 7 asini VE. | pauli E. 8 quod primum
om. V¹R¹. | poleant VE. cfr. § 204. 211. (polion coni. B ex
Aristot. h. a. VIII 24). | dist. ego. 9 & Ev. a V. om. r.
10 dicis esse ex E. 11 cecilius rv. a. C. caelius Vf. celius RT.
de mendo cfr. XXVII 4. | traditur et alieni E. 13 aceti Ev.
-to r. 14 emi V¹Rv. mi V². in r. 15 quantum E. | credi d.
16 relegiose V. | diuisum d. 17 annectit d. 18 de-
cedere d. | antefacere V¹d. | in umbra om. E man. Dal. (in fumo
Marc.). 19 haec R¹. | faciat VR¹f. 20 eum om. d(?) H.
eo S. | prodesse dicitur r. | & Err. om. r. 21 lien rv. -ni E.
om. rTf.

- 202 **14.** (58) Alvum sistit cervi sanguis, item cornus cinis, iocur aprunum ex vino potum citra salem recensque, item assum, vel suillum, hircinum decoctum ad quintas hemina in vino, coagulum leporis in vino ciceris magnitudine aut, si febris sit, ex aqua — aliqui et gallam adiciunt, alii per se leporis sanguine contenti sunt —, lac coctum, equini fimi cinis in aquae potu, taurini cornus veteris e parte ima cinis inspersus potioni aquae, sanguis hircinus carbone decoctus, corium caprinum cum suo pilo
203 decoctum suco epoto, coagulum equi et sanguis caprinus 10 vel medulla vel iocur. — Alvum solvit fel lupi cum elaterio umbilico inlitum vel lactis equini potus, item caprini cum sale et melle, caprae fel cum cyclamini suco et aluminis momento — aliqui et nitrum et aquam adiecisse malunt —, fel tauri cum absinthio tritum ac subditum 15
204 pastillo, butyrum largius sumptum. — Coeliacis et dysintericis medetur iocur vaccinum, cornus cervini cinis III

§ 202: Diosc. II 97. eupor. II 49. 47. Marc. 27, 96. Diosc. eupor. II 49. Marc. 27, 106. Diosc. II 85. eupor. II 48. 49. Marc. 27, 57. Seren. 576. — Marc. 27, 44. — Diosc. eupor. II 49. Marc. 27, 98. — § 203: Diosc. II 97. eupor. II 49. Marc. 27, 58. Pl. iun. 46, 17. Seren. 525. Marc. 30, 77. Pl. iun. 46, 10. Marc. 27, 22. — Diosc. II 81. — § 204: Diosc. II 63. Marc. 27, (99) 97. — 30, 78.

1 ceruini E. -nus v.a.H. | sanguinis E. 1. 2 cumius (cūnis d) cinis Vd. 2 aprinum RdEv.a.S. (an caprinum?). 3 suillum uel d(?)v.a.D. | ad quintas (sc. partes, ut § 206) ego. ad quintam VRdTfH. om. Ev. (ad tertias Marc.). 4 hemina ego. cfr. § 205. XXVII 47. XXVI 75 al. -nam (emi-E) U.TfH. -nae D cum Gron. (in uini hemina v.) | leporis om. E. | uinino V. 6 sanguinem V. | dist. D. 6. 7 lac cocto R. lacte cocto v.a.D. 7 cinis om. V¹R¹d. | aqua Rdv.a.D. | potu VdED. -tus Rv. 8 ima R(?)B. iam Rv. | spersus E. 9 in carbone d(?)Er. sed cfr. XVIII 103. XXXIV 96. 103. XXXVI 155. (XXXI 111). | corium — 10 epoto om. V¹R¹. 10. 11 dist. ego e Diosc. 11 uel (pro fel) E. 12 inlitum ego cum vet. Dal. e Pl. iun. -ligatum U.v. 13. 14 aluum in (aluū R¹) his VR¹. 14 momento U.TH cum Gron. cfr. XXX 56. 87. 93. modico v. | aliqui et Rv. -quem E. -qui r. 15 subitum VR¹. 16 an pastillis? cfr. XXXII 132; singul. numerus nusquam sic invenitur. 17 tribus U.v.

digitis captus in potione aquae, coagulum leporis subactum
in pane, si vero sanguinem detrahant¹, in polenta, apruni
vel suilli vel leporini fimi cinis inspersus potioni tepidi
vini. vituli quoque ius vulgariter dari inter auxilia coelia-
5 corum et dysintericorum tradunt. lactis asinini potus uti-
lior addito melle, nec minus efficax fimi cinis ex vino ²⁰⁰
utriusque vitio, item polea supra dicta, equi coagulum, quod ²⁰⁵
aliqui hippacen appellant, etiam si sanguinem detrahant,
vel fimi cinis dentiumque eiusdem tusorum farina salubres
10 et bubuli lactis decocti potus. dysintericis addi mellis
exiguum praecipiunt et, si tormina sint, cornus cervini
cinerem aut fel taurinum cumino mixtum et cucurbitae
carnes umbilico inponere. caseus recens vaccinus in-
mittitur ad utrumque vitium, item butyrum heminis III
15 cum resinae terebinthinae sextante aut cum malva decocta
aut cum rosaceo. datur et sebum vitulinum aut bubulum, ²⁰⁶
item medulla — et coquitur cum farinae ceraeque exiguo
et oleo, ut sorberi possit, medulla et in pane subigitur —,
lac caprinum ad dimidias partes decoctum; si sint et tor-
20 mina, additur protropum. torminibus satis esse remedii
in leporis coagulo poto e vino tepido vel semel arbitran-
tur aliqui; cautiore et sanguine caprino cum farina hor-

§ 205: Diosc. II 85. — Pl. iun. 54, 5. — cfr. Diosc. eupor.
II 52. — § 206: Marc. 27, 67. — 27, 103. — Pl. iun. 54, 10.
Marc. 27, 56. — Plin. 50, 19. — Marc. 27, 95.

1 positione VR¹. 2 panem E. (*an recte?* cfr. § 206). |
uero in R¹. | detrahunt Erv.a.S. | apruni VS. -rum E. -rini rv.
3 leporinis VE. -oris R¹. 4 bituli V¹. it- E. | ius Ev.
suis rTf. | dari ego. dati VTfE. -tum r(?)v. 4. 5 auxilio
coeliaco E. 5 tradunt v. -tur ll. | asini R¹v.a.C. 6 nec
in usus E. | fimi om. E. 9 salubres VRS. -ris dED. -ris
dicitur v. 12 ut (*pro aut*) E. 14 quattuor ll.v. 15 tere-
binthinae dv. -tini r. -ti V²R. -bentini E. -ti V¹. 16 aut
rosaceo (-atio E) Erv.a.S. | et (*pro aut*) VR¹. | dist. D.
17 medulla VdTE. -llae R(?)v. | et coquitur ego. et cocuntur
(coquu- EdT) VdTE. excoquantur R(?)v. | farinae D. cfr. Marc.
-ne R. -na et Ev. -na rH. | cera exiguoque v.a.H. 18 pos-
sit ll. -int v. | id ulla V. | *an panem?* cfr. Marc. et Plin.
XXII 127. XXIX 49.

- 207 deacea et resina ventrem inlinunt. ad omnes epiphoras
 ventris inlini caseum mollem suadent, veterem autem in
 farinam tritum coeliacis et dysintericis dari, cyatho casei
 in cyathis vini cibarii III. sanguis caprinus decoctus cum
 medulla dysintericis, iocur assum caprae coeliacis sub-
 venit, magisque etiam hirci, in vino austero decoctum
 potumque vel ex oleo myrteo umbilico inpositum. quidam
 decocunt a III sextariis aquae ad heminam addita ruta.
 208 utuntur et liene asso caprae hircive et sebo hirci in pane,
 qui cinere coctus sit, caprae a renibus maxime, ut per
 se hauriatur protinusque modice frigida. sorberi iubent
 aliqui et in aqua decoctum sebum admixta polenta et cu-
 mino et aneto acetoque. inlinunt et ventrem coeliacis
 209 fimo cum melle decocto. utuntur ad utrumque vitium et
 coagulo haedi in vino myrtite fabae magnitudine poto et
 sanguine eiusdem in cibum formato, quem sanguiculum
 vocant. infundunt dysintericis et glutinum taurinum aqua
 calida resolutum. inflationes discutit vitulinum fimum in
 vino decoctum. — Intestinorum vitiis magnopere prodest
 coagulum cervorum decoctum cum lente betaque atque ita
 in cibo sumptum, leporis pilorum cinis cum melle de-
 coctus, lactis caprini potus decocti cum malva exiguo sale
 addito; si et coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat.

§ 207: Pl. iun. 54, 6—10. Marc. 27, 81. 65. 107. — § 208 extr.:
 Marc. 27, 104. — § 209: Marc. 27, 69. (98). — Pl. iun. 54, 11—13.
 (Marc. 27, 82). — cfr. Marc. 27, 128. 28, 49. 27, 37.

1 resina dE²v. -ne RE¹. -nem V. 2 inponi Pl. iun.
 3 farinam S cum vet. Dal. e Pl. iun. -na ll.v. 4 cibarii dTS.
 -ri VfD. -bat R. om. Erv. | tribus ll.v. 6 magis qui V.
 7 myrtae V. -ti dT. | umbilicū V. 8 ad V. | tribus ll.v. |
 addita ruta dv. -to ritu r. 9 ossa V. | hirci om. dT.
 10 coctum V. | et (pro ut) V. 11 protinusque Ev. cfr. § 210.
 -nus lique Vf. -nus liquefacta dT. -nus inque R(?)H cum Gron.
 -nus aqua D. | modi E. | frigidem E. -dam v.a.H. | dist. D.
 13 aneto dEv(D). cfr. Marc. -tho C. aneto TfS. -fo et r.
 15 myrtice R. 16 sanguiculum VdTf. 20 atque om. ErD. |
 ita dv. na V. ne R. om. ErS. 21 cibo ita ErD. | ruptum E.
 21. 22 decoctus d(?)v. -to rD. cfr. § 223. 22 decocti
 Rdf(vet. Dal.) H. -to V. -tus Ev(D).

eadem vis est et in sebo caprino in sorbitione aliqua, uti 210
protinus hauriatur frigida aqua. item feminum haedi cinis
rupta intestina sarcire mire traditur, finum leporis cum
melle decoctum et cottidie fabae magnitudine sumptum ita,
5 ut deploratos sanaverint. laudant et caprini capitis cum
suis pilis discociti sucum.

(59) Tenesmos, id est crebra et inanis voluntas de- 211
surgendi, tollitur poto lacte asinino, item bubulo. — Tae-
nearum genera pellit cervini cornus cinis potus. — Quae
10 in excrementis lupi diximus inveniri ossa, si terram non 178
attigerint, colo medentur adalligata brachio. polea quo-
que supra dicta magnopere prodest decocta in sapa, item 200
suilli fimi farina addito cumino in aqua rutae decoctae,
cornus cervini teneri cinis cocleis Africanis cum testa sua
15 tuis mixtus in vini potione.

15. (60) Vesicae calculorumque cruciatibus auxiliatur 212
urina apri et ipsa vesica pro cibo sumpta, efficacius, si
prius fumo maceretur utrumque. vesicam elixam mandi-
oportet, et a muliere feminae suis. inveniuntur in ioci-
20 neribus eorum lapilli aut duritiae lapillis similes, candidae,
sicut in vulgari sue, quibus contritis atque in vino potis
pelli calculos aiunt. ipsi apro tam gravis urina sua est,
ut nisi egesta fugae non sufficiat ac velut devinctus op-

§ 210: Marc. 28, 49. — 27, 127. — § 211: Cels. IV 25.
Scribon. 142. Pl. iun. 50, 21, 51, 3. Marc. 28, 58. — Seren. 564.
Pl. iun. 54, 17, 18. Marc. 28, 26. — Pl. iun. 59, 19—21.
(Marc. 28, 52, 29, 24). — Scribon. 122. Pl. iun. 58, 4—6.
Marc. 29, 8, 9. — § 212: Diosc. II 99. Pl. iun. 62, 2. Marc.
26, (73) 102. 124.

4 faba V. 5 deploratos dE²v. -tores E¹. -planatos
(-t¹ R¹) rf. | sanauerit vet. Dal. | caprino VR. 6 discociti
VRTS. dec- d(?)Ev(D). 7 tenesmus d. | anis R¹f. 8, 9
tinearum (ten- dv.a.C) Rdv.a.H. 9 ceruinus V. 11 at-
tingerint Vv.a.C. | brachia E. 12 dicto VdE. 13 aquae E.
18 maceratur Ev.a.G. 19 in E. et V. et in r(?)v. (an
ex, ut § 217 ex omni onagro?). 20 duritie Rdv.a.S. | can-
dide RT. -idi dv.a.S. 22 urina sua ErD. sua urina d(?)v.
urina rS. 23 egestae V. | effugere dT. | veluti V(?)SJ. |
deunctus E. defunctus man. Dal.

- 213 primatur; exuri illa tradunt eos. leporis renes inveterati in vino poti calculos pellunt. in pernae suum articulo os
 179 diximus, quod decoctum ius facit urinae utile. asini renes inveterati tritique ex vino mero dati vesicae medentur. calculos expellunt lichenes equini ex vino aut mulso poti diebus XL. prodest et ungulae equinae cinis in vino aut aqua, item fimum caprarum in mulso, efficacius silvestrium, pili quoque caprini cinis; verendorum carbunculis cerebrum
 214 apri vel suis sanguisque. vitia vero, quae in eadem parte serpunt, iocur eorum combustum, maxime iunipiri ligno, cum charta et arrhenico sanat, fimi cinis, fel bubulum cum alumine Aegyptio ac murra ad crassitudinem mellis subactum, insuper beta ex vino cocta inposita, caro quoque; manantia vero ulcera sebum cum medulla vituli in vino decoctum, fel caprinum cum melle rubique suco, vel si serpent; fimum etiam prodesse cum melle dicunt aut cum
 215 aceto et per se butyrum. — Testium tumor sebo vituli addito nitro cohibetur vel fimo eiusdem ex aceto decocto. — Urinae incontinentiam cohibet vesica apruna, si assa mandatur, ungularum apri vel suis cinis potioni inspersus,

§ 213: Pl. iun. 62, 3. — Marc. 26, 72. — Pl. iun. 62, 4. Marc. 26, 92. (22), 74. Pl. iun. 63, 8. Marc. 33, 37. — § 214: cfr. Marc. 33, 4. — Pl. iun. 63, 9—12. Marc. 33, 59. — 33, 42. — Seren. 676. Marc. 33, 41. — § 215: Marc. 33, 18. — Diosc. eupor. II 101. Pl. iun. 62, 9. Marc. 26, 85. 126. (127). Diosc. eupor. II 101. Seren. 589. Pl. iun. 62, 10—12. — Marc. 26, 86. 125. — 26, 72. — Pl. iun. 62, 6—9. Marc. 26, 128. 129.

1 an ea ... illos? 2 uini Vf. | potu f. | pernae VE.
 -na rv. | articulo os ego. cfr. § 179. -ulos ll.v. 3 quod VRE.
 quorum d(?)v. 4 ex J. et (r e corr.) ll.S. et in v. 5 lienes
 dTv.a.G. | potu V. -to E¹. 11 charta (ca- V¹) et V¹d.B.
 cartae V². charta Rv. cartha E. | arrhenico V¹EB. arre- Rd.S.
 tirrhe- V². armeniaca v. | felle VR¹d. | cum Erv. qui r.
 12 myrra T. -rrha VRd. muria v.a.H. 13 beta et cocta v.
 betar m ll. | caroque Vf. cfr. § 218. 14 secum Vd. |
 cur¹ 15 uel (pro fel) Ev.a.H. 16 serpent dv.
 E. | dicunt om. VR¹. aiunt J. 17 tumor
 -mor cum v. 18 nigro VR¹. 19 aprina

vesica feminae suis combusta ac pota, item haedi, vel pulmo, cerebrum leporis in vino, eiusdem testiculi tosti vel coagulum cum anserino adipe in polenta, renes asini in mero triti potique. Magi verrini genitalis cinere poto ex vino
 5 dulci demonstrant urinam facere in canis cubili ac verba adicere, ne ipse urinam faciat ut canis in suo cubili. rursus ciet urinam vesica suis, si terram non attigerit, inposita pubi.

(61) Sedis vitiis praeclare prodest fel ursinum cum
 10 adipe; quidam adiciunt spumam argenti ac tus. prodest et butyrum cum adipe anserino ac rosaceo; modum ipsae res statuunt, ut sint inlitu faciles. praeclare medetur et taurinum fel in linteolis conceptis rimasque perducit ad cicatricem. inflationibus in ea parte sebum vituli, maxime
 15 ab inguinibus, cum ruta; ceteris vitiis medetur sanguis caprinus cum polenta, item fel caprinum condylomatis per se, item fel lupinum ex vino. panos et apostemata in
 20 quacumque parte sanguis ursinus discutit, item taurinus aridus tritus. praecipuum tamen remedium traditur in calculo onagri, quem dicitur, cum interficiatur, reddere urina liquidiorum initio, sed in terra spissantem se; hic adalligatus femini omnes impetus discutit omnique suppuratione liberat. est autem rarus inventu nec ex omni onagro, sed mire celebrant remedio. prodest et urina asini

§ 216: Marc. 31, 36. — Diosc. II 96. — Marc. 31, 37, 34. —
 § 217: Pl. iun. 79, 22. cfr. Diosc. II 97. — extr.: Pl. iun. 79, 24. 25. Marc. 32, 40.

1 vesica d v. -cae r. | combuste d. -tis R¹. | pote d.
 3 asinini d(?) Ev. a. S. | in om. E. 4 magis V² E. 5 demonstratur R. -rat r. deinde monstrat E. (an cinerē potū .. demonstrant uel urinam? cfr. Marc.) | cubiculi E. -lo v. a. G. item v. 6. 6 an dicere, ut Pl. iun.? 9 sed iis (his V²) V. sedis is (his r) R. 11 ipsum V f. 13 fel om. E. 16 caprinum cum V² Er. capr. — 17 fel om. V¹ R¹. 17 apostema d. 20 inagri V. 21 terram V d. | et pissantem R. pi- r. 22. 23 superatione liberatur V. 23 rursus V d. 24 sed om. R¹. | mire Müller emend. IV 34. me r. ne E. om. r. v. (an maxime?). | celebrant Müller l. l. -brari U. -br mendo cfr. XXIX 66.

cum melanthio et ungulae equinae cinis cum oleo et aqua inlitus, sanguis equi, praecipue admissarii, sanguis bubulus, 218 item fel. caro quoque eisdem effectus habet calida inposita et ungulae cinis ex aqua aut melle, urina caprarum, hircorum quoque carnes in aqua decoctae aut fimum ex 5
his cum melle decoctum, fel verrinum, urina suum in lana inposita. — Femina adteri adurique equitatu notum est; utilissimum est ad omnes inde causas spumam equi ex ore inguinibus inlinere. — Inguina et ex ulcerum causa intumescunt. remedio sunt equi saetae III totidem nodis 10 alligatae intra ulcus.

219 16. (62) Podagris medetur ursinus adips taurinumque sebum, pari pondere et cerae. addunt quidam hypocisthiden et gallam. alii hircinum praeferunt. sebum cum 15 flmo caprae et croco, sinapi, item caulibus hederæ tritis 220 ac perdicio vel flore cucumeris silvestris. item bovis fimum cum aceti faece magnificant et vituli, qui nondum herbam gustaverit, fimum aut per se sanguinem tauri, vulpem decoctam vivam, donec ossa tantum restent, lupumve vivum

§ 218: Pl. iun. 79, 25. Marc. 32, 13. — 32, 44. Pl. iun. 64, 23—25. Marc. 32, 22. — § 219: Pl. iun. 69, 10. Marc. 36, 67. — Diosc. II 94. eupor. I 235. (Marc. 36, 14). — § 220: Pl. iun. 69, 11. 12. (Marc. 36, 1). — Marc. 36, 62 (57). — Diosc. eupor. I 235. Diosc. II 98. Pl. iun. 69, 12. 13. — cfr. Plin. XXVIII 198. — Marc. 34, 61. Pl. iun. 71, 11—13. Marc. 36, 26.

1 equae E. 2 praecipuae VE. | equi (ae-V) admissarii VR¹. | et sanguis Rd(?) v. a. S 3 habet et VRd. 4 urinam V. 5 quoque Vd¹H. que rv. cfr. § 214. 6 iis v. his II. C. | fel uerrinum VTErS. uerrinum fel uerrinum R. -num fel dH. fel ursinum siue uerrinum v. | urinam V. 7 femora VRs. sed cfr. Pl. iun. | adtaerri adurique E. trita adteria (arcte-V²) durique V. 8 est om. E. | causas VRd v. caoras E. 9 inguinibus RdTH. cfr. Pl. iun. -busque VE v. | illinire Rd¹v. a. S. | in inguina d. inunguina V. -guna R¹. 10 aequis. aet V. | tres II. v. | modis E. 11 uicus VE. 12 podagra f. -ram V. 13. 14 hypocisthiden S. -da C. -dam v. -tidem VRd. hypcysti² 15 sinapi item ego e Diosc. -pii uel E. -pi uel V. dr e corr. v. -pine uel G. 16 perditio V. | aut ad it. ego cum Pl. iun. | ouis R. 18 vulpe V. 19 n om. E. | assa V.

oleo cerati modo incoctum, sebum hircinum cum helxines parte aequa, sinapis tertia, fimi caprini cinerem cum axungia. quin et ischiadicos uri sub pollicibus pedum eo fimo fervente utilissime tradunt, articulorumque vitiis fel
 5 ursinum utilissimum esse et pedes leporis adalligatos, podagras quidem mitigari pede leporis viventi absciso, si quis secum adsidue habeat. — Perniones ursinus adips 221 rimasque pedum omnes sarcit, efficacius alumine addito, sebum caprinum, dentium equi farina, aprunum vel suil-
 10 lum fel cum adipe, pulmo inpositus et si subtriti sint contunsive offensatione, si vero adusti frigore, leporini pili cinis; eiusdem pulmo contusis dissectus aut pulmonis cinis. sole adusta sebo asinino aptissime curantur, item bubulo 222 cum rosaceo. — Clavos et rimas callique vitia finum apri
 15 vel suis recens inlitum ac tertio die solutum sanat, talorum cinis, pulmo aprunus aut suillus aut cervinus; adtritum calciamentorum urina asini cum luto suo inlita; clavos sebum bubulum cum turis polline; perniones vero corium combustum; melius, si ex vetere calciamento; iniurias e
 20 calceatu ex oleo corii caprini cinis. — Varicum dolores 223 sedat fimi vitulini cinis cum lilii bulbis decoctus addito

§ 221: Marc. 34, 93. Diosc. eupor. I 181. Pl. iun. 67, 3. — cfr. Plin. XXX 80. Marc. 34, 20. — cfr. Diosc. II 40. eupor. I 173. — Pl. iun. 87, 11—12. Marc. 34, 29. — § 222: Pl. iun. 67, 16. Marc. 34, 52. 28. 49. — Pl. iun. 68, 6. — cfr. Diosc. II 51. eupor. I 173. — Marc. 34, 21. — § 223 extr.: cfr. Marc. 34, 97. — Pl. iun. 66, 2. — 101, 15. 16.

1 certatim VR. | helxines B. helsine (-nae V) si VRE. -nes v. -ne d. de mendo cfr. XXV 92. XXVII 24. 2 partes E. 3 equina et dT. | uir E. | eo Erv. e VR. om. d. 4 articulorum VR¹. 6 quidam Ev.a.H. | pedes R. | uiuenti VRdD. -tis Erv. uiuo Pl. iun. cfr. XXX 98. | absciso VEV(S). -isso r(?)C. 7 habebat R¹. 8 primasque d. | ones V. | lumine V. 9 ferina E. | aprinum V(?)dv.a.S. 10 dist. ego. cfr. § 90. | an inponitur? | et si Ev. et r. 12 an dissectus contusis? 13 sole dv. sol V. sola r. | soba R. 14 callide Vd. 16 aprunus S. -rinus ll.v(D). | adtritum (attr- iS) V¹S. 19 si VRdTf(H). om. EG. | e ErG. eo r. a v. tuli V. | decoctus dv. -tis rTf. cfr. § 209.

melle modico, itemque omnia inflammata et suppuraciones minantia. eadem res et podagris prodest et articulariis morbis, e maribus praecipue vitulis; articulorum adtritris fel aprorum vel suum linteo calefacto inpositum, vituli, qui nondum herbam gustaverit, fimum, item caprinum cum melle in aceto decoctum. — Ungues scabros sebum vituli emendat, item caprinum admixta sandaraca. — Verrucas vero aufert fimi vitulini cinis ex aceto, asini urina et lutum.

- 224 (63) Comitali morbo testes ursinos edisse prodest vel aprunos bibisse ex lacte equino aut ex aqua, item aprunam urinam ex aceto mulso, efficacius quae inaruerit in vesica sua. dantur et suum testiculi inveterati tritique in suis lacte, praecedente vini abstinencia et sequente continuis *quinis* diebus. dantur et leporis sale custoditi pulmones cum turis tertia parte in vino albo per dies XXX, item 225 coagula eiusdem; asini cerebrum ex aqua mulsa, infumatum prius in foliis, semuncia per dies VII, ungularum eius cinis coclearibus binis toto mense potus, item testes sale adservati et inspersi potioni in asinarum maxime lacte vel ex aqua. membrana partus earum, praecipue si marem pepererint, olefactata accedente morbo comitialium resistit. sunt qui e mare nigroque cor edendum cum pane sub

§ 224: Pl. iun. 93, 4. 5. — cfr. Plin. XXX 87. Pl. iun. 93, 20. — Diosc. eupor. I 18. — § 225 init.: Diosc. II 44. eupor. I 18.

2 minantia (-ncia r) eadem res **Erv**(S). om. rTfH. | sed H. 3 morbos V. | atritis V. 4. 5 uitulique qui v.a.D. 5 herba **VR**. | cum — 7 caprinum om. V¹R¹. 8 auferunt T. aut ferrim d. | uituli E. | urina et D cum U 627. -nae ll.v. (an urina e luto?). 11 aprinos dv.a.S. | aprinam R¹dv.a.S. 12 aceto item mulso (muso V) **VR**¹d. | inaruerit **Erv**. inor-f. inorr- V. inhor- r. | ex (pro in) E. cfr. § 232. 13 inueteratque (om. triti) E. 14 praecedente V. proced- **Er** e corr. 15 *quinis* ego. om. ll.v. cfr. XXX 87. Pl. iun. *Pliniana* p. 36. (an vero diebus denis?). 17. 18 infumetum V. 18 foliis **REv**. fultis d. -ti T. foliis B. pulte Gron. | VII ego. uel ll.v. v uel conl. H. 19 testes item **VR**¹d. 20 aspersi **Ev**.a.H. 21 mare **VR**. 22 olefactata **EG**(D). rTfv(S). cfr. XVIII 364. XX 155. 192. 197. | accedente V. 23 mari E.

diu prima aut secunda luna praecipiant, alii carnem, aliqui sanguinem aceto dilutum per dies XL bibendum. quidam urinam aquae ferrariae ex officinis miscent eadem- 226 que potione et lymphatis medentur. comitialibus datur et
 5 lactis equini potus, lichen equi in aceto mulso bibendus; dantur et carnes caprinae in rogo hominis tostae, ut volunt Magi, sebum earum cum felle taurino pari pondere decoctum et in folliculo fellis reconditum ita, ne terram attingat, potum vero ex aqua sublime. morbum ipsum
 10 deprehendit caprini cornus vel cervini usti nidor. — Sideratis urina pulli asinini nardo admixto perunctione prod- esse dicitur.

(64) Regio morbo cornus cervini cinis, sanguis asini 227 ex vino, item fimum asinini pulli, quod primum edidit a
 15 partu, datum fabae magnitudine e vino medetur intra diem tertium. eadem et ex equino pullo similiterque vis est.

(65) Fractis ossibus praesentaneus maxillarum apri cinis vel suis; item lardum elixum atque circumligatum mira celeritate solidat. costis quidem fractis laudatur
 20 unice caprinum fimum ex vino vetere: aperit, extrahit, persanat.

(66) Febres arcet cervorum caro, ut diximus; eas 228 quidem, quae certo dierum numero redeunt, oculus lupis, 119

§ 226: Diosc. II 45. eupor. I 18. — Pl. iun. 94, 22—24. — 94, 24, 25. Diosc. eupor. I 21. (cfr. Plin. VIII 115). — § 227: Diosc. II 63. — Pl. iun. 97, 17—20. — Pl. iun. 99, 6—8. 9—11. Seren. 954. — § 228: Pl. iun. 90, 23. 24. — Pl. iun. 91, 1—3.

3 aquae **ErJ**. quae **VR**. equi **dT**. equi aquae *v.* | ferrariae **dTEv**. ferria-**R**. ferrarte **V**¹. -atae f. ferriae **V**². fere *r.* | emmissent *d.* 4 lymphaticis *rv.a.J.* -paticis **E**. 5 lichen equi *U* 628. -ene qui **VR**. -eneque *d(?)E*. -enque *B*. -enaeque *v.* *de mendo* cfr. XXXIV 162. | bibendum **VdEv.a.C**. 7 pari *om.* **VR**¹. 8 felliculo **V**. | item **V**. 9 ex aqua sublime **VRdTfS**. sub limine (-blime *v*) ex aqua **EG**. (*an* ex aqua. suffitione morbum *sqg.?*) *de* sublime cfr. CFW Müller p. 21. 13 cerui **R**¹. | asini **VRdTJ**. asinini pulli **ErV**. 14 pullo **V**. 15 parte **V**. 16 similiterque *ll.v.* *an* similiter (*vel* fimi similiter dati)? cfr. Plin. iun. 17 maxillam **VR**¹. | apri **dEv**. -rini **V**²*r*. -runi *r*. 22 exarceat **R**¹. | cerborum **V**. 23 quidem **ErV**. uero **rTf**. | lippi **E**². pippi **E**¹.

dexter salsus adalligatusque, si credimus Magis. est genus februm, quod amphemerinon vocant; hoc liberari tradunt, si quis e vena auris asini III guttas sanguinis in II heminis aquae hauserit. quartanis Magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent et, ne recidant, non re-
 229 moveri septeno circumitu. quis hoc, quaeso, invenire potuit? quae est ista mixtura? cur digitus potissimum bubonis electus est? modestiores iocur felis decrescente luna occisae inveteratum sale ex vino bibendum ante accessiones quartanae dixere. iidem Magi fimi bubuli cinere
 10 consperso puerorum urina inlinunt digitos pedum manuumque. leporis cor adalligant, coagulum ante accessiones propinant. datur et caseus caprinus recens cum melle diligenter sero expresso.

230 17. (67) Melancholicis fimum vituli in vino decoctum 15 remedio est. — Lethargicos excitat asini lichen naribus inlitus ex aceto, caprini cornus nidor aut pilorum, iocur aprunum; itaque et veteriosis datur. — Phthisicis medentur iocur lupi ex vino macro, suis feminae herbis pastae laridum, carnes asinae ex iure sumptae; hoc genere maxime in
 20 Achaia curant id malum. fimi quoque aridi, sed pabulo viridi pasto bove, fumum harundine haustum prodesse tradunt bubulive cornus mucronem exustum II coclearium

§ 229 extr.: Pl. iun. 88, 16—19. — § 230: Marc. 1, 71. — Cels. III 20. Seren. 997. Pl. iun. 91, 17. — Pl. iun. 42, 6. 7.

1 sic V. | est v. et U. 2 ephemerinon Ev.a.B.
 3 tres et duabus U.v. 4 aequae E. | quartanas magis V². | fellis V. 5 recedant Ev.a.B. 5. 6 an remoueri nisi?
 6 de septeno cfr. nota ad XXVI 99. | circuitum R. -cum itū V.
 7 quae U.v(J). quaeue rG. | cor V. 7. 8 bubonis potissimum dv.a.G. 10 bubulis V. 11 primos digitos Pl. iun.
 11. 12 manuumque ego. cfr. Pl. iun. -nuusque (quae V¹)
 VRE. -nibusque d(?)v. mausque r. | dist. ego. cfr. XXX 98.
 14 sero om. VR¹T. 18 aprinum V(?)dv.a.S. 19 macro ErS coll. XV 110 et Pl. iun. -cre V. -crae d(?)v. an maceratum? | lardum dv.a.S. 20 ex dEv. et r. e r. | sumptae ne E. (an sumptae, certe?). 21 mallum V. 22. 23 prodest produnt E. 23 bubulive ego. -liae VR. -li rS. -li quoque v. | duorum U.v.

mensura addito melle pilulis devoratis. caprae sebo in 231
pulte alicacia et phthisim et tussim sanari vel recenti cum
mulso liquefacto ita, ut uncia in cyathum addatur rutae-
que ramo permisceatur, non pauci tradunt. rupicaprae
5 sebi cyatho et lactis pari mensura deploratum phthisicum
convalescere certus auctor adfirmat. sunt qui et suum
fimi cinerem profuisse scripserint in passo et cervi pul-
monem, maxime subulonis, siccatum fumo tritumque in
vino.

- 10 (68) Hydropicis auxiliatur urina e vesica apri paulatim 232
data in potu, efficacius quae inaruerit cum vesica sua, fimi
taurini maxime, sed et bubuli — de armentivis loquor —,
quod bolbiton vocant, cinis coclearium III in mulsi he-
mina, bovis feminae in mulieribus, ex altero sexu in viris,
15 quod veluti mysterium occultarunt Magi, fimum vituli mas-
culi inlitum, fimi vitulini cinis cum semine staphylini aequa
portione ex vino, sanguis caprinus cum medulla. effica-
ciorem putant hirci, utique si lentisco pascatur.

- (69) Igni sacro ursinus adipis inlinitur, maxime qui 233
20 est ad renes, vitulinum fimum recens vel bubulum, caseus

§ 231: Pl. iun. 37, 23. — Pl. iun. 42, 7. 8. — § 232: Diosc.
eupor. II 63. — cfr. Diosc. eupor. II 65. — Pl. iun. 96, 8. 9. —
§ 233: Pl. iun. 98, 19. 20. 21. 22. — Pl. iun. 100, 17—19.

1 pipulis VR. 2 pulite E. | alicacia v(S). -atia VRdTf.
acacia E. ex alica C. | phision E. 6 conuasisse R. cornua
iussisse (uss-d) Vd. | autem adfirmare E. | qui et VdT. et qui Ev.
et R. cfr. XXIV 80. 7 cinere E. 8 sub olonis V. | sic-
catum ego. -tum in ll.v. cfr. XXIX 73. XXIII 40. XXVIII
212. XIV 68. VI 195. 10 urina e D. -nae E. -ne R. -na Vv.
-na aut dT. | vesica dTD. -cae rv(J). del. S. (an urina ue-
tus?). | apri ll.v. cfr. Diosc. II 63. caprae coni. B e Diosc. II 99.
capri D cum U 629 (contra Plinii usum). 11 potus REv.a.S.

12 ceruini v.a.H. | maxime subulonis sed Ev.a.H.
13 quid E. quidam man.Dal. v.a.G. | cocleariorum Ev.a.H.
dociarium V. | trium ll.v. | mulsis V. 13. 14 hemine V. emi-
nae E. 14 bouis feminae om. VR¹d. | & ex Evv.a.J. | sexu
in RdEv. uino V. | uiris VRdv. uini E. 16 fimi dTerv.
-mū r. | vituli Rv.a.H. | est aflini V. 18 hirci VRdJ.
-cini Er. -cinum S(D). -corum v. | pascatur ego. cfr. XXIX 38.
-cantur ll.v. (an pascant, ut § 110?).

- caprinus siccus cum porro, ramenta pellis cervinae delecta pumice ex aceto trita; rubori cum prurigne equi spuma aut ungulae cinis; eruptionibus pituitae asinini fimi cinis cum butyro; papulis nigris caseus caprinus siccus ex melle et aceto in balneis, oleo remoto; pusulis suilli fimi
- 234 cinis aqua inlitis vel cornus cervini cinis, (70) luxatis recens fimum aprunum vel suillum, item vitulinum, verris spuma recens cum aceto, fimum caprinum cum melle, bubula caro inposita; ad tumores fimum suillum sub testo calefactum tritumque cum oleo. duritias corporum omnes
- 10 mollit optime adips e lupis inlitis. in iis, quae rumpere opus sit, plurimum proficit fimum bubulum in cinere calefactum aut caprinum in vino vel aceto decoctum; in furunculis sebum bubulum cum sale aut, si dolores sint, cum oleo liquefactum sine sale, simili modo caprinum;
- 15 235 (71) in ambustis ursinus adips cum lilii radicibus, aprunum aut suillum fimum inveteratum, saetarum ex his e penicillis tectoriis cinis cum adipe tritus, tali bubuli cinis cum cera et medulla cervina, fel tauri, fimum leporis et caprarum fimum. sine cicatrice sanare dicitur glutinum.
- 20

§ 234: Diosc. II 98. Pl. iun. 103, 10—14. — 64, 25. 103, 1. 2. 35, 14. — cfr. Diosc. II 98. — Pl. iun. 82, 16—19. — §§ 235 extr. 236: Pl. iun. 84, 16—20.

1 siccus om. R¹Tf. 1. 2 delecta VT. cfr. XXVII 47 et CFW Müller p. 11. 12. deie- rG. defe- v.a.G. Pl. iun.
2 pumice Vv.a.C. -cae E. | rubori G. -rē VdErv. ruborē B.
7 aprunum S. aprin- ll.v(D). 9 ad om. Ev.a.H. | tumorem E. -rem sanat v.a.H. liuores Marc. 19, 48. | dist. H. | sub VRdS. in Erv(D). cfr. Pl. iun. et XXX 114. XXXII 81. Cato 74. 76, 4. 84. | testō VRfES. testa dv. (cfr. XXX 23. 114. XXVIII 71. XXIX 36). 11 tollit Ev.a.H(D). sed cfr. Pl. iun. | iis v. his ll.C. | erumpere dTfS. sed cfr. XX 130. 244. XXII 152. 156. XXIII 78. 12 sit VR. est d(?)Erv. cfr. nota ad XXVII 56. 13 uino uel aceto Ev(D). aceto (-tum B) uel in uino rTfS. 14. 15 dolor est (-res E) intinctum oleo B(?)Ev.a.S. 16 in ambustis — radicibus om. VR¹d. 16. 17 aprinum VRdv.a.S. 18 et alii (pro tali) E. 19 fel VREv(D). uel dH. | et dH. sed rv(S). sed et T. 20 caprinum T. | fimum TEv(S). -us rG. an fimi cinis? (dist. ego e Pl. iun. | sanari E.

praestantissimum fit ex auribus taurorum et genitalibus, 236
nec quicquam efficacius prodest ambustis, sed adulteratur
nihil aequae, quibusvis pellibus inveteratis calciamentisque
etiam decoctis. Rhodiaceum fidelissimum, eoque pictores
5 et medici utuntur; id quoque quo candidius, eo probatius;
nigrum et lignosum damnatur.

(72) Nervorum doloribus fimum caprinum decoctum 237
in aceto cum melle utilissimum putant vel putrescente
nervo. spasmata et percussu vitata fimo apruno curant
10 vere collecto et arefacto; sic et quadrigas agentes tractos
rotave vulneratos et quoquo modo sanguine contuso, vel
si recens inlinatur. sunt qui incoxisse aceto utilius putent. 238
quin et in potu farinam eam ruptis convulsisque, eversis
ex aceto salutarem promittunt. reverentiores cinerem eius
15 ex aqua bibunt, feruntque et Neronem principem hac po-
tione recreari solitum, cum sic quoque se trigario adpro-
bare vellet. proximam suillo fimo vim putant.

18. (73) Sanguinem sistit coagulum cervinum ex 239
aceto, item leporis, huius quidem et pilorum cinis, item
20 e fimo asini cinis inlitus — efficacior vis e maribus aceto
admixto et in lana ad omne profluvium inposito —, simi-
liter ex equino, capitis et feminum aut fimi vitulorum

§ 236: Diosc. eupor. I 178. Diosc. III 91. (II 51). III 91. —
§ 237 init.: Pl. iun. 72, 16. Marc. 35, 20. 28. — § 238: Pl. iun.
103, 3—10. Diosc. II 98. eupor. II 34. — § 239 init.: Marc.

2 sed et R. | adulteratus RE. 3 quibus suis d.
4 eoque ll.v. an quo et? 5 quoque ll.v. an que? 6 &
nigrum R. 9 percussu dv. -sso VR¹. -ssi r. | apruno VRES.
-rugno G. -rino v. cap- d. 10 uero V. | collectae et E.
-ctet V. quadrigis Vv.a.H. | agentes dTH. -tis VRfS. -ndis v.
argenti E. 11 rotat uel Er. | contusu V. 12 utilius pu-
tent Erv. salutarem promittunt r. cfr. v. 14. 13 potu v.
-tū Er. posito r. | convulneratisque d(?) Erv.a.S. cfr. Diosc. |
& eversis (-sos E) Erv. 14 salutarem promittunt Erv. uti-
lius (ulius R) putent (-tant d) r. | recentiores H. 16 e tri-
gario V¹. stri- E. se triario R¹. 16. 17 adprobare VR¹.
18 coaculum V. 19 acetū R. 20 e VdTS. & Er.
om. R Ven. ex fv(D). | asinini R. -inino v.a.H. | an in naribus?
22 dist. ego. | capite d(?) v.a.D. | feminū Er D. -na R. -nam r.
ne C. -nae v.

- cinis inlitus ex aceto, item caprini cornus vel fimi ex
 240 aceto. hircini vero iocineris dissecti sanies efficacior, et
 cinis utriusque ex vino potus vel naribus ex aceto inlitus,
 hircini quoque utris, vinarii dumtaxat, cinis cum pari pon-
 dere resinae, quo genere sistitur sanguis et vulnus gluti- 5
 natur. haedinum quoque coagulum ex aceto et feminum
 eius combustorum cinis similiter pollere traduntur.
- 241 (74) Ulcera sanat in tibiis cruribusque ursinus adips
 admixta rubrica; quae vero serpent, fel aprunum cum re-
 sina et cerussa, maxillarum apri vel suum cinis, fimum 10
 suum inlitum siccum, item caprinum ex aceto subactum
 et subfervefactum. cetera purgantur et explentur butyro,
 cornus cervini cinere vel medulla cervi, felle taurino cum
 cyprino oleo aut irino. fimum recens suum vel inveterati
 farina inlinuntur vulneribus ferro factis. phagedaenis et 15
 fistulis inmittitur fel tauri cum suco porri aut lacte mu-
 242 lierum vel sanguis aridus cum cotyledone herba. carcino-
 mata curat coagulum leporis cum pari pondere capparidis
 adpersum vino, gangraenas ursinum fel pinna inlitum,
 asini ungularum cinis ea quae serpunt ulcera inspersus. 20
 sanguis equi adrodit carnes septica vi, item fimi equini
 inveterati favilla; ea vero, quae phagedaenas vocant in ul-

31, 22. — extr.: cfr. Marc. 10, 44. — § 240: Pl. iun. 73, 9—12.
 73, 12. — § 241: Pl. iun. 65, 6—15. Marc. 34, 5. 6. 7. — Pl. iun.
 78, 15. cfr. Diosc. II 96. — § 242: Pl. iun. 78, 17—20. Marc.
 4, 59. 60. — cfr. Plin. XXVIII 147. Diosc. II 97. — Pl. iun. 74,
 18—20.

1 inlitus V. | cornu d¹ (ut saepe). 2 hircini — sanies
 om. R¹d. | iocineris V¹. 3 an utrimque? 4 utris d^v.
 -rius VR¹. -res r. 5 existitur E. 9 serpent ego. cfr. § 243.
 -punt ll.v. | aprunum RES. -rugnum d(?) G. -r//inum V.
 -rinum v. 11. 12 subactum et subferuefactum ego e Pl. iun.
 et Marc. subferuef. ll.v. 12 et om. V. 13 ceruici VR¹.
 14 cyprino oleo d(?) Pl. iun. v. -iano T. -ino rD. | irino
 V¹RdT Pl. iun. H. (laurino Marc.). ittino f. fimo ircino (hir-ED)
 V¹ErD. fimo aprino (cap- G) aut hircino v. 15 inlinuntur VR.
 -niture d(?) Erv. 16 mittuntur E. cfr. § 205. XXIV 151. |
 porro R. 19 fel dEv. uel r. 21 styptica EVen. 22 pa-

cerum genere, corii bubuli cinis cum melle. caro vituli recentia vulnera non patitur intumescere, fimum bubulum cum melle. fimi vitulini cinis sordida ulcera et quae cacoëthe vocant et lacte mulieris sanant; recentes plagas 243 ferro inlatas glutinum taurinum liquefactum, tertio die solutum. caseus caprinus siccus ex aceto ac melle purgat ulcera; quae vero serpant, cohibet sebum cum cera, idem addita pice ac sulphure percurat. similiter proficit ad cacoëthe haedi fimum cinis e lacte mulieris, et adversus 10 carbunculos suis feminae cerebrum tostum inlitumque.

(75) Scabiem hominis asininae medullae maxime ab- 244 olent et urina eiusdem cum suo luto inlita, butyrum etiam, quod in iumentis proficit cum resina calida, glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce, fel caprinum cum aluminis cinere; boas fimum bubulum, unde et nomen traxere. canum scabies sanatur bubulo sanguine recenti iterumque, cum inarescat, inlito et postero die abluto cinere lixivo.

(76) Spinae et similia corpori extrahuntur felis ex- 245

§ 243: Marc. 4, 61. — Pl. iun. 74, 20—23. 78, 21—24. 83, 10. (Marc. 33, 37). — § 244: Pl. iun. 99, 22. 23. Seren. 73. 74. Geop. XVII 24. Diosc. III 91. — (Isid. XII 4, 22). Pl. iun. 100, 1. 1—4. — § 245: Pl. iun. 88, 11—13. Marc. 34, 43. — Pl. iun. 87, 2—5. Diosc. eupor. I 115. Marc. 8, 148.

1 generum E. 2 recentia — 3 cinis om. V¹R¹d. 2 patitur v. -iuntur V²Er. | an item fimum? cfr. Pl. iun. cum seqq. iunxit D. 3 fimi U 632 e Marc. femininum V²E. fimum rv.a.D. an fimi autem? | vituli v.a.D. 4 et ego. & e VRd. om. E. e v. cfr. Marc. | sanat v.a.D. 5 illitum d. 5. 6 solutum dv. -tus V. -tas Er. solut R. 7 idem J cum vet. Dal. lidem d. item rv(D). 8 addito E. | purgat Pl. iun. 9 haedi v(S). hedi E. hoedi rC. cae V. om. Rd. | aduersus dEr. ad rfH. 10 inlitum VS. 11. 12 obolente R. 12 et VRdTfH. om. Ev. | urina ego. -nae ll.v. | suo ll.v. suillo D cum U 633. | inlita ego. -to ll. -tae v. 13 intumentis VdE. 14 in — 14. 15 caprinum om. E. 14 liquefactū dv. -to VR. | addita calce om. R. 15 bonas E. boas v.a.J. 16 sanatura E. -nantur Rd.v.a.S. 17 utrumque E. 18 lixivo (lex- Er) RED. -ue V. -uo d(?)v. cfr. XIV 129. XV 67. XXXVI 203.

crementis, item caprae ex vino, coagulo quocumque, sed maxime leporis, cum turis polline et oleo aut cum visci pari pondere aut cum propoli. — Cicatrices nigras sebam asininum reducit ad colorem, fel vituli extenuat calefactum. medici adiciunt murrā et mel et crocum aereaue pyxide condunt; aliqui et florem aeris admiscent.

- 246 **19.** (77) Mulierum purgationes adiuuat fel tauri in lana sucida adpositum — Olympias Thebana addit oesypum et nitrum —, cornus cervini cinis potus, item vulva laborantes inlitus quoque et fel taurinum cum opio adpositum obolis binis. vulvas et pilo cervino suffire prodest. tradunt cervas, cum senserint se gravidas, lapillum devorare, quem in excrementis repertum aut in vulva — nam et ibi invenitur — custodire partus adalligatum. 247 inveniuntur et ossicula in corde et in vulva perquam 15 utilia gravidis parturientibusque. nam de pumice, qui in 11, 205 vaccarum utero simili modo invenitur, diximus in natura boum. lupi adipis inlitus vulvas mollit, dolores earum iocur, carnes vero lupi edisse parituris prodest aut si incipientibus parturire sit iuxta qui ederit, adeo ut etiam 20 contra inlatas noxias valeat. eundem supervenire per- 248 niciosum est. magnus et leporis usus mulieribus. vulvas

§ 246: Diosc. II 84. eupor. II 78. — Diosc. II 63. — § 248 med.: Seren. 609.

2 ex leporis d. 4 extenuat dv. -ua VR. -ternuat E.
5. 6 puxide VD. 7 adiuuat VdEC(J). -uant R(?)v(Brot.).
7. 8 taurinum lana v.a.H. 8 addit VRdFH. -idit Ev(D).
cfr. § 253. 8. 9 oesypum vet. Dal. e Diosc. hysopum U.v.
de mendo cfr. § 74. XXIX 35. 125. XXX 28. 76. 105. 106.
107. 113. 9 nitrum r. min- VR. | uulua VdTfD. -as R(?)G.
-ae Ev. 10 laboranti v.a.G. | illitus (inl- S) VdTfS. -tu G.
inlitum Erv. -lit R. | apio VR¹dTf. 10. 11 adpositum v.
-tum (-tus d) cum Vd. -tus E. appositus r. -tus cum R.
11 et Ev(D). om. rS. | pilos E. 13 quae V. 15 inueni-
tur VR¹. 16 pumice dB. punice Vv. -cea r. pumicae E.
pula R. de mendo cfr. § 233. | qui v. que Rd. quae VfED.
cfr. XXXIII 85. XXXVI 154. 155. 156. XII 9. | in VRdfv.
om. Er. 19 uero ego. eorū VR. om. d(?)ErG. que v. cfr.
XXXVI 198. 20 qui edent R¹. quia aderit E. 21 super
entre VR¹.

adiuvat pulmo aridus potus, profluvia iocur cum Samia
 terra ex aqua potum, secundas coagulum — caventur pri-
 diana balnea —, inlitum quoque cum croco et porri suco;
in vellere adpositum abortus mortuos expellit. si vulva
 5 leporum in cibis sumatur, mares concipi putant; hoc et
 testiculis eorum et coagulo profici; conceptum leporis
 utero exemptum iis, quae parere desierint, restibilem fe-
 cunditatem adferre. sic conceptus leporis saniem et viro 249
 Magi propinant, item virgini VIII grana fimi, ut stent per-
 10 petuo mammae. coagulum quoque ob id cum melle in-
 linunt, sanguinem ubi evolsos pilos renasci nolunt. in-
 flationi vulvae fimum aprunum suillumve cum oleo inlini
 prodest. efficacius sistit farina aridi, ut aspergatur po-
 tioni, vel si gravidae aut puerperae torqueantur. lacte 250
 15 suis potu cum mulso adjuvantur partus mulierum; per se
 vero potum deficientia ubera puerperarum replet. eadem
 circumlita sanguine feminae suis minus crescunt. si do-
 leant, lactis asinini potu mulcentur, quod addito melle
 sumptum et purgationes earum adjuvat. sanat et vulvarum
 20 exulcerationes eiusdem animalis sebum inveteratum et in
 vellere adpositum duritias vulvarum emollit. per se vero
 recens vel inveteratum ex aqua inlitum psilotri vim optinet.

4 in ego. cfr. § 250. 254. XXVII 50. (XXX 28.) XXXIV
 118. (153. XXXVI 140. XX 161) et nota ad § 73. aliter
 § 252. 110. XXIX 38. et VRdT. om. Erv. | uellerei R¹. |
 uuluæ Erv.a.S. 5 sumat R¹. -antur v.a.S. 6 coagulū E.

7 iis v. his II.C. 8 sic ego. sed II.G. sed et v. | con-
 ceptus VdS. pro conceptu Er e corr. v(D). | saniem dEv.
 -ntem V. sagniem r. -guinem R. 9 magio V. maio R. |
 item — 10 mammae om. VR¹. 10 coagulū C. -lo II.v(J).

10. 11 inlinat VR¹. 11 sanguine dJ. | et nasci E. | uo-
 lunt dLugd. Dal. 11. 12 inflationi Rv. -ne Vd. -nē E.

12 aprunum VRES. -ugnum G. -rinum dv. 13 sistit Ev.
 -ti VR. si sit dT. | adspargatur V(?)S. 13. 14 potione VR.

14 si Erv. si sit V. sistit r. de mendo cfr. § 114. | tor-
 queatur V. 15 pute VR. | inuerum V. 17 crescunt VRd

Tfv(S). -cent ErG(D). 17. 18 doleant ego. -lent II.v.
 18 potu dv. -tum E. -tus r. 19 sumptus Vd. -tis R¹.

21 duritias dTS. -tia r. -tiem C. -tiam v. cfr. § 253. 22 re-
 cens veluti E. | psilotrium V.

251 eiusdem animalis lien inveteratus ex aqua inlitus mammis
abundantiam facit, vulvas suffitu corrigit. ungulae asini-
nae suffitio partum maturat, ut vel abortus evocetur, nec
aliter adhibetur, quoniam viventem partum necat. eiusdem
animalis fimum si recens inponatur, profluvia sanguinis 5
mire sedare dicitur, nec non et cinis eiusdem fimi, qui
252 et vulvae prodest inpositus. equi spuma inlita per dies
XL, priusquam primum nascantur, pili restinguntur, item
cornus cervini decocto; melius, si recentia sint cornua.
lacte equino iuvantur vulvae collutae. quod si mortuus 10
partus sentiatur, lichen equae e dulci potus eicit, item
ungula suffitu aut fimum aridum. vulvas procidentes bu-
tyrum infusum sistit. induratum vulvam aperit fel bubu-
lum rosaceo admixto, foris vellere cum resina terebinthina
253 inposito. aiunt et suffitu fimi e mare bove procidentes 15
vulvas reprimi, partus adiuvari, conceptus vero vaccini
lactis potu. sterilitatem a partus vexatione fieri certum
est. hanc emendari Olympias Thebana adfirmat felle
tauri et adipe serpentium et aerugine ac melle medica-
tis locis ante coitus. vitulinum quoque fel in purgati- 20
onibus sub coitu adpersum vulvae etiam duritias veteres

§ 251 init.: Diosc. eupor. I 139. — § 253 init.: Diosc. II 98.
eupor. II 69.

1 lieni VR. | inlitu V. -tū R. 2. 3 asinae R¹. 3 suf-
fitio VTfS. -tae rv. | maturant v.a.S. 4 alter E. | adhibetur
dTEv(J). -enturr(Ver. G.D). -eaturfS. | necat dTS. -antrv(D).
7 uulua V. | inpositū Er e corr. 8 nascuntur d. | re-
stringuntur rfv.a.G. -gunt V. -gtur R. 9 decocti E.
11 lichen fG. -caen E. -cen r. lien v. | equae e J e con. S.
equae E. equae r. aqua f. ex aqua v. cfr. § 226. | duci E. |
epotus VR¹fS. | eiiciet d. efficit E. 12 ungula S cum Ges-
nero. -las U. lae v. | suffitū E. -ta Gesner. 14 furis V. |
cum — 16 uuluas re om. V¹R¹d. 15 mari (V²?)ED. sed cfr.
§ 225. VIII 105. 218. IX 84. | procedentes VE. 17 potus V.
-tū E. | ob v.a.S. | vexatione dTfS. -nes VR. -nem Ev.
19 tauri VRd. cfr. § 246. -rino Erv. | ac VRdTH. a f. ad E.
addito v. 19. 20 medicantis V. de hoc verbo cfr. XI 184.
XIV 135. XVIII 159. 21 duritias VRd. cfr. § 250. -tiam Ev. |
veteres ego. cfr. XXXI 97. ventris U.v.

emollit et profluvium minuit umbilico peruncto atque in
totum vulvae prodest. modum statuunt fellis pondere X, 254
opii tertiam, admixto amygdalino oleo, quantum satis esse
appareat; haec in vellere inponunt. masculi fel vituli cum
5 mellis dimidio tritum servatur ad vulvas. carnem vituli
si cum aristolochia inassatam edant circa conceptum,
marem parituras promittunt. medulla vituli in vino et
aqua decocta cum sebo exulcerationibus vulvarum inposita
prodest, item adips vulpium excrementumque felium, hoc
10 cum resina et rosaceo inpositum. caprino cornu suffiri 255
vulvam utilissimum putant. silvestrium caprarum sanguis
cum palma marina pilos detrahit; ceterarum vero fel cal-
lum vulvarum emollit inspersum et a purgatione conceptus
facit. sic quoque psilotri vis efficitur; evulsis pilis triduo
15 servatur inlitum. profluvium quamvis immensum urinae
caprae potu sisti obstetrices promittunt et si finum in-
linatur. membrana caprarum, in qua partus editur, in-
veterata potuque sumpta in vino secundas pellit. haedo- 256
rum pilis suffiri vulvas utile putant et in profluvio san-
20 guinis coagulum bibi aut cum hyoscyami semine inponi.
e bove silvestri nigro si sanguine ricini lumbi perungantur

§ 255 init.: Diosc. eupor. II 88. — extr.: Diosc. II 98. eupor.
II 83.

2 modum om. VR¹. | X (i. e. denarium) ego. x f. decim R¹.
denarii rv. 3 opio E. op E. ad apii v. a. H. | tertiam ll. v. (S).
-tia fH. | amygdaleo E. 4 inponunt dEr v(D). -tur rTfS. |
masculi v. -linum ll. an masculi autem? cfr. § 243.
5 carneum V. 6 inassam R¹df. 7 marē VRdS. -res Ev(D). |
et VdTfS. ex R(?)EG. et ex v. 8 ulcerationibus d. ex-
ulceratio VR¹. 9 idem VR¹. | adeps r (ut saepe). 10 rosa-
ceū E. | inpositā VR¹. | caprini E. 12 detrahi E. 13 in-
spersit R¹. | ad purgationem Vd. 14 euulsis VE v(S). si
euu- C. ulsis r. prepulsis R. prop- d. an prius euulsis (vel
praeuulsis)? 15 servetur G. | urinae dTfS. -na rv(D).
16 potu dTfS. -tus r. -ta v(D). cfr. § 256. 17 qua G.
aqua ll. v. | partu v. a. G. | editur VRdTfH. -tus EG. -to v.
17. 18 inueterat R¹. -atatur V. 18 secundis R¹.
19 uuluis V. | profluo V. -nuia E. coa.... (reliquis margine ab-
scisis) r. profluuiū R. 20 cum ego. om. ll. v. an potius addito?
semine ll. v. -men C. | poni R¹.

mulieri, taedium veneris fieri dicit Osthane, idem amoris potu hirci urinae admixto propter fastidium nardo.

- 257 (78) Infantibus nihil butyro utilius per se et cum melle, privatim et in dentitione et ad gingivas et ad oris ulcera. dens lupi adalligatus infantum pavores prohibet 5 dentiendique morbos, quod et pellis lupina praestat. dentes quidem eorum maximi equis quoque adalligati infatigabilem 258 cursum praestare dicuntur. leporum coagulo ubere inlito sistitur infantium alvus. iocur asini admixta modice panace instillatum in os a comitialibus morbis et aliis in- 10 fantes tuetur; hoc XL diebus fieri praecipunt. et pellis asini iniecta inpavidos infantes facit. dentes, qui equis primum cadunt, facilem dentitionem praestant adalligati 259 infantibus; efficacius, si terram non attigere. lien bubulus in melle et datur et inlinitur ad lienis dolores; *sedat* ul- 15 cera manantia cum melle lien vituli, in vino decoctus tritusque et inlitus ulcuscula oris. cerebrum caprae Magi per anulum aureum traectum, priusquam lac detur, infantibus instillant contra comitiales ceterosque infantum morbos. caprinum fimum inquietos infantes adalligatum 20 panno cohibet, maxime puellas. lacte caprino aut cerebro leporum perunctae gingivae faciles dentitiones faciunt.
- 260 (79) Somnos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbi-

§ 257 init.: Diosc. II 81. eupor. I 74. — § 258: Diosc. II 42. — Seren. 1031. Pl. iun. 28, 16—18. — § 259 extr.: Diosc. eupor. I 74. Seren. 1034. Pl. iun. 28, 18. — § 260: Cato ap. Diomedem I p. 358. — cfr. Martial. V 29. scriptt. hist. Aug. XVIII

1 feri VR¹. cfr. XXXII 49. | ostanes T. -anter V. | an amores? cfr. XXIV 167. 2 potu dES. -to V. -ta R(?) v. | urina v.a.S. | admixto dEv(H). -tu V. -ti R. -ta G.

4 dentitione dv. dentione rD. cfr. § 258. XXX 22. 135. 137.

5 dentes V¹. -te V². | adalligatur V. 6 dentiendique J -ientique ll.v. | morbus V. 7 maxime V. 8 curcum V. circum f. 10 instillatur R¹d. | a om. E. 11 pelles V.

13 dentionem Pl. iun. | adalligatus R¹. 14 attingere VE.

-igerint d. 15 et datur VR.S. datur Tf. edetur Er. editur d(?)v. | sedat ego. cfr. XX 211. ad ll.v. 16 dist. ego (lac.

manca lien statuit S). 18 tractum fS. tracham V. tracam d.

et p. 365, 1 arbitratur v.a.S.

trabatur, vulgus et gratiam corpori in VIII dies, frivolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat subesse causa in tanta persuasione. Magi felle caprae, sacrificatae dumtaxat, inlito oculis vel sub pulvino posito somnum allici
5 dicunt. — Sudores inhibet cornus caprini cinis e myrteo oleo perunctis.

(80) Coitus stimulat fel aprunum inlitum, item me-
dullae suum haustae, sebum asininum anseris masculi adipe
admixto inlitum; item a coitu equi Vergilio quoque de-
10 scriptum virus et testiculi equini aridi, ut potioni interi
possint, dexterve asini testis in vino potus portioneve ad-
alligatus brachiali; eiusdem a coitu spuma conlecta russeo
panno et inclusa argento, ut Osthanes tradit. Salpe
15 genitale id in oleum fervens mergi iubet septies eoque
perungui pertinentes partes, Dalion cinerem ex eodem bibi
vel tauri a coitu urinam, luto ipso inlini pubem. at e
diverso tauri fimo inlito cohibetur virorum venus. —
Ebrietatem arcet pulmo apri aut suis assus, ieiunis in cibo
sumptus eo die, item haedinus.

20 20. (81) Mira praeterea traduntur in iisdem animali-
bus: vestigium equi excussum ungula, ut solet plerumque,

38, 1. — Pl. iun. 93, 1. 2. — § 261: Vergil. georg. III 280. —
§ 262 extr.: cfr. Plin. XXX 145. — § 263 med.: Aelian. n. a.
I 36. Pamphilus ap. Geop. XV 1, 6.

1 VII C e con. B coll. Martiale et scriptt. hist. Aug. | fri-
nulo om. E. 2 loco V² Ev. a. B. laco V¹. 3 magis E. | fel
V¹ R¹ d. | caprae om. VR¹. 5 e Ev. & VR. ex dS.
7 aprugnum G. -rinum dv. 8 siuin V. 9 permixto
Ev. a. H. | ad coitū VRf. de mendo cfr. § 255. | equi a RfS.
quia V. | uirgilio d(?) fv. a. S. ulgi R¹. 11 potus pro Ev. a. S. |
portioneve (-niue T) dT. -ne uel VRf. potione uel Er.
11. 12 adalligatos V. 12 conlecta ego. conie- V. colle- rv. |
risseo R¹. roseo Ev. a. S. cfr. VII 186. 13 osthanes T. -naes V.
14 id in VRdT. in Ev. 15 dalion con. H. diacon dT.
bialcon VRv. uia- E. cfr. Brunn. de ind. p. 37. | ibi E.
16 urina VR. | ad e V. de E. 17 diuersu V. -sus R. |
tauri ego. muri ll. -ris v. | inlato VR. 18 ebrietate R.
ieiunis in CFWMüller p. 25. -uni ll. G. a ieiuno v. 19 edi-
tus E. 21 unguli R¹.

- si quis collectum reponat, singultus remedium esse recordantibus, quonam loco id reposuerint; iocur luporum equinae ungulae simile esse; rumpi equos, qui vestigia luporum sub equite sequantur; talis suum discordiae vim quandam inesse; in incendiis, si fimi aliquid egeratur e⁵
- 264 stabulis, facilius extrahi nec recurrere oves bovesque; hircorum carnes virus non resipere, si panem hordeacium eo die, quo interficiantur, ederint laserve dilutum biberint, nullas vero teredinem sentire luna decrescente induratas sale. adeoque nihil omissum est, ut leporem surdum ce-¹⁰
- lerius pinguescere reperiamus, animalium vero medicinas:
- 265 si sanguis profluat iumentis, suillum finum ex vino infundendum, boum autem morbis sebum, sulphur vivum, alium silvestre, ovum *crudum* trita in vino danda aut vulpis adipem; carnem caballinam discoctam potu suum¹⁵
- morbis mederi, omnium vero quadripedum morbis capram solidam cum corio et ranam rubetam discoctas; gallinaceos non attingi a vulpibus, qui iocur animalis eius aridum ederint, vel si pellicula ex eo collo induta galli inierint;
- 266 similiter in felle mustelae; boves in Cypro contra tormina²⁰
- hominum excrementis sibi mederi; non supteri pedes boum, si prius cornua ima pice liquida perunguntur;

§ 265 init.: Cato 71. Colum. VI 4, 2. — § 266: Suidas et Hesychius s. v. βοὺς Κύπριος. — Cato 72. Colum. VI 15, 2.

2 leporum *Lugd. Dal.* 3 est se Vd. | rumpi ego. eru- Vd. et ru- R(?)Ev. 4 discordiae ErB (-dia v). adipisco- R. adips (adeps V²d) co- (-di d) r. 5 egeneratur Vd. 7 resipere ErC. reci- rTv. *de mendo* cfr. § 39. 8 delutum R. 9 sentias V¹. -ties V². | decrescenti d. 10 sale om. E. | furdum VRdEv. tardium E. 11 medicinas d(?)ErG. -cina Rv. -cin// V. 14 siluestrem Vd. -rum R¹. | ouum v. oum E. eum R. cum V. om. dS. *de mendo* cfr. XXIX 43. | crudum ego e Cat. et Colum. coctum Uv. concoctum TS. an non coctum? | omnia haec trita v.a.J. 15 discoctum V. decoctam RTf. | potū R. 17 ranā rubetā v. -na rubeta U.D. | decoctas f. discoctam dTD. 19 induta VdTfEv(D). -ti R. inducta C e coni. B. | interint V. -rerit v.a.B. 20 similia d(?)Ev.a.S. | cipro r. cipino R. cyprino (cip- V) Vd. 21 non subteri G. cfr. Cato. non super U. insuper v. 22 ima J. cfr. Cato et § 202. iam VdE. in R. del. v.

lupos in agrum non accedere, si capti unius pedibus infractis cultroque adacto paulatim sanguis circa fines agri spargatur atque ipse defodiatur in eo loco, ex quo coeperit trahi; aut si vomerem, quo primus sulcus eo anno 267
5 in agro ductus sit, excussum aratro focus Larum, quo familia conveniet, urat, lupum nulli animalium nociturum in eo agro, quam diu id fiat.

Hinc deinde praevertemur ad animalia sui generis, quae aut placida non sunt aut fera.

C. PLINI SECUNDI NATURALIS HISTORIAE LIBER XXIX

10 1. (1) Naturae remediorum atque multitudo instantium ac praeteritorum plura de ipsa medendi arte cogunt dicere, quamquam non ignaros, nulli ante haec Latino sermone condita ancepsque, lubricum esse rerum omnium novarum exordium, utique tam sterilis gratiae tantaque

1 agro E. 2 sanguinis Vf. 3 ipsi V. | quo om. R¹.
5 aratrū R. | locus VR¹. | lanum V. larium dR¹v.a.S(J).
cfr. II 16. III 66. 6 conueniet (-niēt d) ll. -nit v. | urat ego.
ur at V. ur ad (ab E¹) r. exurat D e con. S. absumat v. |
animalium V²E v(D). -ali rTfH. cfr. XIX 180. XVII 215.
XII 40. XVI 107. III 31. XXIX 9. 8 reuertemur Rdv.a.S.
cfr. nota ad § 123. 10 naturae VdTfrS. -ra Ev(D). TOTUM
NATURE R. 11 PRECEP R¹. praeceptorum V¹fHSJ (= praedictorum). 12 ignaros VS. -noros R. -narus dT. -narus
sim ErG(D). -rus sum C. -rus si in v. | nulli VTfS. -llis
rv(Brot.). -llius Dal. cfr. praef. § 14. 13 sermone dEv.
-mo nec Vr. ser nec R. | ac lubricum dTv.a.G. iudicium D.
14 exordium ego. et italium V. & tal. RdTfS. & al. r.
tal. EG(D). principium nec aliud v. (initium vet. Dal.). | tam
VRTfH. iam d. quem E. quam v. | steriles G. | gratiae post
utique habent v.a.G. | tantaque V¹R¹. om. Ev.a.H.

- 2 difficultatis in promendo. sed quaestionem occurrere verisimile est omnium, qui haec noscant, cogitationi, quonam modo exoleverint in medicinae usu quae iam parata atque pertinentia erant, mirumque et indignum protinus subit, nullam artium inconstantiore fuisse aut etiamnunc saepius mutari, cum sit fructuosior nulla. dis primum inventores suos adsignavit et caelo dicavit, nec non et hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. auxit deinde famam etiam crimine, ictum fulmine Aesculapium fabulata, quoniam Tyndareum revocavisset ad vitam — nec tamen cessavit narrare alios revixisse opera sua —, clara Troianis temporibus, a quibus fama certior, vulnerum tamen dumtaxat remediis.
- 4 (2) Sequentia eius, mirum dictu, in nocte densissima latuere usque ad Peloponnesiacum bellum. tunc eam revocavit in lucem Hippocrates, genitus in insula Coo in primis clara ac valida et Aesculapio dicata. is, cum fuisset mos, liberatos morbis scribere in templo eius dei quid auxilium esset, ut postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur atque, ut Varro apud nos credit, templo cremato iis instituisse medicinam hanc, quae clinice vocatur. nec fuit postea quaestus modus, quoniam Prodicus, Selymbriae

§ 3 extr.: Apollodor. III 10, 3. Hygin. fab. 49. Isidor. IV, 3, 2. Cels. I prooem. init. — § 4: cfr. Strabo XIV 2, 19 p. 657 extr.

1 difficultates *G.* | quaestionem (*scriptum olim quonem vel qm̄m*) *ego*. cfr. II 3. quoniam *ll. v.* 2 noscant *dTEv(Brot.)D.* -cunt *VRfS.* cognoscant *G.* 3 exsoluerint (*exo- v*) *Ev. a. C.* | usu *om.* *VR¹f.* | iam parata *VdfS.* tam par- *R(?)B.* temper- *Ev.* 5 nullum martium *V.* | aut *VRdTfS.* ut *Er.* et *v.* | etiamnum *dfv. a. S.* 6 militari *VR¹.* immut- *v. a. G.* | diis *Vv. a. S.* ad his *E.* 7 dictavit *Bdf.* dit- *T.* | non et *Er.* non nec *VRd¹.* non *d².* 7. 8. multifaria *VdTf.* 8 petita *E.* | fama *E.* 10 tyndareum *VRdT(P)H.* -ridem cum *E.* -den *Dal.* -dem *G.* -dam *v.* 10. 11 *dist. ego.* 11 & opera *d.* 12 a *VRdTv(S).* *om.* *EG(D).* 17 mos *Er.* *om. r.* 18. 19 qui auxiliatus *dTv. a. G.* 19 esse *V.* | ut *om. E.* 20 in (*iam v*) templo *Ev. a. H.* 21 iis *ego.* his *E.* is *v.* *om. rC.* an sic? 22 prodicus *dv.* -igus *V.* -itus *r.* Hero-
is *conī. Dal.*

natus, e discipulis eius instituit quam vocant iatralipticen et unctoribus quoque medicorum ac mediastinis vectigal invenit.

(3) Horum placita Chrysippus ingenti garrulitate mu-
5 tavit, plurimumque et ex Chrysippo discipulus eius Erasi-
stratus, Aristotelis filia genitus. hic Antiocho rege sanato
centum talentis donatus est a rege Ptolemaeo filio eius,
ut incipiamus et praemia artis ostendere.

(4) Alia factio ab experimentis se cognominans empi-
10 ricen coepit in Sicilia, Acrone Agragantino Empedoclis
physici auctoritate commendato, (5) dissederuntque hae 6
scholae, et omnes eas damnavit Herophilus in musicos
pedes venarum pulsu discripto per aetatum gradus. de-
serta deinde et haec secta est, quoniam necesse erat in
15 ea litteras scire; mutata et quam postea Asclepiades, ut
rettulimus, invenerat. auditor eius Themison fuit seque 26, 12

§ 5: cfr. Plin. XXVI 11. Cels. I prooem. p. 2. — cfr. Plin. VII 123. Val. Max. V 7 ext. 1. — Cels. I prooem. p. 2. 5. Diog. Laert. VIII 2, 9 (65). — § 6: cf. Plin. XI 219. — Cels. I prooem. p. 2. 3. — Sueton. Aug. 81. Dio Cass. LIII 30. cfr. Plin. XIX 128. XXV 77. Horat. ep. I 15, 3.

1 natus discipulus *Ev.a.H.* | instituit *VRd f Brot.(D)*.
-uisse *E.* -uisset *v.* -uens *C(S)*. | iatralipticen (-lept-*Ev*) *RdS.*
-ce r. latr- (-ce *V²E*) *r.* 2 et unctoribus *Brot.(D)*. et ult- d.
e (et *f*) cult- *V¹f.* et ultoris *R.* reunctoribus *V²Er v(S)*. | me-
diastinis *C.* media est (-ia ē *R.* -ias *r.* -icis *v*) in eis *ll.v.*

5 an plurimaeque et ex Chrysippi (sc. placitis)? de structura
cfr. nota ad XXV 121. 6 anthoco *V.* a nistoco d. 7 ptolo-
meo *V.* -maeo *D.* 8 praemio *VRd.* | aris tendere *VR¹d.*

9 se om. *V¹RdTH.* | cognominant *dTr¹(P)H.* 10 acronce *E.*
a Creonte *v.a.G.* | acragantino *r.* agrig- *v.a.S.* | empedocles *V.*

11 physici dv. pysci *V¹.* chysippi *E.* chrys- *r in ras.*
cris- *V².* | auctoritatē *R.* 11. 12 hae (eae *v*) scholae *D.* hae
discolae (-le d) *Vd.* //e//scole *R.* ex scola *Er.* hae diu scho-
lae *H cum Gron.* 12 an at vel donec? | heropylus *V².*
hepylus d. -lis *V¹.* 13 discripto *VD.* desc- *RdG.* discerpto
E. -creto *v.* | actum *V.* unctum *R¹.* | gradis *V.* 15 eas *VRd.*

16 inuenerat additos eius *V² in ras.* in uenatore ius *R¹.* |
themiston *Er.* temison *VR.* | fuit seque *VRd f v(S).* fuisseque
Er. fuit sed quae *B.* fuit qui quae *C.*

inter initia adscripsit illi, mox procedente vita sua et placita mutavit, sed et illa Antonius Musa eiusdem auctoritate divi Augusti, quem contraria medicina gravi periculo exemerat. multos praetereo medicos celeberrimosque ex iis Cassios, Carpetanos, Arruntios, Rubrios. CCL HS annuae iis mercedes fuere apud principes. Q. Stertinius inputavit principibus, quod sestertiis quingenis annuis contentus esset, sescena enim sibi quaestu urbis fuisse enumeratis domibus ostendebat. par et fratri eius merces a Claudio Caesare infusa est, censusque, quamquam exhausti operibus Neapoli exornata, heredi HS CCC reliquere, quantum aetate eadem Arruntius solus. exortus deinde est Vettius Valens, adulterio Messalinae Claudii Caesaris nobilitatus, pariterque eloquentiae adsectatores et potentiae nactus novam instituit sectam. eadem aetas Neronis

§ 7: Cels. I prooem. p. 11 extr. Scribon. 120. 176. — § 8 extr.: cfr. Tacit. ann. XI 35. Scribon. 94. — § 9: Galen. meth. med. I p. 35.

1 adscripsit illi **VRTd**(B²)*S.* scripsit illo **Ev.** | procedente (praec- df) **VRd***TfS.* -tia **E.** recedente a v. | uita v(*J*). uitia **ll. Tf.** aevi nequitia *S.* (cfr. quaedam in senectute deflexit *ap. Cels.*) | sua & **VRTfS.** ad sua **EB**(*D*). sua d(?)*v.* an et sua?

2. 3 an eiusdem auditor clarissimus auctoritate? (cfr. § 5 commendatus et § 8 nobilitatus; XIX 38). | auctoritatem **VE.** 3. 4 periculae **V.** 4 eximerat **R**¹. exinierat **V.** | praeterea **Ev. a. B.** 5 iis dv. his *rS.* | carpetanos (-pit- v. -nes **R**) **V¹RdTfv.** calpet- **V²H.** calpit- (-nes *r*) **ErG.** | arbutios **VR**¹. arruntios arbutios (alb- v) **dT**(?)*v. a. S.* | ccl. ego. al. **E.** ccl. v. ducena quinquagena *rH.* | his **Vf.** ss **E.** 6 annuae iis ego. -ua his (iis *S*) **ED.** -ualis **V.** -uales **dTf.** anulis **R.** annua *rv.* | mercedes **VRdTfJ.** -de his (iis *v. del. S*) **Er.** | **Q. RS.** Q. uero **B.** quae *rv.* 7 ita ut **R**¹. 9 numeratis **Ev. a. S.** | et facti **E.** 10. 11 ex austi **V.** exhaustis **fEv. a. G.** 11 operibus **ErG.** -ris *r.* opibus *v.* | heredis **E.** -red *r e corr.* | hs. ccc **H.** hs. ccc **Er e corr. v**(*S*). hs. u. cccr **d.** sti. ceci **V.** 12 aetate eadem **J.** athenaidem (ate- v²) **V²r.** -di **D.** -na id est **Ev.** -nade **R.** -na dens **d.** at//nadens **V**¹. ad eam aetatem **G.** quadragena **B.** -gena dena **T.** 13 uetius **Vd.** uectius *v. a. S.* 14 eloquentia **VRD.** | dist. ego. | adsectator. is *v. a. D.* | ex d. eam *v. a. S.* 14. 15 potentie **R.** -ia **d.** -iam *v.* 15 neronis principis **d.**

principatu ad Thessalum transilivit, delentem cuncta placita et rabie quadam in omnis aevi medicos perorantem, quali prudentia ingenioque, aestimari vel uno argumento abunde potest, cum monumento suo, quod est Appia via, iatronicen se inscripserit. nullius histrionum equorumque trigarii comitator egressus in publico erat, cum Crinas Massiliensis arte geminata, ut cautior religiosiorque, ad siderum motus ex ephemeride mathematica cibos dando horasque observando auctoritate eum praecessit, nuperque HS C reliquit, muris patriae moenibusque aliis paene non minore summa extractis. hi regebant fata, cum repente civitatem Charmis ex eadem Massilia invasit damnatis non solum prioribus medicis, verum et balineis, frigidaque etiam hibernis algoribus lavari persuasit. mersit aegros in lacus. videbamus senes consulares usque in ostentationem rigentes, qua de re exstat etiam Annaei Senecae adstipulatio. nec dubium est omnes istos famam novitate aliqua aucupantes anima statim nostra negotiari. hinc illae circa aegros miserae sententiarum concertationes, nullo idem censente, ne videatur accessio alterius. hinc illa infelicis monumenti inscriptio: turba se medicorum perisse. mutatur ars cottidie totiens interpolis, et in-

§ 10: Seneca ep. VI 1, 3. XII 1, 5. — § 11: Meineke Com. Graec. IV p. 360 (Monosticha Menandri p. 699). — cfr. Plin. XX 78.

1 principatum V. 1. 2 placida V. 2 omni saeuit Vd. | mendicos V. 4 abunde — monumento om. V¹R¹d. | potest v. porta est (ē r) Er. reperta est V². | suo om. V¹. | apia V. in appia vet. Dal. 5 iatronicen V. | historionum V. | equarumque rG. 6 comitatore VdT. | critias C. 7 uc V¹. ita ut V²E. 10 HS C D. hs. c VREv(S). centies HS d(?) C. | moenibus R. 12 charm' r. carm' R. -mis v.a.C. 13 et a balneis E. 14 persuasit ll.v. (aliter § 26). an praecepit? | mersit om. V¹R¹. 15 latus RE. 15. 16 ostentionem E. ostant- V¹. 16 annali V. 17 fama E. 18 animas statim nostras v.a.H. -mae statum nostrae Gron. 21 infelicis dEr.v. -lix VRfS. | monumenti VRdv. -tis ED (an -ti sui?). | scriptio VR¹. | turbare V¹. -bas re V². tuba re R¹. | medii/o- rum V. 22 cotiens E. | interpellis VR¹. -pollis v.a.H.

geniorum Graeciae flatu inpellimur, palamque est, ut quisque inter istos loquendo polleat, imperatorem ilico vitae nostrae necisque fieri, ceu vero non milia gentium sine medicis degant nec tamen sine medicina, sicuti populus Romanus ultra sexcentimum annum, neque ipse in accipiendis artibus lentus, medicinae vero etiam avidus, donec expertam damnavit.

- 12 (6) Etenim percensere insignia priscorum in his moribus convenit. Cassius Hemina ex antiquissimis auctor est primum e medicis venisse Romam Peloponneso Archagathum Lysaniae filium L. Aemilio M. Livio cos. anno urbis DXXXV, eique ius Quiritium datum et tabernam in compito Acilio emptam ob id publice. vulnerarium eum fuisse *egregium*, mireque gratum adventum eius initio, 10 mox a saevitia secandi urendique transisse nomen in carnificem et in taedium artem omnesque medicos, quod clarissime intellegi potest ex M. Catone, cuius auctoritati triumphus atque censura minimum conferunt; tanto plus in ipso est. quam ob rem verba eius ipsa ponemus:
- 14 (7) Dicam de istis Graecis suo loco, M. fili, quid Athenis exquisitum habeam et quod bonum sit illorum litteras inspicere, non perdiscere. 20

§ 12: Cassius Hemina annal. III (cfr. hist. Rom. fragm. ed. Peter p. 72).

1 impellitur R¹. | palam quoque V. 1. 2. est ut quis om. R¹. 2 ualeat VR¹TfS. cfr. XXVIII 10. | ilico J. illico ll.v(D). cfr. nota ad XXVII 12. 3 seu R¹d. 4 negant Vd. | medicine R. 4. 5 p. R. VD. 5 ipsi R. 5. 6 accipiendi d. 6 lentus dv. ten. V¹R. lentis V²Er. 8 recensere V¹R¹dT. sed cfr. VII 99. 114. XXXIV 86. XXXVI 8. 9 heminae V. | antiquis Ev.a.H. sed cfr. XIII 84. 10 peloponneson Vd. -ensem v.a.G. 11 lisaniae V. 13 puplicae V. 14 egregium (corruptum in ecrecium) ego. ///credunt d. cre- rTf. e re dictum H cum Gron. tradunt v(D). | mirique V. | gradu aduentu E. | initio om. E. 15 urendi om. V¹. 16 carnificem et Erv. -cē sed V. -ce sed d. -ces et Rf. an carnificis et? | artemonesque V. -oresque R¹. 17 e SJ. 17. 18 auctoritate VR. -itas Ev.a.B. 18 censurā in unum d. 19 ipsa om. V¹R¹. 20 filio VR¹d. 21 habeant d. 22 et p. 373, 1 dist. v.a.H.

vincam nequissimum et indocile genus illorum, et hoc puta vatem dixisse: quandoque ista gens suas litteras dabit, omnia conrumpet, tum etiam magis, si medicos suos hoc mittet. iurarunt inter
 5 sē barbaros necare omnes medicina, sed hoc ipsum mercede faciunt, ut fides iis sit et facile disperdant. nos quoque dictitant barbaros et spurcius nos quam alios Ὀπικῶν appellatione foedant. interdixi tibi de medicis.

10 (8) Atqui hic Cato sescentesimo quinto anno urbis 15
 nostrae obiit, octogensimo quinto suo, ne quis illi de-
 fuisse publice tempora aut privatim vitae spatia ad ex-
 perendum arbitretur. quid ergo? damnatam ab eo rem
 utilissimam credimus? minime, Hercules. subicit enim
 15 qua medicina se et coniugem usque ad longam senectam
 perduxerit, his ipsis scilicet, quae nunc nos tractamus,
 profiteturque esse commentarium sibi, quo medeatur filio,
 servis, familiaribus, quem nos per genera usus sui di-
 gerimus. non rem antiqui damnabant, sed artem, maxime 16
 20 vero quaestum esse manipretio vitae recusabant. ideo
 templum Aesculapii, etiam cum reciperetur is deus, extra

1 an euincam? 2 putabam item E. | quandocumque
 V(?)v.a.S. 3 corrumpit VRd. 4 si om. V¹R¹. | huc d(?)
 v.a.D. 5 set E. et H. 6 facient dTf. | fides iis (is ED.
 his Vr) VdErv. fid&is R. 7 dictitabant VR¹dT. 8 spur-
 cius EB. (-rios v). sup eius rT. -rbius U. | Ὀπικῶν U cum
 OJahnio. opicos B. hoppicos (hipp- v) R. -ificos (opi- E) Er.
 hoppocos Vd. 9 foedantque V. | interdixi tibi (-dicit ibi
 v.a.G) de medicis V²Erv. om. rT. 10 atqui ego. atque
 V(?)Er. om. rT. | hic cato om. R¹. 11 obid V. 12 pu-
 plice V. | ut VR¹. | aut (pro ad) VR. 12. 13 experiendum
 d(?)B. expedi- rv.a.C. 13. ab eorum E. haberem R¹.
 14 utilissimum E. | subiecit dT. 15 quam E. | se et VRdS.
 est et E. et se et v. 16 nos tractamus G(H). -temus
 Lugd. nos tredamus E. -rademus v(D). nostra seitamus
 (ci- U) rTfU. 17 profitemurque E. | comedatur V.
 18 usus sui ll.v. an ususe? 18. 19 digerimus VRdTf
 (P)H. -remus U. differimus EG. differimus v. -remus C.
 20 esse ll.v. esse in P. an esse e? | manipretio VdErv
 cum PH. inani pr- T. magni pr- R. immani pr- v.
 21 aesculapii VR.

urbem fecisse iterumque in insula traduntur et, cum
 Graecos Italia pellerent, diu etiam post Catonem, ex-
 17 cepisse medicos. augebo providentiam illorum. solam
 hanc artium Graecarum nondum exercet Romana gravitas,
 in tanto fructu paucissimi Quiritium attigere, et ipsi sta-
 tim ad Graecos transfugae, immo vero auctoritas aliter⁵
 quam Graece eam tractantibus etiam apud inperitos ex-
 pertesque linguae non est, ac minus credunt quae ad
 salutem suam pertinent, si intellegant. itaque, Hercules,
 in hac artium sola evenit, ut cuicumque medicum se pro-
 fesso statim credatur, cum sit periculum in nullo men-
 18 dacio maius. non tamen illud intuemur; adeo blanda est
 sperandi pro se cuique dulcedo. nulla praeterea lex, quae
 puniat inscitiam capitalem, nullum exemplum vindictae.
 discunt periculis nostris et experimenta per mortes agunt,¹⁵
 medicoque tantum hominem occidisce impunitas summa
 est. quin immo transit convitium et intemperantia cul-
 patur, ultroque qui periire arguuntur. sed decuriae pro
 more censuris principum examinantur, inquisitio per parietes
 agitur, et qui de nummo iudicet a Gadibus columnisque²⁰
 Herculis arcessitur, de exilio vero non nisi XLV electis
 19 viris datur tabella: at de iudice ipso quales in consilium
 eunt statim occisuri! merito, dum nemini nostrum libet
 scire, quid saluti suae opus sit. alienis pedibus ambula-
 mus, alienis oculis agnoscimus, aliena memoria salutamus,²⁵

1 iterumque *Il.v.* Tiberinaque *coni. S.* | nec (*pro et*)
coni. S. 2 etiam *del. H.* 2. 3 excoepisse *V.* 5 tantū
R¹. | fructū *VR¹.* 6 greci *R.* 8 at (*pro ac*) *d.* 9 in-
 tellegant *RU.* -gunt *rv(J).* 10 in *om. E.* | sol *V¹E.* | medi-
 cum se *d(?)v(J).* medum se *E.* modo se *R.* al. . . . r (*reliquis*
marginē abscisis). modo re (*rem U*) *VU.* 10. 11 professo
d(?)G. -ssae *E.* -erro *V.* -erra *R.* -fitenti *v.* (*an proferat?*
cfr. XVIII 218). 12 intueretur *R¹.* | ab eo *V.* 14 in-
 scientiam *R¹U.* *cfr. nota ad XXVI 5.* | capitalem *Ev.* -le
dTH. ea cap- *V.* eam cap- *fS.* 17 transit in *V.v.a.G.*
 18 perire *V.* 18. 19 pomere *E.* 19 exanimantur *V.* -atur
E. | parentes *P.* patrias *Gron.* 20 a *om. E.* 21 nisi
de E. nisi die *v.a.H.* 22 consiliū *C.* -lio *Il.v.* (*an in*
consilio sunt?). 24 quod *R¹Ev.a.G.* 24. 25 ambule-

aliena et vivimus opera, perieruntque rerum naturae pre-
 tia et vitae argumenta. nihil aliud pro nostro habemus
 quam delicias. non deseram Catonem tam ambitiosae 20
 artis invidiae a me obiectum aut senatum illum, qui ita
 5 censebat, idque non criminibus artis arreptis, ut aliquis
 exspectaverit. quid enim venenorum fertilius aut unde
 plures testamentorum insidiae? iam vero et adulteria
 etiam in principum domibus, ut Eudemi in Livia Drusi
 Caesaris, item Valentis in qua dictum est regina. non 21
 10 sint artis ista, sed hominum: non magis haec urbi timuit⁸
 Cato, ut equidem credo, quam reginas. ne avaritiam
 quidem arguam rapacesque nundinas pendentibus fatis et
 dolorum indicaturam ac mortis arram aut arcana prae-
 cepti, squamam in oculis emovendam potius quam ex-
 15 trahendam. per quae effectum est, ut nihil magis pro
 re videretur quam multitudo grassantium; neque enim
 pudor, sed aemuli pretia summittunt. notum est ab eodem 22
 Charmide unum aegrum e provincialibus HS CC recon-
 ductum, Alconti vulnere medico HS [C] damnato ad-
 20 emisse Claudium principem, eidemque in Gallia exulanti
 et deinde restituto adquisitum non minus intra paucos
 annos. et haec personis inputentur. ne faecem quidem 23

§ 22: cfr. Martial. XI 84, 5. 6.

1 aliene (om. et) E. -na v.a.S. 3 iam VdTf. | ambitiofe
 TE. -one V. 4 ut a (pro aut) E. et a v.a.G. 5 itaque
 (pro idque) Ev.a.G. 6 quidem in V. quid R¹. | feralius R.
 -acius S. | unde dEv. unius VR. 7 res R. 8 in om. VR¹. |
 eudemi B. eundē ll. evidens v. 10 sunt VR¹v.a.G. | artes
 istae E. 13 aut mortis VR¹. | arram VdB. arma Ev. aty-
 con B. al. . . . r (reliquis margine abscisis). | arcanam V.
 13. 14 praecepti VR¹. -ta rv. 14 squam V. ///quā d¹.
 -amā d². | et movendam VR¹d. 15 ma (pro magis) V¹R¹.
 15. 16 prodesse d²v.a.S. 17 pudoris (om. sed) Ev.a.C. |
 aemuli v. -lis ll. | notum dv. non V²Er. om. r. 18 e V¹R.
 ex dv. et V²Er. | his V. | CC ego. .c. E. cc D. ducenta Vd.
 -tis R(?)v. 18. 19 conductum v.a.H. an ee (= esse) con-
 ductum? | dist. v.a.D. 19 medicorum E. | [C] ego. c ll. H(D).
 c v. centiens cent. mil. S (incertum unde sumptum). 19. 20 ad-
 emissos R¹. 21 intra — 22 personis om. E. 22 faecem hoc
 quidem E.

- aut inscitiam eius turpem arguamus: ipsorum *procerum* intemperantiam inmodicis aquarum calidarum deverticulis, imperiosa inedia et ab isdem deficientibus cibo saepius die ingesto, mille praeterea paenitentiae modis, culinarum etiam praeceptis et unguentorum mixturis, quando nullas
 24 omisere vitae inlecebras. invehī peregrinas merces conciliarique externa pretia displicuisse maioribus crediderim equidem, non tamen hoc Catonem providisse, cum damnaret artem. theriace vocatur excogitata compositio; luxuria finxit rebus sexcentis, cum tot remedia dederit
 10 natura, quae singula sufficerent. Mithridatium antidotum ex rebus LIII componitur, inter nullas pondere aequali, et quarundam rerum sexagesima denarii unius imperatur,
 25 quo deorum, per Fidem, ista monstrante! hominum enim subtilitas tanta esse non potuit; ostentatio artis et portentosa scientiae venditatio manifesta est. ac ne ipsi quidem illa novere, conperique volgo pro cinnabari Indica in
 33, 124 medicamenta minium addi inscitia nominis, quod esse
 26 venenum docebimus inter pigmenta. verum haec ad singulorum salutem pertinent; illa autem, quae timuit Cato
 20

§ 24: cfr. Plin. XX 264. XXV 6 (XXIII 149). Cels. V 23, 3. (Scribon. 194. Pl. iun. 106, 10 sqq.). — § 25: cfr. Plin. XXXIII 115. 116. Diosc. V 109. — § 26 extr.: cfr. Seneca ep. XII 5, 6. — Iuvenal. 8, 114. 6, 370. Martial. XII 32, 21.

1 inscitiam TP. | turpem ego. turbam VRTEP. -bae d(?)v. | arguamus VR¹dT. | dist. ego. | ipsorum procerum ego. cfr. § 26. -sorum U.H. -sorumque v. 2 intemperantia V. imperantiam E. | inmodicis ego. in morbis (ortum ex inmoduis) U.v. | gallidarum V. 3 in media E. (imperiosam inediam v.a.S.). | hisdem V. | cibo VREv(S). -bos d(?)G. 4 de V¹Rd. | ingestos G. | petentiae R¹. appete- dT. 8 et quidem V. quid- Ev.a.G. 9 therie VR. -ie d. 10 luxuria ego (et dist.). -riae V²Er.v. om. rT. | finxit ego. fixit VRE. -xis d. fit ex v. | sexcentis Scum Fabricio. externis U.v(D). 11 mithridatium (-trad- R¹S) VTfErD. -ticum d(?)v. 12 inter VT. interim Rd(?)Ev. cfr. VI 211. (an interque? cfr. II 119. 207). | nullas ego. -llos VRTE. -llius D. -llo d(?)v. | et quali E. aequa VR¹. equa d. 13 imperatur ego. -tor U. -ta v. 14 per fidem (-dam d) U.Tf(P)J. -diam v. | istam REv.a.J. 17 illam v.a.S. | moveri conplerique E. 18 ac de inscitium VR¹a.

atque providit, innocentiora multo et parva opinatu, quae
 procures artis eius de semet ipsi fateantur, illa perdidere
 imperii mores, illa, quae sani patimur, luctatus, ceromata
 ceu validitudinis causa instituta, balineae ardentes, quibus
 5 persuasere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus
 validus exiret, oboedientissimi vero efferrentur, potus deinde
 ieiunorum ac vomitiones et rursus perpotationes ac pilo-
 rum eviratio instituta resinis eorum, itemque pectines in
 feminis quidem publicati. ita est profecto: lues morum, 27
 10 nec aliunde maior quam e medicina, vatem prorsus cotti-
 die facit Catonem et oraculum: satis esse ingenia
 Graecorum inspicere, non perdiscere.

Haec fuerint dicenda pro senatu illo sescentisque p. R. 28
 annis adversus artem, in qua condicione insidiosissima
 15 auctoritatem pessimis boni faciunt, simul contra attonitas
 quorundam persuasiones, qui prodesse nisi pretiosa non
 putant. neque enim dubitaverim aliquis fastidio futura
 quae dicentur animalia, at non Vergilio fuit nominare
 formicas nulla necessitate et curculiones ac lucifugis
 20 congesta cubilia blattis, non Homero inter proelia
 deorum improbitatem muscae describere, non naturae gignere
 ista, cum gignat hominem. proinde causas quisque et
 effectus, non res aestimet.

(9) Ordinemur autem confessis, hoc est lanis ovisque, 29
 25 ob id ut rebus praecipuis honos in primis perhibeatur.

§ 28 extr.: Vergil. georg. I 186. IV 243. Homerus P 570.

1 multa R. | opinato VR¹f. | an quaeque? 2 eius
 de semet (remet V¹) V¹RaTH cum P. -dem (-dem in v)
 semet V²Ev. | ipsis Erv.a.H. -so R. 3 imperio (ipe- V¹)
 V¹R¹d. | cremata E. 5 cibo E. | coqui REv. qui d. qui-
 bus V. an cōcoqui? cfr. Horat. ep. I 6, 61. Iuvenal. 1, 143.
 8 euirati d. | in dErv. ne r. 9 moraum V¹. -ralium
 V². 10 nec dv. ne VEr. om. R. | e Erv(J). a rTS.
 11 oratium R. 14 condicione ll.v. 15 ationitas V. acco- E.
 16 persuasione E. | nb (pro nisi) E. | praecio sano V.
 18 discentur VRE. | ad non V. anne E. | uirgilio ll.v.a.S(D).
 19 formicam d. 21 describere VR¹. 22 gignant E.
 an gigneret? 24 ordinemus E. | a confessis v. cfr. CFW Müller
 p. 3 et XXV 99. 25 ob id ut ego. cfr. XXXII 8. 116.

quaedam etiam sic alienis locis, tamen obiter, dici necesse erit. nec deerat materia pompae, si quicquam aliud intueri liberet quam fidem operis, quippe inter prima proditis etiam ex cinere phoenicis nidoque medicinis, ceu vero id certum esset atque non fabulosum. inridere est vitam remedia post millensimum annum reditura monstrare.

- 30 2. Lanis auctoritatem veteres Romani etiam religiosam habuere, postes a nubentibus attingi iubentes; praeterque cultum et tutelam contra frigora sucidae plurima praestant remedia ex oleo vinoque aut aceto, prout quaeque mulceri morderive opus sit et adstringi laxarive, luxatis membris dolentibusque nervis inpositae et crebro suffusae. quidam et salem admiscent luxatis; alii cum lana rutam tritam adipemque inponunt, item contusis tumentibusque. 31 halitus quoque oris gratiores facere traditur confricatis dentibus atque gingivis admixto melle. prodest et phreneticis suffitu. sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo indita et alio modo auribus opturatis spissius. quin et ulceribus vetustis inponitur cum melle. vulnera ex vino vel aceto vel aqua frigida et oleo expressa sanat.

§ 30: Plutarch. quaest. Rom. p. 271. Lucan. Phars. II 354. — Diosc. II 82. — § 31: cfr. Marc. 13, 11. — Seren. 93. Pl. iun. 92, 3. — Seren. 630. 631. Pl. iun. 23, 11—13. Marc. 10, 23. — Pl. iun. 77, 23. 24. 74, 14—16. Seren. 815.

obitur E. -ter d. -tur ut V. -ter ut RTS. ut obiter v. ut D cum U 636. 1 sic VRdTh. si Ev(D). 2 deerit VR. esse erit d. | materia VRdTJ cum P. -rie E. -riae [pompa] v. 3 libet d. | prima fidem E. 6 uitam CFWMüller p. 25. -tiam V¹R. -tia in d. -tia r. -tae iam J. -tae v. 6. 7 redituram Vd. reddi- E. 9 potest E. | attingi om. R¹. ea cingi Lipsius. sed cfr. XXVIII 135. | tubentes V¹. om. R¹. 11. 12 mulcerique ut V¹R¹. 12 morderique V²R¹T. -qui V¹. 13 uolentibusque VR. uolant- d. 14 quidam et VRdS. -dam in E. -dam etiam v. 16 alitus V. 17 mellis R¹. 18 suffitus E. 19 indita et alio modo VT. cfr. XXVI 131. XX 137. XXII 32, praeterea datur (coicitur) in nares apud Seren. (631) et Pl. iun. et Marc. et alio (allio v) indita modo (-dico v) Ev.a.G. et alio modo indita r(?)G. 20 qui nec E.

arietis vellera luta frigida ex oleo madefacta in muliebri- 32
 bus malis inflammationes vulvae sedant et, si procidat,
 suffitu reprimunt. sucida lana inposita subditaque mor-
 tuos partus evocat; sistit etiam profluvia earum. et canis
 rabiosi morsibus inculcata post diem septimum solvitur.
 reduvias sanat ex aqua frigida. eadem nitro, sulphure,
 oleo, aceto, pice liquida ferventibus tincta quam calidis-
 sima inposita bis die lumborum dolores sedat. sistit et
 sanguinem ex ariete sucida articulos extremitatum prae-
 ligans. laudatissima omnis e collo, natione vero Galatica, 33
 Tarentina, Attica, Milesia. sucidam inponunt et desqua-
 matis, percussis, lividis, incussis, conlisis, contritis, de-
 iectis, capitis et aliis doloribus, stomachi inflammationi ex
 aceto et rosaceo. cinis eius inlinitur adtritris, vulneratis,
 ambustis. et in oculorum medicamenta additur, item in
 fistulas auresque suppuratas. ad hoc detonsam eam, alii 34
 evolsam, decisis summis partibus siccant carpuntque et
 in fictili crudo componunt ac melle perfundunt uruntque.
 alii astulis taedae subiectis et subinde interstratis oleo

§ 32: Seren. 640. 639. — Plin. iun. 85, 5—7. — Seren.
 451 sqq. Pl. iun. 58, 13—16 (cfr. 36, 6). Marc. 25, 10. — Cels.
 IV 11 p. 134. 135. cfr. Plin. XXVIII 61. — § 33: Pl. iun. 9, 3.
 Diosc. II 82 (cfr. Marc. 1, 88. 27, 29). II 83. — § 34: Diosc. II 83.

1 uellere VTE. | uta E. lota v.a.S. | frigidam E. -daque
 v.a.G. (an frigida et?). 1. 2 mulieribus R (cfr. XXX 123).
 2 procidat ego. -dant Il.v. 3 sucide VR. | an subditaue
 emortuos? 4 earum Il.v. uuluarum man. Dal. an femina-
 rum vel delendum (cfr. XXIV 126. XXX 126. XXXII 130)?
 nisi vero uiperarum et canis magis probatur. | et VRTE D.
 at d(?)v. 6 redubias V. 7 feruentibus dEr.v. -uescenti-
 bus rTfS. 8 his die E. 9 extremitatum v.a.J. cfr. nota
 ad XXVIII 59. 11 terentina V. | sucida E. 12. 13 de-
 iectis om. V¹R¹d. 13 stomaci R. 15 medicamentis ED.
 sed cfr. § 25. XXV 155. XXXIII 105. XII 134. XXIV 41.
 XXVIII 120. XXXII 31. XX 258. XVI 54. XXVI 36.
 XXIII 45. XXI 18. 30. (an vero etiam oculorum medica-
 mentis? cfr. XXXV 194. XXXIII 105 init.). 16 huc VR¹d¹.
 haec v.a.S. | detosam V. 17 decissis V. 18 uruntque d(?)H.
 cum vet. Dal. e Diosc. utrumque rv. 19 astulis V²D. -li E.
 (cfr. XVI 57). assulis rG. hastu- v.

adpersam accendunt cineremque in labellis aqua addita confricant manu et considerare patiuntur, idque saepius mutant aquam, donec linguam adstringat leniter nec mordeat; tum cinerem reponunt. vis eius septica est efficacissimeque genas purgat.

- 35 (10) Quin ipsae sordes pecudum sudorque feminum et alarum adhaerentes lanis — oesypum vocant — innumeros prope usus habent. in Atticis ovibus genito palma. fit pluribus modis, sed probatissimum lana ab iis partibus recenti concepta aut quibuscumque sordibus sucidis primum collectis lento igni in aëneo subfervefactis et refrigeratis pinguique, quod supernatet, collecto in fictile vas iterumque decocta priore materia; quae pinguitudo utraque frigida aqua lavatur et in linteo saccatur ac sole torretur, donec candida fiat ac tralucida; tum in
36 stagna pyxide conditur. probatio, ut sordium virus oleat et manu fricante ex aqua non liquetur, sed albescat ut cerussa. oculis utilissimum contra inflammationes genarumque callum. quidam in testa torrent, donec pinguitudinem amittat, utilius tale existimantes erosio et duris
37 genis, angulis scabiosis et lacrimantibus. ulcera non oculorum modo sanat, sed oris etiam et genitalium cum an-

§§ 35—37: Diosc. II 84 med. et extr. — § 37: cfr. Diosc. eupor. II 71 et I 215, ubi ὀκκυρτον falso. — Seren. 250 sqq.

1 accedunt V. | et (pro in) V. | additas VR¹. 2 adfricant R¹. 4 mordeat de sobo potanemedunt R¹. | tum VRdS. tunc Ev(D). cfr. § 35 extr. 45. | eis V. | styptica v.a.G. smectica Gesner. 6 quin—pecu om. R¹. 7 oesopum E. aes- v.a.B. 8 habent v. -bet II.Ven. 9 palam VR¹d. | modis om. V¹R¹. 10 iis Vv. his rC. 12 supernatet EG. -tat v. -riacet rTf. 12. 13 fictili v.a.S. 13 nase Er v.a.S. | priore dv(D). -ori R(?)C. -ora V. propter E. | ateria E. 14 uitaque E. | in om. V. | siccatur V¹RE v.a.H. | ex (pro ac) V. 16 stagna VREJ coll. XXX 38. 57. (XXXIII 94. 130. XXXIV 159. 160, ubi B semper). -gnia v. stannea d(?)C. 16. 17 oleante manu E. 17 an et (pro sed)? | aut E. 18 cerosa V. ceterosa R¹. 18. 19 genarum uel gallum (-llium E¹) quidem intestator E. 19 torrendo nec VE. -do (conficiunt add. v) ne dv.a.B. 22 auris S e coni. H e Diosc. (sed dicendum erat aurium).

serino adipe. medetur et vulvae inflammationibus et sedis
rhagadiis et condylomatis cum meliloto ac butyro. reli-
quos usus eius digeremus. sordes quoque caudarum con-
cretæ in pilulas siccatae per se tusaeque in farinam et
5 inlitaе dentibus mire prosunt, etiam labantibus, gingivis-
que, si carcinoma serpat; iam vero pura vellera aut per 38
se inposita caecis doloribus aut accepto sulphure, et cinis
eorum genitalium vitiis, tantumque pollent, ut medica-
mentis quoque superponantur. medentur ante omnia et
10 pecori ipsi, si fastidio non pascantur. cauda enim quam
artissime praeligata, evolsa inde lana, statim vescuntur,
traduntque quod extra nodum sit e cauda praemori.

3. (11) Lanae habent et cum ovis societatem simul 39
fronti inpositae contra epiphoras. non opus est eas in
15 hoc usu radícula esse curatas neque aliud quam candi-
dum ex ovo infundi ac pollinem turis.

Ova per se infuso candido oculis epiphoras cohibent
urentesque refrigerant — quidam cum croco praeferunt —
et pro aqua miscentur collyriis; infantibus vero contra
20 lippitudines, ut vix aliud, remedio sunt butyro admixto
recenti. eadem cum oleo trita ignes sacros leniunt betae 40
foliis superinligatis. candido ovorum in oculis et pili re-

§ 39: Diosc. II 55. Pl. iun. 22, 4-7. — cfr. Marc. 8, 20. —
§ 40: Pl. iun. 98, 7. 8. Seren. 761. — Diosc. II 55. Seren. 1043 sqq.
Pl. iun. 84, 6-8. — Seren. 1047 sqq. Pl. iun. 84, 4-6.

2 rhagadis **VEv.a.C(D)**. 3 eius **VRED**. eius suo loco
d(?)v. an eius suis locis, ut § 51? sed cfr. § 72. | digere **V**¹.
-rere d. -rese. De sordibus caudae med. **R**¹. 4 tusaeque
(-seque **V**²) **V**²dv. -sae aequae **E**. tureque **V**¹. tucuteq. **R**. |
farinam **E** *Verc.(G)*. -na r(om.in)v. 5 labantibus dv. -bus-
que **VR**. -bus quae **E**. -bus, uuae **D**. sed cfr. *Seren.* 7 po-
sita **VR**¹d. | accepto *ll.v.* cfr. § 56. suffita *Pl. iun.* 36, 7. 8.
8 pollet **E**. | ui **V**. 10 pascantur **RES**. -atur *rv(D)*.
11 praeligat **RE**. (an praeligata et uolsa?). 12 nondum
fit **E**. | primori **E**. praemorari **R**. 17 infusa **E**. 18 uren-
tesque dv. -tes oue **R**. -tisque **VS**. -tis qua **Er**. 19 miscent
v.a.J. (dist. J). 20 lippitudines **V**. lipidi- **R**. | ut uix ego.
cfr. XVI 64, uix *ll.v.* | sunt ego. est *ll.v.* 22 in-
ligatis **R**.

- clinantur Hammoniaco trito admixtoque et vari in facie cum pineis nucleis ac melle modico. ipsa facies inlita sole non uritur. ambusta aquis si statim ovo occupentur, pusulas non sentiunt — quidam admiscent farinam hordeaciam et salis parum —, ulceribus vero ex ambusto cum candido ovorum tostum hordeum et suillo adipe
- 41 mire prodest. eadem curatione ad sedis vitia utuntur, infantibus quidem etiam si quid ibi procidat; ad pedum rimas ovorum candido decocto cum cerussae denariorum II pondere, pari spumae argenti, murræ exiguo, dein vino; ad ignem sacrum candido ovorum ternum cum amylo. aiunt et vulnera candido glutinari calculosque
- 42 pelli. — Lutea ovorum cocta, ut indurescant, admixto croco modice, item melle, ex lacte mulieris inlita dolores oculorum mitigant, vel cum rosaceo et mulso lana oculis inposita, vel cum trito apii semine ac polenta in mulso inlita. prodest et tussientibus per se luteum devoratum liquidum ita, ut dentibus non attingatur, thoracis destillationibus, faucium scabritiae. privatim contra haemor-
- 43 rhoidas morsui inlinitur sorbeturque crudum. prodest et renibus, vesicae rosionibus exulcerationibusque. cruenta

§ 41 extr.: Pl. iun. 98, 8—10. — § 42: cfr. Diosc. II 54. — Pl. iun. 22, 7—9. — §§ 42. 43: Diosc. II 55. Pl. iun. 38, 2—4. — § 43: Diosc. II 54. cfr. Marc. 27, 51. — Pl. iun. 52, 15—19. Marc. 27, 76.

1 uarii E. -rices dT. turi V. | fauantiae V. 2 a E. | modico Erv. mixto r. | ipse facies illite T. 3 uritur ErS. adu- v. uruntur rT. | aquis ll.v. an igni? cfr. XXIV 45. (flammi Seren.). | occupentur V. 5 falis V. | param V. paruum E. (an recte? sed cfr. § 103. XXIII 41). 8 procedat VRf. 9 caerossae V. 10 duum ll.G. duorum v. 11 candido duorum V. | ternum ego. trinū r. trum E. trium VRs. trito d(?)v. cfr. Pl. iun. 12 amulo VR(E?)D. | candida E. | glutinare VR¹. 14 an modico? cfr. nota ad XXVI 122. et lacte v.a.S. 15 mitigatur E. 16 con trita E. 17 inlata E. 18 itaque ut E. 19. 20 haemorrhoidas d. -dis D. -dum v. emorroidas V²E. haemoro- R. nemo ro- V¹. 20 morsui ego. -sum ll.v. cfr. XX 50. an potius morsibus (corruptum in morfuul)? | et crudum R.S. cruenta V. 21 vesicae rosionibus om. E. 21 et p. 383, 2 dist. ego e Pl. iun.

excreantibus v ovorum lutea in vini hemina cruda sor-
bentur, dysintericis cum cinere putaminis sui et papa-
veris suco ac vino. dantur coeliacis cum uvae passae
pinguis pari pondere et malicorii per triduum aequis
5 portionibus, et alio modo lutea ovorum III, lardi veteris
et mellis quadrantibus, vini veteris cyathis III, trita ad
crassitudinem mellis et, cum opus sit, abellanae nucis 44
magnitudine ex aqua pota, item ex oleo fricta terna, totis
ovis pridie maceratis in aceto; sic et lientericis, sangui-
nem autem reicientibus cum III cyathis musti. utuntur
10 isdem ad liventia, si vetustiora sint, cum bulbis ac melle.
sistunt et menses mulierum cocta et e vino pota, infla-
tiones quoque vulvae cruda cum oleo ac vino inlita. utilia 45
sunt et cervicis doloribus cum anserino adipe et rosaceo,
15 sedis etiam vitiis indurata igni, ut calore quoque prosint,
et condylomatis cum rosaceo; item ambustis durata in
aqua, mox in pruna putaminibus exustis, tum lutea ex
rosaceo inlinuntur. fiunt et tota lutea, quae vocant sitista,
cum triduo incubita tolluntur. stomachum dissolutum con-
20 firmant pulli ovorum cum gallae dimidio ita, ne ante II
horas alius cibus sumatur. dant et dysintericis pullos in
ipso ovo decoctos admixta vini austeri hemina et pari
modo olei polentaeque. — Membrana putamini detracta 46

§ 44: Pl. iun. 53, 12—14. — § 45: Pl. iun. 35, 7. 8. 84,
8—11. — § 46: Pl. iun. 25, 9—11. — Seren. 236.

1 quinque *ll.v.* 2 cum cinere *dTfH* cum *P.* ouum
(cum *r*) cineris *VR.* cum inira *E.* cum iure *v.* 4 pare *R.* |
malicorio *v.a.H.* 5 trium *ll.v.* 6 tribus *ll.v.* | trita *om.*
*VR*¹. 8 magnitudinis *V.* | fricea *E.* 9 sic et *VRdG.*
sic et in *Er.* sic et illita *v.* | lientericis *d(P)H.* *cfr. Cels. II 1*
p. 29. IV 23. lien. Ericis (-ci *E*) *rT.* lienicis *v.* dysenteri-
cis *Pl. iun.* 10 ater (*pro* autem) *E.* | tribus *ll.v.* | musti *v.*
mixti *ll. Ven.* 11 sunt *E.* 12 coctae *E.* -te *r. om. R.* |
e (ex *v*) uino *dEr e corr. D.* in uino *V²S.* in eo ino *V¹.* in
eo uino *f.* 13 ac *Ev(D).* aut *rTfH.* 15 durata *Ev.a.H.*
16 durata *ll.v.* decocta *Pl. iun.* | in *ll.Tfv(H).* ex *G.*
17 cum *E.* | ex *Rdv.* et *r.* 18 illinunt *d.* | sitista *VREv(H).*
sicista *dVen.* -ti *T.* schista (*B*)*C.* synchyta *P.* 20 duas
ll.v. 23 putaminis *R(?)v.a.S.* -anei *E.*

- sive crudo sive cocto laborum fissuris medetur, putaminis cinis in vino potus sanguinis eruptionibus. comburi sine membrana oportet. sic fit et dentifricium. idem cinis et mulierum menses cum murra inlitus sistit. firmitas putaminum tanta est, ut recta nec vi nec pondere ullo frangantur nec nisi paulum inflexa rotunditate. —
- 47 Tota ova adiuvant partum cum ruta et aneto et cumino pota e vino. scabiem corporum ac pruritus oleo et cedria mixtis tollunt, ulcera quoque umida in capite cyclamino admixta. ad puris et sanguinis excreationes ovum crudum cum porri sectivi suco parique mensura mellis Graeci calefactum hauritur. dantur et tussientibus cocta et trita cum melle et cruda cum passo oleique pari modo. infunduntur et virilitatis vitiis singula cum ternis *cyathis* passi amylique semuncia a balneis; adversus ictus serpentium cocta tritaque adiecto nasturtio inlinuntur. —
- 48 Cibo quot modis iuvent, notum est, cum transmeant faucium tumorem calfactuque obiter foveant. nullus est alius cibus, qui in aegritudine alat neque oneret simulque vim
- 49 potus et cibi habeat. maceratorum in aceto molliri diximus, mus putamen; talibus cum farina in panem subactis coeliaci recreantur. quidam ita resoluta in patinis torrere

§ 47: Seren. 624. Pl. iun. 13, 1. Marc. 4, 5. — Pl. iun. 38, 4—7. — Seren. 297. Pl. iun. 37, 14—16. — § 49: Seren. 488—490. Pl. iun. 53, 14—17. — Seren. 546. Marc. 27, 71. — Marc. 27, 77 (110. 63).

1 laborum *ego*. *cfr. nota ad XXIV 14.* -biorum *ll.v* (nusquam alibi a Plinio positum). 2 cibi (*pro cinis*) *E*. 2. 3 comburere *dT*. 3 id est *V*. 4 et *REv*. ciet *dT*. eum *V*. | halitus *VdT*. litus *R*¹. 6 paululum *v.a.S.* *cfr. nota ad XXVIII 133.* 7 tosta *T*. | curata *V*. | anetho *V(?)dv.a.S.* 8 cedra *VR*¹*d*. 9 tolluntur *d*. 10 ad *V*¹*Rdv*. ac *r*. 14 si singula *E*. singulis *V*¹*R*¹. 14. 15 *cyathis* passi *ego*. passi *ll.v*. passi *cyathis C.* (*an ternis heminis passi?*). 15 amulique *V(E?)D*. | aduersis *V*. 17 cibo *G*. -bos *ll.v*. | quod *Vd*. | iubent *V*. | transmetent *E*. -mittant *v.a.G*. 18 tumore *E*. 19 aegritudinem *E*. | uini *E*. uini usum *v.a.G*. 20 ac *dv.a.S.* | cibus *VR*¹. 21 pane *E*. *v.a.H.* *cfr. nota ad XXVIII 206. 204.* 22 patenis *V*. | torreri *Rv.a.S.* rore *E*.

utilius putant, quo genere non alvos tantum, sed et menses feminarum sistunt, aut, si maior sit impetus, cruda cum farina et aqua hauriuntur. et per se lutea ex iis decocuntur in aceto, donec indurescant, iterumque cum
 5 trito pipere torrentur ad cohibendas alvos. fit et dysin- 50
 tericis remedium singulare ovo effuso in fictile novum eiusdemque ovi mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo confusis crebroque permixtis; quo fuerint ea excellentiora, hoc praesentius remedium erit. alii eadem
 10 mensura pro oleo et aceto resinam adiciunt rubentem vinumque; et alio modo temperant, olei tantum mensura pari pineique corticis II sexagensimis denarii, una eius quod rhum diximus, mellis obolis V simul decoctis, ita 24, 91
 ut cibus alius post IIII horas sumatur. torminibus quo-
 15 que multi medentur ova bina cum alii spicis IIII una terendo vinique hemina calefaciendo atque ita potui dando. et, ne quid desit ovorum gratiae, candidum ex iis ad- 51
 mixtum calci vivae glutinat vitri fragmenta; vis vero tanta est, ut lignum perfusum ovo non ardeat ac ne vestis quidem contacta aduratur. de gallinarum autem ovis tantum locuti sumus, cum et reliquarum alitum restent, magnae utilitatis, sicut suis locis dicemus.

§ 50: Marc. 27, 39. — 27, 53. 107. — § 51: Isid. XII 7, 81.

2 ut V. 3 ex aqua v.a.S. (an recte?). | per se luta VR¹.
 psoluta dT. | ex iis dv. ex (et R) his rS. 4 decocuntur ego.
 cfr. Marc. -octorum VRTfE. -octa d(?)v. | indurescat V¹R¹d.
 5 torrentur v. -eantur II.S. (an tosta dantur?). 6 singulare ovo om. E. | ut (pro in) V. | fictili nouo r e corr. Ev.a.S.
 7 pariae V. 10 refinam v. rei unam E. -na Vd. rein E.
 -ina r. | dicunt Vd. 10. 11 unumque Vd. 11 dist. sustulit S. | alio V²Er. a r. | intemperant R. | mensuram E.
 12 duabus II.v. | denarii d. -rie R¹. -riae V¹. -riorum rv.
 -ri ac D. 13 quo Er cum ras. | rhum dTfVen.(H). rhuunt V¹. rhus v(D). trahi V²Er in ras. | quinque II.v. | decocti E.
 14 alius om. VR¹S. sed cfr. § 45. | quattuor II.v. 15 medent V. | alii (aliis v) piscis dv.a.H. | quattuor II.v.
 15. 16 una terendo VR. uterendo E. 16 potui dando Erv.
 potando r. 17 desit ovorum dEr. de estiuorum (aest-) iis v. his II.C. 18 uniae dEv. ut r. | glutina R. -abo
 21 alitum de ouis anguis restent R. | magne V. 22 ut

- 52 (12) Praeterea est ovorum genus in magna fama Gal-
liarum, omisum Graecis. angues enim numerose con-
voluti salivis faucium corporumque spumis artificii con-
plexu glomerant; urinum appellatur. Druidae sibilis id
dicunt in sublime iactari sagoque oportere intercipi, ne
tellurem attingat; profugere raptorem equo, serpentes
enim insequi, donec arceantur amnis alicuius interventu;
experimentum eius esse, si contra aquas fluitet vel auro
53 vinctum; atque, ut est Magorum sollertia occultandis frau-
dibus sagax, certa luna capiendum censent, tamquam con-
gruere operationem eam serpentium humani sit arbitrii.
vidi equidem id ovum mali orbiculati modici magnitudine,
crusta cartilagineis velut acetabulis brachiorum polypi cre-
54 bris insigne. Druidis ad victorias litium ac regum aditus
mire laudatur, tantae vanitatis, ut habentem id in lite in
sinu equitem R. e Vocontiis a divo Claudio principe in-
teremptum non ob aliud sciam. hic tamen complexus an-
guium et frugifera eorum concordia in causa videtur esse,
quare exterae gentes caduceum in pacis argumentis circum-
data effigie anguium fecerint; neque enim cristatos esse 20
in caduceo mos est.

cfr. § 55. -ates rv. 2 anguis V¹R¹. | enim ego. ea VR¹E¹v(D).
eo d. del.B. | numerose ego. cfr. XXV 167. -ro est VR¹d. -ro
(-rus v) est ovorum Ev. -ro sex D. innumeri aestate C cum B.
an vero inter sese? cfr. X 169. 2. 3 convolutis Vd. con-
voluti E. 3 salivis Rdv. salivis E. ad huius V. | artificii V¹.
-ficii (artef. E) V²E. 4 glomerant. urinum ego. cfr. X 166.
158. -rant. uranum D. -rantur in unum d. -rantur (-rant J)
annum (//nnum V¹. annunt V². anguinum v) rv. | appellatum
R¹d. apellantum V¹. -tur V². 5 sublimen V. 7 arcea-
tur V. 8 fluitet V. 9 cinctum v.a.G. 10 censet E.
11 operatione (-tone V) ea VR¹. | arbitri RES. 12 vidi
id V²E. | idoum V. | orbiculatim Vdv.a.C. | modice V.
13 cartilagineis D. -nis drv. -lagis VR. -iculaginis E. | uel
V. | e tabulis d. 14 insigni D. | dist. D. 15 laudantur
V²E. 16 aequitem E¹. -ietem E². ue quiritem d. | e vo-
contiis G. euocantiis E. -tis dr. -tem rf. -catum v. | a om.
VR¹d. 17 ob v. ad Er. om. r. | sciam' dT. 18 frugifera
torum E. efferatorum R(?)v.a.S. | concordiae E. | in om. VR
r. S(J). 20 anguim V.

(13) De anserum ovis magnae utilitatis ipsoque anserē 55
dicturi hoc in volumine debemus honorem et Commageno,
clarissimae rei. fit ex adipe anserum — alioqui celeberrimi
usus, set ad hoc in Commagene Syriae parte — cum
5 cinnamo, casia, pipere albo, herba quae Commagene vocatur,
obrutis nive vasis, odore iucundo, utilissimum ad
perfrictiones, convulsiones, caecos aut subitos dolores
omniaque, quae acopis curantur, unguentumque pariter et
medicamentum est. fit et in Syria alio modo, avium adipe 56
10 curato ut dicemus, additis erysisceptro, xylobalsamo, phoe- 134
nice, item tuso calamo singulorum pondere quod sit adipis,
in vino bis aut ter subfervefacto. fit autem hieme, quoniam
aestate non glaciatur nisi accepta cera. multa praeterea
remedia sunt ex anserē, quod miror aequae quam
15 in capris, namque anser corvusque ab aestate in autumnum
morbo conflictari dicuntur.

§ 55: cfr. Plin. X 55. XXXVII 204. — § 56: cfr. Diosc. II 91 extr. — Plin. XXVIII 153. X 32.

2 commageno TS. cum magnae V. commagenorum d(?)Er
e corr. v. 3. 4 dist. J. 3 aliqui VRd. 4 set ad ego.
est ad EG(D). est, at v. est sed in r. sed in rTS. | in om.
RT. | commagine V. | suriae Vr. susuriae Rd. | est ad — parte
uncis inclusit D. 5 cinnamomo VRTS. cfr. X 55. | pipere
Ev. picere r. uicere R. cicere r. 6 obruis d. | iucunde V.
-di E. 7 praefrictiones E. 8 omnia (sumpta d) quaeque
Vd. | acopis dv. -piis VES. -pus R. cfr. § 115. XXIII 89.
157. XXXI 92. 105. XXXII 140. XXXVI 152. Cels. V 24.
Scribon. 156. 161. 206 extr. 268 al. | & Vdv(S). ac R(?)G.
om. E. 9 adipe avium R(?)v.a.D. avium aut cum d.
10 dicemus Il.v(J). diximus B coll. XXVIII 143. | erysis-
strepbro d. erisceptro V²v.a.B. aerisc- E. ceitro V¹ om. R¹. |
lyxobalsamo V. lixo- d. lyso- R¹. 10. 11 foenice V.
11 item tuso ego e Diosc. tuso item Il.v(D). elate item B
e Diosc. | quod R¹. qui rv. an quo sit adipis?
11. 12 adipis in S. -pisci E. -pis cum B. -pis rJ. 12 sub-
fervefacto ego. -tū (ferref- R¹) VRdTfH. -tus E. -tis v. cfr.
XII 129. XIV 85. 114. XXII 137. | fiat V¹Rd. 13 gla-
ciat V. 14 remedia om. R¹d. | ex misere d. ex imis aere V.
de mendo cfr. XXXIV 84 (eximie). 15 in capris V²ErG(D).
pancharis rT. Panchaica (vel in Panchaëis) J coll. § 29 et X 4.
in coruis v. | anserē E. (cum anserē v.a.G).

- 57 4. (14) De anserum honore, quem meruere Gallorum
 10, 51 in Capitolium ascensu deprehenso, diximus. eadem de
 causa supplicia annua canes pendunt, inter aedem Iuven-
 tatis et Summani vivi in furca sabucea armo fixi. sed
 plura de hoc animali dici cogunt priscorum mores.
- 58 Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum,
 ut etiam placandis numinibus hostiarum vice uterentur
 iis. Genitae Manae catulo res divina fit, et in cenis deum
 etiam nunc ponitur catulina. aditialibus quidem epulis
 celebrem fuisse Plauti fabulae indicio sunt. sanguine
 canino contra toxica nihil praestantius putant; vomitiones
 quoque hoc animal monstrasse homini videtur, et alios
 usus ex eo mire laudatos referemus suis locis. nunc ad
 institutum ordinem pergemus.
- 59 (15) Adversus serpentium ictus efficacia habentur finum
 pecudis recens in vino decoctum inlitumque, mures dissecti
 inpositi. quorum natura non est spernenda, praecipue in
 2, 109
 11, 136 adsensu siderum, ut diximus, cum lunae lumine fibrarum
 numero crescente atque decrescente. tradunt Magi ioci-
 nere muris dato porcis in fico sequi dantem id animal,
 in homine quoque similiter valere, sed resolvi cyatho
 olei potio.

§ 58: Plautus in Saturione ap. Paul. Diac. p. 45, 3. —
 Seren. 854. Pl. iun. 107, 24. — Cic. de nat. deor. II 50, 126. —
 § 59: Pl. iun. 111, 3. 4.

2 capitolio ascenso (acc- d) VR¹d. 4 sambucea Rd(?)
 v.a.J. | armo VRaT(P)S. arbore rv. -res E. | fixis VR.
 6 lactantes VR. | cibus V¹. -bos V². 7 nominibus V.
 8 genito mane v.a.H. 9 etiamnum v.a.D. | catulina V².
 caelina V¹. tadina d. | aditialibus VRdG. adicia- B. addital-
 E. -ita ta- v.a.B. cfr. X 45. 10 celebrē v(J). -res U.S(D).
 11 praestius V. | putant VRaTiH. -atur Ev(D). | vomiti-
 one V. 13 laudatus V. 14 institutum R. cfr. IV 91.
 -utis V. -uti fS. statutum d(?)Ev(D). (an potius instituti
 operis? cfr. XXXV 15. 29. 53. XXXVII 1. II 55. 118).
 15 hictus r in ras. 17 praecipua V. | et impositi d(?)v.a.S.
 18 adsensu VG(S). -sus E. adfcensu Rd(?)v(H). | lumine
 lunae Ev.a.S(D). | fibratum V. 20 dato dv. -tur VR. -ti E. |
 si qui tantem id animali E. 21 solvi V¹E¹T. an resolui
 uim? cfr. XXVII 144. XXVIII 82. 116. XXIV 24.

(16) Mustelarum duo genera; alterum silvestre, distans 60 magnitudine, Graeci vocant ictidas. harum fel contra aspidas dicitur efficax, cetero venenum. haec autem, quae in domibus nostris oberrat et catulos suos, ut auctor est
 5 Cicero, cottidie transfert mutatque sedem, serpentes persequitur. ex ea inveterata sale denari pondus in cyathis III datur percussis aut ventriculus coriandro fartus inveteratusque et in vino potus, et catulus mustelae etiam efficacius.

10 (17) Quaedam pudenda dictu tanta auctorum adsevera- 61
 tione commendantur, ut praeterire fas non sit, siquidem illa concordia rerum aut repugnantia medicinae gignuntur, veluti cimum, animalis foedissimi et dictu quoque fasti-
 15 dum valere dicitur, item contra venena omnia, argumento, quod dicant gallinas, quo die ederint, non interfici ab aspide, carnesque earum percussis plurimum prodesse.
 ex iis, quae tradunt, humanissimum est inlinere morsibus 62
 cum sanguine testudinis, item suffito eorum abigere san-
 20 guisugas adhaerentes haustasque ab animalibus restinguere in potu datis. quamquam et oculos quidam his inungunt

§ 60: Isid. XII 3, 3. — Aristot. h. a. IX 6 extr. — Cicero in Admirandorum libro (?). cfr. Plaut. Stich. III 2, 43. — Pl. iun. 108, 1. Diosc. II 27. περὶ τοῦ 19 extr. Nicand. ther. 689. — § 61: Diosc. II 36. eupor. II 120. — § 62: cfr. Plin. XXXII 124. — Colum. VI 18, 2. Geop. XIII 17. Marc. 16, 95. Diosc. II 36. Geop. XVI 19.

1 distans **VdTi(P)H**. -trans **R**. -tant **Ev(D)**. cfr. Isid.
 4 et om. **VR**¹. 6 in om. **E**. an in uini? cfr. Diosc.
 7 tribus **ll. v.** | datus **E**. -tis **r.** | percussus **E**. | fartus **E**.
 partus **d.** 7. 8 inveteratusque **Ev(D)**. cfr. Diosc. -atus **rS**.
 8 et catulus **Errv**. cfr. § 104. et catulū **r.** e catulo **J**.
 ex catulis **D**. 8. 9 etiam efficacius om. **E**. 11 praeteriri **d.**
 14 contra om. **V**¹**R**¹. 16 dicant **VRdTiH**. -eunt **Ev(D)**.
 cfr. § 63 et CFWMüller p. 6. | id ederint **d(?)v.a.S**.
 deerit **E**. 17 carnesque **RdTiH**. -nisque **V(?)S**. -nes quoque **Ev(D)**.
 18 iis **v.** his **ll.C**. | qui **V**. | inlinere **Rd(?)G**.
 19 suffito **E**. 20 dist. **H**. | ab om. **VR**¹**TS**. 21 datis **dTEr(P)S**.
 -tas **r.** -tos **v.** | quam ab oculis **E**. | his (iis **v**)
 inungunt **Ev(J)**. in his ung- **r.** his ung- **S**.

- tritis cum sale et lacte mulierum auresque cum melle et rosaceo admixtis. eos, qui agrestes sint et in malva nascantur, crematos, cinere permixto rosaceo, infundunt
 63 auribus. cetera, quae de his tradunt vomitionum et quantanarum remedia aliorumque morborum, quamquam ovo aut cera aut faba inclusos censeant devorandos, falsa nec referenda arbitror. lethargi tantum medicinae cum argumento adhibent, quoniam vincatur aspidum somnifica vis, septenos in cyatho aquae dantes, puerilibus annis quaternos. et in stranguria fistulae inposuere. adeo nihil
 64 parens illa rerum omnium sine ingentibus causis genuit. quin et adalligatos laevo brachio binos lana subrepta pastoribus resistere nocturnis febribus prodiderunt, diurnis in russeo panno. rursus his adversatur scolopendra suffituque enecat.
- 65 (18) Aspides percussos torpore et somno necant, omnium serpentium minime sanabiles. sed venenum earum, si sanguinem attigit aut recens vulnus, statim interemit; si inveteratum ulcus, tardius. de cetero potum quantalibet copia non nocet, non enim est tabifica vis; itaque

§ 63: Marc. 17, 34. Seren. 899. 921. Diosc. II 36. — Seren. 1003. Pl. iun. 91, 6—8. Diosc. eupor. II 120. — § 64: Diosc. II 36. Marc. 26, 101. — Florentinus ap. Geop. XIII 14, 7. — § 65: Nicand. ther. 189. Pl. iun. 112, 20—22. — cfr. Plin. XXVIII 67. Diosc. II 99. eupor. II 115. Seren. 843. Pl. iun. 112, 9—11.

1 tritis cum Ev. contritis (-istis R¹) rTf. | e lacte f.
 3 infunduntur E. 4 iis v.a.H. | uomine E. -icae v.a.S.
 6 inclusus V. 7 et argi V¹d. & ar R¹. | tamen (pro tantum) v.a.S. 8 ui Vd. 9 in om. Ev.a.H. 10 istranguiriae V. stranguriae [fistulaeque] v.a.H. | inpuere E.
 12 alligatos VR¹fS. | subrecta VdE. 14 russeo VR¹S. ruiss- E. roseo dTfH. -saceo v. cfr. XXI 166. XXX 99. | panne E. 15 necat d(?)Ev.a.S. 16 percussos Ev. -ssus r. -sso r. 18 sanguinem dG. -ne VR. -gui E. -guis v. | attigit ego cum vet. Dal. -ingit ll.v. | interimit dv.a.J. cfr. XI 56. 90. 280. XXXII 14 al. (B¹ sic ubique); contra § 74. VI 21. XXIV 174. XXV 101. 19 si VTfS. s; d om. rv.
 19. 20 quantumlibet E. 20 coplanum nocet d. \ non est enim R(?)G. | bis VE.

occisa morsu earum animalia cibis innoxia sunt. cunctarer
in proferendo ex his remedio, ni M. Varro LXXXIII vitae
anno prodidisset aspidum ictus efficacissime sanari hausta
a percussis ipsorum urina.

- 5 (19) Basilisci, quem etiam serpentes ipsae fugiunt 66
alias olfactu necantem, qui hominem, vel si aspiciat tan-
tum, dicitur interemere, sanguinem Magi miris laudibus
celebrant: coeuntem picis modo et colore, dilutum cinna-
bati clariorem fieri. attribuant ei successus petitionum
10 a potestatibus et a diis etiam precum, morborum reme-
dia, veneficiorum amuleta. quidam et Saturni sanguinem
appellant.

- (20) Draco non habet venena. caput eius limini 67
ianuarum subditum propitiatis adoratione diis fortunatam
15 domum facere promittitur, oculis eius inveteratis et cum
melle tritis inunctos non expavescere ad nocturnas ima-
gines etiam pavidos, cordis pingue in pelle dorcadum
nervis cervinis adalligatum in lacerto conferre iudicio-
rum victoriae plurimum, spondylum aditus potestatum

§ 66: cfr. Plin. VIII 78. Isid. XII 4, 6. — § 67: cfr. Lucani
Phars. IX 725. Isid. XII 4, 5.

1 cunctare E. 2 iis v. his *ll. C.* | ni *om. Er.* nisi *dv. a. S.* |
uarronem scirem *v. a. S.* 3 prodidisset *T. S.* -sse *rv.* | sanari
Vd Tf(P) H. de basilisco sanari *R.* curari *Ev.* 5 serpen-
tis *V.* | ipsae *V¹ f. H.* -si *V² d. Er. v.* ef *R.* 6 alios *v. a. H.* |
necantes *d.* | aspiciant *V².* -ciunt *V¹ R¹.* 7 interemere *VJ.*
interim- *rv(D).* cfr. § 65. 8 caelebrari *V.* | calore *R¹ d. T.*
-rem *V.* 9 attribuant *S.* aut tri- *VR.* aut attri- *d.* tri-
Ev. | ei *Vd D.* et *Er e corr.* ei et *v.* | potitionem *E.*
10 a *om. E.* | a diis (*dis R. S.*) etiam *REv.* additis etiam *d.*
additi sed iam *V.* 10. 11 media *V¹ R¹.* 11 beneficiorum
v. a. G. | amuleta *G.* maluieta *Vd.* mau- *R¹.* manu- *r.* mu-
nere *v.* | quidam et *ego.* -dem ad *E.* -dam id *rv.* 13 limina *V.*
lum- *R¹.* 14 proprietatis *VRd.* 16 iunctus *V.* uint- *R¹.* |
pauescere *Ev. a. S.* 17 pingui *E.* 18 alligatum *d.* ali- *R¹.*
19 plurimum *ego et dist.* primum *ll. v.* de spondylo cfr.
XXXII 116. 60. 154, de verbo conferendi XXV 133. XIX 182.
XXII 102. XXXIV 65. 96. XXXV 58. 79; XXIII 139. 150.
156. XI 27. XIX 134. XX 37. 261. XXII 83; XI 238.
XIX 48. (XXXV 175); XIX 1. XX 54. XXIX 13, de mendo
XXXVII 54. | potestatum Rd(?) v. a. J. cfr. nota ad *XXVIII 59.*

- mulcere, dentes eius inligatos pellibus caprearum cervinis
nervis mites praestare dominos potestatesque exorabiles.
68 sed super omnia est compositio, qua invictos faciunt
Magorum mendacia: cauda draconis et capite, pilis leonis
e fronte et medulla eiusdem, equi victoris spuma, canis
5 ungue adalligatis cervino corio nervisque cervi alternatis
et dorcadis. quae coarguisse non minus referet quam
contra serpentes remedia demonstrasse, quoniam et haec
illorum veneficia sunt. draconum adipem venenata fugiunt,
item, si uratur ichneumonum; fugiunt et urticis tritis in 10
aceto perunctos.
- 69 (21) Viperae caput inpositum, vel alterius quam quae
percusserit, sine fine prodest, item si quis ipsam eam in
vapore baculo sustineat — aiunt enim recanere —, item
si quis exustae eiusdem cinerem inlinat. reverti autem 15
ad percussum serpentem necessitate naturae Nigidius
auctor est. caput quidam dissecant scite inter aures ad
eximendum lapillum, quem aiunt ab ea devorari territa;
70 alii ipso toto capite utuntur. fiunt ex vipera pastilli, qui

§ 69: Seren. 828. Pl. iun. 111, 4—6. — § 70: Isid. XII 4, 11.
(cfr. Diosc. II 18). Galen. de antid. I 6. 8. 15. ther. 13.

1 mulceret d. ulcere// V. | alligatos VR¹d. | capraearum V.
-rerum E¹. -rarum E². 3 uinctos R¹. 6 unguēs E. -uibus
R(?)v.a.S. | adalligans Vd. om. R¹. 7 arguisse dEv.a.H. |
referet D cum Gron. -fert dv. -ferret VR. reget E.
8 contra V cum ras. Ev(S). -raria rTfH. | serpentes dEv(D).
-tis VRfS. -tibus H. | et om. Ev.a.S. 9 illorum ego. mo-
rum VRH. morborum dEv. magorum D. | ueneficia VRdC
cum B. ben- Ev(D). 10 item—fugiunt om. E. | si uratur
VRH. iurature d. uira- T. uirus v. | fugiunt om. v.a.H. |
urticis (uricis Vf. urcis E) tritis U.TfH. cutis cinere v.
11 perunctis VR. 12 uipera V. | quamque E. quemque V.
14 uaculos E. | sustineant V¹. -nea V¹. usus tineant E. |
recanere coni. S auctore H ex XXVIII 19. praec- U.TH. prae-
cauere G. futura praecinere v. 15 eius R(?)Ev.a.S. | cine-
rem v. -re U.J. cfr. CFWMüller p. 26. 16 serpentem
VRdv(S). -tium E. -tes C. | necessitatem E. 17 quidam
VTE. -dem r(?)B. quid v. | scite VTE. scythae r(?)v.
eximendum V. eximen E.

theriaci vocantur a Graecis, ternis digitis mensura utrimque amputatis exemptisque interaneis et livore spinae adhaerente, reliquo corpore in patina ex aqua et aneto discocto spinisque exemptis et addita similagine atque ita
 5 in umbra siccatis pastillis, quibus ad multa medicamenta utuntur. significandum videtur e vipera tantum hoc fieri. quidam purgatae ut supra dictum est adipem cum olei sextario decocunt ad dimidias; ex eo, cum opus sit, ternis stillis additis in oleum perunguntur, ut omnes bestiae
 10 fugiant eos.

(22) Praeterea constat contra omnium ictus quamvis 71 insanabiles ipsarum serpentium exta inposita auxiliari, eosque, qui aliquando viperae iecur coctum hauserint, numquam postea feriri a serpente. neque anguis venenatus est nisi per mensem luna instigatus, et prodest
 15 vivus comprehensus et in aqua contusus, si foveantur ita morsus. quin et inesse ei remedia multa creduntur, ut 72 digeremus, et ideo Aesculapio dicatur. Democritus quidem monstra quaedam ex his confingit, ut possint avium

§ 71: Pl. iun. 110, 3. 4. — § 72: cfr. Plin. X 137 (Gell. X 12, 7). — cfr. Livii per. XI. — Nicand. ther. 414. Isid. XII 4, 22.

1 quaternis T(?)C cum B coll. § 121. | mensura ego. cfr. nota de pondere ad XXVI 28. -rae TfS coll. § 121. -re VF. -ren R. -rent'r. om. d(?)v. de E non constat. 1. 2 utrimque dTfrv. tur inque F. tur inque (i//que V¹) VR. de E non constat. 3 aneto REVen.(S). -tho r(?)v. 6 uidetur opera E. 8 sexario E. sextaria V¹R. | decocant V. 9 perunguntur V²rv. -guentur E. -guitur V¹d. -gitur R. | uestigiae Vd. -gia R. del. r (in marg. al. . . . reliquis abscisis). 10 effugiant r. effuant E. 11 omnium serpentium Rdv.a.D. 12 serpentium om.(V?)SJ. | auxiliari—14 postea om.V¹R¹d(T?). 14 negant feriri dT. 15 mensem R(?)v. -se VE. -ses dT. (an primo mense?). | sed Ev.a.S. | prodest V²dTv. -deest V¹. -dēē R. pio deest E. 16 et dEv. est et r. 17 ei v. et RFE. in V ras. om. d. | crederentur VR¹d. 18 digeremus VRdTfH. cfr. § 37. dicer- E. -cemus v. 19 monstrat v.a.G. | quaedam om.VR¹T. | ex his (iis v) ll.C. an et hic? | confingit dT(P)J. cfr. XXXVII 195. -igit V¹R¹. -icit rG. -ici v. aliter XXXIV 108. XII 77. de mendo cfr. § 24.

- sermone intellegi. anguis Aesculapius Epidauro Romam advectus est vulgoque pascitur et in domibus, ac nisi incendiis semina exurerentur, non esset fecunditati eorum resistere in orbe terrarum. pulcherrimum anguium genus est quod et in aqua vivit; hydri vocantur, nullo serpentium inferiores veneno. horum iecur servatum [adversus]
- 73 percusso ab iis auxilium est. — Scorpio tritus stelionum veneno adversatur. fit enim e stelionibus malum medicamentum; nam cum immortuus est vino, faciem eorum, qui biberint, lentigine obducit. ob hoc in unguento necant eum insidiantes paelicum formae. remedium est oviluteum et mel ac nitrum. fel stelionum tritum in aqua mustelas congregare dicitur.
- 74 (23) Inter omnia venenata salamandrae scelus maximum est. cetera enim singulos feriunt, nec plures pariter interimunt, ut omittam, quod perire conscientia dicuntur homine percusso neque amplius admitti a Terra; salamandra populos pariter necare inprovidos potest. nam si arbori inrepsit, omnia poma inficit veneno et eos, qui

§ 73 extr.: cfr. Plin. XXVIII 117. — § 74: cfr. Plin. II 155 extr. Isid. XII 4, 36. — §§ 74. 75: cfr. Theophr. de igne § 60. —

1 anguis *H.* -guaes **F**¹. -guae **VR**. -gue d**Tr.** om. **E.** atqui anguis *v.* an angue deuorato. anguis? 2 pascitur **R**(?)*v.* parc. **rT**. 2. 3 incendii d. -di **V**. 3 exurentur **V**. | fecundita deorum **V**¹**R**¹. 4 *dist. ego cum man. Dal.* | orbem **E.** urbe **TP**. (an in urbe. terrestrium cet.?). 5 et quod **T**. quod *v.a.H.* | nulli **R**. -llis d*v.a.S.* 6 uncus *ego posui.* (an vero nec aliud aduersius, ut XXXII 35?). 7 percusso ego. cfr. § 84. -ssos *ll.v.* | iis *v.* his *ll.C.* | aua illum est (supra scripto uel habile) **V**. | scorpion d. | tricus **E.** | tellinum **E.** stellionum *rv.a.J* (ut infra ubique). 8 e ego. et **VR**. et e d*v.* et ex r. ex **ED**. | telionibus **E.** 9 an in uino? cfr. § 128. contra VII 138. 10 biberit **VE**. | lentiginem **VdE**. (an recte, ut sit faciei scribendum? cfr. XXII 146. XXXIII 124). | ab d. 11 paelicum ego. cfr. X 235 extr. pellicum **ED**. -cu///m **V**. -cuam d. pellicum *rv.* om. **R**. 12 ag **R**¹. | nitum **VR**¹. 16 interemunt **J**. 17 amitti **E.** | a **D.** ad *ll.v.* | terra **VD**. -as **Erv.** -am **RdT**. 17. 18 salamandrae **E.** 18 enecare d**T**. | inprovidus **Vt**. 19 arbori *rv.* *vis* **V**²**E.** -res *rf.*

ederint, necat frigida vi, nihil aconito distans; quin immo 75
 si contacto ab ea ligno, lapidi crusta panis inponatur,
 idem veneficium est vel si in puteum cadat, quippe cum
 saliva eius quacumque parte corporis, vel in pede imo,
 5 respersa omnis in toto corpore defluat pilus. tamen talis
 ac tanti veneni a quibusdam animalium, ut subus, man-
 ditur dominante eadem illa rerum dissidentia. venenum 76
 eius restingui primum omnium ab iis, quae vescantur
 illa, verisimile est, ex iis vero, quae produntur, canthari-
 10 dum potu aut lacerta in cibo sumpta. cetera adversantia
 diximus dicemusque suis locis. ex ipsa quae Magi tradunt
 contra incendia, quoniam ignes sola animalium extinguat,
 si forent vera, iam esset experta Roma. Sextius vene-
 rem accendi cibo earum, si detractis interaneis et pedibus
 15 et capite in melle servantur, tradit negatque restingui
 ignem ab iis.

(24) E volucris in auxilio contra serpentes primus 77
 vultur est, adnotatumque minus virium esse nigris. pin-

cfr. Plin. X 188. Seren. 104. — Aelian. n. a. IX 28. — § 76: cfr.
 Plin. XXIX 92 extr. X 188. schol. Nicand. alex. 537. — Diosc.
 II 67. — § 77: Aelian. n. a. I 45. Seren. 858. Pl. iun. 110, 1. —
 Seren. 848. Pl. iun. 110, 6. 7.

1 ni (om. hil aconito — 2 pidis) R. 2 si del. J. | ea dv.
 eo VE. | lapidi ego. uel pidis V¹d. uel pedis ED. -de v.
 uel lapidi si J. | crista V¹ED. | inponatur ego. inuocatur
 R¹E. incoc- rv. sed locus nondum sanatus. 3 id enim
 beneficium E. | est uel si R(?)v(D). est uel E. et si rTfJ.
 4 saluas E. | eius in dT. | quaquamque R. 4. 5 imo
 res aspsa d. et mores (umores V²) apersa V. 6 tanta E.
 -ta uis v.a.H. 6. 7 conditur V²r. -tor R. 7 domante G
 Dal. cum seqq. iunxit D. 8 iis v. his II.C. 9 illa ex his
 (iis S) H. | ex iis (his J) uero J. ex (del. v) his uero simile
 est (-lia sunt Tv) VRdTv.a.G. om. EG. | produntur VRdv(H).
 -dantur EG. proba- D cum Gron. 10 potu v. -tū II. | cibos d.
 13 si dErv. sint RE. in V ras. | esse VEVen. | romae V².
 rofa E. 14 parum VR¹d. 16 igni VR¹. | his VRED.
 17 auxilio Ev. -lium rTf(P)H. | primus V¹f. -mum V²TEv(D).
 -mi (= -m; ?) RdH. 18 uultur est V²Erv. -reis RE. -re/s V¹.
 -res dTH. | adnotatum V²rG. -atu// V¹. -atur RdE. -andum Ev. |
 que ego. quoque II.v. | an nigri?

narum ex *alīs* nidore, si urantur, fugari eas dicunt, item cor eius alitis habentes tutos esse ab impetu non solum serpentium, sed etiam ferarum latronumque et regum ira.

- 78 (25) Carnibus gallinaceorum ita, ut tepebunt avulsae, adpositis venena serpentium domantur, item cerebro in vino poto. Parthi gallinae malunt cerebrum plagis imponere. ius quoque ex *āis* potum praeclare medetur, et in multis aliis usibus mirabile. pantherae, leones non attingunt perunctos eo, praecipue si et alium fuerit incoctum. alvum solvit validius e vetere gallinaceo, prodest et contra longinquas febres et torpentibus membris tremulisque et articulariis morbis et capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, fastidiis, incipiente tenesmo, iocineri, renibus, vesicae, contra cruditates, suspiria. itaque etiam faciendi eius extant praecepta: efficacius coci cum olere marino aut cybio aut cappari aut apio aut herba Mercuriali, polypodio aut aneto, utilissime autem in congiis III aquae ad III heminas cum supra dictis herbis et refrigeratum sub diu dari, tempestivius antecedente vomitione. non praeteribo miraculum, quamquam ad medicinam non pertinens: si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt id in se; ita hoc venenum auri est.

§ 78: Nigidius de anim. II apud Gell. VI 9, 5. Celsus V 27, 3. Pl. iun. 111, 6—9. Diosc. II 52. 53. Petrichus ap. schol. Nicand. ther. 557. — § 79: Diosc. II 53. (cfr. Plin. XXX 57). Seren. 893. 894. — § 80: Diosc. II 53.

1 alis *ego*. cfr. Seren. his *ll.C.* iis *v.* | iurantur (*om. si*) E. 6 malum V. 7 iis *v.* his *ll.C.* 8 leonis ED. -nesque d(?) *v.a.S.* 9 eos E. 12 morbis et Ev(D). -bis in rTfH. 13 inflacionibus V. inflammatio- Ev.a.B. | incipienti *v.a.H.* (*an recte?*) | fastidiis — 14 renibus *om. VR*¹. 14 cruditatis VRfJ. 15 efficacius VTED. -us enim r(?) *v.* | coci cum V¹ED. coti cum V². coetū R. coqui cum T(P)S. cocti cum d(?) *v.* 16 cybio *ll.v.* cnico *coni. He Diosc.* | appio V. 16. 17 mercurii alii E. 17 uel (*aut v*) polypodio d*v.a.S.* | tribus *ll.v.* 18 atq; R. | aut (*pro ad*) VRd. | tres V²dEv. res r. | cum *om. VR*¹. 19 tempestivius *vet. Dal.* -tiuis *ll.v.* an -tiue si? cfr. XXII 102. XXVI 14. 21 relinquescenti /linq- V¹. reliq- T) V¹R¹T.

at gallinaei ipsi circulo e ramentis addito in collum non canunt.

(26) Auxiliatur contra serpentes et columbarum caro 81
recens concerpta et hirundinum, bubonis pedes usti cum
5 plumbagine herba. nec omittam in hac quoque alite exem-
plum magicae vanitatis, quippe praeter reliqua portentosa
mendacia cor eius inpositum mammae mulieris dormientis
sinistrae tradunt efficere, ut omnia secreta pronuntiet;
praeterea in pugnam ferentes id fortiores fieri. eiusdem 82
10 ovo ad capillum remedia demonstrant. quis enim, quaeso,
ovum bubonis umquam visere potuit, cum ipsam avem
vidisse prodigium sit? quis utique experiri et praecipue
in capillo? sanguine quidem pulli bubonis etiam crispari
capillum promittunt. cuius generis prope videri possint 83
15 quae tradunt et de vespertilione, si ter circumlatus domui
vividus super fenestram inverso capite adfigatur, amuletum
esse, privatimque ovilibus circumlatus totiens et pedibus
suspensum super limen. sanguinem quoque eius cum car-
duo contra serpentium ictus inter praecipua laudant.

1 ad VD. | gallinaeis ipsis *Err.a.S.* | ramentis *Brot.*
ex ed. princ. -ti dT. sarmentis *rv.* 4 correpta *R¹.* con-
cepta *Lugd. Dal.* 5 plumbagine *B coll. XXV 155.* pulba-
VD. bulba- *R¹f.* pulpa- *Ev. corr. r perit margine absciso.* |
alite—6 magicae [quoque] *om. E.* 6 magicae *v. -icae quoque*
(tamen T) *VRdT.* | reliquas *V¹R¹.* | portentosa *om. V¹.* a *R¹.*
7 emendacia *V¹.* mendicia *R.* medicina *E.* 9 ferentes *v.*
-tis *U.S.* | id *VRdTfS.* idem *Err.* | fortiores *Ev(D).* -tes
rTfH. 10 euuo *R¹.* an ex ovo (*vel ex eiusdem*)? | ut
(pro ad) *R.* | demonstrat *Rd(?)H.* | autem (pro enim) *v.a.D.*
11 uifere *VdTES.* uidere *R(?)v.* cfr. IX 69. X 86.
XI 89. 262. XVI 242. II 209. V 45 al. | quam *E.* cum
tamen *v.a.G.* 12 quis *om. E.* 15 uespertiloni *V. -onis*
E. | sit et d. 16 super ego. per *U.v.* | fenestras *V.* | ad-
figatur (affi- T) ego. cfr. XXXII 44. adfiguratur (at fig- d)
VRdT. infigatur *Err.* 17 circumlatus *Ev(D).* -mraptum
rTfH. 18 suspensum *VRdTfH.* -sum suum (*e dittogr.*
natum) *E.* -sum sursum (susum *D*) *v.* | super limen ego. cfr.
§ 95. XXVI 121. XXXI 131. XIX 115. XXXIII 122.
(XXX 51. XXVII 142. IX 151). super limine *U.D.* in
superlimine *fS.* -nari *v.* in supero limine *H* cum *Gron.*
coll. XXXII 44.

- 84 (27) Phalangium est Italiae ignotum et plurium generum: unum simile formicae, sed multo maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis guttis. acerbior huius quam vespae ictus. vivit maxime circa furnos et molas. in remedio est, si quis eiusdem generis alterum percusso ostendat, et ad hoc servantur mortui. inveniuntur et cortices eorum, qui triti et poti medentur; mustelae catuli
60 ut supra. aequae phalangion Graeci vocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine. tertium genus est eodem phalangi nomine araneus lanuginosus, grandis-
85 simo capite, quo dissecto inveniri intus dicuntur vermiculi duo adalligatique mulieribus pelle cervina ante solis ortum praestare, ne concipiant, ut Caecilius in commentariis reliquit. vis ea annua est. quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniam aliquarum fecunditas
86 plena liberis tali venia indiget. vocatur et rhox acino nigro similis, ore minimo sub alvo, pedibus brevissimis tamquam imperfectis. dolor a morsu eius qualis a scorpione, urina similis aranei textis. idem erat asterion, nisi distingueretur virgulis albis; huius morsus genua labefactat. peior utroque est caeruleus, lanugine nigra, cali-

§ 84: cfr. Aristot. h. an. V 27. schol. Nicand. ther. 715. —

§ 85: cfr. Diosc. II 68. schol. Nicand. ther. 734. — § 86: Nicand. ther. 716. 725. 729.

1 pilurium V. 2 malus V. 3 nigris E. | guttis om. R¹.
intercurantibus respersum (om. dH) guttis d(?) v.a.S. 4 ui-
uit dv. uiui r. 6 cum mortui inveniuntur v.a.(P)H. | dist. P.
7 qui triti VRdT(P)H. cotriti E. contr- v. (an mortui
auxiliantur et — contriti et poti. medentur mustelae cet.?). |
et mustelae v.a.S. | mustelae — 8 supra del. D cum U 641.
sed cfr. Müller emend. V 4. 8 ut diximus supra v.
9 sed — nomine om. V¹R¹d. 10 eorum phalangion E.
11 ictus V¹R¹. | dicunt R. 13 ne om. E. 15 atocio B.
-ito E. -ita r. atacito Vd. tac- v. adaceto R. 16 rhox
acino D cum U 642 e Nicand. rhacino E. rachino Vd. -na
v.a.B. raci- R. rhagio (-ion C) acino B. 17 subalbo VIE
v.a.B. 18 imperfecti V. | mosi E. 19 urinae V². ure V¹R¹. |
aranei U 642. -neis Il.v. cfr. § 132, de mendo § 88. | asterion
B e Nicand. -rtion Vd. -rcion R. ascetion E. asiortion v.
20. 21 labefacit dT.

ginem concitans et vomitus araneosos. etiamnum deterior
a crabrone pinna tantum differens; hic et ad maciem per-
ducit. myrmecion, formicae similis capite, alvo nigra, guttis 87
albis distinguentibus, vesparum dolore torquet. tetragnathii
5 duo genera habent: peior medium caput distinguente linea
alba et transversum altera; hic oris tumorem facit. at
cinereus posteriore parte candicans lentior, minime autem
noxius eodem colore qui telas muscis in parietibus latis-
sime pandit. contra omnium morsus remedio est gallina- 88
10 ceum cerebrum cum piperis exiguo potum in posca, item
formicae v potae, pecudum fimi cinis inlitus ex aceto et
ipsi aranei quicumque in oleo putrefacti.

Muris aranei morsus sanatur coagulo agni e vino potu,
ungulae arietinae cinere cum melle, mustelae catulo ut in
15 serpentibus dictum est. si iumenta momorderit, mus re- 60
cens cum sale inponitur aut fel vespertilionis ex aceto.
et ipse mus araneus contra se remedio est divulsus in- 89
positus. nam si praegnans momordit, protinus dissilit.

§ 87: Nicand. ther. 747. — § 88: Seren. 877. Pl. iun. 109,
18. 19. 20. 4. 5. — § 89: Diosc. II 73. περί τοῦ. 26. eupor. II 123.
Colum. VI 17, 5. Veget. V 81, 1. Pl. iun. 109, 5. 6. — Seren. 880.
Pl. iun. 109, 6. 7. 2. Marc. 15, 47. Aelian. n. a. II 37.

2 pinna v. -nnae E. -nnas (pen- R) VR. pennis dT.
3 capitis VR¹. | aluū V¹f. albo E. | nigram E. | gat/is V¹.
gatus R¹. 4 dolorem dr. -rū R. | tetragnathii B ex Actio.
-gnanti Er. -gantii v. -gnanthi hi (i V²) V. -gnenti hi R.
-granti hii d. 6 transversum VTfEv(S). -effū R. -ersa d(?) C.
cfr. § 94. | oris rv. oras V²E. pras// V¹. praesta Rd¹. -tat d².
an praesentem? cfr. § 50. XVI 51. XXVIII 106. 53 al. |
tuorem R¹. | ad V. 7 cinereus dv. -reas Er. -reos R. -re
hos V. 8 talas R. 9 remedium Ev.a.H. 9. 10 gallina-
ceum d(?) Erv. -ceorum rTfS. cfr. § 100. 101. XXX 81. 108.
VIII 152 al. 11 quinque ll.v. | illitus dv.a.S. intus VR¹.
12 aranei VR. 13 quagulo V¹. | agni e uino ego e Pl.
iun. agne uino r. ageuino E. anguino Vd. a///uino R. agnino
in uino v. agnino D. | potu VR. 14 cinere dv. -rem VR.
-res Er. 15 si om. d. | mordeat E. 15. 16 mundo re-
cens E. an mus dissectus? cfr. (§ 91). XXX 76. 122.
17 praedium RfH. 18 praegnas EJ. -nantem V². | mo-
mordit om. V¹R¹.

optimum, si is inponatur, qui momorderit, sed et alios ad hunc usum servant in oleo aut luto circumlitos. est et contra morsum eius remedio terra ex orbita; ferunt enim non transiri ab eo orbitam torpore quodam naturae.

- 90 (28) Scorpionibus contrarius maxime invicem stello traditur, ut visu quoque pavorem iis adferat et torporem frigidi sudoris. itaque in oleo putrefaciunt eum et ita vulnera perungunt. quidam oleo illo spumam argenteam decocunt ad emplastri genus atque ita inlinunt. hunc Graeci coloten vocant et ascalaboten et galeoten; in Italia non nascitur. est enim hic plenus lentigine, stridoris acerbi et *araneis* vescitur, quae omnia nostris stelionibus aliena sunt.
- 91 (29) Prodest et gallinarum fimi cinis inlitus, draconis iocur, lacerta divulsa, mus divulsus, scorpio ipse suae plagae inpositus aut assus in cibo sumptus aut potus in meri cyathis II. proprium est scorpionum quod manus palmam non ferunt, nec visi pilos attingere. lapillus qualiscumque ab ea parte, qua in terra erat, adpositus

§ 90: cfr. Plin. XXIX 73. XI 90. — Aelian. n. a. VI 22. Isid. XII 4, 38. Scribon. 164. Geop. XIII 9, 7. — cfr. Diosc. eupor. II 122. — Hesych. s. v. κωλύτης. — § 91: Diosc. II 69. 74. eupor. II 122. περί ίοβ. 23. Celsus V 27, 5. Seren. 867 seqq. cfr. Geop. XIII 9, 4. — Isid. XII 5, 4.

1 si is *Tr(S)*. si his *VRd*. nisi *Er*. si *G*. 3 est et *v(D)*. est *EH*. et *r*. (an est contra — remedio et terra?). 4 transire *V*. 7 ut *Ev*. om. *r*. | iis *dv*. his *rD*. 8 ita *VRs*. in ea *E*. ita ea (eo *v*) *d(?)G*. 9 an quidam in (vel cum)? illos *R*. 10 ad om. *d*. 11 colitens *E*. | ascalabonte (-bunt te *R*¹) nec *VR*¹*d*. | caleoten *V*. ale- *R*¹. 12 an lentiginis? 13 araneis *D* cum *U* 644 coll. *Aristot. h. a. IX* 1 (sed post nescitur). herba *vet. Dal.* uermibus *coni. J.* (an illis sc. scorpionibus?). | omnia a *d(?)v*. sed cfr. *XXII* 153. 15 inlinitus *VfS*. 17 arsus *R*. | cibos *Rd*. | aut potus *dEv*. adpositus *r*. | in om. *Vd*. 18 duobus *ll.v*. tribus *T*. | et (pro est) *VdT*. 19 uisi *Müller emend. V* 5. nisi *ll.v*. | pilosa *JD*. | attingere *d(?)B*. 20 qua *VRd.v*. quae *ED*. | adpositus *Ev(D)*. inpo- *rfH*.

plagae levat dolorem, item testa, sicut erat terra operta ex aliqua parte, inposita liberare dicitur — non debent respicere qui inponunt et cavere ne sol aspiciat —, vermes terreni triti inpositi. multa et alia ex his remedia 92
5 sunt, propter quae in melle servantur.

Noctua apibus contraria et vespis crabronibusque et sanguisugis; pici quoque Martii rostrum secum habentes non feriuntur ab iis. adversantur et locustarum minimae sine pinnis, quas attelebos vocant.

10 Est et formicarum genus venenatum, non fere in Italia. solipugas Cicero appellat, salpugas Baetica. his cor vesper-
tilionis contrarium omnibusque formicis.

76

Salamandris cantharidas diximus resistere. (30) sed 93
in his magna quaestio, quoniam ipsae venena sunt potae vesicae cum cruciatu praecipuo. Cossinum equitem Romanum amicitia Neronis principis notum, cum is lichene correptus esset, vocatus ex Aegypto medicus ob hanc valetudinem eius a Caesare, cum cantharidum potu praeparare voluisset, interemit. verum inlitas prodesse non
20 dubium est cum suco taminiae uvae et sebo ovis vel caprae. ipsarum cantharidum venenum in qua parte sit, 94
non constat inter auctores. alii in pedibus et in capite

§ 92: Isid. XII 3, 4. — § 93: Diosc. de ven. 1. Scribon. 189. Isid. XII 5, 5. — Pl. iun. 33, 1. Marc. 19, 1. (cfr. Plin. XXX 81). — § 94: cfr. Diosc. II 66. eupor. II 152. — Diosc. II 65 extr.

1 item — 2 dicitur *om. E.* (*an glossema e margine?*).
1 teste d. -te V¹R¹. | terra — 2 parte v. *om. V¹R¹d.* post testa
inseruit V²G (*omissionis causa ita obscurata*). 3 ne Ev. nisi
VR. *om. d.* 4 terni VE. | impositi prosunt v.a.S. 6 uescis
V¹. -ci V²R. 7 picis R. | martii in E. mari V. 8 iis dv.
his rD. | aduersantes d. -tur ab his VR. 9 quas RdEv(D).
quos V(?)C. | attelabos v.a.Brot. 10 uere E. eas nouere
v.a.G. 11 solipugas df. -ifugas v.a.G. | iis dv.a.S.
13 salamandris resistit v.a.G. | cantharidis V. -des ut G Dal. |
resistere VRdTh. *om. Ev.* 15 cossinum (u super o scripto) R.
17 uocatos r. | ex d(?)v. *om. rS.* 18 potu VE. cfr.
Müller emend. V6. -tum rv. 18. 19 an reparare? de mendo
cf. § 69. 19 interemi V¹. -riit V². 20 amineae Pl. iun.
et Marc. sed cfr. XXIII 18. XXVI 138. 22 ali V¹. *om. E.*
et in ED. et rv.

- existimant esse, alii negant. convenit tantum pinnas earum auxiliari, in quacumque parte sit venenum. ipsae nascuntur ex vermiculo in spongea maxime cynorrhodi, quae fit in caule, sed fecundissime in fraxino, ceterae in alba rosa, minus efficaces. potentissimae inter omnes variae luteis lineis, quas in pinnis transversas habent, pingues; multum inertiores minutae, latae, pilosae; inutilissimae vero unius
 95 coloris macrae. conduntur in calice fictili non picato et linteo conligato, coniecta et rosa matura, et suspenduntur super acetum cum sale fervens, donec per linteolum vaporentur, postea reponuntur. vis earum adurere corpus, crustas obducere. eadem pityocampis in picea nascentibus, eadem bupresti, similiterque praeparantur, efficacissimae omnes ad lepras, lichenas. dicuntur et menses ciere et urinam; ideo Hippocrates et hydropicis dabat.
 96 Cantharides obiectae sunt Catoni Uticensi, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quoniam eas HS LX addixerat. 5. et sebum autem struthocamelinum tunc venisse HS XXX obiter dictum sit, efficacioris ad omnia usus, quam est anserinus adips.
 97 (31) Diximus et mellis venenati genera. contra utuntur
 21, 74

§ 95: Diosc. II 65. — II 66. eupor. I 128. Hippocr. de victu in morb. acut. 104.

1 tantum *ll.f Verc.(H)*. tamen *v*. 2 an est? *cfr. Frobeen. p. 34 seqq.* 3 sponge *VR¹*. -gia *d v.a.S.* | cynorrhodi *v.* gynorh- *VR¹*. gynoro- *d.* tynorh- *r.* -rodii *E.* 4 fraxine *E.* | ceteraque *dT.* -raeque *f v.a.G.* | alba *v.* alia *B.* -iae *VE.* -ie *dT.* 6 pingues, multum *U 645.* multum pingues *ll.v.* (*cum seqq. iungunt v.a.G(D) contra Diosc.*). 7 uerum *E.* 9 coniecta et ego. -ctae (-te *RE*) *ll.T.S.* contactae *J.* congestae *v.* *cfr. XXII 140. XXIV 26. XXXII 75. XXX 23. XVIII 134. XXXI 29. IX 167. XIX 70. XX 9. VIII 46. XXVII 40. XXVIII 30. XXXVI 101.* 12 pytio capis *V.* | pice *VRd.* 14 lepras *rv.* leplas *E.* feras *rTJ.* lepras et feras *coni. J coll. Diosc.* | et *om. Ev.a. Lugd.* | ciet *EVen.* 15 dabant *V¹R.* 16 cantharidas *VRd.* 17 uendidissee *E.* nendissee *V.* | actione *B.* 18 struthiocamelinum *dVerc.* struto-*r.* veru- *B.* 19 est *E.* 21 ut (pro et) supra scripto ad *E.* | nere *E.* | contra quod *d(?)v.a.D.*

melle, in quo apes sint mortuae. idem potum in vino remedium est vitiorum, quae e cibo piscium gignuntur.

(32) In canis rabiosi morsu tuetur a pavore aquae 98
canini capitis cinis inlitus vulneri. oportet autem com-
5 buri omnia eodem modo, ut semel dicamus, in vase fictili
novo argilla circumlito atque ita in furnum indito. idem
et in potione proficit. quidam ob id edendum dederunt.
aliqui et vermem e cadavere canino adalligavere men-
struave canis in panno subdidere calici aut intus ipsius
10 caudae pilos combustos inseruere vulneri. cor caninum 99
habentem fugiunt canes; non latrant vero lingua canina
in calciamento subdita pollici aut caudam mustelae, quae
abscisa ea dimissa sit, habentes. est limus salivae sub
lingua rabiosi canis, qui datus in potu hydrophobos fieri
15 non patitur; multo tamen utilissime iocur eius, qui in
rabie momorderit, datur, si fieri possit, crudum manden-

§ 98: Pl. iun. 85, 7. — 85, 8. 9. — § 99: Aelian. n. a. IX 45. —
Pl. iun. 85, 10—14. Diosc. II 49. eupor. II 113.

1 apis **R.** | sint (stant **VR**¹d) mortuae *ll.v.* an sint in-
mortuae? *cfr.* § 128. XXX 107. | item **VR.** 2 e **VRd**t f **H.**
om. **Ev.** sed *cfr.* XX 219. 3 rabiosi (-os **V**¹) **VRd**t **H.** -bidi
Ev(D). *cfr.* § 99. 100. 102. in totum rabiosus quindecies, rabi-
dus decies ap. Plin. traditum est. | ad **E.** | aqua d. 4 canini
om. **R.** | aurem **V.** aut rem **E.** igne v.a. **G.** 6 ista **VR**¹. |
furnum d.v. fumum **R.** fumum **Vf.** fornum **Er.** 7 quidem
E. | ob id *ll.v.* an caput (vel et id)? *cfr.* Pl. iun. | deduxe-
runt **V.** 8 aliquid **VR**¹. 9 calici *ll.v.* *cfr.* XXVIII 84.
calci **D** cum vet. **Dal.** | intus *ll.v.* an imos (vel potius calcia-
mentis pro caliciautintus)? 10 combustus **VR**¹. | inseruere
dfr¹ **S.** -uiere **V.** inser inserueri **R.** insuere **Ev.** al. . . . r²
(reliquis margine abscisis). | uulnere **V.** del. voluit **J** (ut intel-
legeretur calici). 12 subpedita **V.** -pudita **R**¹. | polli **E.** |
caudam v. -da d**E.** caduda **V.** -uca **R.** al. . . . r (reliquis
margine abscisis). 13 abscisa ea **J.** -isae **V.** -ise **R.** -isa v
(Brot.). -issae **E.** -issa ea **D.** -issa d(?) **C.** cf. § 101. XXX
37. 88. 98. 115. XXVIII 220. XXIV 152. XXVI 130. XXXI
124. XXXIII 48. XXXVII 158. XVII 67. 98. 138. 205. 238.
IX 110. V 85. IV 5. 37. 13 sint **E.** 14 cani **V.** | potu **V.** |
hydrophobos (-ouos v) **H.** -bas **E.** -polophas **R.** -poloblas **Vd.**
-pos r. | feri **VR**¹d. 15 utilissimi **R.**

dum; sin minus, quoquo modo coctum, aut ius coctis
 100 carnibus. est vermiculus in lingua canum, qui vocatur
 a Graecis lytta, quo exempto infantibus catulis nec rabidi
 fiunt nec fastidium sentiunt. idem ter igni circumlatus
 datur morsis a rabioso, ne rabidi fiant. et cerebello gal-
 linaceo occurritur, sed id devoratum anno tantum eo
 prodest. aiunt et cristam galli contritam efficaciter in-
 poni et anseris adipem cum melle. salliantur et carnes
 eorum, qui rabidi fuerint, ad eadem remedia in cibo
 101 dandae. quin et necantur catuli statim in aqua ad sexum
 eius, qui momorderit, ut iocur crudum devoretur ex iis.
 prodest et fimum gallinaceum, dumtaxat rufum, ex aceto
 inpositum et muris aranei caudae cinis ita, ut ipse, cui
 abscissa sit, vivus dimittatur, glaeubula ex hirundinum nido
 inlita ex aceto, vel pulli hirundinis combusti, membrana
 sive senectus anguim vernatione exuta cum canero mas-
 culo ex vino trita; hac etiam per se reposita in arcis
 102 armariisque tineas necant. mali tanta vis est, ut urina
 quoque calcata rabiosi canis noceat, maxime ulcus haben-
 tibus. remedio est fimum caballinum adpersum aceto et
 calefactum in fico inpositum. minus hoc miretur qui

§ 100: Gratius cyneg. 387. — §§ 100. 101: Pl. iun. 85.
 14—22. 22. 23. — § 102 extr.: cfr. Plin. XXX 142. — Diosc.
 II 70. schol. Nicand. ther. 817.

1 sin VTS. si rv. | an e coctis? cfr. 78. 79. 105. XXVIII 185.
 3 lytta dTEv. litta V. lita E. lytra Verc. Dal. 4 idem v.
 id est EVen. item r. | terrigni E. -igini V. 5 a Ev. del. d.
 om. r. 6 eo tantum d². tantum d¹. 7 galli om. EG Dal.
 8 salliantur V. salluu- E. saliu- r(?)v. (saluu- codd. Pl. iun.).
 9 fuerint V¹ Pl. iun. -runt rv. 10 dandae v. -di (ortum
 ex dande) Vd. danati E. danti r. om. R. | qui VR¹d.
 11 ex his r. ex R. 12 rupum V¹. ruptum V²R. 13 muris v.
 aures U. | sit cui VR¹. 14 abscissa d(?)v. a. Brot. (D). | sit
 om. VR¹. | filius E. | dimittitur gleba ex harundinum E. | nido v.
 e Pl. iun. modo E. lino r. al. . . . r (reliquis margine abscisis).
 15 ex aceto om. E. 16 vernationem V. -nū R¹. | exita
 E. 17 ex uino om. Ev. a. H. | hac (vel qua) ego. nam U. v.
 18 necat v. | mali om. E. | urinae V. 20 remedium
 Ev. a. H. | esse Vd. fese R¹. om. f. | adeparsum E. | acetum V.
 21 fixo E.

cogitet lapidem a cane morsum usque in proverbium discordiae venisse. qui in urinam canis suam egresserit, torporem lumborum sentire dicunt. — (Lacerta, quam sepa, alii chalcidem vocant, in vino pota morsus suos sanat). —

- 5 (33) Veneficiis ex mustela silvestri factis contrarium 103
est ius gallinacei veteris large haustum; peculiariter contra aconita addi parum salis oporteat. gallinarum fimum, dumtaxat candidum, in hysopo decoctum aut mulso contra
10 venena fungorum boletorumque, item inflationes ac strangulationes, quod miremur, cum, si aliud animal gustaverit id fimum, torminibus et inflationibus adficiatur. sanguis 104
anserinus contra lepores marinos valet cum olei aequa portione, idem contra mala medicamenta omnia adversatur cum Lemnia rubrica et spinae albae suco, ut pastillorum
15 drachmis quinis e cyathis ternis aquae bibatur. item mustelae catulus, ut supra diximus praeparatus, coagulum 60
quoque agninum adversus omnia mala medicamenta pollet; item sanguis anatum Ponticarum; itaque et spissatus servatur vinoque diluitur; quidam feminae anatis efficaciorum
20 putant. simili modo contra venena omnia ciconiarum ven- 105

§ 103: Diosc. eupor. II 136. de venen. 7. — Diosc. IV 83. II 98 med. eupor. II 160. — cfr. Colum. VI 5, 1. — § 104: Diosc. eupor. II 156. de venen. 30. Pl. iun. 108, 16. 17. — (cfr. Diosc. V 113. eupor. II 135). — Pl. iun. 107, 25. 108, 2. — § 105: Pl. iun. 107, 25. Scribon. 189. Diosc. de venen. 1. Pl. iun. 107, 26.

2 urina Vd. 3 sentiri V. | discuntur E. dicitur v.a.H. | sepa B Ven.(J). isepa Vd. hi sepa R(?) C. hysepa v.a.B. irepha E. alii sepa U 647. 3. 4 uncus ego posui. verba pertinent fortasse ad finem § 89 vel ad alium locum. 4 chalcidem Ven. Verc. e schol. Nicandri (D). calciden V¹. -idicen V² E. chalc- dr (e Diosc.). calchidicaen E. 7 aconita ll.S. -tum v. -tata J. sed cfr. nota ad XXIV 20. | satis E. | oportet v.a.S. cfr. vol. III p. 494 ad XVII 81. 8 decocto E. | contra om. E v.a.H. 9 boletorumque astringit v.a.H. | inflammationes Ev.a.G. | ac om. R¹. et V. 11 intionibus E. | adficitur VR. 13 idem ego. item ll.v. | assertus d. 14 lemmia Er. lenia d. lenta r. | ut ego. om. ll.v. 15 quinis e ego. qui in E. quinque r. quinque in Ven.(D). -que qui in v. quinis quae e J. | bibatur VED. -antur r(?) v. 19 quidem V. 20 putat R.

trculus valet, coagulum pecoris, ius ex carne arietum, privatim adversus cantharidas, item lac ovium calidum praeterque iis, qui buprestim aut aconitum biberint, columbarum silvestrium fimum privatim contra argenti vivi potum, contra toxica mustela vulgaris inveterata drachmis binis pota.

- 106 6. (34) Alopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprio et melle, item unguarum muli vel mulae ex oleo myrteo, praeterea, ut Varro noster tradit, murinum fimum, quod ille muscerdas appellat, aut muscarum capita recentia prius folio ficulneo asperatas. alii sanguine muscarum utuntur, alii x diebus cinerem earum inlinunt cum cinere chartae vel nucum ita, ut sit tertia portio e muscis; alii lacte mulierum cum brassica cinerem muscarum subigunt, quidam melle tantum. nullum animal minus docile existimatur minorisve intellectus; eo mirabilius est Olympiae sacro certamine nubes earum immolato tauro deo, quem 107 Myiōden vocant, extra territorium id abire. alopecias cinis et e murium capitibus caudisque et totius muris emendat, praecipue si veneficio acciderit haec iniuria, item irenacei cinis cum melle aut corium combustum cum pice liquida.

Diosc. eupor. II 162 coll. 164. Pl. iun. 108, 1. — § 106: Pl. iun. 15, 6. Diosc. eupor. I 95. Marc. 6, 7. 21. — cfr. Plin. X 75. Aelian. n. a. V 17 (XI 8). — § 107: Pl. iun. 15, 8. Diosc. II 2. eupor. I 95. Pl. iun. 15, 8. 9. Marc. 6, 24.

1 pecoris VRdTH. caulis E. pecoris, caulis v. | tus VR¹.
 3 praecesque E. praeterquam v.a.(P)H. | iis qui dv. his quibus VR. in cibis E. | anitum R. 7 pecodum E. -cudis VR¹f. 8 cyprino dv.a.S (an recte? cfr. XV 28. XIII 5, 17. XXX 110. (21). Scribon. 156. 264. 265. 267). 9 uarro narrat dT. 10 ille ego. lite VE. linthe d. item R(?)v. idem J cum vet. Dal. rite D. | muscredas VR¹. | ut E. et V(?)v.a.D.
 12 alii decem dEv. aliae (alii R²) sanguine (-nem V) decem r. | cineremarum V. 13 cartae V. | portio ego. pars v. pars portio VR¹dT. om. Er (omissionis causa perspicua). cfr. XXXIV 97. 98. 160 al. 14 cum — cinerem om. VR¹. | cinere E. | subiciunt VdEv.a.G. 15 docile minus VR¹S. 18 myiōden (myo- v) G. mylo- (milo- R) ll. | uocent VR¹. | habire V.
 19 et e ego. et VE. e Rv. ex dD. \ emundat V. beneficio VE. | irinacei VR.

caput quidem eius ustum per se etiam cicatricibus pilos reddit, alopecias autem in ea curatione praeparari oportet novacula; et sinapi quidam ex aceto uti maluerunt. quae de irenaceo dicuntur, omnia tanto magis valebunt in hy-
 5 strice. lacertae quoque, ut docuimus combustae cum radice 108 recentis harundinis, quae, ut una cremari possit, minutim⁹⁸ findenda est, ita myrteo oleo permixto cinere, capillorum defluvia continent. efficacius virides lacertae omnia eadem praestant, etiamnum utilius admixto sale et adipe ursino
 10 et cepa tusa. quidam denas virides in X sextariis olei veteris discocunt, contenti semel in mense unguere. pel- 109 lium viperinarum cinis alopecias celerrime explet, item gallinarum fimum recens inlitum. corvi ovum in aereo vase permixtum inlitumque deraso capite nigrítiam capilli
 15 adfert, sed, donec inarescat, oleum in ore habendum est, ne et dentes simul nigrescant, idque in umbra faciendum neque ante quadriduum abluendum. alii sanguine et cere- 110 bro eius utuntur cum vino nigro; alii excocunt ipsum et nocte concubia in plumbeum vas condunt. aliqui alopecias
 20 cantharide trita inlinunt cum pice liquida, nitro praeparata cute — caustica vis earum, cavendumque ne exulcerent alte —, postea ad ulcera ita facta capita murium et fel murium et fimum cum helleboro et pipere inlini iubent.

§ 108: cfr. Marc. 6, 9. — § 109: Seren. 108. Pl. iun. 14, 18. Marc. 6, 15. — Pl. iun. 15, 9. Marc. 6, 6. — Pl. iun. 16, 2—6. Marc. 7, 7. Aelian. n. a. I 48.

3 *dist. D.* cfr. *Diosc. eupor. I 95.* | utili VR¹d. (*an e sinapi . . et aceto uti illo sc. capite?*). 4 irenaceo (*irin-VR*) H. -cei E. herinaceis dv. | dicuntur v.a.J. 4. 5 hystrice v. histrici R¹E. -chi r. 5 combustae V. 6 recentis dv. -tis cum r. | minutatim dT. 7 ita H.G. itemque v. | permixte VR¹. -te dSJ. | cinere ego. -res H.v. cfr. § 113. 8 uiridis V. 9 etiamnum V²Er^v. templū (-li d) annum r. 10 denos VdE. | x v. decem (*dic-V*) H.G. | sextarios E. 11 ueteris om. V¹R¹. | continenti semel R¹. -entis mel V. 12 celeberrime Vd. 14 uaso V²S. -sum V¹. | capiti E². 15 adferre (*om. sed*) E. 18 ipsum om. E. 19 nocte v(D). -tu E. -te in rTH. | alii qui V. 21 caudi cauis d. -uti caris V. | ne om. R¹. | exulcerant d. 22 ita Er^v. alta r. 22. 23 et fel murium om. VR¹d.

- 111 (35) Lendes tolluntur adipe canino vel anguibus in cibo sumptis anguillarum modo aut eorum vernatione, quam exuunt, pota, porrigines felle ovillo cum creta Cimolia inlito capite, donec inarescat.
- 112 (36) Capitis doloribus remedio sunt coclearum, quae nudae inveniuntur nondum peractae, ablata capita et his duritia lapidea exempta — est autem calculi latitudine, eaque adalligantur, set minutae fronti inlinuntur tritae, item oesypum —, ossa e capite vulturis adalligata aut cerebrum cum oleo et cedria, peruncto capite et intus naribus inlitis, cornicis cerebrum coctum in cibo sumptum vel noctuae, gallinaceus, si inclusus abstinenceur die ac nocte, pari inedia eius, cuius doleat, evulsis collo plumis circumligatisque vel cristis, mustelae cinis inlitus, surculus ex nido milui pulvino subiectus, murina pellis cremata ex aceto inlito cinere, limacis inter duas orbitas inventae ossiculum per aurum, argentum, ebur traiectum in pellicula canina adalligatum, quod remedium pluribus semper-
114 que prodest. fracto capiti aranei tela ex oleo et aceto

§ 111: Pl. iun. 13, 2—4. Marc. 4, 6. — § 112: Marc. 1, 41. — Seren. 21. — Pl. iun. 11, 21. Marc. 1, 81. 70. — § 113: Marc. 1, 69. — Pl. iun. 11, 22—25. Marc. 1, 82. — Pl. iun. 11, 25. 26. Marc. 1, 83. — Pl. iun. 12, 1. Marc. 1, 84. — § 114: Pl. iun. 12, 4—6. Marc. 1, 86. — Diosc. II 68. eupor. I 208. — Pl. iun. 12, 2—4. Marc. 1, 85.

1 linds V. 2 aut om. E¹. | vernatione (-nem V) eorum VR¹dS. 3 quam dv. qua VE. qui R. | prurigines dMarc. v.a.B. 4 inlita Ev.a.H. linito RdTfS. | capiti v.a.H. 6 nodum peraciae V. | ablata ll.G. -to v(D). | capite Ev.a.G(D). | et Ev(D). ex rG. 7 lapide VR¹. | calculi ErG. ea cav(S). ea calli d. ea calicula r. 7. 8 eaque ego. quae ll.v. 8 adalligantur VRdTh. allig- EC. -gatur v. | set ego. et ll.v. | minuti Vd. 9 oesypum (aes- V) VRdT Verc.(H). eryp- E. erip- Ven. resip- v. aegyptii C e con. B. | ossa e RdTc. osse r. | capitum E. 10 et om. Ev.a.H. | cedrino v.a.H. 13 medridie E¹. mer- E². | cuius E. qui rv. | colo E. 14 surculos V. 16 inlita E. | cinerem VE. 17 aurem v.a.S. | argentum D cum U 648. cogere cum ll. cohaerens cum J. cum v. | ebore v.a.D. 18 pluribus profuit U 648. an plurimum? 18. 19 semper ED. 19 fracto vv. ad caput actum fracto R. fractū V. -ta d. facto E.

inposita non nisi vulnere sanato abscedit. haec et vul-
neribus tonstrinarum sanguinem sistit, a cerebro vero
profluentem anseris sanguis aut anatis infusus, adeps
earundem alitum cum rosaceo. cocleae matutina pascentis
5 harundine caput praecisum, maxime luna plena, lineo
panno adalligant capitis doloribus liceo aut cera alba *ad-*
data fronti inlinunt. et pilos caninos panno adalligant.

(37) Cerebrum cornicis in cibo sumptum palpebras 115
gignere dicitur, oesypum cum murra calido specillo in-
10 litum. idem praestare muscarum fimique murini cinerem
aequis portionibus, ut efficiatur dimidium pondus denarii,
promittitur, additis II sextis denarii e stibi, ut omnia
oesypo inlinantur; item murini catuli triti in vino vetere
ad crassitudinem acopi. pilos in iis incommodos evulsos 116
15 renasci non patitur fel irenaei, ovorum stelionis liquor,
salamandrae cinis, lacertae viridis fel in vino albo sole
coactum ad crassitudinem mellis in aereo vase, hirundinis
pullorum cinis cum lacte tithymalli, spuma coclearum.

(38) Glaucomata dicunt Magi cerebro catuli septem 117
20 dierum emendari specillo demisso in dexteram partem,

§ 115: Marc. 8, 180. — § 116: Marc. 8, 178. — Diosc. (II 11)
eupor. I 53. — § 117: Marc. 8, 142. (104).

1. 2 ulceribus E. 2 tostrinarum VE. | sistit a Erv.
sistit V² in ras. R. si stillat (-lla F) dF. 3 profluentem
(perf- E) v. -ti r. | infusus sistit V(?)v.a.G. 4 cocleae H
e Pl. iun. coctae VdT. -te R. -ta Er. -tus v. de mendo
cfr. § 118. | matutino Pl. iun. v. cfr. XVIII 235. 5 an in
lineo? cfr. Pl. iun. et Marc. 6 alligant VafS. -gat R¹.
liceo RED. lec- V. licio dv. 6. 7 alba addita ego. cfr.
XXX 79. alba Il. v. (cum cera vet. Dal.). 7 dist. ego.
9 calido r. cfr. Marc. (Diosc. eupor. I 53). -dos E. -da RS(D).
-dum v(J). alida Vd. | specillo RTH cum Gron. -ielo Vd.
penicillo v(D). -llos E. cfr. Marc. et § 117. XXXII 75.
VII 183. Cels. VI 6, 1. 27. 38. Diosc. l. l. 12 duabus Il. v. |
extis V. | denaria Vd. | e stibi G. estiui VRd. extiui (sex- v)
Ev. 13 inlinuntur V. 14 iis v(S). is V. his rC(J). |
euulsos V. 16 salamandram VR¹d. | uiridi V. 17 co-
ctum V. deco- f. 18 tytimalli VE. titim- R. 19 maci
V. 20 emendatis pecillo (spe- R¹) VR¹. | dimisso VR
v. a. Lugd.

si dexter oculus curetur, in sinistram, si sinister, aut felle recenti axionis; noctuarum est id genus, quibus pluma aurium modo micat. suffusionem oculorum canino felle malebat quam hyaenae curari Apollonius Pitanaeus cum melle, item albugines. murium capitum caudaeque cinere ex melle inunctis claritatem visus restitui dicunt, multoque magis gliris aut muris silvestris cinere aut aquilae cerebro vel felle cum Attico melle. cinis e capite soricis cum stibi tritus lacrimosis oculis plurimum confert — stibi quid sit dicemus in metal-
 118 lis —, mustelae cinis suffusionibus, item lacertae, hirundinis cerebrum. coctae tritae fronti inlitae epiphoras sedant sive per se sive cum polline sive cum ture; sic et solatis, id est sole correptis, prosunt. vivas quoque cremare et cinere earum cum melle Cretico inungere
 119 caligines utilissimum est. iumentorum oculis membrana aspidis, quam exuit vere, cum adipe eiusdem claritatem inunctis facit. viperam vivam in fictili novo comburere

§ 118: Marc. 8, 99. — Pl. iun. 21, 1. 2. Diosc. II 11. Marc. 8, 101. Diosc. eupor. I 41. — § 119: Marc. 8, 88.

1 sinistrum V. 2 axionis (xio- R¹) *ll.v(J)*. asionis B. *cfr. X 68*. 3 auri *dTv.a.B*. | modo *del. S. cum B*. | micat *ll.v(G)*. emicat B. eminet *Verc. cfr. XI 137*. 4 hyaenae V. genae R¹. 4. 5 pitanaeus *RdE Verc. e con. B(G)*. -nius V. pritaneus vel tyaneus v. 5 albugines oculorum *V²E v.a. H(D)*.

6 caudarumque *d(?)v.a.S*. | et cinere E. | ex *Rv*. et r. 8 *dist. D*. an uel — melle ut *glossema delenda? cfr. § 123*. 9 e capite *ego*. et alipe *V¹R*. al- E. et adipe *V²*. -ips S. -deps *d(?)v*. | suis E¹. sui E². | cum stibi *VRs cum Gron. om. E*. combusti *d(?)v*. | lacrimosus E. 10 confer E. | stibi *Ev(D)*. *cfr. XXXIII 101. Diosc. V 99*. stibis *rTH. cfr. XXXIV 169*. | sit *Er v(S)*. est *rTH*. 11 suffusione d. -ffusionum V. | item — 11. 12 hirundinis *om. VR¹d*. 12 coctae D. *cfr. Pl. iun., de mendo § 114*. coctae *ll.S*. (quae etiam tritae coctaeue v). | fronte d. 13 se siue *dEr v*. siue *V¹R*. se *V²*. | pullinae V. 15 inungere d. -gi *Ev.a.S*. et unguere V. 16 caligine R. | uel iumentorum *VRdS*. 17 quam *v(D)*. quae E. *om. rS*. | exuit uere *ED*. exuerit v. & R) utere *VR*. -ro *dTS*. exuta uere J e con. S. cti V. -tis R¹.

addito feniculi suco ad cyathum unum et turis manna una atque ita suffusiones oculorum et caligines inunguere utilissimum est; medicamentum id echeon vocatur. fit et 120 collyrium e vipera in olla putrefacta vermiculisque enatis
 5 cum croco tritis. et uritur in olla cum sale, quem lingendo claritatem oculorum consecuntur et stomachi totiusque corporis tempestivitates; hic sal et pecori datur salubritatis causa et in antidotum contra serpentes additur. quidam et ad oculos viperis utuntur in cibis. pri- 121
 10 mum omnium occisae statim salem in os addi iubent, donec liquescat, mox IIII digitorum mensura utrimque praecisa exemptisque interaneis discoquunt in aqua, oleo, sale, aneto et aut statim vescuntur aut pane colligunt, ut saepius utantur. ius praeter supra dicta pediculos e toto
 15 corpore expellit pruritusque etiam summae cutis. effectum ostendit et per se capitis viperini cinis — utilissime eo oculos inungunt — itemque adipis viperinus. de felle 122 non audaciter suaserim quae praecipiant, quoniam, ut suo

§ 120: Marc. 8, 102 (103). cfr. Plin. XXIX 70. Diosc. II 18.
 — § 121: Diosc. II 18. eupor. I 43. — Diosc. II 94 extr. —
 § 122: Seren. 218. (Diosc. V 92). — cfr. Diosc. II 19.

1 curis V. iu- d. | manna B. cfr. XII 62. (granum Marc.).
 mamna r. mammam Vdf. -ma v. mam R. mina ED.
 2 unam Vf. 3 echeon U.S. -hion B. entheon v. | uocantur V. -ant R¹. 4 e om. ED. ex H. | uiperea d. 5 et uritur ego. cfr. Marc. exur- U.v. 5. 6 linguendo r e corr. ting- V. 9 et ad oculos ego. et ad tollitur (att- VdTF) U. (ante quidam v.a.B). et ad totidem C cum B. et G. et ad coli uitium J. ex Athoitis D coll. VII 27. sed cfr. Diosc. locus nondum sanatus. 10 occisae dv(D). -sa VR.S. octisa ae E. | statim in E. 11 inquescat V. | mox VRdTH. umor Ev. | quattuor U.v. | utrimque v coll. § 70. -rūque Er. triumque rf. 12 praecissa d. | aqua aut d(?) v.a.S. latet mendum. 13 sale aneto om. E. | et Erv(D). om. rS. | aut VRdTS. omniū (-ibus v) aut rv. aut omnium E. an omni carne aut? | a pane E. pene V. 14 uis VRE. | supra om. VR¹. | peduculos ED. | et E. o V¹. ex D. 16. 17 dist. ego. 16 eo ego. om. U.v. 17 inungunt Ev. ung- r. inunguit H. -git V²dT. iniungit V¹. iungit R. | adipis R¹S. adeps rv(D). 18 audacter R(?) v.a.S. daticiter V. | suaserim V.

- 11,163 loco docuimus, non aliud est serpentium venenum. anguim adeps aerugini mixtus ruptas oculorum partes sanat, et membrana sive senectus vernatione eorum exuta, si adfricetur, claritatem facit. boae quoque fel praedicatur ad albugines, suffusiones, caligines, adeps similiter ad claritatem.
- 123 Aquilae, quam diximus pullos ad contuendum solem
 10,10 experiri, felle mixto cum melle Attico inunguntur nubesculae et caligationes suffusionesque oculorum. eadem vis est et in vulturino felle cum porri suco et melle exiguo, item in gallinacei felle ad argema et albugines ex aqua diluto, item suffusiones oculorum, maxime candidi gallinacei. fimum quoque gallinaceorum, dumtaxat rubrum,
 124 lusciosis inlini monstrant. laudant et gallinae fel et praecipue adipem contra pusulas in pupillis, nec scilicet eius rei gratia saginant. adiuuat mirifice et ruptas oculorum tuniculas admixtis schisto et haematite lapidibus. fimum quoque earum, dumtaxat candidum, in oleo vetere corneisque pyxidibus adservant ad pupillarum albugines. quae in mentione significandum est pavones fimum suum re-

§ 123: Aelian. n. a. I 42. Marc. 8, 86. cfr. Diosc. II 96. — Marc. 8, 110. Seren. 204. 207. Marc. 8, 146. — § 124: Diosc. II 96. — Marc. 8, 147.

2 raptas V. 4 boae RdTfH. boe V. uuluae Er. ululae v. 5 ab albugine V. 8 iunguntur V. 9 calligationes E. caligationis R¹. culica- V. | effusionesque E. que V. om. R¹. 10 est & in VRdS. est ut in E. et in v. 11 argema dfH. -ata U 650. argeam VR. algemata r. alligeata E. -gato ad argema v. 12 item ego. item in U. S. item ad v. cfr. nota ad XXVIII 71. (XX 190). | effusiones E. | candidis VRE. 12. 13 gallinaceis E. 14 inlini// V¹S. -nit F. illini V²RdT H. inlinum E. illinendum (-niend- G) v. (an inlini utile?). | monstrat VRd. | laudat VR¹d. | gallina/// V¹. -ace F². -acei R¹F¹f. | et REJ. sed et V(?)dS. sed v. cfr. § 131. 15 nec VRfED cum U 651. has d(?)C. hoc v. 16 adiuuat v. et adiuat VR. adluat Er. | et ruptas VRdG. ru- C. eru- Ev. 17 admixtis d(?)v. -to RE. -ta V. (an ea adiuuant . . admixta . . haematitae? § 137.) | schistos V. -tas R¹. 18 ueteresque (om. i) E.

sorbere tradi invidentes hominum utilitatibus. accipiter 125
 decoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones omnium
 vitiorum putatur, item fimi eius cinis cum Attico melle.
 laudatur et milui iocur, fimum columbarum ex aceto ad
 5 aegilopia, similiter ad albugines et cicatrices, fel anseri-
 num, sanguis anatum contusis oculis ita, ut postea oesypo
 et melle inungantur, fel perdicum cum mellis aequo
 pondere, per se vero ad claritatem. ex Hippocratis
 putant auctoritate adici, quod in argentea pyxide id ser-
 10 vari iubent. ova perdicum in vase aereo decocta cum 126
 melle ulceribus oculorum et glaucomatis medentur. co-
 lumbarum, palumbium, turturum, perdicum sanguis oculis
 cruore suffusis eximie prodest. in columbis masculae
 efficaciorum putant; vena autem sub ala ad hunc usum
 15 inciditur, quoniam suo calore utilior est. superinponi
 oportet splenium e melle decoctum lanamque succidam ex
 oleo aut vino. earundem avium sanguis nyctalopas sanat 127
 et iocur ovium, ut in capris diximus, efficacius fulvae. 28, 170
 decocto quoque eius oculos abluere suadent et medulla
 20 dolores tumoresque inlinere. bubonis oculorum cinis col-
 lyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. turturis

§ 125: Marc. 8, 66. — Seren. 209. Marc. 8, 186. cfr. Diosc.
 eupor. I 54. — Seren. 210. Marc. 8, 85. Diosc. II 96. eupor.
 I 41. — § 126: Diosc. II 97. eupor. I 38. Celsus VI 6, 39. Pl.
 iun. 22, 14. Marc. 8, 161. 134. Pl. iun. 22, 15—17. — § 127:
 Diosc. eupor. I 44. Marc. 8, 189. 145. — Diosc. II 11.

1 homini R. 3 fimum VR¹. 4 fimum dEv. -um
 quoque VRfH (falso iteratum e §§ 123. 124. an -umque?).
 5 aegilopia dTS. (-pas v). cfr. Marc. ecil- V¹. egel- E. al. . . r
 (reliquis margine abscisis). epil- r. 6 oesypo H. hysopo ll.v.
 7 inungatur VR¹d. -gantur Ev.a.S. | cum om. VR¹d.
 8 ex J. et ll. del. H. dorcados B. dioscoridis et v. | hippo-
 cratis Tv. hipocis V. hypocis Rd. -cysis E. 9 ut putant
 v.a.H. | adicit E. -citur v.a.H. 12 perdicium V. 13 mascu-
 lis Vf. 14 sublata E. 15 superponi VRdfH. 16 ple-
 nium V. | decocto Vdf. 17 aut EPlum.v. ac rTfH.
 18 ouium dEr.v. auium r. an ouillum? | ut om. Er. atque
 ut v.a.D. 19 decoctae E. | oculos dv. -lis VRf. -lorum E.
 20 inlinunt Ev.a.H.

- finum albugines extenuat, item coclearum cinis, finum
 128 cenchridis; accipitrum generis hanc Graeci faciunt. argema
 ex melle omnibus, quae supra scripta sunt, sanatur. mel
 utilissimum oculis, in quo apes sint immortuae. ciconiae
 pullum qui ederit, negatur annis *multis* continuis lippit-
 urus, item qui draconis caput habeat. huius adipe et
 melle cum oleo vetere incipientes caligines discuti tradunt.
 hirundinum pullos plena luna excaecant, restitutaque eorum
 acie capita comburuntur; cinere cum melle utuntur ad
 claritatem et dolores ac lippitudines et ictus.
 129 Lacertas quoque pluribus modis ad oculorum remedia
 adsumunt. alii viridem includunt novo fictili et lapillos,
 qui vocantur *cinaedia*, quae et inguinum tumoribus ad-
 alligari solent, novem signis signant et singulos detrahunt
 per dies; nono emittunt lacertam, lapillos servant ad o-
 130 lorum dolores. alii terram substernunt lacertae viridi
 excaecatae et una in vitreo vase anulos includunt e ferro
 solido vel auro. cum recepisse visum lacertam apparuit
 per vitrum, emissa ea anulis contra lippitudinem utuntur,
 alii capitis cinere pro stibi ad scabritias. quidam viri-
 dem, collo longo, in sabulosis nascentem comburunt et
 131 incipientem epiphoram inungunt, item glaucomata. muste-
 lae etiam oculis punctu erutis aiunt visum reverti, eadem-
 que quae in lacertis et anulis faciunt; serpentis oculum

§ 128: cfr. Pl. iun. 9, 1. Marc. 8, 46. 47. 48. (cfr. Plin. XI 152).
 Diosc. II 60. eupor. I 41. cfr. Marc. 8, 138. — § 130: Marc. 8, 49. —
 8, 90. — § 131: Marc. 8, 140.

1 finum cinis **Vf.** finum *om.* **R¹.** 2 cenchridis **Vf.** cen-
 didis **R¹.** | accipitur **VR¹.** | argeam **VR¹.** 3 ex// **VF.** & e **R¹.** |
 sanantur **VRd v. a. G.** 4 sunt **Ev. a. S.** cfr. § 97. 143. **XXX 30.**
50. 52. 58. 62. 73. 107. 5 multis *ego e Marc. om. ll. v.* cfr.
Pliniana p. 36. 13 cinaedia **B.** cfr. **XXXVII 153.** zenidia
 (cen- v) **Ev.** -ichia **rTf.** | quae *del. vet. Dal.* | inunguinum **VB.**
 ung- r. 14 signantes et *v. a. S.* 15 non **E.** 16 sub-
 sternant **VB.** 17 anulos **V²ErH(D).** anellos *rS.* annu-
 los v. | e **Vv.** ef **R.** et **Er.** *om. d.* | ferro **R¹.** 18 lacerta
 aparuit **V.** 21 longo collo **R(?) v. a. D.** 22 et item **VR¹d**
G. 22. 23 mustelae et incipientem (*inop- R¹*) **VR¹** (*falsa*
utione). 23 etiam in **E.** | eritis **V.** 24 et anuli **V.**

- dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpens
viva dimittatur. lacrimantibus sine fine oculis cinis ste-
lionum capitis cum stibi eximie medetur. aranei muscarii
tela et praecipue spelunca ipsa inposita per frontem ad
5 duo tempora in splenio aliquo ita, ut a puero inpube et
capiatur et inponatur nec is triduo se ostendat ei, cui
medebitur, neve alter nudis pedibus terram attingat his
diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicitur; albugines 132
quoque tollere inunctione araneus candidus, longissimis
10 ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo vetere. is etiam,
cuius crassissimum textum est in contignationibus fere,
adalligatus panno epiphoras sanare traditur. scarabaei
viridis natura contuentium visum exacuit; itaque gemma-
rum scalptores contuitu eorum adquiescunt.
- 15 (39) Aures purgat fel pecudis cum melle, canini lactis 133
instillatio sedat dolorem, gravitatem adeps cum absinthio
et oleo vetere, item adeps anserinus. quidam adiciunt
sukum cepae, alii pari modo. utuntur et per se ovis
formicarum, namque et huic animali est medicina, con-
20 statque ursos aegros hoc cibo sanari. anserum omnium- 134
que avium adeps praeparatur . . . . exemptisque venis

§ 132: Marc. 8, 150. — 8, 100. Isid. VI 11, 3. — § 133:
(cfr. Plin. XXVIII 173. Diosc. eupor. I 60). Pl. iun. 17, 25. 26.
18, 12. Marc. 9, 121. 22. 96. 120. Aelian. n. a. VI 3 extr. Plin.
VIII 101. — § 134; Diosc. II 86. 93. — Pl. iun. 18, 3. 4. 4—7.
Diosc. eupor. I 67. Seren. 176—179. Marc. 9, 124.

2. 3 stelionum VJ. -nibus (ortum ex -nuuf) E. stellionum
RS. -nis dv. 5 in om. R. | spelio aquilo E. 6 nec is Vv.
ne is R. ne his d. ne E. | ei qui V¹R¹f. 7 medeatur
v.a.S. | alter VED. alteruter r(?)v. 8 dicitur E²S. -cuntur
E¹v. -cuntur (-cunt R) dicitur r. 9 quoque dicitur v.a.S.
10 contritus V. | sed iam E. sed is etiam v.a.S. 11 cui
RdS. | crassimum V¹. grauiff- V²E. | lectum E. 12 sane V.
ane R. 14 scaltores V¹r. -ri R. sculptores V²dv.a.S. | con-
tuito d. | eo dT. 16 grauitatemque d. | absentio V.
17 adiciunt dv. dicunt rT. 18 et allii Rd(?)v.a.S. |
///uis R. 21 lac. ego indicavi. exciderunt aqua lotus
(aut membranis ita, ut fuerit exemptis membranis uenisque).
cfr. Diosc. 21 et p. 416, 1 omnibus uenis E(?)D.

omnibus patina nova fictili operta in sole subdita aqua ferventi liquatus saccatusque lineis saccis et in fictili novo repositus loco frigido; minus putrescit addito melle. murium cinis cum melle instillatus aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat. si aliquod animal intraverit, praecipuum remedium est murium fel aceto dilutum; si aqua
 135 intraverit, adeps anserinus cum cepae suco. gliris detracta pelle intestinisque exemptis discoquitur melle in vase novo. medici malunt e nardo decoqui usque ad tertias atque ita adservari, dein, cum opus sit, strigili
 tepefacta infundere. constat deplorata aurium vitia eo remedio sanari aut si terreni vermes cum adipe anseris decocti infundantur; item ex arboribus rubri cum oleo triti exulceratis et ruptis auribus praeclare medentur.
 136 lacertae inveteratae, in os pendentium addito sale, contusus et ab ictu miseras aures sanant, efficacissime autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam distinctae. milipeda, ab aliis centipeda aut multipeda dicta, animal est e vermibus terrae, pilosum, multis pedibus arcuatim repens tactuque contrahens se; oniscus

§ 135: Scribon. 39. Pl. iun. 18, 9—13. Marc. 9, 34. 125. Diosc. eupor. I 57. — Pl. iun. 18, 8. 13—15. Diosc. II 72. eupor. I 60. Seren. 171—173. Marc. 9, 64. — Seren. 169. Marc. 9, 84. — § 136 med.: cfr. Diosc. II 37. Scribon. 39. Marc. 9, 10, 33. Diosc. eupor. I 57.

1 noua **VdEv**. -uo **R(?)G**. cfr. Diosc. et XV 63. XVIII 103. | fictilio **V**. 2 liquatus **VRd**. -tur **Ev**. | siccatusque **Vd**. -turque **v.a.G**. 3 frigide **V**. | dist. ego. 6 si — 7 suco **om.VR¹d**. 8 cum melle **Pl. iun.** (cfr. § 121). in melle **coni. S.** an e melle? 9 e **om.v.a.G**. 10 tertias **dEPl.iun.v.** -ias partes **rTS** cfr. XXI 119. XXIV 131, al. contra XXI 133. | cum **om. E**. | strigila **V¹**. stringil **E**. stingili **R¹**. 12 terreni **dErPl.iun.v(J)**. -rre **R**. -rrae **VfS**. | cum **VRdTH**. aut **E. del. v.** 15 lacertae inueteratae **ego**. -ti inueterati (*orta ex -te*) **ll.v.** cfr. nota ad XXX 53. 15. 16 contusus **E²**. -sis **E¹** -si **v.a.H**. 16 seras **dT**. laesas **v.a.S**. 17 caudam **dEv**. -dis **r**. 18 distinctae **VR**. -cte **dEv**. -cti **C**. | millipaeda **r**. miripaei **R**. millepeda **v.a.J**. cfr. nota ad XXIV 152. | ab aliis — multipeda **om.VR¹d**. 20 arquatim **E**. -tum **V¹t**. arcuatim **V²T**. | onis quod **E**.

Graeci vocant, alii iulon. efficacem narrant ad aurium
dolores in cortice Punici mali decoctum et porri suco.
addunt et rosaceum et in alteram aurem infundunt. illam
autem, quae non arcuatur, sepa Graeci vocant, alii scolo-
5 pendram, minorem perniciosamque. cocleae, quae sunt 137
in usu cibi, cum murra aut turis polline adpositae, item
minutae, latae fracturis aurium inlinuntur cum melle.
senectus serpentium fervente testa usta instillatur rosaceo
admixa, contra omnia quidem vitia efficax, sed contra
10 graveolentiam praecipue ac, si purulenta sint, ex aceto,
melius cum felle caprino vel bubulo aut testudinis ma-
rinae — vetustior anno eadem membrana non prodest,
nec imbre perfusa, ut aliqui putant —, aranei sanies 138
cum rosaceo aut per se in lana vel cum croco, gryllus
15 cum sua terra effossus et inlitus. magnam auctoritatem
huic animali perhibet Nigidius, maiorem Magi, quoniam
retro ambulet terramque terebret, stridat noctibus. ve-
nantur eum formica circumligata capillo in cavernam eius
coniecta, efflato prius pulvere, ne sese condant; ita formi-
20 cae complexu extrahitur. ventris gallinaceorum membrana, 139

§ 137: Pl. iun. 18, 15—24. Diosc. eupor. I 57. 66. 57. 60. —
§ 138: Diosc. eupor. I 57. Marc. 9, 97. Isid. XII 3, 8. — § 139:
Pl. iun. 18, 24—27. Marc. 9, 95. 94. Scribon. 39. — Diosc. II 38.
eupor. I 57. Pl. iun. 18, 27. 19, 1. 2. Marc. 9, 125.

1 iulon *D ex ind.* tulion *E.* tullon *r.* tolon *d.* tollon *V.*
tollen *R.* tylon *v.* tilon *v.* | efficaciter sanant (-nat *del.* ad *v*)
Ev. a. H. 2 cortici *R.* | malū *R.* | decoctum et *Ev.* -tum mel
V d T. -tum mell' *R.* -tum vel *D cum U 653.* | orrisuquo *R.*
corr. r perit margine absciso. (an et porri sucū addunt?).
3 illā *dv.* illa *r.* 4 arquatur *VE.* 5 coclieque *V.* quocliae
quae *R. om. E.* 7 et latae *d(?) v. a. S.* 8 senectus *VR dv.*
fracturis *E.* | inlinantur *E.* | rosace *V¹ R¹.* 9 admixta *R ff E.*
-to *V² in ras. dv.* *cfr. § 51. 124. XXX 141. XXXI 118.*
XXXV 177. XXXVI 133. | sed *om. E.* 10 ac *Er D.* et
rf S. aut *v.* | purulentiae (-tae *v*) sunt *Er v. a. S.* 13 imber *V.*
pertusa *R.* pest- *V.* | aut aliquid *E.* | putant, item *v. a. S.*
14 croco auribus prodest *v. a. D.* 15 magna auctoritate *V a.*
17 stridet *f S (ad seqq. referens).* 18 circumligata capillo
in ca om. E. | uerna *E.* 19 efflatorius *VR¹.*

quae abici solet, inveterata et in vino trita auribus purulentis calida infunditur, gallinarum adeps. est quaedam pinguitudo blattae, si caput avellatur; hanc tritam una cum rosaceo auribus mire prodesse dicunt, sed lanam, qua incluserint, post paulum extrahendam; celerrime enim id pingue transire in animal fierique vermiculum. alii binas ternasve in oleo decoctas efficacissime auribus meri scribunt et tritas in linteolo inponi contusis. hoc quoque animal inter pudenda est, sed propter admirationem naturae priscorumque curae totum in hoc loco explicandum. plura earum genera fecerunt: molles, quas in oleo decoctas verrucis efficaciter inlini experti sunt. alterum genus myloecon appellavere circa molas fere nascens; his capite detracto adtritas lepras sanasse Musaeum pycten in exemplis reliquerunt. tertium genus et odoris taedio invisum, exacuta clune; cum pisselaeo sanare ulcera alias insanabilia, strumas, panos diebus XXI inpositas, percussa, contusa et cacoëthe, scabiem furunculosque detractis pedibus et pinnis. nos haec etiam audita fastidimus; at, Hercules, Diodorus et in morbo regio et orthopnoicis se dedisse tradit cum resina et melle. tantum potestatis habet ars ea pro medicamento dandi quid-

§ 142 extr.: Pl. iun. 88, 8. Marc. 34, 40.

1. 2 purulentis et quaedam pinguitudo d. 2 gallinarum quoque R(?) v.a.D. cfr. § 125. | dist. v.a.S. | est ego. et VRES. est et v. et — pinguitudo om. d. 3 blatta VR¹. -ttam d. blacte E. 4 rosace V. | panam V¹R¹d. 5 extrahendum VIE. 6 ad (pro id) E. 7 ternasue v. -sque VRdT. ternasuae E. 8 contusas V. 12 uerrucas E. 13 myloecon B. -ocon (-ochon v) dE. milocon r. 14 retracto E. 14. 15 musaeum J. -scum VdT. -scam r. musa et v. moschum coni. D. 15 pycten TEJ. -tem d. pictem r. picton v. | requirunt V. | ex (pro et) dT. 16 dist. CFWMüller p. 16. 18 percussae VR¹. | et om. dv.a.S. | cacoetis V. 19 pedibus pinnisque dT. | dist. v.a.S. | non V. | haec om. V¹R¹. | audita RdEG(J). -tu V(?)Tv(S). 20 ad V. | in del. v.a.G. | rege et R¹. reget V¹. regio V². 21 se dedisse D cum U 654. se dedisse d(?)G. resedisse r. residesse E. redisse VR. v. an potui se dedisse? | cum (pro et) V¹R¹a.

quid velit. humanissimi eorum cinerem crematarum servandum ad hos usus in cornea pyxide censuere aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. infixa utique corpori inlitas extrahere constat. mel utilis-
 5 ¹⁴³ simum auribus quoque est, in quo apes inmortuae sint. parotidas comprimit columbinum stercus vel per se vel cum farina hordeacea aut avenacea, noctuae cerebrum vel iocur cum oleo infusum auriculae [a parotide], multipeda cum resinae parte tertia inlita, grylli sive inliti
 10 sive adalligati.

Ad reliqua morborum genera medicinam ex isdem animalibus aut eiusdem generis sequenti dicemus volumine.

C. PLINI SECUNDI NATURALIS HISTORIAE LIBER XXX

1. (1) Magicas vanitates saepius quidem antecedente 1
 operis parte, ubicumque causae locusque poscebant, co-
 15 arguimus detegemusque etiamnum. in paucis tamen digna

§ 143: cfr. Pl. iun. 9, 1. — 20, 11—16. Marc. 15, 44. — Diosc. eupor. I 148. Scribon. 43. Marc. 15, 39, (93). — 15, 72. cfr. Plin. XXX 40. — Marc. 15, 21.

1 humanissim R. -mis Er. | eorum *ll.v. an* medicorum (vel istorum *ex* Er)? 2 cenere R¹. | autoritas R¹. aucto- Vd. 3 et VR¹d. | reumaticis V. -tismis (rum- R¹) Rd. 4 inlita V¹. illita V²Rd. | constant VR. 5 aemortuae (em- v) sunt Ev.a.S. cfr. § 128 et XXX 62. 6 palumbinum VR¹f. (item XXX 67, 110, sed cfr. Pl. iun. et Marc.). | stercus per se VR¹. 7 abenacea E. are- R¹. hare- V. 8 uncos ego posui. aut parotidae (-di Dal.) v.a.J. 9 inlita E. 11 at Rd.v.a.D. | medicinam VRdS(D). -na E. -nasque v(J). 13 antecedente VGRdTfH. -tes E¹. -tis E²v. 15 detegimusque V² e corr. d.

- res est, de qua plura dicantur, vel eo ipso quod fraudul-
 lentissima artium plurimum in toto terrarum orbe pluri-
 misque saeculis valuit. auctoritatem ei maximam fuisse
 nemo miretur, quandoquidem sola artium tres alias im-
 periosissimas humanae mentis complexa in unam se rede-
 2 git. natam primum e medicina nemo dubitabit ac specie
 salutare inrepsisse velut altiore sanctioremque medicinam,
 ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires
 religionis, ad quas maxime etiam nunc caligat humanum
 genus, atque, ut hoc quoque successerit, miscuisse artes
 10 mathematicas, nullo non avido futura de sese sciendi atque
 ea e caelo verissime peti credente. ita possessis hominum
 sensibus triplici vinculo in tantum fastigii adolevit, ut
 hodieque etiam in magna parte gentium praevaleat et in
 oriente regum regibus imperet.
- 3 (2) Sine dubio illic orta in Perside a Zoroastre, ut
 inter auctores convenit. sed unus hic fuerit an postea
 et alius, non satis constat. Eudoxus, qui inter sapien-
 tia sectas clarissimam utilissimamque eam intellegi voluit,
 Zoroastren hunc sex milibus annorum ante Platonis mor-
 4 tem fuisse prodidit; sic et Aristoteles. Hermippus,
 qui de tota ea arte diligentissime scripsit et viciens C
 milia versuum a Zoroastre condita indicibus quoque volu-
 minum eius positis explanavit, praeceptorem, a quo insti-

§ 3: Diog. Laert. prooem. 2. 8. — § 4: Isid. VIII 9, 1.

1 res est *Err.* res *VGR.* re *dT.* 1. 2 fraudulentissima
VG. fraudendiss- *E.* 2 orbi *V¹GR¹.* -bis *E.* 4 quandoque
R¹df. 4. 5 periosissimas *VGd.* 5. 6 redigit *VGR¹dfH.*
 6 prima (*om. e*) *VG.* | dubitabit *D* cum *U 655.* -auit *VGRE.*
 -ant *f.* -at *d(?)v.* | ac *Err.* ae *V¹G.* a *r.* 7 sanctiorem
 quam *E.* -que quam *v.a.H.* 8 desideratissimisque *VGdE*
Ven. 9 religiones *R¹T.* | ad *om. VR¹.* | calligat *VG.* alli- *E.*
 10 successerit *CFWMüller p. 26.* -ssit *vet. Dal.* sugges-
 serit *Err.* -ggerit *rGT.* | miscuisset *R¹d.* 11 mathematicas
 artes *VR¹S.* 12 e *Err. om. r.* 13 fastigi *V¹.* -idi *d.*
 fasdi *V¹.* fas *R¹.* | adolebit *dr.* adel- *R.* 15 grecum *VG.*
 /// reco *R¹.* 18 eudoxius *d.* 20 zoroastren *S.* -trem
dEr(D). -ten *rG.* 22 arte ea *VR&S.* | centum (*pro cen-*
tena) *ll.v.*

tutum diceret, tradidit Agonacen, ipsum vero quinque milibus annorum ante Troianum bellum fuisse. mirum hoc in primis, durasse memoriam artemque tam longo aevo, *non* commentariis intercedentibus, praeterea nec claris nec
 5 continuis successionibus custoditam. quotus enim quisque 5
 hominum auditu saltem cognitos habet, qui soli nominantur, Apusorum et Zaratum Medos Babyloniosque Marmarum et Arabantiphocum aut Assyrium Tarmoendam, quorum nulla exstant monumenta? maxime tamen mirum est, in
 10 bello Troiano tantum de arte ea silentium fuisse Homero tantumque operis ex eadem in Ulixis erroribus, adeo ut *vel* totum opus non aliunde constet, siquidem Protea et 6
 Sirenum cantus apud eum non aliter intellegi volunt, Circe utique et inferum evocatione hoc solum agi. nec postea
 15 quisquam dixit, quonam modo venisset Telmesum, religiosissimam urbem, quando transisset ad Thessalas matres, quarum cognomen diu optinuit in nostro orbe, aliena genti Troianis utique temporibus Chironis medicinis contentae et

§ 6: cfr. Cic. de divin. I 41, 91.

1 agonacen d²v(S). agan- d¹. agonaecen VG. -neiscen (antea -naecen) R e corr. abonacem T. azonacen E. -cem G. az . . . (reliquis margine abscisis) r. 3 durase V¹G. | memoriam REv. eorum rGT. | artem eamque dT. 4 non ego. om. U.v. | intercedentibus VGdS. non intercedentibus (-cid-rH) R(?)v(J). 5 succisionibus VGR¹. | quutus G. quot tulis E. istos v.a.G. 6 hominum ego. cfr. IX 71. communi dTv. commi VGR. om. ErG. | habent VG. 6. 7 cognominantur R(?)Ev.a.S. 8 arabantiphocum VGdTfH. -taphocum R. -tipphocum (-ochum E) Er. arabem hippocum v. | aut dfH. au RFG. ab T. in Vras. om. Erv(D). | assyrium dfH. -um uero v. asirium rGFT. | tarmandam T. -oenidam E. zarmocenidam v.a.H. | quorum — 9 monumenta (-nim- S) Erv. om. rGTf. 10 ea arte Rdv.a.G. 12 uel ego. de VGR¹d¹. om. rv. (an potius id?). | protea rC. -thea Ev. propterea VGd. praet- R. 13 an uolunt, in Circe? 15 quonam RdVerc. quoniam VGVen. quo Ev. | telmesum U.J. -misum S coll. V 107. -messum v. 15. 16 an religiosissimam in? 16 quandam E. quon- v.a.B. | matres V¹GRdTfH. urbes V²Ev. 17 alienae v.a.J. | genti dT. -tis Erv. -te VGRfU. cfr. XXIX 90. | dist. U. 18 itaque Erv.a.S. | chironis r. cyr/nis R. | medicis V²R¹d. | contentae

- 7 solo Marte fulminanti. miror equidem Achillis populis
famam eius in tantum adhaesisse, ut Menander quoque,
litterarum subtilitati sine aemulo genitus, Thessalam co-
gnominaret famulam complexam ambages feminarum de-
trahentium lunam. Orphea putarem e propinquo *artem*
primum intulisse ad vicina usque superstitionis ac medi-
cinae provectum, si non expers sedes eius tota Thrace
8 magices fuisset. primus, quod exstet, ut equidem invenio,
commentatus est de ea Osthanes Xerxen regem Persa-
rum bello, quod is Graeciae intulit, comitatus ac velut
semina artis portentosae sparsit obiter infecto, quacumque
commeaverat, mundo. diligentiores paulo ante hunc po-
nunt Zoroastren alium Proconnensium. quod certum est,
hic maxime Osthanes ad rabiem, non aviditatem modo
scientiae eius, Graecorum populos egit. quamquam animad-
verto summam litterarum claritatem gloriamque ex ea
9 scientia antiquitus et paene semper petitam. certe Py-

§ 7: cfr. Diog. Laert. proem. 5.

ego. -tae a V. (-ta ea S). -te & RdT. -tea G. -ta et ErG(D).
-ta esset B. -ta est v. 1 fulminanti *ego.* -nati V¹GR¹d.
-nante rv. | mior V¹G. minor V². 2 famem V¹. 3 sine
ErG. sin r. in v. | aemulo VGdG. //mulo R. adem ulo Er.
eadem telmesso v. 5 propinquo *artem ego.* -pinquorum
(-quin- G) VGd. -quo eam J cum Gron. -quo R(?) Ev(D).
6 intulisse RdEv. pert- VGS. prot- f. | uicina VGRdTfH.
-nas Ev. -nam U cum Gron. | superstitionis *ego.* cfr. XXXVII
123. -ones Ev. -onem RdTH. -stitutionem VG. | ae VG.
a S cum Gron. 6. 7 medicine G. -na S cum Gron.
7 provectum VGRdTfS. profe- Ev. an provectam? cfr. § 13.
XXVI 20. (contra XXXVII 54). | expers// V. -si T. -sis
R¹Gv.a.G. | thracem T. tracen VGE. 8 fuissent V¹GR¹.
primum VGR¹. | quod om. EG. | exstat G. 9 commentitus
E. | est VGRdTfS. om. EG. erat v. | regem dEr. -gem in-
venio ex (et R) V¹GR. -gem ex V². 10 is dv. si VGR.
his Er. 11 sparsit RU. isp- VGdT. insp- S. sparsisse rG.
aspersit C. -sisse Ev. | infecto VG. interfecto Ev.a.C.
12 commeaueat R e corr. v(U). commoa- E. commemorat f.
commeauerant (cum- VG) rS. 13 zoroastren S. -sten VGR¹d.
-strem rv(D). 14 osthanes VGER e corr. 15 scientiam
VGR¹d. 15. 16 animaduerfo V¹Gd. -er|| R¹. 16 summo
gloriamus R¹G.

thagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc
 discendam navigavere exiliis verius quam peregrinationibus
 susceptis, hanc reversi praedicavere, hanc in arcanis ha-
 buere. Democritus Apollobechen Coptiten et Dardanum
 5 e Phoenice inlustravit voluminibus Dardani in sepulchrum
 eius petitis, suis vero ex disciplina eorum editis. quae
 recepta ab ullis hominum atque transisse per memoriam
 aequae ac nihil in vita mirandum est; in tantum fides istis 10
 fasque omne deest, adeo ut qui cetera in viro probant,
 10 haec opera eius esse infitientur. sed frustra. hunc enim
 maxime adfixisse animis eam dulcedinem constat. ple-
 numque miraculi et hoc, pariter utrasque artes effloruisse,
 medicinam dico magicenque, eadem aetate illam Hippo-
 crate, hanc Democrito inlustrantibus, circa Peloponnen-
 15 siacum Graeciae bellum, quod gestum est a trecentesimo
 urbis nostrae anno. est et alia magices factio a Mose et 11
 Janne et Lotape ac Iudaeis pendens, sed multis milibus
 annorum post Zoroastren. tanto recentior est Cypria.
 non levem et Alexandri Magni temporibus auctoritatem
 20 addidit professioni secundus Osthanes comitatu eius
 exornatus, planeque, quod nemo dubitet, orbem terra-
 rum peragravit.

§ 10 extr.: Isid. VIII 9, 2. — § 11: cfr. Pauli apost. epist.
 ad Timoth. II 3, 8.

1 emperpeducles V G d. | platon R. placon d. 3 in Erv.
 om. r. 4 apollobechen dfr H. -chem V G T D. -che R.
 -llonecen E. -nicem v. | coptiten d H. -tem V G f D. copiten
 R T. captidenent (-itenent r) Er. -nem v. 5 e R E v (U).
 et r S J. | phoenice v (U). -cen R. -cem S J. phenicae E.
 -cen d T. phonicen V G. 7 aliis v. a. S. 9 qui om. E. |
 inquit uiro E. 10 hanc E. | infitientur ego. infici- ll. v.
 cfr. II 112. VI 23. 11 eam Erv. eadem r. | dulcedine d.
 13 aetate illam (illum E) Ev. -atelle G. etatella d. -lle
 V¹. & pelle R. et apelle V². 13. 14 hippocraten d. -tem E.
 -ogratem G. 15 an excidit uicesimo? 16 mose v. muse E.
 -se r. musa d. mus /// R. mus V. 16. 17 et ianno E.
 etiamne d. -num v. a. G. 17 lotape ac ll. Brot. (U). -pea
 v. a. B (H S). iotape G. iochabela B. 18 zoroastren R S.
 -rem r v. 19 alexandria R. 20 professionis E. -ne V¹ G d. /
 hostanes E. osta- r ostea- V G R.

- 12 (3) Extant certe et apud Italas gentes vestigia eius in
 28,17 XII tabulis nostris aliisque argumentis, quae priore
 volumine exposui. DCLVII demum anno urbis Cn. Cornelio
 Lentulo P. Licinio Crasso cos. senatusconsultum factum
 est, ne homo immolaretur, palamque fit, in tempus illud
 13 sacra prodigiosa celebrata. (4) Gallias utique possedit, et
 quidem ad nostram memoriam. namque Tiberii Caesaris
 principatus sustulit Druidas eorum et hoc genus vatium
 medicorumque. sed quid ego haec commemorem in arte
 oceanum quoque transgressa et ad naturae inane per-
 vecta? Britannia hodieque eam adtonita celebrat tantis
 caerimoniis, ut dedisse Persis videri possit. adeo ista
 toto mundo consensere, quamquam discordi et sibi ignoto.
 nec satis aestimari potest, quantum Romanis debeatur,
 qui sustulere monstra, in quibus hominem occidere reli-
 giosissimum erat, mandi vero etiam saluberrimum.
- 14 2. (5) Ut narravit Osthanes, species eius plures
 sunt. namque ex aqua et sphaeris et aëre et stellis et
 lucernis ac pelvibus securibusque et multis aliis modis
 divina promittit, praeterea umbrarum inferorumque collo-
 quia. quae omnia aetate nostra princeps Nero vana fal-

§ 13: Dion. Halic. I 38. Solin. 21, 1. — (Sueton. Claud. 25
 coll. cum Sueton. Tib. 36.) Tacit. ann. II 32. — § 14: cfr. Plin.
 XXXVI 142.

1 itaque (pro certe) Ev.a.H. | italos E. -les VG.
 1. 2 eius cinxit talibus VGD. 3 exposuit E. | DCLII VGR¹d. |
 orbis V. om. R¹. 4 P. om. RE. 5 est om. R¹E. | fit
 VGRdTfJ. om. Erv(D). fuit H(U). et S. an est, ut XVIII
 104. XXVIII 118. XXIX 11, vel fit? | illud G(U). filius
 (fil- R) U. filius v(S). illud ut J. 6 sacri prodigiosi v.a.G
 (HS). | celebrata ErG(D). -tio rTfH. 8 principatu V²
 e corr. | an earum? 9 sed G. cfr. IX 104. ipse U. per
 SC J non apte coll. Sueton. Tib. 36 et Claud. 25. an exciderunt
 aliqua, ut expulit. sed? | artem VGv.a.G. 10. 11 perfecta
 VG. 11 attonite (anto- E) REv.a.S(U). 12 udidisse VG.
 13 discordia E. 14 non Ev.a.H. | post E. 15 quis
 R. | nostra E. 16 saluberrimum erat VGRd. 18 ex aqua
 ego. et aqua VGRdTfH(U). et ex aqua B(S). e aqua r.
 quae (a add. v) Ev. | et ex aere Erv.a.H. et (((R.
 quibusque E. 20 promitt V¹G vet. Dal.

saque comperit. quippe non citharae tragicique cantus
libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa
gestiente in profundis animi vitiis, primumque imperare
dis concupivit nec quicquam generosius voluit. nemo
5 umquam ulli artium validius favit. ad hoc non opes ei 15
defuere, non vires, non discentis ingenium, quae non alia
patiento mundo! immensum, indubitatum exemplum est
falsae artis, quam dereliquit Nero; utinamque inferos
potius et quoscumque de suspicionibus suis deos consu-
10 luisset, quam lupanaribus atque prostitutis mandasset in-
quisitiones eas! nulla profecto sacra, barbari licet ferique
ritus, non mitiora quam cogitationes eius fuissent. sae-
vius sic nos replevit umbris. (6) sunt quaedam Magis 16
perfugia, veluti lentiginem habentibus non obsequi numina
15 aut cerni. an obstitit forte hoc in illo? nihil membris
defuit. nam dies eligere certos liberum erat, pecudes
vero, quibus non nisi ater colos esset, facile; nam ho-
mines immolare etiam gratissimum. Magus ad eum Tiri-
dates venerat Armeniacum de se triumphum adferens et
20 ideo provinciis gravis. navigare noluerat, quoniam ex- 17
puere in maria aliisque mortalium necessitatibus violare
naturam eam fas non putant. Magos secum adduxerat,
magicis etiam cenis eum initiaverat; non tamen, cum

§ 16: Sueton. Nero 51. — Dio Cass. epit. LXIII 2. 5. —
§ 17: cfr. Strabo XV 3, 16 p. 733.

1 cytharae r. cyrae E. | tragicique Erv. -gique r.
3 animis VGd. 4 concupiuit Erv. -pit r. | voluit EB.
ual- rGTfv(H). 5 artium umquam ulli VR¹S. | haec Rd(?)
v.a.S. | opus E. | ei G. est E. om. rD. illi v. 6 dicentis E.
discentes V¹G. -ndi v.a.H. | quae non alia VGdTfES. quæ
alia n r. q̄ n B. non alia H. aliaque non v. 9 poti VG.
10. 11 inquisitione d. 11 profecta VGR¹. 13 repleti
VGR¹S. 15 ut v.a.H. | an ego. non dTEv. om. rH.
num P. | obstitit dT(P)U. -stet VGfH(J). possent Er e corr.
pollint v. | membris ll.v. an in ceteris? 16 cereos VGd.
17 uere VG. | color d. culos VG. | facile dv. -les VG.
facie Er e corr. | iam P. 18. 19 tiridates B. mitridates
(-tidrates E) ll.v. 20 noluerunt E. | quo VG. 21 mari
artis quae VG. marianis quem d. 22 abduxerat Vd.

- regnum ei daret, hanc ab eo artem accipere valuit. proinde ita persuasum sit, intestabilem, inritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis umbras, sed in his
- 18 veneficas artes pollere, non magicas. quaerat aliquis, quae sint mentiti veteres Magi, cum adolescentibus nobis visus 5 Apion grammaticae artis prodiderit cynocephalian herbam, quae in Aegypto vocaretur osiritis, divinam et contra omnia veneficia, sed si tota erueretur, statim eum, qui eruisset, mori, seque evocasse umbras ad percunctandum Homerum, quam patria quibusque parentibus genitus esset, non 10 tamen ausus profiteri, quid sibi respondisse diceret.
- 19 3. (7) Peculiare vanitatis sit argumentum, quod animalium cunctorum talpas maxime mirantur tot modis a rerum natura damnatas, caecitate perpetua, tenebris etiamnum aliis defossas sepultisque similes. nullis aequae cre- 15 dunt extis, nullum religionum capacius iudicant animal, ut, si quis cor eius recens palpitansque devoret, divinationes et rerum efficiendarum eventus promittant. dente talpae vivae exempto sanari dentium dolores adalligato adfirmant. cetera ex eo animali placita eorum suis 20

§ 19: Isid. XII 3, 5. cfr. Plin. IX 178. XI 139. — § 20 extr.:

1 ualuit dv. uol- r. 2 persuasit d² in ras. 5 mecum titi (tibi VG) VGd. | ueteres dv. -ris rD. | aduliscentibus novis VGE. 6 apion RG. appion rv. 7 osiritis S. -tes Erv. -ipitis r. osyrites Lugd. 8 ea (pro tota) Ev.a.H. | rueretur Vf. reuer- G. 9 euocasse Erv. -sset (uo- R) r.

10 quana VG. quam E. qua v.a.H. 11 respondisse (-dit se E¹) diceret U.v. cfr. § 4. -disse uideretur coni. S. -disset D cum luc. p. 48. (cfr. Müller de stilo p. 151 not. 80). an vero respondisse crederet? 12 peculiari V¹G. -ris V².

13. 14 arearum V. 14 cecitates E. -tis v.a.G. | perpetuas VGE. -uae v.a.G. | tenebras E. 15 aliis RdEv(G). alis VG. altis Verc.(D). | defossa E. | reque VGd² in ras.

16 exiti in E. | nullius Vd. | regionum G. religionis Ev.a.S. sed cfr. XXVIII 24. XXXV 177. | iudicat E. ///dicant V. toti- G. 17 ut si quis (qui S) dEr in ras. iulli (-lle G) qui VG. sunt qui T. | deuoret V¹GRdTfH. -raret V²E¹. -rarit E²v(D). 17. 18 diuinationes d. -onis rv. 18 dente e VG. 19 adalligate VGR. -ta r. 20 cetera Erv(H). -re R.

-ro G. celere r. | id ex eo Er. | animalia VGR¹. | placida VG.

reddemus locis. nec quicquam probabilius invenietur quam
muris aranei morsibus adversari eas, quoniam et terra
orbitis, ut diximus, depressa adversatur.

29, 89

(8) Cetero dentium doloribus, ut iidem narrant, me- 21
detur canum, qui rabie perierunt, capitum cinis crema-
torum sine carnibus instillatus ex oleo cyprio per aurem,
cuius e parte doleant, caninus dens sinister maximus,
circumscari-phato qui doleat, aut draconis os e spina, item
enhydridis; est autem serpens masculus et albus. huius
maximo dente circumscari-phant, aut in superiorum dolore
duos superiores adalligant, e diverso inferiores. huius 22
adipe perunguntur qui crocodilum captant. dentes scari-
phant et ossibus lacertae e fronte luna plena exemptis
ita, ne terram adtingant. colluunt dentibus caninis de-
coctis in vino ad dimidias partes. cinis eorum pueros
tarde dentientes adiuvat cum melle. fit eodem modo et
dentifricium. cavis dentibus cinis e murino fimo inditur
vel iocur lacertarum aridum. anguinum cor, si mordeatur 23
adalligeturve, efficax habetur. sunt inter eos qui murem

Pl. iun. 109, 8. — § 21: cfr. Plin. XXXII 82. — § 22 extr.:
Seren. 240. Pl. iun. 27, 21. Marc. 12, 21. — Diosc. II 69. —
§ 23: Diosc. II 72. Pl. iun. 27, 22—27. Marc. 12, 31. Seren. 243.

1 reddamus E. 2 aduersarias G. -ies V¹. -ios f. | ter-
ram E v. a. G. 3 urbiti sunt VG. orbitis R¹. | depressam
auersantur v. a. G. 4 ceterum E v. a. H. 4. 5 medentur E.

5 rabie in E. -iem T v. a. G. | perierunt d(?) G. perferunt r.
prae f. v. 6 cyprio ll. Verc. (S). -ino v(G). cfr. nota ad
XXIX 106. 6. 7 per partem cuius E. 7 an a parte? cfr.
§ 23. 26. XXVII 89. XXXII 31. XXV 166. XXII 70.
XXIV 77, al. | caninus — 8 doleat om. E. 8 circumscari-
phato S, item infra. cfr. XXXII 79. 82 (B). -ifato (-iftico R¹)
ll. D. -ifato v. | osse V². os E. 9 alius d. 10 circum-
scarifantur d. -ficant v. a. S. | aut VGED. at r v. | superiora d.
-re VGR¹ v. a. G. | dolore om. E. 12 adipse V¹ G. -ipe se V². |
perunguntur Ev(D). -guentur rJ. -gentur R. unguentur
(inung- d¹) rS. 12. 13 scariphantur d. -ficantur H. -ifi-
cant v. escarifan V¹ GR. -fant V² r. 13 et om. VGdR¹ H. |
e REv. et r. ex D. 14 coluunt VJ. 16 dentis VGR¹.
-tantes T. 17 inditam E. 18 mordetur T. -ditur V¹ GR¹.

19 adalligeturue J. -getur r. -gatur E. et (aut v) alli-
getur V² in ras. (v) S. ue RGF. uue dT.

bis in mense iubeant mandi doloresque ita cavere. vermes terreni decocti in oleo infusique auriculae, cuius a parte doleant, praestant levamentum. eorundem cinis exesis dentibus coniectus ex facili cadere eos cogit, integros dolentes inlitis iuvat; comburi autem oportet in testo. 5
 24 prosunt et cum mori radice in aceto scillite decocti ita, ut colluantur dentes. is quoque vermiculus, qui in herba Veneris labro appellata invenitur, cavis dentium inditus mire prodest. nam urucæ e brassicae foliis contactu cadunt, et e malva cimices infunduntur auribus cum roseo. harenulae, quae inveniuntur in cornibus coclearum, cavis dentium inditae statim liberant dolore. coclearum inanum cinis cum murra gingivis prodest, serpentis cum sale in olla exustae cinis cum rosaceo in contrariam aurem infusus, anguinae vernationis membrana cum oleo taedae- 15
 25 que resina calefacta et auri alterutri infusa — adiciunt aliqui tus et rosaceum —; eadem cavis indita, ut sine molestia cadant, praestat. vanum arbitror esse circa canis ortum angues candidos membranam eam exuere, quoniam ante ortum in Italia visum est multoque minus credibile 20
 in tepidis regionum tam sero exui. hanc autem vel

§ 24: cfr. Plin. XXV 171. XXVII 89. — Marc. 12, 64. — cfr. Plin. XXIX 62. — Pl. iun. 28, 1—3. Marc. 12, 33. 11, 30.

1 cauere VGRdTfH. -ri Ev(D). 3 doleat ED. sed cfr. Pl. iun. 4 coniectus rPl.iun.v. coie- E. cfr. nota ad XXIX 95. collectus dD. -tis r. colutis J. (insertus Marc.). | ex facile VGR. an et cera obturatus facile? cfr. Pl. iun. et Marc. 5 iubat VG. iuvant E. | testa Rd(?)Pl. iun. Marc. v.a.S. cfr. nota ad XXVIII 234. 6 commori R. | radices VR¹. | scillite rv. -to V²E. -tio d. -icio rT. cfr. nota ad XXVI 114. 7 coluantur VJ. 8 indutus VGR¹. 9 erucæ R(?)v.a.S. | e ego. om. ll.v. | foliis ego. eius ll.v. etiam coni. H. cineris Müller emend. V 8. | contractu R. 10 et e rv. et a ED. e rS. | malba V. 12 induta VGR¹. 15 angine E. -ni VGR¹. 16. 17 dist. D. 17 et om. VGR¹dJ. | ut — 18 cadant om. V¹GR¹. 18 praestat VGE v(D). -tant r(?)H. | circa om. Ev.a.H. 19 ortu v.a.H. | angues Rdv. -uis rS. | exuere fv. ex aure dEr. ex ore VG. ex ere R. 20 ante ortum ego. neutrum ll.v(D). nec G. 21 regionum VGRfS. -nibus d(?)Er v(D). | tam v. iam ll.

inveteratam cum cera celerrime evellere tradunt. et dens
anguium adalligatus dolores mitigat. sunt qui et araneum 26
animal ipsum sinistra manu captum tritumque in rosaceo
et in aurem infusum, cuius a parte doleat, prodesse arbi-
trentur. ossiculi gallinarum in pariete servati fistula salva
tacto dente vel gingiva scariphata proiectoque ossiculo sta-
tim dolorem abire tradunt, item fimo corvi lana adalligato
vel passerum cum oleo calefacto et proximae auriculae
infuso. pruritum quidem intolerabilem facit, et ideo uti-
lius est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem
ex aceto infricare.

4. (9) Oris saporem commendari adfirmant, murino 27
cinere cum melle si fricentur dentes; admiscent quidam
marathi radices. pinna vulturis si scalpantur dentes, aci-
dum halitum faciunt. hoc idem hystricis spina fecisse ad
firmitatem pertinet. linguae ulcera et laborum hirun-
dines in mulso decoctae sanant, adeps anseris aut gallinae
rimas, oesypum cum galla, araneorum telae candidae et
quae in trabibus parvae texuntur. si ferventia os intus
exusserint, lacte canino statim sanabuntur.

§ 26 med.: Pl. iun. 28, 3. 4. Marc. 12, 61. — § 27: Pl. iun.
24, 17—19. 25, 11. Marc. 11, 11. — Pl. iun. 25, 12—15. Marc.
11, 2. — Seren. 244. Pl. iun. 25, 15—17.

1 inueteratam v. -atae E. -ate r. (an inueterati? cfr.
§ 128). | celerrime V. 2 minuit Erv.a.H. | et Erv. om. rG.
3 ipsum ll.v. an uiuum? 4 cuius a VGRdv. cui in
ipfa E. | doleant con. S coll. § 21. 23. 4. 5 arbitrantur d.
-ratur V. 5 ossiculi VGRdJ. -lis Erv. | pariete ll.v. an
panno (ortum ex panne) vel puxide? sed cfr. § 51. | servati///
dJ. -tis rGv. | fistula v. -las ll. | salui V¹G. 6 tacto Er
man. Dal. S. -tu rG. adacto v. | scarificata v.a.S. cfr. § 21.
9 infusae V. 9. 10 utilius VGRdTv(S). tolerabilius
EG. 11 infricare Vd. 13 quidem V. 14 maratv B.
-tyna r. -tina E. | pinna om. E. | uulturi V¹. -rri B. uult r.
om. E. | si om. VR¹G. 15 histricis VGv.a.C. stricis E. |
spina G. pina r. pinna dEv. -ne r. 16 laborum Ev.
-rarum r. calabrarum Rd. -rum ulcera VG. 16. 17 hirun-
dinis E(?)D. 19 in trabibus B coll. XXIX 132. intra bul-
bus (-bos v. balbus G) ll.Gv. an in trabalibus? | an texantur?
20 statim in VG. | sanabitur v.a.S.

- 28 (10) Maculas in facie oesypum cum melle Corsica quod asperrimum habetur, extenuat, item scobem cutis in facie cum rosaceo inpositum vellere — quidam et butyrum addunt —, si vero vitiligines sint, fel caninum prius acu compunctas, liventia et suggillata pulmones arietum pecudumque in tenues consecti membranas calidi ir-
- 29 positi vel columbinum simum. cutem in facie custodi- adeps anseris vel gallinae. lichenas et murino fimo et aceto inlinunt et cinere irenaei ex oleo; in hac curatione prius nitro ex aceto faciem foveri praecipiunt. tollit ex facie vitia et coclearum, quae latae et minutae passim inveniuntur, cum melle cinis. omnium quidem coclearum cinis spissat, calfacit smectica vi et ideo causticis miscetur psorisque et lepris et lentigini inlinitur. invenio et formicas Herculaneas appellari, quibus tritis adiecto sale
- 30 exiguo talia vitia sanentur. buprestis animal est rarum in Italia, simillimum scarabaeo longipedi; fallit inter herbas bovem maxime, unde et nomen invenit, devoratumque tacto felle ita inflammat, ut rumpat. haec cum hircino sebo inlita lichenas ex facie tollit septica vi, ut supra
- 29, 95 dictum est. vulturinus sanguis cum chamaeleontos albae,
- 22, 45 quam herbam esse diximus, radice et cedria tritus

§ 28: Marc. 19, 33. — Pl. iun. 102, 9—13. Marc. 19, 59. — § 29: Pl. iun. 33, 2—5. Marc. 19, 17. — Marc. 19, 34. — Diosc. II 11. — Marc. 19, 14. — § 30: Diosc. II 66. — Pl. iun. 100, 6. 7. 101, 2. 3. 34, 17. 18. Marc. 19, 35.

1 eisopum E. eso- v.a.B. 2 habemus Er. 3 an in vellere? cfr. nota ad XXVIII 248. 4 uetiligines V². uetlig- V¹G. uelig- E. | uel (pro fel) E. 5 compuncta E. -tas ad VGR¹D. -tas at J. 8 ex (pro et) d. 10 praecipuunt E². -uum E¹. 12 cinis cum omnia E. 13 smectica E. smet- VGR¹d¹. sept- d². | uii E. vii VG. 14 et lepris Erv(S). om. rGH. | lentigini Erv. -num rG. 15 appellatas v.a.H. 16 exigui VG. | alia E. 17 italia dEv. al. . . . r (reliquis margine abscisis). athla VG. athala R. | longipedium VGR¹. 19 felle E. | inflamment VG. -famat R. | ut om. R¹. 21 chamaeleontos D. -neos Rd. -nis v. chameleoneos (ca- V¹E) rG. 22 quam Erv. om. rG. | herba VG Ven. e d. | cedria Ev. c . . . r (reliquis margine abscisis). geria r.

contectusque brassica lepras sanat, item pedes locustarum cum sebo hircino triti, varos adeps gallinaceus cum cepa subactus. utilissimum et in facie mel, in quo apes sint inmortuae, praecipue tamen faciem purgat atque erugat
5 cygni adeps. stigmata delentur columbino fimo ex aceto.

(11) Gravedinem invenio finiri, si quis nares mulinas 31
osculetur. uva et faucium dolor mitigatur fimo agnorum,
priusquam herbam gustaverint, in umbra arefacto, uva
suco cocleae acu transfossae inlita, ut coclea ipsa in fumo
10 suspendatur, hirundinum cinere cum melle; sic et tonsillis succurritur. tonsillas et fauces lactis ovilli gargarizatio 32
adiuvat, multipeda trita, fimum columbinum cum passo gargarizatum, etiam cum fico arida ac nitro inpositum extra. asperitatem faucium et destillationes leniunt
15 cocleae — coqui debent inolae demptoque tantum tereno conteri et in passo dari potui; sunt qui Astypalaeicas efficacissimas putent et minimas earum —, gryllus in-

§ 31: cfr. Plin. XXVIII 57. Pl. iun. 24, 4. Marc. 10, 60. — Marc. 14, 48. 49. — Diosc. II 60. Pl. iun. 29, 11. Marc. 14, 17. — Pl. iun. 30, 12. 29, 18. — § 32: Pl. iun. 29, 19. 30, 1—4. Marc. 14, 33. 34. Pl. iun. 30, 5—7. — Seren. 288. Pl. iun. 30, 7—9. Marc. 15, 21.

1 concertusque E. content- v.a.G. 2 uarros VG. uaras E. | ceba V¹G. 3 et om. VGR¹. an est? 4 emortuae v.a.G. 6 grauidinem VGR¹. | murinas Ev.a H. 7 an uuae? 8 arefacta VG. 9 suc V. sua G. | cocleae — ut Err. om. r. | transfuse illita r. 10 hirundinem VG. -ne R¹. 11 lactens E. | ouillis R. uu- VG. 11. 12 gargarisatio V¹. -issatio V²RE. 12 dist. G(D). | tritam V(?). -ta in S. | fimo columbino VGR¹dS. sed cfr. Pl. iun. et Marc. 13 in passo VGR¹. (ex Pl. iun.). 14. 15 dist. G(D). 14 asperitatem — leniunt cum antecedd. iunxerunt v(H), item Pl. iun. et Marc. | asperitate VG. | liniunt R. 15 an cocleae quae? | inolae VG. inolatae E. in lacte v.a.H. | tantum qui VG. 16 passu V. | potui dPl.iun.v. -tu rGfS. cfr. nota ad XXIV 148. 16. 17 astipallaeicas R. -lleicas V. cesp. . . . r (reliquis margine abscisis). 17 minimas ego. miffima f. iniffima VRE. in is (his J) ima dJ e con. S. cinis D cum U 658. smegma H. in iis smegma v. locus nondum sanatus. | menarum D coll. XXXII 83. 88. 90, sed ab hoc loco alienum. \ zryllus VG. lenit et gryllus v.a.S. (dist. S).

fricatus aut si quis manibus, quibus eum contriverit, tonsillas attingat.

- 33 (12) Anginis felle anserino cum elaterio et melle citissime succurritur, cerebro noctuae, cinere hirundinis ex aqua calida poto. huius medicinae auctor est Ovidius poeta. sed efficaciores ad omnia, quae ex hirundinibus monstrantur, pulli silvestrium — figura nidorum eas deprehendit —, multo tamen efficacissimi ripariarum pulli; ita vocant in riparum cavis nidificantes. multi cuiuscumque hirundinis pullum edendum censent, ut toto anno 10
34 non metuatur id malum. strangulatos cum sanguine comburunt in vase et cinerem cum pane aut in potu dant. quidam et mustelae cinerem pari modo admiscunt; sic ad strumae remedia dant et comitialibus cotidie potui. in sale quoque servatae hirundines ad anginam drachma bi- 15
35 milipedam inlini anginis efficacissimum putant; alii XX tritas in aquae mulsae hemina dari per harundinem, quo-

§ 33: Pl. iun. 31, 12—14. cfr. Marc. 15, 93. 5. 9. 26. Diosc. II 60. eupor. I 88. — Pl. iun. 31, 14—18. — Celsus IV 7 extr. Marc. 15, 34. — § 34: Pl. iun. 31, 18—20. — Diosc. II 27. eupor. I 18. 89. — § 35: Diosc. II 37. eupor. I 88. (cfr. Marc. 15, 72). Pl. iun. 31, 20. 30, 21. Marc. 15, 70. 71. Pl. iun. 31, 1—4. cfr. Diosc. II 98.

2 attingant VGR¹. 3 anguinis V. | elatirio R. al. . . . r (reliquis margine abscisis). | melli V. male R. 5 potu R. 7 pullis d. 8 multi VGR¹. 9 multi RdS. -tis VG. si multi Er. sunt qui C. sunt multi qui v. 10 ut VGR¹ES. in d. ne v. 11 non ErS. om. rGTv. an ne? cfr. § 106. XXVII 15. vol. III p. 496 ad XX 180. | cum sanguine VGRd v. anguine E. om. Pl. iun. an anginae? 12 aut in (pro et) E. | aut in ego e Pl. iun. aut ll. v. 13 cineres d(?)Er v. 14 cotidie om. E. | potui R. -tuf VG. -tu d(?)Er v. 15 servate servare V. | hirundinis E(?)D. | anguinam VG. -nū R. . . is in una r (reliquis margine abscisis). angus in ima E. -ginam una v. a. S. | drachmae E. (an -ma I?). -ma una dS. dramma VG. 16 nidos T. | dicunt VGR¹T. | potos T. 17 milipedam (milli- r. mille- v) RdJ. cfr. nota ad XXIV 152. -da (milli- E) rG. | anguinis VGR. -uis E. | efficacissime R¹. | xx d Pl. iun. cfr. etiam § 49. XXI Ev(D). al. . . r (reliquis margine abscisis). XI rGS.

niam dentibus tactis nihil prosint. tradunt et murem cum verbenaca excoctum, si bibatur is liquor, remedio esse, et corrigiam caninam ter collo circumdatam, finum columbinum vino et oleo permixtum. cervicis nervis, opisthotono ex milui nido surculus viticis adalligatus auxiliari dicitur, 5. strumis exulceratis mustelae sanguis, ipsa decocta in vino; non tamen sectis admovetur. aiunt et in cibo sumptam idem efficere vel cinerem eius sarmentis combustae mixtum axungia. lacertus viridis adalligatur; 10 oportet post dies XXX alium adalligatum. quidam cor eius in argenteo vasculo servant ad femineas strumas et viriles. cocleae cum testa sua tusae inlinuntur, maxime 37 quae frutectis adhaerent, item cinis aspidum cum sebo taurino inponitur, anguinus adeps mixtus oleo, item anguium cinis ex oleo inlitus vel cum cera. edisse quoque eos medios abscisis utrimque extremis partibus adversus strumas prodest vel cinerem bibisse in novo fictili ita crematorum, efficacius multo inter duas orbitas occisorum. et gryllum inlinere cum sua terra effossum suadent, item 38

§ 36: Diosc. II 27. eupor. I 154. Marc. 15, 79. Pl. iun. 80, 19. 20. — Marc. 15, 52. — § 37: Marc. 15, 80 (ubi *salictis* pro *salinis* scribendum est). Pl. iun. 80, 20—81, 5. Celsus V 28, 7. — § 38: Pl. iun. 81, 5—9. Marc. 15, 81. — Pl. iun. 81, 9—13. Marc. 15, 58.

1 ex (pro et) VG. 4 neruis et Err. 6 sanguis v. -inis ll. de mendo cfr. § 41. 80. 112. 7 adiunt E. | in Err(S). om. rGTfH. 8 id est R¹. | cinerem ll. D. -ri v. 9 mixtum ego. miscetur ll. v (semicolon ante posuit D). de mendo cfr. § 73. | axungia — 11 servant om. E. 10 oportet VGE. om. dv. | post dies xxx (xx d) VGdv. om. R. | oportet alium v. a. S. | adalligatum ego. -gari v. om. R. -gatum oportet VG (falso iterantes) d¹J. -gare (-ri S) oportet d²S. 11 argenteo dr C. -to r. | femineas ego. -nas ll. f. -narum v. | struma R¹. | et om. d(?) v. a. S. 12 uiriles (vel mares) ego e Marc. ueteres ll. v. | dist. ego. cfr. Marc. (punctum posuerunt post servant v(D), post strumas H). 13 frutecti VR¹. 14 anguinis VGE. | oleum E. | item — 15 oleo Err. om. rGT. 15 uel inlitus VGf. 16 medius VGR¹. | abscisis VGRdPl. iun. v (Brot.). -issis H(D). -cessis E. cfr. nota ad XXIX 99. | utrumque VG. | partibus VGRdTJ. arti- Err. S. -tubus v. 19 grillum VGE(?) D. sed cfr. § 32. XXIX 138. 143. XXXV 114 (B). | cum sua terra falso iterant post effossum VR.

finum columbarum per sese vel cum farina hordeacea aut
 avenacia ex aceto, talpae cinerem ex melle inlinere. alii
 iocur eiusdem contritum inter manus inlinunt et triduo
 non abluunt. dextrum quoque pedum eius remedio esse
 strumis adfirmant. alii praecidunt caput et cum terra
 talpis excitata tusum digerunt in pastillos pyxide stagna
 et utuntur ad omnia, quae intumescant, et quae aposte-
 mata vocant quaeque in cervice sint; vesci suilla tunc
 39 vetant. tauri vocantur scarabaei terrestres ricino similes
 — nomen cornicula dedere —, alii pediculos terrae vo-
 cant; ab his quoque terram egestam inlinunt strumis et
 similibus vitiis et podagris, triduo non abluunt. prodest
 haec medicina in annum, omniaque his adscribunt, quae
 38 nos in gryllis rettulimus. quidam et a formicis terra
 egesta sic utuntur. alii vermes terrenos totidem, quos
 40 sint strumae, adalligant, pariterque cum iis arescunt. alii
 29, 70 viperam circa canis ortum circumcidunt ut diximus, dein
 121 mediam comburunt, cinerem eum dant bibendum ter sep-
 tenis diebus, quantum prenditur ternis digitis; sic strumis
 medentur, aliqui vero circumligantes lino, quo praeligata
 infra caput vipera pependerit, donec exanimaretur. et
 milipedis utuntur addita resinae terebinthinae parte quarta,
 quo medicamento omnia apostemata curari iubent.

§ 39 extr.: cfr. Seren. 78. — Pl. iun. 81, 13—15. — § 40:
 Diosc. eupor. I 154. Pl. iun. 81, 15, 16. cfr. Marc. 15, 67. —
 Pl. iun. 81, 16—19. Marc. 15, 72. (cfr. Plin. XXIX 143).

4 pedum VGE. -dem r(?)v. 5 praecidunt terra et cum
 caput VR¹. 6 talpis E. | excitata (-ita VGS) tusum VGRdv.
 -itat ad usum E. cfr. XVIII 194. XVII 46. | digerunt Erv.
 deg- rG. | pastillis VGR¹. | stannea d(?)v.a.J. cfr. XXIX 35.
 7 intumescant ED. -cunt rv. 8 sulla VGE. 9 simi-
 lis V. 10 peduculos VD. 12 si similibus VGE. 13 om-
 niumque E. 14 gryllis dv. grillis rVen.(D). 15 sicut V. |
 quod V. 16 iis v(S). is V. his rC(D). 18 media VGR.
 19 prehitur r. preh- R. (an prendatur?). 20 circum-
 ligant eas v.a.S. 21 intra VGR. 22 milipedis dJ. cfr.
 § 35. -des VGR. millipedis Er. millep- v. | resina VGR. |
 terebintine R. | tertia Marc. item Plin. XXIX 143. cfr. infra
 § 75. 23 postemata R. | curare VRd.

(13) Umeri doloribus mustelae cinis cum cera mede- 41
tur. — Ne sint alae hirsutae, formicarum ova pueris in-
fricata praestant, item mangonibus, ut lanugo sit pube-
scentium, sanguis e testiculis agnorum, cum castrantur.
5 qui evulsis pilis inlitus et contra virus proficit.

(14) Praecordia vocamus uno nomine exta in homine, 42
quorum in dolore cuiuscumque partis si catulus lactens
admoveatur adprimaturque his partibus, transire in eum
dicitur morbus, idque exinterato perfusoque vino de-
10 prehendi vitiato viscere illo, quod doluerit homini, sed
obruui tales religio est. ii quoque, quos Melitaeos voca- 43
mus, stomachi dolorem sedant adplicati saepius; transire
morbos aegritudine eorum intellegitur, plerumque et morte.
6. pulmonum quoque vitiis medentur, item mures, maxime
15 Africani, detracta cute in oleo et sale decocti atque in
cibo sumpti. eadem res et purulentis vel cruentis ex-
creationibus medetur, (15) praecipue vero coclearum 44
cibus stomacho. in aqua eas subfervefieri intacto corpore
earum oportet, mox in pruna torreri nihilo addito atque
20 ita e vino garoque sumi, praecipue Africanas. nuper hoc
conpertum plurimis prodesse; id quoque observant, ut
numero inpari sumantur. virus tamen earum gravitalem

§ 41: Pl. iun. 35, 19. Marc. 18, 1. — § 42: Seren. 439 sqq.
Pl. iun. 43, 16. 21—23. Marc. 21, 1. — § 44: Diosc. II 11. Pl.
iun. 44, 22—27. Marc. 20, 35. 111. — Pl. iun. 38, 7—9.

4 sanguinis et E. -ine e v.a.G. | qui (pro cum) Erv.a.S.
7 sic VG. | lactens v. -tes V²Er. -tus V¹GR. -tans d
Pl.iun.Marc. 8 adprimaturque his (iis v) dC. -meturque
his Er. -matisque his R. -matur qui (quia V) et is VG.
9 morbum E. | exintrato VGR¹. 10 uiciato E. om. VGR¹d. |
hominis et Rv.a.D. -nis sed d. 11 tales G. -lis U.S.
aliis v. cfr. § 64. | ii B. hii VR. hi rC. hae v. (an que
pro quoque?). | melitaeos B (coll. III 152). -itotos E. -ilotos r.
meletitos d. melle- rG. melolonthas v. 13 morbum VGd. |
aegritudinem R. 14 pulmonum dErv(D). -nes VGR. -nis
H. | quoque VGfH. quioque R. om. dErv(D). | item ego. id
VGRd. et Erv(D). iidem J. 19 nihilo U.v. an nitro vel
tale quid? om. Pl. iun. et Marc. 20 garique V. 22 su-
mant Ev.a.H.

halitus facit. prosunt et sanguinem excreantibus dempta
 45 testa tritae in aqua potu. laudatissimae autem sunt Afri-
 canae — ex iis Iolitanae —, Astypalaeicae, item Siculae
 modicae, quoniam magnitudo duras facit et sine suco,
 Baliaricae, quas cavaticas vocant, quoniam in speluncis 5
 nascuntur, laudatae ex insulis et Caprearum, nullae autem
 cibus gratae neque veteres neque recentes. fluviatiles et
 albae virus habent, nec silvestres stomacho utiles, alvum
 solvunt, item omnes minutae. contra marinae stomacho
 utiliores, efficacissimae tamen in dolore stomachi *e* lau- 10
 datis traduntur quaecumque vivae cum aceto devoratae.
 46 praeterea sunt quae ἀκέρατοι vocantur, latae, multifariam
 nascentes, de quarum usu dicemus suis locis. gallina-
 ceorum ventris membrana, si inveterata est, inspersa po-
 tioni destillationes pectoris et umidam tussim vel recens 15
 tosta lenit. cocleae crude tritae cum aquae tepidae cyathis
 III si sorbeantur, tussim sedant. destillationes sedat et
 canina cutis cuilibet digito circumdata. iure perdicum
 stomachus recreatur.

§ 45: Diosc. II 11. — Pl. iun. 44, 27. — § 46: Pl. iun. 37,
 6—11. Marc. 16, 28.

1 faciunt E. | excreantibus et sanguinem VRdS. 2 aqua
 ego. -uae ll.v (contra Plinii usum). an vero aqua potae?
 3 iis v. is V. ir R. it d. his ErC. | iolitanae (-atne R) VGRdS
 cum Gron. coll. V 20. olit- (-atne r) Errv. solit- B(C) coll. V 9
 et IX 173. Varro r. r. III 14, 4. | casypalaeicae r. casipa- E².
 casica- E¹. | item ego. et ne VGR. om. dErr(D). et H. Aet-
 naeae S cum Gron. 4 magnitudo — 5 quoniam om. V¹GR¹d.
 6 ex D e coni. S. et ex ll.v. | ex (pro et) VRd. del.v.a.J. |
 nullae drv. -lle E. -llis VGR¹fS. 7 gratae Rdv(J). -te VG.
 grece Er. graecae S. | dist. v.a.J. cfr. Diosc. 8 utilem E.
 10 si (pro tamen) VG. 10. 11 e laudatis J. flau- V¹Gd.
 frau- (-alis R) V²R. lau- E. -atiores v. 11 uiuae EPl.iun.v.
 uiue r. ute Rd. ut VG. 12 ἀκέρατοι Gron. aceratote J.
 -tae d(?)v. aueratote V²GR. eue- V¹. gratoe E²r. groe E¹.
 (ageraton [i. e. ἀκεράτων] medicamentum index). | tantae VG
 R¹. | multifariae R¹. 13. 14 zalinaceorum R¹. 14 si
 VGRd. om. Errv (cfr. § 67). | inveterata est ego. -tae et E.
 -ta et rv. 14. 15 potione d. 15 destillationis R¹. |
 humidam v.a.S. -datam Er. -de r. 16 tritae — tepidae
 om. E. 17 tribus ll.v. 18 cana V.

(16) Iocinerum doloribus medetur mustela silvestris 47
 in cibo sumpta vel iocinera eius, item viverra porcelli
 modo inassata, suspiriosis multipeda, ut ter septenae in
 Attico melle diluantur et per harundinem bibantur; omne
 5 enim vas nigrescit contactu. quidam torrent sextarium
 in patina, donec candidae fiant, tunc melle miscent [alii
 centipedam vocant] et ex aqua calida dari iubent in cibo.
 cocleae ris, quos linquit animus aut quorum alienatur mens 48
 aut quibus vertigines fiunt, ex passi cyathis III singulae
 10 contritae cum sua testa et calefactae in potu datae diebus
 plurimum VIII; aliqui singulas primo die dedere, sequenti
 binas, tertio ternas, quarto II, quinto I; sic et suspiria
 emendant et vomicas. esse animal locustae simile sine 49
 pennis, quod trixallis Graece vocetur, Latinum nomen non
 15 habeat, aliqui arbitrantur, nec pauci auctores, hoc esse
 quod grylli vocentur; ex his XX torrerī iubent ac bibi e

§ 47 init.: Pl. iun. 44, 21. Marc. 22, 3. — § 48: Pl. iun.
 44, 11—19. Marc. 20, 132. 3, 5. 6. — § 49 med.: Pl. iun. 38,

1 iocinerum *v(D)*. -norum *E*. -neris *rGTfH*. 2 uiuerra
dErG. ituerura *R*. id uer- *VG*. uipera *v*. | procelli *VGR*.

3 multipeda *VG*. -dae *R(?)E*. -dae ita *d(?)rav* (*ortum ex*
-edaeda). multipeda et milipeda (*praeter § 40. 86*) *ubique sin-*
gulari numero dictae inveniuntur: § 32. 35. 54. 68. 75. 93. 114.
XXIX 136. 143. XXVIII 160. XXIII 55. XXII 122. 130.
XX 12. 41. 257. | ut ter *dv*. uter *Er*. ut *rG*. | septenae *Ev*.
 -ne *r*. -ni *d*. -tini *rG*. 4 deluantur *R¹*. 5 torrent *dTJ*.
 -ens *VGR*. -entis *Er^v*. -ent ex iis *B*. 6 candidi *VG*.

6. 7 uncus posui cum *U 660 coll. XXIX 136*. 7 centum-
 pedum *VGf*. -dem *d*. | necant *v.a.G*. | calida *V²Ev*. calda *r*.
om. rGT. 7. 8 in cibo. cocleae *ego*. cocleae in cibo (*cib*
V²Gr. -bos *dv*) *U.S*. 8 iis *v(S)*. his *dC*. is *rD*. | inquit *d*.

9 tribus *U.v*. ternis *Pl.iun*. | ingule *V*. 11 nouem *U.v*. |
 aliquis *VGR*. 12 tertio *om. VGR¹d*. | II *Pl.iun*. duas *Er^v*.
om. r. | quinta *VG*. | unam *U.Pl.iun.v*. 13 emendat *VGR*.

14 trixallis *J*. -alis (*tryx- v*) *VGRdv*. *cfr. § 117. 129.*
troxallis S cum B ex Aeliani n. a. VI 19. -alis *H ex indice.*
tixallis E. *tyx- r*. | greci *V¹GE*. | uocatur *Er^v.a.H*. | nomen
om. V¹GR¹dT. 15 habeat nomen *dT*. | pauciores (*om. auc-*
tores) *Ev.a.H*. | hos esse qui *S cum Gron*. 16 grylli *dS*.

-llus *v*. grilli *rD*. | uocetur *v.a.S*. | triginta *R¹*. | torrerī *dv*.
 -rrei *E*. -rri *R*. -rrent *VG*. | ibibent *VG*. | uiui *V²E*.

- mulso contra orthopnoeas. sanguinem expuentibus cocleae, si qui inlotis protropum infundat vel marina aqua ita decoquat et in cibo sumat aut si tritae cum testis suis
 50 sumantur cum protropo; sic et tussi medentur. vomicas privatim sanat mel, in quo apes sint demortuae. sanguinem reicientibus pulmo vulturinus vitigineis lignis combustus, adiecto flore Punici mali ex parte dimidia, item cotoneorum liliorumque isdem portionibus, potus mane atque vesperi e vino, si febres absint, si minus, ex aqua, in qua cotonea decocta sint.
- 51 (17) Pecudis lien recens magicis praeceptis super dolentem lienem extenditur dicente eo, qui medeatur, lien se remedium facere. post hoc iubent in pariete dormitorii eius tectorio includi et obsignari anulo ter novies eademque dici. caninus si viventi eximatur et in cibo sumatur, liberat eo vitio. quidam recentem superinligant.
- 52 alii duum dierum catuli ex aceto scillite dant ignorant vel irenacei lienem, item coclearum cinerem cum semine lini et urticae addito melle, donec persanet. liberat et

10—13. Marc. 16, 75. Pl. iun. 37, 11—13. — § 50: Pl. iun. 40, 5. — § 51: Pl. iun. 56, 7—12. Marc. 23, 70. (47, ubi *agninus* scribendum videtur). 48. — § 52: Pl. iun. 56, 13—20. Marc. 23, 62. 64. 50. — (cfr. Diosc. II 68).

1 sanguinemque **R(?)v.a.J.** | cocleae **ll.J.** -leis **S. om. v.**
 2 si **J. om. E.** est **rv.** | qui cochleis **v.a.S.** | an ita delendum (vel eas)? | marinam aquam **R(?)v.a.D.** 4 tussim (-ssi **G.**) emendentur (-dant **dt**) **VGR¹dt.** 5 melle **E.** | demortuae **ll.Pl.iun.H(J).** imm- **S. em- v** (an recte? cfr. § 62).
 8 cotoniorum **V.** -rum ut **R¹** (item infra). | potionibus **VG.**
 9 vesper ter (ten **G.**) fino **VG.** | febris (-res **E.**) absit **Ev.a.H.** an recte? 12. 13 lineis remedium **E.** 13. 14 dormitrio **E.**
 14 tecto **E.** -toue **v.a.H.** | includitur et **E.** | obsignare **VGR¹.** | ter **ll.v(S).** terque **G.** | noviesque **Tv.a.G.** 15 eademque ego e **Pl. iun.** earumque (-quae **E.**) **VGRE.** carmen d(?)v. carmenque **D.** | existimatur (exhi- **R.**) **VGR.** 16 eo vitio **Er.** euo initio **R.** euomitio **VG.** -tu d² in ras. 17 scillite **S.** -tico v. scilite **R.** -lice **VG.** in scillito (-ico **r.**) **Er.** alii d¹ in ras. cfr. nota ad XXVI 114. | dant irenanti **VGd.**
 18 irenantei **R¹.** 19 persanet **Er.v.** -nent **rGTf.** an persanetur cum **Pl. iun.?** | liberat **dtS.** eo lib- **G.** lib- **E.** libera (eo lib- **r.**) **r.**

lacerta viridis viva in olla ante cubiculum dormitorium eius, cui medeatur, suspensa, ut egrediens revertensque attingat manu, cinis e capite bubonis cum unguento, mel, in quo apes sint mortuae, araneus et maxime qui
 5 lycos vocatur.

(18) Upupae cor lateris doloribus laudatur, coclearum 53
 cibus in tisana decoctarum; et per se inlinuntur. canis
 rabiosi calvariae cinis potioni inspergitur. — Lumborum
 dolori stelo transmarinus capite ablato et intestinis de-
 10 coctus in vino cum papaveris nigri denarii pondere dimi-
 dio eo suce bibitur. lacertae virides decisis pedibus et
 capite in cibo sumuntur, cocleae III contritae cum testis
 suis atque in vino decoctae cum piperis granis XV. aquilae 54
 pedes evellunt in aversum a suffragine ita, ut dexter dex-
 15 trae partis doloribus adalligetur, sinister laevae. multi-^{29, 136}
 peda quoque, quam oniscon appellavimus, medetur denarii
 pondere ex vini cyathis II pota. vermum terrenum catillo
 ligneo ante fisso et ferro vincto inpositum aqua excepta per-
 fundere et defodere unde effoderis, Magi iubent, mox aquam
 20 bibere catillo, mire id prodesse ischiadicis adfirmantes.

§ 53: Pl. iun. 36, 3. 4. Marc. 24, 10. — Seren. 461—463.
 Pl. iun. 36, 3. — § 54 extr.: Pl. iun. 42, 22—43, 3. Marc. 25, 45.

1 dormitorii dT. 2 mediatore VG. -deretur E. -detur
 v.a.H. 4 mortuae H.H(J). em- v. inm- S. 5 lycos r.
 licus R. 6 caro Pl.in. | laudatur Erv. -antur rGT.
 7 cibus VGR. -bi dT. cinis Erv. cfr. de dictione § 44. 61,
 de re Marc. | tisana S. ptis- v(Marc.). tipsana d. tisina E.
 tisna r. tisibina r. | quae et per se v.a.S. 8 potio fi VG.
 om. dT. | insuper VG. 9 stelo drJ. stellio Ev. stelionis r. |
 capite — 9. 10 decoctus in 3rv. om. r. 11 eo om. R¹. | sucu
 V. (et sucus Gesner). an eo delendum et suco post nigri trans-
 ponendum? | lacertae Rv. -te VG. -ti dED. cfr. § 52. 71. 76.
 80. 86. 90. 120. XXIX 125. 136; contra § 36. XVII 266. |
 uiridis V. 12 tres H.v. 14 a dv. ac Er in ras. u r. |
 suffragine VGR¹. | dexter dv. -tere V¹G. om. r. 14. 15 dex-
 terae R(?)v.a.D. 15 laevae v laeva (leua GE) H. 16 oniscon
 rv. -isquam E. niscon r. 17 uino dEr v.a.S. | duobus H.v.
 18 et om. E. | ferreo E. | inpositum d²v. -tuo E. -to r.
 18. 19 an aqua perfundere et exceptum defodere?
 19 et fodere VGRd. 20 scialicis Er. scid- R. iscidisci VG.

- 55 7. (19) Dysintericos recreant femina pecudum decocta cum lini semine *ea* aqua pota, caseus ovillus vetus, sebum ovium decoctum in vino austero. hoc et ileo medetur et tussi veteri, dysintericis stelio transmarinus ablatis intestinis et capite pedibusque ac cute decoctus 5 aequae et *in* cibo sumptus, cocleae II cum ovo, utraque cum putamine contrita atque in vase novo addito sale et passi cyathis II aut palmarum suco et aquae cyathis III 56 subfervefacta et in potu data. prosunt et combustae, ut cinis earum bibatur in vino, addito resinae momento. 10 29, 112 cocleae nudaе, de quibus diximus, in Africa maxime inveniuntur, utilissimae dysintericis, quinae combustae cum denarii dimidii pondere acaciae; ex eo cinere dantur coclearia bina in vino myrtite aut quolibet austero cum 57 pari modo caldae. quidam omnibus Africanis ita utuntur, 15 alii totidem Africanas velatas infundunt potius et, si maior fluctio sit, addunt acaciam fabae magnitudine. senectus anguium dysinteriae et tenesmis in stagno vase decoquitur cum rosaceo vel, si in alio, cum stagno inlinitur. ius ex gallinaceis isdem medetur, sed veteris gallinacei vehemen- 20

§ 55: cfr. Marc. 27, 31. — Pl. iun. 5f, 18. Marc. 27, 78, 75. Pl. iun. 37, 13, 14. Marc. 16, 50. Pl. iun. 53, 20—24. Marc. 27, 79. — § 56: Pl. iun. 54, 1, 2. — § 57med.: Pl. iun. 54, 2—4. 50, 23. Marc. 27, 80, 28, 61. — Diosc. II 53. cfr. Plin. XXIX 79.

1 pulmo pecudis Marc. 2 ea D cum U 661 coll. Marc. om. *ll.v.* (an et ea?). | uetus REv. et ius T. seu eius VG. siue ius d. 3 ileo rv. hi- E. illeo d. illio R. -ic VG. 4 et in tussi VG. (an item?) | uetere VGR¹. 5 ac Rdv(J). ad rGS. | cutem V²ES 6 aequae VGRdTh. (cfr. § 53). que Ev. | et in v. et ll.H. cfr. CFWMüller p. 25. | duae ll.v. 7 contritae Ev.a.Bas. contra VG. | an e (pro et)? 8 duobus ll.v. | tubus ll.v. 9 subfervefacta . . data ego cum vet. Dal. -facts . . datis ll.v. | ut RdEv. et r. 10 bibantur VGR¹. | addito om. VGR¹. 13 cum —acaciae Evv. om. rG. 15 quidem V. 16 uelatas ego (opp. nudis). uel (et J) latas ll.v. Iolitanas conl. S. an potius latas (del. uel)? 17 fluctuo F¹. fluxio d(?)C. 18 dysinteriae S. -rice R. -ricae VGE. -senterie dT. -icis v. | tenesmus VG. -mos R. 19 cum instagno Er. 20 gallinaceo R(?)v.a.S. | idem V²R¹d. id st V¹G.

tius salsum ius alvum ciet. membrana gallinarum tosta 58
et data in oleo ac sale coeliacorum dolores mulcet —
abstineri autem frugibus ante et gallinam et hominem
oporteat —, fimum columbinum tostum potumque. caro
5 palumbis in aceto decocta dysintericis et coeliacis me-
detur, turdus inassatus cum myrti bacis dysintericis, item
merulae, mel, in quo apes sint immortuae, decoctum.

(20) Gravissimum vitium alvi ileos appellatur. huic 59
resisti aiunt discerpti vespertilionis sanguine, etiam inlito
10 ventre subveniri. sistit alvum coclea sicut diximus in 48
suspiriosis temperata, item cinis earum, quae vivae cre-
matae sint, potus ex vino austero, gallinaceorum iocur
assum aut ventriculi membrana, quae abici solet, invete-
rata admixto papaveris suco — alii recentem torrent ex
15 vino bibendam —, ius perdicum et per se ventriculus 60
contritus ex vino nigro, item palumbis ferus ex posca

§ 58: Pl. iun. 52, 21—53, 10. Marc. 27, 70. Celsus II 30.
— § 59: Pl. iun. 53, 10—12. Marc. 27, 83. — Pl. iun. 48,
16—18. 48, 20. (cfr. Marc. 27, 70). — § 60: Pl. iun. 48, 4.

1 salsum in (ius E) saluum VGE. (salsum ius uehemen-
tius alvum f(?)S). | membrana Rv. -ra rG. | posta VGR¹.

2 mulcet dv. -ent rG. 3 abstineri ErH. -re rGv(J).
cfr. Marc. et XXIX 113. | gallinam dEv. gallinacei uehe-
mentius salsum ius alvum ciet et (om. R) sicut supra diximus
VR. cfr. v. 1. 4 oporteat VGRS. -tet d(?)Ev(D). cfr.
XXIX 103. | totum (pro tostum) VGR¹. 5 palumbi v.a.H.

6 inassatur Vd. 7 medulae V. -dulle G. -detur d. |
immortuae Erv. mor- rG. 8 uitium dEv. vulnus uitium
VGR. ventris uitium U 662 e Pl. iun. et Marc. sed cfr.
Cels. IV 20. Scribon. 116. de mutata dittoqr. cfr. § 86 (co-
clearibus). 91 (in cibo). | alui ileos J. ileos C cum B. apu-
illeos d. apu (apii VG) illi eos VGE. apu . . . r (reliquis
margine abscisis). apuleius (-ios v) Rv. | hic E. 9 eos
aiunt discerpti eos VGR¹. an post aiunt excidit alterum re-
medium, ut deinceps iungenda sint sanguine etiam inlito?

10 ventre Erv. om. rG. | subuenire resistit Ev.a.G. | alvum
ED. -um primum rGTfH. alvum et G. et v. 11 qui E.

13 membrana Erv. -bra rf. | solent df. -lunt VGR¹.
14 admixti Er. om. R. | torrentem E. 15 bibendam—16 uino
om. V. 15 perdicum v. -cium U.D. cfr. § 46. 16 item
om. VGR¹. | palumbis VGR¹S. -bus rv(D).

- decoctus, lien pecudis tostus et in vino tritus, fimum columbinum cum melle inlitum, ossifragi venter arefactus et potus, iis, qui cibos non conficiant, utilissimus, vel si manu tantum teneant capientes cibum. quidam adalligant ex hac causa, sed continuare non debent, maciem enim 5
 61 facit. sistit et anatum muscularum sanguis. inflationes discutit coclearum cibus, tormina lien ovium tostus atque e vino potus, palumbis ferus ex posca decoctus, adipis otidis ex vino, cinis ibide sine pennis cremata potus. quod praeterea traditur in torminibus, mirum est, anate 10
 62 adposita ventri transire morbum anatemque emori. tormina et melle curantur, in quo sint apes immortuae, decocto. coli vitium efficacissime sanatur ave galerita assa in cibo sumpta. quidam in vase novo cum plumis exuri iubent conterique in cinerem, bibi ex aqua coclearibus 15
 63 aliis recens tepensque adhuc devoratur. consularis Asprenatum domus est, in qua alter e fratribus colo liberatus

Marc. 27, 60. (cfr. Pl. iun. 50, 14—16). — Pl. iun. 48, 5. 45, 6—8. Marc. 27, 125. — § 61: Pl. iun. 48, 6. 50, 14—16. 16—18. Marc. 27, 33. — § 62: Diosc. II 59. Seren. 575. Pl. iun. 59, 8—13. Marc. 28, 50. 29, 30. — § 63 extr.: Pl. iun. 59, 13—18.

1 totus R¹. 3 iis qui Rdv. his qui GED. hisque V.
 6 si sit et VG. | macularum Vd. | inflationes Erv. -ammationem df. -num (-ama- R) rG. 7 distulit E¹. discu- E². 8 palumbis ego. -bus ll.v. cfr. § 60. 58. 67. 94. 144. X 158 (bis). 106 (bis). 72. 78. VIII 101. XI 200. XVI 247. XVIII 267 (bis). XXIX 126; contra X 147, ubi fortasse palumbes pro palumbi et scribendum est. 8. 9 adipis (atips E) otidis ErS. adipisodis (atip- d. adep- V²) rG. apodes B. at hippotidis v. 9 an ex ibide? (ibidis .. crematae v.a.D). 10 minus est E.
 11 mori R¹TS. 12 in om. VGR¹d. | sint ego. sunt ll.v. cfr. nota ad XXIX 128. | immortuae d(?)Erv(D). em- RJ. aem- VG. 12. 13 decocte R¹. -tae VG. 15 bibic R¹. bibique v.a.D. | ex RdEv. et VG. | coclearibus v. coci coclea- E. coquifa- VGd. quoque fratribus R. quoque cocl. . . . r (reliquis margine abscisis). 16 triduum Marc. | cor om. VGR¹. | an adalligant? 17 aliis ego. alii (ortum ex alif) ll.v. | tepesque V. | deuorari d(?)v. 17. 18 aspraenatur VR¹. aspern- d.

est ave hac in cibo sumpta et corde eius armilla aurea
 incluso, alter sacrificio quodam facto crudis laterculis ad
 formam camini atque, ut sacrum peractum est, obstructo
 sacello. unum est ossifrago intestinum mirabili natura
 5 omnia devorata conficienti; huius partem extremam ad-
 alligatam prodesse contra colum constat. — Sunt occulti 64
 interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. si catuli,
 priusquam videant, adplicentur triduo stomacho maxime
 ac pectori et ex ore aegri suctum lactis accipiant, transire
 10 vim morbi, postremo exanimari dissectisque palam fieri
 aegri causas; monent humari debere eos obrutos terra.
 Magi quidem vespertilionis sanguine contacto ventre in
 totum annum caveri tradunt aut in dolore, si quis aquam
 ter pedes eluens haurire sustineat.
 15 8. (21) Murino fimo contra calculos inlinere ventrem 65
 prodest. irenacei carnem iucundam esse aiunt, si capite
 percusso uno ictu interficiatur, priusquam in se urinam
 reddat. haec caro ad hunc modum occisi stillicidium

Marc. 28, 51. — § 64: Marc. 27, 132. — Pl. iun. 58, 1—3. Marc.
 27, 33. 28, 45. 20. — § 65: Pl. iun. 60, 19. Marc. 26, 14. (cfr.
 Diosc. II 98). — Marc. 26, 76.

1 sumptus **VGR**¹. 2 alteri **VGR**¹. an alter in? | cru-
 das **VGR**¹. 3 sacrum **dEv**(D). -rificium **rG**. | est **dErv**.
 erat **rG**. cfr. XXVI 6. 5. 6 extrema adalligata **E**. 6 contra
 om. **E**. | sunt **Erv**. om. **rG**. 8 stomachus **VGR**. 9 ceptori
E. pectore **VGR**¹. | ora egris **E**. | suctum **Erv**. sucum **VdE**.
 suctum — 11 aegri om. **G**. 11 aegri (egri **V**) *ll. v. del. D cum*
U 663. | monent ego (et dist.). mori et ll. v. morbi, et J.
(de v. causas = morbos cfr. XXVIII 128. XXV 61). | obru-
 tus terrae (-ace **G**) **VG**. 12 quidam *vet. Dal.* | sanguinis
VGR¹. 13 toto anno **VGR**¹d. | cauere dolorem *v. a. J.* | in
 dolore **VGRdfv**(H). per dolorem **EG**(D). 14 ter ego. cfr.
 XXVIII 44, de mendo XXXII 37. XXXVI 176. per *ll. v.*
del. D. | eluens ego. -ntem **D**. fluentes (-tis **VGR**¹) *ll.* -tem *v.*
cfr. Marc. 28, 20, de mendo IX 150. XXXV 98. 99. (an elu-
entis?). 15 calculos **Ev**. . . . culos *r in marg.* ocu- **rG**. |
 inline **VGR**¹. -nire *v. a. H.* 16 iucundo **VGd**. 17 ictu
 om. **E**. 18 haec — p. 444, 2 reddiderit om. **E**. 18 occisi **G**.
 -sa **dv**. -sum **r**. | stillicidiū ego. cfr. § 66. -dia **dv**. -cidi
 (-cia **R**) in **rG**. -cidia in **H**.

vesicae emendat, item suffitus ex eodem. quod si urinam
 in se reddiderit, eos, qui carnem comederint, stranguriae
 66 morbum contrahere traditur. iubent et vermes terrenos
 bibi ex vino aut passo ad comminuendos calculos vel
 48 cocleas decoctas ut in suspiriosis, easdem exemptas testis 5
 III tritasque in vini cyatho bibi, sequenti die II, tertio
 die I, ut stillicidium urinae emendent, testarum vero in-
 anium cinerem ad calculos pellendos, item hydri iocur
 bibi vel scorpionum cinerem aut in pane sumi [vel si
 67 quis ut locusta edit], lapillos, qui in gallinaceorum vesica 10
 aut in palumbium ventriculo inveniuntur, conteri et potioni
 inspergi, item membranam e ventriculo gallinacei aridam
 vel, si recens sit, tostam, fimum quoque palumbinum in
 faba sumi contra calculos et alias difficultates vesicae,
 similiter plumarum cinerem palumbium ferorum ex aceto 15
 mulso et intestinorum ex his cinerem coclearibus III, e
 68 nido hirundinum *glæbam dilutam* aqua calida, ossifragi

§ 66: Pl. iun. 60, 20. (cfr. Diosc. II 11). Marc. 26, 77. Pl.
 iun. 61, 1. 2. Marc. 26, 91. — § 67: Pl. iun. 61, 3—5. Marc.
 26, 12. Pl. iun. 61, 5—7. Marc. 26, 80. Seren. 599. Pl. iun.
 61, 8—10. — § 68: Pl. iun. 61, 10—12. Marc. 26, 12. Diosc.
 II 58. eupor. II 111. Pl. iun. 45, 6. Marc. 26, 70. 81. Pl. iun.

1 uesicę dv. cfr. XXVIII 122. XXV 23. -cam V¹R.
 -ca H. uessicam rG. | an eadem? 2 comederint GRTJ.
 eam ed- V(?)S. ed- Ev. 3 iuuant E. -at man. Dal.
 4 uiui E. 5 uti (pro ut in) Ev.a.H. 6 in ego. tres
 VGRdJ. om. Erv. | tristasque R¹. tristasque tres v.a.J. | uino
 VGR¹. | duas ll.v. | tertia R(?)v.a.D. 7 unam ll.v. | ut
 om. VGR¹. | stillicidiū VGdTfH. -dia Er e corr. v(D). de
 num. sing. cfr. XXV 23. XVII 92, de plurali XXVIII 122. |
 emendant VGR¹d. 8 cinerem RC. -re rv. | appellandos E.
 9 aut in VGRdTS. aut ErVen. in v. 9. 10 uncōs ego
 posui. cfr. § 123. | si que d. 10 ut ll. cum v. vi D. |
 locusta E. locustas D. | qui in Erv. qui r. | uesica v. -cae
 Rd. uessicae V. uers- G. uaesi- E. 11 et dErv. in rG. |
 potioni Er e corr. v. -nem d. -num VG. 12 uentriculo
 inueniantur conteri et potionem inspergi V (iterans e v. 11 sq.).
 13 tostam v. -ta ll. 16 tribus ll.v. 17 glæbam ego.
 glebulam H e Pl. iun. et Marc. cfr. XXIX 101. grillum
 VGdE. gryll- R(?)v. fimum D. | dilutam H. -tum dEv(D).
 dirutum rGf.

ventrem arefactum, turturis fimum in mulso decoctum vel ipsius discoctae ius. turdos quoque edisse cum bacis myrti prodest urinae, cicadas tostas in patellis, milipedam oniscon bibisse et in vesicae doloribus decoctum agnorum pedum. alvum ciet gallinaceorum discoctorum ius et acria mollit, ciet et hirundinum fimum adiecto melle subditum.

- (22) Sedis vitiis efficacissima sunt oesypum — quidam 69
adiiunt pompholygem et rosaceum —, canini capitis cinis,
10 senecta serpentis ex aceto, si rhagades sint, cinis fimi
canini candidi cum rosaceo — aiunt inventum Aesculapii
esse eodemque et verrucas efficacissime tolli —, murini
fimi cinis, adeps cygni, adeps bovae. procidentia ibi sucus
coclearum punctis evocatus inlita repellit. adtrititis me- 70
15 detur cinis muris silvatici cum melle, fel irenacei cum
vespertilionis cerebro et canino lacte, adeps anserinus
cum cerebro et alumine et oesypo, fimum columbinum
cum melle, condylomatis privatim araneus dempto capite
pedibusque infricatus, ne acria perurant, adeps anserinus
20 cum cera Punica, cerussa, rosaceo, adeps cygni. hic et

61, 12—15. 8. 9. Diosc. II 56. 37. — Pl. iun. 47, 3—5. (cfr. Marc. 26, 75). — § 69: Marc. 31, 38. — (Marc. 31, 28). — § 70: (cfr. Plin. XXVI 51. 52). Marc. 31, 40. — Pl. iun. 60, 5—9. Marc. 32, 32. 31. 31, 28.

2 turdis VGR¹. 3 milipedam J. -diam U.G. millepedam v. 4 decocti E. 5 ciet RdLugd. ciet et rGv(D).

9 pompholygem B. cfr. § 106. -pholium Ev. -polium d. -pelium VGf. popholiū r. -philiū R. | cum (pro cinif) E.

10 rhagades dv. rag- VGR. ragadade Er. 11 aiuntque R(?) v.a.J. | inuentum dv. -tu Er. -to r. | aescolapi V.

13 fimo VGd. | adeps cygni om. R¹. | cyeni GED. | adipis R¹ SJ. | boue dS. -ue r. -uis v. cfr. VIII 37. | procidenti (-tia v) alui d¹v.a.H. -tis alui d²T. 14 euocatus Rv. -tis rG. | illita B. -tu R(?) vet. Dal. H. inrita VGE. irr- dTv. |

depellit Ev.v.a.H. 15 uel (pro fel) Ev.v.a.H. 16 cerebro et —17 cerebro et rS. et (om. R) anserinus (///ser- R) cum cerebro et VGRdTH. cerebro et Ev. cfr. Marc. 18 condylomatis dv.

-tum R. condilomati E. -tim VG. | demto V. to R¹. | capite dEr. ea (ta R) plite rG. 19 agria VG. | perutant E.

20 Pontica Pl. iun. Marc. sed cfr. XXI 84. | cyeni ED. (hic RED. hic et pipere VG. cfr. p. 446, 2. haec d(?)v.

- 71 haemorrhoidas sanare dicitur. ischiadicis cocleas crudas tritas cum vino Ammineo et pipere potu prodesse dicunt, lacertam viridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite; sic et stelionem adiectis huic papaveris nigri obolis III;
- 72 ruptis, convulsis fel ovium cum lacte mulierum. verendorum fornicationibus verrucisque medetur arietini pulmonis inassati sanies, ceteris vitiis vellerum eius vel sordidorum cinis ex aqua, sebum ex omento pecudis, praecipue a renibus, admixto pumicis cinere et sale, lana sucida ex aqua frigida, carnes pecudis combustae ex aqua, mulae ungularum cinis, dentis caballini contusi farina inspersa, testibus vero farina ex ossibus canini capitis sine carne tuis. si decidat testium alter, spumam coclearum inlitam
- 73 in remedio esse tradunt. taetris ibi ulceribus et manantibus auxiliantur canini capitis recentes cineres, cocleae parvae, latae contritae ex aceto, senectus anguim ex aceto vel cinis eius, mel, in quo apes sint immortuae, cum resina, cocleae nudaе, quas in Africa gigni diximus, tritae cum turis polline et ovorum albo; xxx die

§ 71: Pl. iun. 43, 3—7. Marc. 25, 7. — Pl. iun. 103, 14. 15. — § 72: Pl. iun. 62, 16—63, 3. Diosc. eupor. I 177. Marc. 33, 39. 56. 55. 57. 38. — Pl. iun. 64, 6—8. Marc. 33, 5. (cfr. Plin. XXXII 108). — § 73: Pl. iun. 64, 8—10. Marc. 33, 40. — Marc. 33, 60.

1 homoroidas V. homeridas d. | sanari VG. | dicitur D cum U 664. dicuntur U.Gv. an hoc et haemorrhoides sanari dicuntur? | sciadicis VGRE. 2 ammineo ego. cfr. nota ad XXXIV 103. ammineo VGREd. amineo dv. | et pipere om. VGR¹. cfr. supra. | dicuntur VGR¹. 4 tribus U.v. 5 felle VGR¹. 6 informicationibus S coll. XXVIII 71. 7. 8 sordidarum Vd. 8 umentum V. 10 aquae VG¹. | mule E. mullae VG. -fa et d. 11 cibis V²G. -bus V¹. | contusis E. 12 canini v. cani uires VGRd. om. ErD. | capiti E. | carne Erv. carne (-nae V) care rG. 13 tuis dv. -si VG. tussis RE.

14 in om. R.v.a.S. | tetris Ev. -ius R. taetrius G. laet- V. let- d. | ubi E. | uisceribus VGR. | et Erv. om. rPl. iun. 14. 15 manantur VGd. -nant R¹. 15 recentis rPl. iun. v.a.S. recentis exusti Marc. 16 contrita V. | senectus — 17 aceto om. Ev.v.a.H. 17 sunt Ev.v.a.H. cfr. § 62. | emortuae v.a.H. 19 triatae VG. | tricesimo RdTH. -moque v. | dierum VGR¹.

resolvunt; aliqui pro ture bulbum admiscent. hydrocelicis 74
 stelionis mire prodesse tradunt capite, pedibus, interaneis
 adeptis relicum corpus inassatum — in cibo id saepius
 datur —, sicut ad urinae incontinentiam caninum adipem
 5 cum alumine schisto fabae magnitudine, cocleas Africanas
 cum sua carne et testa crematas potio cinere, anserum III
 linguas inassatas in cibo. huius rei auctor est Anaxilaus.
 at panos aperit sebum pecudum cum sale tosto, murinum 75
 fimum admixto turis polline et sandaraca discutit, lacertae
 10 cinis et ipsa divisa inposita, item multipeda contrita ad-
 mixta resina terebinthina ex parte tertia — quidam et
 sinopidem admiscent —, cocleae contusae per se, cinis
 inanium coclearum cerae mixtus. discussoriam vim habet
 fimum columbarum per sese vel cum farina hordeacia aut
 15 avenacia inlitum. cantharides mixtae calce panos scalpelli
 vice auferunt, inguinum tumorem cocleae minutae cum
 melle inlitae leniunt.

9. (23) Varices ne nascentur, lacertae sanguine pueris 76
 crura ieiunis a ieiuno inlinuntur. podagras lenit oesypum
 20 cum lacte mulieris et cerussa, fimum pecudum, quod li-
 quidum reddunt, pulmones pecudum, fel arietis cum sebo,

§ 74: Pl. iun. 64, 10—12. — Marc. 26, 121—123. (cfr. Plin.
 XXXII 109.) Diosc. II 11. Pl. iun. 62, 12—15. — § 75: Pl. iun.
 79, 11—16. Marc. 32, 3. 43. 3 (41). — Seren. 687. Pl. iun. 64,
 18. 19. Marc. 32, 4. — § 76: Marc. 34, 8. 36, 1. — Diosc. II 27.
 eupor. I 235. Marc. 36, 35. — cfr. Marc. 36, 29. — Marc. 36, 1.

1 resolvunt *drv.* cfr. XXVII 69. sol- *rG.* | admiscent
Er.v. -ixtum *rG.* de mendo cfr. § 36. | hydrocoelicis *V.* -celi-
 cicis *d.* -liacis *d.* 2 stelionis *VJ.* stell- *GS.* -nes *rv.*
 3 in cibo *Ev.* cibi *rG.* 5 cum *om.* *VGR.* | schisto *S*
cum vet. Dal. cfr. Marc. scisso *Il.v.* | tabae magnitudinem *VG.*
 6 trium *Il.v.* 8 at *S.* ad *VGR.* *om.* *d(?)Ev(D).* | cum
Er.v. *om.* *rG.* | sal et *d.* | murium *d.* 10 inposita. Discu-
 tit *d.* 12 sinodem *VR.* *d.* siuo- *G.* | contusae et *Er.v.*
 12 *d.* dist. *ego.* cfr. *Marc.* 13 an habet et? 14 cum
VGR. 15 mixtae *ED.* -te *r e corr.* -ta *dv.* -tum
 caudae (*pro calce*) *E.* 16 aperiunt *G.* 19 leni-
 lenti *r.* | oesypum *v.* -sopum *Er e corr.* -sydum *V*
 dum *d.* 20 quod — 21 pecudum *om.* *E.*

- mures dissecti inpositi, sanguis mustelae cum plantaginilutis et vivae combustae cinis, ex aceto ac rosaceo pinna inlinatur vel si cera et rosaceum admisceatur, caninum ita, ne manu attingatur, sed pinna inlinatum fimum gallinarum, vermium terrenorum cinis cum melle
- 77 ita, ut tertio die solvantur. aliqui ex aqua inlinere solunt, alii ipsos acetabuli mensura cum mellis cyathis pedibus ante rosaceo perunctis. cocleae latae potae tolluntur pedum et articulorum dolores; bibuntur autem binae in vino tritae. eadem inlinuntur cum helicinae herbae suco; quidam ex aceto intrivisse contenti sunt, qui una cum vipera crematus sit in olla nova, prius sumpto aiunt podagra liberari; utile esse et de viperino pedes perungi. et de miluo adfirmant, si veterato tritoque quantum III digiti capiant bibatur aqua aut si pedes sanguine eius perunguantur. inlinatur et columbarum sanguine cum urtica vel pennis earum cum primum nascentur, tritis cum urtica. quin et finem earum articulorum doloribus inlinitur, item cinis mus-

§ 77: Marc. 36, 61. — Diosc. II 11. — Pl. iun. 68, 11
§ 78: Pl. iun. 68, 18. 69, 3—5. Marc. 36, 37. 60. 34, 61
Seren. 957. Pl. iun. 72, 8. 9. Marc. 34, 65.

1 dissecta om. VGR¹d¹. | inpositis VGR. 2 ac VGR¹d¹ & Erv(D). | si Erv. om. rGD. 3 penna GEv.a.S(D). 4 caprinum Marc. 6 aliqui VGRdTJ. alium Er. alii D. alii v. 7 acetabuli J cum vet. Dal. ex Marc. Il.v(D). | mensuram V. maceratos coni. S. -erant D. | Erv(D). melis r. melles VG. meles R. melle dTH. | cyathis dTv. cia- R. ciatis r. | tribus Il.v. 10 bino Vd. | eadem ead. Il. | helixines v. hex-(ex-R) Il. 11 herbae Gdv. 12 qui una ego. quidam Il.v. an qui uina? cfr. I II 18 extr. | crematus sit ego. cfr. § 59. (80). -tus Il. -cum U 665. -to G. -tis v. 12. 13 et saepius R(?) v.a. S 13 sumptis v.a.G. | liberari podagra VR¹d.S. 13. 14 ad viperino V. 15 tres Il.v. | capiunt V(?)S. 16 sanguine 17 sanguine ego (partim J secutus) e Pl. iun. et Marc. guine d(?)H. -nem rv. -nent G. lac. indicavit S. sanguine milui vel columbarum unguantur D cum U 666. 17 e VRdTJ. om. E. palumborum H. eorum v. 18 ustis M am VS. -us rv(D). 19 earum J e Pl. iun. et J am VRdv. om. E. | dolorum VR.

- aut coclearum, et cum amylo vel tragacantha. incussos articulos aranei telae commodissime curant. sunt qui cinere earum uti malint, sicut fimi columbini cinere cum polenta et vino albo. articulis luxatis praesentaneum est 79
 5 sebum pecudis cum cinere e capillo mulierum. pernionibus quoque inponitur sebum pecudum cum alumine, canini capitis cinis aut fimi murini. quod si pura sint, ulcera cera addita ad cicatricem perducunt *soricum* vel glirium crematorum favilla ex oleo, item muris silvatici cum melle,
 10 vermium quoque terrenorum cum oleo vetere et cocleae, quae nudae inveniuntur. ulcera omnia pedum sanat cinis 80 earum, quae vivae combustae sint, fimi gallinarum cinis exulcerationes, columbini fimi ex oleo. adtritrus calciamentorum veteris soleae cinis, agnus pulmo et arietis
 15 sanant, dentis caballini contusi farina privatim subluviem, lacertae viridis sanguis subtritos et hominum et iumentorum pedes subtilus, clavos pedum urina muli mulaeve cum luto suo inlita, fimum ovium, iocur lacertae viridis

§ 79: Seren. 960. Pl. iun. 72, 9—12. Marc. 34, 79. — Pl. iun. 66, 8—11. Marc. 34, 91. — Marc. 34, 16. — Pl. iun. 66, 11. 12. — § 80: Pl. iun. 66, 12—67, 1. Marc. 34, 17. 19. 92. 18. 20. Diosc. II 51. 40. 69. eupor. I 173. 175. — Pl. iun. 67, 10—15. Marc. 34, 49. 50. 105. 106. 51. Diosc. II 69.

1 et *del. S.* aut *dT.* | amilo **VR.** | tragantho **E.** -gaanto **r.** -gacantho *v.a.H.* | incussos **R.** -ussis **V.** 2 an tela? *cfr.* § 112. XXIX 114. ex (cum) oleo *add. Seren. et Marc.*
 3 cinerem **E.** | earum — cinere *om. VR¹d.* 5 e **ErBas.** et *rfv.* 6 semen **Er** in *ras.* | pediculum **E.** 7 fimum **E.** | pura *ll.TfH.* putrida *v.* 8 cera *om. VR¹d.* | *soricum ego e Marc. om. ll.v. cfr. § 86.* | glirium **H e Marc.** grillium *ll.Tf.* gryllorum *v.* 12 sunt **VR¹S.** | gallinarum **VRdTh.** *cfr. Marc. et § 76. 58.* -acei **Ev(D).** -aceorum *Pl.iun.*
 13 an uel columbini? *cfr. Marc.* | adtribus **V.** attr- **R¹.**
 14 soleae *v e Pl. iun. et Marc. cfr. Diosc. eupor. I 173.* soli **RdED** (non apte coll. X 143). *om. V.* an corii, ut XXVIII 222? | soli — arietis *om. V.* | acinus **r.** /// *ninis R.* | uel *Pl.iun. et Marc.* 15 sanant **Err(D).** -nat **VdG.** -na **R.** | dentibus **VRE.** | subleuat **d.** 16 sanguis — 18 uiridis *om. R¹.*
 16 subtritos *S cum Gesnero e Pl. iun.* -tus *ll.v(J).* 17 pedes **ErPl.iun.v.** -dibus **D.** *om. rJ.* | subtilus sanat *v.a.D.* | *clavos* — 18 inlita *om. Vd.*

vel sanguis flocco inpositus, vermes terreni ex oleo, steli-
 lionis caput cum viticis *foliis* pari modo tritum ex oleo,
 81 fimum columbinum decoctum ex aceto, verrucarum omnia
 genera urina canis recens cum suo luto inlita, fimi canini
 cinis cum cera, fimum ovium, sanguis recens murinus 5
 inlitus vel ipse mus divolsus, irenacei fel, caput lacertae
 vel sanguis vel cinis totius, membrana senectutis anguim,
 fimum gallinae cum oleo ac nitro. cantharides cum uva
 taminia intritae exedunt, sed ita erosas aliis, quae ad per-
 sananda ulcera demonstravimus, curari oportet. 10
 82 10. (24) Nunc praevertemur ad ea, quae totis cor-
 poribus metuenda sunt.

Fel canis nigri masculi amuletum esse dicunt Magi
 domus totius suffitae eo purificatae contra omnia mala
 medicamenta, item sanguinem canis respersis parietibus 15
 genitaleque eius sub limine ianuæ defossum. minus mi-
 rentur hoc qui sciunt, foedissimum animalium in quantum
 magnificent, ricinum, quoniam uni nullus sit exitus saginae
 nec finis alia quam morte, diutius in fame viventi: septenis
 ita diebus durare tradunt, at in satietate paucioribus de- 20

§ 81: Diosc. eupor. I 177. Seren. 1096. Pl. iun. 68, 7. 8.
 Marc. 34, 53. — Pl. iun. 101, 6—11. Marc. 19, 65—67. Diosc.
 II 69. Seren. 1095. — Marc. 19, 1. (cfr. Plin. XXIX 93). —
 § 82 extr.: cfr. Plin. XI 116.

1 sanguinis VRE. | inponitur E. | uermis R. 2 cum Ev.
 om. r. | urticis coni. H. | foliis ego coll. XXIV 63. Diosc. I 134.
 om. ll. v. | tritus VR. 3 uerrucarum ll. -cas uero v. -cas D.
 3. 4 omnia genera ego. -iū generū ll. v. cfr. XXIV 78.
 XXVII 96. 4 loto V¹. lotu V². lota R¹. | fi V. 4. 5 ca-
 nini cinis dEr. caninis r. 7 anguinum VR¹. 8 gallinae
 cum ego. -aceum VED. -acei cum Pl. iun. -aceum (-arum d¹)
 cum Rd(?)v. | ac VED. et rv. | cantharides v(D). -das ll. S.
 9 intritae v. -ta ll. | exedunt Ev. -eunt r. 11 reuer-
 tem' d. -mur v. a. S. 15 sanguinem VS. -ne rv. | respersus
 V. | parientibus E. 16 genitaleque S. -lique ll. v. | ianuæ
 Ev. -ue r. lanae r. | defosso d(?)Ev. a. S. 17 an sciant? |
 foedissimum dv. -ssimum sumunt E. -mum sciunt sumunt R.
 -munt sciint sumunt V. 18 sit om. E. 19 aliqua E. alius
 vet. Dal. | uiuentis VR. bibenti E. (an uiuentē septenis, puncto
 ante diutius posito?). 20 durare vet. Dal. mirari E. durasse
 rtum e durarre) rv. cfr. XXV 83. \ ad VD.

hiscere; hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare 83
adalligatum. *et* indicium in augurio vitalium habent, nam
si aeger initio respondeat ei, qui intulerit, a pedibus stanti
interrogantique de morbo, spem vitae certam esse, mori-
5 turum nihil respondere. adiciunt ut evellatur ex aure
laeva canis, cui non sit alius quam niger colos. Nigidius 84
fugere toto die canes conspectum eius, qui e sue id ani-
mal evellerit, scriptum reliquit. rursus Magi tradunt lym-
phatos sanguinis talpae adpersu resipiscere, eos vero, qui
10 a nocturnis diis Faunisque agitentur, draconis lingua et
oculis et felle intestinisque in vino et oleo decoctis ac
sub diu nocte refrigeratis perunctionibus matutinis vesper-
tinisque liberari.

(25) Perfrictionibus remedio esse tradit Nicander 85
15 amphishaenam serpentem mortuam adalligatam vel pellem
tantum eius, quin immo arbori, quae caedatur, adalligata
non algere caedentes, faciliusque succedere ita. quae sola
serpentium frigori se committit, prima omnium procedens
et ante cuculi cantum. aliud est cuculo miraculum: quo
20 quis loco primum audiat alitem illam, si dexter pes circum-
scribatur ac vestigium id effodiatur, non gigni pulices,
ubicumque spargatur.

§ 85: Nicand. ther. 377 sqq. Aelian. nat. an. VIII 8. —
Isid. XII 4, 20.

1 hunc VRdG. sunt E. sunt qui v. 2 Et indicium ego.
Funditium U.T. -tii eum v. eundem B. fundicium J. indi-
cium D cum U 669. de mendo cfr. nota ad XXV 171.

3 si aeger initio (ei v) ego. si egerint (sic ger-V) ei U. (an
vero intei = illit; = inlitus?). | ei ego. et U. del. v. | intuleret
R¹. an inleuerit? 4 interrogatque V. 6 colos ego. -lus
VR¹. -lor rv. | nigius R. 7 furere VR. | tota Rd(?) v. a. S. |
canis ED. | conspectu E. 8 reliquerit VR¹. | rursum Vd.

12 perunctionibus dEJ. -ctos rv. | matutinis — 14 per-
frictionibus om. VR¹d. 14 perfrictionibus rv. perfr- E.
15 serpentem VdEJ. -tis R. del. v. | adalligatum d. | uel—
16 adalligata om. VR¹d. 17 caedentes v. -tis ES. cedentis
r. dentis r. | factusque Vd. | succedere R. -ccidere Vdv. sic
cedere (caed- D) ED. | ita. quae ego. itaque VRdv. ita E.
ifta D. 18 frigora VR. | primū Rd. 19 coculi V. | coculo
miraculo V. 20. 21 circumscribantur V. 21 ac dEv. a. v. \
ut diffodiatur E.

- 86 (26) Paralyssim caventibus pinguia glirium decoctorum
 35 et soricum utilissima tradunt esse, milipedas ut in angina
 diximus potas; phthisim sentientibus lacertam viridem de-
 coctam in vini sextariis III ad cyathum unum, singulis
 coclearibus sumptis per dies, donec convalescant, cocleo-
 87 rum cinerem potum in vino; (27) comitialibus morbo
 oesypum cum murrae momento et vini cyathis II dilutum
 magnitudine nucis abellanae, a balneo potum, testiculo-
 arietinos inveteratos tritosque dimidio denarii pondere in
 aquae vel lactis asinini hemina. interdicitur vini potus
 88 quinis diebus ante et postea. magnifice laudatur et sa-
 guis pecudum potus, item fel cum melle, praecipue agri-
 num, catulus lactens sumptus absciso capite pedibusque
 ex vino et murra, lichen mulae potus in oxymelite cyathis
 III, stelionis transmarini cinis potus in aceto, tuniculae
 stelionis, quam eodem modo ut anguis exuit, in potu
 quidam et ipsum harundine exinteratum inveteratumque
 bibendum dederunt, alii in cibo ligneis veribus inassatum
 89 operae pretium est scire, quo modo praeripiatur, cum
 exuerit, membrana hiberna alias devoranti eam, quoniam

§ 86: Pl. iun. 105, 3. 4. — Marc. 35, 21. — Pl. iun. 42, 1.
 — § 87: Pl. iun. 93, 17—21. (cfr. Plin. XXVIII 224). — § 88:
 Pl. iun. 93, 21. 94, 2—6. S.eren. 1015. — cfr. Plin. XXVIII 224.
 Diosc. eupor. I 18. — § 89 cfr. Plin. VIII 111.

1 paralyssim S. -sin C. -sis v. -lissim d. -sin R. -sim
 -syma r. -lesim V. | pinguium a Vd. | decoctorum E Pl. iun. 86
 -ta VdTS. -ti R. 2 milipedas ut dJ. -de sunt VR. milipe-
 pedes ut E. -llepedas ut (aut v) C. | angina ES. -nis v. -guina
 -ne r. 3 dist. ego e Marc. et Pl. iun. | ptissim V. ptissim
 lacertum VdS. cfr. nota ad § 53. 3. 4 decoctum VR. 4
 4 tribus Il.v. 4. 5 singulis ciuitatibus coclearibus VR. 4
 7 oesipium R. oesopum r. | et in ui V. et in ui R. | quoniam
 V. | duobus Il.v. 8 ab alieno V. a balneo Ev.a.G(D).
 10 aquae D. aq; VR. aqua d(?)Ev. 13 absciso VR. 13
 -isso EC(D). cfr. nota ad XXIX 99. 14 mulae om. 15
 15 tribus Il.v. | transmarinus VR. | tuniculas V. -la E.
 16 ut Erv. tanto ut rTf. an sponte ut? | in potu
 pota d(?)Erv. 17 harundine Rv. -nem r. | exenteratur
 v.a.S. 18 in ligneis arv.a.D. | verubus v.a.S. 20 e
 VRd. -uatur ErD. -uitur v. | devoranti iam VRa.

nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt, inde
 stelionum nomine in maledictum translato. observant cubile
 eius aestatibus; est autem in loricis ostiorum fenestrarum-
 que aut camaris sepulchrisve. ibi vere incipiente fissis
 5 harundinibus textas opponunt *ceu nassas*, quarum angustis
 etiam gaudet, eo facilius exuens circumdatum torporem;
 sed relicto non potest remeare. nihil ei remedio in comi- 90
 tialibus morbis praefertur. prodest et cerebrum mustelae
 inveteratum potumque et iocur eius, testiculi quoque
 10 volvaeque aut ventriculus inveteratus cum coriandro, ut
 diximus, item cinis, silvestris vero tota in cibo sumpta.^{29, 60}
 eadem omnia praedicantur ex viverra. lacerta viridis cum
 condimentis, quae fastidium abstergeant, ablatis pedibus
 ac capite, coclearum cinis addito semine lini et urticae
 15 cum melle inlītu sanant. Magis placet draconis cauda in 91
 pelle dorcadis adalligata cervinis nervis vel lapilli e ventre
 hirundinum pullorum sinistro lacerto adnexi; dicuntur enim
 excluso pullo lapillum dare. quod si pullus is detur in
 cibo, quem primum pepererit, cum quis primum tempta-
 20 tus sit, liberatur eo malo; postea medetur hirundinum

§ 90: Pl. iun. 94, 21. 22. cfr. Diosc. II 27. eupor. I 18.
 Seren. 1018. — Pl. iun. 94, 6—11. — § 91: Pl. iun. 93, 10.
 Diosc. II 60. eupor. I 19. — Seren. 1014. 1021. Pl. iun. 93, 11—15.

1 inuideri VR¹v.a.B. | homini om. Ev.a.B. 2 nomine
 ErS. nem-VR. nomen d(?)v. | in S. tradunt in ll. aiunt in v. |
 male VR¹d. | translātū rv.a.S. 3 locis Ev.a.H. 4 cha-
 maris V. cameris drv.a.S. 5 testas VR¹. | *ceu nassas ego*.
 quassas ll. casas v. cfr. IX 132. | angustus V¹. -tos V².
 6 corpore E. 7 sed relicto VRdD. derel- Er. sed eo (om. S)
 derel- v. 8 et om. VR¹d. 9 testiculi om. V. 9. 10 quo-
 que uoluaeque ego. quoque (quoi VR) quaraque VRd¹. quo-
 que d². uolueque Er. -uaeque S. -uaeque v. 13 abstergant
 R¹d v.a.G. 14 ac VRdf. a r. et Ev. cfr. § 85. 15 in-
 litu ego. (inlinitur Pl. iun.). linctu VdTf. unctu REH. in-
 unctos v. linitu J e con. S (non apte coll. XX 118). 16 cer-
 uinis Ev. acer- Vdr. a ceruicis R. 17 lacerto om. E. |
 adnxi R. | decurritur V. disc- d. 18 pupillo R¹. | capillum
 VRd¹. | in VRdT. incipiente (-ti v) in Erv. 19 que V.
 qua T. | prius VR¹. | pepererit — primum (dv. -us Er) om.
 VR¹T. (peperit v.a.G). 19. 20 temptus V.

- sanguis cum ture vel cor recens devoratum. quin et
 nido earum lapillus inpositus recreare dicitur confestim.
 92 adalligatus in perpetuum tueri. praedicatur et iocur milui
 devoratum et senectus serpentium, iocur vulturis tritum
 cum suo sanguine ter septenis diebus potum, cor pulli
 vulturini adalligatum. sed et ipsum vulturum in cibo dant
 iubent et quidem satiatum humano cadavere. quidam pectus
 eius bibendum censent in cerrino calice, aut testes galli
 nacei ex aqua et lacte, antecedente v diebus abstinentia
 vini; ob id inveterant. fuere et qui muscas XXI rufas, et
 quidem a mortuo, in potu darent, infirmioribus pauciores.
 93 11. (28) Morbo regio resistunt sordes aurium et
 mammarum pecudis denarii pondere cum murræ me-
 mento et vini cyathis II canini capitis cinis in mulso
 multipeda in vini hemina, vermes terreni in aceto mulso
 cum murra, gallina, si sit luteis pedibus, prius aqua puri-
 ficatis, dein collutis vino, quod bibatur, cerebrum perdicis
 94 aut aquilae in vini cyathis III, cinis plumarum aut inter-
 aneorum palumbis in mulso ad coclearia III, passerum
 cinis sarmentis crematorum coclearibus II in aqua mulsa.
 avis icterus vocatur a colore; quae si spectetur, sanari
 id malum tradunt et avem mori. hanc puto Latine ve-
 cari galgulum.

§ 92: Pl. iun. 94, 11. 12. (cfr. Seren. 1012). 94, 12 — 14. —
 § 93: Pl. iun. 96, 17 — 19. 97, 12. 96, 19 — 21. 97, 13 — 15. —
 § 94: Pl. iun. 96, 21. 22.

1 quin et e R^dv. quin et V. qui de E. 2 se creare V.
 3 adalligatus E. & all- V. & adall- r(?)v. | perpetuum
 tuum tueri V. 6 sed et V^Ev(S). sed r(?)Hack. 7 qui-
 dem (pro quidam) V. 8 libendum V. | cessent R. | cerrino
 v(S). ceri- ll. H. cedri- vet. Dal. 9 quinque ll. v. 10 in-
 veterant ego. -ate V^Rd. -atae E. -atos v. | uiginti unam ll. v.
 11 a E^rD. de J. om. r. v. | mortuas S. em- v. | poti
 V^Rd. 12 morbos regio VR. 13 pecudes V. 14 quia-
 tus V. | duobus ll. v. 15 hemina uini V^RS. | uermis Rⁱ.
 15. 16 cum mulso cum V^Rd. 18 tribus ll. v. 19 mulsa
 V. | tria R^dE^v. trita V. 20 sarmentis V. arm- R. sar-
 mentorum dⁱ. 21 icteris V^f. ift- Rⁱ. | uocatus V^Rd. |
 sanare V^Rd. 23 galgulum V^f. galgulum E. cfr.
 V 73. 96.

- (29) Phreneticis prodesse videtur pulmo pecudum cali- 95
 dus circa caput alligatus. nam muris cerebrum dare potui
 ex aqua aut cinerem mustelae vel etiam inveteratas carnes
 irenacei quis possit furenti, etiamsi certa sit medicina?
 5 bubonis quidem oculorum cinerem inter ea, quibus pro-
 digiose vitam ludificantur, acceperim, praecipueque febrium
 medicina placitis eorum renuntiat. namque et in duodecim 96
 signa digessere eam sole transmeante iterumque luna, quod
 totum abdicandum paucis e pluribus edocebo, siquidem
 10 crematis tritisque cum oleo perungui iubent aegros, cum
 geminos transeat sol, cristis et auribus et unguibus galli-
 naceorum; si luna, radiis barbisque eorum; si virginem 97
 alteruter, hordei granis; si sagittarium, vespertilionis alis;
 si leonem luna, tamaricis fronde, et adiciunt sativae; si
 15 aquarium, e buxo carbonibus tritis. ex istis confessa aut
 certe verisimilia ponemus, sicuti lethargum olfactoriis ex-
 citari et inter ea fortassis mustelae testiculis inveteratis
 aut iocinere usto. his quoque pulmonem pecudis calidum
 circa caput adalligari putant utile.
 20 (30) In quartanis medicina clinice propemodum nihil 98
 pollet. quam ob rem plura eorum remedia ponemus pri-
 mumque ea, quae adalligari iubent: pulverem, in quo se

§ 95 init.: Seren. 91. 92. Pl. iun. 92, 4. — § 97 extr.: Pl.
 iun. 91, 12. 13. 14. — § 98 extr.: Pl. iun. 88, 20.

1 freneticis V. 2 capput alligitus V. 3 uerum (*pro*
 uel) Ev.a.H. 4 sit certa dJ. forte VR¹f. 5 quidem
 VRdTf(S). certe EG. 7 forum V. | duodecim EG(D).
 XII rv(S). om. r. 9 abdicatum VRdSJ. | e pluribus VRdTf
 (P)H. exemplaribus Ev. -plis D cum vet. Dal. | edocebo
 VRdH. doc- Ev(D). 11 transeat dTS. -seūt VR. -sit
 Erv(D). 12 radiis drG. radis ED. diis r. rafis v. | bar-
 barisque VR¹d. barbis v.a.G. 13 aliter uter V. 14 di-
 ciunt V. -cunt d.f. ditiunt R¹. | sitine V. 15 triftis V. |
 exfistis V. | confesta Vd. 16 sicuti VS. -ut et rv. | olfactu-
 riis r. -turis Rd. -taris V. 17 et om. d(?)Erv.a.D. | for-
 tafis V. an fortissimis? cfr. XXVIII 159. | inueteratis v.
 -atū II.D. cfr. § 87 al. 18 is V. 20 propedum Vd.
 21 earum VRd. 22 alligari VRTfS. | in quo Erv.
 ubi VRdS. cfr. § 148.

accipiter volutaverit, lino rutilo in linteolo, canis nigri
 dentem longissimum. pseudospecem vocant vespam, quae
 singularis volitat; hanc sinistra manu adprehensam sub-
 nectunt, alii vero quam quis eo anno viderit primam;
 viperæ caput abscisum in linteolo vel cor viventi exemptum;
 99 muris rostellum auriculasque summas russeo panno ipsum-
 que dimittunt; lacertæ vivæ dextrum oculum effossum,
 mox cum capite suo deciso in pellicula caprina scarabaeum,
 qui pilas volvit. propter hunc Aegypti magna pars scara-
 baeos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione,
 100 qua colligat Solis operum similitudinem huic animali esse,
 ad excusandos gentis suae ritus. sed et alios adalligant
 Magi: cui sunt cornicula reflexa, sinistra manu collectum;
 tertium, qui vocatur fullo, albis guttis, dissectum utrique
 lacerto adalligant, cetera sinistro: cor anguium sinistra
 15 manu exemptum viventibus, scorpionis caudæ IIII articulos
 cum aculeo panno nigro ita, ut nec scorpionem dimissum
 nec eum, qui adalligaverit, videat aeger triduo, post tertium
 101 circuitum id condat. urucam in linteolo ter lino circum-
 dant totidem nodis ad singulos dicente, quare faciat, qui
 medebitur, limacem in pellicula vel IIII limacum capita
 præcisa harundine, multipedam lana involutam, vermi-

§ 99 init.: Pl. iun. 88, 21—23.

2 pseudospecem (-cen B) G. -specem (pseod- V) Vd v.
 -spercen R. -spen Er. | vesperam VR¹d. 3 volutat V.
 4 prima V. 5 abscisum VRd v(H). -issum EC(D). cfr. nota
 ad XXIX 99. | uiuentis Er v.a.S. cfr. § 51. 100. XXVIII
 114 (bis). 220. XXXVII 158. XI 72. 6 ruseo R¹. roseo
 d(?) v.a.S. cfr. XXIX 64. | pannū VR. 7 demittunt V. |
 uiduae E. uiridis v.a.H. 8 mox cum ll.v. muscam D cum
 U 670. | dist. ego. 9 pilas VRdTfH coll. XI 98. pilulas
 Er v(D). 10 lumina VR. | coriosa V. 11 huic dv. hunc r.
 12 alios ll. -ium v. | alligant Rd. 13 dist. ego.
 14 ternum V. | guttis om. E. 15 sinistra VRd. 16 quat-
 tuor ll.v. 18 alligauerit Vd v.a.S. | uiderat VR. 19 an
 circuitum remedium id? | urucam VfS. urac- R. uric- a.
 eruc- d(?)rv(D). de E non constat. 21 limacem Ev. -cum d
 -cum capita r. cfr. infra. | pelliculam E. | quattuor ll.v.
 22 multipeda Vd. | lana dEv. -ne R. -nae VS. cfr. § 143.
 XXVIII 46. XI 84. XXVI 92. II 62; aliter XI 77.

culos, ex quibus tabani fiunt, antequam pennas germinent, alios e spinosis fructibus lanuginosos. quidam ex illis quaternos inclusos iuglandis nucis putamine adalligant. cocleas, 102 quae nudaе inveniuntur, stelionem, cum incluserunt capsulis, subiciunt capiti et sub decessu febris emittunt. devorari autem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum, inveteratumque conteri et in calida aqua bibi, hirundinum corda cum melle; alii fimum drachma una in lactis caprini vel ovilli vel passi cyathis III ante accessiones; sunt qui 10 totas censeant devorandas. aspidis cutem pondere sexta 103 parte denarii cum piperis pari modo Parthorum gentes in remedium quartanae bibunt. Chrysippus philosophus tradidit phryganion adalligatum remedio esse quartanis. quod esset animal, neque ille descripsit nec nos invenimus qui novisset; demonstrandum tamen fuit a tam gravi 15 auctore dictum, si cuius cura efficacior esset inquirendi. cornicis carnes esse et nidum inlinere in longis morbis utilissimum putant. — Et in tertianis fiat potestas ex- 104 periendi, quoniam miserias copia spei delectat, anne aranei, quem lycon vocant, tela cum ipso in spleniolo resinae 20

§ 102 extr.: Pl. iun. 89, 5—7. — § 104: Pl. iun. 90, 13. 14. 11—13. 91, 3—5.

1 tabam fluunt E. | pennae vet. Dal. sed cfr. VII 42. | germinant VR¹. 3 iugulandis V. 3. 4 cocleasque R. cochleasque quae d(?) v. a. D. | dist. D. 4 nudi R. | inveniunt E. | stelionem cum ego. -onem ll. v. (an stelionef si? cfr. XXIX 73. XI 90). | incluserunt ego. -serant VRE. -sum d(?) v. -sos D. 5 capite d. 5. 6 demorari VR¹. 7 inveteratusque (-tofo- V¹) VR¹. -tum quoque U 671. | aqua — 8 corda om. VRd. 9 et ovilli V(?) S. cfr. Pl. iun. | passi C e Pl. iun. passo Erv. asso r. | tribus ll. v. 13 phryganion v. phrig- E. phrygranion d. phigr- V. phryganū R. | adalligandum E. 15 a om. d. 16 auctori VR¹. | inquirendi EJ. -dus d¹ r. -dū d² (v praem. ad). -rentis H cum Gron. inquerendus VR. 17 cornices V. | et Erv. om. r. | nidum VEv(D). nitrum r(?) S. | longissimis Ev. a. H. 18 potes Vd. 18. 19 experienda VR¹ d. 19 miserias VRdTfH. -ria v(G). eius B. | copia VRfB(H). copi dT. om. Ev(G). | delectat dTG. delecta rv. de tecto B. 20 linom R. licum r. lycum v. a. C. | dela E. | in om. Ev. a. H. | spleniolo J. splens (-no dT. spiene E.)

ceraeque inposita utrisque temporibus et fronti prosit, aut ipse calamo adalligatus, qualiter et aliis febribus prodesse traditur, item lacerta viridis adalligata viva in eo vase, quod capiat, quo genere et recidivas frequenter abigi adfirmant.

- 105 (31) Hydropicis oesypum ex vino addita murra modice potui datur, nucis abellanae magnitudine. aliqui addunt et anserinum adipem ex vino myrteo. sordes ab uberibus ovium eundem effectum habent, item carnes inveteratae irencei sumptae. vomitus quoque canum inlitis ventri 10 aquam trahere promittitur.
- 106 12. (32) Igni sacro medetur oesypum cum pompholyge et rosaceo, ricini sanguis, vermes terreni ex aceto inliti, gryllus contritus in manibus, quo genere praestat, ut qui id fecerit, antequam incipiat vitium, toto ei anno non 15 accidat — oportet autem eum ferro cum terra cavernae suae tolli —, anseris adeps, viperae caput aridum adservatum et combustum, dein ex aceto inpositum, senectus serpentium ex aqua inlita a balneo cum bitumine et sebo agnino. 20
- 107 (33) Carbunculus fimo columbino aboletur per se inlito vel cum lini semine ex aceto mulso, item apibus,

§ 105 extr.: Pl. iun. 95, 2—3. — § 106: Pl. iun. 98, 10. 11. — Seren. 759. Pl. iun. 97, 22. 98, 11—17. 97, 23. — § 107: Diosc. II 98. Seren. 724 sqq. Pl. iun. 82, 20. 21. 63, 3. 4. 83, 2. 3. 34, 19. 20.

toto *U.T.* splenio *H* cum *P.* specu toto *v* (coll. XXIX 131).
 1 utriusque *E.* 3 alligata *VR¹*. | uiua *om.* *d.T.* 4 frequenter *R.v.* -tes *r.* 6 oesypum *v.* -sopum *Er.* hysopum *r.*
 8 anserum *VfS.* 9 inuenerate *V.* 10 inlitos *Gron.*
e Pl. iun. 12 oesypum *v.* -sopum *Er.* pro hysopum *r.*
 (hysopum *Pl. iun.*). | cum *om.* *VR¹d.* | pompholygi *V.* ponpo- *d.*
 13 sanguis *Vd.* 14 gryllus *V(?)E.D.* | quod *E.* | an ne
 (pro ut)? *cfr.* § 125. 134. 14. 15 qui id *drv.* quid *r.*
 15 ei *ego.* eo *Ev(D).* *om.* *rS.* *cfr.* § 33. | non *D.* ei non *J.*
om. U.v. 16 accidat *U.J.* -ipiat *D.* careat *v.* | eum *om.* *Vd.*
 20 felle siue fimo agnino (*ortum e seuo*) *Pl. iun.* 21 fimi
V. / aboletur *d(?)G.* adol- *r.* del- *v.* 21. 22 inlico *V.* il-
 lico *dH.* 22 et aceto *E.*

quae in melle sint mortuae, inpositis polentaque inposita insuper. si in verendis sit, ceterisque ibi ulceribus occurrit ex melle oesypum cum plumbi squamis, item finum pecudum incipientibus carbunculis. tubera et quaecumque molli 5 liri opus sit efficacissime anserino adipe curantur; idem praestat et gruum adeps.

(34) Furunculis mederi dicitur araneus, priusquam 108 nominetur, inpositus et tertio die solutus, mus araneus pendens enecatus sic, ut terram ne postea attingat, ter 10 circumlatus furunculo, totiens expuentibus medente et cui is medebitur, ex gallinaceo fimo, quod est rufum, maxime recens inlitum ex aceto, ventriculus ciconiae ex vino decoctus, muscae inpari numero infricatae digito medico, sordes ex pecudum auriculis, sebum ovium vetus cum 15 cinere capilli mulierum, sebum arietis cum cinere pumicis et salis pari pondere.

(35) Ambustis canini capitis cinis medetur, item gli- 109 rium cum oleo, finum ovium cum cera, murium cinis, coclearum quoque sic, ut ne cicatrix quidem appareat,

§ 108 med.: Pl. iun. 82, 4-10. (cfr. Marc. 34, 81). Seren. 714-716. (cfr. Plin. XXX 72. Marc. 33, 55). — § 109: Pl. iun. 83, 13. 12. 14. 15. Diosc. eupor. I 178.

1 sunt *Err.v.a.S.* cfr. XXIX 128. | immortuae v.a. *H(S)*. | inposita *ll.v. del. D.* 2 insuper si *ego.* inspersa *VRdH.* -sa si *Ev(D).* cfr. de mendo § 53, de dictione XXVIII 214. XXXVI 153. XXXI 103. | sit *Ev(D).* om. *rH.* 3 oesopum *Er. esip- R.* | an squama? cfr. XXV 55. 4. 5 emolliri *VdTS.* 5 sit *E(hic deficiens)rv(D).* est *rTfH.* cfr. Frobeen. p. 33. | anserinae *V.* 7 iraneus *V.* 8 nominetur *ll.v.* stamen netur *D.* sed cfr. XXXI 97. XXVIII 29. Frobeen. p. 3. | inpositus *darv.* et pos- *r.* 9 ne *VRdTH(J).* et a. nec *v(S).* 10 circumdatus *arv.a.J.* sed cfr. § 144. XXII 60. XXIX 83. 100. XXXIV 151. 10. 11 cui is *H.* cuius *ll.* cinis *x.* cui *av.* eo cui *C.* 13 digito minimo *Pl.iun.* sed cfr. Marc. 10, 55. 56. 57. an potius medio (ut XXVIII 42)? 15 mulieris *dx.* 15. 16 farina pumicis *Pl.iun.* sed cfr. § 72 et Marc. 17 ambustis *av.* -sta *dxr.* Lambusta *r.* an contra omisum sit post pondere? cfr. IX 99 al. 18 cum (post glirium) om. *VR¹x.* | murtum *Va.* must- *R¹.* 19 quidam *V.*

- adips viperinus, fimi columbini cinis ex oleo in
 110 (36) nervorum nodis capitis viperini cinis in oleo cy-
 terreni vermes cum melle inliti. dolores eorum ....
 amphisbaena mortua adalligata, adips vulturinus cum
 venter arefactus tritusque cum adipe suillo inveterato,
 e capite bubonis in mulso potus cum lilii radice, si
 credimus. in contractione nervorum caro palumbi
 cibis prodest et inveterata, irenacei spasticis, item n-
 lae cinis, serpentium senectus in pelle taurina adal-
 spasmos fieri prohibet et opisthotonos milui iocur a
 III obolis in aquae mulsae cyathis III potum.
- 111 (37) Reduvias et quae in digitis nascuntur pl-
 tollunt canini capitis cinis aut vulva decocta in
 superinlito butyro ovillo cum melle, item folliculus
 libet animalium fellis; unguium scabritiam canth-
 cum pice tertio die solutae aut locustae frictae
 sebo hircino, pecudum sebum. aliqui miscent v-
 et porcillacam, alii aeris florem et viscum ita, ut
 die solvant.

§ 110: Diosc. II 98. Pl. iun. 72, 13—15. Marc. 35,
 Seren. 968. Pl. iun. 71, 19. 20. 72, 1. 2. Marc. 35, 1.
 971. 978. Pl. iun. 72, 2. 3. 35, 12—14.

1 uerrinus *Pl. iun.* cfr. XXVIII 137 = *Diosc. II*
 fimo V. 2 nodis T^v. -dus r. -dos x^a. modis VR. -d
 cyprino R(?)av(D). -io d^{fx}S. -reo VT. cfr. XXIX
 Marc. 3 dolores ll.xaJ. -ribus H cum Gron. -res to
 eorum ll.xaG. item v. | lac. ego indicavi (ante dolo-
 exciderunt sanat (sedat) et animalis nomen. | adips ll.S
 eps x. om. av(D). 4 apisbena VR. ambis- x. | l
 indicavi. exciderunt felle inlitus; cfr. Pl. iun. et Mar
 5 uenter ego. -tre ll.xav. iecur Pl.iun. | contritusque
 v.a.D. | inueteratos VR. 6 illi VR¹. milii d e cor
 8 irenaceis V. 8. 9 multe lecinis R. 9 dist. es
 10 prohibet et ego. -bent VRdx. -bet arv. | opisth
 drG. -tomos x. -tonicis aPl.iun.v(J). -stotonis VR.
 dum ll.xv. cfr. Pl. iun. dandum a. 11(bis) tribus ll
 12 pterigia x. iter- V. 13 uulua v. -luia VR. ulu
 uliua a. 14 folliculos V. 15 mellis dx. | scabrit
 -iciam xv.a.Bas. exca- (-itiam R) VR. | cantharid
 -tari 16 frictae av(S). frute r. om. rTH. 18
 u m. rx. (et viscum om. v.a.G).

13. (38) Sanguinem sistit in naribus sebum ex omento 112
 pecudum inditum, item coagulum ex aqua, maxime agni-
 num, subductum vel infusum, etiam si alia non prosint,
 adipis anserinus cum butyro pari pondere pastillis ingestus,
 5 coclearum terrena, sed et ipsae extractae testis; e naribus 101
 fluentem cocleae contritae fronti inlitae, aranei tela; gal-
 linacei cerebellum vel sanguis profluvia ex cerebro, item
 columbinus ob id servatus concretusque. si vero ex vul-
 nere inmodice fluat, fimi caballini cum putaminibus ovorum
 10 cremati cinis inpositus mire sistit.

(39) Ulceribus medetur oesypum cum hordei cinere 113
 et aerugine aequis partibus, ad carcinomata quoque ac
 serpentina valet. erodit et ulcerum margines, carnesque
 exscrecentes ad aequalitatem redigit; explet quoque et
 15 ad cicatricem perducit. magna vis et in cinere pecudum
 fimi ad carcinomata, addito nitro, aut in cinere ex ossibus
 feminum agnorum, praecipue in iis ulceribus, quae cicatri-
 cem non trahant. magna et pulmonibus, praecipue arietum:
 carnes exscrecentes in ulceribus ad aequalitatem efficacis-
 20 sime reducant; fimo quoque ipso ovium sub testis calefacto 114
 et subacto tumor vulnere sedatur, fistulae purgantur san-
 nanturque, item epinyctides. summa vero in canini capitis

§ 112: Marc. 10, 24. Pl. iun. 23, 13—16. Marc. 10, 29. 30. 4.
 Diosc. II 11. eupor. I 210. Scribon. 46. Seren. 632. 633. Pl. iun.
 23, 17. Marc. 10, 24. 25. 26. — Diosc. eupor. I 208. Seren. 804.
 Pl. iun. 73, 1—3. — § 113 med.: Pl. iun. 77, 24—78, 3. 4. Marc.
 4, 56. 57. — § 114: Pl. iun. 75, 8—10. — Seren. 691.

2 illitum dTx Marc. v. a. G. 3 subactum et infusum Pl.
 iun. et Marc. (cfr. XXII 56. XVIII 102. XXVIII 67).
 4 pastillus V. 5 terrena arG. -narum rTfxv. cfr. § 116.
 6 tela dTx Marc. H. -lae Vv(S). -le R. cfr. § 104. (78).
 7 sanguis ll. a Ven. (H). -uinis xv. | dist. Ven. (U 674).
 8 ob id VRd Marc. v. oui r. oui de a. 9 eorum R.
 10 crematio cinis a. -tionis Vx. 11 uulneribus av. a. S. | esi-
 pum x. ysopum a. 13 erodit et arv. -det VRd¹. -dit d²x.
 14 expletque x. 14. 15 et ad dxav. ad V. a R. 16 in
 om. dxv. a. H. 17 iis v. his ll. 18 trahant xaG. -hunt
 ll. fv(H). | quoque (pro praecipue) aG. 19 exscrecentibus VR¹.
 20 testa x Pl. iun. v. a. G. (Dal.). cfr. XXVIII 234. 21 sub-
 iecto R¹dTx. subte- Vf. 22 uero uis in v. a. D. \ in om. dx.

cinere: excrescentia omnia spodii vice erodit ac persanat. et murino fimo eroduntur, item mustelae fimi cinere. duritias in alto ulcerum et carcinomata persequitur multipeda trita admixta resina terebinthina et sinopide. eadem utilissima sunt in *ais* ulceribus, quae vermibus pericli-
 115 tentur. quin et vermium ipsorum genera mirandos usus habent. cosses, qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia, nomas vero combusti cum pari pondere anesi ex oleo inliti. vulnera recentia conglutinant terreni adeo, ut nervos quoque abscisos inlitis solidari intra septimum
 10 diem persuasio sit; itaque in melle servandos censent. cinis eorum margines ulcerum duriores absumit cum pice
 116 liquida vel symphyto et melle. quidam arefactis in sole ad vulnera ex aceto utuntur nec solvunt nisi biduo intermisso. eadem ratione et coclearum terrena prosunt, totae-
 15 que exemptae recentia vulnera tusae inpositae conglutinant et nomas sistunt. — (Herpes quoque animal a Graecis vocatur, quo praecipue sanantur quaecumque serpunt). —

§ 115: Pl. iun. 75, 4—8. Marc. 4, 38. Pl. iun. 73, 14—16. Diosc. II 72. Seren. 968. — § 116: Pl. iun. 73, 16—18. 18—20. 75, 10—12. 73, 20. 21. Diosc. II 11.

1 spodi uis erodit V. | ac dxarv. e V. et fS. om. R.
 2 fimo cinere V. 3 duricias xrv. a. C. -cia R. -itia V. | alto dav. adultero r. 4 ad maxima a. 5 iis v. his ll. v.
 5. 6 periclitantur dxv. a. S. 6 qui V. q, R. | mirando V.
 7 ulcera universa x. cfr. Marc. 8 carcinomata Marc. | anesi arH. -exi rx. -eti Pl. iun. et Marc. anisi v. | ex VRa S. et dx. et ex v. 10 abscissos V(?) v. a. G. cfr. XXIX 99.
 11 persuasio VRd Tfx H. -sum a G(D). cfr. XXVIII 28. (Democritus persuaserit v. a. G). 12 adfumat V. aff. a.
 13 liquidam (om. uel—quidam) a. | symphyto et J coll. XXVI 148. sympulo et dT. simpolo (-pulo x) et VRx. del. r. simbolo B coll. Diosc. II 101, ubi nunc legitur Υβλαίω (sic vet. Dal.). symbolo et v. 14 nec dxav. ne r. | ibiduo V. quiduo r.
 15 terrenarum VR¹ v. a. G. | sunt VR¹. est v. a. G.
 16 emptae R¹. -te V. | tusā VR¹. 17—18 uncus ego posui. cfr. Pl. iun. 73, 20. vv. pertinere videntur ad § 115 ante vulnera recentia, nisi vero pro glossemate habenda sunt. 17 herpes x. | an animal quoque? | a om. R¹. 18 uocantur VR¹. | sanatur VR¹. | quēcūque x. cumque VR¹. | an serpent? cfr. Froben. p. 39. 40.

cocleae prosunt et cum testis suis tusae; cum murra quidem et ture etiam praecisos nervos sanare dicuntur. dra-
conum quoque adeps siccatus in sole magnopere prodest,
item gallinacei cerebrum recentibus plagis. sale viperino
5 in cibo sumpto tradunt et ulcera tractabiliora fieri ac celerius sanari. Antonius quidem medicus, cum incidisset insanabilia ulcera, viperas edendas dabat miraque celeritate persanabat. trixallidum cinis margines ulcerum duros aufert cum melle, item fimi columbini cum arrhenico et
10 melle, eademque erodentia sunt. bubonis cerebrum cum 118 adipe anserino mire vulnera dicitur glutinare; quae vero vocantur cacoëthe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter prius elutis linteolis, ulula avis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ovillum et mel. ulcerum labra duriora apes in melle mortuae emolliunt, et elephantiasin sanguis et cinis mustelae. verberum vulnera atque vibices pellibus ovium recentibus inpositis obliterantur.

(40) Articulorum fracturis cinis feminum pecudis pe-
20 culiariter medetur cum cera — efficacius idem medicamentum fit maxillis simul ustis cornuque cervino et cera

§ 118 med.: Pl. iun. 75, 12—14. Seren. 132. Pl. iun. 34, 11. Marc. 19, 18 (ubi glossema *id est elephantis* delendum est). — § 119: Pl. iun. 72, 20—22. 99, 18. 19. Marc. 34, 66. — Seren. 950—954. Pl. iun. 99, 11—16.

1 cocleae TaG. -leae quoque rxv(D). | et VRdTxS. eis arG(D). del. v. 2 praeciosos V. 4. 5 dist. H. 6 incidissent VR. -sset in vet. Dal. 7 ulcera uiperas v. uipera ulceras ar. ulcera uiperis rx. | edendas arv. edan- a. emendas VR. -dandas x. 7. 8 celerit V. 8 persanat VR¹. | trisallidum x. tryxali-(trox- H) v.a.J. cfr. § 49. 9 aufert dxv. -rri Ra. aut ferri V. | cum (ante arrhenico) VRTxv(S). cinis cum d(?)arG(D). | arbennico R. ar. . . . r (reliquis margine absicis). arfenico Tv.a.S. henico dx. 10 dist. ego. | eademque ego. -dem quae ll.xa. ea quae v. | erodentia ego. -enda ll.xav. cfr. XXVII 29. (XXXI 98). | cerebro Vxv.a.G. 11 an ulcera? | uero arG. om. rxv. 12 feminini V. 12. 13 mulieris a. 14 mel arv. mel (melle R) et rTx. 14. 15 ulcerarum V. 15 emortuae v.a.G. | molliunt R. 16 elephantiasim (elefa- x) dxSJ. | sansuguis V.

mollita rosaceo —; ossibus fractis caninum cerebrum lin-
teolo inlito, superpositis lanis, quae subinde oleo sub-
fundantur; fere XIII diebus solidat, nec tardius cinis
silvestris muris cum melle aut vermium terrenorum, qui
et ossa extrahit.

- 120 (41) Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo,
praecipue ex ariete, sebum ex nitro, lacertae viridis cinis,
vernatio anguium ex vino decocta, fimum columbinum cum
melle, item vitilignes albas ex vino, vitiliginem et can-
tharides cum rutae foliorum II partibus. in sole, donec 10
formicet cutis, tolerandae sunt, postea fovere oleoque per-
unguere necessarium iterumque inlinere, idque pluribus
121 diebus facere, caventes exulcerationem altam. ad easdem
vitilignes et muscas inlini iubent cum radice Eupatoriae,
gallarum fimi candidum servatum in oleo vetere cornea 15
pyxide, vespertilionis sanguinem, fel irenaei ex aqua.
scabiem vero bubonis cerebrum cum aphronitro, sed ante
omnia sanguis caninus sedat, pruritum cocleae minutae,
latae contritae inlitae.
- 122 (42) Harundines et tela quaeque alia extrahenda sunt 20
corpori evocat mus dissectus inpositus, praecipue vero la-
certa dissecta et vel caput tantum eius contusum cum sale
inpositum, cocleae ex iis, quae gregatim folia sectantur,

§ 120: Pl. iun. 86, 18. 19. 20—22. — § 121 extr.: Pl. iun.
100, 4. 9. 10. Seren. 85. — § 122: Pl. iun. 87, 15. Marc. 34, 35.
Pl. iun. 87, 17. 16. Diosc. II 69. II 11. Pl. iun. 87, 17. 18.

2 superinpositis f(?) S. | oleo ego coll. Pl. iun. et Sereno.
om. ll. v. 4 a v. muris denuo incipit E. 6 colorum V.
7 cum nitro Pl. iun. 9 an idem? | uetligines V. | Ad
vitiliginem v. a. J. dist. J. 10 duabus (duob- VE) ll. v.
12 inlinere dv (Brot.). -nire (inl- EJ) r G (J). 13 alteram T.
multam Erv. a. H. 14 muscam VRTS. | eupatoriae S coll.
XXV 65. lupatoria ll. T. lappa- v. lapathoria f. -orum B.
15 fimi ll. T (P) S. -mum v. 17 aphonitro VR. 18 se-
dat VRd. -ant Erv. 19 latae om. VR¹. | inlitae contritae R¹.
20 an sint? 21 euocamus Vd. 22 an et delendum? |
tantum eius ES. et antum (-te R¹) eius VR. eius tantum
d(?) v. | contusa R¹. cum tusa V. (an capite tantum contusa
[vel -so] ... inposita?). 23 iis v. iis ll. C.

contusae inpositae cum testis et eae, quae manduntur, exemptae testis, sed cum leporis coagulo efficacissime. ossa anguium eundem cum coagulo cuiuscumque quadripedis intra tertium diem adprobant effectum. laudantur
5 et cantharides tritae cum farina hordei.

14. (43) In muliebribus malis membranae e partu 123
ovium proficiunt, sicut in capris rettulimus. fimum 28, 256
quoque pecudum eosdem usus habet. locustarum suffitu
stranguriae maxime mulierum iuvantur. gallinaceorum
10 testes si subinde a conceptu edat mulier, mares in utero
fieri dicuntur. partus conceptos hystricum cinis potus
continet, maturat caninum lacte potum, evocat membrana
e secundis canum, si terram non attigerit, lumbis partu-
rientium tactis. fimum murinum aqua pluvia dilutum 124
15 mammas mulierum a partu tumentes reficit. cinis irena-
ceorum cum oleo perunctarum custodit partus contra
abortus. facilius enituntur quae . . um anserinum cum
aquae II cyathis sorbuere aut ex utriculo mustelino per
genitale effluentes aquas. — Vermes terreni inliti, ne cer- 125
20 vicis scapularumque nervi doleant, praestant. graves se-
cundas pellunt in passo poti. iidem per se inpositi mam-

§ 123 med.: Diosc. II 57. eupor. II 92. — § 124 init.: Seren. 350. — § 125 init.: Seren. 352.

1 inpositae cum ego. -taeque II. -taeque cum v. (cfr. § 126). | eae dv. hec V. haec r. 2 dist. v.a.D. cfr. Pl. iun.
3 anguidum E. | eundem d²v. om. d¹. ead- (adem R¹) rD.
5 tritus V. 6 e VdS. ex R. om. Er. a v. | parte V¹
(Dal.). 7 obuium V. 10 si subinde J. subinde II.S.
-de si v. 11 conceptus VE. 12 lac d(?)v.a.S. 12. 13
membrane secundis V. 13 attingerit VR. | lumbos v.a.D.
14 dist. D. | tactis D. lactis VdE. potus lactis R(?)v. |
aqua dEr. quoque rf. om. T. | pluuiū E. 15 mamme V. |
tumentis R. com- V. 17 lac. ego indicavi. cum VRE. ad-
ipem dT. (cfr. § 130. 131. Diosc. II 86. 94). fimum v. del. D.
17. 18 cum aquae Er. cumq; VR. cum d. 18 duobus
II.v. | cyatis d. quatis VR. | utriculo Rdv. cfr. XI 209.
uiri- V. nentri- ED. 19 genitalem VE. | effluentem RE. |
in (pro ne) Ev.a.H. 19. 20 cervicis dTH. -ces rv.
20 et scapulas ne nerui v.a.H. | graues dTH. -uis VRS.
-uidis Er. 21 appellunt R.

marum suppuraciones concocunt et aperiunt extrahuntque et ad cicatricem perducunt. lac devocant poti cum mulso. inveniuntur et in gramine vermiculi, qui adalligati collo continent partum; detrahuntur autem sub partu, alias eniti non patiuntur; cavendum et ne in terra ponantur. 5 conceptus quoque causa dantur in potu quini aut septeni.

- 126 — Cocleae in cibo sumptae adcelerant partum, item conceptum inpositae cum croco. eadem ex amylo et tragacantha inlitae profluvia sistunt. prosunt et purgationibus sumptae in cibo et vulvam aversam corrigunt cum mella 10 dulla cervina ita, ut uni cocleae denarii pondus addatur et cypri. inflationes quoque vulvarum discentiunt exemptae testis tritae cum rosaceo. ad haec Astypalaeicae maxime 127 eliguntur. alio modo Africanae binae tritae cum feni Graeci quod III digitis capiatur, addito melle coclearibus 15 IIII, inlinuntur alvo prius irino suco perunctae. sunt et minutae loricaeque candidae cocleae passim oberrantes; hae arefactae sole in tegulis tusaeque in farinam miscentur lomento aequis partibus candoremque et levorem corpori

§ 126 init.: Seren. 617. — § 127 extr.: cfr. Plin. XXX 121.

2 lat V. lacte J. | deuocant Erv. euo- VdTJ. uo- R. (κατασπᾶν familiare Dioscoridi). | potu V. 3 in gramine Erv(S). om. rTfH. | mercuri Vf. -rtuli R. 4 detrahuntur autem (iidem T) TErv. -huntaifste (-tae d) r. 5 et VRdJ. ei E. etiam v. 6 quinta ut V. 8 eadem dv. ead- II.

9 profluuię R. -ie V. 10 auerso Vd. 11 it ut V. | unini dErv.a.C. 12 cypri dErVen.(S). -peri v. ofpri r. | et exemptis Vf. 13 totis f. | tritaeque Rd(?)v.a.J. | ad Erv. ut r. | haec dEG. hec r. hae V. he R. hoc v. 14. 15 feno (-ni V) graeco VdTv.a.G. 15 tribus II.v. | captatur Vf. | additis Ev.a.H (mellis). 16 quattuor II.v. | irino V. | super (pro suco) VR¹. 16. 17 sunt et minutae — p. 467, 2 polenta ad finem § 121 (post inlitae) transponi voluit U 677.

17 minutae (-te r) Erv(D). minimae rTJ. | loricaeque (quae V. -ceq. Rd) VRdT. lubri- J. longaeque Ev(D). cfr. VIII 88. | candidae om. VR¹T. | oberrantes Erv. cfr. XXIX 60. obserua- rT. obuerfa- P. 18 eae d(?)v.a.S. | factae E. | farinam J cum vet. Dal. -nae V. -na rv. cfr. XX 11. XXXIII 119. XXXVII 71. XXXIV 170. XXXVI 183. XXIII 162. XVIII 74.

19 liuorem E. | corporii V.

adferunt. scabendi desideria tollunt minutae et latae cum polenta. — Viperam mulier praegnans si transcenderit, 128 abortum faciet, item amphisbaenam, mortuam dumtaxat, nam vivam habentes in pyxide inpune transeunt; etiam si mortua sit atque adservata, partus faciles praestat. in mortua mirum, si sine adservata transcenderit grvida, innoxium fieri, si protinus transcendat adservatam. — Anguis inveterati suffitu menstrua adiuvant. (44) anguium 129 senectus adalligata lumbis faciliores partus facit, protinus a puerperio removenda. dant et in vino bibendam cum ture; aliter sumpta abortum facit. baculum, quo angui rana excussa sit, parturientes adiuvat; trixallidum cinis inlitus cum melle purgationes, item araneus: qui filum deducit ex alto, capi debet manu cava tritusque admoveri, quod, si redeuntem prenderit, inhibebit idem purgationes. — Lapis aëtites in aquilae repertus nido custodit partus 130 contra omnes abortuum insidias. penna vulturina subiecta pedibus adiuvat parturientes. ovum corvi cavendum gravidis constat, quoniam transgressis abortum per os faciat. fimum accipitris in mulso potum videtur fecundas facere. vulvarum duritias, collectiones adeps anserinus aut cygni emollit. (45) mammas a partu custodit adeps 131

§ 130: cfr. Plin. XXXVI 151. — cfr. Plin. X 32. — Hippocr. morb. mul. I 125 p. 516. — cfr. Diosc. II 86. 94. — § 131: cfr. Seren. 356. 357. (Diosc. eupor. I 139).

1 lotae E. 2 uipera V. § 5 si dv. om. r. | facile Vf | dist. ego. | in ego. uel ll.v. 6 si sine R(?) Brot.(D). sine VdE. si non v(S). | adservatam v.a. Brot.(S). 7 ni R. 7. 8 an angues (aut adiuvantur, ut § 123)? 8 inueterate VR¹. | suffitus dv.a.S. 11 ture Erv. iure rT. | sumpserit VR¹. 12 tryxallidum (thry- VR) VRd. -alidum (trox- H) v.a.J. cfr. § 49. 13 dist. ego. 14 capite VR¹d. an capi ita? | tribusque VR¹. 15 an quod qui? | prenderet VR¹d. 17 omnis ll.(?)S. | abortum V. -tium E. 18 parturientibus VR¹. 19 transgressus Ev.a.H. | auortum V. abortus v.a.H. | per os VdTH. peros R. asperos Ev. 20 fecundas d. 21 anseris R(?)ED. 22 cygni (cigni r) emollit drv. cfr. § 30. 69. 70. ciente mo- VR. ciconiae mo- ED. sed cfr. indicis ciconia I [= § 108] et priore libro II [= XXXIX 105. 128]. | a Erv. om. r.

anseris cum rosaceo et araneo. Phryges et Lycaones mammis puerperio vexatis invenerunt otidum adipem utilem esse. iis, quae vulva strangulentur, et blattas inlinunt. ovorum perdicis putaminum cinis cadmiae mixtus et cerae stantes mammas servat. putant et ter circumductas ovo perdicis aut . . . non inclinari et, si sorbeantur, eadem fecunditatem facere, lactis quoque copiam, cum anserino adipe perunctis mammis dolores minuere, molas uteri rumpere, scabiem vulvarum sedare, si cum cimice trito inlinantur.

- 132 (46) Vespertilionum sanguis psilotri vim habet, sed alis puerorum inlitus non satis proficit, nisi aerugo vel cicutae semen postea inducatur; sic enim aut in totum tolluntur pili aut non excedunt lanuginem. idem et cerebro eorum profici putant; est autem duplex, rubens utique et candidum. aliqui sanguinem et iocur eiusdem
133 admiscunt. quidam in III heminis olei discocunt viperam exemptis ossibus, psilotri vice utuntur, evolsis prius pilis, quos renasci nolunt. fel irenacei psilotrum est, utique mixtum vespertilionis cerebro et lacte caprino, item per se cinis. lacte canis primiparae, prius evolsis pilis vel

§ 132 init.: Seren. 663. Pl. iun. 105, 18. — § 133: Pl. iun. 105, 18—21. 15. 16.

1 arraneo V. irino coni. H. 2 mammas V. -mas R. | totidum R. 3 iis v. his II. C. | qui R. | blattas V. -tes r. | ablacies R. 4 orum R. | putaminum V. 5 servat v. -ant II. 5. 6 circumducis V. 6 aut VRdTS(D). om. Er v(J). | lac. indicavit S. otidis D cum U 678. an anseris? cfr. Serenus. 7 eundem V. 8 dores V. 9 uteris V. | tumper E. | sedari VR. | cimice Erv. cinere rTf. 12 alis VRdTFD. aliis Er. malis v. | proficiunt E. 14 aut non dEv. non r. | excidunt lanugine E. 15 eodem VR¹. | est Erv. si r. 16 utique et d(?)v. itaque et r. an atque (vel aliquando et [scriptum aliquo et], ut XXVI 72. XXXVII 114. 119)? | eiusdem II. v. an ex iisdem? 17 tribus II. v. | discocuti E. 18 dist. ego e Pl. iun. (ossibus et v. a. G). 19 uolunt d. cfr. XXVIII 249. 20 mixtum dTrS. -tum est VR. -to Ev(D). 21 cinis II. v. an canis (sc. fel)? | dist. H. | primiparae prius ego. -parae (-re V) VRs. -partus d(?)ErPl. iun. v(D). | pilis ED. pilis quos renasci nolunt rv. cfr. v. 18 sq.

nondum natis, perunctae partes alios non sufficiunt. idem 134
evenire traditur sanguine ricini evulsi cani, item hirun-
dinino sanguine vel felle, ovis formicarum. 15. super-
cilia denigrari muscis tritis tradunt; si vero oculi nigri
5 nascentium placeant, soricem praegnantem edendum; ca-
pilli ne canescant, vermium terrenorum cinere praestari
admixto oleo.

(47) Infantibus, qui lacte concreto vexantur, praesidio 135
est agninum coagulum ex aqua potum, aut si coagulato
10 lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. ad denti-
tiones cerebrum pecoris utilissimum est. ossibus in canino
fimo inventis adustio infantum, quae vocatur siriasis, ad-
alligatis emendatur, rames infantum lacertae viridis ad-
motae dormientibus morsu. postea harundini inligant et
15 suspendunt in fumo traduntque pariter cum expirante ea
sanari infantem. coclearum saliva inlita infantum oculis 136
palpebras corrigit gignitque. ramicosis coclearum cinis
cum ture ex ovi albo *specillo* inlitus per dies XXX me-
detur. inveniuntur in corniculis coclearum harenaceae
20 duritiae; hae dentitionem facilem praestant adalligatae.

§ 134: Seren. 665. 54. 48. Pl. iun. 16, 20—22. Marc. 7, 8. —
§ 135 init.: Celsus V 27, 12. Pl. iun. 28, 22. 23. — § 136 init.:
cfr. Plin. XXX 73. (24). Marc. 33, 60.

1 perunctis partibus *v. a. S.* | alios *fman. Dal. S.* alii *RdEv.*
ali *T.* ale *V.* | surgunt *v. a. S.* | item *VR¹d.* 2 canis *V².*
cinis *V¹. om. R¹.* 2. 3 hirundino *V.* 3 *dist. D.* 5 prae-
gnati *VJ.* 6 praestare *V.* 9 si hoc uitium *ED.* si uitium
v. a. H. | coagulato *Ev(D).* -tio *rTfH.* 10 lactis *R(?)H.*
10. 11 dentitiones *TrH.* -onem *Ev(D).* dentiones *r.* cfr. § 137.
13 rames *Brot.* -mes *VdErJ.* rumes *R.* ramices *v.* cfr.
nota ad XXVI 78. 13. 14 admoti *VR.* 14 poste *V.* | harun-
dinē *R.* | inligant et *ego.* -ate (-ti d) *ll.* -ata *D.* alligata *G.*
adalligatae *v.* 15 suspendunt *ego.* -duntur *ll. v.* -ditur *G.* |
expirante *om. V.* | ea *om. R¹dS.* 16 inlita *V.* 17 cignit-
que *V.* cingit- *f.* | ramicosis *rv.* -itosis *rJ.* 18 ex *Ev(D).*
et ex *rTS.* | oui *ErV(D).* ouis *VR.* uuis *dTH.* cfr. § 73 et
Marc. | albo *RdTH.* -bi *v.* aluo *V.* alui *E.* | *specillo ego.*
fuo *ll. v.* cfr. XXIX 115. (*an vero ortum est e glossemate*
luteo?). 19 in *om. VR¹d.* | harenaceae — p. 470, 1 coclearum
om. E. 20 eae *Rd(?)v. a. S.* | facilem *dv.* -le *VR.*

coclearum inanium cinis cerae mixtus procidentium inter-
aneorum partes extremas prohibet; oportet autem cineri
137 misceri saniem punctis emissam *ante*. cerebrum viperae
inligatum pellicula dentitiones adiuuat. idem valent et
grandissimi dentes serpentium. finum corvi lana adalli- 5
gatum infantium tussi medetur. — Vix est serio conplecti
quaedam, non omittenda tamen, quia sunt prodita. ramici
infantium lacerta mederi iubent. marem hanc prendi; in-
138 tellegi eo, quod sub cauda unam cavernam habeat. id
agendum, ut per aureum *vel* argenteum claustrum mordeat 10
vitium; tum in calice novo inligatam in fumo poni. urina
infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. scara-
baeorum cornua grandia denticulata adalligata iis amuleti
139 naturam obtinent. bovae capiti lapillum inesse tradunt,
quem ab ea expui, si necem timeat; inopinantis praeciso 15
capite exemptum adalligatumque mire prodesse dentitioni.
item cerebrum eiusdem ad eundem usum adalligari iubent
et limacis lapillum sive ossiculum; invenitur in dorso.
magnifice iuvat et ovis cerebrum gingivis inlitum, sicut

§ 139 med.: Marc. 9, 96. (cfr. Plin. XX 123. Diosc. II 94).

2 cinere d. 3 emissam ante *ego*. cfr. § 31. 69. -ssam e
Rv. -sseam V. -ssam d. -ssum ED (*iungens cum* cerebrum). |
cerebrum VdD. -bro R(?)Ev. | uiperae dD. -re V. -paere E.
uiperae. cerebrum uiperae R(?)v. 4 inligatum Err. illo
cum r. an inuolutum? cfr. § 101. | pellicula d. -lae REv.
-laece V. cfr. (§ 140. 141. 142) XXVIII 99. 114 al. | den-
tiones V. | adiuuant E. | ualet VT. 5 grandissimi Err.
grano rT. 6 tusi V. 7 ramici rv. -iti rJ. 8 praendi
V. prehendi dv.a.S. 8. 9 id intellegi Err.v.a.S(D). 9 eo
(et Err) quod sub Err(D). om. V. si rTfS. | habeat v. -ant II.
10 ut VRdv. aut E. | aureum uel *ego*. aurum (aturum
VR¹) et II.v. | argenteum *ego*. -tum et (S. aut v) II.v. | clau-
strum *ego*. clostr- Er. closir- (dos- Vd) rTf. ostr- v (*vox non*
Pliniana). 11 tum om. E. | nouo om. VR¹. | inligatam *ego*
coll. U 680. -tur II.v. -tum D. | pomi R. ponitur v.a.D. |
urinam VE. 12 datur V. 13 iis v(S). its V. is ED.
his rC. 14 obtinet VdE. | bouis v.a.H. cfr. § 69. 15 eo
R(?)v.a.S. | expuit d. | inopinantē VR¹. -atis v.a.H. an in-
opinanti? cfr. nota ad § 98. | praecioso R¹. 16 mirum E.
prodest si V. -dest d. 18 in om. VR¹. 19 sicum d¹. sicum Vd².

aures adeps anserinus cum ocimi suco inpositus. sunt vermiculi in spinosis herbis asperi, lanuginosi; hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, si quid ex cibo haereat.

- 5 (48) Somnos adlicit oesypum cum murræ momento 140
in vini cyathis II dilutum vel cum adipe anserino et vino myrtite, avis cuculus leporina pelle adalligatus, ardiolæ rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. putant et per se rostrum effectus eiusdem esse vino collutum. e diverso
10 somnum arcet vespertilionis caput aridum adalligatum.

- (49) In urina virili enecata lacerta venerem eius, qui 141
fecerit, inhibet; nam inter amatoria esse Magi dicunt. inhibent et cocleae, fimum columbinum cum oleo et vino potum. pulmonis vulturini dextrae partes venerem con-
15 citant viris adalligatae gruis pelle, item si lutea ex ovis quinis columbarum admixta adipis suilli denarii pondere ex melle sorbeantur, passerres in cibo vel ova eorum, gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. ibium 142
cinere cum adipe anseris et irino perunctis sic conceptos

§ 140 init.: Seren. 990 sqq. — § 141 extr.: Marc. 33, 6.

1 ocimo E. | an infusus? 2 herbis om. Vf. | lanuginosi si V. | hos Vdrv. os E. om. R. 4 hereat V¹. ereat V¹.
5 somnus Vd. | allicit rv. -cito E. addicit R. adi- r. | myrre r. murtae V. mirte R. 6 duobus II. v. 7 adalligatus—8 pelle Erv. om. r. 7 ardiolæ E. 8 asinina v. -ninae II. | fronti dv. -tis r. 9 eius V. | uiuo E. 10 somno arcent VR¹d. | vespertilionum VR¹. 11 in rv. cfr. XXXII 93. putant R. om. rTa. (de E non constat). | enecata dTES. -ca V. necata Rv. 12 fecerit VdTfErv(H). ferit R. biberit G. | inhibet TfH. -ent VRd. cohibet Ev(D). | amatoriam VR. 13 inhibet v.a.D. | cocleae fimum ED. fimum cocleae (-ae et v) rv.
14 uulturini in VR¹fS. | dextrae RdEv. -re V. -ra fS. | partes dv. -tis VRED. -te fS. 15 uiridis V. | lutæ d. -te VR¹. 16 quinis ego. om. (post ouis) VR¹. quinque rv. | admixta VdEv. -to R(?)G. cfr. nota ad XXIX 137. | adipis V. adeps dE. 17 passerres dMarc.v. -ris rD. 18 gallina-
ceae V. | pelle collo Marc. | ibicum VR¹v.a.C. cfr. § 61. X 33.
19 cinere cum D cum vet. Dal. -res cum drv. cinis cum E. om. r. | adipē anseris dErv. anseris adipis VR. | sic Vd. si R(?) Ev. | conceptos ego. cfr. § 123. -tus (re corr.) II. -tus sit v. -tum sit J.

- partus contineri, contra inhiberi venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe inlitis adalligatisque pelle arietina tradunt, item cuiuscumque galli, si cum sanguine gallinacei leto subiciantur. cogunt concipere invitas saetae ex cauda mulae, si iunctis evellantur, inter se conligatae in coitu. ⁵
- 143 qui in urinam canis suam egresserit, dicitur ad venerem pigrior fieri. mirum et de stelionis cinere, si verum est, linamento involutum in sinistra manu venerem stimulare, si transferatur in dextram, inhibere, item vespertilionis sanguinem collectum flocco subpositumque capiti mulierum ¹⁰ libidinem movere aut anseris linguam in cibo vel potione sumptam.
- 144 (50) Phthiriasim et totius corporis pota membrana senectutis anguium triduo necat, serum exempto caseo potum cum exiguo sale. — Caseos, si cerebrum mustelae ¹⁵ coagulo addatur, negant corrumpi vetustate aut a muribus attingi. eiusdem mustelae cinis si detur in offa gallinaeis et columbinis, tutos esse a mustelis. — lumentorum urinae tormina vespertilione adalligato finiuntur, vermi-

§ 143 init.: cfr. Plin. XXIX 102. — Marc. 33, 6. — § 144 init.: Marc. 4, 68.

1 contineri VRdD. -re v. tum inhiberi E. | uenere V. | pugnatori (an = -torii?) V. 2 inlitis E. 3 galli TErD. galli gallinacei d(?)v. om. rJ. 4 saetae S. -ta E. setae Rdv. sed hac V. 5 mulae si d(?)Ev. -lie si V. -lieri R. -le r. an muli et mulae si? (cfr. § 80). | iuxtis R¹. unctis E. inunctis v.a.C. 6 qui in dEr. qui r. | gesserit Er. ingess- v.a.S. cfr. XXIX 102. 7 pigros Vd. 8 linamento RC. linia- Vd. in linia- (lina- v) Ev. | manu portatum Marc. 9 in dextram v. -tra d²Er. intra r. om. Marc. contra J. cfr. supra v. 1. | inhiberi VRd. | uespertilionis Ev(D). om. rJ (stelionis sanguinem intellegens). 10 flocco subpotum quae capi V. 13 phthiriasim (-sen B) S. pthiriasem d. ptyria sem VR. -riae r. pthirie a. tyria uero v.a.B. | et totius J. et toti R. ectati Vd. met toti r. mactati a. -ato v.a.B. a toto B. inhibet totius coni. S. | corpore v.a.J. 14 necat II.TfS. -cat ac H. inhibet ac v. (an emendat?). 15 potum —caseos om. V. 16 negant VRdTv(H). -auit E. -at Dal. 17 mustelae uncis inclusit J. | in offa om. VR¹dJ coll. § 147. 19 tormine E. | uespertilionis VR¹. | adalligata E.

natio ter circumlato mediis palumbe. mirum dictu, palumbis emissus moritur iumentumque liberatur confestim.

(51) Ebriosis ova noctuae per triduum data in vino 145
taedium eius adducunt. ebrietatem arcet pecudum assus
5 pulmo praesumptus. hirundinis rostri cinis cum murra
tritrus et vino, quod bibetur, inspersus securos praestabit
a temulentia. invenit Orus Assyriorum rex.

(52) Praeter haec sunt notabilia animalium ad hoc 146
volumen pertinentium: gromphenam, avem in Sardinia
10 narratam grui similem, ignotam iam etiam Sardis existimo.
in eadem provincia ophion, cervis tantum pilo
similis nec alibi nascens. iidem auctores sirulugum nec
quale esset animal nec ubi nasceretur tradiderunt. fuisse
quidem non dubito, cum et medicinae ex eo sint demon-
15 stratae. M. Cicero tradit animalia biuros vocari, qui vites
in Campania erodant.

16. (53) Reliqua mirabilia ex iis, quae diximus: non 147
latrari a cane membranam e secundis canis habentem aut

§ 145: cfr. Plin. XXVIII 262. — § 146 med.: cfr. XXVIII 151. — Cicero in Admirandorum libro (?).

1 circumlato *v(J)*. cfr. § 108. XVIII 158. -lata RdE.
-data VS. | mediis *ego*. -dis dED. maedis V. uerendis
E(?)v. | palumbe VES. -be R. -bo d(?)v. 1. 2 palumbis
Rv(S). -bus VdErC(D). 2 iumentumque VREv(S). -tum
d(?)C. 4 abducunt dT. | arcet *om.* E. 5 rostrum VR¹d.
6 uino ED. in uino *rv*. cfr. § 148. XXIV 143. | libetur V.
bibitur E. 7 horus d(?)v.a.S. | assyriorum dv. asir- V.
massir- r. massiorum E. siri- R. | sex d. 8 sunt praeter
haec d. | notabilia V. 9 gromphenam Rdv. -na D.
gromphenam E. groph- r. zromph- V. | anem E. | in Er
v(D). *om.* r f J. | sardinia v. -niā ū.f. -niam J. 10 nar-
ratam VRE. -rrant d(?)v. | graui V. | lam V. *an* tamen? |
sardis *ego*. sarut VR. sardis (nar- Er) ut *rv*. 11 ophion
ErS. phion r. est ophion v. (*sc.* narratus est). 12 idem
VED. | auctores RdJ. (*sc.* tradiderunt). -oris V. -or est Er.
addunt nomen habere ErD. nominare Rd(?)v. | sirulugum
Ev(D). sur- r. subiugum rTfH. | nec E. quod (*an* quoque?)
nec *rv*. 13 esse E. 14. 15 demonstrare V. 15 biuros
VdTfH. di- R. habituros Er. bit- (byt- C) v. 17 iis v.
his ū.C. 18 a *om.* E. | membranem R¹. | e RdED. cfr.
§ 123. ex V(?)v. del. r.

leporis finum vel pilos tenentem. in culicum genere mul-
 liones . . . . non amplius quam uno die vivere, eosque,
 qui arborarii pici rostrum habeant et mella eximant, ab
 apibus non attingi; porcos sequi eum, a quo cerebrum
 148 corvi acceperint in ossa. pulverem, in quo se mula volu-
 taverit, corpori inspersum mitigare ardores amoris. soricem
 fugere, si unus castratus emittatur. anguina pelle et sale
 et farre, serpyllo contritis una deiectisque cum vino in
 fauces boum uva maturescente, toto anno eos valere, vel
 si hirundinum pulli terni ternis ossis dentur. pulvere
 vestigio anguium collecto sparso apes in alvos reverti
 149 arietis dextro teste praeligato oves tantum gigni. non
 lassescere in ullo labore qui nervos ex alis et cruribus
 gruis habeant. mulas non calcitrare, cum vinum biberint
 ungulas tantum mularum repertas, neque aliam ullam
 materiam, quae non perroderetur a veneno Stygis aquae,
 cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, me-
 moria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum
 Nunc ad aquatilia praevertemur.

§ 148: Colum. VI 4, 3. — § 149: (cfr. Plin. XXXI 27, 55.
 Vitruv. VIII 3, 16. Arriani anab. VII 27, 1. (Plut. Alex. 11.
 Pausan. VIII 17, 6. Iustin. XII 14, 7. Curtius X 31, 14. 16).

2 lac. ego indicavi. exciderunt fere fugatos nidore cremati
 uespertilionis vel tale quid. 2. 3 an eos qui? 3 arbor
 recipi V. -orii pici E. | monstrum VR¹d. | melle R¹. 4 eum
 a quo VRd¹fH. eos a quibus Erv(D). 5 ossa V. | pul-
 vere V. 6 amores V. 7 fugere ego. -gare U.D. -ri n.
 castretus V. 8 farre U.S. -rre et J. -rre cum v. cfr. Müller
 de stilo p. 69. | serpyllo VE. 10 terni ternis ego. tres tribus
 U.v(S). tribus H. 11 sparso ego. -sū VR. -sas d(?)Er
 cfr. § 85, de iunctis participiis Müller de stilo p. 32. | aliam
 TH(D). -uo U. -uom S. -uearia v. 13 lassescere E²r¹v(S)
 lasesc. E¹. lassare (lasa- R) VRTf. -ri dH(J). | nullo VE¹
 16 perrodatur VR¹dT. | a ueneno om. R¹. 17 dando
 alexandro V. 17. 18 dignum (-na R) memoria VRdS.
 19 peruertemur V. reu- v.a.S. cfr. XXVIII 123.

APPENDIX

Ordinandum est a corrigendis in scripturae discrepantia erroribus iis, quos e Silligiana editione in nostram transisse et sero cognitos corrigi iam in ipso commentario non potuisse in praefatione dictum est. addentur simul paucula mentione non indigna.

XXIII § 2 t&ulus E. 4 condylimati d. 5 sarmen & lienis E¹. sarmenti ad lienis E². | tritae ex aqua *etiam* d. 9 purganda & Vd̄v. -da E. | paronicia d. 17 maturescit-que E. 19 oenanthe d. 20 ideo & d². ideo d¹. 22 taedioque E. -iumque d. 25 phrygiis E. 28 buxco colore *v* e XXV 96. XXII 25. VIII 71. XII 30. buxco Ea. *an* buxea, *ut* XXIV 11 intus porraceum? 32 cognominatum Ev. 33 ne (*pro* nec) Vd̄. 34 uictorie E. 36 signinum d². signum d¹. 41 corius (*pro* corpus) d. | cum (*pro* contra) minuentibus d. 48 *extr.* epistotono d. 52 superbia dx. | et iunipiro (-pero dx) Vdx. | absentite Vdx. | omittetur a G. 57 utique sale compescitur. Utique non d. 60 oximelli d. 61 anguinis (*pro* anginis) d. | id ē (= est) d. 62 gnata V. grata d. 63 uini faecibus dEJ. 68 faeci ambustas E. 70 ulcerae (-ra d) pinratidi Vd̄. 72 ipsa distillata d. | oleae mirari Vd̄v. 73 carmen audentiam E. 75 uuluae /// ulcerationi d. 78 *init.* & pynictiodes E. 79 in cibos Ev. 80 *extr.* et lassitudinum Ev.a.S. 84 et croco Ev.a.S. 87 attritas d. 89 pficet d. | balanium dE. 91 somnium d¹. | qua et d v.a.S. 94 pthiriasis d (*fere semper*). 95 lylinum d. | herbatium d. -aceum Ev.a.S. 97 excreantibus utilis in cibo E. | longo (*pro* loto) E. 106 iterari E². -ati E¹. 107 aceruis Vd̄. -uos E. 109 pnitiones (*pro* per-niones) E. 112 reliquerunt U.S. -re v. 113 potioni inspersi Ev, *idque restituendum est: cfr. § 13. XXIV 143. XXVI 124. XXVIII 198. 202. XXX 53. 67. potionibus per se rTfD cum U. -bus inspersi S (cfr. XII 78. XX 147). e Diosc. I 151 (πρὸς ὀφθαλμοῦς) potuerit conici obsoniis (opsoniis) inspersi, de quo cfr. XXVII 119. XXIV 93, sed vix necesse erit.* 116 etiamnum Vd̄v. -unc E. 117 faeni scribendum est. fēci E. 118 adfectatur E. 119 Isdem cum melle d. 121 renum Ev.a.S. | anthetē d. 122 admixtē dE. | panos otidas E. | plerimonicis Vd̄. 124 cyatis dE. | illinatis E¹. -tus V¹E². 125 crudi d. 128 ossa om. E. 132 haemoregian E. | nuclei dv. -leus E. 136 omphacis Vd̄E. 137 racinos d. 138 aliquē V. -que d. aliquē E. 139 ad solem

aTH. 144 *extr.* renum **Ev.a.S.** | *ex eligmata* **E²**. *ex om.*
 146 relectio **d¹**. *rel-* **d²**. 147 *extr.* anuersantur **E**.
 148 nuces quoniam **Vd.** quis nuces **E**. 151 *extr.* incipiens
 153 orpstoneam **d.** 154 porriginem **E**. 158 *extr.* *de*
 machi inutiles **d¹**. 159 synaristusae **d.** 163 paronicia **d.**
 contractum **d.** 165 carmemysine **E**. 166 folisque **d.**
 XXIV § 1 nafate (= naturatae) **d.** 7 *a vt.* uel *uoc.*
 decocti rursus incipiunt **EX**. 9 *init.* ferimus **d.** 11 *nich.*
 innatet **d.** | intus **d²Tv.** in his **Vd¹EX.** 15 serpentium
 (non **V**). | amineo **dEv.a.Dal.(Brot.)**. 18 illinunt **E(?)Brot.**
 (non si illinant). 19 ulceraq; eius **d¹**. -raq; **d²**. 21 *pu-*
 rulentis **d** (item *infra fere semper*). 22 *extr.* serpentes
 partus serpentes **d¹**. 23 *extr.* cyprea **d.** 25 *extr.* serps
 (om. quae) **E**. 27 sphagnos **dE(?)Verc.** sphacnos **V²**. *spa-*
 gnos **X**. phaonos **V¹**. | sphacos **VE²v.** phacos **X**. phagos **dE**
 28 ambustus **E**. 32 cypresso **d** (*sic semper*). 33 *a*
 nouo fere **d.** 34 atque **EXv.** que **d.** quae **V**. 35 *api-*
 ciatisque **d.** -cia usque **E**. 38 distillationibus **EXv.a.d.**
 eligmate **d** (*fere semper*). 39 brutea **d.** 40 ariū **dE**. | *para-*
 lisis **E**. 41 pissa aspalto **d.** | zoissam **E**. Toissam **X**. | *des-*
 decoctaque **E²**. | (lentisci) ex arbore restituendum videtur; *non*
si recte expedio adnotata Jani, qui bis mutavit ex in et, scrip-
turae ita se habent: ex arbore d¹E²Xman.Dal.H. et arbore
 (-bor **d²T**) **VE²d²Tv.** 44 malandriasque **VdEXf.** 47 *ab-*
 trita **d.** 49 adpersa **EBrot.(D)**. 57 (non infunditur
 uel, sed) infunditur. Inter **E** (unde fecit item **X**; *contrarie* **V**
XXVII 58), fortasse e ditto gr., ut iam uel cum **Vd** rectius
 deleatur. 60 inflammationes **E¹**. inflat- **E²**. 61 duabus
VE²v. duobus **d.** 63 rhagadis **d.** 64 ericem **d.** -con **d.**
 66 *extr.* sciadi addito **d.** 67 eandem esse *om.* **EX**.
 71 dolorem **EXv.** 72 aiunt *om.* **EX**. 74 exulceratione
dEX. 75 aceto esto **E**. aceto **d.** 77 chrisolarion **d.** *de-*
 uellauimus **E**. 78 potū a crapula **d.** 80 succi **d²**.
 85 **xxviii E**, idque restituendum erit. | idem (item **d²**) *mo-*
 strauimus **Vd.** 86 et efficacia (-atia **X**) **EX**, ut nunc magis
 probetur efficacia et (**v**). 87 illata **V²dEX Verc.(Brot.)D**
 illita **v(Dal.)S**. 89 quidem **////** **d.** fuit fortasse In Aegypto
 quidem non nascitur. 93 huius fruticis — 100 purgat etiam
 transposita sunt in **EX** post ulcera (§ 110), folio, ut videtur
 praetermisso ab archetypi scriba. 94 **////** sciaticos **d.** 98 apo-
 chyni **dE**. 99 moroidos **d¹**. emor- **d²**. 102 *extr.* pituita
dv. -ta **VE**. -tā **X**. 108 epistotonis **d.** 109 est et **EX**
 et **VdTS**. | acacia e **H**. -ciae **VTEv(D)**. achacie **d.** -cia **X**
 de spinoso hoc loco *cfr. infra*. | minore **X**. -nor est **VdE**. | *e*
 folliculis (-lus **V**) **ll**. 111 aspalathum **dv.** asthalatum **EX**
 112 syria zyron **d.** 117 habet **Vd¹**. 119 uuae **E(?)E**
om. **dT**. 121 neurospastos **d.** 124 rhamnus **d.**

125 pixaeton V (non pix-). 128 gumminosam dT. -nosam cum uino tusa E(?) Brot. 134 inunctos d. 135 farrari farfugium E. 136 amphelophrasso E. 138 centunculum d. 144 aridum d. 145 infudit Vd. 151 extr. femini d. 152 suspiriato d¹. | abscisos dEXG. | solidari EXv. folia dari r. 153 praecordiorum dEX, ergo sic scribendum. -iorum-que V(?)v. 154 myrris D. myris VdT. myrrhis E(?)v(J). | smyrhizzan E. | pestilentiam Vd. | macerat'//// d. 159 uerum phytagorae d. uero pitha- E. 160 chirocmeta E. 161 indieq; pota dE, unde explicatur interpolata lectio v. 162 thebrotion d. | choasce EX. | stabilitatemque E, ut videtur. | ariannida E. 163 nascitur ob id Vd. 164 thalasseglen II.Xv. 165 hesitaterida X. | conuictu (om. a) E. | dyonisionymphadem d. 166 theonbrotio E(?) Brot. teombrotio d. -rocio X. 167 aliam Ev. liam X. alia Vd. | anacampse-roten adnotavit Janus ex E; ergo errore factum est, ut aspersu — cuius in E omissa esse scriberet; omiserat fortasse E¹. 169 sulphurationes E. 175 extr. potam in E(?)v.a.S. potas in d(?). 176 nasutē E. 184 silica d². 185 sape d². sepe d¹. 187 praecordiisque (om. atque) dv.a.H. 188 diagrae EX. cyagrae d.

XXV § 7 in reliqua VdEv(S). om. Brot. 10 cica edis d¹. 13 init. quam suis locis VE. 14 exilire d. 17 mitteret folio d. 18 remedio E(?)Gron. | eius nominis d². om. d¹. 23 aui Ndv.a.Brot. 28 duodecateon d. 29 peconia d. | rubrumque nigrum Vd. 31. 32 ac molle — siluestre quoniam est r in ras. 32 laphato R. 33 farnaci R. | regi R (non E). 35 alterius papaueris d. 38 semine in geniculis v. semine in oculis Ea (om. inge post ine). lemma in commentario falso ad versum superiorem relatum est. 40 scribendum in textu vel lilino vel irino, nam ita se habent scripturae: lilino v. linino Ea. irino C. | uel irino v. uel lirino EC. uel yrinino a. uel lilino J. | inunxit ED. -xitque v. 41 decoctum Ev. -ta S cum vet. Dal. mixtum aD. | decoctae E. -ta aD. -tum v. itaque hunc locum turbatum, cum neque prius decoctum neque siue structurae convenient, nunc puto sic restituendum esse, mutata simul distinctione: bibitur sale et melle admixto. nec non cum ungula suis aut gallinaceo decocunt. salubrius purgationis causa putavere aliqui utramque dandam esui cum malva. decoctae thoracem purgant e.q.s. de re cfr. XXIX 80 et Diosc. IV 188, de dandam esui XX 178, dictione rara, sed huic loco apta, quia dandam edendam (cfr. XXIX 98) dici non bene poterat: sed praefendum fortasse dandam in cibo. quod traditum est cum malva, muniri videtur XX 228; si vero falsum sit, aut e Marc. 30, 40 conici possit cum alio aut puncto ante posito scribi cum aqua decoctae. 43 alii quadrato (etiam E) II.v. | alia (alia

E²) sideritin E. 44 folionticis R. | sucus d. 45 proiecte d.
 46 ederint RE(?) G. | edunt (pro quidam) E(?). 48 plu-
 rię R. 49 o&am ponticum E (ut videtur). | uicino E v. uini-
 cio r. | sollempni VR. 51 eucymon dE, unde euchymon
 v.a.B (an recte?). | sumptitauerint d. -runt E. 52 ibi enim
 VRd v. enim ibi E. 53 ac uim V. ac ui in d. 54 in-
 sanentibus R. 55 exemptu d. | pisseolo d. 61 pthyriasis
 R. 62 rose in florem E. 63 lenius /// d. 64 fil eche-
 riam R. fite teliam E. philic heriā d. | arcertam R. | cilo
 dinamiā (dia- E¹) E. 65 temitales E. 67 archadie lidie
 messenie d. | phoruo e E. -uo et v.a.B. | medetur om. d. |
 obuius /// d. 68 fruticante (-tur E²) relichenidis E. fortasse
 fruticans, flore lychnidis: cfr. XXIV 153. 70 extr.: polym-
 porum d. 71 extr.: bibendum (etiam dE) ll. fortasse usus in
 radice. at suco radice natura est excalfactoria; ideo prae-
 gnantibus non bibendus. 73 partenix d. | archemide d. |
 lytida Rd. 74 botrion d. 76 capite pauperis R. | isalia
 R. | penio VRdS. peneo EB. 78 specie thyrsi E(?). | ex-
 cipiatur E. -pitur r. 79 tedio dE. 81 imitat opiaris R.
 82 simili R. | firuicosa R. 83 hyppace d. | scemonen
 d. 84 pyrocropon d. 85 egentē Rd v.a.B. 88 ocul-
 tus d. 92 dictamnium om. E(?). del. B. | hedere d.
 94 extr.: potnieas E. 96 plistolocia E. phist- d (item § 102).
 98 pobryzos Vd. | satyrion /// d¹. -onis d². 99 ictui d.
 102 cuius tanta perhibetur uis d. 102 quō primum E.
 an cum primum? cfr. XXVII 47. 107 aiunt VRd.
 108 blataria R. 109 pentapedes — effoditur om. E 'lacuna
 relicta'. | pentapylum R. -pillum d. | camelen VR. -leon d.
 -lezeon cod. Poll. 111 cubitalis d. 113 theomurefa E¹.
 -onurfa E². | sub foliis uiridibus d. | uicumque Vd¹. ubic- d². |
 fere est d. 116 spatioso R. | se olenti E¹. | necabantur VRES.
 necantur d(?) v. 122 med.: tehelygonos R. heligonus d. | gy-
 clamino R. 123 folibus paruis R. 129 bracia libeat d¹.
 brachia habeat d². 132 nymphaeae lacite d. | flori a R¹.
 folia R². 140 spyllon d. reliqua deinceps in ipso commen-
 tario correctae exhibentur.

His sub uno continuoque conspectu praemissis, e quibus
 elucet multo diligentius ac rectius scripturas codicum esse a
 Jano enotatas quam typis expressas a Silligio, proferamus iam
 secundum librorum ordinem de locis dubiis animadversiones ali-
 quot, sive ut addantur nova inventa, quae veri specie videantur
 commendari, sive ut retractentur corriganturque quae scripta
 sunt, quandoquidem vix ulla in re magis quam in arte critica
 factitanda evenire solet, ut dies diem doceat.

LIBRI XXIII § 12 pro *et os (excitant)* *V*ā habent *et in os*, in quo latet fortasse *lenit'* i. e. *leniter*. — ibid. paulo infra ad verba *in cibo si edere* adnotandum est, plane idem mendum exstare XX 56. — § 19 rectius erat cum *E Graecis* pro *a Graecis* scribere; probabilis enim est praepositionem ob rariorem dativi usum consilio additam esse in ceteris libris quam in *E* errore omissam. cfr. § 8. id in alios quoque locos cadit. — § 20 malim *Est* <et> *huic similis*, narrationis perspicuitati et Pliniano stilo magis accommodatum. cfr. XXV 68. XXVI 22. — § 40 init. *diutino fumo* posui, Urlichsii et Mülleri auctoritate nescio quo pacto inductus, ut e verbis *sit unum* coniectando elicerem aliquid, quod argumento satisfaceret; sed relegenti totum locum *dictum sit unum sit unum fumo* dittographia tam manifesta apparuit, ut delere cum *J* nunc non dubitem. in iis, quae subsequuntur, de mendo permutatorum *ita et ista* cfr. XXIX 98. XXVIII 2. XXXIV 18. — §§ 43 et 87 *necent* pro *nocent* scribendum esse ad XXIV 24 dubitanter adnotavi; sed dubitationi vix locus est. nam, ut omitam coniunctivum magis e consuetudine Plinii esse, ubicumque venenorum vis describitur, *necare* dicuntur sive *frigida vi* (XXIX 74) sive *torpore et somno* (XXIX 65) vel *sopore* (XXI 182) sive *olfactu* vel *odore* (XXIX 66. XXVII 9) sive *exulceratione* (XXVIII 160) sive *strangulando* (XX 63), nec refragantur loci, in quibus venena vesicae nocere (XX 63) vel coagulum lactis homini nocere posse traditur. — §§ 54. 55 quamquam distinctione effectum est, ut narrationis tenor haud ita attente legenti aliquatenus ferri posse videatur, plura tamen sunt, quae emendationem postulant. suspicionem movet *multorum stomacho* absurde dictum, pro quo *ieiunorum* (vel etiam *mulierum*) se offert vel nomen exspectes aliquod, quo morbi genus significetur. deinde Diosc. V 21 (καταρροφούμενον) aperte docet scribendum esse *potu* (cum *Vf*) *medetur pota hirudine*. *idem lepris* e. q. s. iam vero cum nec *illo modo* habeat quo referatur nec *convalescentium* unde pendeat, excidisse necesse est complures versus, qui auctore eodem Diosc. hoc fere modo possint suppleri: *convalescentium* <ab angina faucibus, cum rosaceo in lana sucida inponitur fronti ad fervorem capitis inpetum> *et a solis ardoribus, oculis quoque illo modo saluberrimum*. ceterum magis arrideret *hausta hirudine* (scriptum *hosta*, dein corruptum in *post*), nisi *pota* muniretur simili loco XXVIII 160, unde etiam conicere licet *medetur* <contra> *potas hirudines*. — § 70 extr. intolerabilem structuræ duritiam, quae est in his: (*utilis*) *ignibus sacris quaeque serpunt ulcera, epinyctidi*, tollemus deleta *ulcera* ut glossemate marginali, cui rei mirum quantum favent verba plane congruentia § 74 *ignibus sacris infusa et iis, quae serpunt*. coniunctivum in huius modi enuntiatis requiri, praesertim absente nomine substantivo, apparet ex iis, quae Frobenius

p. 41 sqq. exposuit. codices quidem quam parvi sint in re tali, neminem fugiet, qui attentius pervagatos errores perlustraverit. — § 74 mirum est *pernionibus* .. item *infantibus forendis*: fortasse *infant* (ium ulceri) tale quid supplementi. — § 102 sufficiet mutatis terminibus — qua in re saepius peccatum est — scribere *melli gravitatis multum adiciunt*. suavitas ut deinde substituitur pro gravitate, ipsius loci sententia invitavit. — § 106 quae *satieta*tem servare volent, debebunt scribere *modice* — § 122 extr. correctior forma *faenum* sparsim in nonnulis meliorum codicum servata est: cfr. XVIII 263. 364. 108 (B) et *faenisex* XVIII 259. 261. quam quidem, ut capienda fuit, sic nunc, ubicumque tradita est, recte § 131 e Diosc. IV 29 (φύλλα ἔχει ὑκίμοις ὁμοία) facile dicitur, *foliis* vel *folia* excidissee inter *fere* et *ocimi*. — deest nota: 'cerasia ll. D. cfr. Diosc. Gargil. -sa v.' forma etiam XVIII 232 ex melioribus libris restitui debet § 151 lichenes non sanantur ferrugine una cum sudore corni, sed sola ferrugine ex illo sudore nata; aliter enim tali numero *sanant* dicendum fuit. ergo pro *exceptus* sedum est *excipitur*. depravationis causa et origo fuit in *r* et *f* commutatione frequentissima. — § 152 post *foliis* delendum est. — § 155 scripsi *maxime autem laurus*. propius absit a litteris *ex ea lauru* (ut verba reant cum antecedentibus), nam *ex* saepius intercuditur vel *eo* (cfr. XVIII 117. XXVIII 167. XXIX 82). quamvis tali nexu Plinio familiaris est asyndeton. — § 165 erat scribere *decocta* <in> *vino*. nam *coquere* eiusque *sita decoquere* et *discoquere* in his libris, qui sunt de decoctione, tam saepe inveniuntur — numeravi equidem in libris XX—XXII exempla 159, quae huc pertineant, nec pauciora exstare puto in proximis —, ut pro certo afficiat possit, constanti usu significari 1) materias ferventes ad coquendum opus sit, nudo ablativo instrumentis *igni*, *ligno*, *carbonibus*, *pruna*, *vapore*, *cinere* — quae saepe etiam in *cinere* dicitur, ut XX 39. XXI 172 (XX cfr. nota ad XXVII 42 —, sed 2) vasa, in quibus coquantur, praepositione *in*, ut *in vase* sive *vaso*, *olla*, *clibanis*, *calicibus* al., itemque 3) liquores, in quibus coquantur, praepositionibus *in* vel *ex* vel etiam *cum*, ut *cum aqua*, *vino*, *aceto*, *lacte*, *melle*, *mulso*, *oleo*, *rosaceo*, *faece vini*, iure al. — creberrimum quidem est *in* (locis priora *ex* (17) et *cum* (11), variaturque causa perspicua ibi cipe, ubi plura simul iunguntur, ut XXIX 126 *in vase decocta cum melle* —, 4) solidas autem res semper praepositione *cum*, ut *cum sale*, *carne*, *pice*, *sulpure*, *farina* al. pauci illi loci qui discrepent ab hoc concentu infinitae

plorum multitudinis, mendi habent suspicionem, praesertim cum inventa facillimae plerumque sint mendi et causa et correctio, nec dubito quin scribendum sit XX 67 *coctas* <in> *patinis* (cfr. XX 99. XXII 162), item XXIV 49 *primi* <in> *vino*, XXV 166 *ad tertias* <in> *vino*, XXVI 21 *caules* <ex> *aceto*, XXIX 90 *quidam* <in> *oleo*, ib. 135 *discoquitur* <e> *melle in vase novo*, praeterea XVIII 229 *est* <in> *melle*, XX 153 *vitia* <in> *melle decocta* (fortasse *decocto cum FE*), ib. 232 *radix* <ex> *aceto* (vel etiam *in aceto*). etiam XIX 91 necesse erit scribere *decocta* <in> *posca aut adservata vel macerata*, quoniam *adservare* quoque et *servare* praepositionem asciscunt, ad eandemque normam redigendi erunt etiam alii loci, si quos forte omisi adnotare. non teneri vero videtur hac regula nomen *aquae*, sine qua cum materiae non soleant fere coqui, pro instrumento eam haberi posse probabile est, quo modo apte dictum est XVIII 119 *aqua marina aliave salva non percoquitur*. quare, quamquam longe plurimis locis posita est praepositio, non tamen ausim attrectare XXVII 46, XXXI 63 (etsi facile sit *si in ea* ponere pro *si illa*), XVIII 126, XX 241, XXI 84 (ubi *rursus* <in> *marina* sponte se offerre videtur), XXII 121, ib. 142 et 146 *caelesti aqua*, ib. 150 *aqua quam maxime calida*. praeterea his ultimis quattuor locis notandum est, substantivum ornatum esse adiectivo, unde haud scio an recte concludatur, omnia huius modi exempla suspitione vacare eadem ratione, qua Plinius promiscue dicit *umidis locis* et *in locis umidis*. quod si verum est, nulla offensione ferri possunt XXIV 7 *decoctus lacte vaccino* itemque XXIII 139 *coquebant vase aereo* (ubi *in vase* scripserunt *v.a.S.* ut XXIX 126), XXVIII 65 *novo fictili* et ib. 142 *fictili novo* (cfr. XVIII 74. 103. XX 61, contra XX 5. XXI 83). sed, ut redeamus ad regulam supra dictam, non possunt ferri XX 136 *in hysopo decocta et cum vino*, ubi aut praepositiones aut nomina inter se commutari necesse erit, neque XXIX 103 *in hysopo decoctum aut mulso*, ubi vicino *candidum* statim commendari videtur *cum hysopo*, sed cum res ipsa iustam dubitationem habeat — praecipit enim Diosc. II 98. IV 83 acetum, nulla hysopi mentione —, iam 'vet. Dal.' acute proposuit *in oesypo*, non confirmatum, quod sciam, ullius auctoris testimonio; mihi magis probatur e Diosc. eupor. II 160 *in* (vel *cum*) *posca*. — Denique non omittendum, peculiarem usum esse *excoquendi* et *incoquendi*, quae verba praepositione non egere videntur: XXXII 37 *vino testudinem excoquant*, XXXVII 194 *melle excoqui* (etsi utrobique *in* facile poterat excidere) et XXVIII 238 *incoxisse aceto*, ib. 220 et XXXV 175 *oleo*, XXXVII 46 *adipe*, XV 29 *gleucino*, ib. 60 *melle*.

LIBRI XXIV § 4 *hinc nata medicinae Vdx.* mendum aptissime explicatur scribendo *medicina est.* — § 5 *extr. imperauerunt Vx. imperauerunt verum H cum P.* suspicor *verum* deesse etiam

in dTa, ut omnes libri mendose habeant *imperaerunt*, unde *imperat. uerum* bene fecerunt *v.a.H.*, nam praesens rei unice accommodatum est et Plinio in re tali familiare: cfr. XI 27. VIII 48. 108. X 47 et sententia simillima XXX 2 *ut* (medicina) ... *in oriente regum regibus imperet*. hoc loco rectius fortasse scribatur (externi) *imperatoribus quoque imperant. uerum* e. q. s., litteris *nt* ante *ne* omissis. — § 6 extr. sustuli comma post *decocta* structurae contrarium, nam scobes narratur subigi ex aqua myrti decocta: cfr. XX 81 *aqua eius* (brassicae) *decocta*, ib. 110 *aquam eorum* (asparagorum) *decoctam*. possit etiam dici *decoctae*, ut XX 90 *aquam decoctae* (cymae), quod perspicuitati huius loci magnopere faveat, neque est veri dissimile genitivum a librario archetypi accommodatum esse ad ablativos *subacta et divisa*. — § 12 addo unum exemplum coniunctivi *si .. attigerit* positi etiam oratione non obliqua: XXVIII 215 extr. — § 13 offendit numerus singularis verborum *siccant et sistit* ad tria subiecta *folia et cortex et glans* pertinentium. opinor post *cortex* excidisse verbum cum obiecto, ut sequentia de sola glande narrentur, id quod suadet etiam *decoctum eius* i. e. glandis. — § 17 *cedri sucus ex ea* (sc. cedro) *quo modo fieret diximus*: nec cedri sucum fieri e cedro nec fieri omnino sucum recte dicitur — *exprimi, excipi, colligi sucum* Plinianae dictionis est —, et de pice cedria XVI 52 Plinius dixerat, quo modo e cedro fieret, non de suco, neque aliud quidquam hoc loco potest cogitasse aut dixisse. potueris ex illo loco *cedri sudor* suspicari, rectius vero *cedri sucus* e textu removetur: fuit titulus marginalis, qui argumentum lectori indicaret, qualiter in B aliisque codicibus saepe adscripti inveniuntur, isque in textum transiit, quo genere ab indiligenti librario codicis B peccatum est XXIX 34 extr. 37. 65 extr. 114 init. — § 23, ubi de hammoniaco agitur, scriptum fuisse puto *lassitudines* <eo> *perungi cum aceto* e. q. s. structura eadem qua XX 74. 109. 171. 223; subiecti enim vel obiecti casu pronomen non desideratur, ablativo vero suppleri tam durum est, vix ut certis exemplis probari possit: nam XX 71 *venerem concitari cum vino et melle perunctis* rectius est cum RE scribere *concitare* sc. asphodelum. ceterum eadem ratione dictum est XXVII 52 (absinthium) *culices ex oleo perunctis abigit* et XXV 118 (peucedanum) *ex oleo perunctos tuetur*, quo loco S mire usus est, ut XXV 129 retineret *ex hoc perunctos*, quasi dici posset *perungere aliquem ex aliqua re*; ego revocavi priorum et hoc, sed XX 180 *lassi perunguntur ex eo* censeo delendum esse ex ut dittographia natum, et XXIV 60, ubi insuper prave dicuntur febres ungui — nam homines nisi artificiosa interpretatione non possunt intellegi, et agitur de usu medico contra quam statui nota ad XXVI 61 —, leni medela et rei rationi et orationis formae legitimae satisfacimus addito in scribentes cum

inungatur oleo admixtum sc. semen viticis: de *admixtum* (Vā) recte sic usurpato cfr. nota ad XXIX 137. — § 43 non credo *uirilia* in E scriptum exstare, quoniam coniectura est Barbari eaque ne stare quidem potest nisi simul recepta altera, qua idem proxime ante poni voluit *paribus* 'i. e. testiculis' pro *partibus*. quod ego scripsi *si hae . . . ita foveantur*, nititur similitudine loci XXIX 71 *si foveantur ita morsus*; nec tamen repugno pro *si hae* reponenti *sic ut*. qui *siue* seruare malet — quamquam in iteratione videtur causa esse mendi —, poterit conicere *sive . . . illae foveantur*. — § 55 haeremus in voce *tumores* eodem in enuntiato bis posita: *tumores sistit, item . . . ventris tumores*. prius quidem munitur Plinii iunioris testimonio, ne e Diosc. I 103 substituamus *tormina*; pro altero facile est suspicari *umores*: cfr. *stomachi umores* XX 33. 76. XXIII 142 et *alvi umores* XXIII 19. — § 66 *rami similiter frondei* (ubi sequens *in* deleri non opus erat), quod invenit J, adoptavit D, me non intellegere fateor. frustra quaero, quo spectet *similiter*. si ad *frondei* pertinet, qui tandem est ille frutex, cui rameis frondeis genista similis esse dicatur? sin ad *rami* . . . *sucum dant* (ut idem sit quod *item*), aut initio enuntiati ponendum erat aut ante *sucum*, ne sic quoque proba emergente sententia, quoniam de seminis suco utili nihil prodit in antecedentibus. ego ut proponerem *rami simul et frondes*, factum est, quia apud Diosc. eupor. I 237 planis verbis dictum est *καπρίου τὰς ῥάβδους σὺν τοῖς φύλλοις*, reliquis quoque ad verbum consentientibus. — § 78 rationis est ut dicatur aut *omni ulcerum generi* aut *ulceribus omnium generum* vel *omnis generis*: cfr. XVII 120. XVIII 64. 83. 133. XXII 149 cum XXIV 11. 134. 146. non mirum huius modi locutiones depravationi obnoxias fuisse, ut XXVII 96. XXVIII 84. XXX 81; addo etiam XVIII 117, ubi verum fuit *omni* (non *omnium*) *quadripedum generi*. — § 81 verbis *similiter bis die* *poto* remittuntur legentes ad § 79, sed ibi nihil amplius narratur, quo appareat cur tandem remittantur. et sicut *similiter* abundat, ita desideratur significari illito flore cisthi genera prodesse ulceribus et ambustis. quare non inprobabile est, turbato verborum ordine *similiter* pertinere post *poto* et corruptum esse ex *item* *illito*. — § 87 *dolores*, quod fuit in librorum archetypo, iam vett. edd. correxerunt e XXXII 141 scribentes *doloribus*, obscura quidem mendi origine. ut Plinius varie dixit *capitis* vel *dolores* vel *dolorem*, sic hoc loco credi potest scripsisse eum in *spinae dolore*, quo corrupto in *ispinae* mox *i* omissum est, cum pro vocali vulgari more praefixa *s* impuro haberetur, *dolore* autem attraxit *s* ob sequens *r* forma simillimum. — § 96 (*radicula*) *medetur et ipsa decocto eius* *poto*, quod ab H fictum adhuc vulgatur, etiamsi librorum consensu traditum esset, non crederem a Plinio, subtili grammatico, *dic*

potuisse; *eius* debebat esse *suo* vel *ipsius*, neque est omnino cui *et ipsa* opponatur. sed ne traditum quidem est. quod vero ego posui *et ipsa et decoctum eius potu*, paulo longius discedit a litterarum vestigiis, quam ut plane mihi probetur; nulla mutatione et optima sententia nunc scribo *et ipsa decocta et ius potu*. sic iam *v.a.H.* dumtaxat *pota*. fortius agendum est XXII 147 (elelispachos menses) *abundantes sistit decocto eius potu*, ubi cum *eius* tolli vel in *ipsius* mutari non liceat, vix restat aliud quam *decoctum eius potu* (vel *potum*). eodem vitio discordantique simul additamento illo *ad tertias*, quo flagitatur participium, laborat XX 26 *iidem ad tertias decocto eorum potu cum vino . . . prosunt*. in *d* est *potu*, in *Q* *decoctum puto*. quibus adhibitis tolerabilem effecimus orationis formam hanc: *ad tertias decoctorum potu*. alio remedio XXV 102 usus sum; probabilius fortasse scribatur *argemoniae quoque e radice ius . . . potu* (vel *potum*). — § 103 nunc praefero *dextra manu* <operta> *per tunicam, quia sinistra eruitur*. intercidit *operta* ob litterarum similitudinem; *quia et qua* crebro errore (ut statim § 165) inter se mutata sunt. — § 107 loco desperato et quem non posse umquam sic expediri censeam, nullus ut dubitationi locus relinquatur, ex verbis *in odorum loco* certo concludi nequit, utrum liber XII an XIII respiciatur; nam de odoribus et de unguentis in utroque passim agitur, et XXIII 7 *in unguentorum loco* significat librum XII, quamquam eundem odoribus privatim dictum esse e XIII 1 facile videtur esse concludendum, XXI 52 vero *in fruticum loco* significat librum XVI, quamquam hoc libro dicuntur 'silvestrium arborum naturae' contineri fruticumque mentione ceteri quoque de arboribus libri referti sunt. mihi quidem maxime probatur *spinae Aegyptiae* laudes hoc loco respici, quippe quae XIII 63 planis verbis et nominatim descripta eiusque cummis inter cummium genera maxime celebrata sit. de cummi autem tenendum est hoc loco ita agi, ut post cetera cummium genera (prunorum, cerasorum, vitium § 106) iam de iis dicatur, quae fiant e spinis. itaque cum *spinae Arabicae* e margine in alienam sedem transisse statuam, ne hoc quidem inprobabile est, pertinere haec verba post *diximus*, ut sic potius scribatur: . . . *diximus. spinae Arabicae* (sc. cummis) *et ipsa . . . etiamnum radice valentior*. in sequentibus qui fidei librorum EX plus tribuit, scribere debet *spissat adstringitque* cummium generibus deinceps subicitur materia similis acaciae, quae et ipsa fit e spina. acacia enim, ubicumque commemoratur, Plinio non arborem, sed materiam ex arbore cura et arte factam significat: XXVII 16 *cummi adulterata et acacia*, item XX 48. 208. 233. XXIII 65. XXX 56. 57. quare § 109 rectius cognita scripturae discrepantia iam ita fortasse scribendum et distinguendum est: *Est et acacia e spina; fit in Aegypto alba nigraque arbore, item*

viridi, sed longe melior e prioribus. fit et in Galatia tenerrima, spinosiore arbore, ubi melior e (meliore ll.) necessarium est, ut caveatur dicendi ambiguitas, tenerrima autem commendatur eo quod Diosc. dixit τρυφερωτέρα. ibid. paulo post vide ne transpositis in sole rectius scribatur densatur sole in mortariis. nam sole persaepe, mortariis numquam fere sine in ponitur (cfr. nota ad XXXIV 106), et, sicut nunc scripta sunt verba, permutata ratione sole densandi locus, mortariis instrumentum significatur. — § 111 conieci radicis <medicos> usus habet: potest etiam fuisse radice medicis (dativo casu) vel medicis tantum, significato eodem. — § 161 ineleganter admodum ita geminatur per, ut membrum alterum ab altero pendeat: qua pota in vino noxii per cruciatus confiteantur omnia per varias numinum imaginationes. an noxii inter cruciatus? ceterum et hic et § 164 proclive est pro uarias suspicari uanas, ut XXI 178, ubi in cod. x eadem est discrepantia scripturae. solemniss igitur locutio fuisse videtur. § 164 quidem sententiae proprietati etiam magis conveniat ludicras: cfr. XXV 29 Faunorum in quiete ludibriis et de adiectivo XVI 172. XXI 7. — § 170 init. cfr. etiam Marc. 1, 43. — § 172 non opus est deleri uero ante uetere ut e dittographia ortum. fuit fortasse perueterē, ut XXIII 148. — § 176 (canaria lappa) sanat ternis diebus soluta: rei ratio postulat dici aut tertio die aut post ternos dies aut cum negatione ternis diebus non soluta; cfr. praeter exempla ad XXIV 12 adnotata etiam XXI 126. XXII 71. 152. XXVI 148. XXIX 32. XXX 73. 76. 111 bis. 116 et quae sunt similia, ut triduo non abluatur XXX 38. 39 al. quodsi nolumus non addere, temptari possit sanat <a> ternis i. e. post ternos dies (nisi forte cui magis probatur coluatur pro soluatur). alterutrum remedium adhiberi debet etiam XX 101 strumas <a> quadrinis diebus soluta vel <non> soluta, et XXIV 12, ubi e Diosc. scripsi illinantur pro soluantur, simplicius erit inserere negationem ante solu ommissam. — § 178 pro fruticanti (-cant v) conieci fruticantia ad folia eius cum prioribus referens. folia vero non possunt dici fruticare, sed gramen ipsum, ut alibi arbores vel herbae; probabilius igitur fruticantis sc. eius. excidit f ante sequens f, mendo haud infrequenti. — § 186 recepi nasturci ex VX, idem XXV 87 ex V et nasturcio XXVI 27. 40 ex E, eamque scripturam, commendatam Varronis originatione (cfr. XIX 155) et testimonio Dioscoridis (II 184 vacρόπικου) librorumque fide apud Cic. de fin. II 92 et Tusc. V 99, Petron. 138, 2, Gargil. Martial. 13 et passim in Marcelli et Theodori Prisciani libris medicis, si non ubique, at ibi certe restituere decet, ubi in uno alterove codicum exstat, ut XX 247 (Q). 251 (V). XXII 84 (V); exstare autem suspicor etiam pluribus locis non adnotatam. — § 188 exiguo unius fere versus spatio separata sunt aceto subacta et subacta ex vino.

qua structurae diversitate inductus ne quis *ex aceto* scribi iubeat, moneo, quamquam verbi *subigendi* exempla maiore ex parte praebeant praepositiones *ex* vel *cum*, duodecim tamen praeter hunc locis iisque indubitatis et partim optimorum librorum **MB** fide confirmatis me invenisse nudum ablativum: *aceto* XXII 155, *vino* XV 64. XXXII 54, *oleo* XVI 94. XXXII 126. 34, *amurca* XV 33, *melle* XIX 91, *agua* XVIII 68. XXII 56, *lacte* XXXVI 177, *suco* XVIII 106. ceterum eandem eiusdem diversitatis viciniam observare licet et aliis locis et XXIV 66, ubi scriptum est *in aceto macerati*, sed paulo post *marina aqua macerare*. adnotavi quidem dubitanter *quidam* <in> *marina* propterea quod plerisque locis *macerare* iungitur cum praepositionibus *ex* vel *in* et inter duo *m* facillime poterat *in* hauriri; sed tot locis — collegi 14 suntque sine dubio etiam plures — liquor adhibitus ponitur ablativo, comitante praesertim adiectivo, ut praepositionem non necessario postulari Plinii more eluceat et prudentius sit manus abstinere, etiamsi fortuita litterarum serie plus semel corrigendi opportunitas suppeditetur.

LIBRI XXV § 13 quod vulgatum est *herbas celebrat quas suis locis dicemus*, confirmatur Parisino d, si Jani silentio fidem habemus. sed dubito. mira autem in re apertissima lectionum varietas. antiquissima memoria, quae est codicis **N**, facili mutatione — sunt enim *dicemus* et *dicentur* specie simillima — servari potest scribendo *quae . . . dicentur*. — § 65 *per intervalla scriptum legitur etiam XXVII 32*. — § 67 *rectius cum v.a.D. distingue in usu radix tantum, II drachmis e. q. s.*; cfr. XXII 24. XXIV 50. — § 80 *foliis laterum modo inclusa* quid sit, difficile est intellectu. πλατύφυλλον, λαχανώδες Diosc.: an *latis olerum modo inclusa*? — § 82 *contra illud, quod ante circa habent II.*, ab editoribus deletur ut e dittogr. ortum. fuit fortasse *tenera*: τρυφερὰ τις πόα Diosc. ceterum offendit verborum ordo; aptius collocentur *tenera, circa oppida nascens, folio feniculi, fruticosa caulibus*, possitque ita erratum esse, ut verba *folio feniculi*, post *nascens* omissa, e margine postea in alienum locum transirent. — § 121 *tradita est accus. num. plur. ficus* forma insolens Plinio, qui indubitata fide scripsit *ficos* XV 80. XVII 112 (cum Catone, item XV 72. XVIII 243 bis e Catone). XVI 113. XXVI 65. XXI 82, ubi **V²aT** soli habent *ficus*; recentiorum enim codicum librarii inclinabant ad quartam declinationem, velut in d semper fere scriptum est *ficu* pro *fico*. discrepant praeter hunc locum XVII 256, ubi non vereor corrigere *ficos*, et XVIII 245 *tunc maxime serendas ficus*, ubi cum obliquae orationis non sit ratio necessaria, scribendum est *serenda ficus* (prave addito *f* ante *f*, cuius generis mendum unum insigne exemplum profero: XVI 50 *bacis fera* pro *bacifera*, mox degenerans in *bacis fert* et *bacas fert*) vel etiam

serenda est ficus. — § 138 *ossa fracta e capite* (sic *dxv.a.S*) *extrahit* videtur rectius esse quam *capite*. nudus ablativus frustra defenditur iis locis, in quibus sunt ablativi absoluti, ut § 152 *semine trito expressus*, immo *extrahere*, *exprimere*, *evellere* quaeque sunt verba similia apud Plinium plerumque asciscunt dativum aut *ex*, aliquando etiam *in*, ut § 141 *fracta extrahens ossa et in alia quidem parte corporis, sed maxime (in) capite*, nisi vero hoc loco mavis *corpori* et *e capite* vel *capiti*. XXI 127 quasi sponte se offert qui <e> *flore expressus est*, nam *que flore* est in libris melioribus. — § 155 *deesse est* etiam in *dE* cum *SJ* facile crediderim. quod si verum est, sequenti *ex* mutato in *est* (de mendo cfr. XXVI 79) multo elegantior evadit orationis forma haec: *si oculus subinde lingatur, plumbum, quod genus vitii est oculo, tollitur.* de structura cfr. XIV 125 *vitiumque musto*, XXI 33 *Cyrenaico vitium*; absolute autem positum tollitur Pliniano stilo convenientius. — § 159 multa sunt suspecta, de quorum emendatione desperandum videtur. structura offendunt etiam (folio) *concavo ut coxendices*; expectaveris *coxendice*. sed fortasse *excoxendices* (*E*) ostendit excidisse aliqua, quorum sit *ex* residuum, velut *concavo ut* <acetabulo> *coxendicis*: cfr. Diosc. verum omnia incerta. — § 170 in *cavis exesi* latere potest *carie exesis*.

LIBRI XXVI § 33 *extr.* non abici debebat *lacte asinino potum*, a solo *S* ex *T* receptum, quod si coniectura est librarii, certe vera est et facilis coniectura, nam *no* haustum est vicinitate litterarum *po*, adiectivum autem necessario flagitatur non modo propter sexum, sed etiam quod, ut plerumque *lac equinum* (vel *equae*), *vaccinum*, *caprinum*, *ovillum*, *suillum*, sic constanter *lac asinum* dicitur: XXVIII 158. 183. 211. 250, nec aliter ib. 180, ubi nulla necessitate *D* coniectando scripsit *asini*, cum iam pridem *G* ex codicibus verum restituisset. vetustissimi editores correxerant saltem *asinae*, salse iocante Gelenio de eorum 'sollertia'. cfr. ibi etiam nota de mendo. — § 53 quod *E* habet *et in* (aristolochiam), haud scio an corruptum sit, ut saepe, ex *item*. omittendi praepositionem librario, qui invenerat, aperta causa fuit; addendi ei, qui non invenerat, fuit nulla. — § 77 duobus supplementis (*suco* et *consumit et*) curavi, ut verba sine offensione legerentur, sed ne opus quidem est supplementis, dummodo paucis leviter mutatis et oratione aliter distincta locum in hunc modum constituamus: *lienes acori potus consumit — praecordiis et ilibus utilissimae radices —, clymeni semen* e. q. s. *lienes* plurali numero non inusitatum: cfr. XXIII 102. XXIV 77. XXVII 141. XXVIII 130; *consumit* autem, scripto semel *potu* (*RdE*), non mirum est in passivi formam conversum esse. — § 86 ut *geminæ foliorum* mentionis molestia tolleretur, volui pro *folio* scribi *foliis*, altero *foliis* deleto, congruenter id quidem Dioscoridis narrationi;

possit tamen *folio* depravatam esse ex *specie*, quod litterarum forma ab illo minus longe abest quam primo aspectu videtur, et ad rem apte dicatur *specie tamaricis*. ibidem quod subsequitur *palmu altius*, nihil est. θάμνoς πiθαμαtioc Diosc.: excidit non (nō) post *palmu*, ut paulo infra in V post *stomacho*: illam enim mensuram ubi Plinius significat, dicit aut affirmative *palmu altus* (XXIII 131. XXV 161. XXVI 39. 68. 82) vel *palmi altitudine* (XII 48. XXI 50. XXIV 137. XXVII 85. XXIX 121. XX 245) vel *palmeus* (XXVI 95) aut negative *palmu non excedentia* (XXII 53) et *palmu altitudine non excedente* (XXIV 133) vel, quod huic loco planissime convenit, *numquam palmu altiora* (XXI 44). obiter indicare placet hoc loco, XXV 48 simplicissime scribi *caule palmi I* (i. e. *unius*). — § 108 geranii descriptio nondum recte se habet. pro *et scripsi esse*, ne *folia* orationis tenorem turbaret: nam *foliis*, quod in dE esse dicitur neque structuram aut perspicuam aut legitimam saltem habet, interpolationis notam prae se fert, siquidem cur librarius ex *in his folia* fecerit *in his foliis* intellegi potest, contrarium non item. sed suo loco num mendum quaesiverim, ut denuo dubitem, adducor verbis § 133 *geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia* magisque etiam compluribus locis formae simillimae, ut XXVII 25 *folliculos in cirris habens et in his semen*, ib. § 93 *folia habet . . . et in his ceu linguas*, ib. § 98 *gerit . . . barbulas et in earum cacuminibus lapillos*, ib. § 104 *habet . . . caulem tripedalem et in eo florem*, ib. § 111 *ramulos fert nigros . . . et in his folia nigra*. apparet igitur genuinum et integrum esse *et in his* mendumque haerere potius in voce *ramosam*, quae in fine videtur mutilata esse, ut fuerit *ramos habentem ex intervallis binum palmorum et in his folia*. restat quidem offensio in eo quod Diosc. III 121 extr., de ramis omnino tacens, καυλια διπiθαμα appellat; quod si verum esset, *binum palmorum* transponi deberet ante *ramosam*. sed Plinius suum auctorem videtur minus accurate secutus esse. — § 120 cum Ev. a. S rectius restituitur *verbenaca fasciculo manus plenae decocta in aqua*, quippe quo explicetur, cur R omiserit *in aqua*. aliter credideris potius scriptum fuisse *in aqua decocto*. — § 127 *illecebra* non attrahendum esse ostendunt iidem in eodem nomine scribendo errores XXV 162; confirmat insuper Diosc. eupor. I 162 init. (κόλπους . . . αειζωον) coll. cum eiusdem mat. med. IV 89 (91). vitiatum opinor *corporis*, pro quo, quamvis violenter, reponi potest *ulceris*: singularis num. similiter usurpatur infra § 142. — § 139 *sicca*, quod libri praebent (*siccatur* v), potest verum esse et antecedentibus ita adnecti, ut Chironia dicatur *sicca* inspergi ulceribus, sed sitne verum, deficientibus testimoniis certo diiudicari nequit; *siccatur* autem orationem elegantius continuat. — § 145 universae verborum complexionis membra tam male inter se distincta sunt, quasi studiose Plinius

affectaverit obscuritatem. an inter *senum corpori* et *cum cerato* excidit *item*? — § 146 *per se ulcera* (pro *vulnera*), quod conieci e Diosc., firmatur etiam iis, quae in **E** omissa sunt; habet enim **E** *per se ulcera sanat*, ideoque non *vulnera* — *sese*, sed *onothera* — *ulcera* omissa esse verisimile est. sed vereor ne antecedentia quoque *siccae et recentes* (-*tis* **V**) *per se*, quae grammatica quidem specie videntur integra esse, re ipsa tamen perlustranti ea, quae a medicis traduntur, valde dubia sunt, gravio rem labem traxerint prava syllabarum separatione. cum Diosc. III 132 orchis radici δύναμιν καὶ ἐλκῶν ἀνακαθαρκτικήν καὶ ἔρπητος ἐφεκτικήν tribuat dicatque deinceps ξηρὰ δὲ νοῦας ἴσχυι καὶ τὴν χηπέδονα, parenthetice fortasse scribendum est: *siccae coercent inspersae ulcera*. de usu *inspergendi* cfr. § 140. XXIII 162. 8. XXVII 19. 80, de *coercendo* XX 66. XXXI 127. XXXVI 180, denique de mendo XXIII 113 (p. 475). — § 148 *copula est* (post *similis*) turbare orationis concinnitatem iam indicavi. potest ante litteras *se* non sine probabilitate tolli, sed accedit quod polycnemi descriptio videtur mutilando deformata esse, certe non congruit cum Dioscorideā; quam si sequimur, haec evadit forma conveniens: *conilae bubulae* <folio> *similis, caule pulei, surculosa*. paulo post *ferro factis* <vulneribus> scripserunt *v.a.S.* recte, ut credo, castigantes orationem; propius tamen a litteris absit *ferro factis* <plagis>. — § 154 *proxime* (sc. *valet vel efficax est*) *pseudodictamnium*, *sed menses ciet*: ferri posset *sed*, si insequerentur *non ciet nisi cum mero*, ut merum apertius opponeretur aquae (§ 153); nunc vero potius esse arbitror aut deleri *sed* aut mutari in *id* vel *quod*. quae statim sequuntur *plurimis tamen modis aristolochia prodest*, prorsus incerta sunt. *modis* primum inveni in ed. Coloniensi, e coniectura haud dubie positum; *molochis* **E** (-*chis* et *v.a.C*) idque detractis litteris *mo*, quae adhaeserunt ob vicinas *men*, redit ad *locis* (**VT**), quod repraesentat archetypi scripturam et, cum eodem significato apte dictum sit § 152. 160, veritatis notam habet. superest tamen difficultas in *plurimis* (**TE**), quod primus scripsit *G*, revocavit *D*; *pluribus* (*d*?) receperant *v*, revocavit *Dal*. ceterique usque ad *J* retinuerunt; *pluris* habet **V**. in hoc fortasse vestigium veri: corruptum est ex *plus*, ut a Plinio scriptum fuerit ita: *plus tamen locis aristolochia prodest*. si vero *plurimis* pro archetypi scriptura habetur, vix aliud relinquitur quam *plurimum*. — § 158 *trahit et secundas, succurrit et* (ea **E**) *strangulationibus*: particulam *et* (pro *etiam*) in duobus membris sic, ut hoc loco fit, iterari inusitatum mihiq ue indicio est, genuinam formam orationi nondum redditam esse. alterum quidem *et* (vel *ea*) potest ortum esse e vulgari illo *estrangulationibus*; sed cum in proxime praecedentibus **ETf** habeant *radice corticis*, quod in archetypo fuisse videtur, haud scio an post *corticis* exciderit *partus*, de

quo cfr. XXIV 154. (132). 146. XXIII 62. neque vero incredibile est ipsum *corticis* corruptum esse ex *partus*; certe *p* et *c* saepius permutata sunt, ut § 152 *porrigit* = *corrigit*, XXIX 92 *uescis* = *uespis*, al.

LIBRI XXVII § 29 *odore iucunda, post ver spinosa. estur etiam muria condita*: verba non cohaerent; *etiam* inane est. Diosc. III 18 ἀλμύεται δὲ πρὸ τοῦ ἀκανθοφυῆσαι, eiusque rei mentio requiritur. scribo: *odore iucundo. post ver spinosa, estur antea in muria condita*, ut *odore iucundo* cum antecedentibus iungantur plane eadem enuntiati conformatione qua XXVI 102. *in* autem de liquoribus solemne: cfr. XXIII 11. 102. XIV 119 (ut scribi malim XIX 153 <in> *aceto melle diluto*). *in* proximis ut post *recens vero* addatur *e vino*, suadet idem Dioscorides. — § 33 illud *a*, quod **VR**¹ (*ac d*) ante *caule longo* habent, quo consilio addi potuerit, cum non intellegatur, non est cur librariorum licentiae tribuamus. est fortasse ortum ex *d*. — § 42 conieci *laesis interanei*. an vero *lenit interanei* <mala>. *alvum* e. q. s.? cfr. XXI 162, de sing. num. XXXII 105. *mala* inter *nei* et *alvum* facile poterat excidere. — § 52 *deleto* que cum 'vet. Dal.' *S* scripsit *unguento rosaceo permixtus*, parum ille quidem recte, nam rosaceum est oleum, unguentum appellatur *rhodinum*: cfr. XIII 5. 9. crediderim potius post *unguento* deesse *irino* vel *lilino* vel aliud adiectivum huius generis. — § 59 *anchusae folia plumosa* dicuntur. idem semel alias ponitur de Eupatoriae foliis XXV 65, neque quid sit certius inde elucet. estne idem quod δακέα, τραχέα apud Dioscoridem? is vero praeterea ἀκανθώδη dicit: an *spinosa*? — § 60 *minuit* (*imminuit V*) falsum esse iam 'vet. Dal.' perspexit coniecitque *mouet* e Diosc. emendare, non delere, qui volet, possit temptare *emittit*, quod haud dissimiliter dicitur de lacte XIII 58, de liene XXVI 76, eodemque prope errore confusa sunt *ommutuit* et *omittunt* XXXIII 160 extr. — § 64 pro *subuletis* (δρυμώδεσι Diosc.) praeter *arbutis* possit *frutectis* quoque commendari: cfr. XXI 168. XXIII 27. XXX 101. — § 75 *decoctum in aqua vel tritum calculosque frangit*: cum empetros feminini generis sit, necesse est scribi *decocta . . trita*. alia medela *calculos* (del. *que*) **dTv. a. G.**, non sublata difficultate, sed perspecta. — § 76 *et feminis* (pro *feminis*) **Vd.** an *est feminis*? — § 78 extr. *ab radice d*, quod adnotare omisi. est sane in verbis quod dubitationem moveat. distingui saltem praestat ita: *brevior . . densior foliis, ad radicem canaliculata*. — § 79 extr. *scamonia R*, *scammonie d*: etiam Diosc. IV 183 μετὰ σκαμμωνίας. — § 93 quod conieci *flos quoque* (pro *floremque Er*, quod licenter fingendi causa inveniri non potest) nititur verbis Diosc. IV 44 ἐλευκ μικραί . . ἐξ ὧν καὶ τὸ ἄνθος. — § 111 *et in iis* habere fertur *d*, ut *v. a. S.*, nec dubito equidem quin Plinius ipse et hoc loco ita scripserit et innumeris aliis, sicut etiam § 98 *et in earum*,

§ 104 et in eo traditum est, maximeque omnibus locis, in quibus *iis* praemittitur pronomini relativo. etenim idem quod in aliis scriptoribus evenit: medii aevi librariorum est illud *h* praefixum, non Plinii, quem *is* scripsisse censendum est (cfr. Brambach de orthogr. p. 313 sqq. 322. 140. 191), quod manifeste videre licet in antiquissimo cod. B, in quo mira assiduitate a manu posteriore ex *iis* et *is* fere ubique appicto *h* effectum est *his* vel *hiis*. huius quidem moris adeo illi tenaces fuerunt, ut non raro scriberent *hisdem* et *hidem* atque etiam syllabis stulte separatis *sed his* pro genetivo *sedis* vel *trahitur* *in has* (sic E § 110) pro *trahit urinas*, *disse* et *his* (sic VR XXV 59) pro *dissectis*, *plumis hisque* (sic d XXV 65) pro *plumosisque*, *sed hac* (sic V XXX 142) pro *setae* et saepe *hac* pro *hic* vel *ae*, cuius generis monstra colligi possunt permulta. notandum autem videtur, quod non mirum, sed consentaneum est et in hac re magni momenti, correctores illos eas tantum formas adulterasse, quae talem licentiam facile admitterent, h. e. *iis* et *ii* potissimum, sed abstinuisse se a ceteris, quales sunt *eius*, *eorum*, *ei*, *eum*, *eo*, *eos*, *ea*; ab his igitur proficiscendum erit, si quis de pronominum *hic* et *is* usu Pliniano inquisitionem instituere volet, operosam illam quidem et minime iucundam, sed utilissimam, unde, ni fallor, patefiet certis finibus hunc usum circumscriptum esse. et vetustissimi quidem editores eleganti iudicio plerumque *iis* scripserant, cum primus, quod sciam, Caesarius, editionis Coloniensis auctor, plurimis locis illud *his* in textum invexit; auxerunt aliquanto locorum numerum editores novissimi propemodum superstitiosa recentiorum quoque codicum veneratione. ego vero coepi, ubi sine temeritatis specie fieri visum est, *iis* reducere, omnibus quidem locis id facere nondum ausus. sed haec serioris barbarismi vestigia constanter exterminare tandem aliquando tempus est et futuro editori curae esse debet. — § 113 *semine E* pro ceterorum *similis*, quod nunc quoque vulgatur. neutrum ferri potest. tollitur difficultas explicaturque scripturae differentia adverbio *similit'*: *similiter* *gramini*, ut XI 86 *similiter* *his*. — § 120 anacoluthi removendi causa, quod excusationem nullam habet, conieci *absumunt* sc. pastilli. probabilius succurri potest ita: *ad lienem, qui ... absumitur*. origo vitii fuit iteratio syllabae *em*; inde ficto eo quod nunc traditur *lienem eumque*, factum est ut *absumit'* acciperetur pro *absumit*. — § 121 *stomacho utilem V*, causa addendi *m* non perspicua. an *utile est*? — § 129 *farina eius inspergitur contra cacoëthe*, sicca videlicet, ut saepe praecipitur in ulceribus; sed eadem quo modo ita inspergatur sanguinem reicientibus et dysintericis coeliacisve, intellegi nequit. bibi iubetur sine dubio in vino vel ex aqua; itaque post *cacoëthe* excidisse arbitror *datur in potione*. — § 130 novam periodum incipiens scripsi at (pro ad) *renium*

vitia . . sanat ex passo. prodit Diosc. III 2 p̄a dandum phthisicis cum passo. quodsi post *scabritias* inserimus *phthisicos*, apte adnectuntur antecedentibus *ad renium vitia . . scabritias*. — § 133 cum *inarescere* multo usitatius sit quam verbum simplex, fuit fortasse in archetypo *nigroq. uiarescit* i. e. *nigroque, inarescit*. — § 137 extr. pro *diei* aut facile erat conicere *diei ita ut*, sed quoniam *d* et *a* saepissime confusa sunt, lenior medela visa est suppeditari similitudine loci XXVIII 90.

LIBRI XXVIII § 2 recepi Detlefseni inventum *iudici ista* (pro *ita*), quod quidem et rei et orationi convenit. simplicius tamen ideoque propius vero est non addere litteralam, sed ex iis, quae scriptae sunt, unam levissime mutare: *iudicii ea*. — § 49 *adfus*us II. manifesto errore; *adfuso* scripsit *G*, *adfusis* correxerant *v* idemque ut novum redintegravit *D*. melius in structuram quadrat *adfusū*, nam cardines ostiorum non credo aceto adfusus esse, sed lutum e cardinibus. quidquid autem scribitur, etsi ablativi absoluti videntur quodam modo ferri posse, praestat tamen <e> *cardinibus*, cum *lutum* tali notione aliis locis cum genetivo iungi soleat. inter *t* (*aiunt*) et *c* potuisse *e* omitti non mirum. — § 72 *abstineat* semper vulgatum est propter vocem *ipsa*, ut opinor, et similitudinem sententiae, quae est § 76; confirmari creditur solius *R* fide incerta admodum. nam in reliquis est *abstineatur*, quod hoc loco de femina puerperio cubante non minus apte dicitur quam XXX 58 de homine aegro, XXIX 113 de gallinaceo incluso. reflexiva vero notione *abstinere* num a Plinio usurpatum sit, incertum est; nullum novi exemplum praeter XX 143 *praecavendum est gravidis abstineant hoc cibo*, sed addito pronomine invenio *se abstinere* XXVIII 53. 76. VIII 81. X 155, ut hoc quoque loco dubitari possit an rectius *abstineantur* vel *se abstineant* scribendum sit. praeterea si (*ut*) . . *abstineatur* XXVI 124. XXXII 101 impersonaliter positum est. — § 116 extr. conieci *liberari* vel *sanari* pro *fieri*, quoniam inter morborum remedia narrari subito nec ulla contrarii significatione podagricos fieri inlitis mixtura quadam pedibus incredibile est. si verum esset *fieri*, posset etiam conici excidisae adiectivum, quale est *sanos* vel *immunes*, sed nulla fere litterularum probabilitate, cumque ex antecedentibus sponte suppleatur *sanari*, veri similis est in *fieri* latere *ter* vel tale quid, quod inlinendi modum determinet. — § 118 extr. male cohaerent sententiae. an *palam namque* pro *palamque*? — § 121 *detrahendi sanguinis* primus scripsit *G*, ex libris habet *V*, si credimus; *trahendi* enim reliqui eiusdem familiae itemque *v*, qui alterius potissimum familiae codices secuti sunt. ferri autem posse verbum simplex docent XXI 126. XXVII 139, ut omittam *trahere menses, urinam, alvum, bilem* similiaque frequentissimi usus. *detrahere* invenitur XXIV 50. 82. XXVIII 204. 205. XXXII 39. XVII 246, *extrahere*

XX 26. XXIV 30. XXXII 123. ibidem pro *plurimo invento*, quod conieci, fortasse magis se commendat *plurimo inventu*, sic positum ut *rarus inventu* XXVIII 1. 217. XV 130. IX 60. XIX 19. — § 123 adnotavi locos, in quibus *praevertemur* a *S* e librorum vestigiis plus minusve distinctis restitutum est. his evinci arbitror etiam VII 215 *nunc praevertemur* necessarium esse. — § 136 ad *esse dicitur* (pro *est igitur*) cfr. unum certe similis mendi exemplum § 42 *adigit et adigitur* pro *adicit*. — § 158 *omnia eadem onagris efficaciora*: in dativo *onagris* per se non est quod reprehendas praeter quandam dicendi ambiguitatem, quam aliis locis similibus Plinius evitavit praepositione in (XXX 90 *ex viverra*): cfr. paulo infra § 159 *fortiora* .. *quam in equis* et supra § 136 *praestantior in apris*, ut illic quoque in post eadem excidisse potuerit. — § 162 *contra quem leporis coagulum est ex aceto*: non memini alibi sic usurpari nudum illud *est contra*. an potius *estur* vel *utilest* (corruptum in *umest*, mox detruncatum propter finem vocis *coagulum*) vel etiam <sumendum> est? — § 243 *tertio die solutum* scripserunt *v* cum *d*, ut putatur, dissentientibus reliquis: nam *solut R*, *solutus* (fort. *solut'*) *V*, *solutas Er*, unde apparet in archetypo terminationem non distincte scriptam fuisse; certe non fuit *solutum*, ut coniecturae locus sit mendi originem probabiliter ostendenti. participium quidem ipsum offensioni non est (cfr. exempla ad XXIV 176 collecta), sed asyndeto magis convenit *solutur* (cfr. XXVI 148. XXX 73), idque ob litterarum *r* et *f* similitudinem deleta solo *i* corruptum videtur esse in *solutus*.

LIBRI XXIX § 6 *procedente vita sua et placita mutavit*: etsi illud *et* (= *etiam*) suam rationem habet, siquidem processu vitae efficitur aliqua mutatio hominis, simplicissime tamen explicari videtur *sua &* ex dittogr. *suaa*, scripserantque sic iam *v.a.B.* — § 38 *pascantur*, constructum κατὰ κύveciv, archetypi fide firmatur — est enim in libris diversae stirpis —, et veri similis est ab interpolatore pluralem num. in singularem mutatum esse propter rationem grammaticam. — § 72 conieci *terrestrium* pro *terrarum*; propius abest a litteris *terrenorum*: cfr. IX 85 *polypi terreni*, XVIII 357 *terreni ignes*, XXVII 75 *empetros, quae longius a mari fuit magisque terrena*, XXXVII 204 *ex iis, quae terrena et maris* (sunt), III 87 *terreno itinere*, VI 61 *terrena demonstratio*. paulo alia significatione *vermes* ita appellantur § 91. 135 al. — § 75 *inocatur*, quod ne libro- rum quidem fide certa constat, miror quo modo tam diu ferri potuerit. nam *ligno incoqui* nihil est, neque vero *crusta panis* potest incoqui coquive, sed panis scilicet totus coquitur (cfr. XVIII 105. 108. XXII 138. XXVIII 208. XXIII 9). *pedis crista* autem quid significare velit *D*, non assequor. in *lapidi*, quod ego scripsi pro *vel pidis*, facile intellegitur, accepto *l* pro *l* traducta lineola h. e. *vel*, deletam esse vocalem *a*; de asyndeto

bimembri *ligno lapidi*, disiunctiva notione et cum gradatione posito, cfr. Müller de stilo p. 41. si quis *uel* servare malit, possit verba sic traicere: *lapidi lignove*. quamquam deficientibus testimoniis quod olim verum fuit numquam fortasse detegatur. — § 90 conieci *plenus lentiginis* (pro *lentigine*), quia, quod equidem invenerim, varia coniunctione et notione genetivus Plinio familiaris est, velut *lactis* XXIV 168, *olei* XXXVII 142, *seminis* XII 72. XXVII 94, *foliorum* XXVI 46. XXVII 21, *sui* (*suci v. a. S*) XVII 15, *loci*, hoc est *agri* XVIII 11, *scelerum* XIX 4, *miraculi* XXX 10, *lucis* II 48, *lucis ac vocis* II 214, *virtutis* XXXV 13, *pudoris* praef. 21, *verecundiae* praef. 27, *erroris* XV 8, *laboris* VI 66, al. denique genetivus certus est etiam loco multum temptato XVIII 20, ubi pro *nunti ac morum* nunc suspicor scribendum esse *plenusque nuntiandorum* h. e. plane sibi conscius gravitatis eorum, quae nuntiare iussus erat. littera *s* autem illic ante *stridoris* errore ommissa effecit, ut *lentigini* mutaretur in *lentigine*. ablativi tria novi exempla eaque aliis de causis suspecta: XX 14, ubi primus *S* iniuria ab excerptore *Q* arcessivit *semine*, cum *ipsa plena* rectissime opponatur verbis *intus inanis* (§ 13); IX 80 *plenam ventis stetisse navem* (Periandri), ubi apparet non pluribus simul ventis, sed uno eo, qui secundus esset, navem propulsam esse, ut sublato adhaerentis *s* mendo *venti* scribi debeat. XXVIII 85 autem, ubi *aliquarum* (mulierum) *fecunditas plena liberis* atocii venia indigere dicitur, etsi ita explicari licet, ut mulieres iam onustae magno liberorum numero indicentur, *liberis* tamen, cum abundare videatur, glossatoris sedulitatem respicit; certe *plena* absolute, ut saepe, positum nihil habeat offensionis, quoniam de liberis agi per se patet. neque vero notionis discrimen ullum inter genetivum et ablativum excogitari potest. — § 101 nam hoc loco pravum esse neminem negare opinor. persaepe orationem ita continuat *hac*, ut loco prorsus simili XXV 43; de *qua* non minus apte posito cfr. XXIX 129. XXX 119 extr. — § 112 locum mire contortum implicatumque distinctione ita expedire conatus sum, ut perspicua et perpetua structura prodiret. *eaque* autem (i. e. ablata capita et duritia lapidea) neminem offendet, qui meminerit, quam saepe *aqua* et *quae* vel *qua* a librariis confusa sint; *e* haustum est eadem vocali antecedenti, ut *s* in *set* simili littera *r*. — § 113 ex *E* recepi *eius*, *cuius* (sc. caput) *doleat* pro *eius qui* (*rv*); nusquam enim hac elocutione medica homo aeger dolere dicitur, sed ubique aliquod membrum eius. conciliari commode possint variae lectiones scribendo *cui*, si uno illo exemplo, quod mihi notum est, XXX 42 dativus satis constet: *viscere illo, quod doluerit homini*, sed cet., ubi *hominis* et *Rv. a. D*, *hominis* sed *d*. — § 114 omnium librorum consensu revocavi *matutina* (sc. hora), de qua locutione non dubitandum esse docent XXXII 36. XVIII

235, itemque XIX 183 nescio an cum *v. a. S* scribendum sit *horae rigandi matutina atque vespera . . et meridiana*; ex *meridianam* (F) non minus apte fiat *meridiana ut quam meridie nam*, quod ex S recepit D. multo frequentior quam singularis Plinio est pluralis numerus *matutinis* (sc. horis): IV 90. VIII 119. X 121. XX 58. 186. XXI 36. XXVIII 56. 69. 194. *matutino* inveni locis 18, sed fieri potest, ut inter eos non pauci sint, in quibus Plinius ipse *matutina* scripserit; nam librarii neutrius generis formam praetulisse videntur. — § 118 scripsi *cinis e capite pro cinis et aliqe* congruenter cum 'murium capitum caudaeque cinere'. antea conieceram *cinis ex adipe*, ut intellexeretur cinis soricis tritus ex adipe eiusdem cum stibi; sed et aliam sic collocationem verborum esse decebat et lacrimosis oculis sicca videtur materia aptior esse. ne de talpae cinere cogitetur, moneo huius animalis mentionem fieri demum a XXX 19 idque ita, ut in hunc locum non quadrare manifestum sit. — § 121 *discoquunt in aqua, oleo, sale, aneto*: frustra J comma post *aqua* sustulit, ut structurae succurreret. propter *sale, aneto* requiritur *cum*: cfr. quae supra p. 480 ad XXIII 139 disputata sunt. adde quod *aqua* et *oleum* male inter se concordant et Dioscorides de *aqua* prorsus silens vinum potius et *oleum* praecipit. itaque conici licet, post *discoquunt* omisso *cum* (vel etiam *reliquum cum*: τὸ λοιπὸν Diosc.) *aqua* vitiatum esse pro *atque* et *in* mutilatum pro *uino*, ideoque genuinam formam fuisse hanc: *discoquunt* <cum> *uino atque oleo, sale, aneto*. — § 122 scriptura *uulvae* (Er) ostenditur, hic quoque *bovae*, non *boae*, scribendum fuisse, ut § 139 et VIII 37. — § 131 inusitate dictum est *inposita per frontem*, quamquam ferri posse negari vix potest. quod 'vet. Dal.' coniecit *super frontem* (eadem correctione, qua in rebus aliis ego usus sum XXIX 83. XXXIII 122), hoc loco commendatur cum antecedentibus syllabis *sita*, tum dictione simillima XX 27 *inponi super umbilicum*. — § 137 num *fervente testa usta* recte se habeat, mihi dubium est. nam cum ablat. absol. intellegi huic loco parum conveniat, expectes *ferventi*, ut XVIII 103. XXV 90. XIV 81. XV 16. 20. XX 112. XXIX 134. XXXI 100. 102. XXXII 119. XXXV 44 al., et sic etiam XXVIII 220 *uri . . eo fimo ferventi* fortasse rectius reponatur. item tradita sunt *sequenti volumine* XXIX 143. XIV 150, *sequenti die* XI 189; contra refragantur *antecedente operis parte* XXX 1, *sequente anno* X 170, *insequente anno* XVIII 259, *antecedente anno* (nocte) X 67. XXVII 129, *praecedente hieme* XVIII 132, ut si quis discrimen statuere velit, propemodum videatur in temporis significatione suum locum esse formae in *i* exeunti. non credo equidem. sed haec peculiari egent inquisitione.

LIBRI XXX § 13 extr. infinitivorum *occidere* et *mandi* inconcinnitas nimis arcessita est, quam ut genuinam esse mihi

persuadeam. aperta autem est vitii causa: geminata est syllaba *re*, cum olim scriptum fuisset *occidi religiosissimum*. item conieci XXVIII 149 extr. *inlini* (-nire **Bdx**) pro *inlinere*. — § 14 suspicor *gestienti* (sc. Neroni), aliter structura vix explicabili. — § 17 *non tamen . . . accipere valuit*: librorum consensu traditum est *voluit*, nam in *d* esse *valuit* non credo, immo vero pro veterum coniectura habeo eaque ne bona quidem, quoniam non de potentia, sed de voluntate deficiente Neronis agi ex § 14 clare elucet. quam ob rem negatione tanto pondere praemissa longiusque a verbo suo separata nescio an hoc loco ferri possit vetitum illud *voluit*, quamquam in praesentia non habeo exempla similia. — § 26 fortasse scribendum erit *fimo corui* <in> *lana adalligato* et XXVIII 114 *inligatum* <in> *lana nigra*, nam ubicumque medicamentum lana includitur (cfr. XXVIII 73 extr. XXIX 139), res eadem est atque in exemplis, quae de locutionibus in *lana inponere* et in *vellere inponere* ad XXVIII 73 (adde XX 61) et 248 collegi, praesertim non comitantibus adiectivo vel genetivo. praeterea cfr. XX 6. 225 *adalligata in lana nigra* et quae similiter dicta sunt in *linleo* vel *linleo* XX 15. 183. XXVIII 216. XXX 98 (bis). XXXI 100 (bis), in *spongea* XXII 104, in *panno* XXIX 98. 114, in *pelle* vel *pellucula* XXX 91. 99. 101. 110, ut facile suspiceris etiam XXVIII 223 ante *linleo* et XX 184 ante *linleo* et XXX 80 inter *sanguis* et *flocco* praepositionem *in* excidisse. aliter se habent XXI 166, ubi *deligari florem* magis probatur quam *adligari*, et XXIV 170, ubi herba collecta in pannum inligari lino rufo dicitur, qui locus simul documento est, librariorum in addenda omittendave praepositione parum diligentes fuisse. — § 27 *marathi* recte scripsit *D* ex **Vd**, reliquis non repugnantibus et assentiente Plinio iuniore (*marathro* v. -tro **SJ**), et sic *S* primus e libris et Theophr. h. pl. VI 1, 4 restituit XXI 54 *maratho* et *hippomaratho*. contra VIII 99 et XX 110 nulla scripturae varietate traditum et editum est *marathro*, mendo nondum sublato. — § 34 ex **VR** recepi *cinerem* pro *cineres* (**Erv**); est enim incredibile nulla causa subito emergere pluralem numerum huius nominis, quod vel centies saepiusve in his libris medicis singulari tantum numero usurpatur (ipsius *mustelae cinis*, de quo hoc loco sermo est, sic decies XVIII 160. XXIX 113. XXX 41. 76. 78. 95. 110. 114. 118. 144). iam vero si quis in lectione *cinerem* interpolatoris manum agnoscere malit, quia inusitatum pluralem mutatum esse in singularem veri similis sit quam contra, eum necesse erit concedere vitium altius haerere latiusve serpsisse, tali fere modo, ut *cineres* orto ex *cineris* et *modo admiscent ex mododo miscent* restituitur potius: *mustelae cineris pari modo miscent* (sc. hirundinis *pulli cinerem*). eadem de causa suspectum idemque altero *vitio consociatum* est alterum *cineres*, quod praeter consuetu-

dinem in praecepto medico positum invenitur XXX 73 *canini capitis recentes* (-tis *rv.a.S*) *cineres*. Plin. iun. p. 64, 9, qui hunc locum ad verbum exscripsit, habet *recentis cinis*, item Marc. 33, 40 *recentis exusti cinis*, cumque apud Plinium proxime ante (§ 72) dictum sit *canini capitis sine carne*, apertum est hic recte opponi *capitis recentis* i. e. cum carne, non aridi aut inveterati. *recentes* autem vitiose scripto factum est, ut *cinis*, quod genuinum erat, corrigeretur in *cineres*, praesertim cum praecedenti verbo *auxiliantur* flagitari videretur. accesserat fortasse ut *cinnis* vel *cinis* scriptum esset, sicut § 131 extr. in *d cinē* (= *cinere*) pro *cimice*. ceterum pluralem non inveni nisi uno loco XVII 261, sed iusta ac legitima causa positum, quoniam univere variarum rerum cineres, non unius et certae rei cinis, intelleguntur, quamquam ibi quoque DGd *cinis* habent. — ibid. conieci *drachma I* pro *drachmae*. eadem correctione XVIII 230 scribere malim *opera I* ubi pro *opera et ibi* totumque locum distinguere hoc modo (nam *item* semper initio enuntiati membrive ponitur): *arbores stercorare, adcumulare, item vineas — sufficit in iugerum opera I —, ubi patietur . . putare.* — § 36 ut *cinerem*, quod *ll.* habent, retineatur, potest praeter *mixtum* etiam *miscet* (pro *miscetur*) scribi, structura non minus congruente. — § 47 ex *torrentis* (Erv) Barbarus scite fecerat *torrent ex iis*, quod deinde vulgatum est, donec *J* ex dT recepit *torrent*. dubitari quidem cum *J* iure debet, num *ex iis sextarium* Latine dicatur, sed desideratur sane additamentum aliquod, ut *earum*, quod post *sextarium* omitti poterat errore facillimo. verum res dubia. — ibid. an *tum pro tunc?* — § 53 *tipsana d*, *tisibina VR*, itemque XXII 136. XIX 185. XX 46 *tipsana* vel *typsana d*: haec veri vestigia insciis librariis servata eo ducere videntur, ut scriptura *ptisana*, olim in editionibus regnans, auctore *S* exterminata, in textum revocanda sit. cfr. Fels p. 77. vulgari librariorum Italicorum pronuntiationi si parendum esset, fieri non posset quin etiam *terigia*, *tolomeus*, *silotrum*, *sperimentum*, *sciadici*, *bosphorus*, multa alia recipere-mus. — § 55 et in *tussi vetere* (VG) quominus pro genuino habeatur, dicendi genus vix obstat. — § 59 *primum* post *alium* omittendi causa facilius explicatur quam addendi. contractum fortasse ex *prima omnium* est (cfr. XVI 103. V 43), nam *plurimum*, quod non raro cum *primum* confusum est, minus conveniat. — § 63 rei naturae et sententiarum continuationi accommodatius est *conficiendi* quam *conficienti*, quoniam hoc loco refert describi mirabilem naturam intestini, de cuius vi medica sola agitur. — § 66 e verbis, quae uncis inclusi, divinando potueris elicere *vel si quis ius locustae edit*, quamquam structura accus. c. inf. magis arrideat. verum in talibus rebus, quae omni ratione careant, rectius est desperare quam nullo testimoniorum adiumento e solis litterarum vesti-

giis inanem coniecturam facere. — § 67 retinui quod *v* correxerunt: *membranam . . aridam vel, si recens sit, tostam . . sumi* fateorque magis placere (§ 59), sed non nego ferri posse quod *ll.* habent: *si recens sit tosta*: cfr. § 46. — § 71 casu omissum est in testimoniis 'Seren. 701'. — § 115 extr. Jani inventum *symphyto* valde incertum est mirumque herbam praecipi loco *piceis liquidae*. ex Diosc. eupor. I 189 coll. cum Plin. XXXIV 131 conicere licet *cum spodo*, ex eodem I 182 coll. cum Plin. ibid. 169 *usto plumbo*, neque vero negari potest *cum oleo* potuisse in *simpolo* vel *sympulo* vitari. sed omnia aequae dubia. — § 118 *ulula avis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum* cet.: oleum liquari non opus est haud dubie, sed coctam in oleo ululam, ut butyro et melli misceri possit. itaque vero propius *liquatae* (scriptum olim, ut saepe, *liquatæ*, deinde accommodatum ad *oleo cui*). idem Plin. iun. p. 75, 13 participio *contrita* significat. ceterum huic praecepto magis convenit *discocundi* verbum, iamque coniecera *ulula discoccta* — avem esse ululam legentes si nesciebant, ex X 34 discere potuerunt —, cum vidi apud Plin. iun. re vera exstare hanc lectionem. si quis vocem *avis* necessariam esse arbitretur, praeferat *avis <dis>cocta*. — ibid. paulo post *et ante elephantiasin* membrorum nexum efficit haud ita Plinianum. vereor ne *et fictum* sit e *geminato el*, ut in cod. B XXXIII 80. 81 (cfr. ibi nota) ante *electrum*. — § 124 quod *v* scripserunt *quae fimum anserinum*, maxime speciosum videtur, etsi liceat suspicari fuisse *seuum* vel *ovum* (ut § 131 e Sereno). — § 133 praemissis *quidam . . discocunt viperam* male continuatur oratio; expectes *hac . . utuntur*. nullo omissionis vestigio *et inseruerunt v* post *ossibus*; minus inprobabile sit *psilotri <que> uice*.

Volumine hoc iam typis expresso conscriptaque appendice (kal. Oct. a. 1896) ad me perlata est dissertatio Rostochiensis, qua Jo. Keese exposuit, 'quo modo Serenus Sammonicus a medicina Pliniana ipsoque Plinio pendeat'. quam percurrere saltem ita licuit, ut hic subicere possim eos locos, qui me praeterierint, stellula appicta iis, quorum congruentia parum certa sit:

Plin. XXIII 7 extr. = Seren. 1058 | 117 = 527 | 126 = 834 | 141 = 538. XXIV 38 extr. = 1090 | 48 = 817 | 52 = 333 sqq. | 55 = 84 | 78 = 1085 | 86 = 1081. *XXV 39 = 613 | *101 = 841 | *127 = 1072 | 150 = 989. XXVI 161 = 615 sqq. *XXVIII 37 = 155 | 137 = 1051 | 138 = 343 | *150 = 838 | 152 = 872 | *190 = 1084. XXIX 33 = 1045 | 78 = 841. XXX 34 = 1018.

Pauciores sunt quam putaram, nam qui omni studio rem unam et angustis finibus inclusam separatim tractare sibi pro-

posuerit, eum acutius videre et plura invenire par est quam editorem permultis quaestionibus aliis simul occupatum et districtum. neque vero desunt loci, quos ego invenerim videamque praetermissos ab auctore illo diligentissimo.

Ultimi folii inanitas ut utiliter expleatur, ad locos aliquot e tertio volumine retractandos brevissima adnotatione significabo ea, quae nunc arbitror probari aut certe commendari posse.

XVI § 2 aeternam rerum naturae controversiam dubiamque terrae sic an partem maris: sit *ll.v.* sic, *in tali usu Plinio familiare, saepe cum sit confusum est.* — § 47 etiamnum cum *v.a.D* (pro -nunc *ll.*), item § 50. 67; etiamnunc § 239 cum *ES* (pro -num *r.*). — § 70 an ipsa vero arbor in topiario opere? — § 95 et sunt tristes quaeque non sentiant gaudia, *ut deleatur quaedam incertae fidei.* — *ib.* an fici neque caprifici? — § 102 serotina quaedam germinatu videtur ferri posse. — § 124 nullis opacitas brevior nec auferens solem: nulli *E.v.a.S.*, auferunt *ll.v.* *cfr. statim infra* excipiens. — § 173 corrudarum ob litteras *probabilius quam* corrudae (-dam *ll.v.*). — § 238 an in Caphyaeo Arcadiae luco?

XVII § 12 hiemes quidem aquilonias esse: *cfr. hiemes serenas* (§ 13). — § 44 inpendii ... dimidio minoris, *ut sit genet. qualit. cfr. XVI 175. XIII 132. XXXIII 74. XVIII 258. 261.* — § 81 ita ut altitudini semipes detrahatur: in *post ut e dittoqr. ortum.* (*cfr. XIII 99.*) — § 90 constrictae quidem ullius noxiam esse cum *DE*². — § 117 ab aequinoctio autumnii. — § 128 an <in> Italia quidam nunc vere maxime seri (*sc. iuvent?*)? — § 160 *extr.* ad imum articulum, ut ei ipsi parcatur: nisi ipsi *ll.v.* — § 222 *extr.* siccitatum cum *S.* — § 254 *extr.* an eadem, dum frondere incipiunt?

XVIII § 2 an atqui cum arbore exacuant? — § 21 colique dicitur uel ipso honore ita absumpto: et (pro uel) *E.* ut *r.*; ita corruptum in *it*, deinde in *if* (hif). — *ib.* indignata (d) commendatur loco XXIII 1 et probabiliori mendi origine. — § 29 riguos (contra *F*² suspectae fidei), item XIX 130 riguis (contra d), nam riguus Plinius saepissime, irriguus numquam usurpavit atque adeo XVIII 243 in verbis Catonianis rigua pro inrigua substituit: V 70, ubi olim irriguam vulgabatur, a *S* e *ll.* correctum est, V 23 vero aquarum [in]rigua sponte se offert. — § 37 congesta (-stū *ll.v.*) *sc. miliens centena milia.* — § 39 summum (deleto que *D*²), item § 44 utilissimum (deleto que *F*²): *asyn-deton stilo Plinii magis convenit. ib.* § 44 ut diligant vicini se. causas (vicinis *E.* in quo vestigium veri). — § 73 quocumque autem genere praeparatis vicenis hordei libris. — § 93 invecta oryzae cum *v.a.D* (-ctae oryza *ll. mutatis terminationibus*). — § 104 sicut et validiora ... praecipua (*ita*),

salubritas (i. e. in pane fermentato). — § 107 anne is (an-
versus poetae sit illius: anne, rarioris, sed indubitati usus
II 95. XXXIV 129 extr. XXX 104), manifesto deprehenditur
scripturae varietate: annui is D¹GF. annui d. annis E. — §
an excussis sic tunicis? (in ll. inde v). — § 117 fabae m-
plex usus omni quadripedum generi, praecipue <uero> hoc
homo non est quadripedum generis; praeterea cfr. XXVII
XXXI 62. — § 120 sic distinguendum: trimestrem fructum,
namque. — § 131 extr. cum (F²d) suspectum est; fortas-
palea simul inaretur. — § 136 suspicor praestant. <ali>qua
etiam inpositum. — § 154 commune .. vitium urica, et
cum Ev. — § 157 remedia eorum (sc. morborum), quicun-
... qui vero (scripta olim que, deinde quae). — § 159
ne herbae evincant: cfr. § 147. 185. — § 183 an resera-
eosdem campos? (etiam dTS. etscient r). — § 188 dis-
satus cum v.a.H (pro -tur ll., mendo frequentissimo), ita
§ 194 ager si non <est> stercoratus. — § 209 id eo ipso
.. proventumque eorum (quorum FE). — § 211 abhibito
(-tos et ll.). — § 215 an usque <ad> Atho? — § 232 an
nae fore (sc. glandem) pro poenitere? — § 244 extr. for-
<Ali>quando .. praebent, ac non in novissimis cavetur
§ 265 non rursus urbanarum <villaticarum>que et quae
§ 273 an ex pluvio vergiliarum ortu (futuro ll.v)? — §
gregibus (D² pro grecibus, mendo crebro) commendatur Varr.
I 52, 2. — § 339 extr. umescens ut (vel ceu) rore occulto
Ev.a.G. so FG. — § 352 sic distinguendum: ventos, et
que si stellarum .. imbrem. — § 357 sic constituo: temp-
tum nuntii sentiuntur, pluviae autem in lucernis fungi,
flamma, ventorum et lumina (sc. nuntii sentiuntur). — §
pulmones — portendunt uncis rotundis includenda sunt;
nent ad finem post fatetur. ib. inflatumque (m) non qua-
ex flatumque (ll.) aptius fit elatumque altius (sc. mare)
§ 362 serenum (m) diem delendum est ut excerptoris ad-
mentum. proxime ante fortasse corvi quoque (sc. serenita-
XIX § 5 an a tellure attolli? certe X 1 necesse est a-
attolluntur. cfr. CFWMüller p. 19. — ib. fortasse summa
cia per ventum ire (sc. linum). — § 84 dein [de in] s-
finumque et terra (aperta dittoqr.).

E R R A T A

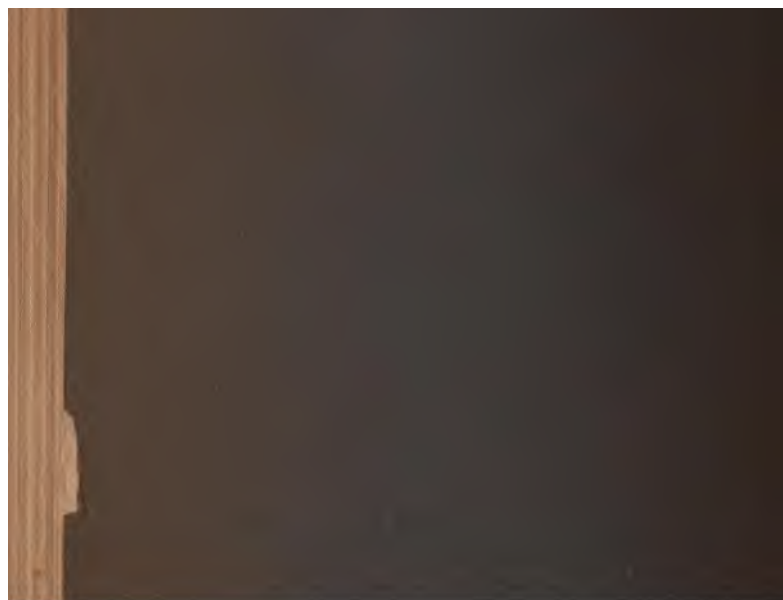
XVIII 207 p. 200, 20 scribe anni pro annis.

XVIII 220 p. 204, 9 not. deest die ll.v.

XVIII 271 p. 218, 18 not. scribe inchoat dE (pro DE

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 06231 5521

